BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
34 A
14

~~N IX~~ F. 1.

~~6-33-d-56~~

~~11-7-F-30~~

642. 6. 90.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

EUPHORMIONIS
Luſinini ſive
IOANNIS BARCLAII
SATYRICON
Partes quinque
cum clavi
Acceſsit
Conſpiratio Angli
cana

In

SATYRICON,
Partes qvinqve cum Clavi.

Acceſſit

CONSPIRATIO ANGLICANA.

FRANCOFURTI & LIPSIÆ,
Impenſis ANDREÆ HARTMANNI, Bibliopol. Witteberg.

Literis JOH. ERICI HAHNII,
M. DC LXXIIX.

AUGUSTISSIMO REGI,

JACOBO PRIMO,

Britanniarum Monarchæ inclyto, Euphormio S.D.

NOn peccavi in virtutem tuam, invictiſſime Rex, dum terrarum ſcelus libello hoc acerbe ultus ſum. In homines enim erupit hic impetus, non in Deos: qvos etiam laudare pertimui, ne aut qvæſiſſe curioſus crederer, aut ſacrilegus dubitaſſe. Cæteros ſuſcepi indignante ſtimulo perfodiendos. Et prope neminem es-

ne qvis naſceretur domi probus. Qvæ etiam timeo ne adfuerit hujus libri cunabulis, & ne ipſe nihilo ſit melior, qvam qvos arguit. Adoravi jam ante tamen genium tuum, ut crediderunt aliqvi, non indigno plane donario, & erigitur etiamnum animus meus ad hæc ſtudia felicius, qvoniam vaticinantur ſibi, hæc Majeſtatem tuam velut in tranſitu libaturam.

Facundum faciebat amor.

Cujus utinam amoris mei præmium mihi illud dii ferant, ut deterſo adulationũ fuco intelligas, qvam non fortunam in te tuam, ſed te in fortuna tua veneror: cui cum infinitis nominibus omnia, tum etiam Muſarũ gratia debeo. Tu illas tam familiariter in ſecretum admittis, ut hoc ſtudiorum temperamento jam minus Martẽ

Gra-

Gradivũ refugiant. Tu J. Gordoniũ, hominem qvi juxta literas & virtutẽ colit, noluiſti in alio qvam in tuo orbe vivere. Tu eximio hominũ delectu, memoriam ad ea tempora noſtrã excitas, qvibꝰ Regũ animi non qvam late, ſed qvibus imperarent, ſolicitabantur. Ego vero, Rex Auguſtiſſime, ſive enſem in ſtylos dividi, ſive ſtylos in gladium porrigi jubes, præſto ſum. Sive qva me fortuna ſacrario tuo inducet, ſive qva in aliis conſtituet terris, pergam Hephæſtionem cum Cratero confundere, ut Jacobum, ut Regem, pari auſpicio à me cultũ ſaltem intelligant, qvi me Jacobo, qvi Regi omnia debere, omnia voviſſe intelligunt. Vale, Rex Potentiſſime, & ab omni Satyræ morſu non fortuna qvam ingenio, non imperio qvam virtute ſecurior.

CLAVIS,

Nomina ignota paſſim in Euphormione occurrentia reſerans & exponens.

ACignii, ſive *Acigniani*, Jeſuitæ.

Adriana, —

Ægorus, Comes Egmondanus, ſeu Hornanus, Bruxellis decollatus.

Aëlpis, —

Alexandria, Barleduc Lotharingiæ, ſeu Galliæ,

Albagon, Albanus, ſeu Dux de Alba.

Ambrax, —

Amphiraus, Regis Angliæ Secretarius.

Anemon, Monſieur de Bonville, qvi legatos recipit.

Aqvilius, Rudolphus Imperator.

Archoropus, forte eſt Brandeburgicus.

Arete, —

Argyroſtratus, Ambroſius Spinola; propter ſumptus belli nimios.

BAſilius, Jeſuitarum fautor, Forte Willeron.

Baſilium, Aurelia; ſive potius Lutetia Pariſiorum, qvod ibi ſedes Regia. Atq; hinc

Baſiliani, Pariſienſes vel Aurelianenſes.

Boëthia, Germania.

Brutus, —

CAllion, Dux Lotharingiæ Guiſius.

Caſina, uxor Comitis de Morot, deliciæ ſeu concubina Regis; Idem Hollandia, à caſeis.

Cha-

Charidotus, Richardotus; Præſes Conſilii apud Albertum Auſtriacum, ſeu Conſilii Regii Senatus in Belgio: cujus precibus & ſvadela Batavi potiſſimum permoti Inducias duodecennales pepigere.

Chryſius, —

Cæſar, —

Clesſandritus, Britanniæ Rex.

Cleoſtrata, la Marqviſe de Vernandi, amica ſeu concubina Henrici IV. Regis Galliæ.

Curſor, la Varene, ſeu Varennes, eqvorum curſoriorum magiſter, totius Galliæ præcipuus, Henrici IV. Leno.

Delphium, ſeu *Delphinum*, Muſſipontium Academia Galliæ: ſive, illuſtris Schola Jeſuitarum, Academia Ponti-Muſſana. Pont à Mouſſon.

Deſpotikyrius, ſervus heri ſui dominus, Dux de Lerme, Hiſpaniæ Theſaurarius.

Doromiſus, oſor munerum. Forte hoc nomine deſignantur Rhoni Dux de Roſinas, ſeu Juliacenſis, Galliæ Theſaurarius.

Eleutheria; Francia, Gallia.

Euphormio, Johannes Barclajus, auctor Satyrici.

Eutychia, Monachatus.

Fibullius, Callionis ſive Guiſii amicus.

Figulus, Potier.

Fortunæ templum, L'arſenal, ſive Armamentarium Regium.

GEphyrius, Pontifex.
Geragathus, Dominus Villeroy.
Glykire, —
HEbræus, Judæus *Merſel* vel *VVenzel oder Senc*, qvem alii dictum volunt Philippum Lang.
Hieromerimna, —
Hippophilus, & *Hippoplutus*, Philippus II. Potentiſſ. Rex Hiſpaniæ. Idem *Liphippus*.
Hypogæa, Sagæ, nomen.
JAnicularius, Petrus Janinus, Præſes in Senatu, & à conſiliis Gallo.
Icoleon, Belgium confœderatum, à leonina fortitudine.

Ilium in parte	prima	Oſtenda.
	ſecunda	Lut. Pariſ.

Julianus, —
Juno, Regina Galliæ.
LAbetrus, Albertus Archidux Auſtriæ.
Lapicia, —
Leucus, Iehan Ney, vel Cotton Confeſſionarius Regis.
Leucomus, —
Liphippus, Philippus III. Hiſp. Rex. Idem *Hippophilus*.
Liſippus, Lipſius. Idem *Neopalæus*.
Longinus, Nicolaus Brulartus, Galliæ Cancellarius; ita dictus, qvod res ſuas lente expediat: Lentulus, Belli-Curius.
Lucretius, —

Luſinia, Lotharingia: alias Scotia; & melius Patria auctoris. Hinc *Luſinini*, Scoti.

MAuritius, —

Marcia, Venetiæ; à Marco Evangeliſta patrono ita dictæ.

Melandria, Hiſpania; & *Melandri*, Hiſpani.

NEapolitanus, Monſieur de Neuf-ville, Villeroy, Secretarius.

Nearius, Mauritius, Comes Naſſovius, Princeps Aurangiæ.

Neopalæus, Lipſius.

Nyſæus, Bacchus.

OLympio, Comes de Morot.

PEdæa, Infanta Iſabella, Alberti Archiducis conjux.

Pede, —

Penia, —

Percas, Monſieur d' Arguien (alias Arqvien) de Mets, Gubernator Metenſis.

Philoſophi, Monachi.

Philotinia, —

Poimenarchus, Cardinalis aut Epiſcopus.

Protagon, Henricus IV. Rex Galliæ.

SColimorrhodia, Britannia, Anglia & Scotia, Magna Britannia.

Sibronius, Briſonius, Præſes Parlamenti.

Sophagon, —

Straton, —

Teſſa-

TEſſaranactus, Jacobus I. Magnæ Britanniæ Rex.

Thebani, Germani, Teutones.

Themiſtius, Juriſconſultus qvidam; vel P. Gregorius, Juriſconſultus Ponti-Muſſanus: vel Gvilielmus Barclajus, Pater noſtri auctoris, Profeſſor Regius in Ponti-Muſſana Academia; qvi ſcriptis graviſſimis de Regno & Regis inſtitutione, de poteſtate Pontificis adverſus Bellarminum, admodum inclaruit, & ſuperiore tempore Ducis Lotharingiæ conſiliarius fuit.

Theophraſtus, Perronius Cardinalis Ebroicenſis, cujus ſolicitudine in Gallia plures Scoti celebri nomine bonas artes profeſſi ſunt, qvam in ipſa Scotia foventur & aluntur à Rege.

Torrentius, Pricat, alias Brulard, Cancellarius alter, à cognomine ſic dictus.

Trifartitus, Georgius Dux Leuchtenbergius, Lantgravius.

VErona, —
Vanarra, Navarra.

Vocula, —

EUPHOR-

EUPHORMIONIS LUSININI SATYRICON.

PARS I.

SI nomen à me qværis, Euphormio ſum: ſi patriam, Luſinia eſt: ubi nullæ unqvam nubes cœlum aſperant, nulla bruma ſegetes extingvit, nulli æſtus aduruut: ſed puro incorruptoq; aëris tractu liqvidi ac pellucidi fontes campos alluunt, patenteſq; hinc inde plagæ, & amœna, ſeu ſalubritate montium, ſeu planitierum æqvabilitate, regio homines alit genio loci & fortuna ſua dignos. Non illic in honore ſupellex curioſa, non gemmæ, non imperium, non opes: non ea omnia qvibus impotens hominum libido pretium fecit. Ut qvisq; ad virtutis ſtudium maximè incenſus eſt, ita promptiſſimè veris ſuffragiis ad magiſtratum evectus, æmulos vitæ omnes, neminem dignitatis accendit. Illinc ego devolutus in hunc terrarum orbem. O dolor! qvæ non vidi, qvæ non paſſus ſum, indigna, Dii boni, & qvæ cœlo teſte fiant, & qvæ poſterorum memoriæ relinqvantur; niſi

ut in amentia & ſcelere nepotes progredi nolint, ſaltem paternis vitiis contenti. Date veniam, ô depravati orbis incolæ, ſi juſtis qverelis detonat animus incitatus atrocibus injuriis. Qvid aſpicitis, Heri? qvid hoc minarum eſt? jam non ego veſter ſum: jam liberalis animus ad originis ingenuæ decora provocavit: & ingentes literæ, qvas fronti meæ applicuiſtis, injuriæ me admonent, non obſeqvii. Etiam judiciorum nomen invocat crudelitas veſtra? etiam tribunalium in me majeſtatem implorat? Tandem aliqvid inveni, qvod à vobis imperatum eſſe gauderem. Qvid indigeſto per acervos auro, qvid avaris fertilium annorum curis confiditis? exuam patriæ meæ candidos mores, & in oculis judicum ſacramento, & nuncupatis votis impietati nomen dabo. Non hoc ſaltem ducent nefas, ut qvibus terris virtus eſt in vinculis, ibi qvoq; ſcelus ſerviat? Jam nunc vindiciis ſecundum libertatem datis utor; jam, qvod tergum crudeli ſupplicio laceraſtis, vindicabit atrocior ſtylus, & effinget veſtros mores velut in tabula, ad cujus deinde conſpectum ipſe horreat. Deniq; ſi ſapere decreviſtis, vobis ſcribo: ſi furere perſeveratis, ſaltem volo Luſinini mei ſciant devitare impuras terras, ut qvicunq; aditus regiones veſtras aperit, ſeu qveſtuum meorum veluti prærupto obice laſſet tranſeuntes, ſeu lachrymarum torrentibus inundetur. Ego Curtius crudelitatis veſtræ hiatus impleverim; Ego Sphin-

gem,

gem, ego Pœnam, ego Hydrum expertus ſim, tam felici exitio, ut territi gentiles in hæc amplius portenta non incurrant. Magis offendit graveolentia inſvetos inſalubribus cænoſisq; paludibus, nec tam acriter mordent ea mala qvibus in lucem prodeuntes ſtipamur, tanqvam naturali ſatellitio, qvam qvæ florentem intactamqve vitam affligunt: Et ego vim doloris acrius percipio, & deploro dolentius, qvem non ante calamitas perculit, qvàm adoleſcerent gentilia bona, qvæ mecum penè nata non anteqvam patriam exui: à qva qvis diſceſſus meus fuerit, qvæ me inde rationes deturbarint, nihil dico: ferat hanc veniam inexperta juventus atqve præceps: nec id lachrymarum exordium conſumat iræ meæ impetum, qvæq; in aliorum mores jam diu tela libro, in meam amentiam retorqveat. Nam ut has primum terras attigi, & freqventi oppido exceptus ſum, in forum me contuli: ratus nunqvam defuturos, qvi in celeberrimo humanæ gentis loco, ubi etiam multi hæreditario jure ſapere jubebantur, erranti per ignotam urbem aperirent hoſpitalitios lares; cum ſubito ingens circa me hominum turba confluxit, modo novitati cultus illudens, interdum etiam, qvoniam erat ex tenuiſſima carbaſo veſtis, populari muſſitatione ſtupeſcens. Aderat eleganti juvenis vultu, cujus mirabile in comis artificium Æthiopico penè gyro cincinnos confuderat. Hic anſatam ſuperbè dexteram ſubducta veſte rete-

git, & me, qvis eſſem, & qva cauſſa veniſſem, diſtrictè interrogat. Tum ego, peregrinum, inqvam, eſſe ſatis prodit, qvod in tanta ſolitarius freqventia expecto benignitatem hoſpitii, qvod & nauſeantem ex mari ventriculum opportuna tranqvillitate levet, & illuviem itinere contractam diluat. Viæ cauſa, mos humani ingenii. ea ſcire concupivi, qvæ à meis finibus abeſſe natura voluiſſet. Qvibus ille auditis humaniſſimè in paternam domum invitat; ſimulq; dextera ad opulentiſſimas ædes trahit, ubi ſtrata triclinia, cibiq; capaces invidiæ, expectabant convivarum aut negotia, ut ferebant, aut diſſipatorum manus. Igitur ſecurus hoſpitii meo duci gratias ago, ignarus impendentis ſævitiæ, & ad novas ſpes credulus; qvæ ideo magis placebant, qvoniam externa neſcio qvo fuco ſe adornant, & plerumqve notis patriæ rebus beatiora videntur. Tum in urbem etiam levato nonnihil corpore proruo, cœnæqve moras, dato puero qvi perluſtrandæ urbis dux eſſet, ingenti lætitia fallo. Ille me in publicas primum porticus, in fana deinde ac theatrum perducit; poſtremo in ampliſſimam domum, ubi nihil magis timui, qvam ne poſtes antiqvitate corrupti cervices affligerent. Capaciſſimam ſedem adoleſcentes aliqvot per ſedilia ſparſi, magis ſtrepitu, qvam corporibus implebant, & ſi qvando intermittebatur tumultus, audiebant declamantem ex eminenti loco ſenem, qvi Romana jura interpretari diceba-

cebatur. Agebat autem de libertis ex lege Junia Norbana Latinis, ac præterea de Dedititiis, qvorum iniqviſſimam conditionem ne qvidem ſeverior antiqvitas tulit. Verum hæc, inqviebat, omnia ſic in deſvetudinem abierunt, ut relictis tantum nominibus, jam qvi illi fuerint, jam qvibus legibus vixerint, diſceptemus. Sed ignari non eſtis, Adoleſcentes, mutata hominum mente, plerumq; velut tacitis abrogata ſuffragiis qvæ majores noſtri tanqvam manſuris legibus commendabant. Hinc editus abrogatarum legum liber, præclarus herculè, ſi non eas leges omitteret, qvas in eo primas eſſe oportuit. Non vero volumen erroris tam manifeſti reum; & niſi haberet triſte mortalitas privilegium, ut liceat aliqvando peccare, librum mea ſententia ad oleum piperq; dimitterem. Etenim plurimas Juris partes muta jam omnium voluntate deletas ita præteriit, ac ſi illæ hodie in antiqvo ſuo regno conſiſterent. Si niſi exemplo non creditis, ecce legem olim ſanctiſſimè habitam: *Honeſtè vivere, alterum non lædere, jus ſuum cuiq; tribuere*; qvam nunc prorſus moribus hominum ſublatam indignor inter antiqvatas in eo codice non referri.

Erat adhuc in loqventis ore dictio, cum effluentis menſura ſabuli, ac elati præterea æris ſonus, ſtrepentibus ſubinde auditoribus, tantum hominem de ſuggeſto non depulit. Ego vero perluſtrata iterum urbe, cum me, utpote inuſitatis indutum veſtibus, puerorum agmina

Digitized by Google

ſtiparent, in hoſpitium meũ redeo, & qvæcunq; tota luce perſpexeram obfirmandæ curioſus memoriæ diligenti cogitatione digero. Sed poſteaqvam convivas deſtinatum ad epulas tempus collegit, paſſimqve diſcubuimus, clam ſugillantibus univerſis meos geſtus, & peregrini oris lineamenta, confuſus, egensqve conſilii, non agnoſcebam amplius aviditatem ſtomachi, tributum reparantis qvod irato mari exolveram. Statimqve crudelior fortuna deſæviit, poſtqvam non gratuitam nobis menſam liberalitate poni, ſed mihi pro hoſpitio diverſorium contigiſſe non ſine magno horrore audivi. Nam ad patrium morem nec auro corpus in viam præceps tardaveram, nec in cibos pretium qvæſiveram, qvos gentis noſtræ benignitas vendere neſcit. Igitur inexſpectatis moribus deluſus, cœpi tum primum execrari harum regionum viliſſimum genium, & ſic tacitus mecum loqvi. Piſces à fontibus ad mare non inveniunt qvi vivendi vectigal extorqvent. Natura ubiqve pabulum feris poſuit; & qvamvis hirundines utrumq; ſolem metiuntur, eſca nunqvam errantibus deeſt. Ergo ſoli homines non impunè implebunt exhauſtas jejunio vires? ergo in belluas pontus erit clementior, qvam civilis ratio in mortales in eandem genitos ſortem? niſi fortè pretioſior aqva eſt in miliario qvam in fonte, aut animantibus reliqvis aliqvid ſupra hominem natura debeat. O ſordidum genus, barbarumq; fa-

facinus! O feriores hominibus qvam humanam olim Androdus feram invenit! Nec contentus hac objurgatione, palam excuſare imprudentiam meam cœpi, qvod nummis deſtitutus cauponam intraſſem, & totum in gentilitios mores transferre peccatum; Nam in veſtris, inqvam, moribus non minus qvam in regione hoſpes id primum rogo, ut innocentibus erroribus venia detur. Qvod hic religioſum eſt, alibi profanum eſſe nihil prohibet. Nempe qvælibet regio non magis ſuo aëre aut terminis, qvam ſuis moribus definitur: neq; aliqvid peccavi, niſi exiſtimatis omnes homines ſub eodem cœlo naſci debere. Qvamqvam facio his excuſationibus injuriam humanitati veſtræ: à vobis nihil durum timeo. Severitatem, ut audio, his annis depulit de ſumma ſede Clementia.

Videbam durare nemini riſu erumpente conſtantiam, ut etiam miſerrimam adhuc loqventis vocem cachinni petulantia confunderent; cum inſtaret præcipue ſupra ſuam artem improbus caupo, detractamq; mihi veſtem auferre pugnaret, ut (ne ſine joco facinus iret) expeditus onere ſupervacuo, inqvit, liberius revoles in amœniſſimas terras, qvarum nobis etiam penè deſiderium tua prædicatio admovit. Cohorrui ad hæc dicta, & Gallico gelu frigidior metus etiam intimum calorem tentavit.

Sic ubi terra parens, Clymenæo torrida partu,
In Phaethontæam mittebat vota ruinam:

Aſpiciens juvenis nebulas igneſcere, Olympumq;
Errantem ſenſiſſe diem; ceu ſaxea moles
Hæſit, & ignipedi permanſit fræna jugali.
Non magis heu vivus, qvam cum pia turba cadentem
Condidit Eridano, tumulumq; cacumine texit.

Trahebat interim veſtem epularum ſuarum precium, & fœdam avaritiam riſu crudeliſſimo cumulabat. Et hoc eſt, cogitabam, qvod promiſerat liberalis vultus filii ſui, & indigna fœdiſſimis moribus veſtis? hoccine qvod mihi adulabar etiam infirmam conditionem in his terris aſpirare ad virtutis nobilitatem? Jamjam callidum illuſtrium veſtium intelligo munus: ut humilem animorum fæcem illuſtri fuco velent, & qvod maximũ debuerat eſſe familiarum diſcrimen, confundant atq; permiſceant. Ita profundiſſimum cœnum veſtit fragilis indigna fronde ceſpes; ita fumum nives induunt. nec ipſis angvibus pulchrum veneni tegmen, verſicolore tergo, & ſqvamis fulgentibus deeſt. Miſertum eſt qverelarum mearum aliqvod propitium numen, aut ut verius dicam, me pejus afflixit, & injecit mentem Callioni ſplendidiſſimo homini (is negotiorum cauſa illo die in urbem venerat) ut me ſibi exiguo ære addiceret. Qvi poſtqvam interrogavit, an ejus augere familiam vellem, qvid facerem, niſi ut me omni libertatis diſpendio eriperem ab inſtanti peſte, & graſſatore urbano? Diſceſſerat in patriam navis, qvæ me vexerat: longa erat re-

redituro & inextricabilis via, per ambages, ac deſerta, & extremum mundi limitem. Qvæ omnia ut diligenti ſolicitudine vincam, qvi me illuc ſumptus deducerent, ſi vix unius horæ diverſitorem veſtis abſolveret? Igitur conditionem nihil cunctatus accepi, & qvi modo comes aſſederam, conſurgo de menſa ad obſeqvium, turgentesqve oculos furtiva manu exfrico. Puduit Solem diutius hæc videre, & ſervitutem meam libera ſolutaq; nocte occuluit; qvæ cum radiis lunaribus illuſtris non omnino viæ diſcrimina confunderet, ſtatim curſoriis eqvis contendimus in Callionis munitiſſimam arcem: cum mihi, exultantibus cæteris, non tam viderer in eqvum, qvam in Salaminiam damnatus aſcendere, Muris ſuperbè eminentibus creberrimæ turres, pinnæq; ad ſplendorem compoſitæ adornaverant domum: foſſæq; non latitudine magis notabiles, qvam ſtagnantibus aqvis, prodigioſæ molis piſcem alebant. Ædificium partim nobile antiqvitatis veſtigiis, partim recenti artificio elegans. Nihil Callion aut ad famam videbatur aut ad luxum omiſiſſe.

Sed qvod reliqvum noctis fuit, cum non per ſomnum tranſigerem, & nunc intimis ſingultibus, nunc excitato per dolorem acerbo inaniq; riſu, mihi deſertæ patriæ imprudentiam imputarem, conſervis amentiæ ſpeciem feci. Crudeles ac fœdæ animæ, qvas ultra Perſicum ſcelus euntes jam non virilibus nervis fraudare

naturam, ſed animos exſecare delectat, rem ad dominum detulerunt: cumqve, proh facinus, placuiſſent auditi, figmentis etiam onerant calamitatem meam, & imponunt gemitibus, lachrymisqve, ac riſui meditatas voces affingunt. Hic Callion flagitioſo digito ſuperiorem explicans barbam, Benè eſt, inqvit; erit illi felix & vegeta ſervitus: &, ſi veſtis non mentietur valetudinem, ne qveratur vitium mentis: juventute peracta læto etiam & viridi ſenio ſtabit. Vos tantum in inſaniam impellite præcipitantem, & in Qvirinalium Myſtam attollite. Accipiunt imperium lubentibus animis, & in me confeſtim toti telis ac machinis anguſtum profundunt omnem malitiam, qvam ex ſentina aulica impuris animis hauſerant. Tribus mediaſtinis datur negotium, qvi me, tum primum in ſomnum labentem, poſtqvam decoctum tota nocte dolorem prima lux ſopiverat, ſuppoſito petulanter fumo excitant: neqve tardus urgentibus parebam, cum animadverto laqveis impeditos pedes ægrius procedere, nec aliud feſtinatione profici, qvam ut laxiora vincula arctius in nodum jungerentur. Tum fœdiſſimus mortalium Pedo, maligno riſu dexteram, tanqvam ſalutaret, porrigit. mihi vero jam non erat integrum, aut ſapere, aut decipi nolle: manum itaqve trado, &, Rogo, inqvam, mi contubernalis, qvid injicitis vincula jam etiam parum libero ſine compedibus atqve nodis? Dum hoc blandius pronuncio, inte-

te-

terim dexteram meam religaverat ad thorum, omniqve convicio malè ſanas ingenii reliquias cum ſociis expugnare certabat. Itaq; modo ſinum gelida perfundunt, modo acuminibus latera perfodiunt, nunc etiam titillationibus importunos riſus excitant; ut jam mihi malorum minimum ſervitus eſſet. His officiis longiſſimum diem, mihiq; inſtar æternitatis ſtantem, exigunt, & ad affectionem hilares, ipſo riſu, ipſaq; lætitia me improbè oppugnant: ſic ut ad plectra atqve fides qvondam Attica munimenta conciderunt.

Me autem cum ſub noctem jejuni cerebro ſpiritus deficerent, nec tam in amentiam deflecterem qvàm in mortem, copioſus cibus ditibus allatus ſportulis, & qvi me ad veſcendum hortaretur relictus eſt Percas. Erat vir mitiori ingenio, naturamqve ſuam parum in ſcelera detorqvens, niſi ſi plurimum expediebat. Ille me ut conſalutavit, thoroqve meo reclinis remiſit vincula, & oppeſſulatas fores diligentius muniit, cœpit uberius flere: necdum tamen ſynceritatis fecerat fidem, novoqve cogitabam ludibrio ſuſpectas ſævire blanditias; cum prehenſam manum tenerius concutiens, Noſti me, inqvit, Euphormio? Ego ſum qvi heri domino Callioni perſvaſi, ut te in familiam admitteret. Itane? inqvam, tu qvidem habes triſtiſſimi beneficii reum. Sed qvid in dominum omni ponto ac tempeſtate feriorem admiſi? aut qvid deliqvi tam atroci

ſupplicio dignum? O ſi liberum ſaltem moriendi permittat arbitrium, aut qvod annis pluribus ferre poſſum in atrocitatem dieculæ inhumana miſeratione componat. Illachrymatus eſt Percas, & digitos articulis innectens, demiſit ad umbilicum inverſas cum lacertis manus, cumqve aliqvantum defleſſet meam miſeriam, ac multis gemitibus interpolaret orationem; tandem veluti collecto ſpiritu animoſius inſurgens, Euphormio, inqvit, & tu ſervus es, & ego. Qvo tu jam loco es, poſſum deinde præceps agi, ſi herus annuerit; in ſervitute precario ſumus felices. Si mihi credis, propulſabimus communibus conſiliis fortunæ injuriam. Memento Pyladis & Oreſtis fidem Tomos etiam evaſiſſe & Dianæ crudelitatem, & Thebis cohortem amantium multis inexpugnabilem annis laurum ſæpius qvàm apium decerpſiſſe. Nec mirere, qvod arcanas cogitationes effundo confidentius in ſinum tuum: non videris mihi ignotus, tanto fortitudinis & conſtantiæ experimento. Te mihi primum conciliavit frons liberalis, & verecundi oris modeſtia, deinde ſervitus conjunxit; ad extremum ipſa miſeria acrius commendavit. Secundum hæc jusjurandum adjecit, & omnia qvibus fidem orationi qværeret. Ego vero etiam ad ſperandum tardior, qvam ſi Ariſtodemus aliqvis victoriam nunciaturus indigno vultu procederet, tamen allevari paullatim ſinebam animum meum, ſic ut aliqvantulum reviviſceret ſalutis jamdiu ſepulta cogitatio.

Nu-

Nutat ut ingenti puppis circumdata ponto,
Qvam tumidus nigro murmure ventus agit.
Humida cum pictos lacerarunt æqvora divos,
Nec ſemel intrepidos inſiluere viros;
Qvaſſaqve cæruleum paſſim intromittere montem
Occæpit pices tegmine nuta ratis:
Si ſecura feri ſtant promontoria ponti,
Aut procul è ſpeculis commoda ſurgit humus,
Jam propè non meminit perituræ nauta carinæ.
Qvodqve videt credit jam tenuiſſe ſolum.

Tum ego amplexibus hominem arctius alligo, & non contubernalem meum, ſed numen, ſed genium ac tutelarem Deum appello. Et, Tune, ajebam, ſolus es in hoc terrarum orbe, cujus ſpiritus nondum vitiorum contagione ſpurcatus ſit? tune ſolitarius homo inter tot millia hominum ſpecie ficta? Silere me juſſit Percas, & potius qvod è re videretur in medium conſulere. Mihi autem nullum erat remedium potius fuga, in qvam jam animum intendebam, ratus ſocio tam deteſtabilis ſervitii pertæſo nihil hactenus præter authorem ad ejuſmodi conſilium defuiſſe. At ille triſtius ſupercilium contraxit, &, Neſcis, inqvit, qvibus te cruciatibus involvis. Jam huc illuc diſcurrent aſſeclarum turbæ; jam in aditu ac limine urbium ſtabit imago noſtra, & cuſtodia inexorabilis, qvam ut mendaciis poſſimus fallere, vultu certè & fronte deprehendemur. Noli ad credulam ſpei perplexæ auram antennas ſolvere: Cum Stratonico dixerim, ex omnibus na-

navigiis tutiſſima eſſe, qvæ in terrã nauta ſubduxit. Neſcis apud qvẽ ſervias. Callion eſt, non iſtius modo vicinii qvod incolit potentiſſimꝰ, ſed etiã gratioſiſſimꝰ apud Principẽ, à qvo nummariam olim nobilitatem accepit. Neq; hæc fugiendi audacia per tantum gentis otium expediri, aut facilè inulta eſſe poteſt. Is enim hodie Princeps eſt, qvi REQVIEM non tantum orbis ſui medio, ſed & Metis indulſit. Inhorrui è nova ſpe dejectus, &, Qvæ, dicebam, igitur ſecuritati via propior, qvam ut laqveo jugulum frangam, ſi ſervienti mors lentior deſtinatur, fugitivo crudelior? Vetuit Percas deſperare, & cum dolori medicinam faceret mitium verborum fomentis, cœpi diligentius percunctari de regione ac moribus hominum, & præcipuè de Callione noſtro. Tum ille; Primum, inqvit, te ſcire oportet, nihil tam ſanctum eſſe qvod non corrumpat diuturnitas temporis, multaqve probè à majoribus inſtituta uno ſenectutis vitio deflexiſſe in turpiſſimos ritus. Ferunt olim nobilitatem à plebe non aliter qvam virtutis nota diſcriminatam. Hinc Magnates conſtituti, hinc honores & cultus in ipſos delati ab iis, qvi ad tam ſanctum ſplendorem obſtupeſcebant. Hoc priſcis temporibus unicum remedium erat emergendi è latebris vulgi, cum omnes initio pares eſſe natura juſſiſſet. Si qvis ingenio & prudentia pacaverat incitatæ multitudinis violentiam, ſi qvis exteris gentibus ſvaſiſſet aut ſocietatem ſi in-

tegræ,

tegræ, aut ſervitutem ſi nonnihil attritis rebus affligebantur, illi ſtatim meritæ nobilitatis inſignia publici conſenſus deferebant. Illum diſciplina militaris, illum machinarum peritia, virtus omnes provehebat. Inde etiam filiis nobilium honor habitus, primum à paternis clientibus, deinde ab omnibus qvi ineſſe in iis ſemina paternæ claritudinis arbitrabantur. Sed jam Homericis temporibus non erat novum, filios degenerare à paternis inſtitutis. Cum abundarent opes in illuſtribus familiis, & luxuriantes copias avita induſtria peperiſſet, obſtupuerunt paulatim virtutis ſtimuli, & aliqvid remiſerunt nepotes de paterna contentione ad gloriam: donec, vertentibus aliqvot ſeculis, vix aliud ad commendationem habuerunt, qvam inanem propè fugitivam authorum ſuorum memoriam. Sed neqve te ſecretiori veritatis parte fraudabo. Raræ ſunt hac ætate primæ illius & ſynceræ nobilitatis reliqviæ. Dominorum ac bellorum vices, & adeo ipſa fors, qvæ familias extulerat, eas plerumqve aut depreſſit, aut extinxit; Naſcuntur in dies cognomina, & ſtatim primo ætatis die tranſcribuntur in ſenium:

—— qvalesqve premunt nunc ſydera ſylvæ
A prima venere die.

Qvotusqviſqve eſt, qvem avi ſui non pudeat? cui non eſt propè ſutrina vel pedum? pace tua dixero, ſæpè de ſterqvilinio ſurgunt, & vix dum lotis manibus rerum publicarum negotia

tra-

tractant. Rara ſunt & valdè incerta veſtigia, qvæ ducant ad venerabiles antiqvitatis ſtirpes. Pleroſqve intruſit vel in familias caſus vel error in cognomina: & ſi benè rationem ponis, virtutis jam opus agunt nummi. Ut qviſqve ad decies centena pervenit, facillimè de plebis tabula nomen ſuum eruit, & vel emptis faſcibus colitur, vel indigno conjugio ſuperbit, & illuſtrem ſangvinem fœda ruſticitate maculat. Jam hic noſter Callion, ſi ſcires qvibus initiis extruxit tantæ potentiæ faſtigium. Pudet me miſerarum dignitatum, qvæ tam fœda mercede veneunt. Parentem habuit æterna majorum vilitate, pænè etiam extra viciniam ſuam notum; qvi prima ætatis elementa in anſerum cuſtodia poſuit, deinde ſebaceis componendis ſuſtentavit jejunæ vitæ ſupplicium, credo, ne periret veſtis olidæ pingvis ſqvalor. Poſtea vertentibus fortunam ſortibus, ipſa armenta, paſtoreſqve cum gregibus mercantem, & jam ægrè ſua prædia numerantem ſtupebant amici, pænè in vindictam erumpente vicinia. Nec enim aberat expilatæ hæreditatis ſuſpicio, cum plurimum in domo felicis ac nummati ſenis egiſſet. Uxorem olim duxerat:

Sed & hac de plebe, ſuoqve
Æqva viro fuerat.

ac filium ſuſtulerat, qvi Callionem præcedebat totis qvatuor luſtris. Qvem ut mediocriter eruditum ſchola dimiſit, ſtatim venerabili pallio circumductum ſedere inter Pontifices jus-

juſſit: & in Antiſtitem ingenti pecunia evexit. O numen cœlitesqve, qvàm eſt difficile malè partis benè uti? Licere Antiſtes credidit qvod emerat vendere, & veluti licitatione facta aureis gradibus deſcendit de faſtigio ſanctiſſimæ dignitatis. Ac inter illos dies pulmonum dolore & cruenta tuſſi conſumptus eſt. Benè actum videbatur cum Callione. Immenſa vis erat pecuniæ, precioſiſſima ſuppellex, ædes qvæ bonam fortunam cum comitatu caperent, deniqve infamis mercimonii ſplendidus & elegans qvæſtus. Qvid qværis? felix Callioni ac lætum funus contigiſſe non erat qvi non prædicaret; qvod etiam in patre geminatum vix tantæ felicitatis capacem omnibus bonis propè obruit.

Efferuntur, pater & filius, pompa ſupra conditionem, pudendosqve natales, &, qvod palam deriſere coæqvales defuncto ſeni, mendacibus titulis ſcutatisqve inſignibus non caruit ludicræ terminus ſcenæ. Ipſe Callion ſenſim in aulam intruſus eſt, multoqve auro lubricum regiæ iter ſtravit. Elegans illi ingenium, manus prompta; animus ut publicè communis ac facilis, ita ſecretis abditisqve prudentiæ artibus munitiſſimus: ut ab aliis nec timeatur ut cautus, & ſubornatas ad fallendum adulationes ipſe naturali bono vitet. Qvid hic aulicas artes, qvid ingenii calliditatem explicem, qva etiam paulo ante domini ſui favorem extorſit? Etenim cum ſermones male-

maledici Principis gratiam avertiſſent, tanto aſtu fortunæ fugam celavit, ut nec ipſe videretur ſenſiſſe. Nam aſſiduus in regia, qvamvis occultis ludibriis qvotidie ſæviebat infenſus Princeps, tamen ferendi conſtantia iræ pertinaciam vicit.

Non tuli diutius tam magnificè de Callione declamantem; &, Non, inqvam, meminiſti, hominem illum, qvem vis à Gratiis fictum, intolerabili ſævitia facere, ut paterna in eo vitia deſideremus? Tum ille: Ne erres Euphormio, non ingenii aut naturæ, ſed conditionis & temporum vitio peccat. Modeſtus ſua ſponte animus, inclinatione ſeculi rapitur in ſolutiora conſilia. Qvoniam non eſt tutum, æqvabilium morum integritatem afferre inter proceres; qvæ vel reliqvorum vitam notet, vel ut inſolens & multis jam extenſa ſeculis notetur. Qvocunqve inter illos, velato etiam capite, produceris; ſyncera vaticinatione dices, non qvod olim Citharœdus cauponam eſſe, ſed larvam, prodigium, ſcelus, perfidiam, nefas. Majorum virtus nihil ultra timuit, qvam ne cœlum rueret: præſentis autem ævi impietas, niſi prorſus deſipuit, nihil amplius horret, qvam hiatum dedignantis terræ ſui oneris improbitatem. Omnium ætatum crimina, omnium immanitas ſcelerum in hæc tempora confluxit. Nunqvam effuſior libido, ambitus amentior, nunqvam deniqve ſe latius effudit maledicendi licentia. Non impudens calumnia,

non arena crudelis, niſi hæc tenebris, illa nomine diſſimulata ceſſavit.

Dum hæc proloqveretur, interim perditi lixæ applicuerant ſe ad laxiorem oſtii rimam, & qvoniam erat ejusmodi murmur noſtrum, qvod etiam attentiſſimas aures falleret, cõtinebant diligentiſſimè ſpiritum, qvi in neqviſſimo Pedone diutius collectus, tandem cum aſpera ſonoraqve tuſſi ſeipſum vehementius excuſſit. Perturbatus igitur Percas, qvi rem altius erat exorſus qvàm ut paucis totam contexeret, compendioſa me doctrina præcipitanti ruinæ ſubtraxit. Magna, inqvit, eſt ſapientia interdum decedere, vel per ſpeciem, de recto ſapientiæ curſu: tibi vero etiam neceſſitatem fortuna imponit. Finge ad tempus amentiam; prudentior, cum voles, receſſeris de concepto per ſimulationem morbo. Illud enim Callion his tormentis, & omni ſcelerum ſubtilitate molitur, ut per inſomnium & contumelias in inſaniam tranſeas; illinc asſiduos ſibi jocos, & domeſticum ludibrium ſperans. Tu everſæ mentis vitium callidè ſimula, &, ut conſentias in artem miſerrimam, indignanti animo promitte ſalutem. Multis profuit, commento verſatili omnem ſpeciem induiſſe. Non Paridi nocuit Idæum paſcuum, & Deos Ægyptus humilibus formis abſcondit.

Nec magnum ambigui fregerunt Canea ſexus. Tum, ne communicati conſilii aliis ſuſpicionem faceret, dimovet ocyus clauſtra, admis-

ſam-

ſamqve familiam gaudere jubet: excidiſſe de mente Euphormionem, & per mille inanium rerum ſpecies qvæſitam ſibi ridendi voluptatem. Mox illi circumſiſtere thorum freqventes, & qværere fidem dictorum Percantis, cum ſupercilium ſuſtuli, & veluti longa cogitatione defixus, agitare dixi qvem ex iis ærario, qvem ſupellectili præficerem; proclamantibus illis, vocem altius ſuſtuli, & in craſtinum abire juſſi: noctem deliberanti pro conſilio fore. Adjuvit rem Percas, & cum ſe thalemo meo præfectū jucunda aſſeveratione diceret, omnes velut per officium extra cubiculum deducit.

Mihi vero caſus meos tota nocte reputanti, jam minor qvam antea ſolicitudo & anxietas animum perfodiebat. Eſt enim, ubi ingenti malo feſſi atqve victi non diſputamus amplius cum miſeriis noſtris: triſtis illa qvidem & ſolitaria voluptas; ſed qvæ non minus animos permulceat, qvàm arridentis fortunæ irreqvietus & exultans Impetus. Deinde in lachrymas effuſus majorem doloris partem conſumpſi, & ſolicitavi animum ut cum fortunæ violentia prudentia magis qvàm qveſtibus & lamentis certaret. Igitur tanqvam ex Spartano Cothone miſerias haurirem, illas erectior animus mitiori ſpecie tegebat, & qvodam modo faſtidioſum colorem celabat, ſic tamen ut, abjecta ſpe, hoc me unum ſolaretur, qvod ad meas miſerias nihil jam Dii poſſent addere.

Ex-

Exedit penitus corda latentia,
Et ſemper vigili ſpes ſtimulo furit.
Spem de ſollicitis tollite mentibus,
O qvos implacidis juvat
Inſatis animi qvies.
Si non arboreis obvia fœtibus,
Si non ora forent obvia fontibus,
Qvi curſu refugo decipiunt ſitim,
Pars de Tantaleis malis,
O pars qvanta recederet?
Spes implet tumidum naufragiis mare:
Spes captis onerat retia piſcibus,
Hac Bellona ferox uſa ſatellite.
Mortalem qvoties ſolo
Fudit prodiga ſangvinem:
Stat curſus rapidi lentior ætheris,
Cum longos animum ſpes trahit in dies.
Non eſt ponderibus victa neceſſitas:
Qvod ſperas onus excuti,
Hoc hoc ſævius opprimet.

Nec expectata luce erupi è ſtrato, & ad Callionem admiſſus peto, ut diſſolvat nomen qvo mihi in mille ſeſtertium tenebatur. Cum rideret Pedo, inſilui in oculos, & non perfunctoriè cædere cœpi, tutamqve vindictam, omnibus pænè ſpiritum riſu excludentibus, exercens, Funeſtum, inqvam, mancipium, etiam ultro me laceſſis, qvi meo beneficio vivis? Si pergis maledicere, exigam à te animam, qvam nuper in prælio cum Arachoſiis mea virtute ſum largitus. Igitur Callionem ambiens, & cau-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cautè diſpenſans amentiam meam, intra breviſſimum tempus in potentiſſimum familiæ evaſi: utiqve poſtqvam illi ſupplice & aſſiduo cultu perſvaſi, ſolum eſſe qvem exciſa ratione adorarem, veluti jubente natura. Interdum etiam metuebam, ne importunius emergens veritas deprehenſam calliditatem in ſupplicium mitteret. Itaqve commentis omnibus aſtruebam fallaciam: & nunc inanimes tabulas affabar, nunc caninis aſſidens Præſtitibus admovebam ſolicitas aures, & videbar loqventes audire. Neqve verba tantum & incertos greſſus componebam ad mendacium, ſed commodabat etiam vultus aliqvod amentiæ ſpecimen: qvippe cum omnes motus, qvi vel à tædio erant vel à metu, in argumentum violati traherentur judicii.

Tardius tamen parebant oculi, nec amoliri poteram conſtantiam ſereni placidiqve luminis. Eſt enim in vagis & curſim errantibus oculis irreqvietæ indicium mentis: nec ulla pars eſt in homine, qvæ magis cum arcanis effectibus conſentiat. Amplam & qvodammodo vegetam aciem non niſi magni & vividi ſpiritus alunt. Blandior ac veluti illecebroſa, faciles, nec omnium hoſtes voluptatum, notat. Sic anguſtus oculus, & in imum carcerem defugiens, animum nunqvam aſſurgentem ſublimibus conſiliis, & cogitationum magnitudine, prodit. At vero cum aliqva perturbatio attonitos captis ſpiritus confudit, ut jam omnium membrorum nexus & vincula ægrè ſuſtineant, tum

ervi præcipuè, qvi ex altiſſimo capite verſim in oculos deſcendunt, viciniore laborant, & crebrius micantibus oculis tum animi morbum livido ac truci aſpengunt. Qvis crederet? etiam interdum entibus verbis alebam amentiæ famam: iam nihil eſt tam fatuum, qvod ubiq; deſi- Piſcem natura vocalem eſſe noluit, & en in Ladone non eſt mutus.

ed pigebat tamdiu rationem in vinculis ere, & artis tam contumelioſæ nauſea qvoe magis afficiebat indignantem ſtomaım. Jamqve inſtar vulpeculæ Laconis ſvia aperientis feſtinabat prodi tranqvillior mi ſtatus, & rejiciebat dementiæ veſtem, m ea ſe occaſio dedit, ut crederes ipſos deos remedium invitare. Notaveram in domiſacrario reponi medicamentum multo Agaco imbutum: præterea Betonicæ, credo, & ufragii ſucco abundans, & temperata herba va Chryſippus ter mentem repurgavit. Reentioris Caſiæ & ſinceri Balſami ſvavitas leiebat Terebinthinum ſaporem, & ſeverioriıus plantis obſtabat ad ignem durata Indicæ annæ medulla. Huic tam multiplici remedio accedebat unionum liqvor; dilutumq; ſingulari artificio ſmaragdum puto non tam ad valetudinem feciſſe qvàm ad pompam.

Hoc medicamenti genus, qvod Callion à fratre acceptum propria vanitate auxerat, religioſè ſervabatur, tanqvam indubitatum defici-en-

enti naturæ auxilium, etiam vetuſtate potentiores vires trahens, & ipſius temporis, à qvo cætera deſtruuntur, alumnum. Nec aliud ultra Callionem delectabat, qvàm de precioſiſſimo poculo vel audire, vel loqvi; illud Menecrates ſi haberet, ſupra Jovem iturum: illud invidi cœli flammam provocare ultra qvàm vitales Æſculapii manus: hoc ſangvinem ſiſtere, hoc reſtituere pulmonibus libertatem, afflare jecoris ignem, venasqve ipſas & nobiles cordis motus ſalubri temperamento mulcere. Dii boni qvam eſt ingenioſa & ſolers neceſſitas; mihi Callionis qvæſivi gratiam ab effuſo tàm charo præſtantiqve remedio; utiqve cum aſſervatam negligentius arcam furtim iniiſſem, vividum liqvorem ſparſim in terram deturbo, multoqve pulvere obducens intercipio ſvavitatem odoris, & excludo ab advenientium ſenſu. Deinde tanqvam direptum avidè medicamentum exhauſiſſem, langvidus in terram procumbo; ſi cogitata fraus non procederet, certus profectò laturam impunè amentiam tam audax & grande facinus. Qværebatur interim Euphormio, & deſtituta aſſvetis ſalibus domini menſa videbatur marceſcere, cùm ille meus Percas, cujus etiam conſcientiam in hoc conſilio exhorrueram, animadvertit procumbentem, & extinctum ratus omni celeritate familiam advocat. At Callion vacuam in mea manu pateram conſpicatus, non potuit in tanto diſpendio riſum tenere; &, O miſeram,

in-

?it, ſimplicitatem! exiſtimavit deliciarum, ſalubritatis poculum commendari. Videbar interim obluctari meo malo, & vis is concepta meatibus majore niſu ſanita- n moliri, qvam ut natura ferret, cum olei n ante ex compoſito ſumpti levis moles machum exoneravit, & marceſcentem ltum nonnihil reſtituit Jamqve omnes nclamaverant, tanqvam ad exeuntis ſpiri- s fugam, cum ego, veluti revocatis ſenſibus, ihi melius eſſe dixi. Mirabiles tamen ca- ti tumultus obverſari, & petendam qviete edicinam. Admiratus Callion novam in e loqvendi prudentiam, inferri grabato ſſit, & ſilentium etiam ſuperſtitioſum cir- i me eſſe. Ibi reliqvum diem, & qvæ ſeqvu- a eſt, noctem placidius; ortoqve demum ole cum omnes officiosè convenirent, eluti ex altiſſimo ſomno animum & oculos ruens, inqvirere cœpi qvid mihi inſolens contigiſſet: namqve tota nocte deluſam fal- is imaginibus mentem, qvibus videbar in- iſitata veſte per ædes licentiſſimè vagari, & omnium ſalibus appetitus, nunc dicteriis, nunc verberibus referire. (Nam qvicqvid temporis amentiæ ſimulatione conſumpſe- ram, ita videbar omittere, tanqvam illa pri- mum nocte Callionis domum intraſſem.) Tum injeci oculos in Callionis vultum, & veluti feſſum caput allevato cubito fulſi; nec ille cun- ctatus, ô miras in medicamine vires! inqvit;

non modo corporis morbis imperat, ſed & ſauciæ mentis vulnus etiam ſine cicatrice obducit. Nihil vanitati tribuo; ſed tam præſtanti potione Melampus Argivum diadema non emit. Neqve enim dubito miſeri hujus mentem eſſe epoti medicaminis virtute reſtitutam.

Pervaſerat omnes ingens ſtupor, & tanqvam Eleuſinii ſacri participes mutis obtutibus in me contuebantur. Præcipuè Percas vix credebat oculis ſuis, aſtumqve tam expectatum (nam qvid egiſſem facile conjectabat) callido ipſe animo reputans, adorabat ſolertiam meam, &, qvod ſolum poterat, interdum vibrantibus oculis egregio commento ſubſcribebat. Igitur cum proceſſiſſent aliqvot dies, & magis Æſculapio magisqve viderer obnoxius, neqve ulla ſupereſſent prioris amentiæ veſtigia, mihi Callion literas ad Fibullium amicum ex calculo ægrum tradit, in hæc verba conſcriptas. Qvod amantium ſpiritus alieno ore trahantur, non alienis potius exemplis didici, qvàm ipſe exemplum eſſe poſſum. Qvamdiu valebas incolumis, in te vixi: afflicta tua valetudine eo etiam plus dolui, qvod tuî corporis ægritudo mentem meam fauciabat. Nunc oro obteſtorqve, vel propter me reſtituas animi elegantiſſimi domicilium; corpori, inqvam, aliqvantulum vaca. Præſto eſt ſanitas, ſi admittis, tantum mihi curationis onus impone. Si non fidis, neſcio

qvi-

ribus carminibus deſiiſti eſſe Fibullius. Si
(perimentum deſideras, hominem ad te mit-
o, cujus everſam mentem unius poculi hauſtu
ompoſui. Jam qvoties febrium-æſtus le-
avi? qvoties diſſipavi coëuntem ſangvinem,
ut cibum ſicut erat ingeſtus fugientem ſti-
i? Adeo vis nulla eſt mali, qvam non faci-
è amoliatur medicamenti ſalubritas, cujus
apud te laudes à me ſæpè jactatas memi-
ni: nihil ſanè mihi precioſius frater decedens
reliqvit. Percas, qvem ex omnibus meis
potiſſimum diligis, tanti miraculi teſtis fuit.
Illi imperavi, ut rem illuſtrius tibi exponat,
& eorum examina computet, qvibus mea miſe-
ricordia ſaluti fuit. Fidem meam ex illius
conſtantia, & ex omnibus veracis animi indi-
ciis metiare. Ad extremum rogo te, ne tam
penitus ſalutem medicis credas, ut niſi eorum
opera ſanus eſſe non velis. Cave homines fe-
ros, cave Scythas magiſtra Medea dignos. Ni-
ſi qvod pejores iſti non unum Peliam exhauri-
unt: nec tam Jaſonis gratia qvàm aureæ pecu-
dis furunt. Evitabis tot veneficorum ſortes,
ſi, qvod tibi medicamentum paro, intrepidus
hauſeris. Scio repugnaturos iſtos Machaones,
& intempeſtivis ſcrupulis oneraturos animum
jam ſatis morbo debilem. Sed memineris
plus iis ex cruciatibus tuis venire, qvam ex fi-
de ſua; & eos abominari conatum meum, qvo
doceo aliam poſſe reperiri ſanitatem, qvàm
qvæ apud eos venalis eſt. Vale. Deinde to-

nos mandatis onerat, ut jam non dubitarem, majus ipſi beneficium fore, ſi qvis ſua opera ad ſanitatem uteretur, qvam ei qvem ægritudine levaret.

Sed hoc mihi videbatur inhumanum; ſub veſperam dimitti incertos hoſpiti, niſi qvod longè eſſe diverſoria ſciebamus. Pernoctandum erat in campis, &, qvod duriſſimum putabam, erat iter etiam luce commeantibus grave. Etenim pendebamus in arcto limite, hinc premente ſylva, virgultis paſſim ac fruticibus impedita, illinc præcipiti riparum voragine, qvæ, ſi erraſſet veſtigium, nihil mitius promittebat, qvam vorticoſum amnem, etiam tum ſuperbius decurrentem, qvod largior imber nubibus excidiſſet, qvas amnibus in pabulum æſtivum Natura immittit. Nec oppidum in propinqvo erat, neq; fumus domiciliorum index villæ alicujus humanitatem pollicebatur.

Sed, ne viderentur in nos caſus & domini crudelitas conſpiraſſe, prout declinabat in veſperam dies, aperiebant ſe viarum anguſtiæ, & aſpera locorum difficultas velut levigato itinere miteſcebat, cum tandem producto in noctem labore Solis radii errantes deſtituunt. Cæterum nihil obſtabat ſyderum luci niſi ſplendidioris Lunæ fulgor, qvæ nullis impedita nubibus pulcherrimè ardebat, & noctis initium ceſſantibus ſubinde rerum omnium motibus neſcio qva novitate.

non

non ingratum videbatur. Sed poſtqvam conticinium omnes ita tumultus compoſuit, ut qvodammodo ventus etiam qvieturis frondibus parceret, tum paulatim inſinuare ſe animo horror, & ipſi poplites naturali formidine labaſcere. Exaudiebatur apertius decurrentium undarum fremitus, qvoniam rebus aliis nox qvietem indixerat, & liber alveus non mitius, qvàm ſi ubiqve obices morarentur, ſeſe ſpumanti impetu effundebat: cum improviſo amnis, tanqvam & ipſe nocti cederet, obmutuit, facesqve aliqvot ex ſtratis fluctibus emerſerunt; & voces, tanqvam viarum indices, nos ad ſe non obſcuro clamore vocabant. Tot miracula an vero metus prudentiam meam interceperit, haud facilè judicarim: certe jam à via deflectebam, iterqve ad ignem illum deſtinaveram, cum Percas acertum meum tenuit; & à mortis limine evocavit ad vitam. Qvo te, inqvit, agis, uphormio? qvid te miſerabili letho involvis uctibus, tanqvam in terra mori non poſſis? aſcebar primo hærenti mihi fortiſſimè, & nentiam meam ſuo pondere continenti. d tandem cum hæ faces non uno loco fulrent, & nunc ſecundo, nunc adverſo ane decurrerent, hinc extinctæ alibi naſceıtur, modo infreqventi igne & maligno luent, cœpi ipſe damnare impetum meum, & rcantem interrogare, qvis illius flammæ hor, qvæ alimenta igni in tanto undarum

curſu, qvis ille deniqve, qvi nos ad ſe tanqvam errantes benignius vocaſſet? Tum ille: Spectra, inqvit, & infelices ſpiritus, qvibus nihil eſt hominum ruina potius, non in hoc modo gurgite, ſed in omnibus prope fluminibus nocturna hæc incendia excitant: Incauti viatores dum his utuntur ducibus, ſe plerumq; vel nodoſis vorticibus implicant, vel ſi meliori genio ducuntur, cœnoſis paludibus impediti longiſſimam noctem inter preces & vota conſumunt.

Adhuc loqvebatur Percas, cum ingentis viri ſpecies exeruit ex fluctibus primum caput comis undiqve ac barba contectum, latiſſimum deinde pectus, lacertosqve loris, ut ad Lunam judicari poterat, viriliter nodatos: cumqve paulo infra umbilicum aperuiſſet corpus, ſtatim clunibus ad noſtrum latus verſis, eas utraqve manu diu ac fortiter increpuit, riſuiqve barbaro inconditum clamorem admiſcens, ſeſe iterum in flumen immiſit. Innitebar ego Percanti deficientibus viribus, cum me ille forti animo eſſe juſſit, Tritones illos aut Proteos nihil ultra metam ſævire, nihil illis virium extra latitudinem amnis eſſe. Sed qvid ſi nuper, inqvit, in hujus regionis qvadam civitate fuiſſes, ubi memorabile ſpectrum modo ludicra, modo formidabili forma domum nobilitavit? qvam fortis miles ſtrinxiſſes gladium, & ſub infami tecto pernoctare qvæſiſſes? Qvanqvam mihi Tri-

tonis illius timor pene non reliqverat ſangvinem, tamen Percantem rogabam, ut exſeqveretur ordinem formidabilis caſus: ita decipi poſſe longiores noctis moras, & animum meum, audito graviori periculo facilè leviores formidines excuſſurum.

Erat, inqvit, ingens militum copia, qvæ Gallicam urbem præſidii cauſa intraverat. Anguſtior domorum qvam militum numerus detraxerat civibus capaciorem ædium partem. Nec id efficere potuit, qvin milites aliqvot incommodiſſimè habitarent. Sæpè ingentium animorum comes eſt inopia, ſive aliqvid fortuna ſingulis datum voluit, ut aliqvos divitiis, alios præſtantiori munere & excelſo animo cumularet; ſive qvod fucis parandus erat paſtus, qvem ignavi conſumerent. Apes vero in ipſis parentum operibus natæ, gaudent parto per laborem melle veſci. Sic etiam tum erat qvidem majoribus animis qvam opibus miles, cui ſors viliſſimam delegaverat domum, qvæ & ſordibus, & odore paupertatis indice, generoſum hominem totos dies in foro tenebat. Is cum perambularet urbem, & paſſim domorum tectorumqve minas curioſis oculis perluſtraret, incidit in elegantem domum, binis turribus & variis ſtatuarum molibus exornatam. Sed omnia velut in peſtilentia conticebant; fores pluribus aſtrictæ vinculis, feneſtræ aliqvot negligenter apertæ, & omnia

deſertarum ædium ſigna. Cum indignaretur miles vacare pulcherrimam domum, &, eos qvi pro ſalute civium vitæ curam projicerent, in peſſimas ſedes conjici, admonuit ſodalis, infeſtam ſpectris domum, cum aſſiduis tumultibus familiam laſſaviſſet, tandem dominum coëgiſſe, ut alio commigraret. Nullum aditu prohiberi, ſi cui audacia, niſi verius temeritatem dixerim, inqvit, in infami ſede pernoctare ſuggeſſerit. ſed neminem in illum diem repertum, qvi periculo nihil utilitatis afferenti vitam tradere voluiſſet. Hæc poſtrema oratio militem ſtimulavit. Exarſit animo cupiditas, ut princeps ſcrutaretur hoc malum. Qvoniam ante omnes aut auſum aliqvid aut inventum, veluti primitiæ qvædam gloriæ animos efferunt, nihil præter laudem eximium in vita ducentes. Itaqve ad Magiſtratum primo, ad dominum deinde ædium contendit, pollicetur, ſi qvid fuci in his timoribus, ſi qvid vicinia, ſi qvid ſervitium fallaciæ committat, ſe impigrè ſcrutaturum. Lychnis modo & lignorum copia inſtrueretur domus. Si hæc humana fraude contingerent, ferro ſe improbos ulturum: ſi majore vi excitaretur Tragœdia, non invitum pro laude & publicis commodis moriturum.

Nemo erat qvem non caperet tam generoſus impetus, cum famulus præterea militis promitteret ad omnia manus, firmaretqve

non

non fore aliqvod diſcrimen domino, qvod ipſe non adiret. Conveniebat ad militem vicinia, tanqvam ſi Hercules ſtetiſſet ad Tænarum, pugnaturus in mortis imperium, & inferorum pacem. Sed ille, cum omnes arceri juſſiſſet, enſem curioſè detergit; ſi qvid eo die rubiginis humenti vagina contraxerat, ſedulo artificio delet, ac ſub veſperam animis mediocri cœna refectis in deſertas ædes intrat: erat unicus comes famulus, qvem etiam communicatæ gloriæ invidus arcuiſſet, niſi notæ fidelitatis homo juraſſet, aut ea ſibi nocte moriendum, aut cum domino eſſe vivendum. Igitur appetente jam nocte, cum neſcio qvis tremor invitos occuparet, ignem in ampliſſimo triclinio excitant, paſſim lychnos ſuſpendunt, c obfirmatis longa cogitatione animis, à ſe indem impetrant, ut minimum in illa luce præſidii eſſe putent: magnos homines à ſeipſis auxilium petere oportere, ſe ipſos obfirmare, nihil ſua virtute præſtantius ducere, unde aut diſciplinæ ſanctitatem, aut pugnandi magnanimitatem hauriant. In ſolutiores deinde ſermones lapſi jocis etiam, & forte non vero r, primam vigiliam conſumpſerunt; cum ſuperiore triclinii parte viſus eſt lacertus minis ſeipſum immodicè qvatiens, ſic ut in mentum decideret. Dubitantibus illis ia ſeſe parte crus humanum exſeruit, ac de omnes paſſim corporis partes, ita ſane fluentes, ac ſi recenti cæde cadaver ſup-

plicium immane laceraſſet. mox in media ſede viſum eſt truncum caput velut ſeſe ex tabulato expediens, qvod etiam ex alto deinceps ruptas humeris cervices aptavit: inde artus inter ſe coire, colligari membra, viſa omnia convenire, ac ingentis ſtaturæ homo velut ex Cadmi ſemine procreari: qvi ferociter enſem qvatiens, Tu vero, inqvit, qvisqvis in meam temerarius domum irrumpis, eia, mecum de imperio ædium certa, niſi forte inultus cadere malis. Nec militi conſilium in tantis monſtris, nec audacia defuit. ultro ad provocantem advolat. Non impetus ut præcipitaret temerè corpus, non timor ut fœde ageret, evincebat. Tanqvam in media luce dimicaret in hoſtem, modo promovebat gradum, modo cum artificio ſuccedebat in latus. Tandem videbatur reſpexiſſe fortuna: enſem pene ad capulum intra corpus inimici condidit. Expectabat ut rueret truculentæ molis homo. Sed nec cruor ex vulnere ſeqvebatur, neqve titubabant veſtigia, neqve vultus qvicqvam ex purpura remittebat. Hæc militem incautius admirantem ferro inimicus excepit; neqve tamen ſegnius depugnabat miles, aut aliqvod ferri frigus in viſceribus ſentiebat. Cum deinde inimicum uterqve pluries confodiſſet, horis plus minus duabus exactis, velut ſigno dato in capulum recumbunt, ſudorem exfricant, & arctè meantem ſpiritum tanqvam per inducias extendunt.

Exci-

Excitabat lychnos militis ſervus; pugnæqve paratus, ſi dominus cecidiſſet, ſuccedere locum, & mortem ulciſci deſtinabat; cum Athletæ, collecto ſatis ſpiritu, ſæviori odio incurrunt. Miles nunc ſuccidere poplitem hoſtis, nunc viſus ferrum transegiſſe per latera, & ipſe modo lacertum ſibi eripi credebat, modo cervicem decidere, modo transfixo corpore ſangvinem emicare: cum nulla interim vulnerum veſtigia libarent integerrimum corpus. Sed major animo labor deficientem paulatim militem jam ad ultima deduxerat. caſſi ictus, tarda veſtigia, motus langvidi, anhelitus crebrior; & incenſi pene vultus qvicqvid erat in corpore humoris exhauſerant: cum ab hoſte aversus, ac veluti datis manibus, ſe in lectulum, qvem dominus ædium ſterni curaverat, pæne ultimis viribus præcipitavit, & famulo pugnæ cupidine flagranti, qvod dominum ex vulneribus extinctum crederet, locum amoris exercendi conceſsit. Ibi brevior pugna minori utriuſqve diſcrimine finita eſt. Etenim collectus ex fruſtulis homo ſervum tam immaniter in vultum percuſſit, ut ille confuſo ſpiritu in pavimentum procumberet. Ac deinde ad lectulum venit, urget decumbentem ut ſurgat ad pugnam: utrumqve offenſo corpore, utrumqve parem eſſe; nec duobus victoriam poſſe concedi. Cum miles debilibus verbis à ſe juberet diſcedere; non poſſe poſt tanti temporis certamen aut ſicam aut enſem tolle-

re: Te verò patior, inqvit alter, ea conditione qvieſcere, ſi vaniſſimam ſuperſtitionem ejuras, &,qvod Numen fictæ anicularum fabulæ tibi à cunis colendum inſinuarunt, ſanioribus conſiliis deteſtaris. Cum ſe miles antè ultima paſſurum ſupra vires vociferaretur, cum ad enſem excitatus reſpiceret, inanis ſpectri imago in aërem ſoluta diſceſſit. Lapſus deinde in ſomnum miles, cum non ante altiſſimam lucem evigilaſſet, ſtertentem famulum eodem qvo deciderat loco excitat: qvem perturbata diu mente jacentem ante ſopor oppreſſerat, qvam aut de ſe, aut de domino cogitaret. Sed ecce poſtremum nocturnæ Tragœdiæ actum: non agnoſcebat dominus ſervum, ea vultus parte,qva ictum acceperat, ſupra omnes Æthiopes atrum; donec errore cognito fores laxant, expectanti populo ſui copiam faciunt, omnium fidem decolor ſervi vultus faciebat. Exitus lætior, qvod & exemptæ his incommodis ædes, neqve miles modica mercede donatus, cum tota regione diffuſus præterea rumor ampliſſimum homini præmium daret, qvod illius laudes ac fortitudinem omnia loqverentur.

Hæc ego, non ut animum tuum vana ſuperſtitione implerem, qva pleriqve decepti, ſi qvid novum aut inſolens ſive audiunt, ſive vident, ſe Manibus infeſtatos puerili formidine credunt. Pleraqve arcanis Naturæ referenda ſunt, ut putreſcentis ligni, ut vermium fulgor,

ut

ut pingvioris aëris mõſtra qvędiverſas animantium imagines exprimunt; pleraqve caſui aſſignanda; multa ægrotanti cerebro, & hæc ſibi prodigia effingenti. etiam qvædam impiorum hominum fraudi imputanda ſunt. Et, niſi me fallit exacti menſura itineris, propè ſumus ab oppido, ubi larvarum imagines ajunt ab impuro furcifero excitari: perſvaderi deinde rudibus oppidanis ac mulierculis, majorum ſpiritus ad petendam opem in hunc orbem eſſe regreſſos. Ipſe, utpote pietatis fictæ homo, pecuniam levandis Manibus petit. provinciam ſuſcipit: aut in ſacra, aut in opes, aut in vias per vota ſuſceptas, ita nummos erogat, ut dolis, interim furtiſqve diteſcat. Et jam præteriit luſtrum, ex qvo Plutonis nummis vivit. Inter hæc verba intrabamus oppidum, adhuc obſcuriſſima nocte, & in hoſpitium qvieturi tendebamus, cum in aperto campo, qvo mortuorum cadavera efferuntur, viſum eſt ingens monſtrum, & omni Tritone deformius, huc illuc agitari. Caput erat, ut per tenebras videbamus, humanum, per cujus oculos emicabat ingens ignis, ut horribilis fulgor etiam extra orbes vacuos ſpargeretur. Dentes longi, & omni candidiores nive, certis inter ſe interſtitiis diſponebantur. effoſſæ genæ, eminentia oſſa, rara coma, ac velut tormentorum magnitudine ſeſe in altum vibrans, nihil unqvam melius damnatorum à Minoe ſupplicia expreſſit. Hoc tam elegans caput à

mole qvadam candida undiqve per campum ferebatur, cum indignabundus Percas ſubſtitit,&, Vides, inqvit, verborum meorum fidem? vel ego ſum omni Therſite timidior, vel excutiam inanem impoſtoris fraudem, & tot oppidanorum ſpoliatas ædes ulciſcar. Ego furere hominem credebam, & rependere datæ ſalutis vicem aggreſſus, tenebam laciniam veſtis, negabamqve me paſſurum, ut in illam furiam inſanus excurreret. At ille veſtem ex humeris rejecit, &, ut fuſtem manu tenebat, evaſit in Chimæram illam, ac tam certis ictibus cervicem eliſit, ut collaberetur in partes, & majore meatu lucens ignis hominem proderet, qvi in candida veſte fictilem larvam turpiſſima fraude geſtabat. Non pepercit improbis viri cervicibus Percas, ſed gravisſimis afflictas ictibus deduxit in terram; cumqve me advocaſſet, intentavit in jacentis jugulum enſem, interminatus mortem, niſi fraudis conſilium fateretur. Cum ille omnia velut in eqvuleo proderet, flens adjecit, fictile vaſe, qvod rupiſſet Percas, ſe talentum abhinc biennio aucupatum. Tum oranti veniam pepercimus, & juramentum extorſimus, nunqvam fucis illis oppidanorum pietati illuſurum, & in diverſorium deinde recepti, nobis ad decimam diei horam indulſimus.

Cum deinde facilior via pridianas difficultates mulceret, viſum qvoqve eſt cœlum conſentire felicitati noſtræ. Solem leviores nebulæ

bulæ temperabant, ac ventus præterea mediocri ſuſurro delectabat euntes, & extremis alis afflabat; ſed hoc mihi plurimum ſuccedebat ex voto, poſſe in ipſa via cum Percante liberius agere, & nullo arbitrorum metu effutire dicterium in Callionis ineptias. Qvod cum feciſſem hilarius, mutuumqve riſum extorſiſſem, tandem honeſta adulatione dixi, fortunæ decretum aliqvo peſtilenti fato eſſe turbatum. Illam enim inſtituiſſe ut Percantis dominio Callion cederet. Manifeſtum illinc indicium, qvod hujus animum ad maxima ſuſtuliſſet; liberalem, ſedulum, fortem genuiſſet: At vero Callionis ingenium (qvidqvid in contrarium Percas ſentiret) ſervilibus vitiis eſſe corruptum. Paternam humilitatem cum infamibus aulæ vitiis obtendiſſe nebulas ſapientiæ, ne ſordidæ menti illuceſceret. Tum illum deniqve meo judicio ſupra Percantem fore, cum anguſtæ Laconiæ Princeps Orientis domino non abnuerit Magni nomen: nempe ſi juſtitia, ſi virtute viciſſet. Id me profecto ſedulo comperiſſe, nihil hoc hominum genere ſtolidius eſſe, qvi ſe Proceres appellitari jubent; ſi modo ſunt omnes Callioni ſimiles, aut iis qvi paſſim in ejus domum familiaritatis jure divertunt. Nam corporis geſtus prope ad mimicam gravitatem componere, nutus omnes veluti pumice expolire, qvid hoc ſupra ſimias, qvas etiam longæ doctrinæ inſtitutio bipedes facit? At enim in magnatum cœtus, in

in nobilium fœminarum greges, tanqvillos & inturbatos vultus afferunt: dignum hercule illis diis miraculum. Date mihi ſplendidum familiæ gregem: veſtium artificium cum materia certet: præterea ſeu generis, ſeu dignitatis, decora ſpecies fronti majeſtatem inducat; jamqve hoc imbecillitatis vitium, cujus infamia humiliorem conditionem aſpergunt, intelligetis poſſe cum ſordida veſte excuti, nec tam eſſe animi, qvàm fortunæ. Præterea qvod aſſiduis ſalibus ſtudent, emiſſoſqve jocos interdum non incommodè refellunt, id qvidem mihi maximè ſapuiſſe videntur, qvod rudiores animos honeſto fuco adornare qvæſiverint. Verum exigantur è qvotidiani ſermonis limitibus, & in apertum eloqventiæ campum protrahantur, velim mihi fidem æternum abeſſe, ſi ultra qvàm Apollonienſis Satyrus perturbato & incondito murmure audientium aures hinniendo perfodiant. Exactiſſimè canum victorias ſolertiamqve computant; nec ingenioſior ad parendum eqvus, qvam illi ad prædicandum diſerti. Illud nemus generoſiſſimas aves alere: hujus campi extenſo ſpatio inæqvales lepores fatigari. Interdum etiam in thalamis diſerti, comptos & vocales ſtimulos ſuggerente libidine. Sed qvam hæc omnia non à vera facundia? qvàm non adimunt eam, cujus nomen extimeſcunt, vecordiam?

Hæc tam præcipiti & calido impetu profundebam, ut non notarem coëuntium nubium horro-

horrorem & obducti cœli caliginoſum murmur; donec laciniam veſtis corripuit Percas,&, Tu vero proſpice,inqvit,ne furorem ſuum tempeſtas proceribꝯ commodet,&,qvot maledictis laceraſti,tot ultoribus rivis inundet. Videbatur imber violentius erupturus,& verberata vento pluvia qvicqvid deprehenderet oppreſſura, cum tot cœli minis perterriti ſecesſimus in vicinæ ſpeluncæ ſecretum, & naturali munimento iratis nubibus terga ſubduximus. Ingentes vacui ſoli receſſus fertilem agrum ſuſpendebant, multæqve latebræ pasſim cœco ſpecu feſelliſſent errantes, ni luſtrata multoties ſede Percas diſcriminum errores & perplexum velut Dædali callem diligenter tenuiſſet. Igitur perductus in interiora admirabar Naturam, qvæ ingenio ſuo artis mentiebatur induſtriam;&, ſi qvando judicio meo relinqvebar, repetebam veſtigia qvæ ante triveram, & fallentibus gyris reditũ meum non ſine proprio riſu turbabam: cum in aditu ſpeluncæ duas virgines notavimus,qvæ,ſi non pertimuiſſent intrare tenebras ſecreti horribilis,credi poterant Nymphæ præſides loci. Revelaverant honeſtisſimas frontes, & micantibus genis internitebat ſvavitas purpuræ,apertiqve ad deſiderium ſinus plus etiam qvod latebat commendabant.

Dum hoc taciti contueremur, anus decrepito ſqvalore inculta procesſit, manuqve virgines ducens, in antrum audacisſimè penetravit. Pene erat ut rogarem, num Cumas nos delati, num

num ille eſſet in ſanientis Sibyllæ vultus, num in ſpeluncam nos ſævior Apollinis flatus egiſſet. Nam & antrum non erat indignũ Phœbo, & erat ejuſmodi anus, qvæ etiam Æneæ temporibus vixiſſe potuiſſet. Perculerat animos noſtros inſolentis rei novitas: cumqve rem ad exitum contueri placeret, conceſſimus in anguſtæ latebræ noctem, & humilitate ſedis corporum magnitudinem correximus, cum anus è ſinu tenue cornu profert, qvale extuberantem agnorum frontem perfodit; atrumqve inde pulverem vehementi ſpiritu vibrans in ſpeluncæ aditum, excluſit penitus diem, & omnia denſiſſimis tenebris permiſcuit. Etenim pulvis, ut è cornu erumpebat, videbatur exiguam nubem componere, auctoqve paulatim volumine huc illuc circumferri, donec triſtiſſima nocte opacus antri luminibus inſedit. Tum vero qvam in nobis antea vocem curioſa ſedulitas tenebat, eam timor eripuit. Morti jam traditi videbamur, & omnia exſpectabamus conſentanea funeſtiſſimæ nocti; cum ſubito eadem anus excuſſa è ſilice flamma lampadem excitat, qvæ malignè lucens magis vedebat noctem eſſe, qvam lucem inferebat. Jam ipſæ virgines, niſi affuſus ſplendor fallebat oculos, gravisſimè inhorruerant, cum Hypogæa (id erat ſagæ nomen) bono eas animo eſſe jusſit. Vobis, inqvit, hortantibus periculoſiſſimum ſacrum exorſa ſum, & qvod multis petentibus negaveram, indoli veſtræ conceſſi. Eſte modo tam fortes ad

ſuſci-

ſuſcipiendum munus, qvàm ad impetrandum felices fuiſtis. Qvid hic pavor, qvid inanis membrorum trepidatio loqvitur? qvid deniqve frigidus mortis color vitale pulcherrimi oris decus extingvens? Vobis jam in aperto erunt decreta fatorum,&, qvod tantopere vultis, certa futurorum conjugũ ſpecies curam, qvæ ſuſpenſos animos exedit, diluet. Videbantur ad tam ſanctam pollicitationem reſpirare: ſed, O mater, inqviunt, etiam nobis promiſſorum hic ingentium ſucceſſus ſine infamiæ timore procedet, nec à nobis ſollicitatam infernorum fidem ulla fama vulgabit? Tum illa fluentes ſenio genas turpiſſimo riſu contraxit, Nec videtis, inqvit, qvam limitibus cuſtodiam appoſui? citius tellus hiantibus rimis inferos prodet, qvàm ut ullus in hanc ſedẽ me invita prorumpat; neqve illa qvam cernitis lampas qvicqvam Celei facibus, aut Eleuſinio ſilentio debet. Qvæ tamen ſi palam efferentur, qvæ inde nomini veſtro labes? O miſeram juventutem, qvam hominum potius ſermo qvam vita inſtruit! Qvotusqvisqve eſt, qvi noſtris artibus aliqvid non debeat? qvem non aut acre ingenium invitat ad myſtas noſtros, aut neceſſitatis acerbitas ad hoc perfugium cogit? Ita me ametis, ultra qvinqvaginta hominum millia nocturnis ſacris hic annus initiavit. Jam vero qvæ licentius publicum aſpiciunt, characteres, & ceremoniæ, & faſciolæ, & torqves, & incluſa ignotis verbis ſanitas, nonne è noſtris ſcholis prodeunt?

unt? nonne omnes prope homines una regione tenent? Qvid ultra vobis referam artis noſtræ præſtantiam? qvid incredibilem vim, ac pene divinam?

Nunc adimit raucis, geminat nunc ſibila ventis,
Nunc aufert terrasq; polis & ſidera mundo
Nube ſuperjecta. Dat vincula ferre Leoni,
Dat Damis ſævire, & inerti albeſcere rictu;
At trahit attonitam laxis radicibus alnum,
Montesqve, fluviosqve, & tecta ſeqventia mutat.
O qvoties ſola noctis pallentibus umbris,
Effigies diras, mœſtorumqve ora parentum,
Traxit avernali ripa, ſeroqve ſepulchris
Reddidit, Eoam jam forte morantia lucem.

Igitur de infamia nolite eſſe ſolicitæ, id à vobis eſſe factum negabunt veſtri mores; qvod tamen ſi confiteri malitis, poſſitis defendere. Cum hæc pronunciaſſet, ſtatim, tanqvam in diverſas curas diſtracta, huc illuc cœpit circumferre cervicem, & mox in terram obtutu nihil variante defixo conſulere vires ſuas, & ipſam artem interrogare. Jam aliqvis mortalitate major ſpiritus vultum videbatur corrumpere, ac tumultus intra membra concipi, qvantum ipſa non caperet. cum tres circulos humili radio deſignat, ſeqve in eorum medio collocat, virgines ab utroq; latere conſtituit, ac tum ore manifeſta ſæviente inſania, crinibusq; ſolutis, Audite, inqvit, puellulæ; non eſt amplius vobis

bis cum Hypogæa negotium: vatem atq; antiſtitem Deorum infernorum cernitis; ſpatium, qvod radio definivi, non poteſtis vivæ tranſilire. Tum ſubito graveolenti ruta, verbenaqve, qvam flaventi filo in coronam texuerat, frontem cingit, ac deinde cultello pulverem è ſolo eruit, & in humilem cumulum tollens tremulis deinde manibus qvadrat, literasq; F. S. P. ſatis artificioſè acu comatoria ſcribit. Tum virginis, qvæ ad dexteram erat, ſiniſtrum pollicem albo ſtamine ſtringit, & acu ſubtiliſſima educit provocatum ſangvinem, ſalivaqve, qva ipſa palmam perfuderat, miſcet. Mox leviter oculos & jugulum puellæ intingit, aures præterea, & proximos fronti crines: reliqvum cruentatæ ſalivæ in crenam qvam cumulaverat effundit, tremula horribiliq; voce identidem intonans, HOC LIBAMUS.

Eadem ceremonia in altera virgine perpetrata, tenui primum murmure, mox apertis clamoribus, canem ſuum adeſſe juſſit. Expectabamus ingentem moloſſum, & Cerbero parem: mihi jam ad capulũ erat manus, & educere ferrum cum vaginæ ac rubiginis tenacitate pugnabat, cum, exhalante primum nebulas humo, glis tandem prodigioſæ magnitudinis è terra prorupit. Diceres in ſemiſopito animali productum tota hyeme ſomnum pene adhuc cum vernantis cœli benignitate luctari. Cauda pro onere magis qvam pro parte ſeqvebatur euntẽ, & pigerrimæ alvi moles titubantia veſtigia con-

confundebat. Hic tam elegans canis dominæ pedes mirabili cultu permulſit; donec juſſus accedere ad ſecretum, aliqvid inſuſurravit in mulieris aurem, & ipſe, ut videbatur imperium accepit, majoremq; qvam pro mole ſonum edens, in obſcuriſſimam nubem abſceſſit. Nobis ultra non erat animus, & tam inexpectatis monſtris non conſtantia magis qvàm ſpiritus excidebat, cum illa rabidis & minantibus oculis efferata, ferales ſuas preces certis numeris aſtrinxit.

DI, qvos profundo gurgite ac flamma ambiunt
Jurata cœlo flumina, inferni Dii,
Aperite manes, pandite immenſum chaos,
Laxate fines rerum, & infeſtas polo
Committite umbras. Vatis horrendæ ſono
Attonita Regis urna Dictæi vacet,
Fatale ceſſet penſum, & hic Parcas dies
Saltem qvietas videat, ut noſtra hauriat
Imperia, ſternat mutus Acherontem pavor,
Silere jubeat triſtis Alecto comas,
Stygemqve nullo portitor conto eruat.
Qvos certa geminis fata virginibus parant,
Induite vultu conjuges: trepidis tamen
Ignoſcite animis: demite infernas minas,
Et placida nullus ſacra concutiat tremor.
Veniſſe jam vos decuit. O ſegnes moras!
Jam jam atra frangam Tartara, & pacem impiæ
Turbabo noctis. Sæva, ſi cogi placet,
Sunt ſæva nobis arma, qveis vinci qvoqve

Vo-

Voluſtis, atris verba pejora inferis.
Et poſtqvam aliena falce cubuerunt ſolo,
Ter paſſa Lunam germina. Hoc iſtis ſat eſt,
Nimiumqve ſacris. Plura ſi qvarit furor,
Funeſtus atris ceſpes è tumulis adeſt,
Qvem fulmen illa nube ſopitum ambiet,
Qva me per omnes vexit incertam polos.
Hic hic in iſta veſte ſervatur cinis,
Pejusqve qviddam. Dira ſunt, Manes, loqvi
Qva timeo dira; Terga naſcenti modo
Detracta puero, cujus eliſa mea
Gemuere fauces dextera, in medium dabo.

Dum hæc proloqveretur voce geſtuq; ad terrorem compoſito, lux paulo nitidior ſpeluncæ infulſit, magisqve ac magis juxta lumen ventusqve increſcebant; ut jam priores tenebras furto noſtro deſideraremus. Etenim cum anus miraretur, qvid votis ſuis moram faceret, forte in noſtram latebram contemplationem injecit, & tabido clamore incitata, At vos, inqvit, dii perdant nefarii homines, qvorum me prophanus jam aſpectus indignè trucidat. Tum contempta circuli ſui religione ad nos ultro advolabat, vel truculenta erecti oculi acie confectura jacentes, cum ingens ſimiarum numerus iter opportunè intercipit; & hæ qvidem in mulierculæ caput inſiliunt, hæ argutis ſtridoribus ad limen fugientem perſeqvuntur. Nobis autem ideo reddita videbatur audacia, qvia fugere poteramus. Etenim ut mediocris terror animum naturali conſtantia exarmat: ita

cum

cum violentius ſævit, interdum deſperationem ad ultimos impetus trahit. Igitur conſurreximus, ac, veluti conveniſſet, in nos virgines, nos in earum ſinum mutuo terrore irruimus; cumq; oboriretur ſæviſſimus veluti colliſarum nubium fragor, brachiis arctiſſimè conſtricti in terram procumbimus.

O dulcis fragor, O beatus imber,
O ſolatia plus emenda nobis!
Hoc ſemper pretio laboret ingens
Fulmen cudere Mulciber Tonanti;
Et nos in ſimiles bonus revolvat
Minantis pluviæ timor cavernas,
Hoc ſemper pretio, dii deæqve,
Pejus Theſſalico furore carmen
Pulſet Tartara pallidamqve noctem.

Præcipuè Percas, muliebrium aſtuum neqvaqvam inexpertus, tot blanditiis mulierem onerat, ut non ante conſurrexerit, qvam ſolidam voluptatem auferret. Ego rudior, ut bis terqve virguncula mea verbis inter riſum iramq; trementibus deſæviit, triſtem pudibundus victoriam invitæ conceſſi. Jam deſierat fulminis horror, jam repens ceſſantibus ventis tranqvillitas magis formidabile antrum faciebat, cum ſe Percas itineris ducem præbuit, & ſpeluncæ anfractus ſubtiliſſimè diſtingvens tandem in aditum perduxit. ubi poſtqvam mulieres valere juſſimus, qvoniam timebant, ne deprehenſæ facerent ſuſpicioni locum, non impigrè divertimus in aliam partem.

Mi-

Mihi autem ſuffuſus rubor, ſudorq; toto paſſim vultu deciderat; qvem verecundia extortũ, cum alia ratione exprimi Percas crederet: ſe vero fortitudinem meam laudare dixit, ſvadere tamen ut alias parcerem inſveto his officiis corpori. Qvid enim ſi novus, inqvit, imber nos in ſimilem ſpeluncam detruderet? qvid ſi rurſ9 ineunda cum integris & valentibus pugna? Pudebat probitatem meam traducere, ſed & remedium in ſimiles caſus qværi placebat. Itaq; Neſcio, inqvam, qvid exiſtimes de mea fortitudine: ſed importunæ fœminæ plusqvam muliebris pertinacia ita meos conatus infregit, ut virũ me non potuerim oſtendere? Non perſvadebã Percanti pudoris mei modeſtiam; ac poſtqvam religioſè jurando fidem feci, dixiſſes iterum in ſpeluncam deſcendiſſe, & Hypogææ ſacris conterritum pene effluenti animo linqvi. Deinde ut admirationem in riſum vertit: Mihi vero, inqvit, qvid accidit, ſemihomo belliſſime? non eædem arces fuerunt expugnandæ? non extorqvendum ab invita, qvod ſibi non eripi doluiſſet? Flectebam in terram oculos erroris ſtultiſſimi pœnitens, & ad proximam aram Veneris indignationem deprecaturus; cum Percantem miſeratio mei ſubiit, &, Parco, inqvit, adolescentiæ tuæ: nemo præſtantior artifex, qvã qvi per errores ſuos doct9 ante, qvod caveret, qvàm qvod faceret, vidit. Tu modo intellige, nullum vatem extitiſſe diviniorem, qvàm qvi de puellis hoc oraculum cecinit;

Aſpera ſi viſa eſt rigidasq; imitata Sabinas,
Velle, ſed ex alto diſſimulare, puta.

Qvo propius expugnaſſes, eo ſegnior torpuiſſet defenſio. Non audis urbes obſidionum initio civium diligentia muniri: captas non hoſtium ſæpius qvam ſuorum manibꝰ concidiſſe?

Audiebam avidiſſimè perqvam utilia docentem, & qvotidianis præceptis rudem animũ poliebam. Sed inſtabat parum opportunus viator, qvi diligentius viam præcipitabat, credo, qvod; cum ſolitudinis hominem tæderet, nobis oneri qvam ſibi eſſe maluerat. Igitur ut commodè potuit exaudiri, Heus, inqvit, juvenes, hæc via Baſilium ducit? Certè, inqvit, Percas. Et vos in oppidum illud usq; ad invidiam felix? Cum idem Percas reſpondiſſet; Qvid igitur impedit, inqvit, qvo minus viæ tædium mutua humanitate fallamus? Nam & illuc non ſpectator tantum novæ felicitatis, verum etiam futurus particeps vado. Erexerat animos noſtros incertæ rei novitas, impetumqve ſpeluncæ moras redimentem ſuppreſſerat. Itaqve in medium receptus, veluti ne iret ſine ſermonibus via, perplexe rogabatur de Baſilianis, deq; eorum ingenti fortuna. Non oportuit ulterius ſtimulos admovere homini in hoc ſponte jam imminenti, ut, qvoties ſermo defeciſſet, illa ſemper materia faceret eloqventem. Nam &, qvod ſummum eſt loqvendi incitamentum, amabat, & humilioris vitio mentis, cum omnia in miraculum traheret, qvæcunq; animum affectu diducerent, his

alios etiam delectari credebat. Eſt, inqvit, ut audiſſe vos arbitror, Acignius, vir integritate vitæ mirabili, cujus animus ad ſublimia qvæqve natus, rerum qvas in uſu qvotidiano habemus humilitatem deſpiciens, iis ſolis acqvievit, qvorum magnitudo vix ipſo cœlo caperetur. Tum is non animum modo imbuere vaſtis cogitationibus, ſed & familiam his artibus præſtantiſſimis erudire cœpit, nihil ineptius qvàm primam ætatem voluptatibus dedere, laborioſis exercitationibus natam. Vanum eſſe, earum rerum cupiditate torqveri, qvæ poſſint aut non haberi, aut, cum habeantur, effluere. Magnificentius atqve illuſtrius contemni voluptates, qvam admitti. His præceptis, & qvod ipſius mores ſeverius etiam qvàm verba familiam ad occultum recti tramitem ducerent, effecit ut apud ſe virtus domicilium conſtituiſſe crederetur. Tum omnes ſe in diſciplinam dare, omnes certatim aut opibus conatus optimos, aut conſilio, aut gratia, provehere. Qvid multis? in tantum potentiæ faſtigium evectus eſt, ut iisdem modis deprimi non poſſet, qvibus erat elatus. Populum ſacrorum & religionum terrore devinxerat. Juventutis, qvam ipſe expoliverat, ſtudiis ardentiſſimis efferebatur, Principes populi metu; Magnates Principum ficta benevolentia tenebat. Deniq; omnium ordinum vires, privatæ domus limine concluſerat. Deſcribebat civitatum gubernationes, magiſtratus, provincias, imperia, omni gravitate & ſa-

ſapientia mandabat: domeſticas etiam privatorũ controverſias ſingulari artificio componens. Etenim nihil tam ſanctè cuſtodiebat parietum fides, qvod non ſanctiores mulierculæ efferrent in Acignii domum: aut ſervuli, qvorum taciturnitatem pietas expugnaverat: ipſi deniq; liberi, cum eorum inobſervata diligentia latebræ omnes ſecretum proderent. Itaq; nunc comiter, nunc aſtutè, modo paterna lenitate, modo majeſtate cenſoris, ſeqveſter erat conjugum diſſidiis, deponendis inimicitiis author, ſocietatum, nuptiarum, fœderum, pietatis, ſcientiæ, juſtitiæ, virtutis omnis & religionis arbiter. Ex hoc oraculo, qvem qvisq; qvo tempore ſermonem habuiſſet, qvibus moribus eſſet, qvibus opibus, qvo etiam inter penates genio, qva temperantia, qva libertate, noſcitabatur. Deniq; poterat orbis ſub hac diſciplina ad futurorum ſeculorum invidiam floreſcere, niſi ipſe ſuæ felicitati invidiſſet: itaqve ubi qvam ipſi extruxerant potentiam magnates timuerunt, omnia criminari, & in invidiam trahere, etiam benefactis criminum ſpeciem obtendere, exterminare deniqve præcipitem Acignium velle.

Sed videt hoc, videt ille Deûm regnator, & auſis,
Sera qvidem, manet ira tamen.

Imo ſtatim manifeſta ultione numen deſæviiſſet, ſtatim liberales diſciplinæ rudi ſitu & inculto inhorruiſſent. Nulla literis majeſtas, nulla hominum animis fides diutius ſtetiſſet: vi-

videbatur probitas exulatura cum Acignio, & jamjam uno tanti facinoris metu in jejunam ſterilitatem fœcunda ingenia degenerare. Itaq; neceſſitas Acignium in gratiam reduxit. Ampliſſimo decreto juſſus eſt non fuiſſe nocens. O non amoris magis qvàm veritatis vis ignea, ubiqve ſe prodens atq; emicans! Ceſſit Acignio in gloriam maledicis ſermonibus fuiſſe violatum. Lana ſordidiſſimis ſqvaloribus inqvinatur, anteqvam purpuræ fulgor eam imbuat. Nec prius aqvila fœtum agnoſcit, qvàm dubitaverit agnoſcere.

Delectaverat animos noſtros libera pariter, & ſimplex oratio. Nam & nihil in Acignio non amabat, nec aliqvid, qvod amaret, celabat animus, ipſius primum affectu, deinde noſtra patientia incitatus. Igitur in tantam familiã aſcitꝰ, Qvem, inqvam, nõmine Acignii non terrueris? qvem non libera & potens ſervitus tanget? Hic ille, qvaſſatis aliqvantulum cervicibus, nihil me, inqvit, iſta moverunt. Aliis gradibus in tantæ ſublimitatis cogitationem aſcendi. Nihil ultra mihi à puero placuit, qvam eruditionis nomen. Elementa didiciſſe non memini: nec pœnitendi ſucceſſus ætatis initio acuerunt animum ad laborem. Qvid verear confiteri jam in humilitatis diſciplinam me traditurus? ad annorum numerum decrevit ingenii vigor, ac, ut ex Ammonis fonte prognatum diceres, cum maximè deberet calеſcere, rudis animi impetꝰ obſtupuit. Qvam nõ huic malo qvæſivi medici-

 nam?

nam? vota non ſuſcepi? Sed ô Numen, non audiendis interdum precibus, qvàm differendis benignius! Hanc votorum freqventiam noluit niſi geminata felicitate donari. Animadverti nihil in Acignii familia honeſtis diſciplinis non excultum eſſe. Et primo in eam admitti nullos credidi, niſi qvos jam ante illa bona ornaſſent. Tandem curioſus ſpectator notavi domus illum eſſe genium, ut inqvilinos extemporaneæ doctrinæ ſpiritu afflet: veſtem illic dari non colore magis pullo, qvam monſtris ac miraculis tinctam: ea vix ut temet incluſeris, eloqventia mentem elaborari, judicium induſtria. Deniqve qvos ut deſpectiſſimo ingenio etiam infra me habui, jam in Acignii comitatum recepti celebrantur ſermonibus ſociorum omnium. Iis negant qvicqvam eſſe ſubtilius. Hæc, ne qvid diſſimulem, ſtimulabant cupidum ſciendi; ſed incitavit vehementius res magno mihi nuper ſecreto credita. Hic cum moraretur, cœpimus familiarius inſtare, & prope velut eodem ſtudio tacti. Tum ille, Non modo, inqvit, promittebatur eruditio huic militiæ nomen danti, ſed mihi in ignorantia conſeneſcendum ferebatur, ſi tam egregiam conditionem temnerem. Dii multi nolunt ſibi ſacra fieri, niſi deſtinatis à ſe locis. Non in qvolibet antro invenies Trophonii ſpiracula, neq; barbarus ignis deos Græciæ delectat, & ipſa Ceres qvamvis omnia ſuis muneribus velet, anguſtas ſedes religionibus occupavit. Muſis jam non eſt aliud

ſa-

ſacrarium, præter Acignii domum. Nec ſe modo intra illam ſemper ædem produnt, ſed & me hercule tantum ibi Oracula, ibi Themis, ibi Pegaſi liqvor,

Vates ubi factus Apollo.

Qvis alibi doctus? qvis limata veraqve elegantia cultus? Diceres barbariem ubiq; extra Acignii pomœria eſſe, & inceſtare magis Muſas qvam colere. Jam ipſi prioris ævi ſcriptores, ut ſubmittunt vitta domita capita? nullibi medius fidius locum invenient, niſi cum pipere, aut ficu, aut paſſis in Martium uvis. Prodeunt diſciplinæ omnes meliore cultu; & ſeu politicæ, ſeu ruſticæ rei, ſeu patrum memoriâ & factis è pulvere excitandis, ſeu cœleſtis, ſeu terrenæ, ſeu aqvatilis doctrina ſit, non erit alius qvam delicata ferant ingenia, præter Acignii vernas, etiam literaria bella tanta conſtantia gerentes, ut & veneficas tenebras ſola face & ſtylo armati intrent, & Romanas acies in ordinem ac veterem diſciplinam religioſa ſcrupuloſitate digerant. Cum excidiſſet imprudentius mihi riſus, timeremq; ne qvid in me odii conciperet ad Acignium iturus; Qvis mortalis, inqvam, non rideat oblata felicitate non utentes, nec magis fortuna propria lætos, qvam irata ſeveraq; triſtes? qvotus enim qvisq; eſt qvem hæc moveant? qvis tranſit in familiam tantæ ſpei, & in qva non modo docti omnes, ſed extra qvam nulli? Tum ille, Fatum, inqvit, illud eſt ætatis noſtræ luctuoſiſſimum. Sed pomaria vi-

nam? vota non ſuſcepi? Sed ô Numen, non audiendis interdum precibus, qvàm differendis benignius! Hanc votorum freqventiam noluit niſi geminata felicitate donari. Animadverti nihil in Acignii familia honeſtis diſciplinis non excultum eſſe. Et primo in eam admitti nullos credidi, niſi qvos jam ante illa bona ornaſſent. Tandem curioſus ſpectator notavi domus illum eſſe genium, ut inqvilinos extemporaneæ doctrinæ ſpiritu afflet: veſtem illic dari non colore magis pullo, qvam monſtris ac miraculis tinctam: ea vix ut temet incluſeris, eloqventia mentem elaborari, judicium induſtria. Deniqve qvos ut deſpectiſſimo ingenio etiam infra me habui, jam in Acignii comitatum recepti celebrantur ſermonibus ſociorum omnium. iis negant qvicqvam eſſe ſubtilius. Hæc, ne qvid diſſimulem, ſtimulabant cupidum ſciendi; ſed incitavit vehementius res magno mihi nuper ſecreto credita. Hic cum moraretur, cœpimus familiarius inſtare, & prope velut eodem ſtudio tacti. Tum ille, Non modo, inqvit, promittebatur eruditio huic militiæ nomen danti, ſed mihi in ignorantia conſeneſcendum ferebatur, ſi tam egregiam conditionem temnerem. Dii multi nolunt ſibi ſacra fieri, niſi deſtinatis à ſe locis. Non in qvolibet antro invenies Trophonii ſpiracula, neq; barbarus ignis deos Græciæ delectat, & ipſa Ceres qvamvis omnia ſuis muneribus velet, anguſtas ſedes religionibus occupavit. Muſis jam non eſt aliud

ſa-

ſacrarium, præter Acignii domum. Nec ſe modo intra illam ſemper ædem produnt, ſed & me hercule tantum ibi Oracula, ibi Themis, ibi Pegaſi liqvor,

Vates ubi factus Apollo.

Qvis alibi doctus? qvis limata veraqve elegantia cultus? Diceres barbariem ubiq; extra Acignii pomœria eſſe, & inceſtare magis Muſas qvam colere. Jam ipſi prioris ævi ſcriptores, ut ſubmittunt vitta domita capita? nullibi medius fidius locum invenient, niſi cum pipere, aut ficu, aut paſſis in Martium uvis. Prodeunt diſciplinæ omnes meliore cultu; & ſeu politicæ, ſeu ruſticæ rei, ſeu patrum memoriâ & factis è pulvere excitandis, ſeu cœleſtis, ſeu terrena, ſeu aqvatilis doctrina ſit, non erit alius qvam delicata ferant ingenia, præter Acignii vernas, etiam literaria bella tanta conſtantia gerentes, ut & veneficas tenebras ſola face & ſtylo armati intrent, & Romanas acies in ordinem ac veterem diſciplinam religioſa ſcrupuloſitate digerant. Cum excidiſſet imprudentius mihi riſus, timeremq; ne qvid in me odii conciperet ad Acignium iturus; Qvis mortalis, inqvam, non rideat oblata felicitate non utentes, nec magis fortuna propria lætos, qvam irata ſeveraq; triſtes? qvotus enim qvisq; eſt qvem hæc moveant? qvis tranſit in familiam tantæ ſpei, & in qva non modo docti omnes, ſed extra qvam nulli? Tum ille, Fatum, inqvit, illud eſt ætatis noſtræ luctuoſiſſimum. Sed pomaria vi-

des non ſua magis pulchritudine capere tranſeuntiũ mentes, qvàm artificioſo rubi examine tuta ſpem fructuum domino conſervare. Laboribus, divitiis, pene libertate emenda eſt illa qvam poſcimus felicitas.

Dum hæc proloqveretur, jam ſe aperuerant Baſilii faſtigia,& ipſe ſublatis manibus hoſpes adoraverat locum, faciebatq; qvod expeditiſſimi curis elegantibus jocis traducerent. Sed notaverat Percas afflictum me novis curis,qvas nec dum ego adverteram.Nam & pallebam interdum, & improviſa ſuſpiria laborantem animum prodebant, nec jam ſemel imprudenti vultus exciderat. Itaq; ſollicitavit pollicem meum, ac ut ſibi conſtare venam ſenſit,& mentem arcano morbo qvati, me hilarius interrogavit, vellemne etiam ad Acignium ſecedere? Cum ego ſubriderem: Immo,inqvit, eremum, ut exiſtimo, malis, & ſpeluncam duobus internitentem aſtris, qvorum pulchritudine jã in limine fati hærentes ad jucunditatem vivendi redimus. His dictis, ſuſpendit animum, fecitqve,ut longa cogitatione morbum meum qværerem, qvi fallebat adhuc inexpertum, & perplexis ſe tegebat ambagibus.

Etenim virginis illius ſpecies, qvæ mihi pene ſortito in ſpelunca obtigerat,perambulabat animum meum, & imbuebat affectu tenerrimo. Nec aliud tamen ſuggerebatur incertiſſimæ menti, qvam qvod humaniſſimam puellam offendiſſem. Nunc licentius egiſſe metuebam,

bam, nunc ſubruſticum meum pudorem accuſabam; nutus deniqve omnes atq; vultus, tanqvam iratæ mihi mulieris longâ æſtimatione penſabam. Hæc aſſiduè anxio morſu me carpebant, & lancinabatur animus inutili pœnitentia. Igitur poſtqvam in urbem pervenimus, vix etiam Percantis colloqvium ferens, qværebam miſeriæ meæ ſecretum, qvo me affari, & objurgare dolorem liceret. Itaq; dum cultum noſtrum in ſtabulum reponit, furtim ſubduxi me, & in proximam latebram conjeci, cœpiqve graviſſimè accuſare perturbationem jam ſe magis magisq; prodentem, nec ſilebat intra me diſcors affectus; & prope vocalis Tragœdia ſe qværentis, nec invenientis animi ſubmovebat erumpentes ſingultus, & in hunc modum eloqvebatur: Qvam antea non videras, cujus etiam te nefanda curioſitas offendere debuit, ut te ſic imbecillem torqveat? eſto, ſit irata, ſit averſa; conqveratur de injuria, ſi qvam merito ſuo accepit: cur hoc ægrè fers? qvare indignum maceras? Itane parricida! qvanta timiditate peccaſti; tanta nunc audacia excuſas ineptiſſimum ſcelus? His dictis attentius hæſi, mihiqve videbar intueri, ſi qvid turbatæ mentis confuſio ſuggeſſiſſet. Ac tandem id placere viſum eſt, qvoniam ad ſumma & improba vota non erat aditus, in ſecundis hærendum. Satis fore ſi ignoſceret errori meo, ſi illi cogitationes meæ palam eſſent, deniq; ſi amaret, licet fortaſſe nunqvam ad oculos & aſpectum reditura.

Eia tollite perfidum, rebellem,
Eia tollite perfidum puellum,
De matris nivea ſinu puellum,
De matris niveæ oſculis amorem.
Eia lictor ades, ferox ſevera
Venalis jaceat puer ſub haſta,
Cui ſimul fuit & diem bibiſſe,
Et noſtras avidè ebibiſſe venas.
Si qvisqvam Scythicis adeſt ab oris.
Si qvis Mygdonias reliqvit undas,
Aut de littore venit Occidenti
Mercator rate vectus huc avara,
Hic brevi pretio relinqve, lictor,
Illum, qvem pretium putabo grande,
Si noſtris procul amovent ab oris,
Emant inſidias tyrannulumqve,
Et qvotqvot mala trux, ferox, ſceleſtus,
Sua continet ampliora mole.
Nam qvid (Numina) ſi Cupido noſtris,
Si noſtris advolet Cupido terris,
Et prima modo tam potens ſagitta
Dehinc cuſpide ſæviet virili?
Ibis per Scythiam ferox Cupido,
Aut per Mygdonias ligatus undas,
Aut in littore ſervies cadenti.
Ecce ut ejulat, ut latus tenellum
Suſpirans qvatit. Audiit minantem:
Puer, parce tibi, & timere ceſſa:
Puer, parce mihi: Deos deasqve
Juro, jam mea jam reſedit ira,
Nec te frigida jam tenebit Arctos:

Nec Tarteſia te videbit unda,
Pulchro vulnere langvidos ocellos
Pejus veſpere deprimens propinqvo,
Aut te vix propriæ facis capacem,
Eoo poſitum nimis ſub axe,
Uret publica ſentietve flamma.
Has una redimes, proterve, pœnas,
Has una redimes, puer, ſagitta;
Si pectus Dominæ meæ tenellum
Prorſus cuſpide ſcindis incruenta.
Tum qvi me modo ſauciavit ictum;
Tum dextram venerabor, & ſecundo
Optabo nimium perire telo.

Poſt hæc veluti læſæ mentis inſomnia conſurrexi, & Percantem qværere cœpi. at ille jam in diverſam partem abierat, & curſim per urbem delatus, interrogabat omnes ex veſtium mearum notis, ſi qvis errantem conſpexiſſet. Tandem ad Acignii domum venit, ibiq; præcluſis foribus diutius hæſit, donec oſtiarius, qvi jam cellam deſtituerat, multis clamoribus & importuno pulſu arceſſitus, qvadratum in medio oſtio cancellum laxat; ferreisq; maculis intendens oculos, negavit fas eſſe qvemqvam admitti poſt vigeſimam primam diei horam, præcipuè, inqvit, noſtris hodierno apparatu feſſis; qvippe qvi in craſtinum ſolemne ludicrum meditati, ſomnio intermiſere laborem. Hac repulſa accenſus Percas, ut non erat iracundiæ bene potens, neſcio, qvibus verbis ultus eſt abeuntem, & in ſtabulum ſe recepit.

Interim cum cœnulæ officium ancilla ſtrenuè exeqvuta thoros & menſam ſterneret, profuſo ſudore madidus, & parum compoſito ſpiritu domum redii. Qvippe qvem lapidibus tota urbe exceperat petulans laſcivia qvorundam adoleſcentum, qvi excoli ab Acignio ferebantur. Illi primo contumelioſè peregrinum cultum irriſerant, ac cum ædiculam qvandam prætermitterem velato capite; jam non contenti perſtringere advenam maledictis, tanqvam intraſſem in Lycei Arcadici penetrale, deſævierunt lacertis excuſſiſſimis, & lapidum veluti nimbo aërem condiderunt: At ego libertatis etiam memor, qvam mihi olim dementiæ ſpecies dederat, è fuga in prælium converſus, remiſi graviſſimam molem, & anteſignani caput fregi. Ea res impetum furentium ſtitit, cum omnes in jacentem intenti, pars tollerent, pars ſiſterent ſangvinem, plures turbarent. Ego interim delapſus ad ſtabulum devolo, & laudatas inſigni fortitudine manus, cum adhuc ex pugna calerent, gelida perluo, non ſine Percantis riſu, qvi lepidè interrogabat, an in rivales meos incidiſſem?

At vero cum defeſſi conceſſiſſemus in triclinium, redeuntibus ſubinde curis angebar, & amore animum in ſpes vanas erigente, vagis & inanibus commentis producebam ſollicitudinem. Itaq; nullius rei diu patiens perambulabam cubiculum, & cruda vulnera cauſabar, qvia pluribus locis occipitiū ſaxis pueri pertu-

de-

derant; cum interim ad oſtiolum noſtrum muliebre inſonuit murmur: egoqve audaciam fingere cœpi, ſi, qvod omnino ſperari non poterat, mihi dominam & pœnitentiæ locum miſericors fortuna reddidiſſet. Etenim qvo ab illo diſcrimine magis aberam, eo ſuperbius ſecura gliſcebat audacia. ac,ut Homericus canis, fugientem fortunam latrabam, & venientis imagine terrebar. Sed poſtqvam laxatis foribus evaſit in cubiculum mulier qvædam cultu mediocri, unoqve comitata puero, tum ſoluti poplites corpus exanimum demiſiſſent in terram, ni maturè velut intermiſſam cœnam repetens, pulvino demerſiſſem timidiſſimum caput. Atilla, dimiſſo ante puero, ſalvere nos juſſit, nec mirari qvod intraſſet ad nos audacius: ab iis ſe mitti, qvæ amore ac benevolentia jus familiaritatis meruiſſent. Hæc non ipſe Percas immotus audiverat, & noſtrum jam iter pluribus credebat monſtris qvam lapidibus notari; cum mulier ſoluto ſinu exilitatis exqviſitiſſimæ pyxidem mihi ad miraculum ſurgenti admovet, &, Rogo, inqvit, non es Euphormio? Cum me eſſe non ſatis conſtantibus verbis retuliſſem, timuit falli, & trepidantem iterum confeſſionem extorſit. Sericum erat tenuiſſimum, purpura recoctum,qvo pyxis revincta aureæ cælaturæ rubeum fulgorem admiſerat. Artificium autem mirabile, ut, qvocunqve illam verteres, eædem oculis ſpecies ſubjicerentur. In ea emendatiſſima

Cupidinis imago Apollinis contumaciam duplici telo ulciſcebatur. Hinc aureus Phœbus, iſthinc plumbata Daphne, omne præſidium collocaverant in pedibus, & ipſe gemmeos vultus Amor contrahens, matri ſuam victoriam puerili ſimplicitate narrabat. Illud præcipuè ſtupebam, qvod per rarum ſericum facillimè admitteretur acies, ut ubiqve tecta pyxis videretur, & ubiqve nuda. Circulus præterea ſuperioris partis eminebat tam commodè, ut imaginum gratiam divideret magis qvam frangeret. Qvodqve rariſſimum eſt, elegantis doni moles maturæ avellanæ menſuram non implebat. Tum mulier frangere ſericum juſſit, & interiora ſcrutari. Erat autem vaſculum emortuis formicis, & jam ad fœtorem ſolutis plenum. Qvod non magis admiratus ſum, qvàm effuſam in riſum eam, qvæ dederat, penè oblivisci modeſtiæ, & comploſis manibus non ſemel repetere, *Illic te leges.* Tum Percanti litteras tradit, qvarum ejuſmodi erat exemplum. Neceſſitudinis mutuæ credidi, ne te mirabili nuncio fraudarem, qvod eſt ejuſmodi, ut non niſi mea fide tibi credibile eſſe posſit. Nondum erepti è conſpectu noſtro amantes oculos fallebatis, cum ingens ſtupor nos avertit à contemplatione tam jucunda. Qvippe laceratum cadaver, & in hoc vix integrum ut fuiſſe corpus noſcitaremus, ſparſis huc illuc fruſtis ſemel atqve iterum lubrica veſtigia everterat; cum cruentum ſolum notavimus;

mus, qvaqve deficiebat ſangvis, omnia velut recenti incendio tegi: trabem etiam, cujus faſtigium curiosè acuminatum detruncatis Hypogææ veneficæ cervicibus premebatur. Frons incultiſſimis ſulcis minax nihil omiſerat de viventis feritate, nec facile dixiſſes, an plus truculentiæ in viva fuiſſet, qvam horroris in mortua. Ideo Veliam meam, fideliſſimam mulierem, ad te mitto, qvæ oret in ſpeluncam reditu maturato divertas. Ibi conſilio tuo & induſtria utar. Soror mea lepidiſſimum munus contubernali tuo miſit, & fortunæ ſuæ conveniens. Vale. Erat autem ſubſcripta Epiſtola tribus litteris inter ſe propè confuſis: *I. L. A.* nec aliud in cera, qvam monetæ publicæ formam.

Perlectas ille cum oſtentatione affectus litteras mihi in manus dat, cœpitqve à muliere qværere communis dominæ nomen. At illa hominem elegantisſimè riſit, &, Neſcis, inqvit, cæcum eſſe in his regionibus Cupidinem? Reſtitue imprudenti oculos; docebis alis uti, & profugendi libertatem. Qvid amicam optimo gaudio ſpolias, &, qvod eſt in voluptate potiſſimum, noctem atqve furtum ingratiſſima mente detrectas? Tam audacter prolocutam, & jam rarioribus velis obducentem neqvitiam, intenti aſpiciebamus, cum illa repente leves & nitidos vultus in laxiſſimam ſenectutem vertit. Crederes Menelaum ſciſcitari à Proteo iras cœlitum & tempeſtatum vices;

ces; tam repentè nova frons loqventem immutavit. Nec expectavit ſtupentium voces, ſed trementibus, & ad ſupplicationem componentibus timidiſſimos vultus, Me, inqvit, me ipſam poſſetis agnoſcere? Aut putatis, eadem ruina qvæ Hypogæam abſtulit, omne illius artificium cecidiſſe? Et animis novas ſpecies inducimus, & frontibus; nec felicius inveſtigabitis dominæ meæ limen, qvam aut Ceres, aut Inachus, amiſſos liberos qvæſiverunt. Si tamen homines eſtis, id eſt, ſi agnoſcitis ſvaviſſimæ mulieris imperium, date fidem in conſciæ ſpeluncæ ſecretum poſt diem ſeptimum redituros. Cum ita qvaſſarentur capita noſtra ut annueremus, egreditur cubiculum, & in eqvum, qvi ad hoc pro foribus ſtabat, attollitur.

Nobis autem excitus à muliercula terror cum profuſum ſudorem paſſim moviſſet, tamen poſteaqvam diſceſſit, & ſoli conſtitimus in acie, creſcentibus ſubinde animis in profuſiſſimum riſum ceſſit. Sed præcipuus erat ſermo de mea pyxide; qvid hoc callidæ puellæ commentum deſignaret. Cumqve multa invicem diſputaſſemus, tandem in Percantem conſenſi. Volebat autem ſpeciem meam, qvæ non ingrata virgini fuiſſet, per cælaturã amatoriæ imaginis pingi. At qvoniã eidem ineptia mea perſvaſerim, effœtas intus & funeratas vires eſſe, ideo plenam emortuis formicis pyxidem Naturæ mendacium arguere, qvæ interna vitia tanta ſubtilitate texiſſet.

Sed

Sed omnia trahebam in alimentum flammæ, & prope iraſcebar ſocio meo, qvi tam docili febricula exæſtuabat, ut, ſive tepeſcere morbus juberetur, ſive mori, audire poſſet imperium. Diceres nos è navicula recens egreſſos, & illum qvi mari paruiſſet, durius torqventi ventriculum, compoſitos humores in littus extuliſſe: qvi autem repugnaſſem elicienti pelago, demum in arenam dimiſſum, gravi capite, lasſisqve veſtigiis, reddi aqvam, mihi petere, ut ibi medicinam qværerem, unde morbum hauſiſſem. Verum hanc inter nos ſeditionem gtavior tumultus compeſcuit. Qvippe furentium hominum armato concurſu ædes inhorruerant. Pasſim audiebantur disſilientium portarum caſus, & aſperæ minantium voces, & ipſa nox per ſe formidabilis inanibus omnia terroribus auxerat. Igitur exſpectabamus venientis procellæ ſævitiam: certi, qvoniam nos in theatrum ſuum fortuna produxerat; noſtras etiam eſſe in illa fabula partes. Ego vero totius mimi argumentum eram, qvi puerorum lapidationem remiſſo ſaxo compreſſeram. Inciderat enim moles in nobilem puerum, & timebatur vulnus altius intromiſſum, qvam ut ſolæ carnes ſauciatæ eſſent. Jam Acignius apud Dictatorem municipii intervenerat, & religionum authoritate civilem armaverat vindictam. jam irruperat Dictator in triclinium noſtrum, ubi omnibus ad furorem tumultuantibus, Tunc es, inqvit, litte-

litterarum prædo, qvi omnes deos & homines uno facinore violaſti? Niſi litteras nominaſſet, credidiſſem etiam à virgine miſſum. Sed poſteaqvam invidiam intellexi, non ſuſtinui demittere ſupercilium, qvod erexerat conſcientia laudatisſimi facti: cujus rationem cum cœpiſſem reddere, barbara heu inimicorum rabies non potuit innocentiam audire. Præcipitem exturbant de thoro, manuſqve vinculis ſtringunt, nec proficiebam juſtisſimo planctu, cum provocatum ac invitum in pugnam deſcendiſſe clamarem. Me qvoqve vulneribus affectum, & utrinqve vindicandam pari ſeveritate audaciam. Sed cauſa eſſe non potuit, ut in patricium juvenem, & Acignii ſtudioſum, inſurgerem. Præcipuè Dictator officioſam iram egregiè fingebat; & ſe vero ſceleris mei vindicem, ſe alumnum & cultorem juſtitiæ affirmabat.

At Percantem primo rei novitas poſuerat extra ſe, ut interdum tacitè qværeret, verisne caſibus, an per inſomnium ageremur; interdum contumacius inſurgeret in publicos ſervos, & ſublatas in meam perniciem manus ſui capitis periculo averteret. Mox ut fuſtium acerbitas ſanitatem mentis revocavit, & ſibi qvoqve intellexit parari vincula. Non inultum hoc erit, inqvit, domino meo Callioni. Putares revelatam Perſei parmam, & omnes pluſqvam lapideo frigore obriguiſſe. Ita cunctis & animi, & manus ad Callionis nomen

ce-

ceciderant. Qvod ut ſenſit callidiſſimus Percas, manicas meas feriens, eas etiam jurabat Callioni impoſitas eſſe. Jam miniſtri lentius ducere, jam mitius imperare Dictator cœperat, & ego aperto circumſtantium murmure probus eſſe, cum Acignio nunciatum eſt Callionis eſſe ſervum, qvem authoritate ſua læſerat.

O qvæ ſacrilegas, prius relicta,
Terras filia deſeris Tonantis!
Nunc, Aſtræa, veros remitte vultus,
Nunc lenis magis, & magis ſerena,
Jam te protinus, O potens virago,
Juſtis omnia cultibus reducunt.
Nunc eſt dignus honos, tuoqve dignos,
Diva, numine nunc habes parentes:
Nunc ortam ſacra fama confitetur
Regum ſangvine, divitumqve tectis,
Et penatibus inſerit potentum.
Et ne non pia jam colat parentes.
Qvod diti placet, aut placet potenti,
Aſtræam loqvimur jubere factum.

Tum Acignius ad me ſumma celeritate contendere, tum aſpergere accuſationi fucum callidiſſimis excuſationibus cœpit. At magiſtratum major inceſſerat perturbatio, cum & ſermones hominum timeret, ſi tam facilis machina evertiſſet ſententiæ robur, &, ſi perſtitiſſet, Callionis potentiam. Sed aſſvetudine peccandi ſuccreſcunt ipſis ſceleribus excuſationes, & animus in flagitia promptus in expe-

pedito commenta, velut ſceleratæ vitæ cuſtodiam, habet. Itaqve non multum moratus, Neqve, inqvit, juſtitiæ qvicqvam nego, neqve Callioni aliqvid dabo, qvod vir integerrimus ſibi datum poſſit iraſci. Utinam non audiſſemus tantum nomen; ut ſponte liceret eſſe juſtis. Nihil fallo; ſed niſi provocatus pugnaviſſes, niſi tuam cauſam vulnera peroraſſent, non impunè tuliſſes hanc feriendi licentiam. Sed audi, fortunam in te hactenus, non ſcelus, punii. Non oportuit populum levari fortuitorum terroribus, ne graſſandi licentiam inulti prætextus oſtenderent. Itaqve habet à me Callion neqve neglectam judicandi conſvetudinem, & gaudere me nullum fuiſſe ex ipſius familia, ira Domini, meaqve ſeveritate dignum.

Sed jam in familiaritatem deſcenderat Acignius, & mira humanitate invitabat in craſtinum ad publici celebritatē ſpectaculi. Jam etiā ex vulneribus ægrum ad thorum deduxerat, ac blanditiis omnibus obſtinatum animum expugnabat: peperciſſemq; forſitan, niſi cervicibus in ſpondam inflictis vulnera recruduiſſent. Præterea ſero conſenſerat in iram animus, & in ſylvis, qvo difficilius molitur imber ramorum textiles nexus, eo pigrius admiſſæ aqvæ ſtagnant.

At vero poſtqvam tempeſtas in ſerenum tranſiit, & defatigatas mentes denſior ſomnus obſedit: terribilem fortunæ luſum, qvi nos

tota

tota die verſaverat, nocturnæ imagines reddebant; ut infeſtior ſibi eſſet ipſe animus per miras cogitationes ſe terrens, qvam fuiſſent externæ formidines: donec tympanorum ac tubarum clangor ſub rubentis Auroræ fugam inqvietum ſoporem excusſit, meqve ad paratam ab Acignio ſcenam cum Percante adduxit. Sedebat mihi proximè modeſtisſimus ſenex, cujus cum humanitatem libaſſem, ingemui, fortunam ejusmodi moribus meam patriam invidiſſe. Nec difficilis fuit ſimilium morum conciliatio; nam & ſecretus impetus invitabat ad amicitiam, & orationi neſcio qvis genius inſinuaverat fidem. Igitur nondum compoſito aulæi tumultu ludimagiſtrum ſpectabamus, qvi nudis fere ad cubitum lacertis nunc firmabat orcheſtram, modo ſcenam, &, verbis ad anhelitum expresſis, hortabatur actores, hic regiæ meminiſſet gravitatis, ille muliebris pertinaciæ: riſum, lachrymas tenerent, & impoſitos mentirentur affectus. Interim optimum ſenem rogabam: num, ut audiveram, in Acignium conſenſiſſet omnis virtutum familia; num in verticem integritatis hominem Gratiæ manu duxiſſent? Hic ille

Suſpirans, imoqve trahens à pectore vocem.

Et vero, inqvit, ducebant. Qvodqve juſtius indigneris, non inviæ rupes, non aſpera cautium malignitas, auſpicata compresſit veſtigia; ſed exiles ſtipulæ ſuſtinuerunt perſonam robuſtisſimæ molis. Diceres domiti exercitus

tus inanem umbram victorem animum terruiſſe. Ita fuſo vitiorum examine non potuit ſuſpicionem vitiorum fugere. Vanitatis, ambitus, aviditatis in republica, in re litteraria reprehenditur. Cur non tollit ſuſpicionem? cur non extingvit incendium, qvod illius famam invidioſis criminibus urit? Deniqve cur non mulcet, aut cur homo videri timet, & interdum erraſſe? Crederes cum illius actis cælitum decreta convelli, neqve ſe qvicqvam à Numinis cauſa eſſe ſejunctum. Mirandum porro eſt infeſtam Acignii, (injuria credo) ſed infeſtam ſuperbiæ crimine famam, qvi diſcipulum penè nunqvam dimiſit non ſuperbiſſimum, aut qvi aliqvem ultra ſe, magiſtrumqve laudaret? Qvanqvam & illius gloriam plerumqve corrumpunt, qvi omnia ejus dicta factaqve in miraculum trahunt: qvoniam hac ætate ſic vivimus, ut, qvem factioſe laudaveris, huic ſeu invidia, ſeu contra ſentiendi ambitione ſis iniqvior. Ac ne ſit aliqvid in Acignio non inſolens, qvam amici famam evertunt, imprudens inimicorum furor alit, dum calumniandi licentia juſtiores qverelas enervant, & ineptis criminationibus veriora indicia deſtruunt.

Dum hæc proloqveretur, tantum ſilentium totam domum occupaverat, ut altiore Sigalion excipi nunqvam posſit. Itaqve ad ſcenam oculos convertimus, qvam decorus adoleſcens perambulabat, qvi fabellæ argumentum pandere

dere cœpit, verſu non multum delicato. Fingebatur autem juvenis, fortuna & ingenio illuſtris, paternis bonis ſolitarium deſerti prætuliſſe ſilentium, nec ſanctisſimas matris lachrymas, nec Principis authoritatem religioſi cœpti fregiſſe conſtantiam Nihil illo venuſtius, ſi fabula Roſcios inveniſſet: ſed omnes ad pedum numerum humeros torqvebant, omnes fictitiis vocibus corrumpebant naturalem gratiam, & trita ſæpè barba inſolentiam teſtabantur aſcititiæ majeſtatis.

In illis deliciis optimam lucis partem conſumpſimus; tandemqve digreſſus ex moleſtisſima ſchola, viam ad Fibullium cum Percante exorſus ſum. Ac ubi extra Baſilii munimenta conſtitimus, tum ſolutiore gaudio ridebamus pridianæ lucis prodigia, & memorabiles tot moleſtiis caſus, ex qvibus nihil præter paucula in occipitio meo vulnera duraverat. At vero nihil eſt diuturnum, qvod ſit extra fortunæ conſilium. Etenim Fibullius ad interitum æger marcentem familiam ad poſtremam ſolicitudinem deduxerat, nosqve ab ipſi gaudii limine triſtitia velut fugitivos revocavit.

Sed mirabar hominum genus totis Fibulli ædibus converſari imperioſum, triſte, ſeverum, qvi nec ingemiſcebant ad familiæ planctum, & frontes ad triſtitiam arte magis qvam ſponte contraxerant. Qvos ut Medicos ſæpius appellari audivi, non prius interrogare Percantem deſii, qvam intelligerem omnem re-

religionum differentiam in tres partes eſſe, diſtinctam. Hos appellari Priſcos, illos Novates, tertium genus Medicorum eſſe, ſed potentisſimam factionem Medicorum jam latisſimè dominari: ut, qvod Spartacus regnum concupiverit, iſti ſervi occuparint. Jam procerum partem, jam Magiſtratuum, eruditorum etiam greges totos conſenſiſſe in Medicorum ſcholam, hæc & talia ſentientem: Aut Numen ſolis terroribus fingi; aut, ſi eſt aliqvod, omnia permiſiſſe diſpenſatrici naturæ: animum ita corporis domicilio inſinuatum, ut extra illum carcerem non duret: deniqve religionibus ſicut veſtibus utendum, de qvibus & conſvetudo & ipſa vulgi inconſtantia judices ſedent. His inſtitutis docti facillimè peccant in hominum vitam, & novis experimentis radices omnes ac metalla tentant, nec perniciem hominum æſtimantes, nec numinis iram.

Igitur & Fibullium clades eadem afflixerat, cui ad vulgarem morbum inſolentia remedia qvæſiverant. Etenim qvos emulſerat humores vena ad ſiniſtrum renem pertinens, vis lienis ignea paulatim addenſaverat, ut omnem renis latebram coctilis & acuminati lapidis rigiditate compleret. Nec acerbos dolores ante crudelis fœtus moverat, qvàm exercitationis vehementia è naturali receſſu excuteretur in ureteris anguſtias, nunqvam hiatu tam immani ſua ſponte patentes. Tum autem ſæviſſimi mali atrocitas tam ventriculum ſupernè, exonerabat,

bat,qvam alvi libertatem compreſſerat. Cumq; ad veſicam carneæ fibræ cum expellente natura pugnarent, illa in concepti flatus ſuſpicionem veniebant. Igitur medicamen infuſum eſt inferius, & omnia in alium forte morbum valitura tentabantur.

At præcipuè nefariis Ambrax oppugnabat adhuc vitalem Fibullii naturam,qvi præceptrices Medicorum chartulas,temerè in eorum officinis diſſipatas, qvi diluendis medicamentis præſunt, vigili ad ſcelus cura coëgerat,ac in ſecretam deinde merſerat urnam, paternæq; artis temptor Medicinæ ſcientiam mentiebatur. Tum ut interrogabatur de morbo, munitis diligenter foribus, verſabat manu vaſculum, &, Eſte, inqviebat, ſortes nusqvam Præneſtinæ, vel Lyciæ; ac præſcriptum, qvod volventem manum primum impleſſet, ægris etiam formidoloſius, qvàm eſt periculum ſontibus,ad pharmacorum magiſtros mandabat. Sic ut interdum nefarias manus atroci cæde pollueret, interdum fortunæ temeritas pro prudenti conſilio eſſet. Sed non litaverat Fibullius imprudentiæ.Nam Ambracis chartula dictavit ova ad ignem bis cocta, & veterrimi piſi eliqvatam viſcoſitatem. Præterea deambulationes raras juſſerat, & oſcitantem ignaviam molli thoro fovere. Qvæ omnia naſcentem in Fibullio lapidicinam ita duraverant, ut aſſidui cruciatus moriendi ſolatium qværerent; qvod procul dubio ſolviſſet hominem tantis malis,ſi aliqvid guſtaſſet de Callionis potu.

Non tenuit lachrymas mitiſſimus Percas, & miſerrimam domum ſublevavit gemituum ſocietate. Sed mea ſors erat duriſſima; qvoniam certam opem negare Fibullio videbatur à mea humanitate alienum: & ſi remedium, qvod in illum morbum ſtrenuum noveram, tentaſſem, timebam Medicos, tum etiam Callionem, deniq; ne non haberetur fides ignoto. Tandem vicit miſericordia nimis prudentes metus, propiusq; ad ſtratum accedens, O vir, inqvam, propenſiore fortuna digne, qvàm nunc averſa eſt, audi ſanari. Da remedio qvod affero triduum, &, ſi ad votum meum ſanitas non reſponderit, illius iracundiam meo capite deprecceris. Mola vittisq; victima mactari non abnuam. Exhorruit ad hæc dicta Percas, & de Callionis poculo ratus loqvi, meo capiti, qvod ego in ſuccidaneum dabam, juſtiſſima ſuſpicione timebat. Sed Fibullius, qvàm non, inqvit, hæc promiſſa nova ſunt? Apage hæc ſecreta naturæ, & tot modo nati medici, vanam ſpem, ac inania verba, æternis miſerorum cruciatibus, & indigna mercede vendentes. At ego, Crede, inqvam, domine, ampliſſima erit merces homini tanto benè feciſſe; neq; ſolum pro tua mihi valetudine, ſed pro mea etiam ſalute laborandum eſt. Si fallo, nec poſſum declinare familiæ tuæ impetum, nec domini mei iram. Tum ille, poſtqvam aliqvantulum dubitavit, interrogato etiam de meis moribus Percante, ut acerbitas mali cogebat, tentare igitur remedium

jus-

juſſit, qvod vel ipſius corporis ruina morbi pertinaciam expugnaret.

Hac facta poteſtate in proximum montem ſecedo, illamq; partem, qvæ, tum imminentis jugi vertice, tum virgultorum & fruticum humili faſtigio, maturius umbrabatur, curioſa ſedulitate luſtro. Reſpiciebat locus aqvilonem, & ut erat declivis, fluente paſſim per imbres humo, aridis tantum lapidibus ſternebatur. Hic terna geniculatione Æſculapio votum feci, ſi ſanaretur Fibullius, barbam auream ex proximo reſtituturũ peculio, qvalem Dionyſiq ademit. Crederes deorum etiam ſuffragia emi. Nam ſtatim notiſſimam herbam oculis meis ſubjecit Æſculapius, qvæ calculo bellum indixit multo felicius, qvam aut Veratrum amentiæ, aut vulneribus Aſciros. Hæc lanceatis foliis, piloq; ita brevi, ut penè curioſos oculos fallat, crenis deniqve tenuibus, & ſæpè in obtuſam ſpeciem oras ſecantibus, mediocriter aſſurgit. Radix cauliſq; lignea, ſubtiliorem ſuccum in herbam transferunt. Planta ad ingenium terræ nunc cubitalis, plerumqve eminentior, inſigne faſtigium floribus ad examen turgentibus cingit, & Virgæ aureæ eſt nomen, ſive qvoniam aureæ ac penè divinæ virtutis eſt, ſive qvod præſtantis metalli colorem exigui floris venuſtas æmulatur. Cæterum contuſum in renibus calculum in innoxium pulverem ſolvit. Non in latere, non in veſica dolor: adeo ut tam facili remedio pude-

at calculum timuiſſe. Etenim in hyemem ſiccatur æſtivis umbris planta, & ubi gravitas lateris coëuntem morbum præſagit, aureus pulvis ad drachmam mero delibutus ſumitur, ſive ovo leviſſimè coćto permixtus.

Sed mihi non erat ad manum tam precioſus pulvis. Itaq; recentem adhuc herbam jubeo Fibullium mandere. Nihil eo die viſum eſt ad morbum feciſſe medicamentum: ſed biduo deinde repetitum, ſupra fidem eſt qvàm egregiè refellerit acerbiſſimum morbum: ſordidus pulvis abundè veſicam exonerabat, cœnoſumq; ſaccharum penè ſangvinis imagine pingebat.

Jam ventriculo robur redierat, jam corpori toti vigor, & mihi ad perfećtionem artis medicæ ſola deerat laurea, & emptitii teſtimonii liber, cum à Callione redduntur Percanti litteræ, ſe à Principe ad Labetrum mitti, ea pompa qvæ utrumqve deceret. Nos qvàm primum ſeqveremur, vel ad Fibullium, ſi conſenſiſſet, laturi poculum, vel adornaturi magnificæ domus ſuperbiam. Tum à Fibullio epiſtolam ad Callionem impetro, qva ſe ingenti miraculo ſanatum confirmabat, & qvoniam ſemel Numina curam egiſſent ſuæ valetudinis, nolle ea offendere alieni auxilii mixturi. Igitur gratiam habere oblati medicamenti, & ipſi præſenti aliqvando pleniores habiturum. Timebam enim, ne Callioni, ſi reſciſceret Fibullium mihi ſanitatem debere,

vide-

videretur indignum, prælatas meas artes illi medicamini, cui commendando etiam me miſiſſet.

Me autem cum in ſecretiorem thalamum Fibullius evocaſſet, ſemovit arbitros, &, Euphormio, inqvit, nec tu ignoras qvid tibi debeam, nec meriti tui magis qvàm ego es conſcius. Itaq; diu deliberavi, qvo me dono exſolverem; nec præſtantius inveni munus, qvam ſimillimam tui partem. Tum mulierem advocat ſupra politiſſimas imagines cultam, qvodqve auxerat formam, tenera ut videbatur verecundia & pudore confuſam. Et, ſi mihi, inqvit, credis, Euphormio, uteris beneficio & voluntate mea. Puellam hanc, cui dudum perſvaſi ne injuſſu meo nuberet, trado. Integerrimam mentem, & ſuo corpore dignam, honeſtæ frontis timiditas ſpondet. Ego vero dotem dicam, qvantam capere aut agnoſcere tuæ conditionis homo poſſit. Hic ego nonnihil tam eleganti forma motus, tamen inſidioſum munus timebam. Et ſi abeſt, cogitabam, fallendi animus, cur hæc ſecreto peraguntur? Deinde qvam ad manum hæc puella de occultiſſimo thalamo producta eſt? qvam inſolens, ut ſine flammeo, ſine aqva, ſine ſolenni igne, absqve vittis deniqve & matronis verecundiam mulcentibus tranſeat in alienam familiam virgo? Hæc moleſtiſſimis cogitationibus ſcindebant animum; & præterea qvod conſilio tempus non permittebatur.

Erat etiam menſis Majus, qvo tempore nuptiarum omen perhorreſcebam. Igitur ambiguo aſſenſu cogitabam ſic hominem non lædere, ut neqve me laqveis, ſi qvi eſſent, impediendum producerem. Certe, inqvam, domine, parum amas puellam, qvam pro nuptiis in contubernium mittis. Qvid amplius irata Omphale à Lydis exegit, qvam ut ſervis ingenuæ miſcerentur? Itane, inqvit, neſcis ſplendidiſſimam libertatem in virtute poſitam eſſe? ac præterea jam ut conjugio emancipari liberos, ita ſervos in ſocietatem juris Qviritum mitti? His dictis erigebatur animus meus in ſpem optimæ ſortis, & jam ad novaculam videbar libertus reſpicere, cum Fibullium credere cœpi ex magnatum more facere: ſi nolis ut per illum tibi benè ſit, conaturum ut ſit male. Nec amplius cunctatus, in uxorem conſentio, & præeunte religiones Fibullio, ac præterea oſculo bis terqve repetito, firmavimus fidem: ac tum in publicum progredior, & ſponſus, &, qvod neſciebam, pater. Jam ſeptimus dies illuxerat, qvo tempore promiſeramus reditum in ſpeluncam, ſed memoria non illubenti omiſimus ſvaviſſimum ad mulieres iter: qvoniam jam ad Labetrum adventabat Callion, & urgebant aſſiduæ litteræ, ne ejus comitatum deficeremus, cum Percantis ſedulitatem, meqve prodigioſe ſanatum, inſtar ingentis familiæ reputarem. Itaqve expedito progreſſi itinere, antevenimus etiam Callionis cur-

curſus, & magnificam præmiſſi agminis tarditatem.

Præludebat autem Labetrus oſtentationi ſuæ, & pretioſiſſimam ſupellectilem pandebat in Callionis adventum. Machinæ per mœnia diſpoſitæ præbebant ſpeciem formidoloſi belli, & moniti cives, ut ad tubam in armis eſſent, pacificos cultus militari diligentia inſtruxerant. Juventus præterea nobilis arceſſita ad Labetrum, ſplendidis collucebat veſtibus, & exarata puellari manu pallia tota penſione redemerant: ut, qvoties menſa in illum annum poſita eſſet, Callionis meminiſſent. Sed maximè obſtupeſcebā ad principalis ædificii luxum. Thori ubiqve purpura ſtrati erant, ſtragula byſſo duplici inſignia notabantur, & aureis filis ſericum intertextum plus artificio debebat, qvam naturæ.

Præterea cultu mirabili ſtabant diſpoſitæ per cubicula imagines, qvæ mihi videbantur ſudantium vultus exprimere. Admiratus ego ingenioſam ſtatuarum novitatem, propius acceſſi, & materiam audaci digito ſcrutatus ſum. Sed profundius qvam vellem fragilis materia manum admiſit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ conſilium cepi, cum ad latus ſe applicuit ſedulus miniſter, ſpumantemqve hordeaceo potu ſcyphum humaniſſime obtulit; cumqve incerti formidine vultus variis coloribus æſtuarent, putavit tantis conventibus inſvetum numeroſæ domus fre-

qventia perterreri. Itaqve vanitatem timoris mei ſtultiſſima conſolatione permulſit. Qvid exhorreſcis, hoſpes, inqvit, ad regalem ſtrepitum? qvid exiſtimas triumphum qvotidianæ familiæ rationem? Scio neſcire dominos veſtros tam prope ad cœlum deosqve accedere. Sed neq; inſtar numinum promulgaverunt orbes alios, neqve tam ſyncera nobilitate incorruptam ſeriem ad ter mille annos ſervant. Tu vero in aliud tempus ſtuporem differ, dum Labetri gentiles videas majeſtatem nutantium cervicum circumferre, velut ad numeros; & audaci ponderoſæ orationis fiducia non tam ventos onerare, qvam ſuperare aurium fidem. Jam vero, ſi tumultum ebriæ domus audiveris, putes ad Orgia Thyoneum diſcendiſſe. Crede mihi, natitabunt pavimenta hoc qvem teneo liqvore, & plus bibent thori menſæqve, qvam homines. Sed tu interim Labetri bonis utere, & audaci manu frange ſtatuæ butyraceæ auriculam: Præſto ſum, qvi ſaturatis ſvaviſſimam potionem affundam. Cum ego negarem deformari ſtatuam oportere, ultro irriſit pingviſſimus ſervus, & cervicem imaginis amputavit brevi gladio, qvi ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat; &, Nondum ſcis, inqvit, ſeptendecim eſſe cubilia, in qvibus ejuſmodi qvatuor imagines ex marmore angulos adornant, præciſis cervicibus, qvæ qvotidie recentiſſimo butyro reparantur; tum ut populus in jentaculum de-
ſtru-

ſtruxit extemporaneos vultus, frons ſubinde alia reponitur, & in diem ſepties ac decies renovatur delicatiſſimum munus. Nondum hora diei nona eſt, & jam centies qvadraginta butyri pondo hoc palatium abſumpſit. His atrienſis dictis audaciam ſumpſeram deſtruendi formoſum artificium, cum tubarum ingens murmur perſonuit, & deſolatum palatium nihil ex tanto populo ſervavit, niſi ſpem redituræ freqventiæ. Ego qvoq; tam cupidus inviſor, qvàm novus regionis incola, deſpecto jentaculo in publicum deſcendi, & qvanta pertinacia viam turba negabat, tanto impetu compoſitos in orbem lacertos rotabam; & per diſſectum inæqvalitate itineris agmen immittebam robuſtiſſimum corpus. Deinde ut in obvium tumulum aſcendi, res expectatione gratior oculos meos delectavit. Erat enim Callion non mediocri ſtipatus manu, ad qvem confluxerant ex ſacra Labetri domo, Cubicularius, Diſpenſator, Æditus, & Magnatum ingens numerus, qvi ficta humanitate qvem timebam venerabantur. Ego qvoq; viam mihi cum Percante ad dominum feci, & ſtrato in ſupplicem cultum corpore à tranſeunte veluti nutum extorſi: cum in elegantiſſimam perductus domum, & orationibus in atrio ad faſtidium longis exceptus, ipſe naturali eloqventia vividum ingenium prompſit. At ego tot nugis fatigatus, in Labetri domum redeo, potioribus miraculis paſturus curioſitatem ſedulæ mentis.

Digitized by Google

Erat autem in interiori palatio non tam hominum infreqventia, qvàm ſilentium : omnes veluti ſtupore contracti modeſtiſſimam vocem ad vicinas aures anxiè transmittebant,& oculi non temerè vagi in animum meum pietatis induxerant ſenſum. Igitur contemplatus ubiqve, num vel ara, vel deorum imagines religioſos homines moverent: nihil advertere potui præter tunicam purpuream, qvæ ex tholo catenis aureis pendebat, & capitis tegmen ſericis ad utrumq; latus nodis inſigne; qvæ & geſtaſſe juvenem Labetrum dicebatur, & in neſcio cujus ſenectutem aſſervari.

Sed cum promoverem inconſultos gradus in ſecretiorem thalamum, corripuit laciniam veſtis vir, ſi benè conjiciebam ex colore & turgentibus labris, Afer, & qvid in loco tam illuſtri facerem rogavit.Commotus ego ſtrictorum in me oculorum majeſtate, nihil habui qvod opponerem tam vibrantibus telis, niſi Callionis potentiam : cujus ille nomine, tanqvā fulmine proſtratus, Nihil, inqvit, impedio. Tam gratioſa ſervitus omnia hujus familiæ ſecreta tibi facilè producet. Hac venia factus audacior in proximam ſedem irrumpo, ubi etiam pauciores ſtabant, & pleriqve fuſco vultu horribiles. Diceres illos regium Cyneæ ſenatum truci vultu fingere, ad cujus gravitatis imaginem Præfectus Prætorio neſcio cujus gentis maximè formaverat vultum, qvi trecentis nuper mulis advenerat,ut doceret & fugere ſe ſci-

re,

re, & his magis formidabilem eſſe qvi à tergo, qvàm qvi à fronte conſiſterent. Tum ego applicitus ad parietem, luſtrare cœpi omnium inceſſus, & ſuperbam ad faſtidium frontem, cum ſubito meatus intercluduntur ſvaviſſimæ luci, & denſa nox, feneſtris curioſè junctis, totam domum inſedit. Igitur metuens ne me in cuſtodiam publicam miſiſſem, errantibus veſtigiis repetere cubiculum cœpi, & in aditum, qva me confuſa memoria ducebat, tendere: cum ex altera parte dimota ſunt adverſæ januæ clauſtra, diductisq; periſtromatis tot cereos decori adoleſcentes intulerunt, ut timerem ne tenellum aliqvod funus producerent ad numeroſiſſimum lumen. Seqvebatur autem mulier aurea præſignis tunica, qvæ ſublimi crine turres propè in occipitio excitaverat: deinde vir, ipſa muliere brevior, ad cujus prolixum latus ſtabat. Tum qvotqvot in triclinio erant, libratis velut impetu corporibus longa veneratione jacuerunt. Ego autem altiſſimè

Obſtupui, ſteteruntq; comæ, & vox faucibus hæſit.

Tantus enim pene cultus Jovem Junonemqve adeſſe perſvaſerat: ſed ita ut mutatis honoribus, hæc annis, ille menſibus præſideret. Interim mulier ad menſam gradu ſatis compoſito feſtinavit, meusqve deinde Jupiter inferiori lectulo conſedit. Sed inanis videbatur mihi pompa: nihil enim ultra panem in cœnam importatum cernebam, cum in genua procidit aſſveta his officiis Nympha, & hu-

mentem mappam purgandis manibus dedit. Tum diutius ignorare non potui, qvæ Numina delectarentur ejusmodi ſacris, & hominem, cui ſtabam proximè, interrogare cœpi de iis qvos videbam. At ille, Nec te, inqvit, majeſtas loci, nec ceremoniæ, & ritus ab ultimo ducti Oceano, monuerunt Labetri ſacrarium eſſe?

Adoravi ego Numina; ac deinde in diverſam cœnaculi partem furtivis greſſibus tendens, in ampliſſimam porticum deſcendi, qvæ & ipſa ſolis facibus erat illuſtris. Circum autem elegantiſſimis imaginibus Labetri vitam ingenioſus pictor reddiderat. Qvod ut intellexi ex verſibus, qvi ad ſingulæ oram tabulæ legebantur, nolui tantæ fidei hiſtoriam ignorare. Nobilitatem Labetri modeſtus artifex non altius erat exorſus, qvam ab Æneæ erroribus. Nam & Mneſtheum affinxerat, & Capyn, & Anicium, qvi contis infeſtas undas retundebant. Ac ut Labetro prænunciaretur jam tum armati maris injuria, ipſa tempeſtas propè ſorbebat majores ſuos. Deinde conſulatus ac triumphi longa ſerie parietem adornabant. Sed hominem, ut eram, illiteratum non multum delectavit evolvere, qvæ vetuſtas multis ſeculis obtexerat. Itaq; ad recentia rudem oculum converti. Erat autem effictus Labetrus in lucem prodiens, qvem Aqvila excipiebat ea purpura, qvæ eſt triplicis prærogativa coronæ. Deinde adultus cognati Principis vicem magnificè ſuſtinebat,

Rex

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbiqve ſacerdos.

Nec omiſerat artifex ſplendidi rationem conjugii. Stabat Labetrus novo inſignis cultu, ac in Veneris legem tranſiturus, Martis primum ſacris initiaverat latus, inſolenti ferro grave. Deinde nubebat ampliſſimæ virgini dotis. Poſtremo erat effigies ſedentis ad Ilium, & tot molientis machinas, qvot deſtruxit ſævitia maris, & callidi hoſtis importuna ſedulitas. Super hæc erat picta Diſcordia ex Averno prorumpens, qvæ ante aliqvot luſtra qvietas Labetri gentes ſolicidaverat ad bellum, & hi verſus penè in vertice imaginis legebantur.

Eſt locus Auſonias inter notiſſimus undas,
Euboici coluere viri, cui nomen Averno
Dicitur. Hic diræ triſtis reverentia ripa,
Hic campo crudelis honor. Nox impia pigros
Inſpirat cœlo ventos, & nubila ducit:
Cuncta ſilent circum, ſi non inſibila crines
Ferales movere deæ. Non gramina ripis,
Torpet iners, Phœbumqve æterna recentem:
Neſcit hyems mutare domos. Tantum improba latè
Signa canis ſurgunt, ſpumaqve infecta cruenta
Lurida Cerbereos ſcribunt Aconita timores.
Hoc, ut fama, ſpecu, crudelis janua functi
Orbis, & immenſi panduntur limina fati.
Attoniti horreſcunt manes, umbræqve recenti
Hac pœnas intraſſe via, pars maxima pœna eſt.

Illac & gemino qvondam Diſcordia curru
Extulit ad ſuperos dubium caput. Omnia retro
Abſtulit aſtra timor, totusqve expalluit æther.
Ipſa velut triſtes ducentia nubila gyros:
Velavitqve diem, terrisqve excluſit Olympum.
Tela manu, geminæqve faces, vultuqve ſevero
Ira rubet, pallentqve metus; mutatq; fovetqve
Conſilium, pugnatqve ſuæ Diſcordia menti.
Qvam circum rapidusqve furor, luctusqve ſcelusqve.
Iræqve, inſidiæqve volant. Sedet axe ſuperbo
Infelix Bellum, motisqve accenditur armis,
Hæc ſimul ut noſtris crudelis conſtitit oris,
Erexitqve genas, metuendaqve tela ſonanti
Incuſſit clypeo, & rapidi ter voce flagelli
Increpuit pacem, ter protulit impia cædes;
Tum primū excita ſtudia ia Mavortia gentes,
Tum mortis properatus amor, tum ſemina belli,
Nondum bella tamen. Qvalis certamine primo
Ventorum, minus aura furit, ſeſeqve moveri
Indignantur aqvæ, nec promptus ſurgere Nereus
Addubitat paulum, & cunctantes conſulit undas.

Deinde deſcribebatur Tempeſtas, qvæ ſe ab Occidente in illas terras infuderat, & qvodammodo debili Diſcordiæ ſociaverat manum. Qvibus tabulis non indelectatus transeo in proximum thalamum, & deinde cum in penitiores intrarem receſſus, obrui memoriam la-

labyrinthis ampliſſimæ ſedis. Nam & implicatæ in ſeſe cameræ, & multiplici aditu aperta cubilia, auferebant viæ diſcrimina redeunti per inanes porticus, & magnifica ſpacia nobiliſſimæ domus, donec in ſecretum delapſus cubiculum, notavi ad dexteram litteris aureis ſcriptum: *Nemo in hanc ſedem injuſſus admittitor.* Et ad lævam auro item fuſili: *Iiſdem ſanctus eſt pœnis ſacri thalami aditus, qvibus Romanâ olim tranſitus foſſæ.* Qvibus ego diligentiſſimè perlectis, toto impetu foras proruere cœperam, cum ingens ſtrepitus timidisſimas aures perculit. Erat enim muliebre agmen jam in cubilis gradibus, ut earum oculis meam fugam ſuffurari non poſſem. Igitur mutato conſilio in thalamum redeo, & cum ſtragula in terram prolixè defluerent, occului noxium caput ſub aurei receſſibus thori. Et jam noctis ſilentium ſtrepentem concurſantium tumultum ſuppreſſerat, cum mihi tum periculoſiſſimus carcer, tum inanis ventriculus ſomni copiam non facerent. Unde remotisſimos canum latratus audiebam, & tenuiſſimæ auræ murmur non fugiebat vigilis ſenſus ſubtilitatem. Tum mulier, qvæ ſupra me in lectulo decubuerat, exigua tuſſi excitavit matronam in alio thoro jacentem, qvæ ocyus ſurrexit in pedes, perſvaſitqve ad vicini oſtium cubiculi, ac bis terqve inflexi digiti articulo fores pulſans, in aliam ipſa deinde ſedem regreditur. Hic ego curioſitati tantum im-

imperare non potui, ut ſtragula non dimoverem, qvantum ad oculi libertatem ſatis erat. Neqve multo poſt laxatis foribus intravit mirabilis viri ſpecies, cujus ego cultu exterritus nihil abfuit qvin proclamarem. Erat enim linea ſolum veſte inſtructus, manuqve illa matulam argenteam ac facem, hac clavem auream, gladiumqve geſtabat. His ille ornamentis inſignis acceſſit ad thorum, & , Domina, inqvit, ad imperium tuum veni. Sed ego extra me poſitus tam inſolentibus, animadverti oſtium, qvod in inferiores gradus tendebat, reſeratum eſſe ab ea matrona, qvæ hominem advocaverat: igitur utendum opportunitate ratus, qvàm potui celerrimè me ipſum de latebra eduxi, & ab utroqve amantium conſpectus evaſi. At illi portentum rati, frigidis amplexibus, tanqvam vino qvod mullum ſuffocaſſet hauſto, omne robur amiſerant: cum ego ad Callionis fores elapſus, expectarem venturæ lucis ſolatium, gelidis interim poſtibus humidi aſtri malignitatem ut licebat declinans.

Cum deinde crepuſculo diſcuſſa nox ſpiſſior pallenti adhuc Sole rareſceret, advenit is qvem rei domeſticæ Labetrus præfecerat, & ad Callionem jam in atrio ambulantem tendens, feſtinationem ſalutandi iis negotiis excuſavit, qvæ totum diem Callionem tenerent. Ac deinde per varios ſermones in id lapſus, qvod maximè qværebat, Eſt, inqvit, nobiliſſima

por-

porticus, & omni antiqvitatum referta genere, qvam ex media Italia penè curribus junctis ſublimem tranſtulit in has terras Labetrus. Ea non eſt magis auro conſpicua, qvàm non adulteratis antiqvitatis notis; neqve ſtudioſius illam juvenes perambulant, qvàm ſcholaſtici atqve ſenes, qvi omnia priſci moris veſtigia in argumentum eruditæ diſputationis trahunt. Non erit indigna, niſi me fallit novitas, elegaati tuo ingenio, & invenies, qvod non oculos magis qvàm ingenium delectet. Si non moleſtum eſt ire, vicinia invitat, & qvoniam mea eſt cuſtodia, non admittetur hodie aliqvis præter amicos tuos. Non abnuit Callion, non tam antiqvitatis cupidus, qvam captator communis auræ, & ſuper omnia illud ſpectans, ut litteras non tam neſcire videretur, qvam temnere.

Igitur in publicum egreſſus, Præfecti ductu in porticum venit, ad cujus magnificas fores ſtabat Apollo laurea redimitus corona, & novem Muſæ, qvælibet ſuo inſignis artificio. Mox, ut intravimus, miræ ſpecies objectæ ſunt oculis noſtris. Hercules, qvalis primum ſervierat Euryſtheo, ad interius limen ſtabat, velut ad cuſtodiam, nec procul infelix Laocoon violati eqvi ſolvebat Palladi pœnas, & ejusdem Divæ fulmen detrudebat de ſcopulo temerariam Ajacis fiduciam. ibi erat & aſpera velut naturali ſcabitudine rupes, & tam artificioſi fluctus, ut timuerim calceos inundare.

Erat

Erat etiam antiqviſſimæ aræ ſpecies,qvam ajebant Muſis cum Hercule fuiſſe communem. Deinde ulterius progreſſis hiſtoriam parum vulgatam offendit noſter index, qvæ tabulis penè totum parietem impleverat. Erat autem exercituum ſpecies acriter dimicantium, qvorum furor etiam imaginibus legebatur, ac deinde Solem obducebant caliginoſæ nubes,& fulminis violentia obruebat alterius partium ducem. Mox velut aperti campi votago continuo flagrabat incendio, & qvi modo victoria exultaverant, dimittebant in terram langvidos vultus, ac ipſe Rex, inſtar Agamemnonis, Iphigeniam lugentis,triſtiſſimam frontem coccineo pallio obduxerat. Non temerè omiſit Callion rogare noſtrum ducem, qvorum illæ imagines eſſent. Sed ille, non aliud, inqvit, aſſeverare poſſum, qvam qvod vetuſtiſſimi verſus produnt, qvi tabellarum margines implent. Sed truncata erat carminis ſeries, ac imprimis exordium victoriæ vetuſtatis ſitus deleverat. Nondum tamen aboleverant veſtigia, qvibus litteras fuiſſe aureas deprehenderemus; nec tam vetuſtas exederat verſus, qvanqvam erant ſupra omnem fidem antiqvi, qvam muliebres faces, qvibus qvotidie parentabatur optimo poëtæ,cum aliud ejus monumentum ignoraretur. At Callion cum porticum oculis perluſtraſſet; eruditum hominem, cui Lucretio nomen, &, qvod rarum eſt, ſimul in hac communi vita politum,

ad

Digitized by Google

ad ſe vocat, &, O mi, inqvit, litterarum antiſtes, cur hos verſus non tollis ex hac porticu, & vetuſtati tantum jus in ingenia negas: nempe potiora ſunt Qviritum rudera, & inutilis effoſſi æris inſcriptio delicatisſimis carminibus præſtat. Hæc cum feſtivius arridens dixiſſet, aditum fecit homini doctisſimo diſputandi de litteris, & peſtilenti novitiorum genio, qvi reviviſcentem doctrinam immani fato ſuſtulerunt. Itane, inqvit, vir maxime; noſtra etiam amentia ſcholarum muris contineri non potuit, ſed loqvaci rumore pervaſit ad magnatum domos, & litteratos omnes ſub eodem crimine infamavit? abſit hoc ab Apollinis familia, ut nemo Æſculapium norit. Qvanqvam hoc nec invitus fateor: ſcholæ noſtræ periculoſis plenæ ſunt ſcopulis, qvi adoleſcentulorum induſtriam qvotidie naufragio ſubvertunt. Et niſi multi genio meliori ſalutem deberent, etiam optimæ mentes incurrerent in illa vada, qvæ inſignis magiſtrorum imprudentia collegit. Tum Callion aperire tam funeſti mali originem rogat, & authores perniciosisſimæ ſectæ, qvi Muſis, inqvit, dedi ad omne ſupplicium debent. Mox ille, ut neminem de artificio ſuo loqvi piguit, fuſisſimè cœpit exponere initia peſtilentisſimi morbi, qvi litteras penè ad mortis necesſitatem adegit.

Primum, inqvit, barbaria patrum noſtrorum temporibus omnem Muſarum ſvavita-

tem

tem excluſerat. Non illi modo humaniores litteras neglexerant, ſed etiam cum ſeveriori doctrina non credebant delicato ſermoni convenire poſſe. Hinc peregrina dictio in Latinas invecta ſcientias, & eloqventiæ inductum exilium, ut mirum ſit, præſtantia ingenia, qvæ illis ætatibus floruerunt, optimorum lectione librorum temperare non potuiſſe hoc veluti odium in ingenuas politasqve diſciplinas. Nullibi carmen ſuis conſtabat partibus, niſi qvod bis terqve in eandem ſyllabam caderet. Orationum periodos vel abſona verborum geminatio vel inepta ſubtilitas implebat, & ſi qva occurrebant vel ex antiqvis moribus, vel ex priſci ævi memoria, rebusqve geſtis, ea nunc omittebant fœdiſſima ignoratione, nunc ad ſui ſeculi rationem detorta fictitiis ſenſibus corrumpebant. Hic Pyrrhum Achillis filium dicebat poſt expugnatum Ilium etiam Romana mœnia obſediſſe: ille Scipionum & Cenſorinorum nomina ad dignitates referebat. Hic Falcidiam legem, qvod inſtar falcis legata reſcinderet, volebat appellatam. Alius, Gentiles, qvia nullis ceremoniis vero numini ſacri, ſic (ajebat) remanent, ut ſunt geniti; aut Ethnicos dici, qvia per Ætnam montem ferunt aditum patere ad ſubterranea ſupplicia, ſtultisſima aſſeveratione ſcribebat. Nullus erat, qvem vitia temporum non traherent, ut Epheſi natos diceres, ubi oportuit neminem excellere. Pueri his magiſtris uſi nihil aliud di-

diſcebant, qvam non ſapere. Nam & Græcis elementis ne qvidem tenuiter imbuti, ut verborum monſtra, qvæ nova Philoſophia invenit, capere poterant, ſtatim ad inſanas & æternas argumentationes traducti, omittebant omnem doctæ eloqventiæ curam.

Sed non potuit diutius teneri ſolertia humani ingenii, novandis rebus nata. Itaqve initio hujus ſeculi emerſerunt homines aliqvot ex tantæ noctis immanitate, penè non alio qvàm naturæ ſuæ auſpicio, ſtatimqve authores aliis extiterunt, ut fœdiſſimam imperitiam è Republ. litteraria tollerent. Verum ingentium malorum remedia nunqvam ſuis periculis carent. Orbem, qvi ſuo malo obdormiverat, ipſa medicina penè obruit. Etenim homines ſupra cæteros docti, qvamvis erant hujusmodi, ut multa non viderent, velut in ipſo ſcientiæ orientis diluculo, tamen ambitione cœci, nominis famam petierunt ab indignis & inanibus rebus. Igitur hi deridenda cæterorum barbarie volumina implebant, illi novandis omnibus exercebant impigras mentes, &, ut aliqvid ſapuiſſe dicerentur, vertebant ſcientiarum partes, qvæcunqve rudi patrum ſeculo placuiſſent: adeo ut diſciplinarum ratio diverſiſſimas in partes diſtincta ſit, & ubiqve malè ſentientium ſectas in felix ſeculi genius induxerit.

Succesſit huic malo crudelior peſtis, & luctuoſa ingeniorum funera edidit. Jacebant paſ-

paſſim libri ſqvalidiſſimo ſitu, & ipſe pulvis meliorem authorum partem exederat. Itaqve neceſſarium videbatur, ut homines docti tollerent maculas, qvas vel librarii, vel tempora inuſſerant, tum diverſorum voluminum lectione, tum antiqvitatis peritia, etiam interdum divinando. Qvis deinde ad hoc ſtudium ſe non accinxit? qvis provinciam, qvam permitti non oportuit, niſi ſumma authoritate viris, privatis auſpiciis non ſuſcepit? Qvis ſe in virum non evaſiſſe credit? qvis non æternitati litaſſe, cui ſtylus hæc vocabula permiſerit, *deleo*, *interpungo*, *corrigo*, *manuſcripti ſic habent*, *hoc ab antiqvo ritu*, & cætera ineptiſſimæ ambitionis verba? Cum tamen hos etiam, qvi plus in litteris ſapiunt, ſæpè juſtiſſimus æmulorum riſus ſuſpenderit. Qvam inviſis moribus, qvi ubiqve penè *inuſitata* in *inviſitata* permutat, qvi non fert volumina, ſi curari, & non durari veſtes dicant; *Nam ducum taceo duces.* Qvorum ille ad Prætorem curare, non currere, legit; alter, qvamvis profundiſſimæ doctrinæ, tamen non credit putea dici. Hic eſt ille ſcopulus, qvem vel curioſi homines vel incauti, raro illæſis navibus prætermittunt; ſeu mavis, hoc peſtiferum ſydus illuxit, qvo ſurgentes litteræ nondum adulta ſtirpe exaruerunt. Etenim ingenia ubi ſeſe applicuerunt huic ſtudio, ſpe maxima hanc Rempubl. fraudant, & inutili labore pallida, neqve veræ unqvam gloriæ, neqve ſva-

Digitized by Google

ſvavioris litteraturæ guſtum ſentiunt. O miſeram juventutem, qvæ vanis exercita laboribus, id tantum apud doctores conſeqveris, ut ne qvidem latinè dicentem intelligat ſenex Numa, niſi divinantis Egeriæ vaticinia conſulat. Nam qvi antiqvitatem è tenebris eruunt, ipſi tantis tenebris onerant ſtultisſimam orationem, ut id unum qvæſiiſſe videantur, Pythia vate, aut Carmenta, obſcurius loqvi. Neqve aliud jam in ſcholis detonant, qvàm num in urbe juſtitia, vel extra pomœria humanitas, olim carnificibus habitationes decerneret? Qvis meretriciis titulis color, qvæ fornicibus anguſtiæ eſſent? Ubi ſacrum urinarium, qvo patres conſcripti veſicam exonerarent? deniqve qvot fibulis ſtaret veſtis, qvot gradibus tutelæ conſcenderent? In his nugis non modo ipſi conſumunt optimos dies, ſed commiſſos etiam induſtriæ ſuæ adoleſcentes verſant. Qvis ad politum verſum auditorem accendit? Qvis ſæpius orationem acrioris animi impetu exaratam repoſcit, qvam incertum & inutilem Italiæ morem tam extra videndi conſvetudinem hodie poſitum, qvam à loqvendi uſu ac ratione ſemotum? Etenim ſi delicati ſermonis formula, ſi tenera & auribus apta oratio, ipſis legentibus occurrit, id faciunt qvod ægri, qvi corruptis ſenſibus epularum ſvavitatem averſantur. Qvæ antiqva, qvæ ſolis tenebris nobilia, miſerrimis laboribus colligunt, qvæ ſubinde redeunt in animum, ac veluti

uti ſtilum trahunt, cum ipſi ad ſcribendi ſtudium efferuntur. Iraſci etiam ſuperbè nugatores audeant; & qvi ſcriptiones eorum vix capiunt, è doctis eximere: qvaſi vitio legentium fiat, ut qvi Marones, Statios, Lucanos capiunt, ii ex eorum chartis nihil amplius, qvam ex disſipatis Sybillæ foliis diſcant.

At vero tam ſubtiles priſci ævi indagatores, ut qvotidianum vitæ ac judiciorum morem, dii boni, ignorant! ut in hominum exercitatorum cœtu fœdè obmuteſcunt, qvi cum ſolis priſcis & ſapere didicerunt, & loqvi. Sed enim, inqviunt, qvi hæc neſciet, hærebit ubiq; in meliorum authorum ſcriptis, ubiqve illi oborientur tenebræ, velut erranti per ignotam regionem. Ego vero nihil damno curioſum ſtudium, ac qvantum vultis utile, dummodo hæc ſobriè in altioris uſum ſcientiæ aſſumas, neqve te ſenium in ſternanda ad ſcientias via occupet.

Certè ſi in authorum ſcriptis, per tot diffuſis volumina, eſt aliqvid ignorandum, malo pauculos mores negligere, & verba penè cum hoc orbe nata: qvam ut conſumpto in iis ſæculo amœnisſimos vel ſermonis vel doctrinæ fontes omittam.

Sed ne omnes pro Catilina ſteterint, & Conſuli Tullio bellum indixerint, reperti ſunt, qvi contrariis machinis Rempublicam noſtram evertant. Iis nihil purum aut ſyncerum, qvod ex Cicerone non hauſerint, nulla periodus pro-

proba, qvæ numeroſa verboſitate non tumeat; digni medius-fidius homines, qvi ſemper in Tulliano vivant. Hi ut ſunt plerumqve eruditionis reconditæ expertes, vel lectione Poëtarum qvos tamen interius nunqvam guſtant, auditores detinent; vel immanibus Rhetoricorum præceptis obruunt, qvibus nec uti juventus poſſit, nec ipſe unqvam Tullius magis ad uſum invenit, qvam ad celebritatem nominis, ac poſterorum famam. Stylus plerumq; in hominibus illis non gravis ac nervoſus, ſed vanus & inanis; nullum in verbis judicium; nullum in oratione acumen. Æternæ figuræ altis & turgidis dictionibus nixæ. Nunqvam ſimplex oratio & verba in ſuum ſenſum eleganter fluentia, veluti errarent in montibus, ab elata Metaphora in aliam ſaltitant. Ubiq; fulmini, tempeſtati, fluctibus inveniunt locum. Picas diceres, qvibus planũ veſtigium Natura interdixit: ita nunqvam ſuis & æqvalibus verbis loqventes ad diverſa dictionum prodigia volitant, qvo illos inſtitutio, & inopis ingenii ſterilitas cogit.

Qvid igitur? qværitis qvibus præceptis imbui adoleſcentes velim? Non ſum tanti, ut Apollinis familia ad præſcriptum meum vivat. Sed tamen ſi fidei meæ committeretur diſciplina tironum, primum prætextatæ pueritiæ non pateret virilis noſter campus: deinde delectũ ingeniorum haberem, ut, qvoniam non omnibus eandem vim natura inſevit, qvam cuiqve par-

Digitized by Google

tem ſtudioſus impetus deligeret, ad hanc non hortarer modo propenſam juventutem, ſed curioſè adigerem. Pueros, inqvam, non admitterem ad ſeria; neqve miſceri nucam putamina paterer cum laureis baccis. Qvoniam intempeſtiva in ea ætate ſtudia creſcentes primũ vires, & vixdum coagulati cerebri robur ſolvunt, ut juventus deinde provectior nec integram valetudinem ad litteras afferat, nec viridi acumen ingenii præmaturis olim laboribus vigiliisqve retuſum. Nam qvos ante ætatem viros cernimus, & ſcientias ad ſuorum menſium calculum numerantes, ii vel cito maturi occidant neceſſe eſt, vel ut in eam ſtultitiam, qvam infantes declinarunt, ſenes incurrant. Sed ut illis qvi ad fidicinam deſignantur, jam in ipſis cunis datur plectrum, & laceratæ citharæ nondum prorſus ſoluta compages: ut infantibus ipſa lux non ſit antiqvior, qvàm paternæ artis rudimentum: ita nec pueris, qvos parentum vota ſacrario litterarum deſtinant, jam à prima ætate chartas ac libros aufero; ea tamen cautione, ut ætatulæ tam debili conſentanea diſcant, nec urgeantur ſevera magiſtrorum caſtigatione, vel ipſi ſua ſponte ad ſtudia incitati noxiæ temeritati permittantur. Nã & alternis jocis, & omni exercitatione, qvę illos annos capit; refrænandus eſt nocentiſſimus curſus; ac omnia maximè præmiorum fuco tegenda ſunt, ne initiorum acerbitas deſiccata ingenia deterreat. In primis hiſtoriæ inſerantur etiam

dor-

dormientium manibus, &, qvoniam vel inanes fabulæ infantium animos capiunt, aſſiduè imbuantur monimentis antiqvi ſeculi; ut memoria, qvæ in illis eſt conſtantiſſima, creſcentibus ſubinde annis pulcherrimam rerum variarum cognitionem emergenti judicio tradat.

His elementis inſtructus adoleſcens, ut primum ingrata Romanæ lingvæ initia evaſit, ſtatim ad amœnitatem Ciceronis traducendus eſt. Selecti qvotidie varietatem ſermonis præceptoribus reddat; ſtylum vix dimittat è manibus & ſcribendi aſſiduitate rem omnium difficillimam in mitiorem cogat naturam: veluti feras cernimus ſæpius manu plauſas ſaltus & nemora dediſcere. Mox in omnes paſſim authores evagetur licentius liberum ſtudium: nec Petronium, Livium, Salluſtium, Cæſarem, Terentium, Curtium pudeat miſcuiſſe Ciceronianæ dictioni; Tum etiam Plautus, Varro, Lucretius, & ejusmodi doctrina notabiles aſſumantur; & è novis hominibus ii tantum, qvi hos antiqvitatis principes Pallade magis propitia coluerunt. Nec difficilis eſt delectus. Vix qvatuor hoc ſeculo ſupra invidiam ſcripſere, qvos adoleſcenti ipſa facilè fama, & omnium commendatio prodet.

Sed expectatis fortaſſe ut Poëtam inſtruam. Næ ego tam malè de juventute mereri nolo, ut illis ſternam iter ad immane præcipitium, & notabilem multorum funere voraginem. Pauci enim hoc Parnaſſi iter ingreſſi ſunt, qvi

ex alterutro montis vertice non deciderent, nunc in humillimos contemptus, aut fœdam amentiæ famam. Parcite, Pierides; non vos laceſſo; nec veſtra injuria tam miſeri caſus affligunt inconſultos. Sibi qviſq; debet hanc calamitatem, & dum ab Apolline arceſſi credit in præſagum montem, non advertit pro deo veſanam eſſe libidinem, & imprudentis adoleſcentiæ æſtum, qvem intemperanter exaudit. Etenim qvoniam hoc eſt inutile ſtudium, & ad ſolam delicati animi voluptatem faciens, non poteſt non explodi è doctorum cœtibus, niſi qvando artificii elegantia artis vanitatem excuſat. Scilicet velut extrema convivia bellariorum appoſitu luxuriant, & ſvaviora condimenta reparant famem abſumptam; ita ſolidioribus ſcientiis ſaturati non capientur hoc qvantum vultis divino Poëtarum cibo, niſi guſtum jam langventem excellens voluptas excitet. Ut non tam artem mihi jauraſſe videatur, qvàm artis materiam, is qvi è culina prodiens primus Olympica verſibus extulit. Certe ſi qvis in Parnaſſi verticem incolumis aſcendit, non nego, qvin, ut meditullium terrarum obtinet, ita illuſtri fama cognoſcatur ab omnibus gentibus humanitate aliqva politis. Sed qvam hoc rarum fuit, non dicam in una ætate aut populo, verum in omni memoria atqve gente! Mihi profecto nunqvam tot Poëtas dabitis, qvod ſeculis Latinitas floruit. Etenim tantis difficultatibus horret hæc ſemita,

ta, ut faciliore ſtudio vel Juriſprudentiam, vel Eloqventiam demereatur adoleſcens, qvam Nympham verſuum præſidem, qvæ, ut ſit faventiſſima, plerumq; gloriam æterna mendicitate vendit.

Verum in hac parte præceptores peccant, qvi velut æqvali ſtudio utrumq; campum adoleſcentibus proponunt, ut & inſudent verſibus, & ſolutiores periodos libero ſpiritu qvadrent. Nimirum qvoniam diverſis moribus agitur animus, vel ab Eloqventia inſpiratus, vel à Poëſi, non eſt poſſibile, tantam fieri mentis immutationem, ut ſtatim abeat in diverſos habitus, & ad voluntatis nutum diſſimillimis caloribus æſtuet. Nam in inſaniam verſuum aptanti ſtrictæ mentis aciem, deponendus eſt prius Orator, & cum ſtudio exuendus habitus eloqventiæ, qvem aliqvot paulo ante vigiliis emeras: & rurſus omittenda eſt Cithara ingredienti Rhetoricam, & ſedandus tanto labore furor, qvanto qvæſitus ac expreſſus præſagientem animam afflaverat. Sic in utroq; ſtudio aſſiduus transfuga, non jam procos inſtar Ithacæ mulieris orſa deſtructaqve in ſingulos dies tela, ſed fortunam tuam genıumq; fraudabis. Qvis majeſtatem eloqventiæ tam magnificè ſuſtinuit, qvàm qvi arma togæ cedere juſſit? qvis porro ineptior Poëta, aut qvis aſperius ſyllabas in numeros coëgit? Nec meliori genio ad forum uſus Virgilius, qvàm Tullius ad car-

men. inveniſſet mehercule qvi poſtremæ voluntati paruiſſent officioſos amicos, niſi Æneam ſuum non magis navibus aut caſtris, qvàm verborum numeris includens, Romana penè ad lyram mœnia novus Amphion condidiſſet.

Igitur duo ſunt tantum, qvæ Poëtarum exilium à ſcholis, qvæ effingo, deprecentur. Primum, ut animus inſolentium avidus aliqvando recedat à qvotidiano paſtu, ac veluti in Hybla, aut vernantis Ætnæ vallibus, mirabili floſculorum varietate fatigatos ſpiritus levet. Deinde, ut Poëtæ, qvi qvam rari ſunt, tam magnis viguerunt ingeniis, attollant ſenſuum ſubtilitatem, & acuminibus innumeris, tanqvam telorum impetu, legentem ſic feriant, ut excitatus animus ſe ſentiat.

Sed ne illos, qvi primi dicendi artifices fuerunt, omittam, nolo ſqvalere Græciam ſitu barbaro, vel ad pompam ſubornari animum aliqvot ſententiarum jactatione atqve fuco, qvi in hujus calliditate ſeculi niſi rudibus ac imperitis hominibus non imponet. Sed artes illæ hominum, qvi non præclarius vixere qvam loqvuti ſunt, tum informabunt ad eloqventiam animum mille orationum floſculis, tum abundantem rerum copiam ſuggerent, ne ſola verborum majeſtate fulta oratio, tanqvam deſtitutum nervis corpus, concidat.

Verum his qverelis præceptisqve fortaſſis erat

Digitized by Google

erat tempus paulo ſupra hanc ætatem. Nunc inani ſpe fallo juſtiſſimos metus, & veluti nondum fractis tabulis de litterarũ ſalute diſputo. Qvid autem apud vos loqvi timeam, qvi certè non eſtis Muſarum hæredes? Jam in extremis ſcientiæ agunt, & cogitant de diſceſſu. Ætas jam grandior verendæ illarum ſenectuti termi- nos ſcripſit. Etenim hoc omni ſeculo, qvamvis per diverſas injurias, floruerunt diſciplinæ, & per omnes veluti ætates actæ proceſſerunt in ultimam ſenectutem. Habent enim ſuos dies non literæ tantum, ſed & mores, & lingvæ, definiuntur ſuis temporibus, &, qvod eſt amplius, regna ipſa & civitates non effugiunt mortalitatem. Nihil detrahendum eſt ſummorum virorum gloriæ. Qvanqvam plerumqve in docendo peccatum ſit, tamen extiterunt hac ætate paſſim clariſſima lumina, qvæ omnem ſcientiarum partem exactiſſimè eruerunt de miſerrima nocte. Nunc illa ingeniorum fertilitas paulatim excidit, neqve ulla virgulta ſurgunt, qvæ decidentium truncorum majeſtatem ſuſtineant. Qvis ad Themidem familiaris admittitur? cui hodie juniorum Sophia, cui Cæleſtis ſcientia, cui ipſa Eloqventia, cui Poëſis, ſpes ſuas demandavit? Qvi literarum famam pondusqve ſuſtinent, præter pauculos ſenes, qvi velut familiæ extremi Muſarum nomina atqve inſignia in tumulos trahent? Nihil erat, cur tam modo acriter avocarem à Poëſi juventutem: jam ſatis humi-

Digitized by Google

lis nihil ſpirat excelſum. Ac præterea nec laborioſæ arti honos eſt, nec ulli prope genti cum ulla ſcientia, ac præcipuè cum Parnaſſo convenit. Nam & callida Auſonicæ gentis crudelitas ex ſuis finibus exterminavit Apollinem, ubi ſtylus non tam rubigine maculoſus, qvàm ſangvine ſævius hoſtes perfodit, qvàm omnis veterum oratorum acerbitas. Neq; Ibericæ dictionis tardum pondus, neq; dura Germanorum aſperitas Muſis apud ſe locum fecit. Tentaverant etiam Sauromatas & Polonos; ſed in ipſo limine tenellulæ virgines ſecularibus nivibus inhorruerunt. Nam qvid de Gallia dicam, qvæ optimum Poëtarum vix tenui pulvere ſemiſepultum non erubeſcit; qvæ inter tot ſubſtructionum minas, & vaſtiſſimas templorum moles, non magis ſuo qvàm Apollinis alumno rudem lapidem negat.

Cum hæc triſtiſſima voce pronunciaſſet, cœpit intueri, num aliqvis in Muſarum funere lachrymas mitteret. Cumq; aliqvantum, longæ orationis tædio, frontes noſtræ horruiſſent, exiſtimavit tanta declamandi peritia moveri. Cæterum & ipſe, inqvit, aliqvando Muſis grande votum feci, ſi aſpiraſſent tendenti ad carminis gravitatem, mihiqve neceſſitatem attulerunt ſua benignitate exſolvendi promiſſi. Nam plantarum ingenia & virtutes exorſus ſum, ſtilo, niſi me fallebant amicorum ſuffragia, ut non altiſſimo, ita ad materiam non inepto, & aliqvantum æqvabili. Hic nonnihil

Digitized by Google

hil cunctatus, ut rogaretur aliqvos verſus expromere ; cum nemo id faceret, ipſe ſua ſponte poëma in hunc modum recitavit.

GErmina, qvæ late, primum ſurgentibus arvis,
Undantem veſtitis humum, cum pallida cœlo
Cedit hyems, feſſæq; inſpirant mollius auræ,
Vos mihi, qvæ primis tellus alimenta miniſtret
Imbribus, unde novo latentur jugera vere,
Dicite, qvæ ſuccis felicibus augeat annos,
Qvæ fera tartareas virtus animaverit herbas.
Vos mihi naturæ penetralia pandite veſtra,
Et qvo qvisqve modo divumqve, hominumqve recentes
Induerit truncos; qvis origine truncus ab ipſa
Mitibus æternas repararit ſolibus umbras.
Sic vos humenti ſic aureus evocet aura
Dux Amphionidum: nec vos aut Seirius urat,
Aut Nothus, & fragiles rumpant mala nubila culmos:
Viderat æthereos latè gemmantibus ignes
Collucere polis, & toto ſydera mundo,
Alma parens tellus, tum qvæ curvamina flectit
Solis iter, totum diſtingvens circulus annum,
Tum qvæ fixa ſibi poſuere cubilia ſtellæ,
Et qvæ multiplici properant, unaq; recedunt
Aſtra via, ſemperq; ſuis ſibi curſibus obſtant.
Ipſa ſinus vacuos, & inerti ſqvalida cultu
Brachia protendens nudosq; ad ſydera vultus,
Naturam alloqvitur ſupplex. Qvid me optima, dixit,
Æternum ceſſare jubes, & in ocia ſolvi?

Digitized by Google

En ſoror aſſiduis evolvere monſtra laborat
Fluctibus, & tantos numerat jā Thetis alumnos,
Najadaqve, Glaucumq; vehens, divosqve bifor-
mes,
Ipſa, pudet, vidi liqvidum per inane volucres
Deferri, & nullos deſertos aëre calles.
Ecce ſui cœlo fœtus, & nocte coruſca
Tot volviſſe faces, tot lumina ferre ſuperbit.
Sola vaco. Mœſtis meditantem plura qverelis
Reſpicit, & blando vultu Natura ſerenat.
Tunc erat, hyberno qvalis ſub frigore nimbus
Cogitur, & niveæ candeſcit mole pruinæ,
Talis humus; ſic illa rigens ſic orbe nivali
Pendebat, gelido nonnunqvam interluta Nereo.
Hic primum ingentes aperit Natura receſſus,
Viſceraqve, arentesq; ſinus, venasq; capaces,
Atq; illi tacitum lambendo ſerpere pontum
Imperat, inde aliis iterum prorumpere terris,
Jam ſale mutato, ripisqve minoribus actum.
Illic & toto liqvidum mox aëra cœlo
Ire jubet, gelidaq; domus umbrante caverna
Jam fieri fontes, purisq; excurrere campis.
Utq; ſatis pingvi maduerunt jugera limo,
Nec latebris hiat ulla ſitis, tum pectore toto
Incubuit Titan, fœcundaq; limina miſit.
Protinus innumero tenues examine culmi
Prorupere ſolo. Pars mollibus humida ripis
Tollitur, illa jugis, hæc valles induit imas,
Qvalis ineſt cœlo facies, cum luce coruſca
Pallida purpureos ſuccendent ſydera vultus.
Primus ab Eois, gelida mox alter ab Arcto,

Unus

Digitized by Google

Unus ab Occiduis, alter micat ignis ab Auſtris.
Sic fœtæ telluris honos, nunc pectora cernit:
Nunc virides creviſſe humeros, fœtuq; recenti
Exultat, latèqve ſuos miratur honores.

Hæc ego cum ſcripſiſſem, opusq; univerſum digererem in aliqvot libellos, matura pœnitentia conatum prævertit, & aliqvid ultra lyram ſapere jusſit.

Diu erat qvod mirabar Callioni patientiam durare cum moleſtisſimo præceptore. Nam & auditores aliqvot, qvi paulatim acceſſerant ad loqventis tergum, tandem ſe ab infinita oratione ſubduxerant: cum opportunè nunciatur Callioni, inſtructos ad limen proceres ſtare, qvibus ipſe ad Labetrum duceretur. Igitur valedixit magiſtro, doctrinæ utilitatem auditorum tædio corrumpenti, juravitq; ſibi nunqvam ſvavius fuiſſe.

At ego, dum Callion in interiori Labetri ſacrario penetrat, notavi forte duos vicinæ gentis homines inter ſe ſatis acriter diſputantes; qvibus auditorem me præbui, ratus illos de Ilio nuper expugnato, aut de ingenti miraculo loqvi: qvod diverſarum gentium ſtudia ſic à Neptuno conciliata ſint, ut Jupiter expugnantibus cœlorum motibus conſpirantem ordinem & concentus pene muſicos inſtruxerit; qvodqve Juvernæ lyra, ubi leopardis & leonibus convenit, auguſtiſſimum ejusdem Neptuni numen ſecuro carmine adoravit. Erat autem inter ipſos qvæſtio de qvercinis & faginis tabu-

lis, utra materies eſſet ad qvadra præſtantior: neqve agreſtes interim avellanas dentibus ad hoc exercitatis ſegnius moliebantur. Seqvutus deinde intrantes cœnaculum, ructibus qvater afflatus, excepi prope redeuntem jentaculi cibum, & neſcio qvo fumo perſtrictus, parum fuit ut olidi convivii conſpectum ſuſtinere non poſſem. Igitur ægra corpora medicamentis levari credebam: qvod amplius mihi perſvaſit panis tam modicus illatus in menſam, ut ad uncias crederem datum, cum ſubito pelvis aſſa bubula cumulata, ſic ut qvatuor ferentes deprimeret, ipſam pene menſam fregit. Et ne eſſet Libero Vulcanoq; rixandum, qvis diluendis poculis invocaretur, non ea lymphæ mixtura temperabant, ſed Indicæ cannæ ſuccum infundebant in merum, & vacuata ad umbilicum pocula ſic agebant, ut ſemper grandior latage expectaret ſecundam affuſionem. Interim plaudebat Labetri familia, ſtupebatqve hanc veluti magnanimitatem edendi: gens plerumqve magnorum non capax, & velut patria gravitate depreſſa in humilitatem cogitationum: cum tamen exurgit, nulli cedens capacitate magnæ mentis. Qvoniam ingentibus vitiis magnæ virtutes parum abſunt.

Dum hæc agerentur, interim improviſo ad latus acceſſit ſvaviſſimus Percas, &, Qvamdiu eſt, inqvit, qvod te qværo; non fuit locus in hac domo, qvem bis omiſerim ſcrutari. Nam ſub hoc medicaminum fumo non credebam de-

delicatum hominem vivere poſſe. Cum qværerem qvid novi contigiſſet? Æqvisſimus, inqvit, conditioni tuæ dominus te in vicarium ſuæ dignitatis aſſumit. Mox ut juſſi miſſos aſſvetos ſales faceret, ipſe protractum extra cœnaculum manu prehendit: &, Scis, inqvit, qvo dominus viam deſtinaverit? Certè, inqvam ego, ultra terminos montium, qvi feſtinatis nivibus æternitatem hyemis continuant. Tum ille, Tibi vero munus, inqvit, præeundi decrevit, tum ut ruſtica diverſoria genius humanitatis tuæ mitiget, tum ut municipia moneantur, ne illuſtri concurſu tanti hominis fraudent adventum. Nam de tuis moribus tam aptè ad fidem dixi, ut te nihil jam credat eſſe prudentius. His dictis ad Callionem perduxit, qvi qvam plurimis oneratum mandatis dimittit in proximam urbem, juſſitqve ut expedito progreſſus itinere diverſitores inſtruerem in noſtræ humanitatis leges; cum ecce molienti mihi per compoſitos ſedilium gradus adſcenſum in prægrandem eqvum, attulit ruſticus qvidam à Fibullio literas, qvibus urgebat ut definirem pactis nuptiis certum diem: qvoniam, inqviebat, multis in eandem ſpem erectis præmia meæ ſanitatis in ſecuro tibi eſſe ardentisſimè volo.

Interrogavi nuncium de Fibullii valetudine, ac deinde de muliere noſtra: qvam cum illi deſcripſiſſem, ſic ut internoſceret laudatisſimos vultus: Bene, inqvit, & illa habet, niſi

qvod alvi pondus excreſcens, marcidi oris purpuram aliqvantulum extinxit. Tum ego, cujus aſſveta cubili faſtidioſum morbum contraxiſſet, interrogo. Certè, inqvit ruſticus, ferunt jam ſextum ex Fibullio peperiſſe, pudicitia tamen tam notabili, ut nullis pervulgaverit corpus, niſi magnis hominibus, ſecreto etiam ſua furta celantibus. Non potui erumpentem impetum premere, qvin animum in Fibullii pœnas elatum in epiſtolam effunderem. Itaqve bis terqve diſſectam pedibus in terram deprimo, illud intra me repetens, magis optabile eſſe, ut ex Libitinæ templo mihi funeris apparatus prodeat qvam turpiſſima conjux. & cum iracundia prudentiam extinxiſſet, ne relato qvidem verbo admiſſis frænis in provinciam meam iter cepi, qvod non potuit tam funeſto exordio non luctuoſiſſimum eſſe.

Nam cum octiduum conſumpſiſſem inter gentes utcunqve non barbaras, tandem confragoſis exceptus montibus, adverti, feros homines cum locorum difficultate conſentire. Etenim cum errores viarum timerem, vel malitioſo ſilentio negligebant orantem, vel ipſa vocis petulantia non tam expediebant ignorantiam, qvam perfidioſis ambagibus laceſſebant. Deinde in hoſpitium perductus, cum fames urgeret, qvanta non vindicavit exciſam Cereris qvercum, & cœnulam meam diligentius curarem, Rogo, inqvam, amici, cur ignis

Digitized by Google

ignis non excitatur? jam nox appetit, & nondum culinæ fumus diſſipavit coëuntis aqvæ gelu. Num hodie cibi in hac urbe ferias agunt? Provocati illi inaſſveta libertate iniqvis oculis aſpexerunt, riſuqve inter ſeſe excitato inconditum ſuſtulere clamorem. Tum anus fœdiſſimo ſqvalore inculta proceſſit, veſtemqve altius præcingens, poſtqvam lippitudinem oculorum multoties manu permulſit, ad cameræ altitudinem exiguæ ſellæ aſcenſu admota eſt: ac laridum ſpisſiſſimo veſtitum fumo, enſe qvi niſi duabus manibus non rotatur, artificiosè præcidit. Prunis deinde, qvas ſubinde folles excitaverant, imponit, & ut ſyncerum cibum daret, nihil ex eo vel radentis cultelli acie, vel aqva mundatrice deterſit. Non ferebat ſtomachus nondum ingeſti cibi tam deformem aſpectum. Itaqve panem pene lapideum, & qvi incorruptus navigaret, in manus ſumo: ac, ne urgeret ad cœnam, tanqvam videndæ urbis avidus, ad exterius limen conſiſto.

Hic aliud majus miſero, multoqve tremendum
Objicitur magis, atqve improvida pectora turbat.

Stabat enim ad vicini oſtiolum bos, tum diffuſa cornuum proceritate, tum eximia corporis magnitudine præſtans, qvam ipſe dominus in tripodem ſedens fædisſimè emulgebat? cantu etiam qvodammodo triti uberis liberalitatem provocans. Erat illius nepos, qvem tam

tam magnificè ſuo pridem Mauſoleo ajunt Luſitaniam condidiſſe. Non tuli hanc virilis conditionis infamiam, &,velut Baſiliana lapidatio mea bene cesſiſſet, raptim exiguam molem in ſpurcisſimum caput miſi. Sed incidit lapis in articulum bovis, qvi cum tibia ſuperiorem partem tenacitate nervi ligat; & animal œſtri ſuſpicione motum emulgentis pectus excusſiſſimo calce pertudit, ac per totam urbem disjecta cervice decurrit; ſicut Ium credimus admoto Junonis ſtimulo non reliqviſſe in orbe partem, qvam furioſa præcipitatione non adiret. Recipiebam me timidiſſimis pasſibus in interiorem domum, cum ipſa familia jacentis hominis clamorem exaudit, concurſuqve viciniæ facto unus alium, ut qvisqve poſtremus advenerat, de facinoris authore rogabant. Jamqve omnibus in eam mentem verſis, ut mero caſu laſcivientem vaccam crederent calcem in dominum rejeciſſe, neqviſſimus puer, qvi me fortè notaverat cum ſaxum emitterem, Peregrinus, inqvit, qvi ad lilium hoſpitatur, manſvetum animal emiſſo ſaxo concitavit. Tum omnes impetu facto me jam in mortem intentum diripiunt. Et qvanqvam puerilis imbecillitas teſtimonio fidem tollebat, tamen apud barbaros tanti erat externum hominem laceſſere, ut etiam timerent, ne innocentia ſuſciperet defenſionem meam. Nec diu luctatus cum furentium vocibus, qvia proponebantur tormenta, id facinus,

nus, neqvaqvam ut arbitrabar inexpiabile, confeſſus ſum: ratus nihil ſeverius decreturos in vulnere bovis, qvam qvod in Cygni cædem Britannia ſervat; ubi expiatur nocens tanto frumenti cumulo, qvanto appenſam avem condat. At illi propria voce damnatum, qvoniam ad ſupplicii ſpectaculum lux jam in tenebris vergens erat anguſtior, in carcerem ipſa cruce deteriorem mittunt. Ubi tamen ſomni neceſſitas gravitatem malorum obruit, & lento ſopore non tam ſolvit ſolicitudinem, qvam ad alias curas tranſtulit; ſeu me qvietum eſſe nulla fata volebant, ſive meam contumaciam, qvod in ſpeluncam non rediſſem, Dione ulciſcebatur, qvam etiam recentisſimo exemplo ſævire videmus, ut, qvi aliorum matrimoniis moram fecerint, ipſi ſe intempeſtivo conjugio implicent. Videbatur enim mihi adſtare mulier illa qvæ in ſpelunca ſuo pudore impetum meum vicerat, & trucibus oculis inſpectare jacentem; cumqve ſeverisſimis verbis diu detonaſſet, tandem in hæc verba perorare: Sed ne qvid dubites de Numinum ira illas pœnas dabis, qvas ego, qvæ tuo ſum ſcelere violata, non exultem magis qvam horream: tu exilio, tu cruci, tu ferro deſtinatus es, tu amiciſſimorum odio flagrabis, tua deniqve ſupplicia nihil morabitur, niſi forte ut in pœnam diutius dures. Nec me ut veneficam aut profligati pudoris fœminam maledicas. Non enim te arcesſiſſem per Veliam, niſi

niſi amaſſem verecundiam pudoris tui, nec anus, qvam vidiſti, me unqvam maleficis immiſcuit ſacris; ſed ut fermè mos eſt nobilium puellarum, inſontibus tantum ſortibus, & ut appellamus, albis, inſtruxit. Et tamen traduxiſti apud familiares tuos meum nomen: tu me inter veneficas, neqviſſime, tu me inter ſolutiores numeraſti.

Cum hæc dixiſſet, tanto metu cohorrui, ut ipſa membrorum trepidatio ſoporem diſcuſſerit: Et qvoniam ſomnii piaculum gelida luſtrare non poteram, oculos ſaliva linii, cum nocturni horrore prodigii faſcinationis periculum expaveſcerem.

Qvid interim facerem? qvæ me artes hoc ſpecu eximerent? Non erat culina, qvæ me vimine ac cratibus velut antiqvo clypeo circumtectum celatumqve reciperet; non ſaltatrix cuſtodia, qvam per luſum fallerem: non etiam Medicus, cujus olidum medicamentum ſic efferrem, ut ipſe protecta fronte naribusqve obductis, aliorum etiam à me vultus arcerem. Lux deinde illuſtrior cum nocturnæ imaginis terrorem diluiſſet, carceris mei fores tumultus formidabilis fregit, & intromiſſi ſatellites ipſa barba ſine armis horribiles moriẽdi neceſſitatem denunciant: ſimulqve de funeſto domo erutum in vaſtam ac inanem aream producunt. Tum appoſiti cuſtodes etiam diurna officia non omittebant. Hic reclinata ad parietem haſta centonem multiplici colore ornabat:

Digitized by Google

bat: ille muliebre cingulum corio nondum abraſis pilis bene lævo aptabat, & gemino plumbatorum clavorum ordine diſtingvebat: pars deniqve filum picis tenacitate induebant, pars calceis prope cubitalibus denſiſſimam ferri ſeriē ſupponebant: cū interim mihi ſuccurrit meo clypeo, id eſt, Callionis nomine, uti. Sed nullus, opinor, deorum extra cœlum ſuum regnat. Idipſum tumultuantes acrius incitavit, & impunè proclamant, licebit uni genti apud nos eſſe injuriæ? & alienam timebimus nobilitatem, qvi gentilem projecimus? nam qvid apud nos ille populus regnabit, qvi extra patrios fines ubi pedem in ſuo ponat non habet? num temeraria juventus atq; levis, qvæ ineptis clamoribus, qvæ affectata tripudiorum laſcivia, ubiqve inſolentem audaciam pro vivida indole jactat, erit potior ſeveritate noſtrarum legum, & imperii majeſtate?

Inter has tumultuantiū voces alius ſubinde clamor exortus eſt. Nam adducebatur famoſiſſimus latro, qvi preſſi lactis menſuras aliqvot demerſerat in profundæ cellæ noctem, & capellam fœtu ac ubere notabilem in ſolitariæ rupis ſecretum abvexerat. Igitur adhuc incertus ad laqveum, an ad ignem damnaretur, ad meum latus ſeſe applicuit; cum ex alia parte mantilia extenſiſſimam inſtruxerant menſam, & pepiratus panis, vitellis artificiosè mixtis, abunde allatus eſt, ac deinde bubula ad fumum cocta, piſcisqve non garo vel gutta nota-

tabilis,ſed creberrimum zinziber cum mixtura ſalis condiebat humiditatem aqvaticæ naturæ, & ad genium regionis acuebat inexpugnabilem ſitim. Tum capaciſſimæ amphoræ ſexdecim velut in convivii præſidium conſtitutæ, utramqve menſæ oram æqvali pondere librabant. Erat dignum Bromio ſacrum, qvem rerum ſuarum auſpicem venerantur, non juvenem tantum, ſed qvalem patris fœmina reddidit: credo qvia nunqvam apud illos Nymphis ac fontibus nutriciis crevit.

Cum hæc omnia mirarer, lictor cujus manus jam ſpectabat jugulum meum, me ad poſtremas dapes invitat. Ego vero dum inutilem in damnatos humanitatem ſperno, video ſupplicii mei ſocium jam honoratiſſimo loco ſediſſe, ac plurimis paſſim ineuntibus convivium, mihi tamen in ſecundis ſervatám eſſe ſedem. Igitur velut in Thraciam deveniſſem, ubi convivarum aliqvis cæterorum riſum ſuo ſuſpendio excitat, ad menſam moriturus acceſſi, longoqve defixus obtutu illud tandem mecum cogitare cœpi, ſi præteritæ noctis ſomnium non imprudens caſus, ſed vel iratæ mulieris ſortes, vel præſagientis animi divina vis obtuliſſet, non poſſe tam celeri fato mea exire ſupplicia. Ubi enim exilium, ubi amicorum odia, ubi minæ omnes, qvæ vix poſſint tanto tempore recitari, qvanto ad deſtinatam hodie mortem ſatis eſſet?

His argumentis, & qvodammodo ſpe futuro-

rorum ſuppliciorum refectus, ac præterea qvod nebuloſus horror, qvi plerumqve morituros terret, animum non obtenebrabat, concipiebã ſecretiſſima vota, & ab irata fortuna provocabam. At vero pœnæ meæ miſerrimus comes, qvi Mycerini æmulus vitam in mortis decretæ ſolatium oblectabat, cum jam duodecies propinantibus mirabili fortitudine reſpondiſſet, tandem qverelis, mox fletibus proſeqvebatur ſuam calamitatem, & alternis admittebat miſerantium voces. Cumqve identidem profuſo fletu repeteret, id ſe unum mirari, qvod recentis triumphi memoria non obſtitiſſet ſeveritati judicantium, auſus ſum ab eo petere qvi mihi proximus conſederat, qvo ille prælio triumphare meruiſſet? Nuper, inqvit, cum aliis miſſus, qvi renovarent clariſſimum fœdus, certantibus de bibendi peritia populis, ipſe tres congios præter omnes exhauſit; cottabeq; accepto illuſtrem familiam ditavit. Juvit me qvod tam funeſto loco eram: alioqvi riſum nunqvam tenuiſſem in tam elegantis certaminis memoria, & ulciſcenda ſeverius culpa obligaſſem ignorantem animum, qvam ſi bovem iterum ad inſaniam provocaſſem.

Jam erat in extremo convivium, cum iterum ad intempeſtiva pocula provocati, tandem ad magiſtratum ducimur, qvi parum, ut in re proviſa, moratus utrumqve ad laqveum damnat; converſusqve ad participem meæ ſortis, Tu, inqvit, ſolis expiabile flammis nefas ad-

admiſeras: Sed qvoniam crux huic miſero fuit erigenda, malui utrumqve brevi compendio puniri, qvam in totum diem tenere lictores. Tum injecta manibus vincula, collo etiam circumdati funes, & utriqve ſacrorum miniſter datus, qvi æternitatis admoneret. Si mihi creditis, non gravius dolebam qvam vel Pedonis ludibrio fatigatus, vel iniqvo Baſilianorum judicio preſſus. Non enim lætitiam haurimus aut mærorem ad ſucceſſus vel miſeriæ modum, ſed anguſtiæ pectoris noſtri ſæpe minoribus malis ſic implentur, ut ad ſævisſima fortunæ tela graviorem ſenſum non admittant. Eram etiam, niſi me fallo, vultu gravi, neqve malis dejecto, cum ſaltem in extremis conſtantiæ laudem qværerem.

Aſſyrius veluti redivivo funere Phœnix
Hæres ipſe ſui, cum jam natalia buſta
Conglomerans carpit poſtremo nubila curſu,
Magnanimæ ſtipantur aves, Regemqve verendum
Sollicitæ obſervant, & fati in limine credunt
Altius ire ſibi. Collo jam pulchrius aurum,
Et mox arſuris ſtat major gratia pennis.

Interim ad infauſtam arborem celeberrimo conventu producti, & infamibus appliciti ſcalis, reputabamus proximæ mortis horrorem, cum tacitis mecum votis ſic loqverer; O ſi iſtæ minæ ſanctisſimam Neptuni iram imitentur, qvem ovatio ſupra triumphum delectat! qvi & juſtitiæ dedit capitales ſcenas erigi,

& eas

Digitized by Google

& eas incruentas eſſe ſuæ naturæ conceſſit. Tum lictores gentilem primo ſuum ſupplicio admovent, & in tantam altitudinem provectum, ut vertice tangeret faſtigium crucis, hi depulſis humeris, ille pedibus extra ſcalas protractis, in liberiorem aërem trudunt. Nec alio modo maturabant interitum, ſed ipſa corporis gravitas lentiſſimam mortem ægrè moliebatur.

Mihi deinde cum injicerent manus, vox ſtatim familiaris, illius nempe gentis, apud qvam ſervieram, aures perculit, & ſpe ad auxilium erecta, neſcio qvomodo blandita eſt meis malis, ut ſuggereret Callionis domeſticos adveniſſe. Erat autem Fibullius, mihi tum ob diſſectam epiſtolam infenſiſſimus, qvi præcipitabat etiam in Italiam iter, ac tum immani detentus ſpectaculo interrogabat, qvod nos facinus in crucem efferret, cum agnovit confuſos triſtitia vultus, & veluti improviſo telo confoſſus exclamavit; ergo ſceleri tuo tantum fortuna pepercit: Ergo tam propitios invenit perfidia divos, ut meis ſubtraheretur manibus ſceleſtiſſimum caput, nec à te fœdiſſimi contemptus pœnas repoſcerem, tam grandi injuria provocatus? Nunc etiam ſceleratum mancipium, faſtidii inſolentia durat, & ſervile ingenium ne beneficiis qvidem & donis tractabile? Obſtupuerant omnes ad inexſpectatiſſimos qveſtus, cumqve facinus à me commiſſum qværerent, ac vel inani laſcivia ſervile

pro-

profudiſſe peculium, vel libertum procurationis tabulas malitiosè corrupiſſe clamarent, ego interim lictores orabam, ut me matura morte ſubducerent tot caſibus, veluti per diverſos alveos inundantibus miſerrimũ caput. Sed manſveta benignitas timet in barbaris pectoribus inveniri: meqve ad laqveum feſtinare dicebant, qvoniam eluenda videbam flammis crimina, qvibus me onerabat advectus mirabili deorum conſilio hoſpes. Non ſum primus, cui ſalutis exordium ſævitia calamitatis attulit. Nam altercantibus univerſis, dum me alii cenſent ad tormenta ſervandum, alii datæ integritatem ſententiæ nullo prætextu libandam, meus interim genius Callionem attulit, qvi præmiſſo ad tumultuantem cœtum Percante, poſtqvam periculi mei gravitatem audiit, dolore ac iracundia ferox, admiſſo eqvo in mediam turbam invectus eſt. Et qvoniam viles erant, & inculti, cogitabat ſeverè agere, ac orationi authoritatem per audaciam facere. Sed reputato dedecore, ſi exitum conatus non haberet, ſuppresſit erumpentem impetum, &, peto, inqvit, ne ſanctisſimum fœdus in vilis perſona mancipii cadat. Qvæ iſta vis, cives optimi? Qvo abiit ingenerata his terris benignitas? Neqve innocentem eſſe, qvem damnaviſtis, prædico. Abſit judiciis veſtris detraham integritatis famam. At certè reſervare potuiſtis famuli pœnam in adventum domini jam ſtantis ad mœnia veſtra.

Tum

Digitized by Google

Tum oravit, ut dilato ſupplicio una ad Magiſtratum irent. Nec Fibullium interim adverterat, præcipitantis negotii caligine cæcus, aut ſalutationis blanditia ſuperbiam ferocis animi nulla dedecora præ contemptu æſtimantis permulſerat. At Dictator poſtqvam diurna publici officii munera impleverat, ad domeſticas ſtatim curas traduxerat impigrum corpus. Igitur diutius in limine cunctatus Callion, tandem aſſiduis pulſibus laſſavit audientem, qvi uxore juſſa aperire urgentibus, ipſe non ſegnius juvenco ex ſcalis appenſo detrahebat viſcerum molem; cruentis adhuc manibus, qvibus paulo ante illius jugulum reſolverat. Sed ut inſvetum intrantium ſplendorem advertit, cultellum in reſeratos inſerit dentes, manusqve in præcinctam pellem tergens, nocturnum capitis tegmen extremis aliqvantulum digitis movit: Ac ut Callion per Principis ſui reverentiam, & per eorum manes oravit qvi primi fœdus iniverant, ut juventuti meæ parceret, nec in crucem mitteret temeritatem, riſu potius aut datis ad numerum verbis dignam, cum metueret Dictator, ne male purgata ſanies juvencum corrumperet, Bene eſt, inqvit; agat authoritati tuæ gratias, ac illud meminerit, non potuiſſe nos ſalutem dare, niſi mori meruiſſet. Procidi ego ad pedes, & cum Dictatorem, ac deinde dominum adoraſſem, exceſſi eadem lætitia ab ædibus, qva Theſius Plutonis exutus vinculis primum ſolem aſpexit.

At Fibullius, ut accepta injuria ferox, tum qvod fraudabatur ſpe noſtri ſupplicii, tū qvod ſalutationis officium Callionem neglexiſſe credebat, concoqvebat dolorem mutū & in vindictam erectum, cum ex improviſo Callion advertit hominem, & in amplexum decurrens, O mi, inqvit, Fibulli, qvis DEUS ex voto hunc ſvaviſſimum occurſum obtulit, & barbaræ feritatem regionis humanitate amicitiæ noſtræ lenivit? Cum tanta verborum blanditia extorſiſſet ab irato ut orationem non ſeveram, ita parum priſcæ benevolentiæ memorem, uterq; in diverſa hoſpitia pervolat, curatisq; illa nocte corporibus, ut incommodæ ædiculæ ferebant, prima luce Fibullius ad Callionem adhuc thoro inhærentem intravit, & blandiſſimo vultu ſalvere mulierculam juſſit, qvæ frigoris metu ſtrata ſervaret. Arriſit ad hunc ſalem Callion, & Fibullium ad ſedem pulvinis oneratam invitabat, cum ille ſecretiſſimo murmure aliqvid in aurem Callioni dixit. Et qvoniam geſtus erat ſupplicantis, deprecari credebamus pridianam ſeveritatem. Erat autem, ut poſtea intelleximus, modeſta excuſatio ad certamen ſingulare provocantis. Neqve, inqvit, ullus eſt, cui plura qvàm tibi debere confitear, aut amicitiam tuam ullo magis tempore colui. Sed ſcis, te illo ſeculo vivere, ubi minima infamiæ ſuſpicio paternam charitatem vincat. Non poſſum integra fama heſterni contemptus imaginem pati, qvod nec verbo excuſaſti,

ſti, cum tantopere meis votis obſtares, & Euphormioni ſalus me invito data eſt: qvod utinam in contumeliam utriusq; familiæ non vertiſſet.

Non defuit Callioni apertiſſimus ad excuſandum campus, ſed timiditatis opinionem facere noluit, tanqvam invaſores nocturni, qvi ad majorem vim fœdè planorum imaginem ſumunt. Itaqve bene ſenſiſſe Fibullium affirmat, ac ne impetum moleſta ſedulitate domeſtici turbent, ſuffurandam eorum oculis generoſitatem tam inexſpectati conatus. Igitur omnes in diverſam curā intendere animos juſſit, ac præcipuè jentaculi munus officioſiſſimus mandat, dum, inqvit, in proximum hortum Fibullium abduco, libertate aëris poſiturus faſtidium cibi. Tum veſtem, qvam mox abjiceret, parum compoſuit, gladioqve veluti pro more ſumpto, pervadit in hortum. Nec omiſere huic amentiæ familiares nugas. Junxere ſtrictis amplexibus pectora qvæ mox confoderent, & inanem veniæ fucum crudeli piaculo præmiſerunt; ſcrutatiqve patentes ferro ſinus, mox qvisqve ſuam, qvisq; alienā aciem induebatur. Sed facinus differente fortuna avertere bis eluſos ictus, ſemel breviore ſica, iterum obliqva fuga pectoris in latus averſi: tandem Callion, ut ira juſtior obfirmaverat manum, adverſum violentius enſem repulit, gladiumqve in crus inimicum altius imprimens, firmitatem ſubcidit veſtigii. Ille corpus ægrū in terrā deducens non o-

miſerat enſem, ſed animo ſupra vires forti Callionem iterum vocabat in pugnam, & ferrum debili manu rotans fortunæ iniqvioris imperium negabat admittere. Contra victor, ne fortitudinem ſuam in odium vocaret, negabat ſe adjuturum urgentia Fibullium fata: clementiamq; fovebat nulla ignaviæ ſuſpicione damnatam.

Igitur poſtqvam Fibullium exoravit, ne vinci ulterius vellet, reducit in domum, ac mirantibus nobis infirmitatem cruris, in culcitram dextra ad ſcrupulum parcente reponit. Deinde valvis diligentius munitis redeunt in gratiam, crebris amplexibus ejurantes memoriam certaminis. Nihil eo fœdere integrius, ſi hoc alia victima qvam meo capite ſanxiſſent. Nam dum amabili colloqvio periculi cauſas repetunt, nec de ſe amplius, ſed de fortuna qveruntur: Qvid autem, inqvit, Callion, in te miſer Euphormio peccaverat, qvem etiam tuis olim literis mihi chariorem eſſe volebas? Hic Fibullius, ut acerbitatem vulneris meo veluti fato leniret, docet à me oblatum remedium, qvod, inqvit, morbi mei atrocitatem, ne qvid mentiar, diſtulit. Tuum autem, qvod tantopere commendaveras, ultro irriſit neqviſſimus ſervus, neq; à te prius literas tradidit, qvam ſuæ perfidiæ meam valetudinem permiſiſſem. Cumqve aliqvantulum levata mali violentia inducias mecum faceret, hanc epiſtolam, qvam tibi à me reddidit (fateor) ut ſcriberem, ingenti ſanita-

nitatis promiſſo compulit. Qvid audacia verba referam; qvid ſubtiles ſceleris artes, talentumqve velut coëmendis medicamentis emunctū? Miraris igitur me illius pœna gaviſum, à qvo fœdiſſimè deluſus ſum, ſic jam ut me crudelitatis meæ pudeat? Nam redeuntibus ſubinde tormentis, graviori metu pendeo, ne infelix laterum fertilitas longè funeſtiſſimos partus creet.

Videbam diligentiori cura per rimam oſtii colloqventium frontes. Cumq; formidoloſa mihi eſſet reconciliatio tam familiaris, diffuſa temerè familia ſtabam ſolus ad valvas, & alternas aures laxis opponens compagibus, tum etiam interdum oculorum judicio metiebar ſalutem meam; gnarus furioſa magnatum odia illorum ſangvine placari, qvi controverſias ſeu forte ſeu malitia incenderunt. Veluti arborum fiſſuræ, qvas ictu ſonanti diſtendit agricola, non niſi fracto aut expulſo cuneo redeunt. Tum Callion, ut obtutum in terram defixit, truciq; vultu minax immaniſſimi in me odii acerbitatem concepit, percunctabatur de Percante, an illi qvoqve conſilium meum placuisſet. Sed non erat Fibullio animus, gratuita injuria in ſe Percantem concitare, tum ut illo teſte meam maturaret perniciem tum ne ſales aperiret qvibus ipſe accuſator in Callionem luſerat.

O Di, ſi veſtras tangunt mortalia curas,
Di qvibus imperium cœli, qvi nigra tenetis
Tartara, & undoſi qveis ſæva potentia ponti,

Aſpicite hæc; tuq; O victor, qvicunqve deorum es,
Cui labor infelix, & noxia munera ſurgunt,
Res turbare hominum, non hac tibi mole ſevera
Tempeſtatis opus. Jacuiſſem vulnere parvo,
Semianimis parvo cecidiſſet vulnere cervix.
Heu pietas! annon ignota occumbere dextra
Infelix potui, tantosq; evadere luctus,
Nec ſaltem cecidiſſe nocens? proh impia fata,
Crudelesq; deos! Illum illum reddite campum,
Reddite, funereasq; cruces, & vincula collo.
Hac tantum mihi morte ſalus. Sat funera vivus
Excepi, atqve uno repetitas corpore mortes.

Etenim Callion furore ſæviſſime ardens ad oſtium procurrit, ac Euphormionem Percantemqve turbata voce appellans, non tam cædis metum, qvam deſiderium attulit. Sed cum intraſſemus in thalamum, ſtatim Percantem à me Fibullius ſeduxit, arcesſitumqve ad colloqvium, dum in me atrociſſimis verbis Callion deſævit, peſtilenti imbuit fraude. Sic ut in illa tempeſtate nonnunqvam animus procellis excelſior conſideraret verſatilem hominum mentem, à virtute & amicitiæ charitate tam facilè in perfidiam ac ſcelus degenerantem. Nam urgebat etiam ultra imperium domini paulo ante fideliſſimus comes: qvoniam ejusdem particeps culpæ ſic amoliebatur omnem criminis ſuſpicionem.

Tum juſſus accipere plagas ſexaginta, ac præter-

terea ſerviles in fronte literas, qvas adhuc omiſerat qvaliscunq; domini clementia, Percanti tanqvam acerbiſſimo vindici trador; cum hæc mecum cogitare cœpi, tolerabilem Percantis eſſe larvam, qva dominum palam demereri ſtuduiſſet. Jam ut ſecreto licuerit amicitiæ ſacramentum ſervare, haud dubiè pietate ac miſericordia meriturum, ut diſſimulationis offendiculum ex animo dolerem. Sed ille neqvaqvam mitigatus domini abſentia, tam immaniter ſupplicem contempſit, ut inciperem oculorum fidei timere, & notiſſimæ frontis veſtigia perſcrutari. Chariſſimi ſodalis tergum mille verberibus diſtingvebat, etiam ultra imperatæ numerum pænæ: Et literis deinde crudeliter inuſtis, non altiſſimam modo conſumpſit frontem, ſed indicium ſervitutis pene ad oculos ipſos deduxit.

Igitur jam Pedo, jam cæteri notæ neqvitiæ ſervi, conceptam in me iram in miſericordiam verterant. Ac præcipuè Percantis ſuperbia excitabat invitos animos, qvi præmio ſuæ proditionis potens non libertatem modo, ſed vicarium in nos imperium erat adeptus; docebatq; nullos deterius dominari, qvam qvos ad ſerviendum Natura creavit. Videbam conciliabula conſpirantis familiæ, & aſpernantis ſecundum hoc ſervitutis miſerrimæ jugum; poteramq; fortaſſis adjuvare muſſantes, ni timuiſſem pænas conſilii ſolus dare, qvod mihi ſoli non qvæſiſſem. At præterea legerã Epitaphium Sibronii

Conſulis, qvod in qvodam libello in hæc verba conceptum eſt. *Depoſitum Sibronii Conſulis, qvi Lutentium bono acerrimam conſecraverat mentem, domi forisq; clariſſimus, omnium in juvanda patria princeps. Qvem ampliſſimis in Rempub. meritis clarum populus interfecit, ne diſſimilem exitum ſortiretur priſcis Rerumpublicarum patribus, qvorum ſemper exemplo vixerat.*

Tutius ergo ratus Percantis gratiam machinis omnibus adoriri, illo curas omnes intenderam, ne qvod officii genus omitterem. Sed jam noſter Athenion philoſophiam projecerat, & in hæc vitia ut primum potuit lapſ9, qvæ qvondam in aliis tam ſeverius cenſor notaverat, aſpernabatur affectatum obſeqvium, totius familiæ adulationibus laſſus. Et præterea ſi me humanius appellaſſet, timebat, ne homines meminiſſent communis noſtræ ſortis.

Mihi tamen aliqvantum profuit tã inexpectata faſtidii atrocitas, & documento fuit, qvã multis cautionibus intima familiaritas ineunda ſit cum ignoto. Etenim qvam excellens eſt veræ conſenſus amicitiæ, tam eſt difficilis atq; rara connexio animorum, ita divina atqve præſtans. Nam ut radii horarum indices, qvot rotis & ponderibus aguntur in deſtinatos curſ9, tot aberrantib9 inſtrumentis mendaci monſtratione fallunt: Ita ſi ex infinitis rebus, qvæ ſynceram charitatem componunt, aliqva ſe conditio ſubtraxerit, laudata amicitiæ forma degenerabit in turpiſſimum monſtrum. Primum

Digitized by Google

mum ampliſſima virtꝰ non ubiq; ſui capaces animos invenit; & magnas deinde mentes plerunq; occupant ejusmodi vitia, qvibus nullum eſt cum hac diva commercium Igitur cum maximam mortalium partem (fas ſit eloqvi) aut parum ſupra pecudes, aut certè infra magnitudinem qvam reqvirimus,fata poſuerint; ac deinde ratum ſit magnis hominibus, ut ſimilem alterius indolē,qvam ament,nanciſcantur,plura ſunt ad amicitiæ aram donaria nuncupantiū vota,qvàm exſolventium. Illud autem in amicitia præcipua religione cuſtodiendum eſt, ut, qvemcunq; exitum habuerint amici negotia, eundem tuis eſſe ſtatuas. Ne illi obſignata arca, ne clauſa mens,ne corpus ad laborem tardum elangveat, ut mutuo ſolatio (qvi maximus eſt amicitiæ fructus) penitiores audeas curas in fidos ſinus effundere. Ut jocari, & animum lætius diffundere,iraſci etiam interdum poſſis,& exerentes ſeſe impetus non celare: qvoniam neminem ſuis vitiis carere Natura voluit.

His neceſſitatibus, qvibus finem nulla lex præſcripſit, poſiturus chariſſimam libertatem, diu ante videndum eſt, cui te navi credas. Num in eam pervadere pœnitentia poſſit, ut, qvam felicitatis ſedē duxeras,ea te moleſtiſſimo carcere teneat.Qvanqvam illa ſpes puerorū deponenda eſt, qvibus nihil promptum eſt aggredi, niſi jucunditatem aſſiduam ſtultamens fingit. Aſperi ſæpe caſus incurrunt in amicitiam, & tam affligere poteſt ruina ſodalium, qvam feli-

citas mulcere. Itaq; nec amicitia turpibus niti fundamentis poteſt, ut lucri cupiditas induat præſtantiſſimos vultus; nec impetui, cui neſcio qvod inveniam nomen, extemplo parendum eſt, qvi nos ſæpe nullo rationis auſpicio ad amandum impellit. Alioqvi ſera pœnitentia reflectet in tergum ſtultiſſimam cervicem, ut ſaltem oculis repetat portum, qvem egreſſa eſt; & ceſſantibus illis motibus, qvi velut melle conditi ad amandi ſvavitatem egerant, deſtituetur præcipuis ſolatiis amicitia, & in illa morabitur eſca, cujus nauſea aſſiduè faſtidientem ſtomachum premet.

Ceterũ qvib9 opes charitate potiores ſunt, ii ſeſe ultro excluſerunt ab amicitiæ limite, &, qvanqvam diſſimillimo vitio, ii qvorum luxuries nullo patrimonio impletur. Præterea qvi lingvæ modum neſciunt, aut qvi vana faciliq; indole, diverſis occupati amicitiis, & futili initio amorem ordiuntur, & ineptè deponunt. Nã in eorum animis ita trudit pridianam familiaritatem enaſcens hodie affectus, ut qvi jamjam exuberantem pluviam alius imber obruit. Duorum aut trium conſpirans benevolentia illam felicitatem componet, qvam Dionyſius auro gravis, & ægrè ſuſtinens potentiæ ſuæ molem, non invenit. Nam ſi pluribus poteſtatem animi facis, ſacrilego furto detrahendum eſt prioribus temp9, & affectus qvem in novos impendas. Præterea conditionum diſparitas ſæpe naſcentem in cunis amicitiam jugulat.

Qvo-

Qvoniam ut diuturnus non eſt amor, qvi ſola jurgandi ac feriendi licentia(velut æqvalitatis indiciis) conſtat; ita familiaritate alitur, & qvodammodo mutuos ſales jocosq; velut ad qvotidianum paſtum qværit.

Sed & funeſtiſſimo didici experimento, amantium vota in hoc eſſe arctanda, ne nimium ſodales evehi cupiant. Qvamdiu Percas meam parum ſortem exceſſit, tamdiu hæſit charitatis conſtantia. Deinde ut in altum evectus cœpit deſpicere humilitatem meam, ſic egit, ut non hominem, ſed divitias peccaſſe arbitrer.

Dum hæc diligentius penſabam, & qværebam à ſapientia auxilium, intravit domum noſtram mulier, ut videbatur, nobilis, magnoqve comitatu tenuiſſimæ veſtis modeſtiam excuſans. Nulla erant circa collum vincula, qvæ morarentur tranſeuntium mentē. Non ſtalagmiū erat, non ſpinther, nō ſpathalion, nō purpura aureis clavis fulgens. Notabiles erant bullæ varia magnitudine diſtinctæ, qvib9 onuſtum cingulum nonnihil deflexerat. Illa ut ad Fibullium ex vulnere ægrum admiſſa eſt, & notiſſimam frontem eruit defluentibus velis, hominem admiratione prope ad ſtuporem deduxit. Erat enim Lapicia, Fibullii ex Vocula fratre neptis, mulier genere ac divitiis, ſed præcipuè fama præſtans, qvæ adhuc adoleſcens, cū illi juvenem maritum morbus abſtuliſſet, iterum nubere ſeu conſtans ſeu pertinax abnuebat. Inſiluit Callion in cervicem, longa neceſ-

ſitudine familiaris, &, Rogo, inqvit, domina, qvæ te in has terras fortuna deduxit? amœnitas, puto, regionis, & ſvavior populi cultus. Aut ſi hæc non ſunt, numqvid te tua venatrix cœlebs Diana compulit in hos montes, & nemora, pene qvalia circa Stygem pinguntur? Tum illa, ut ſe templum religionis miræ, qvod ultra Alpium clauſtra colitur, inviſiſſe docuit, qvod bis ab hoſtibus petitum, bis divino volatu eluſerit furentium manus, cœpit rogare qvod vulnus Fibullium afflixiſſet. Utq; per ambages intellexit pugnæ dementiam, tanqvam ſola peccare neſciret, mille geſtibus averſata eſt improbiſſimum ſcelus. Ridebam ego pietatis ſuperbiam, cum illa homines arceſſiri juſſit, qvos habuerat viæ comites, ac ſeverioris diſciplinæ magiſtros, qvorum certè tumulis, ſi morientur, ſaltem exemplo Metelli, corvum debebit.

Horum unus, qvoniam bonæ ſortis ac ominis erat, intrepido vultu præceſſit. Alter ſemicandida veſte, nec avare manicata, ſeqvebatur: Qvi ut intraverunt thalamum, ea ſalutatione, qvæ profeſſionem proderet ſtudioſorum, pene riſum expreſſere ſpectantibus. Ac deinde magna volubilitate ſermonis, omnes ſibi vices tradidere loqvendi. Non Callioni, non Fibullio, non ipſi Lapiciæ permiſſa vox: ſed illi, velut theatrum aſcendiſſent, aut ineptiæ ſuſpicionem per audaciam loqvendi tollerent, varia Sanctorum dicta factaq; nimis oppido tenaci memoria recenſebant. Qvanqvam, niſi fallebar, ita ap-

appoſitè, ut ſæpius Cadmus, qvam Harmonia canere videretur. Ac dum modo in ſcientias ludunt humani judices recti, modo conjugium frigidiſſimo ſale proſcribunt, paulatim ad diſſerendū lapſi tam acriter cœperunt contendere, ut res meo judicio ad manus pugnamq; ſpectaret. Vix reſtabant ſedilia lacertis pulſantib9, & ipſæ manus vehementius productæ aërē pene in ſibilum cogebant. Cohorruere omnes ad divini ſtrepitus miraculum, & nobis, qvotqvot Romani ſermonis expertes non eramus, audiendi curioſitas altiſſimum ſilentium indixit. Sed illi, qvæ confuſa & indigeſta mente conceperant, tanta intelligendi difficultate fundebant, ut non modo non Latine, ſed nec humane loqvi crederem. Jam non inter ſe ipſi, jam ſe qvisqve non intelligebat, cum uterq; vinci arbitrio ſpectantium nollet, & in hoc victoriam poneret, ſi prior non deſtitiſſet loqvi. Igitur horas pene qvatuor præliantium æſtus abſumſit, cum id unum qværerent, *num ad ſyllogiſmum ſit neceſſaria concluſio?* Cumq; creſceret difficultas per obſcuriſſimæ diſputationis noctē, tandem erupit ille qvi ſemicandidam veſtem pene ſudanti fumo fucaverat, & conſumptis ſubtilitatibus provocavit ad injurias, ut qvi attrito enſe fractove deſtitut9 gladiator, ad luctam, velut ad compendium pugnæ, æmulum ſtrictis amplexibus cogit. Tu vero, inqvit, ineptiſſime, mihi etiam controverſiam moves tanqvam in meo regno non eſſem, id eſt,

tanqvam alius id, de qvo agimus, aut laborioſius qvæſiviſſet, aut felicius inveniſſet! Teſtes ſanctiſſimæ domus noſtræ parietes, qvi toties ad laterum meorum vires obſtupuerunt, dum non minus menſes 4. adoleſcentes noſtros declamando & ſcribendo exerceo, ne, hac ſemel qvæſtione ut oportuit excuſſa, qvid de ea amplius à qvoqvam diſcere poſſent. Vix ducentis horis legas, qvæ in hanc materiam ex pluribus authorum millibus ſolita brevitate decerpſi. Neqve eſt aliud, qvod te jam in diſputationem trahat, niſi qvod ut teſtes in noſtram dicaces familiam, id demum exiſtimetis ad gloriam veſtram facere, ſi aliqvid ex noſtris moribus doctrinaqve carpatis. Vos, qvod ab antiqvitatis auſteritate noſtra palatim vivendi conſvetudo deflexerit, qvod opulentior cultus, qvàm qvem authores dictaverint noſtri, privata nonnunqvam cubilia inſtruit; qvod in neceſſarios qviſqve ſumptus pecuniam, qvod in hyemem veſtes, in exercitationem libros extra cæterorum communionem proſpicit, ingentibus monſtris effertis, totamqve proſcribitis domum. Si ex æmulatione, indignor. Si ex vero dolore, miſereor medius-fidius ſtuporis veſtri, qvos plus aliena mala cruciant, qvam qvæ veſtra præcordia fœdiſſima tabe conſumunt. Utrum eſt enim deterius, fruticum inſtar omni vento permittere fragilitatem ſuam; an perinaci ad obſiſtendum trunco concitare flaminum ſuperbiam, qvæ radicem

cem vim concitati aëris deſpicientem evertant? Nos, ut priſci ſeculi ratio tulit, ſelegimus abhorrentem ab ea, qvæ jam in uſu eſt, vitam. Mutatione deinde temporum facta, & vertentibus omnium cum ætate ac ſæculo moribus, non abnuimus his tempeſtatibus agi, diverſisqve præceptis familiam imbuere, ut ramis ac frondibus ſeſe ad fortunæ nutum torqventibus clementior ventus, & ipſa victoria facilis, radicibus parcat. Vos autem imaginem antiqvitatis ſcrupuloſiſſimè conſervantes, qvæ non, dii boni, ludibria, qvi non meliorum mentium ſales & joci conſeqvuntur? Qvid prima ſcholam veſtram ineuntium pugna; cum ſolus tiro apud rudem ignarumqve ſatellitem deſtinato clauſtro declamat, & aliqvot ſententiolis ſolitariam domum affatus, ſibi auditor, ſibi teſtis, ſibi judex, interdum etiam petulantiſſimus irriſor exiſtit? Huic rei non invenio nomen, ſi non eſt indigna affectatæ antiqvitatis vanitas, vel ſtulta religio, excindere horrentium, qvod jam ipſi authores tollerent, ſi eorum manes conſuleretis. Qvid deinde convivalis inter vos laudatio? qvid à nobis ſumptus extorti, qvos egenos non eſſe damnatis? qvid ille veſter ductor non niſi qvaternis in diem epulis ſatur? qvid ejusdem veſpertina cum tironibus repetitio, cui ſtatim epulæ, veluti mercede conſtituta, ſuccedunt?

Jam vero de pietate veſtra nihil diſputo; modo illam ſcrutari omiſeris partem in nobis. Alio-

Alioqvi non qvæ latebræ celant excutiam, aut in re dubia qværam facinoris ſuſpicionem: Qvæ vulgo, qvæ palam in famam veſtram tela jaciuntur, aſſumam, Ambitus, ac perjurii crimen. Infremuit Callion tam inexpectato commotus judicio. Jam Fibullius, jam Lapicia, velut ad miraculum, vocem non inveniebant, ac ipſe præcipuè vates, cujus domus tam fœda ſpargebatur infamia, ad inſaniam rabiemqve properabat; cum alter, Utinam, inqvit, tantam ad peccandum verecundiam attuliſſes, qvantum ad excuſationem audaciæ. Non magnifico per urbem eqvo delatus potentiorum foribus toties aſſediſſes. Non interdiu amicos ac ſocios, noctu animum ad fraudem & injuriam acuiſſes, ut illis ad veſtrum ordinem aſcendentibus, qvi qvadrienni rudimento meruiſſent, is princeps non eſſet, qvem & eruditionis ſuffragium & populi expectatio in hunc locum manu ducebant. Et ſolennibus tamen verbis promiſiſtis, nec ambitu nec favore paſſuros corrumpi judicia veſtra, ut cuiqvam ad hunc honorem aditus, niſi à virtutis ac meriti templo, pateſcat.

Videbatur nobis omnibus ipſum facinus ſuo nomine lenius, & qvos atrocitas vocabuli ad horrorem egerat, exiguæ rei momentum rapiebat in riſus. Cum acrius inſtitit declamator, Eruditionis vero, inqvit, certamen non ineo; qvoniam vinci vobis eſſet honeſtius, qvam noſtræ familiæ certaviſſe. Ridere bar-

ba-

Digitized by Google

bariem ſermonis inculti, qvæ in majorum noſtrorum libris nihil ſimplicibus animis inhæſiſſe fuci demonſtrat. Certè vos ſinceram doctrinam è noſtris hauritis fontibus: vos ſcientiam veluti è ſancta ruſticitate avocatis, ac figmentis orationum pictam jam id primum docetis fallere, qvod ſe pro veſtra gerat. Tum alter, ut omnem audiendi patientiam conſumpſerat, O mi, inqvit, homo, collige paululum redeuntem animum, ut cæca maledicendi licentia, ſi deſit qvod in externos jactetis, etiam diſcat, qvid in vobis damnare poſſitis. Eruditionem à veſtris aliqvam accepiſſe non pudebit confiteri, ſi vos in ſolam barbariei hæreditatem admiſſos ingenua profeſſione firmatis. Sed agam lenius, & refutandi modeſtia tuam convitiandi libertatem opprimam. Vitam, exiſtimationem, inſtituta, non perſtringam. Illud unum interrogo, cur legibus veſtris varia interpretatione diſtractis, ut hi nomen, illi veſtem, pleriqve ceremonias ad diſcrimen induxerint, nondum reperti ſint qvi Latium vetent pronunciatione barbara violari, nondum qvi indicere Tullio bellum? Qvanqvam qvid fruſtra in arcana veſtra intueor, vobis omnibus ſolitariis æſtimationibus cuncta reputare conſvetis? unde tuta cubiliorum ſecreta, unde horribilis in juniores ſanctio, ne improviſi in ſeniorum ſedes irrumpant.

Cum alia his ſimilia, vel etiam frigidiora pararet, venit ab Archoropo nuncius, & diremit

mit ſteriliſſimam litem. Qvi ut audiverat in Italiam properare Fibullium, ultorem injuriæ qvam minus bonis temporibus acceperat, cum ipſe Archoropus domeſticis implicato negotiis inſultaſſet, direptis aliqvot ſarcinis, cum curribus, qvibus ipſæ vehebantut, primo nuncium occurrere juſſerat, ipſe deinde qvam maximis ſeqvebatur itineribus, nulla damna præ Fibullii odio æſtimans. Igitur poſtridie, qvam attulerat nuncius literas, Archoropus advenit, tam magnifico cultu, ut illum vix animo, nedum oculis capere poſſem. Auri argentiqve omni fide copia major, eqvorum nobiliſſimi greges, ingens ſervorum numerus, & omnia velut ad pompam faſtumqve ſubornata. Tum ad deprecationem verſus, ut ſibi Fibullius ſatisfieri ſineret, ideo exorare non poterat, qvod inanis pompæ ordo in ſupplice pro contumacia reputabatur: & hæc ſecum Fibullius longa cogitatione penſabat. Qvid hic tantæ numerus familiæ? qvid ſumptus in luxuriam vergens? Num aſſimulatione vaniſſima ſupra ſe magnos effingit? Num mei raritatem miniſterii ſpernit; & ſibi admirationem qværere, & meorum fidem corrumpere hac arte qvæſivit? Auxit hanc in Fibullio ſuſpicionem ambitioſa in nos Archoropi liberalitas, & pene ipſis accipientibus gravis. Nam ut illuxit dies alia, neſcio qvot ex Fibullii & Callionis domo ſalutatum introivimus, & Archoropi ſomnum exultantibus tympanis, tubisqve per-

perfregimus: qvi, diſpenſatore qva nos cum ſportula dimitteret interrogante, tantam effundi pecuniam juſſit, qvantam non capere & aviditas noſtra. Nec humilius qvàm erat loqvutus, expediri munus juſſit. Qvippe productus eſt ſaccus ingens, numis argenteis plenus; permiſſusqve diripientibus nobis, nunc onerantes ſinum, nunc deprimentes laciniam veſtis, tandem gratiſſima fœcunditate laſſavit. Nihil unqvam eo munere plenius. Nam ſumendi cupiditatem muneris amplitudo exhauſerat.

Ego præcipuè, jam ſpe animum in diverſas curas intendente, ad ſolam onuſti corporis debilitatem argenti pondus æſtimans, ab Archoropi beato limine poſtremus exceſſi, ſociisqve nunc pondere, nunc gaudio æſtuantibus, facinus ingens auſus, ad vendentem fucos intravi, & mutatis modico precio vultibus, factoqve mihi Gelonis nomine, à miſerabili ſervitio fugere cœpi. Ac cum dies aliqvot locorum ignarus aberraſſem, tandem in eam regionem veni: ubi ſævum & inſanum mare conjuges conſultiſſimos habet. Hi privignam jam olim Venerem admirati, ſe ſuamqve Cyprum barbaro permiſiſſe imperio, matronarum pectora nudant, & illius ſacra operoſius colunt, ut eximii lepores deam ad reditum invitent. Nec jam Verona longè aberam, cum cuidam Apulo ex Gallia redeunti conjungor. Ille ſe Cæſarem vocari dicebat: cui ego, utpote & itine-

nerum docto, & in urbem aliqvam tendenti, qvam ego ſtudioſiſſimè perqvirebam, perſvaſi fœdus faceremus, neutrum à ſocio niſi perfecto demum itinere receſſurum. Qvod cum plusqvam militari ſacramento firmaſſemus, Veronam pervenimus incipiente primum nocte, & ad Antonium Cæſaris familiarem divertimus. Is ea primum cœna lactucis, naſturtio, columbisqve lectiſſimis excepit, & ne, ſi ſolitarii dormiremus, nocturna prodigia mentem diducerent, graviſſima benignitate providit. At vero qvi ſeqvebatur dies, jam non vulgari menſa, ſed epulo pene cultus eſt. Tranſalpinæ ovis particula, & galli ſpadones plurimi viſebantur. Pavonum columbarumq; numerus, turdorum etiam & coturnicum pene examina; juvencæ præterea aliqvot adventum noſtrum ſua morte luerant; hortum deſpoliati amiſerant flores, & omnis ædium decor in triclinium noſtrum confluxerat. Cum deinde conſideremus ad menſam, pocillator ſingulis aſtitit, minaci fronte, vultu terribili, cuſtodiæ propius qvam convivii ſatelles. Detraxerant illi galeam, qvam continuo inſtar Vulcanum fugientis Palladis geſtant; parmamqve aliqvantum in latus deflexerant, ut in qvieta pace pugnæ memoriam ſpargerent. Credebam æmulari Antonium Domitianam menſam, ad qvam olim proceres, cum omnia pullus color indueret, urgerentqve ſepulchrorum imagines, pene lethalis horror affixit.

Ce-

Celabam tam inviſi faſtidium moris, fucumqve timori prætendens, ſollicitabam Cæſarem, ut explicato convivii ordine, & deficiente jam fame, hoſpitem relinqveret. Nobis eſſe viam etiam præcipitantibus longam, & infeſtum, ut ajebant, latronibus iter non oſtendere ſpem veniæ errantibus, ſi noctu nos in ejusmodi plagas noſtra temeritas detuliſſet. Igitur Sole jam ultra altitudinem mediæ lucis producto Verona exivimus, & paſſibus ter mille confectis ruentem admiſſis frænis eqvum, ex attritu ſolidi primum campi, & ex concrepantibus deinde lupatis audimus. Erat eqvus Cygnorum nivi æmulus, niſi crus alterum & apertiſſimum pectus ſubcineritii pili fucarent. inſidebat autem homo, ille ſcilicet, qvi ad menſam aſtiterat mihi, vinum, & qvæ illius artis ſunt, ſerio cuncta diſpenſans. Agnovi ego irruentem, Cæſariqve monſtravi, & cœpi vereri, ne qvid ignorantes ab hoſpite tolleremus. Nec dubitavi qværere, qvæ illum præcipitatio, vel qvo gentium ferret; cum ille turpiſſimi nihil pudore facinoris tactus, ultro docuit, domini ſe juſſu in medio foro primarii juvenis cæde imbuiſſe manus. Jam in alterius ditionem urbis contendere, & tum ad ſalutem perventurum, cum exiſſet Veronæ ſuæ fines. Perceperam toto corpore horrorem frigidiſſimum, & velut inaudito ſcelere perturbatus, cum jam hominem eqvi fuga pene à conſpectu noſtro tolleret: O memorabilem, inqvam, Cæſar,

au-

Digitized by Google

audaciam! qvid unqvam ex omni memoria tam atrox & luctuoſum referas, ut publicè ſicarii non expectent eqvuleum, ſed velut glorioſum facinus ſponte confeſſi, omnes timere jubeant, qvoniam ipſi de ſe nihil timent? qvid, inqvam, ſimile omnibus monimentis accepimus, præter Fimbriæ factum? qvem non credo protervius vulnerato Scævolæ inſultaſſe. Excuſare ſe Cæſar errorem meum dixit, qvod ad freqventiſſimum crimen obſtupeſcerem ignarus ſæviſſimi moris, qvi in illa regione pene omnium capita proſcripſit. Eqvus, ait, celeritate notus, & modici æris liberalitas, præmium erit homicidæ, qvi vel lares domeſtico ſangvine contaminabit vel publico barbaræ feritatis exemplo deſæviet. Venalis hominum vita eſt, & licitatores capitum noſtrorum publicè regnant: etiam pene infamiam conſvetudo ſuſtulit. Ac ne qvidem tutæ amicitiæ, aut neceſſitudines periculo carent. Jocus forte, aut imprudens in feneſtram aſpectus, ſecretiſſimo ſcelere vindicatur. Sæpe in ferrum cautos venena ſuſtulerunt, aut facis illitæ fumus, aut corrupta floris ſvavitas, aut fatalis cultelli acies, qvi eodem tempore & intactam liberis dapem diſſecat, & adverſario mortem. Æterna ſunt ſemel læſæ mentis vulnera; & plures reconciliatio, qvàm profeſſum odium extinxit. Hæc ipſa qvam modo reliqvimus civitas, qvale ſævitiæ nuper exemplum prodidit, cum illuſtris familia, ſublatis tribus fra-
tri-
Digitized by Google

tribus, miſerabili ruina deceſſit? At ego dum flagitiorum freqventiam nego mihi qvicqvam ex ſtupore ſubducere, video agreſtes aliqvos ad anguſtiſſimas ſylvæ fauces, veluti ad conſilium, coiiſſe. Inter illos viragines duæ lacertos extulerant, & videbantur ad pugnam promittere manus. Nec dubitavit Cæſar, qvin latronum inſidiæ in illa ſylva freqventes illam pavidorum manum cogerent, qvi tunc adventu noſtro recreati, qvoniam accincti ferro eramus, una ſylvam transmiſſuri prorumpunt, Cæſaremqve, utpote gentilem hominem, &, ut ajebat, eorum fortiſſimum, qvi nuper ex illis regionibus Gallias infeſtaſſent, ſibi ducem faciunt, haud dubiè in omnia pericula audaces, ſi qvis eſſet qvi ſuo exemplo fortitudinis admoneret. Cum igitur poneremus conſilium, num qvadrato agmine famoſisſimam viam inire, num una, num diverſis cohortibus præſtaret: ecce tibi occurrit aliorum hominum agmen, & irato fremitu ita militarem viam implet, ut circumſtantia ſylvæ confraga tumultu formidabili exſonarent. Nulli prælium minus qvam Cæſari placebat, qvem ego ut timidiſſima fronte vidi penſare digitorum ſuorum articulos, metumqve pallore confiteri, vicimus, inqvam, Cæſar, ſi audemus non fugere. Latrones ſunt, &, ſi mihi credis, plus timori noſtro qvam ſuæ virtuti nituntur. Non negabat Cæſar vera eſſe, qvæ dicerem; tamen conſulendum liberis clamabat, & propinqvorum

rum

rum pietas tenerrimã perfuderat mentem. Jam diſperſi hoſtes occupaverant viam, jam diſtrinxerant ferrum, aut præuſtas in humerum extulerant ſudes, cum repetito clamore incitati procurrimus. Ego digladiabar acutisſimo fuſte. Paucis ruſticorum ferrum erat, ſed obvio qvisqve telo armaverat manum,& ipſe Cæſar fridigiore qvam Demoſthenes ignavia non projecerat parmam, ſed omnium veſtibus amictus ,qvas expediti noſtri projecerant, negabat eſſe fas in primis ordinibus conſiſtere ducem. Non ferendum, ut fortunæ liceat unius caſu affligere univerſos. Sibi curæ fore, ne posſint circumveniri noſtræ alæ. Incitaturum ad pugnam, ordinaturum aciem, deinde incorrupto judicio de ſingulorum virtute dicturum.

Bellum, O Hendecaſyllabi, cruentum,
O bellum numeris referte dignis:
Qvali Thyades inſonant cruentæ,
Cum jam Nebridibus graves lacerti
Huc thyrſos virides regunt & illuc.
Non hic Mæonio exſonet tumultu
Iratis tuba dignior catervis.
Adſit tibia, vel forata buxus,
Sacrorum Phrygiam admonens Cybelen,
Aut qvæ tympana mollibus miniſtris
Mitras frontibus imperant recingi,
Nuſqvam hic vulnera, purpurave triſti
Undabat tepidus cruore campus.
Solus præcipitat timor cadentes,
Solus corpora ſauciabat horror.

Sed

Sed tandem geminas rotare gyro.
Jam forti mihi jam manus placebat,
Jam concurrere, jam probare dextram,
Cum ſparſis ululans comis virago
Audacem ferit, excutitq; telum.
Qvali Thyades inſonant tumultu.
Cum jam Nebridibus graves lacerti
Huc thyrſos virides regunt, & illuc,
O bellum numeris referte dignis.
Bellum, O Hendecaſyllabi, cruentum.

Sublato tandem errore omiſimus bellum; qvoniam hæc erat virorum & mulierc ularum acies collecta ex vicinis mapalibus qvi & ipſi prædonibus bellum illaturi convenerant. Omnes vulneribus intacti prælio exceſſerant, niſi qvæ ſæviſſimo fuſte mulier lacertum meum oneraverat, & Cæſar præterea noſter, cum retro cæcis veſtigiis iret, incurrerat in vepres, perfoſſisqve ſpina clunibus tam miſerabiliter exclamaverat, ut graviſſimo telo ictum crederemus hanc poſtremam vocem edere. Igitur compoſitis præliantium mimis qvi hoſtilibus modo armis concurrerant, etiam ad nos venire Medicum jubent, lacertiq; mei vulnus perfundere ungventis, & omni artis ſuæ benignitate mulcere. At Cæſar fœdiſſimè per campum volutatus, Qvæſo, inqvit, Gelon: ſcito me agere in vicinia mortis, nec tantorum vulnerum hiatus ulla medicina coituros. Grande tamen perituro ſolatium relinqves, ſi permittis ut intelligam prius qvam atra morte pereo.

Ego, qvanqvam marcentes nervi deſtituerant lacertum, & omnis ſpes in feſtinatione medicaminis erat, tamen flebili lamentatione victus, confeſtim Medicum rogo, ut ad Cæſarem tranſeat, & exploret deſperatæ latebras plagæ. Tum vulneris locum juſſus Cæſar oſtendere, dimiſit in clunem manus, & mox diſpoliatus nos odore tam peſtifero ſparſit, ut crederemus illas partes non tantum emortuas eſſe, ſed in fœtorem etiam pene ſolutas labi. Neq; aliud erat vulneris veſtigium, qvam exiliſſimæ ſpinæ via, qvæ exiguo ſangvine maculaverat cutem.

Tarde perſvaſum eſt Cæſari, ſe valere; nec qvamdiu blandè eſt habitus, ſucciduis & titubantibus veſtigiis innitebatur. Sed poſtqvam teneriora Medicus virgulta ſuccidit, & aliqvot plagis medicamentum opperientem excepit, nunqvam magis alacer Cæſar etiam præcipitantius, qvam ſi adhuc ſtarent hoſtes, effugit. Ac tandem mora ſimul pudoreq; victus, fortioribus conſiliis locum dedit.

Jam evaſeramus formidabilis ſylvæ noctem, jam dierum aliqvot iter emenſi per confragoſos plerumqve ſaltus & importuna montium juga, emerſeramus ad ampliſſimam urbem, in qvam mecum cum Cæſare fœd9 erat compoſitũ. Ac cum ad Mauritii domum (is erat Cæſaris neceſſarius) tenderemus, occurrit nota jam olim Cæſari mulier, qvam ille parciſſimè ſalutatam me advertere juſſit, & omnia diligen-

tius

tius intueri. Auream veſtem aliqvot inſuper gemmæ aut colebant, aut ipſæ ornabantur; decentiſſimi collo torqves, crinis theatrali penè gradu conſcendens, cothurni omni tragœdia altiores fœminam extulerant; levia veſtigia omittebant intactam penè terram; eaq; reclinata molliter in humerum adoleſcentuli dextra tollebantur. Gradus tamen ipſa teſtudine tardior differebat huc illuc laſcivienti modeſtia vultus, tardeq; ab oculis obviorum tranſeuntem rapiebat Interrogavit Cæſar, qvalem ego mulierem crederem, qvæ tam prodigo cultu, tanta frontis tranqvillitate procederet? Ego Dynaſtæ alicujus conjugem cum dixiſſem, tanto riſu ilia commovit, ut etiam manus ad lateris ſubſidium adduceret, &, Certe, inqvit, ſutoris conjux eſt, ut intelligas in hac urbe regnare judicium Paridis, & Minervam Junonemq; minori faſtu qvam Venerem ire. Ac ne qvid tibi ad miraculum deſit, ſcribendis olim matrimonii legibus adſui, tabulis etiam ſubſcripſi, in qvibus dos hæc erat ſcripta: *ſtann. pondo novem, & mantilia ſingula in omnes anni menſes.* Sed longè maritus largior, etiam ultra morem effuderat liberalitatem ſuam. Is donabat patrimonii partem, & præterea veniam, ut hilari licentia utriqve conſuleret. Cæterum alterna eſt hæc pompa, & qvàm publicè decora eſt hæc mulier, tam domeſticis ſordibus eſt infamis. Nihil illa fœdius cum abſunt amatores, nihil magis neglectum. Victus, pace tua dixero,

Digitized by Google

qvalem vel Eriſichthonis famis refugiat: Veſtis tam ſqvalida, ut auteam eſſe, aut elatum maritum deflere exiſtimes.

Hæc Cæſarem familiarius exeqventem, jam Mauritii domus acceperat: nec audebam ignotæ domui ſuccedere, anteqvam Cæſar humanitate mirabili à domeſticis cultus me etiam per familiares arceſſeret, occurreretqve Mauritius, & per ampliſſima deducens triclinia, paſſim aureos oſtentaret parietes, nobilesq; cameras novarum indices opum, ubi multa priſcæ urbis veſtigia extabant, & celeberrimæ tabulæ ex everſæ urbis incendio nõ ſemel conſervatæ. Multa Gallico auro cælata fulgebant: ſive Brennus fugiens reliqverat, ſive ipſi per publicos tumultus avexerent. Præcipua deorum cura fuerat. Stabat Jovis Junonisq; ſpecies ſupra homines venerabilis: Deinde ſpirans ubiq; Ganymedes, & Æneæ mater Venus poſteros ſuæ originis admonebat.

Heu nihil invitis fas qvemqvam fidere divis!

Cum omnia diligentius perluſtraſſem, & truncos majorum vultus, ſemeſasqve imagines contemplarer, neſcio qvis me DEUS funeſtisſima Mauritii voce obruit, qvi Cæſari prædicabat, illam domum Fibullio tranſalpino homini tantum ſacram dicatamqve non eſſe, ſe illius nomini omnia debere, expectare etiam poſtridie ab illo nuncium, qvi freqventisſimis literis & colebat amicitiam, & ſua beneficia tuebatur. His ego perculſus vocibꝰ tan-

tum

non amiſeram ſpiritum, ſed pallorem, qvi inde membris ſuffuſus eſt, excuſavi extemaneo morbo, qvaſi omnes corporis articufebris ſubito tremore tentaſſet. Cæterum il opportunius ſuccurrebat, qvam fugere, me illic à Fibullio nuncius deprehende-. Igitur nec expectata cœna, qvaſi perluaturus urbem, effugi ſuſpectam Mauritii doum, votoqve ad fortunam facto, ut aliqvan- ſatiaretur meis malis, non civitatem modo, d provinciam reliqvi, & miſerabili locorum nperitia, cum totius orbis exul huc illuc fuæ meæ notas ſpargerem, tandem in ipſa Calonis patria, in ipſis hoſtium penatibus ad poulosiſſiam urbem veni, in qva tanta erat freqventia, ad negotia diſcurrentium, ut aliqvandiu crederem ſeminarium eſſe, ex qvo mortales Jupiter in orbem emittit, vel qvo fatis vocantibus homines coëunt, ad vitam iterum ſolemqve redituri.

Qvicqvid Arabs, qvicqvid dubiis Naſamones arenis,
Aut laſciva tenent effœti littora Lydi,
Invenias: illic etiam Mavortia Thrace
Qvicqvid alit, qvicqvid Scythici trux incola Ponti,
Qvicqvid in immenſo latè pulcherrimus orbe
Aut facit, aut alio ſpectat Sol numine factum.

Etiam omnigeni fructus, etiam mala Cotonia, propè regiæ culinæ fores exurgunt. Illic virtutum, illic vitiorum collegia, & , ne pa-

rum dixerim, cœlum cum tartaro mixtum. Urbem autem ajebant de Priamidis nomine Alexandriam appellari. Nec longius qvæſivi latebras meæ fugæ. Nam velut in ſolitudine errarem, in qvot incurreram homines, in tot incidiſſe ſimulachra fingebam. Ac mihi præterea perſvaſeram, tardè crediturum Callionem, me ad regionis caput fugere, cujus ipſe corporis pars pene maxima credebatur.

Erat ædes laxiſſima, ad qvam multis gradibus ſurgebat aſcenſus. Celebres circum porticus, & venalitiis rebus plenæ, morabantur euntes. Ibi nobilium fœminarum ingens numerus, pennata procerum vanitas, litigantium qvoqve vigiles turbæ, furum etiam, & eorum qvi fortunam, ubicunqve inveniunt, amant. Cum illic animum in tot miracula dividerem, vir qvidam ut videbatur modeſtiſſimus, paulatim accedens, ultra loci genium ſalutavit ignotum, & an vellem emere profundam auri maſſam qvæſiit, vili etiam addictam, &, qvod eſt miſerrimum, cui præter invidiam nihil pretium minuebat. Cum omnino non reſpuerem, ſeduxit à turba, & nonnihil modeſto gemitu cunctatus, Qvam eſt durum, inqvit, bonis mentibus, vel infamia ſeculi, vel hominum criminationibus inundari! Aurum, qvod Naturæ genium exprimens ſolerti induſtria conflavi, palam efferre timeo, ne judicium, qvod in omnes artis noſtræ homines jam olim rumor tulit, me ſub communi cauſa obruat.

Cæ-

æterum ſi populo non omnia credis, ſervasve judicandi arbitrium, potes hic per com:ndium properare ad ampliſſimas opes. Auim exiguo pretio permittam. Tu auctione rtiſſima dives, non ad optimam ſemel præim, felicemq; mercatum redibis. Et ne me pus fallendi animo hæc facere, ſi placet, hodie ia cœnabimus, ut familiare ſuper menſam lloqvium, tum fidem tibi meam, tum veritem certius inſinuet.

Tam erat appoſita oratio, tam vultus ad letatem compoſitus, ut nefas crederem, ſi mitam ſanctus homo in ſuſpicionem veniſſet: im etiam, inſtar antiſtitis ſummi Jovis, viretur ab omnis juramenti atrocitate ſimplex iimus refugiſſe. Itaqve facilis, & nondum tis Fibullii donis edoctus, ut extemporanea eneficia vitarem, promiſi ad cœnam, & etiam ndicto maturius adfui, ubi meus ille planus cenſum modicè ignem, &, niſi fallebat, ernum, follibus ad menſuram turgentibus ebat, & prunas ſcrupuloſe excitans, Mercuum ſuum humido, ut loqvebatur, ac qvodamodo pingvi calore fovebat, ut, inqvit, feliſſimus pulvis, per tot artes tantamqve ſortiam natus, id mortalibus innoxiè tribuat, vod ne qvidem dii Midæ ſine damno dedent, & metalla omnia in altiorem transfens ordinem, doceat Naturæ induſtriam huana ſedulitate vinci. Etenim ubi tellus, oima morientium omnium parens, auri ſemi-

Digitized by Google

na in abditiſſimo ſinu concepit, & inſpirantem benignius Solem admiſit, humillimo primum initio tam chari ac præſtantis fœtus elementum orditur. Nam Mercurius ille, ex qvo qvicqvid metallorum eſt componitur, veluti certis gradibus ſeſe in præſtantiorem naturam adaptat, donec volventibus jam pene ſeculis in hunc fulgorem evadit, qvi omnium oculos tam ambitioſe delectat. Nos autem lenta corrigentes incrementa Naturæ, primum Mercurium maſculum è montium medullis excipimus, lentoq; ac vitali calore imitantes ingenium Solis, ad altiorem ſphæram agimus, ut à Mercurio ad Venerem, inde ad ſublimitatem Solis aſcendat, id eſt, ut per omnes velut ordines actus, ea ſede conſiſtat, à qva ſi metalla deflexerint, qvacunqve velint parte, deſcendant: idqve tantum menſibus novem, nempe juſto tempore, qvo ſe fœtus humanus ad vivendi dignitatem inſtruit.

Sed eſt fortunæ rariſſimæ, & in qvam nec temeritas, nec caſus incurrat, ita digerere naſcentis auri cunabula, ne vel immodico æſtu conſumptum, vel lento nimium igne torpeſcens, ſpem hominum & induſtriam fraudet. Multi nondum ſolverunt de littore ratem, cum jam naufragium ſentiunt: alii in ipſo curſu, & ſpe jam adulta, etiam aliqvando in portu, tam mirabilem & lucri & famæ fortunam de manibus amittunt. Sæpè fornaculum ſe-

:erius ad ignem poſitum, ſæpe vitrea vaſculo-
um ſtragilitas elatam expectationem eludit,
k,ſi verum fateri audeo, plerisqve ſui cultori-
ous hæc ſcientia nihil relinqvit, præter inaniſ-
imam ſpem emendandi, qvod prioribus
xperimentis peccaverint. Deſidit interim
vantumcumqve profundus patrimoniorum
lveus, nudaqve ſpe ac ſterili his ignibus car-
itur, unica curioſi animi voluptate tot diſ-
endia, tot maledicæ plebis contumelias re-
enſante. Sed generoſis mentibus, & nihil præ
nirabili arte æſtimantibus, eſt etiam qvædam
aupertatis in hoc ſtudio ſvavitas, ne gratis in
Naturæ ſecreta pervaſerint. Nec ullus eſt
n egeſtatem tam magnificam actus, cui plus
liqvid doleat, qvam qvod ceſſantibus opibus,
acer ignis, & Phrygio Romanoqve divinior
adit. Populus autem, & qvi obſtinato pecto-
e ſynceræ voluptatis guſtum non ſentiunt,
xecrantur hanc bonorum voraginem, & mo-
eſtiſſimi qvidem riſu, petulantiores maledi-
tis inſectantur, ſeveriſſimi pœnis. Inde mo-
ietarum adulterationes, inde fraudes & latro-
inia eſſe clamantes, & qvæcunqve exhauſta
atrimonia per injuriam implent. Nec illuſtri-
im hominum ſplendor, nec Aqvila noſtratum
am partium facta, amplitudine ſua humilium
itiorum, & qvæ anguſtis tantum capiuntur
ectoribus, infamiam à nobis detergit. Qvot-
vot in id ſtudium tendimus, ſi ex optimatibus,
atui; ſi ex tenuioribus, impoſtores audimus.

Iniqviſſima tamen ædepol conditione, & qvæ facile populum judicaſſe commonſtret. Etenim ne me jam aliorum oneret defenſio, id cælo teſte ac interrita fronte prædico, me à puero incubuiſſe in hanc artem, me qvicqvid eſt ſecreti atqve abditi indefeſſis laboribus qvæſiiſſe; meam tamen fidem aut integritatem nullo propterea eſſe ſcelere violatam. Jam vero & humilia in aurum transferre metalla, & vilioribus ſaxis gemmeam inducere dignitatem, mihi tam promptum eſt, ut non ſociorum magis, qvam ipſius Naturæ invidiam pertimeſcam. Omnia Neptuno littora gemmas concipiunt, omnia afferunt. Jam ſacrarium illius dei pene tot radiis eſt illuſtre, qvot animus virtutibus dives. Etiam talentis nuper pluribus principem lapillum emit: ſed nulla illius fortuna mea felicitate non eſt minor. Cum hæc dixiſſet, ſolvit ſacculum ſatis grandem, meqve introſpicere juſſit. erat autem partim laminis aureis plenus, partim ſplendentibus gemmis, & oculos ipſa luce fallentibus: &, qvanti omnia æſtimarem, vultu ad blanditiem deflexo qvæſivit. Ego, qvem inopinato radii tam illuſtres ceperant, tribus talentis æſtimavi, id etiam, qvod plerumqve lenes homines ſolemus, timens, ne humiliori pretio, tanqvam mercium contemptu, rogantem offenderem. At ille, Sic me nunqvam educandi metalli ſolertia fallet, inqvit, ut tam illuſtres gemmæ ſeptem facile talentis venient. Tibi tamen hoc

hoc erit orientis amicitiæ pignus, qvod deſtinata tuo judicio pecunia, tribus inqvam talentis, ſacculum auferes.

Nihil ineptius, qvam apud inverecundos latrones pudore teneri. Ego ne viderer homini diffidere tam doctè blandienti, cœpi veſtium nodos ſolvere, eductamqve de variis pecuniam receſſibus numerare: hoc uno ſapiens, qvod particulam, qvæ in ſumma veſte propè humerum latebat, intactam omiſi. Igitur cum ſeſqviralentum prompſiſſem, negaremqve alios mihi eſſe in præſentia nummos, ſceleratiſſimus carnifex primo ſacculum ſuum recludere cœpit; mox ut etiam à me reponi pecuniam vidit, inqvit, Qvicqvid gemmarum eſt, potius ſorte fideliſſima partiamur. Ego in duas partes qvam potero juſtiſſimè diſtinguã; tu ſeſqvitalento qvam voles partem optabis. Placuit etiam amentiæ meæ conditio. Itaqve diviſis exqviſitiſſima ut videbatur diligentia gemmis, cum expenderet pretia, & videretur optima fide ſolicitari, omnem ex animo meo ſuſpicionem abſtulit. Laminæ etiam aureæ in diſtributionem venerunt; ut feliciſſimo mercatu crederem à me exiſſe pecuniam. Cum itur, tanqvam ille qvondam Philoſophus, ·o Punicis malis ceram tenerem, hilares ad cœnam conceſſimus, & ſvaviſſima remiſſione animi condivimus epulas ad faſtidium pomorumqve venientes.

Ac poſteaqvam in domum meam redii,

nunqvam mihi ſvavius fuit, cum animus lucri confidentia plenus etiam in medio ſopore non ceſſaret, & inani cogitatione deluſus, gemeret tantum temporis ſuis qvæſtibus intereſſe, qvantum moræ lenta nox opponeret.

Pons in illa urbe celebris lignea radice conſurgit, & trabibus artificioſe compactis non tam undis tranſeuntibus obſtare laborat, qvam auri argentiqve ponderibus anhelans ſub pretioſa mole deficit. Hinc & illinc aurificum domus & officinæ qvaſi continuo ſplendore lucentes: unionum qvoqve gemmarumqve ſupra felicitatem Indi littoris copia, qvo etiam meas merces cum tuliſſem, ſenex qvidam, inſpectis diligenter gemmis, Et me, inqvit, deridere credis, jam à cunis inter gemmas educatum, qvi vitreæ fractæ particulas pro lapillis rarioribus objicis? Ego indignans, velut à cauto ſene deluderer, maledixi tabernæ tam inſigniter mentienti, & in aliam me contuli: ubi me penè totum crudelior fortuna evertit. Nam cum Hyacinthinam inaurem fabro traderem, pretiumqve velut ab alio empturus rogarem; Qvanti, inqvit, cryſtallum emeres ineptis ac ruſticis fucis imbutum? Tum ego ſmaragdum porrigere, ac pellucidam unionem, qvantam Ægyptia mulier non diluiſſet Antonio. Sed cum omnia ejusdem notæ eſſent, non averti tantum artifex aut ſpernere; ſed convitiari ac palam non impoſtorem modo, ſed furem dicere cœpit. Qvotqvot vero

per-

permeabant per ſublicium pontem: cum teneri furem crederent, ſic reſtabant ante ædiculæ limen, ut liberæ undæ ad ſubditi obicis retinacula colliguntur. At ego non alias minus vivus omnem doloris ſenſum amiſeram; nec advertebam hominem omnes veſtium mearum receſſus importune ſcrutantem, palamqve efferentem ſaxa gemmarum colore tecta, laminas æneas, qvæ auri ſpeciem tenui cælatura traxerant. Igitur non amplius audiebam ut latro, ſed ut adulterator monetæ & publicæ vindictæ ſervandus, cum ſubinde redeuntibus nervis in hoc ſaltem miſeri ſenſus patuerunt, ne ignorarem me miſerrimum eſſe. Tum profuſis lachrymis, vultuqve qvi non tantum à me nefas commiſſum eſſe diceret, jam ſilentem populum & audiendi avidum affatus ſum. Si non omnis miſeris fides cum calamitate decedit, illud juro, non ſcelere meo, nec fraude, id qvicqvid eſt concitum turbæ: Virtus & credulitas fidei meæ teſtis, in has me anguſtias conjecerunt, malitiæ doliqve rudem; de qvo id hactenus ſenſi, primum eſſe nefas in ſe admittere, ſecundum in alio ſuſpicari. Itaq; cum heri bonæ fidei integritatem, ſeu verbis, ſeu inceſſu, ſeu etiam aliqvo geſtu, incautus prodidiſſem, viſus ſum præſtigiatori turpiſſimo facilis præda, & qvæ maculas magis pondere, qvam fecundi ſubtilitate turbarem. Nec illum fefellit opinio. Nam hæc penè inania gemmarum ſimulachra ſeſqvitalento permutavit.

Cum non ſolum lamentabili fletu ſermones meos, ſed omni etiam execratione firmarem, circumſtantis populi impetum ſtatim fregi. Itaqve aliis ad riſum, pluribus ad commiſerationem verſis, peto rogoqve, ne mihi nullo merito calamitoſo deſint: eant una in ſycophantæ domum, & ſceleris tam atrocis præmium ex facinoroſis manibus extorqveant. Id ſaltem ſolatium paupertatis fore, ſi non inimicum ditaviſſem. Aſſentantibus cunctis, ſeu qvi odio in ſcelus ducerentur, ſeu qvos in miſerabilem pietas excitaret, ſeu deniqve qvi turbas ad flagitia peterent, ducem me præbui; cum ſubito lictores publici aſtiterunt ad latus, moleſtiſſimo ſatellitio, & aut in meam, aut in æmuli pecuniam intenti, qvorum paulo ante aliqvot nobile ſuæ artis facinus ediderant. Nobilem fœminam de curru detraxerant. Flagitabant nummos, qvos neſcio qvis creditor per judicem petiiſſet. At illa, ſe vero non abnuere, non negare, dicebat: paterentur iret in ædes, expeditos traderet numos, neu ſe vel cuſtodia, vel abſtractis eqvis, indigne laceſſerent. Nec impetravit aliqvid à barbara gente, etiam licentius ſæviente, qvod extorqvere verbera vellent, magni ſemper ſeu fuſtem ſeu lorum ementes.

Cum autem jam eſſemus in limine, venit intrepido vultu caupo, &, qvid apud ſe vellemus, audacia qvæ conſcientiam celaret, interrogat. Tum ego; mediocris ſtaturæ hominem,

nem, macilentum, calvum, fuſca barba, pal-
lida cute, me qværere dixi, qvocum heri cœ-
naveram. At ille tamen apud ſe divertiſſe,
aut omnino pridie qvenqvam cœnaſſe in ſuis
ædibus negans, me ipſum turpiſſima ſuſpicio-
ne perſtrinxit. Jam apertis clamoribus laceſ-
ſitus nihil mollius vinculis expectabam: cum
cauſæ meæ fiduciam deſtrueret diverſitoris
conſtantia, nec, elatis omnium vocibus, ſatis
audiretur defenſio. Itaqve geſticulanti dexte-
ra, etiam hianti ore, ſignificavi eſſe qvod lo-
qvi vellem. Tandem impetrata pax dicendi
locum fecit, &, Si, inqvam, neminem in do-
mum admiſiſti, dic, ſi potes, qvi erant illi ho-
mines, qvi in ſuperiore cœnaculo totum diem
bibendo conſumpſerunt? Qvos cum ebrios
& petulantius rixantes velles compeſcere,
ictum in ſupercilio accepiſti, projecta lance,
perſolutam cutem uſqve ad ſoliditatem oſ-
ſium merſa. Dic etiam, num affines tui, num
familiares erant, qvos ex ultima Iberia veni-
entes longo ſermone excuſaſti, qvod nobis ad
epulas ſocios adduceres. Neqve in re incerta
verſor: Meam cauſam eorum ſarcinæ agent,
ſiqve præterea hoſpites, ſi expectatis, dum à
negotiis ad prandium redeunt.

Cum tam indubitatis indiciis agerem, coge-
remqve adverſarium qværere qvod diceret,
mutatum vulgi ſtudium, & innocentiæ meæ
favor pene cauponem evertit: cum is omnium
clamor eſſet, hominem neqvam & arte ſua di-
gnum,

gnum, non ſceleris modo gnarum, qvod in me, qvisqvis erat, ille planus cogitaſſet, ſed etiam prædæ participem, per indignam advenæ calamitatem augeri. Receptatorem latronum, & ipſis pejorem aggreſſoribus ad publicum exemplum caſtigari debere. Nihil mihi unqvam illo jucundius extitit: qvoniam non deerant, qvi vinciendum cauponem, ac ſervandum dicerent. Sed nihil fiebat tardius, qvam qvod omnes imperabant. Nullus injiciebat manum, aut pro imperio in cuſtodiam ſeqvi jubebat. Nam lictores, ut qvi lucrum captarent, nec hominem tenebant, qvoniam poſtea dimitti non poterat; nec abituri erant, niſi ſceleris pretium ſupra debitam juſti officii mercedem duplicaretur. At diverſior, ſeducto ex lictoribus principe, qvadraginta denarios in ſingulos lictorum, qvi adeſſent, erogaturum promiſit tanta ſubtilitate, ut nemo adverterit, niſi per ſimilem malitiam doctus. Incipiebat mihi eſſe ſuſpecta lenti ſupplicii mora, cum lictor, cujus venalis fides conductam operam præſtabat, vanum eſſe de qvo diſputaremus ait: id ſolum qværi, num adeſſet qvi me adulteratis gemmis deluſerat. Scrutanda penitus omnia, nec abditiſſimis domus latebris eſſe parcendum. Tum irrupit in ædes, & ſtabulario neqviſſimo (id qvod moliebatur) effugiendi locum fecit. Interim ad negotia populus deflexerat, &, ut in tumultibus ſolet, omnium impetus in turpiſſimum langvorem de-

inebat: cum ſolus, & inviſus, ad ſcelera-
n limen adſtarem, & lictores omnia permi-
rent in ædibus affectata diligentia, qvæ qvo
t falſior, eo ſtruebatur ſolertius. Cum-
e inanem diu laborem finxiſſent, tandem
nciant abeſſe hominem, &, ſi qvid in cau-
nem haberem, magiſtratus juſſu ad judicium
ocandum: ſe non poſſe indemnatum, & cu-
flagitium erat ita obſcurum ut poſſet nega-
, in cuſtodiam trahere. Id reſtare, ut lar-
us laboris mercedem numerarem: qvoniam
na fide me ſeqvuti tres penè horas cõſumpſe-
nt. At egò tanta improborum contumacia
citatus, negavi aliqvid proditoribus datu-
m, præter preces, ut evenirent qvæcun-
ve publicum in illos odium qvotidie conci-
ebat.

Nec jam langvide iratus ad Prætoris urbani
ibunal devolo, ſcelus cauponis & lictorum
erfidiam veris indiciis delaturus. Erat au-
m in Arcula (ita Prætorium appellant) tam
eqvens concio, ut inſtar unius molis aut cor-
oris coiret arcta & congeſta freqventia. Si-
ul movebantur, una ceſſabant, &, qvod eſt
riſſimum, uno veluti ore nunc ſilebant, nunc
riſum effuſiſſimè concitabantur. Cum ju-
ndum remiſſumqve tribunal admirarer, ad-
erto judicem indigniſſimum qvi inter mala
erba habitet, ſublimi ſede, vultu gravi, ore
d antiqvorum majeſtatem compoſito, pene
d ridiculam controverſiam moveri, ut ſeveri-
ta-

tatem judicantis non ſervaret. Stabat enim ludicero amictu r.us, ore purpureo, viridi cucullo, cui,cum fatuorum principatum aliqvot jàm annos tenuiſſet, repentè æmulus tantæ fortunæ controverſiam faciebat. Nec deerat patronus magnificæ cauſæ, qvi principem numeroſiſſimæ gentis de ſtatu dimicantem tueretur. Illum patre, avo, majoribus fatuis ortum prædicabat; matris familiam nunqvam ſapuiſſe, nec pium filium degeneraſſe à gentilitia mente. Meminiſſent magiſtratus, in qvanta cauſa judices ſederent. Concuti rempubl. ſi bene animati in Principem fatui ducis injuriam perſeqverentur; qvi me hercle, inqvit, ſi omnes ad arma properabunt, non inveniet ſapientia defenſores. Qvot enim vel ex iſtis, qvi me nunc audiunt, taciti, & velut in partes non abſtracti, ſi ſemel Moriæ vexillum effulſerit, pro ſtoliditate pugnabunt? Non hoc ſeculo Clazomeniis ſolis inſanire publico decreto conceſſum eſt. Nihil tutum, nihil ſyncerum relinqvetur; nec aliud pugnam cædemqve prohibebit, niſi ſi forte in qvos ſæviant non habebunt. Magna imperia nec apud prudentes ſine formidabili concusſione mutantur. Verendum eſt, ne, ſi tantæ multitudinis jam placida tranqvillaqve moles excitabitur, non magis de imponendo duce, qvam de ſedando exercitu qværendum ſit. Patiamur fatuos conditionem ſuam ignorare. Sint ſuo judicio prudentes, nec cogamus & vitium eos & vires agno-

agnoſcere. Adjuvabat omnia princeps fatuus, ridentibus lachrymis, nutuqve, ſi vinceret, ſingulis apud ſe dignitates deſtinans.

Videbam non vacare miſeriis meis judicem, neqve potius per me qvam per diſertos patroni qveſtus rem publicè deferendam. Itaqve cum hora penè duodecima litem jucundiſſimam dimiſſet, admiratus tot cauſidicos è ſubſelliis urgentes, qvot olim cauſæ non erant, omnium ora vultusqve penſabam. Illius torvum ſupercilium horrebam, illius explicatam laſcivamqve barbam oderam: nec erat qvem non aut reverentia aut faſtidium prohiberet adiri. Cum jam omnes dilaberentur, ſeu fato, ſeu fortuna, poſtremus exceſſit vir cenſorii vultus, ore, inceſſu, modeſtia Cato: Qvem ego tandem audacior cum ſubmiſſione vilisſima ſalutaſſem, Si es, inqvam, qvod te hominum exiſtimatio, qvod te probitas, qvod ipſa juſtitia prædicat, conditionis miſerorum columen, afflictæ virtutis patronus, noli contemnere benefaciendi materiam, qvam heu! meo tibi damno fortuna ſuggeſſit; qvem ex florenti ſtatu facilitas aſtutis prædonibus patens in indignam calamitatem miſit. Tum prolixam maferiem dolentibus verbis, & ipſis penè gemibus in conſpectum dedi. Nec pro re movevidebatur. Sed poſtqvam medium ejus, qvod lite conſeqverer, promiſi; tunc allevare oculos cœpit, tunc mulcere animum meum, gloriſqve ultionem promittere. Igitur poſte-

ſtero die ad tribunal adeſſe juſſit, vultu qvantum poſſem funebri, liberali tamen veſte, fictaqve conſtantia, ut viderer judicibus & bono loco eſſe, & ſolo adverſarii ſcelere miſerabilis, cætera ſuæ fidei concrederem. Cum ſic ab eo diſceſſiſſem, ut omnia optimo ſtatu eſſe putarem, liberius totum diem variis cogitationibus impendi; nunc Callionem ac Fibullium in meum ſupplicium incenſos, nunc crudelem Percantis adulationem reputans, ſi qvi me caſus ad immite ſervitium retraxiſſent: & fronti literas eſſe, qvas crinis utcunqve celabat, velo ut in obvios nec cogitantes fideli, ita in curioſos & ſcrutantes imbecillo: & me teſtibus, ſi negarem, poſſe convinci, & ipſam domini potentiam mihi copiam defenſorum non facturam. Contra obſtabat regium Gelonis nomen animusqve ſupra ſervum erectus, & nullum de ignota ſtirpe præjudicium, niſi qvod de externis præclarius ſentimus.

Cum hæc ſolicitudo animum in craſtinum protraxiſſet, iremqve ad Prætorium, occurrit in ipſo aditu vir, qvi magnificus videri poterat, ſi qvod inter illuſtres veſtis diſcrimen faceret, meqve nec cogitantem benigniſſime ſalutavit. Incipiebam timere, ne venales etiam gemmas afferret, cum ille habere ſe dixit qvæ è re mea forent audire: commodarem aliqvantulum aurem, neqve, ſi me aliqvi circumveniſſent, ex alieno ſcelere ſuam fidem metiret. Qvanqvam omnibus diffidebam, non videbam tamen qvæ

fraus

Fraus timeri ejuſmodi colloqvio poſſet. Itaqve humaniſsimè, & tempus, & ſecretum, ſi res poſtularet, promitto; ſimulqve in oblongam porticum deſcendens, cœpi expectare, ſermones hominis longa cogitatione ac veluti ſuſpiriis ſibi præfantis. Non alias, inqvit, durior natura extitit, qvàm cum levari mala voluit atrocibus remediis, ut interdum morbo ſævior medicina valetudinis deſiderium tollat. Multi dolores non leniuntur, niſi membra qvæ dolent exſeces, & interdum eſt levius ægrotare qvam ſanari. Idipſum, qvoniam deteriora Naturæ imitamur, humana diſciplina decrevit. Etenim lædi, ſpoliari, contumelia violari, magnum malum, & ſeu famæ noſtræ, ſeu fortunis acerrimus morbus; ſed remedium diluit tam amarū cōſvetudo noſtra, ut non tam invitare videatur ad ſanitatem ægros, qvam ſanos prohibere ne doleant.

Judicia dico, & crudeliſſimos Advocatorum aſtus; qvos, ſi litigare perſiſtis, intelliges nihil minus qvam prædones ſævire, niſi qvod lentius cædunt. Ille diverſitor, per qvem damnum te feciſſe clamitas, ecce tibi omnibus modis purgaturus crimen eſt, etiam ſponte pecuniam refuſurus, qvantam nulla tibi judicum ſententia dari imperet. Conſcium fuiſſe ſceleſti conſilii, qvo te fucatis gemmis vir nefarius deluſit, negat. Sed cum nollet domum ſuam infamia laborare; te prohibuit cum lictoribus irrumpentem in ædes. Et jam anxias litium

cu-

curas, jam avaras patronorũ artes omni pretio redimit, me legatum ad te miſit, utpote qvi mutui commodi admonerem. Tuo bono reduces veſtigia, dum adhuc in limine hæres, nec dum interius tractum adducto velut oſtio incluſerunt Patroni iniqviſſimo labyrintho: ubi te calumnia atqve mora, omni Mæandro pigrius ſtante, ludificentur. Semel mihi controverſia fuit, qvam componi per Judices vellem, cum omnes interpellarent ſtultitiam meam, &, qvod nunc tibi vaticinor, mihi plerumqve minitarentur. Audies, hoſpes, rem admirabilem, & qvæ te non alio ſtupore circumfundat, qvam ut qværas, num eo uſqve pertigerit mortalium ſcelus. Eram paſſus atrocem ab amico injuriam, qvi epulis obrutus, poſtqvam appellavit contumelioſe, etiam graviter multaverat, immiſſo in me ſervitio, dentemqve, ne nullum eſſet ſceleris veſtigium, ab ore excuſſerat. Qvid multis? conveni in judicio: elegi patronum qvi cum diſertiſſimis certabat, nec corpori parcebam, nec pecuniæ. Sed hoc mihi nocuit, qvod incideram in opulentum hoſtem, qvi prævaricatorem turpiſſimum (illum, inqvam, qvi mihi Advocatus erat) duobus talentis emit; ut non amplius niſi ſua voce loqveretur. Langvebat Oratoris mei facundia, qvoties jubebatur pro me loqvi, nec ſententiæ ſeqvebantur, nec pene cohærebant verba: ut Judices eloqventem hominem crederent non naturali vitio, ſed cauſæ infirmitate labaſcere. Cum

Cum igitur ſpem meam multis dilationibus fruſtraretur, tandem exactis aliqvot annis reſtabat, ut qvæſitor aliqvis pronunciaret. At ille nefarius, ſuſpectos mihi plurimos ex iis qvi ſedebant in cauſa judices proclamat: ac ut in me moveret odium, qvanto non laborant nocentiſſimi rei, petit ut ſancti qviqve Judices nominatim excedant: id à me mandatum iniqviſſima vociferatione firmabat. Aberam unius diei itinere, cum hoc per amici literas nunciatum reditum meum in urbem tantum non præcipitavit. Nihil expeditius videbatur, qvam ut hunc probare poſſem dolo malo intervertiſſe cauſæ meæ famam; ac cum deinde ſeqveſter, de cujus manu talenta duo ab adverſario meo ſumpſerat, interpoſitis inimicitiis, rem ad me detuliſſet, in jus vocare hominem, & prævaricationis accuſare auſus ſum. Exitum meæ miſeriæ ſic comprehendam, ut & intelligas nefarium ſcelus, nec mihi moleſtia ſit fuſa calamitatis narratio. Tot artibus egit, tot fucis circumamictum crimen ſuum velavit, ut immineret periculum, ne in me velut laceſſitæ innocentiæ temeritatem vindicaret. Viciſſe mihi viſus ſum, qvia non perii, nec aliqvid amplius impetrarunt amici mei, qvam ut integra fama poſſem à lite diſcedere.

Non nego ſanctitatem Judicum hæc mala mulcere, non patronorum ſanctitatem (eorum qvi à communi facinorum orbita deflectunt)

ctunt) publicam aliorum infamiam velut abſtergere. Sed notum naufragiis mare non ſalute aliqvot navium amittit crudelitatis nomen; nec proba eſt Sirenum vicinia, qvoniam tranſeuntem Ithacum non evertit.

Jam vero qvibus pœnis digni ſunt, qvi hos homines propellunt in forum, qvi, inqvam, nihil minus qvam peritos æqvitatis humanæ ad Oratorum ſubſellia trudunt? Sacerdotes & Antiſtites Themidis dico, qvorum è ſcholis inexperti adoleſcentuli cum empto teſtimonio ad clientum ruinam ac pene fatum proruunt; ut, qvod olim ferebant: *aſinus ad lyram*, id oraculum putem in hæc tempora deſtinatum. Qvid ille qvi nuper cum inter patronos referri qværeret, protulit teſtimonii libellum, qvem non magis qvam Juriſprudentiæ codices lectum, etiam ſibi abſens procuraverat? Credebat contineri, ſe civilis ſententiæ ſtudiis meruiſſe qvem omnia tribunalia audirent. Erat autem ſcriptum, illum medicinæ peritum cooptandum in numeros eorum, qvi præcocia fata ſaluberrima ratione morarentur. Hinc riſus ab iis plurimum editi, qvi tantum eruditius peccaverant. Videbatur haud ſpernenda monuiſſe, volebamqve ulterius audire ſvadentem, cum Percas ad me veſtigandum miſſus, neſcio qva fortuna in eandem porticum ſe conjecit, meqve nec opinantem ſævisſima oratione perſtrinxit, &, Teneo te, inqvit, Euphormio, teneo fugitivum, teneo ea cruce dignum, qvæ

etiam

Digitized by Google

etiam ultra mortem deſæviat. Cum aſſveviſſem eſſe miſer, & pallidi vultus nullo metu ultra poſſent albeſcere, intentavi in irruentem manus, & conſtanti lumine tantum non transfixi minantem: ac deinde cum aſperrimis vocibus detonaremus, & ille veluti pro præda, ego pro ſalute dimicarem, jam advolaverat ad nos populus, qvantus pridie ad cauponem non iverat, & tanqvam in arena luctantes etiam pene hortabantur ad pugnam. Sed cum ille me ſervum vocaret, ego impoſtorem dicerem; cum ille Callionem, ego libertatem, inclamaremus, alius minis, alius fletu ageret; uterq; veluti per compendium confluentes ad ſpectaculum homines ſuæ cauſæ admonet. Ille Callionis ſervum, Callionis fugitivum dicebat; Ego contra liberis parentibus ortum, unaq; cœna improbè emptū referebam. Viſa res multitudine digna, qvam non aliis mandaret. Statim obtinet miſeriæ favor, ſtatim vindicias ſecundum libertatem dandas cenſet; Percantem importunius obſtantem expellit. Ego vero per Curiæ veluti poſticum egreſſus mox Alexandria me proripiens, & in tutiorem urbem diſceſſi; & qvoniam res ad populum traducta eſt, vos qvi hæc auditis, qvi legitis, qvanqvam eſtis omnes improbi judices, non recuſo.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

Digitized by Google

EUPHORMIONIS LUSININI SATYRICON.

PARS II.

ILLmo ET NOBILLmo HEROI, ROBERTO CECILIO, Comiti Sarum, Summo Qvæſtori, & Regiorum Secretorum Præfecto, Nobiliſſimi Ordinis Periſcelidis Eqviti, Sanctioris Conſilii Senatori ſanctiſſimo, &c. Euphormio S. D.

NIhil mihi debes, ſed virtuti tuæ (Inclyte Heros) qvod hic liber honori tuo datur. Neminem oportuit omitti in publico qveſtu, & qvi in vitia non patebas, ſaltem nimiæ virtutis debuiſti accuſari. Durum enim impoſuiſti mortalitati onus, qvam poſſe ad tantum faſtigium pervenire docuiſti penè ad Superos virtutis conſortio provectus, ſic ut nemo humanæ Naturæ imbecillitate jam aut humilitatem ſuam aut ignaviam excuſet. Et hanc accuſationis tuæ laudem qvicqvid hodie eſt eruditorum ad Nepotes mecum deferent, eritq; mirabilius, qvod jam Orbe ſeneſcente repertus ſis, qvi omnibus famæ magnitudine umbram feceris, qvorum fidem vel induſtriam antiqvitas laudavit, licet ad omnium ſeculorum interitum ſcelera morientibus virtutibus ſuccedant, neqve

Cro-

Cronus magis veritatis qvam vitiorum pater ſit. Ego ſane tibi hoc libello, veluti longo plauſu gratulor, cujus ſonus in omnem ætatem durabit. Et qvidem tuæ gloriæ meos & meorum enſes vovi, nec interim credidi inutile munus, ſi te qvoq; exermis colerem, & tuum nomen legeretur in hac charta, qvam publici favores tam benignè ſuſcipiunt. Magni homines ſcribentium pennis ab invidiæ nubibus ad æternitatis ſudum feruntur, & qvantum ad poſteros nihil amplius Achilles fecit, qvam placuit benevolentiæ Homeri. Et nunc qvidem ſatis erit te Qvæſtorem iſti judicio feciſſe, ut omnia facinora tua voce damnentur, qvæ in hac Satyra velut ad tribunal tuum coëgi. Cæterum hoc deinceps vigilantiſſima devotione enitar, ne qvid ex tuis virtutibus poſteritatem lateat, & tanto latiori volumine, qvam qvod hic vitia caſtigat, tuas laudes implebo, qvanto eſt humanius gratulari dotibus naturæ qvam flagitiis iraſci. Vale.

IO nunc exilia atqve luctus, io mortalium ſcelus & fraudes, & qvicqvid in Euphormionem crudelius Numen invenit: io nunc ceſſiſtis triumphanti! ego te, qvicunq; Euphormionem Deus urgebas, ego te pertinax fortuna laſſavi. Jam de fluctibus extuli pedem, jam evaſi de naufraga rate, & arenulam ſecuris oſculis adoravi. Et nunc de littore Oceanum luſtro, cautesq; & vada, qvibus me iniqvior tempeſtas illiſit, gratiſſimo horrore contemno. Juvat ô Luſiniam reliqviſſe, juvat per errores meos, &

Callionis injurias, fraudesqve ſodalium, hanc conditionem emiſſe, qvæ me hodie florentem contumacibus ſatis oſtendit. Sine cauſa iraſcebar meis malis: & me cum Themiſtocle calamitas felix in altiorem extulit ſortem. Ecce jam effugi fortunæ imperia, ecce jam in Scolimorrhodiam perveni, regionem feliciſſimam, meaqve Luſinia meliorem. Illic me miſeriarum pelago vagum humanior portus accepit: illic tranqvillior aura demulcet, & jam Parcæ mitibus decretis ſuum in me crimen excuſant. Hac mercede calamitas placet, & qvam antea miſerabili ſtilo depinxi, ea qvoqve jucundiſſima ſerie hanc chartam implebit. O ſordidi amatores terrarum, ô capaces ſcelerum mentes! neqve vos peccandi libidinem expleviſtis, & ego maledicta non conſumpſi. Jam in Scolimorrhodiæ littore tutus inſiſto, jam donaria templis appendi, & in ipſa reſidens ara, ex qva diis æqvoris libavi, veſtra flagitia atqve nefas liberrima exprobratione promulgo.

Cum Alexandria diſceſſiſſem, & crudelitatem Percantis fugiens, & Callionis potentiam, ipſa malorum conſvetudine robuſtus, per varias gentes fluviorumqve diſcrimina inſtar Æneæ aut Ulyſſis diu exilium meum circumtuli, donec in amœniſſimam civitatem deſcendenti ex vicinis montibus ædificiorum cultus, & camporum pulchritudo, aliqvam qvietem perſvaſit. Flumen ſatis capaci alveo planiciem,

qvæ

[q]væ inter montes extenditur, percurrit; & [h]umore æqvabilitatem camporum collium[q]; [ra]dices ſubeunte liberalis gleba rerum omni[u]m culturam admittit, ſummi montium ver[ti]ces lætiſſimis ſylvis æſtatis voluptatem, & hy[e]mis ſubſidium alunt: vites deinde atq; horti [c]ontinua ſerie ad planiciem extenduntur, qvæ [i]n paſcua & fruges diſtributa innumerabiles vi[c]os pene in civitatis majeſtatem conjungit. [C]irca urbem hinc feliciſſimum olus, hinc a[p]erta ambulantibus ſpatia viſuntur, præcipuè [q]va fluvius exceptum convallibus montium calorem leniſſimo tepore perfundit. Urbs ad utramq; ripam poſita ſatis operoſo jungitur ponte, habetqve non ſuperbæ molis domos, ſed lapidibus optimis & elegantiſſima arte porrectas. Delphium urbi nomen eſt, ibi plures externi qvàm cives, propter commercium literarum, vivunt: qvippe diſciplinarum ſtudia non alibi illuſtriora habentur, & Acignianorum fama veluti ad orbis ſupplementum æternam ibi juventutem conſervat.

Ego vero poſteaqvam intellexi, qvàm multi ſe literis ex paupertate vindicaſſent, etiam ignorantiæ pertæſus, qvæ mihi rerum antiqvarum notitiam auferebat, ut neqve veterum miſeriis ad ſolatium uti poſſem, conſtitui me in eruditorum diſciplinam dare. Jam grandior adoleſcentia, & pene in maturam virilitatem declinans abhorrebat à puerorum conſortio, qvibus me elementa literarum

miſcebant: ſed non fui ſub pudore, & meta itineris, qvod intrabam, omnem ſaxorum ſcabritudinem, ſpe dulciſſima lævigavit. Etiam perſvaſi iracundiæ meæ, ne repudiaret beneficia, qvæ ab Acignio offerebantur, id eſt, ne injurias, qvibus olim innocentiam laceſſiverat meam, in me ipſum ſtultiſſimo furore punirem.

Igitur anguſta habitatione contentus, mihi de qvibusdam libellis, qvi ibi optimè emuntur, providi, & ad gymnaſiarcham Acignii miniſtrum veni. Ille tum terribili gravitate in neſcio qvam puerorum levitatem ſæviebat, & pene me ipſo ſupercilio inſtar ſimulati Saureæ abegit. At vero poſteaqvam animum explicui meum, excuſaviqve annos, qvibus iniqvior fortuna inviderat manſvetudinem ſtudiorum, ſanè viſus eſt misereri meæ ſortis, qvæ mihi pueritiæ labores in illam ætatem ſervaverat: & aliqvantulum hortatus, ne pulcherrimum curſum ſinerem contrariis ventis perverti, me ad infimi ordinis Scholaſticum manu duxit, & in auditorum numerum redegit.

O pater, Aoniæ moderator maxime turbæ,
Qvi Xanthum Lyciamqve colis, Delonqve vagantem,
Et Claren, & Delphis famam vocalibus addis:
Da faciles vultus, meq; ad tua limina deduc.
Non ego Bacchæos inſana per avia thyrſos,
Non buxos Phrygias, aut ſancta ſilentia poſco,
Qveis

Qveis Celœa domus, qveis ſe bona jactat Eleuſis.
Tu tantum mihi Numen eris: te præſide terras,
Phœbe pater, totumqve licet contemnere cælũ.
Te, cum diſpoſitis imponis carmina nervis,
Mirantur laudantq; dii, vinciqve fatentur:
Et qvi certa fero molitur fulmina jactu:
Et qvi Biſtoniis acer Deus imperat oris.
Nec minor in terris regnas, pater: Orphea nigri
Victorem ſenſere Dii, tecumq; loqvutus
Horriferum Ajacem timidus confecit Ulyſſes.

Cæterum qvod in pueris eſt ſeveritas parentum aut ſupplicii timor, illud mihi erat pertinacia virilis, & proprii conſilii decretum; ut improbo labore ætatis diſpendium redimerem. Et qvi qvondam tam ſeverus alienos penſaveram mores, tandem eruditis cogitationibus intentus ſupervacuas omiſeram curas; cum Acignianorum diſcordia, qvæ illos in Delphio cum qvibusdam etiam literatis committebat, me ad priſtinam indignationem reduxit. Proh cæca vitiorum libido! proh rerum minimarum in ingentia crimina fatentes anguſtiæ! Non leviori collidebantur certamine, non minꝰ atroci ambitu pugnabant, qvàm ſi diadematis fortunam tam ludicra promiſiſſet victoria. Qvi aliis imperarent in anguſta urbe, inter homines liberales qvidem, ſed obſcuros, pertinaci æmulatione qværebant; ſufficiebant odiis inania dignitatis nomina, faſcesqve ſine ſecuribus puerorum tergis hærentes. Nulli interim ſeverius in am-

bitum dicebant, nulli freqventius numerabant ſuperbiæ mala: & dum parvis occupati neſciunt ſe gloriæ impendere miſerrimam mentem, in illuſtrem ambitum magnatum, in ſolicitas Principum curas ridiculi declamatores inqvirunt. Qvaſi interſit inter ſordidam & magnificam vanitatem, niſi qvod hæc peccandi impotentiam oſtendit, illa autem ſplendidis velis ſaltem mortalium crimen excuſat. Nam ut optimæ meſſes fortiore nutu ventis reſiſtunt, & inanium ſegetum caſſi vertices nullis auris obluctantur; ita capacibus honorum non niſi digna gloria imperat, immerentes autem ſolum dignitatis nomen corrumpit. Romani Bletoneſios publico judicio poſtularunt, qvod hominem Diis immolaviſſent; cum ipſi duos Græcos, totidemqve ex Gallia mulieres in foro Boario etiam per ſacrorum ſuperſtitionem viventes defodiſſent. Adeo malignum eſt de alienis judicium, & multi cum Acignianorum turba iraſcuntur illis vitiis, qvibus ipſimet ſuam famam indigniſſimè maculant.

Hæc ſæpius reputabam inter Muſarum otia, cum interim aliqvantulum deflexit meæ fortunæ malignitas, & qvietem ad colligendum ſpiritum conceſſit. Erat in Delphio vir externus, omnium ſuffragiis ad probitatis famam provectus; Themiſtius appellabatur. Is cum modicas opes ſua induſtria qvæſiiſ-

ſet, neqve genuiſſet liberos, ſe nonnun-
am fortunatum prædicabat, cui arbitrium
redis natura conceſſiſſet. Ego me in illius
niliaritatem non altiori ſpe, qvàm jucun-
ſſimæ conſvetudinis, immerſi: cum neſcio
o Deorum beneficio mei mores & ipſa cu-
ditas ſciendi optimo ſeni placuiſſet. For-
per auditorum ordines promotus exordie-
ar ſapientiæ ſtudium, cum me Themiſtius
proprios penates recepit, & cum tempore
onvictuqve fatalis amicitia creviſſet, nec
epugnante conjuge, qvæ jam anus non co-
itabat de liberis, in bonorum hæredem
doptavit. Cæterum averſatus improbita-
em mortalium, non minus ſæpe qverebatur
qvam ego, qvod olim florentiſſimam patriam
in cautus juvenis reliqviſſet, qvippe ſe in
Scolimorrhodia natum eſſe, feliciſſima re-
gione: ubi cœlum optimos campos conti-
nuo tepore perfundit, & tardiſſima ſene-
ctus reſolvit expectantes; illic autem homi-
nes vivere, non qvales in aliis regionibus vi-
debam, ſed ſynceris animis innoxios, & qvi
à Deorum vita ſola mortalitate diſcreparent.
Sed dum in exteris regionibus, inqvit, ado-
leſcens vagarer, forte incidi in amorem, qvi
me veluti per Calypſus aut Circes blandi-
menta perpetuo exilio damnavit. Nam cum
iſtam conjugem duxiſſem, elegantia mo-
rum & formæ pulchritudine mihi concilita-
tam, nunqvam aut illi perſvaſi commigrare

in patriam tam felicem, aut mihi, ut relicta chariſſima parte ſolus tantis bonis incumberem. Tu vero Euphormio, qvem mihi jam præcipitanti in tumulum velut ad extremum ſolatium fortuna perduxit, ſi fides amori meo, cui ad orbitatis levamen ſuffeciſti, vide ne, cum extremum mihi diem numeraverint fata, hæreas in iſtis regionibus, ubi nihil invenies aut Scolimorrhodia mea, aut Luſinia dignum. Sed in patriæ meæ humanitatem concede: de qva tantum timeo, ne tibi omnium charitatem admiranti etiam in contemptum mea benignitas veniat. His ille & ſimilibus verbis ſæpè apud me extollebat Scolimorrhodiam; ut jam nec dubia mihi eſſet profectio, ſi tam bono parenti ſuperviverem. Sed diſcedere à latere ſpirantis neq; ego voluiſſem, neq; ipſe niſi moleſtiſſimè laturus videbatur.

Ecce autem dum in hac felicitate ſaginor, & penè errorum memoriam tam commodi penates obruunt, jam in alia terrarum parte mihi nova malorum ſeminafortuna qværebat. Qvippe florebam in alia civitate, famaq; pulcherrima ubiq; efferebar, qvod veluti ſecretus cum Themiſtio vivebam; neqve lupercalium videbam laſciviam, & cum ſibi diſſimilis Saturnus gaudebat, publicam licentiam mea abſentia damnabam. Jam me modeſtiores ambiebant, neq; erat parum ad laudem, ſi qvem freqventi conſortio dignabar. Forte accidit ut inter Themiſtii cultores juvenis qvidam optimæ fron-

frontis, qvodq; maximè amabam, penè nimia modeſtia lenis, meam familiaritatem pertinacius qværeret. Nec contentus communi benevolentia, qvam facilè in omnes expromebam, ad arctioris amicitiæ ſacramentum incitavit. Non potui diu negare tam officioſum munus, præſertim cum pignora haberem animi non langvidè ad virtutis difficultatem exſurgentis. Itaqve paulatim ad extremam charitatem deducti ſumus; reſtabatqve arctiſſimæ neceſſitudini, ut illi prioris vitæ miſerrimam ſeriem narrarem: ego viciſſim, qvis eſſet, & ex qva gente aut parentibus, cognoſcerem. Hæc diutiſſimè non ſine pertinacia celavimus: nam & ego contemptum ex tot fortunæ ludibriis timebam, & ille altioribus cauſis deterrebatur aut patriam aut genus confiteri.

Forte in Themiſtii umbraculis eramus, & poſt ſvaviſſimos ſermones, Ego vero, inqvam, Anemon, ſi tantum mihi virtutibus notus eſſes; tamen rogarem cui arbori precioſum ſurculum orbis deberet: nunc vero qvoniam intima vitæ conſvetudine permixti in eandem felicitatem eoſdemq; juravimus caſus, noli admirari, ſi vehementius exopto, & parentum fortunam, & rationes tuas, nihil diſſimulata oratione audire. Ille corpus meum amabili brachio incinxit, oculisqve mœrore blandiſſimo in me defixis: Vides me, Euphormio? inqvit; mihi crede, & hic cultus & vivendi ratio

meæ gentis dignitatem ſubtiliſſima ratione mentitur. Qvippe magnis parentibus natus in hanc communis vitæ ſimplicitatem, mea ſponte, & clandeſtinis conſiliis deſcendi. Jam illud à pueritia cognovi, qvantis caſibus humana omnia vertantur, & nihil tam ſecuris radicibus niti, in qvod violentia fatorum non valeat. Nam ut pater in altiorem conſcenderat locum, eo apertior tempeſtatibus fortunæ, nullas rerum viciſſitudines, aut inconſtantiam Principum intacto remigio evaſit. Qvis ægritudines animi, qvis ſpem implacidam, aut pervigiles curas, nunc metuentis ruinam, nunc aliis imminentis, exponat? Et hæc mihi videbam inſtare, ſi in parentis veſtigiis hærerem: vitam ſolicitudinibus veluti aſſiduis ſentibus horrentem: ut ambitioni, & curis & nunqvam voluptati ſinceræ ſic vacarem, ut mihi impendere diem non poſſem: ſucceſſuram interim mortem, qvæ in ultima ſcena aulæum tolleret, & veluti puerorum luſum finiret. Audiebam qvæ multi de æternitate loqvebantur, & illius cupiditas mihi turbam, aulasqve & negotiorum nomina inviſa faciebat. Neqve langvidè ambitionis & potentiæ ſupplicia effugi. Nam cum me deſtinatum audirem ad artes theatro arenæqve ſimillimas, ut gladiatoriam facerem, neqve aliud ex priſca doctorum hæreditate qvam citharam haberem, primo impetrare veniam tentavi; ut ad ſerium animi otium mihi lite-

ra-

rarum ſtudia darentur; & poſteaqvam obſtinatum parentem minimè inflexi, communicavi audaciæ conſilium cum uno Acignianorum, qvi mihi primus hunc ſyderium amorem injecit, & exiguo commeatu in hanc urbem furtivis itineribus prorepſi: ubi ſi me ſcholaſticorum induſtria produxerit ad conſvetudinem Muſarum, ſtatim in arcanam Philoſophorum diſciplinam me dedam, illorum qvibus unica eſt ſolicitudo, per moleſtias corporis laceſſitamq; paupertatem ſynceros animos ſyderibus transfundere. Et nunc parentes mei deſolatæ ſenectutis orbitatem qveruntur, mihiqve per lamenta & miſerrimos planctus certiorem ad Numina viam ſanciunt. Qvod ſi me audis, Euphormio; & potes felicitatem leviſſimo impendio emere, tu qvoqve Themiſtium relinqves, abdicatisqve mortalitatis commodis te in clientelam ſyderum committes.

Poſt hanc orationem etiam vehementius Anemonem amavi, & exoſculatus ſum impetum animi tam averſum ab humilitate voluptatum. At cum indies inter nos muſſitaremus de Philoſophorum vita, ad qvos ipſe properabat, tandem ego non conſcius tantum conſilii, verum etiam particeps evaſi. Ipſum conſpirationis ſecretum, qvod inter nos fideliſſimum erat, & præterea qvod amicos ab hac mente averſos ſciebamus, utriusq; pertinaciam maligna voluptate acuebat.

Cæterum cum conſvetudinem meam triſtiori ſeveritate horrentem Themiſtius miraretur, diligentiusqve ponderaret ſermonum meorum ſanctitatem, non potuit amplius decipi, & pene mecum orationem habuit, qvæ Æneam Carthagini ſtitiſſet. Sed non profuit apud obſtinatam mentem, cum etiam crudelitatem in pietatis parte ponerem; illudq; omnino reſpondi: apud me qvidem omnia qvæ ſunt in humanis rebus Themiſtio cedere, Themiſtium autem cœlo. Ille poſt iracundiam, & lachrymas, & cætera qvæ in me valitura arbitrabatur, cum aliqvando manus dediſſet; Si fata, inqvit, voluiſſent, Euphormio, ut pios digitos meis luminibus ad extremum officium admoviſſes, neqve ego me ſenſiſſem mori inter tuos amplexus, & has opes, qvibus ſenectutem meam oblecto, etiam poſt interitum ſervare credidiſſem. Sed qvoniam fata inviderunt miſerrimo ſeni, & te fortaſſe malignior fortuna exagitat, ego qvidem longo luctu tuæ familiaritatis pœnas luam, te vero & conſiliis informare anteqvam diſcedis exopto; & qvoniam ad tua in Italiam vota contendis, honeſto cultu inſtruere, ne te Philoſophi ad ſe egeſtate compulſum arbitrentur. Cæterum ne pelagus ignores, qvod audaciſſima nave ingrederis, tibi ego tempeſtates, ego fluctus, & fortaſſe pœnitentiam prædico, &, ſi te humana conſilia in illos curſus egerunt, nihil de naufragio dubito. Me qvoqve, dum primam

ado-

adoleſcentiam ex aliorum conſiliis regebam, penè eadem procella evertit, cum blanditiis invitarer ad laborem, & penè hamum ſub ſpe dulcisſima non ſentirem. Qvid infeſtis vocibus planorum audaciam ad publicas depoſcimus pœnas: aut qvid illi tam triſte merentur, qvi cædibus iracundiam ſatiant? cum inter nos impunè verſentur graſſatores urbani, qvi familias totas excidunt, &, qvod de Sirenibus loqvuntur, audientes per ſaxa & naufragium ad imaginem voluptatis invitant. Hæc eſt illa diſſimulata Juno, qvæ tot Semelas hodie prætextu ſyderum pervertit, hæc crudeliſſima peſtis, qvæ orbitatem clariſſimis gentibus & ſolitudinem fere reipubl. implacabili furore minatur. Nam ut feræ, qvæ ſemel maculas ruperunt, magis indomita natura ſe ſylveſtribus dumis abſcondunt; ita qvicunqve deliniti blandimentis ſe in ſanctitatem illius Philoſophiæ dederunt, poſteaqvam malè fundatos conatus aut conſtantia aut robur deſtituit, pudorem voluntaria ſolicitudine intra penates ſuos damnant, vel licentius libidinibus indulgent, ut ſincerè videantur priorem conſvetudinem ejuraſſe. Neqve Philoſophi poſt tot familiarum incommoda, poſt omnium publicos qveſtus, à damnatis criminibus recedunt: ſed imprudenti ætate abuſi ita de æternitate loqvuntur, ita flammas & ſupplicia, & ſeveritatem Numinum inclamant, ut juvenes nondum ſatis adulto robore ingenii obſtupeſcant ad tot

mon-

monſtra, nec aliter ſe declinaturos ſcopulum exiſtiment, qvam ſi in eorum nave trajiciant. Qvod ſi ea mente agerentur, cujus nomen inanibus larvis præfigunt, ſi vero Numinum & adoleſcentiæ amore tenerentur, illud ſaltem cogitarent: non omnes ea firmitate animi eſſe, ut deſertis voluptatibus in aſpera Philoſophia durent; etiam plerumqve maxima ingenia avidiora libertatis ſuæ eſſe, & raro ſolitariæ gravitatis vinculis poſſe conſtringi. Nunc autem qvaſi nulla pars reipublicæ præter Philoſophiam procuranda ſit, omnem adoleſcentum induſtriam ad ſe vocant, & veluti tyrannicis edictis territæ juventuti imperant: neqve ferè ulla avis non relinqvit ad vimina plumas, qvæ illos aucupes audivit. Qvid qvod diverſæ Philoſophorum Scholæ ſubhorridis præceptis ſuos greges diſtinxerunt? Omnes ſub iiſdem votis argumenta adoleſcentibus proponunt, omnes eundem exitum laboribus profitentur: tamen vix aliqvis ex iis adoleſcentem laudabit, niſi qvi in eandem Philoſophiæ ſectam,in qva ipſe vivit, jurabit. Adeo penè omnia ſibi mortales affectus in ea venatione vindicant; & Philoſophi miſerrimè decepti non ſapientiæ cultum, ſed ſuam rempublicam diligunt.

At vero miſeri parentes, qvorum periculo iſti qvotidie peccant tam inultis ſceleribus, poſt ingratam ſolicitudinem curaſqve, & ſæpè prodigum amorem, cum primam tot laborum mercedem à jucunditate adoleſcentum expectant,

ctant, omni ſpe fraudari plerumqve ſuam meſſem hoc turbine interverſam deplorant: ſed nec tutis ſuſpiriis deſolatos penates proſeqvuntur, dum ſimplicitas vulgi omnibus fraudibus aperta, qvæ religione adumbrantur, lamēta orbatæ ſenectutis pro flagitiis accuſat; & ne in hoc gradu calamitas conſiſtat, cum parentes lachrymis & tempore penè dolorem exſaturaverunt, ſæpe liberos abdicare Philoſophiam, non minore indignatione, qvam cum eos amiſerant, vident. Tu tamen, Euphormio, ſi te non vera prudentia, ſed veneficia ambientium juventutem ad hanc ſolicitant vitam, & alienando in ea defeſſus ad priorem qvietem ſuſpirabis, noli multum tuo peccato imputare; & ego immodeſtius lætabor, ſi jam conclamatus filius mihi iterum vivet: Cum in hunc modum affectu ſimpliciſſimo peroraſſet, & optima mulier impleviſſet omnes intimæ veſtis receſſus ingentibus donis, ego ultimis amplexibus acrius amorem irritavi, ac deinde cum Anemone Delphio profectus ſum, & in Italiam iter converti. At vero poſteaqvam ſuperatis navibus Mediolanum pervenimus, cum fama civitatis nos aliqvandiu teneret, non ſine deorum mente occurrit, qvi hunc impetum ſaluberrima ratione moraretur.

Qvi fluctus tumidos, aut facilem notum
Mutare, aut tepidis vellera nubium,
Qvæ ſemper coëunt veris honoribus,
Audaci poterit modo

Cer-

Certis ſubdere vinculis;
Hic ſolus juvenum corda ferocia,
Hic ſolus tumidi flectere ſangvinis
Æqvalem rapidis ignibus impetum,
Hic ſolus dare turbidæ
Mentem ſtultitiæ poteſt.
Nunc blandè juvenis deliciis perit,
Nunc illum pietas aſpera decipit:
Da tempus tenebris; jam veniet dies,
Jam pulchrum roſeus jubar
Titan curribus advehet.
Sed nec, qvæ celeres præcipitant aqvæ,
Certes oppoſitis frangere pontibus.
Nec tu dum calidus luxuriat cruor,
Optes imperio truci
Lætum ſiſtere turbinem.
Flumen ſponte ſua clauditur alveo
Qvando non vetito luſit in æqvore,
Et deſideriis qvi furit impotens,
Poſtqvam crediderit ſibi,
Vives conſilio ſenum.

Forte in eodem diverſorio, in qvod nos ſive caſus, ſive numinum conſilium tulit, paulo ante advenerat addictus qvoqve religionum pietati, ſed aliqvanto prudentius qvam aut ego aut Anemon, vir dulciſſimæ conſvetudinis, & in qvo nulla ſeveritatis triſtitia liberalẽ arctaverat frontem. Theophraſtus appellabatur. Ille noſtra conſvetudine delectatus, cum penè iisdẽ ceremoniis diem exigeremus, eademq; curioſitas maximè nos ad templorum moles deduce-

Digitized by Google

ceret, paulatim inſinuatus in familiaritatem, qvi & unde eſſemus, qvove ſtudio Tyberim qværeremus, à nobis voluntaria cõfeſſione expreſſit. Præter eximias virtutes in Theophraſto ætatem qvoqve reverebamur; & ille mitiſſima manu paulatim profundis vulneribus ſine noſtro ſenſu medebatur. Nam & ſolertiſſima ingenia penſabat, & ut hominem viderat, velut ex garrula invidentis Momi feneſtra recludebat intimam mentem. Ille nos nec duraturo impetu Philoſophiam petere prævidit, & Anemonis qvidem facile ingenium eſſe, ſubitisqve deſideriis exardens, me autem ſpontaneæ captivitatis impatientem, qva auſtera Philoſophia damnatur. Et jam illi faciliores eramus, qvoniam pietatis ſtudiis exardens, non qvidem contra Philoſophorum præcepta diſputabat, ſed tantum noſtros impetus regere videbatur. Cæterum, neqve amplius Anemoni parentum cuſtodia obſtabat, egoqve velut obicem Themiſtii ruperam, & utriusqve animi faces, qvia nemo jactatas inflammbat, ſpontanea remiſſione langvebant. Itaqve paulatim placabiliores illecebris facti, qvibusdam gradibus de ſubhorrida ſanctitate exceſſimus. Et Anemon qvidem revocatus in memoriam gentilitii ſplendoris, cum ſenſim parentis hæreditas paupertatis conſilium deſtruxiſſet, tandem ad penates redire conſtituit, & veniam ætati depoſcere. Ego vero ſuperba deterrebar verecundia, ne ad Themiſtium re-

di-

direm. Et jam tantum Muſis debebam, ut earum beneficio ali poſſem, ac præterea freqventibus ſtimulis Theophraſtus urgebat, ut ætatem in literis ponerem, cum laudaret ingenium meum, mihiqve inter Scholaſticos promitteret nomen.

Cum igitur qværerem, ubi maximus literarum qveſtus eſſet, & omnium populorum famam diligenti examinatione penſarem, non dubitavi qvin commodiſſima eſſet Marcia, civitas in vicino. Qvippe Acigniorum familia inde contumaci ſeſe exilio ejecerat; & tum novis doctoribus avidiſſima juventus vacabat. Et hoc qvidem conſilium Theophraſto minus placebat, qvia atrox rumor bellum in proximam veris commoditatem minabatur. Itaqve qvanqvam & ipſe locum qværebat ubi literas non ingratis ſudoribus promitteret; tamen graviori fama deterritus receſſit in Eleutheriam; cum inter nos feliciſſimum amorem non vulgari fœdere ſanxiſſemus. At vero Anemonis cervicem creberrimis amplexibus attrivi, neqve divelli à chariſſimo ſodale, ſed aliqvam partem mei relinqvere vibebar.

Sed poſteaqvam ille qvidem in montium barbariem, ego autem verſus Marciam conceſſi; tunc vero moleſtisſima ſolitudine afflictus me rediiſſe ad malorum conſvetudinem ſenſi, & hoc qvicqvid calamitatis erat velut ultionem dolorum, qvibus Themiſtium meo diſceſſu oneraveram, non ſine triſtiſſima facino-

Digitized by Google

noris confeſſione toleravi. Nam ut illi orbitatem impoſueram, ita me Numina amicorum ſolatiis deſtituebant. Sic Peleus cæeem Phoci ſuorum interitu perſolvit, & Cadmus ſatisfecit Martio ſerpenti dejectus in ventrem. Qvicqvid mortales peccamus, aptisſimas pœnas dii inveniunt; nec ingenioſiores ſumus ad ſcelera, qvam illi ad vindictam.

Marcia in effuſis paludibus collocata, qva ocioſum mare torpenti licentia deſtagnat, veluti provocat naturam, & hominum domicilium intra profundi limites protendit. Ego ut primas turrium minas in mediis aqvis deſpexi, non audebam cogitare civitatem: ſed veluti lapideas naves, aut ſi qvid mirabilius animo occurrebat, mutus ipſe torpenſqve contuebar. At vero poſteaqvam mediocri rate in mediam urbem perductus, ab utraqve navigii parte ſplendisſimas domos, marmoraqve & aurum & tecta operoſis minis pendentia conſpexi, dii deæqve! qvam non opes civitatis, ſed naturæ divitias & plusqvam Apollinis miraculum vidi, qvi errores labentis patriæ impoſitis radicib9 aſtrinxit. Ac deinde cum fora ingentibus ſpatiis aperta, ædeſq; publicas, & fanorum religionem perluſtraſſem, terrasqve velut æqvoris victrices ligneis fundamentis in hanc audaciam ſuccreviſſe mirarer; tunc ego nec qvo vultu omnia exciperem, nec qvibus verbis uterer, ſciebam; & pallium, qvod pictor Agamemnoni circumvolvit, in tam manifeſto ſtupore optabam. Sed

Sed cum in medio foro novus hoſpes ambularem, oculoſqve ad publicam pulchritudinem ſuſtuliſſem, forte qvidam in peſſima veſte, caputqve dimidiato orbe humiliter tectus, in me incurioſius vagantem ſuperbisſimo ictu offendit. Ego tanqvam de altisſimo excitor ſomno, contemplatusqve vilem habitum, non ſuſtinui decedere præcipienti. At ille ut dextera ovillæ fruſtum tenebat, fortisſimè in oculos nihil tale cogitantis impegit. Perturbatus, & præter commune injuriæ dedecus perfuſus qvoqve verecundia, qvod indignum certamen mihi cum coqvo judicarem, repente multitudine incingor, interrogatusqve num in ea civitate habitaſſem, poſteaqvam me externum confirmavi, gravioribus qvidem pœnis ereptus ſum: cæterum ſeveritate verborum non perfunctoriè caſtigatus. Ille autem non modico faſtu ovillam ſuam qvatiens, per adorantem populum vagus, tandem olus etiam mercatus implevit laciniam veſtis, ſeqve in ſcapham conjecit, qvam in proximo religaverant nautæ. Ego me in diverſorium turbatisſima mente recepi, ſtabuliqve dominum rogavi, num in illa civitate præfecti culinarum imperarent? agnito ille errore intemperanter riſit, &, Qvem inter abjectiſſimos numeras, inqvit, ab origine pene ipſos Deos recenſet. Nam hic genus optimates profitentur non ſtipatorum agminibus, aut habitu ad novitatem mollis elegantiæ correcto, ſed ſecularium veſtium

con-

conſtantia, ut tales agnoſcamus, qvales ipſi majores in imaginibus oſtendunt; adeo conſvetudini apud illos eſt reverentia: nec ſi bellis attriviſſent orbis opes, aut triumphos invenirent ad luxum, aut manipulare fœnum in Aqvilam mutarent. Cæterum videbis macella pererrantes, neqve illa, ad qvæ ſtomachus connivebit, pudor eſt ad penates nobiliſſima manu deferre. Et his moribus noſtri qvidem nobiles nomen libertatis indiderunt. Sed externi ruſticitatem horridæ vetuſtatis, vel ignobilis negotiationis veſtigia lepidiſſimis jocis infamant.

Dum hæc mihi ſtabularius ex diverſorii feneſta memorat, egoqve in ſubjectos vicos curioſis oculis vagor, multæ ſcaphæ diverſiſſimis hominibus plenæ per anguſtias canalium ferebantur; ac ut publicos conventus crederem, tunc omnium gentium voces & diſcrimina veſtium faciebant: & cum à diverſitore qværerem, qvæ cauſa tam diverſam multitudinem coëgiſſet, Gephyrii minæ, inqvit, & in hanc urbem contumax furor, pene totius orbis ſtudia excivit. Et jam legati ab omnibus imperiis venerunt: illi qvidem ne Gephyrii nos ad turpitudinem iniqvi fœderis deducant; alii ut incendii furorem obruere velimus, anteqvam contiguam partem terrarum, ac deinde totum orbem, valentiſſimo ardore pervertat.

Ego ſanè nec qvis Gephyrius eſſet ignorabam, & tam publici tumultus cognoveram

fon-

fontem. Sed non habebam ineptum diverſitorem, & præterea exterorum concurſu doctè mihi de controverſia poſſe loqvi videbatur. Itaqve ſeductum in interius ſtabulum cœpi liberius orare, ut rem altè exponeret, & qvomodo Gephyrium læſiſſent, cujus etiam furor ultra fatum mirabili ratione deſævit. Ille ſe diutius collegit, & illius ſaporis orationem incepit, qvæ non à viliſſimo homine, ſed planè à politis diſceptatoribus condita videbatur.

Gephyriorum ſeries, inqvit, & formidabile tot gentibus nomen, non unica ætate, aut ſeculo, in tantum faſtigium excrevit. Placidis mollibusqve initiis, velut ille Europæ amator, ſenſim orbem è litore in altiſſimum pelagus nihil ſentientem deduxerunt. Ac ne omnia illorum artificiis imputem, accuſare majorum noſtrorum benignitatem poſſumus, qvæ invitam Gephyriorum integritatem nimia libertate corrupit. Olim qvidem, ut audio, Rex ſacrorum inter pontifices imperabat, nullus ordinanti pulvinaria, vel faſtos numeranti repugnabat, ſed ne publicas vires occuparet tam ſuperſtitioſa majeſtas, neqve populum ad conciones vocare poterat, & illum cum flamine Diali ab ambitione magiſtratuum ſolicitæ amoverant leges. Sed aliter cum Gephyriis orbis egit. Ipſi reges atqve imperia ſe ſponte illis hominibus prodiderunt; & eorum penè ſordidam ſanctitatem ingentibus divitiis colen-

lentes dulciſſimo imperii guſtu humanam aviditatem laceſſiverunt. Nam cum venerarentur oracula, qvibus Gephyrii Deorum mentem exponunt, repentè ſynceram pietatem ſuperſtitio corrupit, ut traduceretur illa vis, qvam in ſyderibus habent ad imperium terrarum. Et primo litigantibus provinciis arbitrium ad Gephyrios deferebatur, illiqve feciales integerrima ſanctitate inter volentes imperabant. Sed paulatim aſſvetarum gentium animi hos antiſtites deorum paulo infrà Numina adoraverunt, & omnia eos poſſe, in religionis parte fuit. Nondum orbis ſe domitum ſenſerat, & jam omnia infra Gephyrios erant, jam regna *occidere ac edere* poterant, & illud caducis rebus feliciſſimum videbatur, ſi eas inter immortalitatis ſuæ negotia alio nutu regere voluiſſent. Hinc tot urbium dira everſio, hinc funeſtæ pietatis crudelitas, & illius qvod habebant arbitrii in judicium ſuperba mutatio. Gephyrii ſane diu cum immodeſtia luctati, tandem ſe communibus vitiis permiſerunt. Qvippe paulatim obſolevit antiqvæ paupertatis memoria; cultusqve, & purpura, & gemmæ, & faſces, pene hodie ad primorum Gephyriorum ruſticitatem erubeſcunt.

Hic autem qvi hodie Gephyrius imperat, qvanqvam leniſſimæ conſvetudinis homo, ſolicitantibus illis qvi per publicam mundi calamitatem clareſcunt, voluit hujus civitatis ſecures circumvolvi inexplicabili faſce: & tan-

tum ejus imperio ſtringi. Cum obſtarent noſtri principes, occidentalis nubes, in qva Gephyrius fulmina ſtrueret, in noſtrum caput promittebatur, & nos fœderib9 validarum gentium, etiam penè illorum favore, qvi publicè maledicunt, mundi inclinationem agnovim9. Ille, velut impetu cœlum ac maria rapturus, crudeliſſimis edictis detonuit, & ſi mihi credis, hoſpes, ſuam cauſam præcipiti furore corrupit. Qvid attinuit penè minis conjunxiſſe præcipites ictus, qvid nos deducere in anguſtias, ut etiam cogeret eſſe hoſtes? Vapor qvoqve in nubibus preſſus exclamat, & timidiſſimis feris ſua arma neceſſitas oſtendit. Si permiſiſſet iracundiæ tempus, ſi diu libraſſet illud fulmen, qvod immaturis nubibus emiſit, forſitan mitigari potuiſſent tam cruda imperia; neq; noſtri magiſtratus armorum vel ignaviæ neceſſitatem expectaſſent.

Sed nec impunè pertulimus ſævientem; & ut amicis fœderibus coëamus, durabit ad poſteros atrox memoria vulnerum, qvibus Gephyriorum cauſam hæc contentio afflixit. Qvot volumina per orbem diſſipata excuſſere Gephyrii vires, & hanc vanitatem imperandi deriſerunt? nec ab iis qvidem ſparſi qvos religio iniqviores fecit, ſed ab illis qvi ſacrorum participes tamen docent graviora ſceptra eſſe, qvàm ut illa inanes Scholaſtici argutiis moveant. Etiam plurimi intemperanter ingeniis utuntur, & res ſeria hodie ad ludibrium proceſ-

ceſſit. Certè hanc chartulam, qvam vides, modo filius è ſcholis attulit, impiam me herculè, ſed qvia jam vulgaris eſt, ejus te lectione oblectabo.

Petrus ut in totum regnabat maximus orbem,
Heu qvanta cecidit jam modo parte ſui!
Libera projectum ridet Germania frenum,
Et negat excuſſas poſſe ſubire minas.
Qvaq; patet lato fœcunda Britannia ponto,
Uncia pro cunctis non datur una focis.
Majus adeſt vulnus: O vos miſereſcite Petri!
Italiam Petro tollere bella parant.
Nec tamen ille ferox, qvo ſe Germania primum
Romuleas jactat non timuiſſe minas;
Nec qvi tergeminam rides Calvine coronam,
Et Latium latio deſtruis eloqvio.
Nec qvi vel Tameſim, vel qvi bibit incola Rhenũ,
Tam fera collata prælia mente movet.
Sed tumet Adriaci Marcus tutela profundi,
Et ſecum varios cogit in arma deos.
O dolor! & veterem jam Paulus liqvit amicũ,
Tergeminoq; illi nomine durus obeſt.

Qvod ſi hæc diſcordia incidiſſet in homines bellandi libidine furentes, videres omnia hoc flagrare incendio; nec aliter qvam per alterius partis infamiam lis miſerrima conſtitui poſſet. Sed & ſumus ab armis alieni, & Gephyrius dolet ſuam pertinaciam ad neceſſitatem pugnandi traduci; ſuſcepitq; Protagon tollere dedecus pacis, & tam atrox diſſidium honeſta tranqvillitate extingvere. Nam conatus Liphippi

Digitized by Google

clam noſtri magiſtratus contemnunt, nec à Gephyrio tam apertis vulneribus diſtracti, aliter qvam Protagonis induſtria coibimus.

Cum diverſitor in hæc verba tacuiſſet, ego qvi Gephyrios ſemper colui, nonnihil acerbatus paraveram verba, qvibus illius audaciam refutarem. Nam ut olim occidentibus lucernis non afferebant manus, ne ignis divinitatem violarent; Ita in illis qvi ad religionem prælucent, humanius eſt vitia, tanqvam fumum lychnorum morientium pati, qvam dignitatibus vim afferre, qvas in turpiſſimis hominibus nullæ tamen ſordes maculant. Sed facta mentio pacis lenivit animum meum, & præterea admirabar illius Protagonis felicitatem, qvi huic morbo Æſculapius deſtinabatur. Itaqve ſubmovi atrociſſimam defenſionem, qvam pro Gephyriis habebam, &, Rogo, inqvam, qvis ille Protagon? aut qvibus viribus? dicere potes? Ille iterum longiſſima oratione Protagonis potentiam expoſuit, qvi in Eleutheria, inqvit, ampliſſima regione, Fortunæ ſacerdotium nactus eſt; & nunc tantæ Deæ arbitrium diſponit; vir hoc ſeculo major, & dignus fabulantium miraculis vatum, haud dubiè nobis amicus, qvi Liphippi cervicibus inſtamus, & utiqve devinctus Gephyrio, cujus beneficio etiam poſt interitum vivet. Intellexi Protagonem eſſe ſub qvo Anemon vivebat, & in cujus civitatem me crebris exhortationibus Theophraſtus invitabat.

Sed

Digitized by Google

Sed dum in illis ſermonibus diutius ſumus, ecce ingens tumultus ad ſtabuli fores, & hoſpites ex Eleutheria ſplendido cultu adventant. Nec moratus diverſitor occurrit intrantibus, & humanitatis officium pollicitus, mox in triclinia deducit, mihiq; deinde gratulatur, qvod haberem homines meæ lingvæ, qvibuscum verſari in ſua domo poſſem. Ego vero nondum certus an gauderem (qvippe Eleutheria non longè à Callionis patria receſſit) furtim contemplabar familiam, ut obiter viderem, ſi qvis ex illo comitatu uſitatus mihi eſſet. Freqvens ſervitium gentilitio more turbaverat domum, puerìq; petulantibus rixis penè ipſum diverſitorem obruerant: dominus autem in interiori thalamo erat, procurabatq; feſſum corpus, & credo ad ſpecimen nobilitatis majorum mollitiem fingebat.

Ego poſteaqvam nullum ex familiaribus agnovi, cum illius viri potentiam ex ſervorum audacia metirer, me ex latebris anguſtæ cameræ produxi, qvæſiviqve domini nomen, & commercium lingvæ in benevolentiæ pignus obtuli. Nulla gens eſt, qvæ prolixius humanitatem nihil auferentem promat. Illi mea prope veſtigia inutili ſalutatione tangebant, cæteraqve addebant blandimenta, qvæ pene infantes pernoverunt: cæterum domino ſuo Stratonis nomen eſſe ajebant: illum rerum exterarum ſtudioſum, pulcherrimum ingenium excolere peregrinationibus, & me in felicitatis par-

te ducturum, ſi in tam elegantis hominis notitiam pervenirem. Tum & ego verboſæ humanitati liberaliter indulſi, & cum jam extrema luce convivium gallico more diverſiſſimis voluptatibus menſam impleret, etiam ab illo Stratone arceſſitus ad cœnam, feliciſſimi hominis triclinium intravi.

Nullus in abſentem tuta convicia lingva
Efferat. Abſentem ſemper adeſſe puta.
Forſitan externis qvem credis abeſſe ſub oris,
Eſt tibi poſt magnos proximus ille deos:
Omnia volvuntur, nihil immutabile terris,
Huc illuc homines, aſtraq; caſus agit,
Huc illuc varii deducunt aëra venti;
Huc illuc varias Æole ducis aqvas.
Pondera non aurum, non altas pondera ſylvas
Ulla tenent, falſis currit utrumq; vadis.
Vertitur & cælum; terriſq; accenſus Eois
Protinus Heſperia tingitur ignis aqva.
Nec volucres ceſſant, alieniſq; advena ſylvis
Sæpe per ignotos Cerva cucurrit agros.
Nos qvoqve qvam latum eſt cupidi transmittimus æqvor,
Et celere eſt tardi corporis ingenium.

Cæterum ut in conſpectum perveni, inexſpectatiſſimo viſu confuſus, etiam pene in pavimentum decidi ſtupens. Erat enim hominis qvidem veſtis multo auro gemmiſqve variata, & reflexum præcipuè capitis tegmen lapillis vibrantibus ardebat; cæterum facies tam ſimilis Pedoni, qvem olim inter Callio-

nis

nis mediaſtinos contempſeram, ut nullum diligentiſſimis oculis, ſibiqve parum credentibus diſcrimen invenirem. Certè is ipſe erat, neqve ille me intrepido viſu ſemel iterumqve luſtravit.

Auri triumphum qvisqvis es canat vates;
Auri triumphum dicimus, Veni pauper,
Tuumq; adora numen, & feras votum.
Auro nec arces, nec minis ferox miles
Indomitus eſſe, pene nec poteſt virtus:
Dat corda timidis, atq; turpibus formam,
Scientiasq; rudibus, & novis gentem.
Qvis dignitates aureas habet pauper?
Qvis dives aut eſt ſtultus, aut timet leges?
Aurum profanum eſt: in ſacris tamen lucet.
Aurumq; ſuperos placat ac emit cœlum.
Hæc robora auri forte ſi prius ſciſti;
Nunc aliqvid iſtis majus audias rebus.
Aurum hunc Pedonẽ qvem meus liber ridet,
Aurum hunc Pedonem reddidit mihi gratum.

Ego vero nondum certus, an frontis ſimilitudine in errorem incidiſſem, utpote qvi & Philippum, & Agrippam, & Idumæi regis filium, minimè ignorarem poſt interitum in viliſſimis hominibus propter ſimillimi oris mendacium pene vixiſſe, pronis cervicibus terram, dexteræ tibiæ integumentum infra genu timidiſſima manu libavi. Ille me in apertos recepit amplexus, & poſt aliqvas patrii moris blanditias, invitavit ad menſam.

Omnino anxius eram, nec poteram commi-

niſci, qvibus potiſſimum ſermonibus tam ambigua veritas explicaretur. Itaq; modo de illius ſplendore, modo de ſervitutis incommodis loqvebar, ſed ad utramq; ſcenam pervicacem armaverat frontem; & nunc exiguo riſu, nunc ſecuris ſuſpiriis, veluti alienis malis ingemiſceret, mea tela vitabat.

Verum ut ad Callionis Percantisq; nomina perveni, tum in oculis ſubita verecundia omnem conſtantiam deſtruxit, confuſæq; indicium lingvæ prodidit animum hærentia verba in ſubita trepidatione molientem. Nihil aliud expectabat, qvam ut illum in conſpectu miniſtrantis familiæ apertiſſimo pudore damnarem. Timui etiam, ne me mediaſtinum appellaret. Itaq; mutatis ſermonibus tanqvam fabulam non agnoſcerem, reliqvam menſæ partem hilariſſima fronte traduxi.

At poſteaqvam famuli remoto apparatu & ipſi ad menſam diſceſſerunt, tunc Pedo ad incurvum feneſtræ ſecretum me ſolicita manu duxit, ibiqve ſemotis arbitris totum ſe in notiſſimos miſit amplexus; revocatisq; longius ſermonibus multa de priſtina ſervitute, & de Callionis impotentia, fraudibusqve Percantis recitavit. Qvid enim, inqvit, attinet, per ambages inter nos priſtinam diſſimulare fortunam? & te Euphormionem fuiſſe memini, nunc ſis, nec ne, in poteſtate tua eſt: & Pedo in ſervitute fui, qvem nunc inopinata felicitas in ſplendidius extulit nomen. Adeo nihil

in

in hominibus eſt conſtans, & fortuna cum Regibus amat eos extollere, qvi ſuam felicitatem forti imputent. Cum abominarer Percantis faſtidium, & Callionis impotentiam devoverem, ecce tibi geminata felicitas me jam in mortis ſolatia intentum revocavit ad vitam. Nam & celeriter ſublatus Callion familiæ libertatem codicillis reliqvit; & ego ad hæreditatem cujusdam Chryſii perveni, longa qvidem cognatione mihi conjuncti, ſed cui me ſua orbitas & interitus ſororum proximum fecit. Neqve ille liberalius traduxerat primam ætatem, qvam aut ego Euphormio, aut parentes noſtri fecerunt. Nam à pueritia contempta paupertas depreſſerat ingenium, nec ſcholaſtici capacem indolem præceptis impleverant; ſed tantum ſuæ conditionis miſerabilis Philoſophia docuerat ſine ſtomacho deſpici & parere, qvibus artibus cum addidiſſet ſine ſuſpicione adulari, non modo gratia valuit, ſed etiam dominorum liberalitate ad opes aliqvantulum promovit. Inde cum ſe Protagoni & Deæ fortunæ credidiſſet, incredibile dictu, qvantum felicitas modeſta prævenerit vota; ſanè vel ſe tantum eſſe, vel iis initiis creviſſe, interdum dubitabat. Cæterum ego tam repentè felix, timui novitiam nobilitatem objicere ludibrio juventutis, qvæ in Protagonis familia vivit, veniqve in Italiam, ut deinde gentiles non veluti ab exteris terris, ſed ex alia ſtirpe venientem adorent. Ego jam ite-

rum Protagonis nomine verberatus, (nam & diverſitor non pauca de eodem retulerat) inqvirere ſcrupuloſius cœpi, qviſnam ille Protagon eſſet, qvaqve authoritate apud ſuos floreret, ac cum Pedo nihil mortale de eo prædicaret, adderetq; jam ſtupenti, tantum auri cumulū apud eū cumulari, ut ſufficere viritim orbi poſſet; ego ſtatim ad novas ſpes Pyrrho erectior interrogare hominem cœpi, mihine conſuleret etiam ad Protagonem proficiſci; qvandoqvidem ibi amplius Callionem non timebam. Ille autem perſvaſit, ne conſilium omitterem tam opportunum ad divitias, ſi me fortuna reſpicere vellet.

Inter hos ſermones conſumpſeramus noctis partem. Itaqve poſt occultæ familiaritatis verba, illum publico honore ſervis ſpectantibus veneratus ſum. Cum deinde tota nocte conſilium meum ſubinde animo revolviſſem, placeretqve ad Protagonem ire, ubi præter reliqva etiam Theophraſtum & Anemonem habebam, hac pene oratione ſtudium meum Pedoni confeſſus ſum. Non facilè expleveris agrorum ſitim debilibus rivis, aut in inopia dominorum multum ex fortunæ beneficiis hauries. Ego non vulgari artificio literarum inſtructus, ad hanc urbem veluti ad divitiarum fontem acceſſi: ſed poſteaqvam mihi largius compendium tua de Protagone oratio promiſit, eo ſtrenuè cupiditatem conjeci, ne ſaltem negligentiæ paupertatem

tem imputem. Non facilè dixerim, an crediderit Pedo illud mihi utile eſſe, an à latere amoliri voluerit priſtinæ ſortis invidioſiſſimum teſtem: certè collaudavit mentem meam, & ita peroravit de familia Protagonis, qvaſi ſtaret in limine felicitas, invitantem ultro manum humaniſſima benignitate protendens. Et meæ eruditionis conſcius eram, & credebam ingenio honorem haberi. Spe itaqve fortunæ, meiq; fiducia repletus, iter qvod dii bene verterent in Eleutheriam auſpicatus ſum. Primus forte poſt Kalendas dies erat; ut nec omen fatalibus miſeriis deeſſet. Sed eadem numina, qvæ clades auguriis ſignificant, admonitos mortales ſuis conſiliis uti non ſinunt. Dives ſolum, ac oppidorum cultus, & ſupervacua humanitas in ignotos, fidem Pedoni apud me faciebat. Tandem in urbis confinia perveneram, ubi Protagonem & Fortunam habitare conſtabat; Ilium appellatur. neq; procul ſenem optimi vultus, & qvem oppidanum ex eqvitandi ratione cognoveram, anguſtæ viæ beneficio conveni, & captata ſermonis origine, primum de ædificiis urbis, deqve victu & conſvetudine civium qvæſivi. Procedentibus deinde ſermonibus rogabam, qvibus ſtudiis illa civitas floreret; & qvi plurimum in ea homines poſſent: etiam qvibus ceremoniis ſacrorum obnoxia teneretur. Tendebamus in aditum urbis, qvi Honoris obtinet nomen, cum ille intueri ad dexteram

juſſit, ubi mediocre fanum erat, & turris ſupercilium non invidioſa arte porrectum. Ego hoſpes adoravi incolas deos, ſciſcitariqve cœpi, num Æſculapius aut Vulcanus extra mœnia habitaret? Paupertas, inqvit ſenex, habitat, ad cujus aram duo ſimulachra locantur, hiemis atqve famis.

Perturbatus omine tam manifeſto fui, qvod in ipſo limine dii inimici me deprehendiſſent; neqve diu in illo ſtupore hæſeram, cum mihi animum idem ſenex blandiſſima oratione reſtituit. Et vides ex pomœrio ejectam Deam, inqvit, nec frugalitatis nec luxus amantem: ut intelligas, amœniſſimam civitatem triſtia ſacra, ſeveroſqve Deos non tuliſſe. Cæterum qvibus artibus in hac urbe honor ſit, haud facilè dixerim, qvoniam omnium virtus ad magnæ Fortunæ libidinem examinatur. Videbis Fortunæ ingens templum, & religioſis cultoribus plenum. Dea in ſublimi ara alterum pedem, velut aliqvando avolatura ſuſtollit, alium volubili globo, nec ipſum ſatis conſtantem, reponit, apertiſſima qvidem læva; dexteram autem ſic muliebri ſimulatione porrexit, ut neſcias dare an accipere malit. Certè muneribus tentatur; & fama eſt, non facilè ſimplicitate lacrymantium exorari. Olim qvidem literis avidiſſime delectata eſt, & elegantes libelli aut ingenioſi carminis acumen ingentes divitias emebant: Sed poſteaqvam artem præſtan-

ſtantiſſimam myſtarum vilitas & freqventia dejecit, primum ipſa Muſarum pulchritudo fortunæ ſordeſcere cœpit; deinde in contumeliam verti; ut jam nihil indignius putetur, qvam illi carmen pro donario appendiſſe.

Cæterum excubare in fano ſupplices ſolent, neqve unqvam ſe oculis Fortunæ ſubducere. Ipſa leviſſimo nutu ubiqve cervicem inflectit, & ſi qvando gratioſos offendit cultores, meliori vultu feliciſſimos homines ſalutat, ſuisqve deinde Sacerdotibus inclinatione frontis oſtendit. Nec illi rerum humanarum arbitrio Numini repugnant, ſed mox è turba eximunt qvos benignior fortuna ſelegit; coronatosqve lauro, velut temporum & ſapientiæ victores, ad ſummum fortunæ antiſtitem adducunt: is Protagon appellatur. illic ambitioſi exitus voti, illic magnarum cogitationum portum iratis æſtibus ventisqve fortuna ſubduxit.

Et ſcis, inqvam, pater, Sacerdotum nomina, qvi initiatos ad felicitatis bona in ſacrarium Protagonis perducunt? Qvidni, inqvit, ſciam, cum iis creberrima ſupplicent vota; cum & Protagon & Fortuna ex ipſorum conſilio ſua oracula componant? Omnium potentiſſimus ex ſeveritate nomen invenit, & Doromiſus appellatur: hic eſt qvi primus eorum nomina ad Protagonem defert, qvos fortuna reſpexit. Sed ſupercilium ſuum duriſſima arte effingit, ipſiqve

qve fortunæ audet iraſci, ſi qvando benignius ſupplicantibus indulget. Et tamen iſtius Deæ beneficio in eum gradum conſcendit, in qvo poſitum Eleutheria & ſe forſitan miratur. Nam in privatas ſpes adolevit, & aliqvando Fortunæ templum ingreſſus, neſcio qva Deæ benevolentiæ ad Protagonem traductus eſt, mox ſimilitudine morum conciliatus, cum ſolertiſſimus homo ita cupiditates torqveret, ut omnino videretur iisdem ſyderibus conceptus. Itaqve rei familiari præfectus eſt, vir ingentis naturæ, & qvem, ſi me digno precio emeret, contra invidiorum argumenta in cœlum meritiſſima prædicatione levarem. Illius potentiam Torrentius, & Neapolitanus, Janicularis qvoqve ac Curſor, aliis rationibus proximè conſeqvuntur. Nam Longinius nuper expectatæ morti conceſſit; & jam-pridem emortua ſenectute langveſcens moleſtum negotiorum & dignitatis oderat nomen. Eminet qvoqve Figuli aureus honor, & veteris Agathoclis abundantiam immenſis vectigalibus vincit. Sed nullus ad Doromiſi potentiam accedit; & ſi (hoſpes) hic ad fortunam feſtinas, noli opes exſpectare, niſi te ille primus ad Protagonem hujus Deæ imperio deducit.

Cum hæc mirifica humanitate expoſuiſſet, & omnem Reipublicæ ordinem hiſtorica fide promitteret, intercepere orationem affines, qvi obviam optimo ſeni proceſſerant, & eripue-

puerunt notitiam mihi rerum illarum, qvas poſtea difficillimi temporis diſpendio perſpexi. Igitur cum ſe mihi jam pene familiariter ultimis amplexibus traderet, paululum ab amicis ſemovi, &, Per fidem, inqvam, tuam, qvis aut qvibus moribus Protagon ſit, paucis dicere placet? nec libidine curioſitatis motus, ſed neceſſitate interrogo: Miſerere, & ingenium viri oſtende, ſub cujus legibus victurus acceſſi. Iratus ille excuſſit fortius veſtem, qvam comprehenderam manu, &, O mi hoſpes, inqvit, ſcias me ad hanc ætatem ſine parricidio vixiſſe, qvi ſeris criminibus pervertis innocentiam meam. Neſcis qvantum flagitium admittant, qvi de Protagonis moribus qværunt? Jovis qvidem cerebrum & Regis, ut audio, Perſarum proverbium conjungit, & paſſim qvos familiaritas Deorum extulerat ad vaticinia, iis qvoqve ſecures parebant. Nulla tamen ſecula Protagonis genium æqvarunt; nec ille Fortunæ tantum, ſed Virtuti legem imponit. qvidqvid ipſe aut facit, aut cogitat, Eleutheriani adoramus; nec qvenqvam ſimiliorem numinibus ad nos fata transmiſerunt. Tu verò Deos comprecare, ut ignoſcant ſimplicitati tuæ, & in Protagone Deorum potentiam, & ipſius cœli imaginem, reverere.

Exhorrui tam improviſo ſcelere contaminatus, & tamen diſſimulato metu, qvoniam ad portas veneramus, Deos Deaſqve ſalutavi, urbiſqve maxime tutelam, ſive eſſet ipſe Protagon,

gon, ſive aliud ocultæ religionis numen. Et ea qvidem veſpera ignoto diverſorio contentus, ſuſpenſam maximè noctem inter varias cogitationes exegi. Prima deinde luce qvæſivi, qvi ſuam operam numis vellet addicere, & per ignotam urbem inutiles prohiberet errores. Novo itaqve ſatellitio ſuperbus, præterea redemptis optimè veſtibus ornatus potentiſſimæ Fortunæ templum peto. Ac cum per viam catervatim homines occurriſſent, non molliſſima modo lana contecti, ſed ſerico ſplendore ad luxuriam vibrantes, cœpi damnare veritatem heſterni ſenes, illudqve certò exiſtimare, neminem ſe opulentisſimæ Fortunæ advertere, qvem illa reſpicere nollet.

Ac poſteaqvam libavi ſanctiſſimum limen, alias cogitationes ſtrenuè qvidem projeci, cæterum illud attentiſſimè reputabam, qvibus maximè votis mihi deam propitiarem. Cumqve ſolicitudo tam ingens obtutos oculos defixiſſet in terram, forte omnibus tranſeunti matronæ aſſurgentibus, ego ſolus non deceſſi de via, obviumqve corpus ruſtica ſimplicitate alliſi. nam nec ſatis qvidem ipſa incurioſum adverterat, nec etiam juvenis cincinnatus, qvi delicatè gradientem ſuſpendebat. Sed ut trepidum ſuſtuli lumen, & forma mulieris incauta præcordia trajecit; Dii Deæqve, qvam ſubita mutatio ne me qvidem mihi reliqvit! Oculi ſyderibus pares vivido ſplendore vibrabant; frons porrecta; & inter aurum argen-

tum-

tumqve comæ nitentes, genæ qvas ceruſſa deteriores feciſſet; os Veneri ſimillimum ſuo Marti blandienti; cervix nec immobilis, nec præter majeſtatem annuens; ſinus bicipiti turgidus colle, & cui ſuum Parnaſſum donare Phœbus poſſet. Deniqve ſi pro Fortunæ numine ſediſſet in ara, magis ſtudioſos cultores inveniſſet. Ac in me qvidem illa ſine aliqvo ſtupore conſpexit, ſed attonitæ ſimilis hæſit, & mutua admiratione defixa meam frontem curioſa ſpeculatione luſtravit. Diceres conveniſſe, ut utriqve immobiles animorum transmitteremus affectus. Adeo qviddam eſt arcanum in amicitiarum fatis, & natura ſimilitudinem affectuum inter ignotos mirabili genio temperans, etiam cognationem animorum inducit. Ubi vero revocavimus animos licentius ad auſpicia amicitiæ coëuntes; illa qvidem incluſit velo frontem, ego autem ſvaviſſimo dolore perfuſus, veluti relinqverem antiqvæ familiaritatis locum, ægrè ab ipſius latere veſtigia moliebar. Et hic qvidem inconſulti amoris turbo omnia animi mei decreta ſubita tempeſtate pervertit. Sed qvis ſapientiam in odio, aut in amore iniqvus arbiter qværit? Ipſa Venus temere nata eſt ex ſpumis, qvas inanis egerat ventus, ne amicitiarum exordia ad ſeveritatem prudentiæ diſponamus. Fœminam nobilem, & qvam ſperare non poteram me in illa civitate inter tot Dearum millia inventurum, ego peregrinus & igno-

ignotæ conditionis homo, præterea adverſantibus fatis omnia aggreſſus, nullis argumentis præter ſubverſi animi impetum, pene diligere audebam. Nec illius mihi conſvetudinem promittebam; ſed erat aliqvid in læſi pectoris ſenſu, ſimile deſiderio, & veluti cuniculus longæ ſpei, qvæ nondum fatebatur cupiditatem ſuam.

Jam ſuperaveram teſtudinem templi, introqve pergebam ad Deam, cum ſimulachrum Fortunæ video, omnino qvale deſcripſerat ſenex, & donaria pasſim ex auro argentoqve pendentia. Omnia exſonabant profesſis ſupplicum votis, & plura, ut videbatur, muta devotio occultabat. Itaqve poſito genu, & ipſe in hunc modum oravi: Domina mortalitatis & Fatorum, cujus imperium terras & maria exercet, ſi non faſtidis peregrini ſupplicis cultum, & te velut ſororem naturæ varietas delectat, muta, O Regina, & inflecte conſtantiam malorum, qvæ me pertinaci odio laceſſit. qvo longius ſparſeris beneficia in externos, eo miſericordiæ fama tuum regnum religioſius extendet. Et ſi me provexeris facilis, notæ miſeriæ adoleſcentem; mihi crede, multi divites ex Luſinia ſpes eaſdem, Domina, precioſis donariis à te ement. Felicitatis meæ arbitrium tuo numini relinqvo; nec deſcendo ad licentiam votorum. Injuriam cœlitibus facit, qvi indulgentiæ viam præſcribit. tantum O Dea, ſi licet, faventem Protagonem deprecor,

& præ-

Digitized by Google

& præterea ne in miſeriarum omen omnium fœminarum fœlicisſima mihi occurrerit intra ſeptorum tuorum ſanctitatem.

Hæc humillimo mentis ſpiritu effudi, cumqve immota Dea nihil mitigato vultu conſtaret, etiam qvaſdam verborum blanditias adjunxi: donec laſſata pietas impatientiam meam ad alterius ſpei novitatem convertit, &, Qvid, inqvam, ſi mihi ipſe pro Fortuna faveo? qvid ſi, qvod illa tardè & fortasſis faciet, ego celerius exſeqvor? me ſcilicet ad Doromiſi vultum confero, oroqve ne repudiare velit hominis preces, qvem ipſe Apollo & Muſæ, niſi me amici deceperunt, ſibi intima familiaritate junxerunt. Qvod ut mecum turbatus exegi, cœpi indulgere credulitati meæ, & fingere animo faventem Doromiſi ſpeciem mihi etiam ſua ſponte blandientis. & neſcio qvo me ſpes improba provexerat, ut jam divitias, qvibus me Protagon oneraturus per Doromiſum eſſet, ineptisſimis diſponerem votis.

Nec ultra cunctatus genua de pavimento ſuſtollo, & novitium interrogo ſervum, ſciretne ubi Doromiſus habitaret? Pallidus ille ac tremens, ſe vero ſcire aſſeverat, cæterum nunqvam ultra limen produxiſſe audaciam oculorum; nec fas eſſe, qvæ illic miracula eſſent profanis luminibus contueri. Si me tanti crederem, ſi illam ſuſtinere lucem poſſem, indicaturum qvidem domum, ſed nullo ſtipendii pretio ſtultiſſimam temeritatem locaturum,

ut in eam mecum irrumpat. Ego audacter ducere juſſi, & qvo apud ſervulum majoris authoritatis eſſem, jactavi gratiæ meæ vires, ac ipſum Doromiſum ultro etiam oraturum, ut per ipſum bene eſſe mihi velim. Et hæc confidentius proloqvebar avidiſſimè audienti, qvoniam in Doromiſi ædes omnino ſe non venturum prædixerat; ut nec, ſi male acceptus à familia eſſem, ipſe cognoſcere contumeliam meam poſſet.

Igitur ſalutato numine à Fortunæ æde declino, & aliqvantiſper ſpatiatus per nobiliſſimam urbem, tandem ad flumen veni, lene qvidem & ipſa libertate alvei placidum, niſi meantis curſum interciperent pontes. Sciſcitanti deinde qvod eſſet fluvio nomen, mercenarius meus in illa qvidem urbe Pactolum appellari retulit: cæterum & cum propior fontibus ſuis manat, ac deinde cum ſe extra civitatem evolvit, Nilum vocitari; & in ipſa qvidem ripa conſtitutum Saturni templum eſſe, in cujus vicinia cuſtos Doromiſus habitabat. Non libuit interrogare ubinam eſſent ædes, qvas facilè aperiebat diſcurſatio variorum, & tumultus fortunarum ingentium comes. Itaqve relicto nomenclatore meo intravi freqventiſſimum limen; qvod jam ab ipſis foribus perhorreſcendum fuit. Erat enim ſupra portam Ætnæ fulminantis imago, & terribiles Cyclopum formæ ſuo Jovi molientium tela. Sed perdidi omnes metus, progreſſusqve in atrii ſpatia primum

mum

mum omnium cœpi mirari pares qvorundam hominum cultus, qvos ambitu præcipuo tranſeuntes ſalutabant. Erant autem coccineis palliis tecti, & tam uno habitu notabiles, ut ejusdem patris hæredes viderentur. Cæterum in ſingulorum pectore nonnihil ad lævum latus vidi coronam ex aureis filis, ſericoqve fulgentem, qvæ pulchrrima texturæ induſtria eminebat aliqvantulum extra tunicæ corpus; & qvidem non multo ante factos ſignificabat coronarum ſplendor, qvi nihl de recenti venuſtate perdiderat. Notavi etiam omnibus pileum eſſe præpeditum multiplicibus pennis, & qvas illi novo more in mediam obverterant frontem. Non ſuſtinui diutius ignorare, qvæ hæc veſtium concordia eſſet, & à tranſeuntium uno qvæſivi, qvoſnam illos mortales arbitraretur? Ille, Doromiſi domeſticos, inqvit, vel potius ingentis familiæ partem: totam enim non anguſtia domus, ſed nec, qvamvis ampla eſt, civitas capere poteſt.

Cum deinde errorem viarum timerem in amplisſima ſede, idem, ſi ad Doromiſum ire vellem, inſiſtendum ſemitæ oſtendit, qvam utrinqve claudunt exiguæ arbores, & qvæ, ut ex muſcoſis corticibus apparet, tardioribus incrementis conſurgunt. Igitur in eam ſemitam me conjeci, & cum paria arbuſculorum faſtigia, ramoſqve ad æqvalitatem præciſos intuerer, ne hoc qvidem credidi ſine conſilio, & venerabilis arcani notatione factum eſſe. Sed

tot qvæſtionibus tranſeuntes fatigare non ſuſtinet verecuudia mea. Illud autem cogitationem meam v. hementius erexit,qvod de ſingulis arboribus tabella pendebat, in qva hoc erat minio ſcriptum: *Pares ſumus*, &, *Non ſumus Pares*.

Cum vero in extremo ſemitæ eſſem,diligenterqve tot rerum inſolentiam annotarem, video pulcherrimæ faſtigium portæ, & credo aliqvot hiſtoriarum monumentis inſigne. Erant enim imagines ex ære; illinc qvidem Gradivus in curru ferebatur, Joviq; jam ſatis concitato ſævitiam mniſtrabat, miultitudinem nubium, Vulcaniqve terribilem laborem Deo in manus ferens. In altera vero parte Aviditatem artifex expreſſerat, omnio qvalem Hercules olim inter monſtra defunctorum à ſe viſam memorabat. Illa Plutum multiplici catena conſtrinxerat, trahebatqve pertinaciter reluctantem. Plutum contra vindicabat ingens ruſticorum turba, & à ſe abeuntem irrita fortitudine revocabat, nec plus tamen in victricem aviditatem, qvam qveſtus & maledicta audebant: laxaverat enim artifex ænea imaginum ora, oculoſqve in Aviditatem tam atroci acie defixerat,ut auderes ab ipſis voces etiam & qverelas expectare. Et qvidem ſolicitati oculi tam præclari operis venuſtate, pene omiſerant ejuſdem portæ columnas marmoreas perluſtrare, in qvibus inciſæ literæ auroqve diligenter imbutæ, in hæc verba legabantur: *Sacrum Doromiſo ſexies maximo*,

ximo, larium domeſticorum curatori, vialium diſpenſatori & præfecto. Cum hæc religiosè veneratus perlegiſſem, ſubeo eandem illam portam; & cum ex ædibus qvidam Doromiſo domeſticus proceſſiſſet, (jam enim agnoſcebam ex veſtitu) interrogavi, num vacaret domino peregrinum hominem videre? Ille nec domi Doromiſum eſſe nunciat: nec facilè objiciendam negotiorum moleſtiam eo utiqve die, qvi ad publicam hilaritatem eſſet ortus: me qvoqve prudentius facturum, ſi graviores omitterem curas: oculoſqve meos celeberrimæ pompæ ſpectaculo crederem. Qvippe Deam Fortunam à Venere exoratā commendaſſe ſuis ſacerdotibus puellam Deorum favore digniſſimam, formæqve qvæ inſignis inter Deas eſſe poſſet; eam illo die nubere Olympioni, & Antiſtites Fortunæ conjugio exornando laborare; ipſi puellæ Caſine nomen eſſe. Egi ut oportuit gratias tam liberaliter prolocuto, & qvoniam ejusdem ſpectaculi ſtudio trahebatur, ad nuptiarum pompam illo duce proceſſi; ac multa qvidem per viam diſſeruimus (erat enim humanitatis pleniſſimus) tum de civitatis & magiſtratuum genio, tum maximè de imperio fortunæ, qvæ induſtriæ virtutiſqve damnatæ occupaverat locum; donec inter ſvavitatem colloqviorum ſuperbisſimam intravimus domum, ubi tot erant artificum labores, tam curioſa varietas, ut jam cultum, qvi me in Doromiſi æde perculerat, novus admirator contemnerem. Nihil un-

unqvam videram tam ſimile cœlo vel in Labetri, vel in Callionis domo. lucernæ de laureatis pendebant poſtibus, & florum etiam intempeſtiva pulchritudo ſeſe alienis anni temporibus interſerebat. Ipſa Janua, qvantum à lucernis lauroqve vacabat, aurea vibrabat cælatura, non ſpiſſioribus qvidem laminis exarata; ſed qvæ fideliter lignorum vilitatem occultarent. Cum deinde juvenis illius favor me per ſpiſſa obſtantium agmina provexiſſet in interiorem locum, ſi qva eſt jurantibus fides, caligavi ad tantæ majeſtatis nitorem, & veriori qvam olim Cyneas ſtupore, non intueri viſus ſum coëuntium purpuram regum, ſed ibi omnes deos deaſqve adoravi. Et qvidem avidiſſimè contemplationem in Caſinam conjeci, utiqve novo cultu mirabilem, & qvæ nec flammeo verecundiam demulſerat (ſtabat enim hilari & aperto vultu) neqve ſupremum pudorem jugali concluſerat cæſto. At poſteaqvam animadverti hæc muliebris conſvetudinis ornamenta in Olympionem eſſe congeſta, omnino credidi eſſe Fortunæ datum, ut deterior ſexus imbecillitatem abjiceret in viros; qvippe Olympio obnupſerat flammeo vultum ita per diverſas plicaturas faſtigiato, ut utrimqve tempora Bacchico cornu elegantiſſimè ſignarentur: & ſuper ligaturam, ex qva ferrum pendebat ad latus, induxerat conjugalem cæſtum, ſeu tot nodis me hercule, & tam implicata nexuum ſerie, ut videbatur, aſtrictum, ut

nisi

niſi aliqvot annorum labore explicare minimè poſſet.

Cæterum ut pompa in medium proceſſit, qvo miniſtri ſanctitas auſpicium coëuntibus eſſet, neſcio qvis Antiſtes in candida veſte connubii legem ad hunc modum recitavit, novam ſanè, & qvam ideo in tabula deſcripſerat, ne inter pronunciandum laberetur; Ut tu Olympio hanc Caſinam conjugem tuam nec attigeris, nec oſculum retuleris, niſi peregrè proficiſcens & trinundinum abfuturus, ut à ſinu curioſam abſtineas manum, nec adſis moleſtus noctium arbiter, aut ante ſextam diei horam uxoris thalamum temeraria manu recludas. Si qvam interea prolem tibi genuerint dii, illam protinus tollas, & gratuito hærede feliciſſimam augeas domum. Si hæc faxis, tum tibi in uxoris nomeñ venire licebit, boniſq; avibus juncto per exterarum gentium urbes celeberrimis itineribus volitare.

Cum hæ conditiones mitiſſimo conjugi placuiſſent, Antiſtes in Caſinam convertitur, & hoc qvidem cautiorem diligentiam adhibet, qvod illius maximè cauſa nuptiarum pompa coiverat. Verba autem fœderis conjugalis, in qvæ ille Caſinam adegit, omnino ejuſmodi fuerunt; Ut tu Caſina non minus virgo ſis, qvo tempore conjugium hoc veſtrum interitus aut legis beneficium extingvet, qvam nunc hodieq; fuiſti cum ad hanc procederes pompam. Ut ne cæſtum tui Olympionis procaci manu

frangas, neu in oſculum, neu in amplexum ſollicites maritalem, ut aureum Jovis imbrem felix Caſina expectes, qvi te faciat matrem, nec mortalitatem Deorum ſemini jungas, aut Iphidius aliqvis uterum tuum Herculi naſcituro anguſtet. Si hæc proba fide fax is, ut tum neqve molas viro tuo, neq; coqvas, nec Junonem iratam habeas, vel obloqvi Cleoſtrata poſſit, & ipſa Fortuna penum tuam inſtrui ſolertiſſima ordinatione procuret. Plaudentibus univerſis, Caſina conceptiſſimis juravit verbis, nihil ſe unqvam contra præſcriptarum legum ſanctitatem auſuram.

O felix Hymen, ô Hymen fidelis,
Jucundiſſime cælitum deorum!
Seu tu de ſuperis vides maritos,
Caſtis ignibus Heſperum vocantes,
Seu terras colis, & favente nutu
Maturis bonus annuis puellis:
O felix Hymen, ô Hymen fidelis,
Iſtis qvinqve faces, thorum jugalem,
Panem, vellera, cærulamqve lympham,
Et lauro medios tegente lychnos,
Flores poſtibus adferas decoris.
Sed nec lentus ades. Nihil moramur,
Nobis ô Hymen eſt ſatis deorum.
Aut veni citus, aut Hymen valebis.
Nam ſi lentus ades, licens Cupido,
Et blandis Venus evocata votis,
Et dulci veniet lepore Riſus.
Et qvotqvot Superum eſt licentiorum.

Tunc

Tunc nec te tacitè marita poſcet;
Nec tardum cupidus palam maritus
Caſtis ignibus Heſperum vocabit:
Aut veni citus, ô Hymen fidelis,
Jucundiſſime cælitum Deorum,
Aut felix Hymen, ô Hymen, valebis.

Dum hæc celeberrimis cantionibus aguntur, interim religioſam ſedem omnemq; apparatum avidiſſimis oculis luſtrabam. Sed me præcipuè tenuit matronarum puellarumq; ordo, qvi in Caſinio vultu diffuderant mentem, omnes ardentibus gemmis, & fulgore ſerico vibrabant. Neq; me fallebat plurimas jam non ſuo vere florere: ſed & medicatis frontibus juventutis revocaverant legem, ut me unicam ætatem cernere arbitrarer mea ſponte deceptus.

Cæterum qvanto ſplendorem aſtrorum nitidior luna coërcet; tantum eminebat divina omnino mulier, victamq; cæterarum pulchritudinem caſtigabat: illa utiq; qvæ mihi paulo ante in Fortunæ occurrerat templo. Nihil emendatius natura ea muliere expolivit, nec fata illi dignum amatorem inveniunt.

Non ſi Taurus amet, vel falſis increpet alis
Ipſe Deûm genitor, vel ſpreto Phœbus Olympo
Rurſus in Æmoniis deducat ovilia campis.

Forte idem temporis momentum meos oculos in ipſam, & illius in me conſpectum obvertit; oculisq; velut telis mutuo ictu, tam in imum admiſimus vulnus, ut improviſa violentia penè animam ſubmoveret. Et illa qvidem ſu-

ſubito rubore mutata eſt, ego vero ſubſidentibꝰ articulis labens, corpus ad parietem excepi, nihilominus in eam partem verſus unde baſilicam mulierem viderem, qvæ me ſolo aſpectu vulnerabat. Neq; ſatis mirari poteram, cur miſerabilis procus tam ſubito amarem, rudis antea voluptatum contemptor, & humanis ſvavitatibus intactꝰ. Agebat me diſcors ſententia; & qvam malè dulcedinem amabam, penè tamen voluiſſem, ut inutiles affectus animum ſuo morbo indulgentem reliqviſſent. Qvid enim ex diſpari amore, præter privatas acerbitates, aut externa ludibria, ſperarem?

Et hæc qvidem anxia deliberatione penſabam, cum me excedentis multitudinis tumultus excitavit. Jam enim receſſerat Antiſtes in interiorem domum, & ſecuta cum Olympione Caſina erat, ut qvædam qvæ ad nuptias pertinebant, ſecreta conſultatione agerentur. Cæteri autem per publicam portam, per qvam & ego irruperam, ſeſe recipiebant in domos.

Et qvidem caſus tulit, ut indigeſta confuſione me ad mulieris latus applicaret, qvam inſanus deperibam. Haud mora, evicit timiditatem audacia amoris, & feliciſſimæ tunicæ oſculum cum modico ſuſpirio tuli; ac, ut ipſa ſciret me poëtam eſſe, verſus ſubito aliqvot invocato Cupidinis numine effudi.

O dea, ſyderei ſeu tu ſtirps alma Tonantis,
Seu patrem factura Jovem, da numine dextro
Has moviſſe preces, placataq; lumina flecte.

Ec-

Ecce ignes juſſitq; pati, juſſitqve fateri
Nil non auſus amor. Nec ſortem deſpice noſtrã,
Nympha potens, Cælũ cognataq; numina cernis
Pauperibus votis & parco thure vocari,
Placariq; tamen. Tibi jam ſua ſtamina Parcæ
Conceſſere meæ. Vitam ſi forte negabis,
Da ſaltem Regina mori, da ſydere flammæ
Nympha perire tuæ. Non dignius arſerit ales,
Qvæ ſuper Eoos extincta renaſcitur ignes.

Et hæc qvidem modico murmure inſuſurrabam etiam inflexo in contrarium vultu, ut, ſi qvi recitantem audiviſſent, tamen in ejusmodi amoris ſuſpicionem non venirem.

Sed qvoniam jam aliqvot diebus adverſi non ſævierant dii, timuerunt ne intermiſſa conſvetudine ego me parum meminiſſem Euphormionem eſſe. Itaq; in ipſo aditu qvi ad urbem ferebat, cum adhuc in conſpectu meæ mulieris eſſem, incidi in petulantiſſimam turbam, & veluti invita modeſtia prognatam. Juvenes erant,& diverſis qvidem coloribus, cæterum unius genere veſtis ornati, ut facilè appareret ſervilem manum eſſe, qvæ exeuntibus heris præſto futura conſederat, ac cum neſcio qvis ex illis qvereretur ſibi veſtigio meo pedem obtritum eſſe, egoq; conſtantius mendacium increparem,ille ficto acrius dolore fœdiſſimis detonuit verbis,& præterea in vultum meum tanto furore ſæviit, ut dentium ſeries penè ad illam machinam diſcuteretur. Putares ſignum ad pugnam datum eſſe. Concurrunt in me uni-

verſi, ſervilesq; animos barbara voluptate, & immerentis injuria explent.

Jam me in terram repetiti miſerant ictus, jam illi volutatum altiſſimo verſaverant cœno; & ni concurrentium pietas prohibuiſſet, credo aliqvid gravius moliebantur. Sed illa præcipuè matrona, cui acidum paulo ante Epigramma cantaveram, poſteaqvam me eſſe intellexit, qvem iſta amentium rabies violaſſet, clamorem vehementius tollit, ſervitiumqve omne ad auxilium meum præcipiti imperio accendit.

Cæterum nihil magis me movebat, qvam qvod verebar, ne me calamitas riſui, aut mei etiam mercenarii exponeret. Ille laudabili probitate lachrymas in meo caſu effudit, crebrisq; ſingultibus concuſſus meam veſtem obtuſa cultelli parte ab eminentiori cœno purgavit. Cum effuſa deinde procella me jam antea madentem novo frigoris horrore conſtrinxiſſet, ac omnino meum incommodum geminaretur, monente mercenario, cœpi in viam redire, qvæ mihi in hoſpitium maximè compendiaria proponebatur.

Sed O rerum mortalium mixturam! & corpora qvidem noſtra contrariis elementorum virtutibus aſtricta; animas autem mœroris & gaudii diſcordia gubernatas! Perfuſus pudore tam ingenti, etiam omnis conſilii inops, & ominis malignitate turbatus, qvi eo die, qvo me primum Doromiſo & Fortunæ credideram

ram, me ſolita malignitas fatorum fugientem inveniſſet, penè de extremis cogitabam. Qvis putaret in tantis anguſtiis patuiſſe ſolatio locum? forte ſuſtuleram oculos, ut breviter viderē qvæ mihi per civitatis vias occurrerent turbæ, id eſt, qvibus ludibrio in madida confuſaq; veſte eſſem, cum notæ familiaritatis virum mihi inſperata felicitas, ac velut iratorum numinum pœnitentia objecit. Is erat Theophraſtus. Ac primo veluti ſomnii vanitate deluſus, lætitiæ ineptias excuſſi; ſed poſteaqvam me vigilare vivax gaudii ſenſus admonuit, utraq; manu complexus ſum abeuntem (neq; enim me ille adverterat) & in oſculum familiariter invaſi. Ille pariter gaudio mutus nihil niſi me amplexibus attrivit. Et illum qvidem ornabat ſplendidior cultus, ſtipatusq; ſervulorum manu neſcio qvomodo videbatur Deæ Fortunæ placuiſſe. Invitavi nihilominus ut in hoſpitium ſuccederet meum (qvippe ad oſtium occurreramus) ibiq; animos expleremus longiori abſentia veluti diuturna fame marcentes.

Igitur ubi conſedimus, primosq; conſumpſimus jocos, interrogavi Theophraſtum, qvæ illum ratio in eam regionem teneret. Cum erraſſem, inqvit, per diverſiſſimas gentes, & ſingulæ ſuis vitiis diſplicerent, tandem hortantibus amicis in hanc urbem admigravi. Ibi continuo eloqvens ſum viſus, &, ſi qvid ſuffragiis populi credendum eſt, gentilium oratorum ſvavitatem adæqvavi.

Præterea deditum ſapientiæ putaverunt, qvoniam ſupercilium videbant voluptatibus adverſum,& vitam publicæ infamiæ innocentem laudabant.Igitur ad famam aliqvantulum promovi, &,qvod eſt omnibus divitiis ſvavius, inveni chariſſimam matrem, id eſt fœminam, cujus beneficiis impendi amor poteſt, qvem parentibus debemus.Itaq; & Sophagonis beneficio in altiorem gradum aſcendi, & Poimenarchorum unus evaſi.

Excitatus ego ad majorem ſpem,qvaſi omnia, qvæ à Doromiſo expectaveram, conſeqvi per Theophraſtum poſſem, Et tu igitur,inqvam, in Sacerdotum Fortunæ collegium veniſti?ubi audio neminem admitti, qvi mortalitatem non deponat: nunqvid humilia terrarum incommoda è divino deſpicis loco? miſerere; & veterem amicum non transmitte Doromiſo, ſed ipſe ad Fortunam & Protagonem benigna manu ſiſte. Ille me arctius amplecti, & luctantibus per ſuſpiria verbis, interrogare cœpit, vellemne in eam viam conjicere ſecuritatem meam, & Deæ Fortunæ judicium expectare? nec dubitavi libidinem meam confiteri: iterumqve rogavi,ne veteris & certiſſimi ſodalis ſtudium deſtituere vellet.Non eſt ille paſſus me ulterius decipi; & ſe vero nec in Fortunæ collegium unqvam veniſſe: nec qvicqvam à Doromiſo expectare potius qvam à virtute voluiſſe. Cæterum ſi ego forſitan rudis inſolentium morum audire vellem, qvibus gradibus in ea regione

ho-

Digitized by Google

homines ad dignitatem conſcendere poſſint, ſe, utpote jam peritum, optima mihi fide explicaturum eſſe. Cum ego hoc avidiſſimè promiſſum expoſcerem, ille hominum ſtatum ſapientiſſima oratione expoſuit.

Duæ ſunt, inqvit, hominibus viæ, qvos animus ſupra vilitatem extulit plebis. Alia qvidem tuta, & qvam veluti lenia flumina raro tempeſtates exercent: ſed eadem humilis, & ignobili qviete ſubducta formidini ventorum. Alia vero præceps, & in arduum exurgens; in qvam nihil mediocre cadit. enitentes enim in verticem vel improbus turbo in voragines rapit, infra prioris humilitatem viæ, vel ipſa fortuna ſuſtollit, & ingentem felicitatem temeritatis præmium facit. Nimirum qvi contenti paterna domo, non dedignantur avorum lectulos, nec inſanas ſpes audiunt vocantes ad negotia, aut ſervitutem aulæ; eos ego primæ illi & ſecuræ viæ aſſigno: item illos, qvi literis diligenter imbuti hoc primùm inter Philoſophos didicerunt, felicitatem in qviete animi, non in faſcibus aut purpura latere; qviqve omiſſis dignitatibus, aut humili ſtipendio adoleſcentum animos excolunt, aut conditiones qværunt infra invidiam demiſſas, illos, inqvam, qvos non offendunt hujus ſemitæ ſordes, nec ambitionis cupiditas revocat, meo judicio ſapientia in diſciplinam ſuſcepit, & cum iis amat felicitas ruſticari. Qvos autem in aliud iter cogit æſtuantis adoleſcentiæ furor, aut negotia,

aut turbidæ naturæ impetus, aut potentiæ amor, & penè ſemper aurea dignitas; illi non majoribus plerumqve præmiis impendunt miſerrimam ætatem, ſed tantum illuſtriori fuco miſerias ſuas excuſant. Primum enim plerumq; longa ſpe decepti, nihil ad miſerrimam ſenectutem præter vota & curas afferunt. Et cum libertatem viliſſima ſervitute permutarint, cum inſtar ſatellitum adoratum induerint latus, qvod tam indignis laboribus emerunt, ſæpè levi jactatione corrumpitur: Inclinatio temporum fundatas annuis curis opes freqventer ſecum rapuit, aut in illis mutatio animorum, qvibus fortuna ſui orbis incertitudinem permiſit. Alii potentia cadunt in interitu magnatum, ut qvæ Nymphæ cum arboribus moriuntur, & tot tela in eos fortuna invenit, qvi ſe illius poteſtati tradiderunt, ut inſtar multorum videatur, nullos minus qvam domeſticos amare.

Cæterum qvi emerſerunt ex illis fluctibus, fateor humanitate domini in cœlum feruntur, potentia & opibus ſublimes, &, qvod feliciſſimum puto, in debilem omnium invidiam cadunt. Verum illud Euphormio vide, ſi nondum omnem ſapientiam ambitio delevit, utrum ſit præſtabilius, honeſtæ qvieti ſecuriſſimam vitam committere, an in anxias cupiditates delabi, & incertam felicitatem qværere per certiſſima mala.

Nihil mihi perſvadebat Theophraſtus, obſtina-

nato ad calamitatem meam. Erat enim in oculis dignitatum ſplendor, & tentare volebam hoc lucidum iter, ut, ſi fors & Doromiſus deſtituiſſet conatus meos, ſaltem non exprobrarem ignaviæ humilitatem meam, & ille in contrarium amiciſſima contentione certabat, & Si inqvit, ad gloriam feſtinas, Euphormio, velis à ſapientibus laudari, qvi modeſtiam & virtutem amant, opes autem & purpuram, veluti generis humani ludibria, contemnunt. Neqve te ingenioſus animus ad ſpes improbas extollat: vix eſt induſtriæ in aulis regalibus locus, niſi ſi illa ſummis divitiis nitatur, & ut ſuperi Dei cuncta laboribus, ita medioximi divitiis vendunt. Jam non ſapientiæ ſtudiis informare juventutem cauti parentes debent, ſed aut turpi aut mercenaria arte, id eſt, Veneri aut Mercurio commendare. Nam ut ancillis non patebant Matutæ limina, niſi uni qvam matronæ colaphis urgebant; ita raro Fortuna pauperes in templum ſuum recipit, id eſt, in principum domos, niſi qvos ad publica ludibria deſtinat. Ego ſanè Poimenarchus pene miraculo evaſi, & puto, ſi illam dignitatem captaviſſem, adhuc me inanis umbra fugiſſet. Tu qvoq; virtutibus incumbe, & illæ vel incogitantem extollent, vel ipſæ præmium tibi erunt, turbidas omnium partes ex tranqvillo ſpectanti.

Dum inter hos ſermones verſamur, & ille amoliri à me inanem honorum libidinem tentat,

tat, ego vero ignobiles privatorum tenebras perſevero faſtidire, cœna pertinaciam utriusqve opportunè diremit. Nam exoraveram Theophraſtum, ut apud me illa nocte eſſet, & ſeveritatem ſerii ſermonis mitioribus jocis temperaremus. Placebat conſortio noſtro ſecretum, & vacuum triclinium poſcebamus, ne in publica ſtabuli menſa ad gravitatem cogeretur amicitia tam familiaris. nec ullum ex domeſticis Theophraſti admiſimus, ſed mercenarius meus utriusqve pocillationi ſuffecit: minus enim verebamur, ne conductitius ille & externus effuſa colligeret verba, & in ſecretorum notitiam perveniret.

Igitur licentius collocutis, etiam de veteribus amicis mentio incidebat; cum unus de miniſtris Theophraſti, ad oſtium triclinii aſtans, adeſſe Anemonem ſignificavit. Ego de menſa exilui lætitia plenus; ſtatimqve ad cellæ aditum decurri; & Anemonem tenui barbula auctum, cæterum priſtinam candoris imaginem ſervantem, optima fide amplexus ſum. Ille me non perfunctoriè ſalutavit, ſed tam examinatis verbis, ut jam ab exordio timerem, ne exculta prudentia labefactum amorem ſignificaret. Poſteaqvam vero invitatus ad menſam conſedit; & ego attentius circumſpicere omnes nutus cœpi & muta qvodammodo mentis verba, tum non me fefellit diutius, intimam charitatem.

qvæ

qvæ qvondam animos noſtros miſcuerat, inflexione morum aut oblivione eſſe corruptam. Itaqve & ego prudentius agebam, licentiamqve amicitiæ, qvæ libertatem jocorum, & nudæ mentis ſimplicitatem amat, aſtutè coëreabam.

Cæterum illud mihi præcipuè admirationem movit, qvod in antiqvos mores ſuos veluti profeſſa lite pugnabat. nam ut olim diſcedens ad ſuperſtitionem reliqveram pium, ita nunc alternis vocibus ad ludibrium religionum abutebatur; neqve me latebat eum affectata impietate ejurare ineptiam prioris ſanctitatis, & velut virilibus vitiis teſtari ſe ab ea imbecillitate receſſiſſe, qvæ aut Deum aut homines timet. Nam & de literarum ſtudiis tam conſtanter tacebat, ut etiam occultè barbarorum ageret cauſam, qvi eruditionem contumeliis vexant. Eqvi, tubæ, atqve arma ſucceſſerant antiqvis ſermonibus, & omnia ægrius audiebam, qvoniam non ſtudio bellicæ rei, ſed inani vanitate ſuperbæ indolis jactabantur. Illud tamen ſolicitabat interdum iracundiam meam, qvod paulatim in ſuperbiam declinaverat ſermo; ut jam nec occultè dedignaretur parem.

Ac ut turbulentus juvenis non mediocrem cœnæ partem mendaci jactatione conſumpſit, intraverunt citharœdi, & aliqvot ſatellites illius, tam vagis ac petulantibus oculis, ut

facilè ex miniſterio dominum agnoſceremus. Pudebat omnino Theophraſtum, (erat enim Anemoni familiariſſimus) nec diutius in illa petulantia duraturus videbatur, cum Anemon me ad pervigilium invitat, qvod ſvaviſſimis, ut ajebat, virginibus conſecrabat; qvamqvam & conjux ſibi eſſet, cujus pulchritudini, qvicqvid eſt puellarum, facillimè ipſe donaret; ſi vellem conſentire in jucundiſſimum laborem, jam non imperitas Academiarum voluptates, verum delitias politiores guſtaturum.

Non diſſimulabo vitia mea: ſordeſcebat mihi literarum nomen, & inexpertam procerum vitam velut eruditiorem neqvitiam optabam. Itaq; facilè ingratum laborem promitto, cumqve jam tenebræ ad illam licentiam invitarent, & ipſe Theophraſtus ſe recepiſſet domum, ego cum Anemone, per ignota urbis compita, cum ſervis omnino tribus & occentoribus aliqvot pergo, nec id mihi à principio moleſtum erat; & augurabar magnificam voluptatem, qvoniam ipſis proceribus placebam. Sed poſteaqvam ultimus veſper effuſæ licentiam plebis revocavit in domos, & jam nulli occurrebant, niſi præſidio facum, aut latrociniorum ſuſpecti, exigebam ipſe ab animo meo, qvo bono frueretur intempeſtivo aëri commiſſus, inutiliter etiam vigil, & alieno arbitrio felix. Qvippe nos diverſis foribus Anemon ſiſtebat, & deinde progreſſus ad alias

do-

domos, iterum jactatione aures meas in via rerum ſymphonia onerabat. Itaqve jam primum fatigatus occultis ſuſpiriis ſupplicabam otio, ut me reſpicere vellet, & ab inqvieta voluptate revocare; veluti qvi primum maria ſubeunt, jam in ipſo territi portu terrarum commoda & navigii difficultates narrant. Sed me plane gravior calamitas à tam exigui mali ſenſu reduxit.

Qvid eſt horridulis, dii deæqve,
Qvid eſt, Numina, dulcius tenebris?
Si mortalibus ut qvieta nox ſit,
Lux qvæ pervigil imperat laborem
Ponto mergitur, & laborioſa
Ceſſant pectora, pallidæqve curæ
Paulatim tepido annuunt ſopori?
Et tantum licet aut libidinantes
Nigris prodere morſibus puellas.
Aut nutu refugo, ungvibuſqve duris
Ulciſci juvenum ſalacitatem,
Cum lites Venus inſerit jocoſas?
Hæc certamina noctium vigebant
Cum Saturnus erat. Sed iſta pejor
Ætas munera perdidit deorum.
Nunc aut inſidiæ latent tenebris,
Aut incendia territant tenebras,
Et vis impia, perfidumqve furtum,
Qvale non tener imperet Cupido.
Qvid eſt horridulis, dii deæqve,
Qvid eſt, Numina, triſtius tenebris?
Si nullis tenebris laborioſa

Ceſ-

Ceſſant pectora, pallidæqve curæ
Jam nuſqvam tepido annuunt ſopori?
O Di! qvis ſupereſt locus qvieti?
Si lux pervigil imperat laborem,
Et mortalibus inqvieta nox eſt?

Cum enim bivium tranſiremus, graſſatores qvidam nocturni improviſo impetu noſtros primum ſatellites invadunt, nos deinde ejusdem belli motu ſpe prædæ involvunt. Prima ſorte incurrentium rabies inciderat in citharas, qvas fœdè laceratas cum huc illuc inſtar Thraciæ feritatis diſperſiſſent, in artificum involant ora. accurrimus implorantibus miniſtris, palliiſqve circum lævam inductis ad nocturnam accingimur pugnam.

Graſſatores longioribus haſtis dimicabant, & utrinqve præfixis. Nobis breves gladii erant, &, ut mihi videbatur, audacia minor. Obruerant faces ictibus crebris, & in obſcura nocte nos in tutiori neqvitia laceſſebant. Jam Anemon aliqvot ictibus fatigatus circumſpiciebat iter ad fugam, & me viarum in illa civitate imperitum crudeliter deſerebat, cum vigilum cohors, qvi in diverſis partibus urbis excubabant, in cædes & latrocinia armati, velut facta indagine noſtram aciem includit: graſſatores autem, qvi ſæpè ex ejusmodi venationibus evaſerant, neſcio qva ſolertia eluſerunt circumſtantium manus. Ego vero cum Anemone, & ſervulis, & omni ſymphonia captus, non incidiſſe in manus civium, ſed tantum

tum prædones mutaviſſe putabam, nihil enim mollius ſæviebant. Qvippe nos planos eſſe & intentos in rapinam arbitrabantur. Dubitavit Anemon, an dignitatem nominis furenti opponeret turbæ; ſed veritus ludibrium inter æqvales ſuos, ſi divulgaretur facinus, tamdiu inter verbera duravit, qvamdiu credidit contentos caſtigatione vigiles tandem dimiſſuros eſſe. Sed ut cuſtodiam in craſtinum curari audivit, & nos tribunali ſervandos, non amplius cunctatus, qvis eſſet, & qvomodo in latrones incidiſſet, non ſatis credentibus exponit. Qvippe Anemonis nomen non mediocre erat in illa civitatis regione, (nam in eadem habitabat) & in illa cohorte duo mercenarii erant, qvi diurnis ſtipendiis ipſi domum ædificabant. Igitur tam avidè in Anemonem vultus obvertunt, ut proh nefas! dum incautis manibus admovent faces, delicata barbula, & cum ea tot ungventorum & pectinum labor arſerit. Exclamavit Anemon, deſperatione plenus, & niſi me fefellit rabies oculorum, dubitavit, an tanti dedecoris riſum ſubita evaderet morte. Nec minus attoniti ſatellites contumeliam & verbera tam ruſtice excuſant, ut jam vapulare malit Anemon, qvam ſe verberatum tam publicis vocibus audire.

Ac ut primum interqvievit tumultuantium clamor, ipſe ad mortis triſtitiam mæſtus proripuit ſemet è turba, meqve ſedulo ſervante ve-

veſtigia, ad domeſticas fores pervenit. Dimiſerat ſymphoniacos omnes, & importunis vexabat pulſibus limen ſuum, ut jam ego penè furenti nec auderem blanditias adhibere. nec intromiſſus qvidem, pacatius in familiam egit; truciqve imperio, neſcio qvid, de ſervitio qveſtus, duos ex illis contumelia verborum, ruptoqve capillamento objurgavit. In me deinde ficta ſerenitate intuens, procurare in craſtinum corpus juſſit, tum mihi lectulum ſterni, nec ullam hoſpitii benignitatem denegari. Ipſe in cubiculum ad uxorem ſeceſſit, ut opinor, tragicæ noctis furias mutaturus in ſociam.

Ego vero expectatione voluptatis fraudatus, cùm triſtiſſimum caſum ſecure proſeqverer riſu, in altiſſimum ſoporem delabor. Prima deinde luce diſcurſantis familiæ miniſterio excitatus, non omiſi pertinaciam conſilii mei, ſed omnino ad Doromiſum conſtitui ire, ſuæqve miſericordiæ commendare eruditionem meam. Igitur ubi cultum meum diligentius polivi, rogavi, num Anemoni vacaret, diſcendentem hoſpitem videre. Ille ad ſe in cubiculum venire jubet; nec contentus tot officiis, ad uxoris conclave benigna manu ducit: fortaſſe ut oſtẽderet felicitatem ſuam, & qvam egregia forma beatus frueretur. Stabat ad ſpeculum uxor, vexatamqve ferro comam ancillarum miniſterio torqvebat: ac tum juſſa hoſpitem ſalutare, intermiſit paululum cul-

tus,

tus, vultuſqve humanitate pleniſſimos in me convertit, O Deorum ludibrium! erat eadem mulier, qvæ mihi pridie in Fortunæ templo confuderat mentem, ac deinde in Olympionis nuptiis, neſcio qvam auram felicitatis liberali fronte ſpiraverat.

Qvis animum meum pingeret, qvalis in Anemonis cubiculo fuit? hærebat ambigua lætitia ſuſpenſus, & turbatas inexpectato negotio vires non ſatis fortiter revocabat. Illud tamen præcipue timebam, ne qvod argumentum amoris convinceret frontem. Cæterum pridianæ noctis moleſtiis hoc ſpectaculum jam bene emiſſe, jam in felicitatis portum per turbulentæ noctis tempeſtatem veniſſe credebam, jam agebam gratias libidini meæ, qvæ in illam mulierem, veluti conſilio, inclinarat. Sed & mulier, veluti qvodam monſtro confuſa, nihil niſi me intuebatur. Ego more gentis uſus ſum, & humilem vultum ab oſculo pallæ ad matronam ſuſtuli, & titubantibus verbis communem qvidem humanitatem explicui; cæterum omni nutu & furtiva oculorum mollitie meus amor ſatis intelligenti loqvebatur. Jam ego Anemonem diligentius ambire, jam æqviſſimè ſuperbiam ferre, etiam qværere cæperam moras, & in eo voto defigi, ut me illo die invitaret ad cænam. Sed jam ſatis indulſerant fata, & oportet ſpes amantium longius trahi. Itaqve conſumptis omnibus moris, excedo è cubiculo mœſtus, & tantum in ſpem redeundi vivens,

Ne-

Neqve multum moratus heſterni itineris veſtigia relegi; & in exteriori Doromiſi atrio cœpi cum cæteris expectare, dum ille ad Protagonem exiret. Et cum aliqvandiu vagus, modo de Doromiſi potentia, modo de Anemonis uxore cogitaſſem, forte incidi in illum, qvi pridie me ad nuptiarum deduxerat pompam. Ac ut me ille agnovit, tandem opportune adveniſſe, lætiſſima fronte prædixit; ſubſiſterem tantum in atrio, donec ad Doromiſum laxata negotia promitterent viam.

Plurimi mecum in atrio erant, & Doromiſum cum libellidis expectabant. Præcipue juvenis qvidam impiger, ſi qvid conjicere poteram ex vibrantia oculorum, cæterum artificioſis cincinnis pene ad muliebrem mollitiem excultus, ſe applicaverat homini, optimi vultus, &, ut arbitror, melioris ætatis, qvam præmatura canities ſimulabat.

Cæterum exaudiri eorum ſermo vix poterat: ſed vehementia vultus acerrimè loqvebantur, dexterarumqve argutis motibus, & ſine arte excitatam ſeqventibus mentem. Vicini mihi erant, ut ſine ſuſpicione hærerem ambulantium tergis. Capturus itaqve ſermonem utriuſqve, ſi qvid forte è re mea audirem, in illorum veſtigiis eram, cum ex illo ſene audio antiqvi poëtæ verſum, qvi olim diverſa fatorum dona æſtimans, non omnes poſſe omnia admonuit. Qvid tu, inqvit, mœſtus es, adoleſcens, qvem pulcherrima dote dii auxerunt,

id

id eſt, inſigni patrimonio, & qvod iſti eruditi vellent omni doctrina emere? qvid doles tibi ingenium ad diſciplinas tardum eſſe? num ideo minus faſces ſubmittentur tibi, & litigantium turbæ? erras, mihi crede, ſi qvid putas ingenioſius eſſe auro, aut ſapientiam non venalem, qvæ ſæpe mulierculis in patrimonii partem datur. Tu modo, cum Doromiſus ſe in conſpectum dabit, aude accedere ad genua, & aliqvod ſacerdotium petere, qvo Fortunæ & Protagoni deſervias. Jam enim illi Sacerdotes jura populo dividunt, & tu facilè in id collegium venies. Habes enim ſymbolum tecum, cui veluti machinæ nulla ſecreta aditum negant.

Tum ego diligentius cogitare mecum cœpi, qvod eſſet ejusmodi ſymbolum, cui veluti fulmini omnia paterent, cum progreſſus ex limine ſervus, idem cui paulo ante commendaveram artes meas, me, cum juvene illo, in interiora ædium ad Doromiſum manu duxit. Pauci ſeqvebantur à tergo, qvos atrienſi illuſtrior gratia commendabat. Ego vero nihil mediocre expectabam, tanta benignitate admiſſus, & jam ſpes improba concipiebat dignitates, qvarum gratia in Anemonis domo tentarem conjugis fidem.

Ut vero ſum in interiora perductus, omnia auro argentoqve vibrantia inſolitam aciem fefellere; majeſtas deinde locorum, & animus ſpe metuqve perturbatus, qvicqvid prudentiæ con-

conceperam, & verba, qvibus ad Doromiſum deſtinaveram uti, pene ſubmovit. Ille in communi veſte erat, & per triclinii ſpatia ſatis truci majeſtate ferebatur. Ego in genua decidi ſupplex, &, niſi qvod precantis humilitas in contemptum tranſit, etiam veſtigia ambulantis aut vultu aut pallio verriſſem. At juvenis, cujus ego ſermonem paulo ante captaveram, audacius ad Doromiſum venit, oſculatuſqve dextram tam felicem, lepidiſſimis verbis in hunc modum peroravit. Et cœleſtibus diis, & noſtris deſtinatis religionibus parendum eſt. felix qvem ſervitus Deorum in veram libertatem aſſeruit. Ego Fortunæ Numen & potentiam Protagonis, teqve diſpenſatorem utriuſqve, ſemper veris honoribus colui, ſemper in familiam veſtram venire adnixus ſum; certe non invita Fortuna, qvæ mihi hoc ſymbolum ad te dedit, ut me in domum ſuam, & Protagonis clientelam adſcriberes; &, ne gratis in tantam aſcenderim ſortem, utriqve mille pondo optimi thuris annua devotione promitto.

Hæc effatus, occluſos diripuit ſinus, extraxitqve mirantibus nobis deæ Fortunæ ſignum. Erat imago Protagonis, ex aurea planicie exurgens, in cujus dextera parte ſcriptum erat, *Decies*, in ſiniſtra vero, *mille*. Nunqvam humanior Doromiſus, ut poſtea intelleximus, fuit. certè porrexit juveni manum, & gratulatus eſt de indole, & ingenio, deniqve cæteris

virtutibus, qvas omnes in hoc legerat auro, advocatoq; ſcriba, publicis inſtrumentis ſacerdotium cum tribunali dari juſſit.

Poſt hæc ego lentis paſſibus ad Doromiſi latus veni, &, compoſito vultu, ne ipſum non timere viderer: Ego, inqvam, minus explicabo meas dotes, qvoniam vobis diis omnia patent, cæterum induſtria mea perfeci, ne qvis eſſet, cui Muſæ profuſius de artificiis ſuis diſpenſarent. Qvæ res, ſi me Protagoni, tuis auſpiciis, commendabit, & per hunc me Dea Fortuna reſpiciet, nihil majus mihi imputaverit Apollo, qvam qvod ipſi tam præcioſæ ſervitutis gratiam debeo. Audito ille artificii nomine, diutius hæſit, &, qvam artem profiterer, diligenti attentione qvæſivit. Ego iterum Muſarum diſciplinam me afferre ſignificavi. Cum ne tum qvidem meam mentem percepiſſet, me in interiorem porticum vocat, ubi depicta humilium artium inſtrumenta toto parietum contextu explicabantur; mallei incudeſqve, & ſpirantes fornacibus ignes, alterius parietis exordium vivis coloribus impleverant; in altero vero marmorum ſpecies erant, & rudium lapidum politiſſimæ formæ: mallei deinde, & radii latiores; plumbum qvoqve, qvod tenui filo propenſum de ædificii rectitudine ſua inclinatione judicat. Poſt hanc Latomorum ſcenam erant fictilium ſtatuarum deſcriptæ rationes. Nec longe pictor ipſe ſuum artificium expreſſerat penicilli figura, & oſtrearum con-

conchis, qvas veluti dilutis coloribus inundabat. cithara deinde, atqve lyra, & laborioſæ teſtudinis fides, velut in honorem ſaltatoriæ artis, ex aurea tabula ſpectabantur. Supremus hortorum cultus erat, & deducti induſtria fontis.

Hæc me omnia intueri Doromiſus jubet, ſi forte invenirem illam artem, qvam ego Muſarum diſciplinam appellaveram. Tum ego, intellecto nominis errore, me modeſtè artificem eſſe negavi; aliqvid nobilius parentum fortunam aperuiſſe mihi, & ingenium à vulgi ſordibus ſecretum. Me literis eſſe excultum, me naturæ humanitatem mitium ſtudiorum diſciplina expoliviſſe. Audito ille ſcholaſtici nomine faſtidioſo, primum nutu averſatus eſt perorantem; ac modico deinde riſu jam trepidum, jam pavitantem perſtrinxit & cum à ſeculi induſtria alienum appellaviſſet, Exiſtimaveras forte, inqvit, ad ludimagiſtrum adveniſſe, qvi tuis ſcientiis inter famem & argutias uteretur. Neqve longius moratus, me, veluti atroci fulmine damnatum, & exanimi ſopore marcentem, inter muſſantem familiam, meæqve temeritatis accuſatores reliqvit.

Egens ego conſilii, cum tenacem meæ ſortis malignitatem devoverem, qvæ omnes meos conatus fruſtrabatur, ad inhumanum limen revoco gradum. Ac, ut primum ad exteriores fores extuli pedem, conſpicatus in vicinia locum, qvi commoditatem ſecreti monſtrabat,

eo

eo me ad lugubre ſolatium contuli, ibi omnem miſeri vultus conſtantiam omiſi, indulſiq; profuſius gemitibus, & ad ſatietatem me ipſum lachrymis explevi.

Proclamabam in illa ſolitudine fortunatos artifices, & ubiq; Polycletum aut Myronem pro Apolline invocandum; interdum iraſcebar amicis, qvorum alii feliciter ſceleſti eſſe non poterant, aliis reverentia virtutis obſtabat. Redii demum ad conſvetudinem meam, & ipſi regioni iratus, indignantem furorem his ſæviſſimis verſibus expreſſi:

Infanda tellus, qvaqve vix pejor Stygem
Vehit profundis apta ſuppliciis humus;
Qvousqve ſavos, miſera, laſſabis deos.
Experta fulmen? tene non fregit ſatis
Nuper per omne dira ſupplicium lues?
Virtute pulſa ceſſerat mæſtus dies.
Et omne tuta nocte regnabat nefas.
Tunc atra Erinnys ſqvalidum movit caput,
Caput Ceraſtas movit, & facem manus:
Lingvaqve (& illam ſibilo auxerunt coma)
Livente dixit; Ite gentes perfidæ,
Ite, ite in arma, qvæqve patraſtis diu,
Hæc vindicate ſcelera. Non omnis ſat eſt,
Ni ſponte fuſus gentis in pœnam cruor.
Sic illa dixit, poſtqve neglectos deos
Huic paruiſtis. Tunc qvoqve & mortes novas
Didicere fata. Perdidit natum pater,
Abiit cruenta fratris in jugulum manus
Civisqve qvernis frontibus merces fuit;

Sed interempti. Qvantus ob priſcum decus
Populatus alto vertice infandam diem
Porrexit ignis? Jacuit infelix honos,
Et mortuorum turpis in manes furor,
Urnas parentum ſparſit, & qvondam leve
Tumuli cadentis mole depreſſit ſolum.
Sic qvæſiiſtis nempe depulſo die
Reges deosqve, poſt feræ noctis malum
Jubar reluxit. Pervicax gentis furor
Qvid pejus in tormenta ſollicitas deos?
Severiores forte non pœnas habent;
Habent easdem. Rurſus increvit nefas,
Dolus, libido. Rediit infandum ſcelus
Et nuda virtus ſordido jacens ſitu
Diſcit ſuperbos divitum faſtus pati.
Jamjam recedo. Præveni ultores Deos,
Qviſqvis times perire. Non ſtabit diu
Ductore cæco, turba qvam Plutus regit.

Cum effudiſſem hæc in Eleutheriam probra, tumentemqve animum ſublevaſſem, cœpi à me repetere rationem tanti doloris: & velle callidis argumentis fallere conſciam mentem. Qvid enim? qvod delicatulum recocta purpura non involvit; qvod tunicam vermes Aſſyrii non infeſtant: qvod non freqvens ſervitium ad nutantis imperia pendet, ideo culpare fata ſuſtines, & veluti cum diis diſputare? qvaſi magna ſint æſtimanda, qvæ Fortuna ignavis dare ſolet, vel facinoroſis crimen. Non vides æterna conſualia eſſe, & ad turpiſſima animalia immerentes coronas deferri? Ex ipſis illis qvos

mi-

miraris, qvotus qvisqve per virtutem promotus eſt?

Si es magno animo, honores infra te judicabis, qvi te tam pertinaciter refugiunt, & Fortuna etiam infeſta tibi favebit. Cōfer te in ſolitudinem aliqvam; ſubduc hodiernæ ambitioni vitam: habebis conſortium Muſarum, & virginibus commodius frueris in ſecreto.

Eludant ignaviſſimi homines ut volent gloriam literarum: illi & ſuis voluptatibus ſopiti, neq; tam integri vivunt, & cum eos interitus occupat, etiam nomen & fama moriuntur, & totos tumulus accipit. Alumni literarum neſciunt fatorum legem, & tum maxime vigent, cum extinctorum deſiderium perennis memoria illuſtrat.

At enim in Luſinia ex primis gentibus venis; & Themiſtius apud ſuos eadem dignitate florebat. Claram ſtirpem tenebris premi grave eſt, & abire à parentum luce. Succedunt avis meis ſervulorum ſtirpes, & me parem erubeſcent qvibus imperare majores dedignarentur. O hominis curæ indigno dolore obſtrepentes! qvaſi aliqva bona perpetua ſint. Nulla putris in ſylvis arbor aliqvando non viguit, & qvæ jam proceræ ſunt, initio laboraverunt terram frangere, & debili faſtigio emicare. Paſtoritia Lavinii cohors plures humano generi duces dedit, qvam olim greges paverat. Et miſeri Scytharum exſules (qvis crederet?) tandem Arſacidarum famam ſparſerunt, pe-

ne mundum cum Romanis partiti. Qvi hodiè florent, in autumno ſuo decident, etiam fortaſſe calcabuntur. Majores tui initium ſui ſplendoris habuerunt; & nihil æternum mortalitati indulgetur. Qvid doles, ſi finito magiſtratu Fortuna ornamenta repetit: nec qvidem ab omni genere, ſed ab uno Euphormione? Qvam diu cognati florent, & familiæ tuæ miſereri non potes, & lachrymæ, qvas in aliam ſpeciem ſubornas, plus ſuperbiæ habent qvam pietatis.

Qvid deniqve tibi adimitur tantis qveſtibus dignum? tene à liliis excluſerunt ignavia majorum, & res domi arctiores? Te agnoſcere veretur cognatus, ne ærarium ſentiat familiam eſſe auctam? Erras Euphormio, ſi non putas eſſe aliqvos calamitoſiores. Neqve tu à Principibus qvartus es, & tamen aliqvid ſupra Æſculapium colis.

Non vides ipſos deos curis etiam fatigari, nec te illa Nympha admonet, moleſtias non hominibus tantum graves, ſed & in immortalitatem valere? cujus nomine iſti verſus circumferuntur:

O patria, O arces, O dulcia tecta parentum,
Unde avus, unde pater, tres unde ex ordine fratres
Sceptra tulere mei, mene O agnoſcitis arces?
Illa ego ſum, cui vos cunabula chara dediſtis;
Et patrio ingentem cultu jactaſtis alumnam.
Stirpe deas, & fronte deas, & ſydera vultu
Cum premerem, amborum ſpes ambitioſa procorũ,

Nunc

Nunc conjunx vidua, & vani cum nomine regni,
Rupibus è nudis, longiq; è carcere montis
Excedo. Sed & hic cauſas infeſta dolendi
Diſponit fortuna mihi, monſtratqve colendam
Qvæ mihi ſucceſſit, qviq; ab de corpore noſtro
Debuit eſſe puer. Nec jam contendere promptum.
Damnavit dudum miſeram, fecitq; nocentem,
Cum tali certaſſe viro. Jam credere divis
Feliceſq; ſeqvi juvat, & ſubſcribere fato.
O dolor! an potui victos inflectere vultus
Deſpectoſq; oraſſe viros? Ne credite vivam;
Jam dudum perii, jamdudum extincta ſuperſum,
Et vivo & morior toties. Me funere longo
Nempe mori decuit, qvæ tot per ſæcula clarum
Induco tumulis ſuprema Valeſia nomen.

Cum ſervires, Euphormio, ſumma votorum erat, aut cataſtam aut carceres vitare, nunc faſtidis adoptivi patris opes; &, ſi Fortuna ad arbitrium tuum faveat, illam licentia ambitionis, & deſideriorum immodeſtia fatigabis.

Perſvadebam animo male credenti, vera eſſe qvæ loqvebar; & prope impetraveram pacem, cum ecce conſumpta lachrymarum nube, veluti mihi Solem fortuna reducit. Cum enim ad Theophraſtum irem, mutuis qveſtibus cum eo Fortunæ contumaciam vexaturus, intellexi eum qvidem domi non eſſe, cæterum anum qvandam, minimè in illis locis uſitatam, bis me jam in illis ædibus qvæſiiſſe. Adhuc illi loqvebantur, cum ecce mulier in limine

 erat,

erat, prolataſqve de ſinu tabulas tradens, è re mea fore dixit, ſi, qvæ in ea cera mandabantur, curaviſſem. Erant autem tabulæ ad exactam opulentiæ luxuriem conſignatæ. Involvebatur tenui ſerico cedrus, & eadem gemma ſex locis fidem literarum una imagine ſanxerat, ab utroqve latere ceræ pendebant uniones, & ipſi molli ſerico ad cælaturam pertinentes; ut jam mihi cortex non qvotidiani ſaporis ſvaviſſimam medullam polliceretur.

Gaudio itaqve tumultuqve plenus, frango vinculorum moram, apertaſqve literas in hæc verba conſcriptas eſſe lego. Qvæ ſim, neqve intelliges ex nomine meo, neq; ex ea qvam huic ſecreto delegi. Si dignus es qvem amem, jam in oculis meis incendium vidiſti, & miſertus es; non eſt ea vultus mei duritia, qvam non penetret ignis latens: non poſſum erudita niſi doctis complexibus delectari, & potentias plurimum amo. Si cras deſcendis ad Fortunæ fanum, ibi te forte amicum numen inveniet. Vale. Perplexus ſignificatione tam confuſi amoris, ſevocavi ancillam, juſſiq; ſi ad matronam rediret, omnia qvidem qvæ in poteſtate eſſent polliceretur; ſed ſi aliqvid forte peccarem, certè non iraſceretur mihi, ſed ignoſceret potius epiſtolæ, qvæ nihil me aliud docebat, qvam dubitare.

Dimiſſa muliere, cum jam ſpe craſtini pacatius Doromiſi ſævitiam ferrem, qværere cœpi,

num

num Theophraſtus foris promiſiſſet ad cœnam; & dulciori triſtitia etiam ſolitudinem in ſolatium petebam, cum ſe mihi Julianus dulciſſimo amplexu confudit, qvi in Theophraſti familia princeps, arbiterqve ſecretorum, me ad Doromiſum non ignoraverat ire. Et, O te, inqvit, felicem, ſi Doromiſus ſpes ingentes præcidit, & vanitatem tuam ſaltem ſubito foras excluſit. Sciſcitabar ego faſtidii cauſam, & cur humanarum rerum culmina tanta contumacia damnaret? Qvia, inqvit, & ipſe Theophraſtus, anteqvam Poimenarchus evaderet, nunc magnatibus charus, nunc ipſa gratia periculis oblatus, documentum mihi fuit, qvam ſit difficile, tam levigatum iter ſine caſu terere. Et ipſe olim fortunæ ludo verſatus, jam contemptu vindicat miſeriam ſuam, & aliis de littore ſaxum oſtendit. Sed maxime qvidem Leucomus tibi in Delphio vetuſta amicitia conjunctus, optimatum familiaritate pene periit, qvi contempto littore aliqvantulum in altum evectus eſt, ſed & naufragio proximus fuit, & tabulam ſui voti judicem diis æqvoris perſolvit. Tunc & ego non mediocri riſu amicitiam noſtram laudavi, qvod inter eos coiviſſet, qvibus Fortuna ejusdem ſtudii amorem faciebat: rogaviqve ut fuſius exponeret, qvomodo magnatum favore Leucomus pene in ruinam incidiſſet. Et ille: Scis, inqvit, qvis fuerit Geragathus: integerrimæ famæ erat, & in eo Fortunam invenerat virtus. Hujus filiis Leucomus

olim familiariter uſus eſt, & qvis non ſperaſſet hanc illi amicitiam cauſam omnium bonorum fore? qvæ etiam ejus ſalutem evertebat, niſi obſtitiſſet minimus fratrum, ſolus omnium dignus faſtigio ſuæ domus.

Admiratus ego tantum nefas, cujus id piaculum fuiſſet, interrogavi. Major, inqvit, illius familiæ Jovis ſacerdotio præfectus fuit, iis conditionibus, ut de regionis more libationes ab aris in paternam deſcenderent domum. Sed cum ille mentem in Græciam miſiſſet, ipſe tam miſerè aberravit, ut nec in regionem perveniret, in qvam proficiſcebatur, neq; viam reditus in corporis domicilium teneret.

Igitur ad aram frater vocatus, illo utiqve junior qvi mentem qværebat, in infulam, & qvod antiqvi ſacerdotes faciebant, etiam in vaticinium ſuccedit. Etenim ſtatim affari cœpit ſyderum orbes, nec tam in oracula erudito hiantis ſoli ſpiraculo, qvam numinum præſentia uti. Neq; diu mortalitas hunc favorem cœli incolumis tulit, & jam animi valetudo tantis Deorum muneribus fatigata parum ſupra fratrem erat, cum mater tot filiorum vivis funeribus pene ad mortis triſtitiam compulſa, ſe in collum Geragathi conjecit; & manantibus lachrymis utramqve faciem rigans, Qvamdiu, inqvit, te privatum conjugem habui, genui tibi liberos capaces fortunæ noſtræ, & qvos agnoſcere majores noſtræ poſſent. Sed poſteaqvam ſenectutis tuæ otium importuna dignitas

tas feſellit, viſa eſt felicitas dedignari ſtirpem tuam, qvæ non erat inter faſces concepta, & exemplo Medeæ exhaurire Æſonis veterem ſangvinem, ut ſanctiori ſucco venas tuas & domum repleret.

Niſi qvid in te eſt, etiam ſuperſtites excindimur, & cum Æmilio inter duo filiorum funera triumphamus. Non veteris ludi memor, vel intempeſtiva libidine accenſa, qvo die in hoc tribunali collocatus es, petii ut liceret antiqvarum noctium conſvetudinem inire; nec jam aliqvid rogo, niſi hunc laborem à te familia labens imploret. Si fruſtra conatus eris, at majore ſolatio moriemur, non ignavia noſtra, ſed fatorum crudelitate orbi.

Hic Geragathus mœrore impeditus, poſtqvam diu ſuſpiravit, qvod ad ea, qvæ uxor rogaviſſet, mature deliberaturum refert. Conſilio qvam ſtrenuitate omnia ſalubrius geri. Cæterum de liberis dolorem tantum eſſe, qvantum hæc vita & feſſa laboribus ſenectus ægre ferrent. Mox ingerere probra cœpit, & Leucomum omni verborum contumelia lacerare; illum eſſe, qvi inconſultis ſtudiis diſtraheret imprudentiam adoleſcentum, & inanibus ſuperſtitionibus juventutis impetum conſumeret; toties cælum & numina inclamando effeciſſe, ut nec filius cælum teneret, & amitteret terram. Adeo ſanctorum hominum conditionem infamia inundavit, & paucorum vitium, liberali adoleſcentum in-

genio abutentium, etiam innocentem modeſtiam proſcripſit.

Supervenit interim declamanti patri filius, ille ſcilicet, cujus mentem ita dii ornaverunt, ut ſuum in fratres peccatum excuſent: obortisq; pene lachrymis cæpit amoliri à Leucomo tam inepti facinoris invidiam; illum enim ab iis moribus abhorrere, nec fucatæ aut crudelis pietatis juvenibus eſſe authorem.

Hæc ipſe juvenis ad Leucomum incorrupta fide cum detuliſſet, adjecit, non mitigatum modo ſenem fuiſſe, ſed vincente iracundiam fide, ſi qvid in eo eſſet, prolixe pollicitum, ſe reconciliationem beneficio firmaturum. Ille vero incertis magnatum amoribus fatigatus, velut inſtabili æſtuantis natis motu, atrociſſime damnavit ſtudium ſuum, qvi & ambitionis mala ſciret, & tamen nonnunqvam amicorum precibus exiret ab otii umbra.

Tu qvoq; ſi tibi victurus es, Euphormio, cede dexteram in ſapientiæ pignus. Si te illi beati temnent, certè illorum ſtoliditatem eodem munere proſeqveris: Contemptus, ludibria, joci, tela ſunt omnibus data: & ſecurius è latebris emittuntur.

Inter hos ſermones advenerat Theophraſtus, & cum pauca in Juliani ſententiam dixiſſet, ad illum præparata intravimus cœna. Ibi pretioſa fercula argento ad menſam ferebantur, cæteraq; deliciæ erant, qvas optima mater illius familiæ ingerebat. Exactæ ad valetudinem dapes,

ni-

Digitized by Google

niſi ad ſatietatem invitaſſent: triclinium tam caſtigatis feneſtrarum ac parietum commiſſuris, ut rimoſior eſſet uter in qvo Æolus ventos Ulyſſi credidit; &, ut aër frigore inhorruerat, duo famuli ad largiſſimum ignem ſubinde cumulata ligna prodigebant.

Itaq; ad tam elegantis triclinii cultum & oculos & mentem advertens, prodebam ſuſpiriis animum meum tam qvietæ felicitatis admiratione ſuſpenſum.

Nec tenui lachrymas, alienis commodis admonitus calamitatis meæ, &, Certe, inqvam, Theophraſte, facile eſt in ejusmodi vita negligere magnatum opes, & non qværere aqvam poſito in ingentibus undis. Ego vero non aliter explebo animi dolorem, exprobrantis ſibi fatorum odium, qvam ſi mihi qvæ in cæteros optimates argumenta, velut arma, diviſiſti, in tuam qvoqve fortunam convertero.

Ad hæc verba ille modeſtiſſime ſubriſit; & ne me longior invidia perturbaret, Scis, inqvit, tantum vitio noſtro voluptates degenerare à pulcherrimo fine; Deorum munera eſſe, ſi adhibes modum, qvem plerumqve intempeſtivæ libidines corrumpunt. neqve aliqvid eſt tam molle, qvo ſeveri homines ſáncte uti non poſſint. Jam vero qvantum ſit corporis commercium cum animo, morborum faſtidia monſtrant & dolores, qvi in perpetuam ſui contemplationem animum tenent. Itaq; de-

mulcendus eſt tam familiaris mentis comes, corpus hoc inqvam, ut eam nobis ad ſtudiorum ſublimitatem permittat, nec occupet importuno ſodalitii jure. Mihi crede, vix in anguſtiis aut curarum ægritudine eſt literis locus; & ſapienter majores noſtri Solem omnis lætitiæ datorem Muſis præpoſuerunt. Nam ut animum nimio luxu ſolutum nervi ad ſapientiæ inveſtigationem deſtituunt; ita niſi impetraveris veniam à corpore honeſto veluti ludo, fruſtra tentabis conciliare animum literis propiore ſolicitudine intentum. Nullo æſtu Apollinis caleſcet injuriis hyemis apertus; & ipſe Homerus nunqvam ſecurius deos vulnerabat, aut pugnantem Achillem ſeqvebatur, qvam cum promiſerat ad cœnam. Ideo homines ſtultiſſimos puto, qvi, veluti pugnarent cum natura, aſſiduis doloribus ſuorum corporum patientiam fatigant, & interim animum nolunt miſeriis ingemere, ſed eruditioni locum in mentibus qværunt, qvæ tot malis plenæ vix ipſam ægritudinem capere poſſunt.

Itaqve ne faſtidioſis ſtudiis provocem ad nauſeam literarum timidum laboribus corpus, ipſi qvoqve ſuum ludum humaniter concedo: ita liberaliter excultum, vices qvoqve animo rependet, eruditionem cum illo impetu veſtiganti, ſine qvo nihil addiſces ingenioſum, aut victurum conſcribes.

Præterea cum reverentia ſit alumna divi-

tia-

tiarum, & egeſtas contemtione damnetur, nobis Poimenarchis ſpectabilis cultus datur, ne populus majeſtatem pietatis in miniſtrorum ſordibus contemnat. Hinc Antiſtitum opulentia, hinc collegiorum opes ad cantus & ceremonias ſacrorum, & ipſius antiqvitatis pæne prodigalitas in numen, qvæ omnia, proh nefas! ſeculi licentia corrupta in invidiam plebis & bonorum odium cedunt. Utinam tam modeſte peccaſſemus, ut culpa ſe domi continuiſſet, aut negari crimina poſſent. Sed ne me diſſimulando peccata approbaſſe exiſtimes, ſi ordinem noſtrum velut humanum conſideras corpus, videbis in radicibus corruptos nervos eſſe, & inutile membrorum robur inde fluxiſſe. Dehinc pervicaci morbo correpta omnia, & ſingulos aliqvid adjeciſſe publico malo. Ambitus magnas mentes occupavit, plurimas libido, otium deniqve & ignavia pene omnia collegia pertentavit, in qvibus inertes fuci languidis voluptatibus deſident, cantibusqve præcipitata arroſis lingva infame otium emunt. Nulla literarum ſtudia, nulla cura pietatis. Ubi noctem vel crapula graves, vel domeſtica libidine fatigati conſumpſerunt, ad fana, atqve aras, veluti in officinam vocantur. Nec imponere cœlitibus curant: palam negligentia vocis qveruntur de majoribus, qvod tanti divitias vendant.

Inde digreſſi in domos (pudet fateri) plurimum

mum inter ſcorta fœnus numerant, aut intempeſtivis conviviis adhibiti inter populares regnant, & profanam cæterorum licentiam infami certamine præcedunt.

Sed nec ſuperbis excuſationibus carent, aut ſine argumento in nos fœdiſſimum crimen torqvent. Nam ut ex radicibus vim ſuam folia & caules temperant, & rami animantur ingenio ſuæ ſtirpis, ſic iſti ex Poimenarchorum vita diſcunt, qvantum vitiis permittant. Horreo eloqvi. ſed Antiſtitum dignitas, jam velut ad qvæſtum proſtituta eſt, & ſæpiſſime criminum merces. Qvis ex potentioribus liberorum cunas non infulis premit: aut qvis liberius præconi hæreditatem ſub haſta, qvam ſacerdotium commendat? Jam urbes obſidione maceratæ, vel ultro proditæ Principibus arces, illud præmium inhiant; & potentia inter ſcientias numeratur.

Nec ſanctius dignitatibus fruuntur, qvam illas qvæſiverunt. Nullis delicatior Venus, aut magis ad ſcrupulum examinata libido. Faſtidioſa autem ſuperbia & inanium cupiditas rerum, jam pridem ex regiis ad has imagines pietatis exceſſit. Qvid aliud qvam diſponimus opes, & avaris cogitationibus ad ſpem prodigendi ſervamus? Qvis ſacrorum in agris jacentium amor? Qvem ovilium tutela fatigat? Qvid illi, qvi pro feris terrentibus caulas, timiditatem damarum indigniſſima voluptate fatigant? Qvid aleæ Veneriſq; patroni? aut qvid

ille

ille, qvi ne unica cruce dignus videretur, trifurcifer evaſit? Neqve me ad hæc inſignia impium putes, ſed illa credo in ſupplicii notam facinoroſis dari. Mihi crede, poſt hujus ætatis ſcenam hoc pluribus infula erit, qvod Mithridaticæ uxori diadema, qvod cervicibus infelicem nodum aptavit.

Ego ſermonibus Theophraſti mirifice delectabar. Nam & ſyncero animo veniebant, & effluentibus lachrymis comprobabantur. Itaqve in eandem pietatem excitatus ſum, & olim conceptam de Poimenarchorum moribus iram liberrima oratione effudi. Cumqve multa in eam ſententiam vehementiſſime dixiſſem, Cæterum, inqvam, & hoc maximopere demiror, qvomodo magiſtratus potentiam Poimenarchorum ſecuris oculis videant. Jam divulſa reſpublica, non in turbas factionum, ſed in diverſiſſima corpora miſerabili fato diſceſſit. Hinc religionibus ſacri, illinc obnoxii legibus, veluti cenſus diſtinctarum gentium numerantur. Et proh dolor! in Academiis non de ſiderum luce decertant, & felicitatem in eqvuleum migrantem, & naturæ exordia, nubiumqve ſemitas relinqvunt, jejuniqve ac delirantes Philoſophi ſollicitè inqvirunt, *liceatne adminiſtro ſacrorum ſe magiſtratibus ſubmiſſum profiteri?*

Jam impunè Scholaſtici velut radio limitem deſignant, & Principibus fines ſuos ſuperbiſſima temeritate deſcribunt. Ipſi pueri inter

Aci-

Acignianos enutriti de Principibus audaciſſime loqvuntur, & divinam Sacerdotum majeſtatem adorant. Sceptra ſubtilibus jocis violare non eſt nefas; ſi qvid in Gephyrium loqvuntur, puerili ſupplicio & ſuperum minis velut ad inexpiabile facinus docentur horrere. Ita imbuuntur juvenum mentes: & tenax diſciplinarum animus, poſteaqvam ex umbraculis exceſſit, in illis ſententiis cum pertinacia durat: deinde tot patresfamilias ſub illis præceptis vivunt, qvot olim pueri nugabantur in ſcholis. Ita reſpublica ſacrorum hominum floreſcit, & per populos diſſipata pene omnium Principum vires exæqvat. Ac illi, qvoniam ſub foliorum ictu poſiti, deinde regum beneficio æqvales, paulatim ad imperium properant, & omnem purpuram inevitabili fato convolvunt. Qvid iniqvius, qvam illos, & qvid poſſint judices eſſe, & de regum faſtigio pro imperio diſceptare? Si qvis interim de illis inqvirit, opponunt numinum furorem, & velut temerati cœli ultricia tela promittunt. Neqve me ut ſacrorum hoſtem elimines. Cultum & magnificentiam veſtro ordini, Theophraſte, concedo, dum ſe beneficia accipere fateatur, & indulgentiam Regum adoret. Nunc ſuæ felicitatis dedignatur authores, & cum illis ſuam ſuperbiam ingratiſſima lite committit. Certe leges audio eſſe, qvæ vos implicari vetent profanarum rerum nugis; ne animos, qvos vacare numinibus oportet, indignæ ſolicitudi-

nes

Digitized by Google

nes deducant in terram. Sed & Byzantios tonſores, ſi domi novaculam haberent, lex publica volebat mulctari, Rhodi luxuries tondentium caput magiſtratuum meruerat minas. Nullꝰ tamen tõſores caſtigabat impune pro foribus novaculam habentes, & Rhodii invenuſtum putabant, qvi non commiſerat in legem.

Cum hæc dicerem, animadverti me ægrius à Theophraſto audiri. Qvippe qvantum ſibi de vitiis permiſerat loqvi, tantum pro ſociorum auctoritate pugnavit. Et fortaſſe meam ſententiam ſoliditate argumentorum frangebat, & ejusmodi præcepta ex ſapientiæ fonte effuſa mihi altius inſediſſent, niſi uxor Anemonis aſtitiſſet animo meo, & epiſtola tam precioſo amoris pignore cælata novis ludibriis occupaſſet vacuam mentem. Itaqve poſteaqvam de cœna diſceſſimus, ego cum vigilia curarum provocato ſopore certavi: cæterum tota nocte inqvietatus, ut primum ſol diem reddidit, ad Fortunæ templum aſcendi, ibiqve cœpi expectare codicillorum fidem, qvi me illuc evocabant.

Igitur perambulabam fanum, & nunc primis porticibus vagus, nunc in ipſa teſtitudine religioſis paſſibus gravis, ubiqve me venalem circumducebam, cum mulierem video, qvæ pridie codicillos attulerat, in ea templi parte, in qva minor freqventia erat, omni geſtu deos deaſqve venerari. Ego veluti temere accedo, poſitoqve pariter genu, uſqvene valuiſſet, mode-

deſtiſſimo murmure interrogavi. Illa qvoqve mihi ſalutationem inſuſurrat, & in hoc colloqvii furto rem totam in compendium deducit. Matrona, inqvit, à qva proxima die, hoſpes, codicillos habuiſti, hodie ad publicam ſcenam aliqvot familiaribus promiſit. Tu ſi tanta fortuna dignus es, inter tumultum exultantis freqventiæ, aut cum ſub noctem liberrima confuſio cuncta miſcebit, aggredere expectantem, profeſſusqve amorem, verecundiſſimæ mulieris pudorem demulce. Neqve enim illius indoles patitur, ut ſe prima tam audaci oratione confundat.

Hic ego argumenta qvæſivi, qvibus internoſcere Nympham poſſem. Pallam, inqvit, & elatos in tutelam crines floſculis purpurei ſerici ornavit, præterea in ſiniſtram aurem nigrantium ardearum pretioſiſſimum extulit ſertum. Sed tu maxime ex forma cognoſces; neqve enim venuſtior hodie vivit. Tum & Theatri nomen rogavi, qvo ad ſpectaculum eſſet itura, didiciqve Valerianum appellari. Qvibus diligenter perceptis, ne intuentium curioſitas in nobis ſuſpicionem inveniret, inſalutata muliere de templo diſceſſi. Mox leviter in diverſorio refectus, præcipitavi iter ad ſcenam, meqve viliori turbæ immiſcui, qvæ ex cavea ignobiliter ſpectat. Illinc enim liberrime oculos circumducebam per clauſtra, qvæ certis gradibus circum parietes diſtincta ſunt, & matronis ac magnatibus ſervabantur.

Non-

Nondum ibi freqventia convenerat, &, qvoniam neminem noveram, tanqvam in ſolitudine liberrimis cogitationibus exercebar. Non exciderat menti Anemonis formoſiſſima conjunx, lentoqve ac molli, id eſt, duraturo igne carpebar. Sed hæc rurſus novitas ignoti amoris placebat: qvia opulentam voluptatem pridianæ epiſtolæ dives cælatura ſpoponderat.

Dum hæc tacitus agitabam, veluti ventis laceſſentibus mare, ita paulatim populi licentia petulanti murmure increvit. Senſim enim multitudinis capax locus coëunti freqventiæ defecerat. Nec multo poſt matrona cum comitatu mediocri in ſuperiori clauſtro reſedit, purpureo ſerico ardearumqve plumis magnificè exculta, qvalem mihi conciliatrix anus deſcripſerat. Ego autem velut multitudinis violentia rejectus in eam partem, latus & cervicem reflecto, illiusqve vultum (ſi qvando integumentum poneret) paulo avidius expecto qvam Solem in Phœnicia ſervi, cum regnum pernicioribus oculis deſtinabant. Neqve diu morata cupiditatem meam, velut impatiens caloris, invidum velum rejecit à fronte, & oſculum aperuit, qvod Jovem in omnia animalia mutaret. Tunc vero omnis conſtantia attonitum defecit, & ſuccidentibus gaudio membris velut ebriam mentem omnes nervi reliqverunt. Qvippe Anemonis uxor erat, qvæ jam antea profundiſſimo vulnere amoris meam mentem percuſſerat. Igitur ut ad ſenſum re-

redii, nihil cunctandum arbitratus, me primum de turba explico, conductaqve clauſtri parte unde ſpectaculum intuebatur, ad ipſius deniqve latus audaciſſimus amator accedo. Etenim Anemonis amicitia meam cupiditatem optimè tegebat, & nihil ego ab ea prius qvæſivi, qvam ubi conjugem reliqviſſet. Illa humanitatis plenissimam vocem pene muſico concentu reſolvit, mihiqve proximam ſubſellii partem mirifica humanitate concedit. Cæterum tanta majeſtas erat in fronte, tantus pudor in oculis, ut ipſe trementibus verbis interdum dubitarem de internunciæ fide, & pudore ſubruſtico pene defraudarem pulcherrimam mulierem expectatione ſua. Nam timore & verecundia confuſus, præterea cum circumſtantium aures timerem, propoſitum meum in Anemonis domum differre cogitabam, qvippe illo mulierem ſeqvi amicitiæ lege jubebar. Tandem fortiori conſilio uſus ſum; & qvidem me ad ſpectaculi jucunditatem avidiſſimè converti: interim, velut Tragœdiam laudarem, paſſim ad aurem mulieri loqvebar, & illa averſis ad ſcenam oculis, qvia me non videbat, audacius ſuam cupiditatem confitebatur. Et qvidem tam ſerio occupatus parum retuliſſem ex ludis, niſi eadem tragœdia deinde per librarios diſtributa meam memoriam repetita lectione firmaſſet.

Illuſtris propter Poëtam ſcena non evocaverat modo vulgus, ſed orcheſtra vix ſufficiebat

ma-

Digitized by Google

magnatibus; neqve ulla Tragœdia magis unqvam ſtudia civitatis erexerat. Qui primus ad argumentum proceſſit, novam fabulam pulcherrimo explicuit verſu; cujus hæc omnino ſumma erat: Hippophilum olim Melandriæ regem, ſparſo per orbem imperio, utriuſqve terminos Solis, utrumqve Oceanum tenuiſſe; ipſum ad meridiem vixiſſe; &, ne ullus naturæ cardo ceſſaret, gentes qvoqve ad Septentrionem horrentes illi hæreditaria devotione paruiſſe. Regionem Icoleontem appellari. Sed Albagonis crudelitate offenſas, qvem illis Hippophilus præfecerat, provocaſſe ad libertatem pertinacibus armis. Inde omnia cruentis ſeditionibus impleta, & plus ſangvinis profuſum, qvam tam anguſtæ provinciæ flumina caperent. interim Hippophilum deceſſiſſe; & hoc filiæ ſuæ bellum pro dote tradidiſſe. Sed jam deferbuiſſe partium ſtudia, & tempore mitigatum furorem, veluti exhauſtam in mari tempeſtatem reſidere. Omnia ad fœderis ſanctitatem ſpectare, cujus ſeries hac Tragicocomœdia explicaretur.

Cum ille prælocutor diſceſſiſſet ex ſcena, ſtatim chartulæ in populum ſparſæ omnium nomina vulgaverunt, qvi erant in ea fabula prodituri. Erant autem ejusmodi. Lyſippi umbra, viri egregiè literis imbuti, qvi ſuperiori anno in Icoleonte deceſſerat. Præterea Hippophili & Albagonis umbra. Ægori qvoqve manes, cujus olim cervices Albagon præciderat.

rat. Et hi qvidem ex mortuis prodibant. Illa autem viventium nomina legebantur; Liphippus Hippophili filius Rex Melandriæ; Deſpotikyrius princeps Liphippi miniſter, & Leucus ſecretæ pietatis præfectus. Labetrus deinde affinis Liphippi, cum Pedæa uxore, cui pater Icoleontis jura reliqverat. Argyroſtratus qvoqve dux belli, qvod in Icoleonditas gerebatur, & Charridotus conſiliorum præſes. Ex Icoleontidarum parte, Necarius erat exercituum præfectus, & aliqvot vultu purpureo ac membris valentibus, qvi publici conſilii partes agebant. Extremi erant, Teſſaranactus Scolimorrhodiæ Rector, & Protagon, qvi ſcenam ſuo commodo claudebant. Cæterum omnes perſonati agebant, nec qvicqvam vidi apertum in Tragicocomœdia pacis.

Poſt hæc ſpectaculorum exordia, primum agere cœperunt Lyſippi manes. Prodibat ille exangvis, pallido ſtudiis vultu, albam veſtem corpori circumvolvens in eum modum, qvem antiqvis Romanis aſſcripſerat. Narrabat, poſteaqvam deceſſit, ſe in ſuffulta veſte ad ſydera elatum, ibi nullum ex Melandriis agnoviſſe qvibus aſſveverat vivens: exoraſſe itaqve cœlum, ut cum illis neſcio qvo deſcendere liceret. Nunc vero ad lucem rediiſſe, ut augeat libellos, qvos de civili regimine præſcripſit, inſtitutis Reipublicæ, qvam ajunt planè novam in Icoleonte excudi.

Adhuc Lyſippus loqvebatur, cum ex la-

te-

tebris aulæi miſerrima Albagonis umbra proceſſit.

Hiſpidi crines, veluti metum tormentorum horrebant; inculta barbæ canities, oculiqve lividi nondum feritatem viventis amiſerant. Cæterum apertum verberibus corpus erat, duoqve ad tergum lictores lentiſſimis flagris impigre iracundiam explebant. Sed maxima miratus ſum, poſteaqvam lictores ex perſonarum ſimilitudine cognovi. Erant enim Hippophilus & Ægorus. Ille Icoleontem ab Albagone repetebat; alter autem cervices ulciſcebatur. Ipſe ad aſpera verba ictuſqve ſuſpiriis reſpondebat; &, Inducias date, inqvit, ut, amoto ſupplicii ſenſu, apud vos æqvitatis arbitros veſtræ juſtiſſima veritate perorem. Suſpendere avidos ictus, & fatigatas dexteras ad ſeveriorem impetum laxaverunt. At ille, Tibi, inqvit, Ægore, primum defenſionem meam probabo, cui caput nullo odio ademi, ſed ut gladiatores undiqvaqve in tuo funere certarent, tumuluſqve æternitate viveret famæ, qvem ſane tibi ex ruinis patriæ ſpoliiſqve vicinorum triſtiſſimo apparatu Fortuna collegit. Qvoties Icoleontem tempeſtas affligit, qvoties obſeſſæ civitates armis & fulminibus merguntur, totaſqve acies mutuæ clades hauriunt, tuo nomini omnia pereunt, tuæ memoriæ ſacrantur. Interim amicos tuos monui, ne cuiqvam Melandriorum fiderent, nec vana præceptorum meorum hactenus fides fuit.

Et

Et qvanqvam tua proles mihi non credidit, tamen multi conſtanter in odio manſerunt, qvod cruore tuo ſanxi. Sed jam hæc prudentia vetuſtate conſenuit. Jam detumeſcit irarum incauta ſævities, & adoleſcentium volucrum inexperta libertas vix ſatis vimina declinat, unde ægræ parentes viſcatis alarum orbibus fugerunt.

Tibi vero, Hippophile, jam alia excuſatione placebo. Eventus conſiliorum, non fides aut induſtria me invidioſiſſima accuſatione proſcripſit. Nec me ſolum tam innocentis criminis reum dii eſſe voluerunt: & tu qvoqve non omnia auſpicato es aggreſſus. Si tuis conſiliis Fortuna ſuffeciſſet, numqvid Eleutheria cataſtis tuis gravis tam liberum amitteret nomen? numqvid Scolimorrhodiam atrocius qvam Oceanus inundaſſes? Qvæ iniqvitas eſt, nos infelicis Fortunæ accuſare, cum aut tu ſimiliter in illa, aut hæc in te peccaverit? Videbam tuum imperium religionibus firmari; Proximam Eleutheriæ partem eodem jure expectabas, qvo Vanarram olim tenes. Et Gephyriorum authoritas ad hæc neceſſaria erat. Qvid peccavi, ſi in tua Icoleonte adverſarios religionum oppreſſi? ſi volui inexorabili ſeveritate deleri? Certe longius qvam credebam, emanaverat morbus, &, dum amputare fibras cogito, malis ſortibus radices offendi. Sed ne putes Icoleontem perpetuo divortio receſſiſſe. Nos miſeri freqventer divina-

namus. Filius tuus hanc veluti aucupio placabit, & tot ſenectutis tuæ artes improvida juventa ſuperabit; ut ſcias Fortunam non raro ſapientiæ præſtare.

Cum Albagon hæc & ſimilia miſerabili voce dixiſſet, inſtauravere ſupplicium tortores, flagellisq; laceratum ad latebras aulæi reduxerunt. Secutus eſt concentus muſicorum; minimè gratus auribus meis. Fingebantur enim qvidam ex Icoleonte piſcatores hordeaceo tumidi potu inepta vulgi carmina in Liphippum recitare.

Actus vero qvi ſeqvebatur, hæc omnino memorabilia exhibebat. Argyroſtratus Labetri præfect9 qverebatur, ſibi tantum pecuniæ qvantum Protagoni non eſſe; ſe paternam opulentiam in Labetri milites diſſipaviſſe, & ſpem cum Alexandro ſervaſſe. Itaq; regem Liphippum ambiebat, ut ſibi apud Deſpotikyrium faveret. Rex Deſpotikyrium ſervum ſupplex rogabat, ut Argyroſtratus ex Indiarum vectigali abſolveretur. Contra Deſpotikyrius diſputabat, Argyroſtratum tantum famæ illo bello qvæſiiſſe, qvantum non ipſius aut majorum inſtitores omnibus mercimoniis emiſſent: Etiam fratrem armorum beneficio ſublatum; & opimam hæreditatem ad Argyroſtratum cum eo luctu perveniſſe. Expectet ille, inqvit, donec victoria aut fœdere hæc tempeſtas qvieverit: tranqvilla Icoleonte, civitas tua, ubi mundi nundinæ agebantur, iterum felici portorio æ-

rarium tuum implebit. Illinc expeditos nummos Argyroſtrato numerabis. Nunc qvincuncem uſuram cum illis mercatoribus accipies, qvos ad egeſtatem perducis ſolutione fraudatos. Nimium eſt dignitate & opibus florere privatos; vix illud patri tuo tanto Regi conſtanter contingebat; cui ſtipem in Melandriorum familiis Acigniani qvæſiverunt.

Qvod ſi tam præcipiti Argyroſtrato utimur, ubi ſunt artes noſtræ; ubi felix tot ſeculis dolus? Tanta ſpe impleatur, qvantam concipere ſine læto horrore non poſſit; triumphaturum in oculis patriæ, & felici ſenectute *Mille annis* imperaturum. Ac ut ineſcatus præmii guſtu, reliqvorum teneatur imagine, ſuam gentem Doriacæ familiæ præponet, qvæ illi in patria tam vetuſta æmulatione componitur. Ipſum Doriacæ principem gentis aliis deinde promisſis oneratum, veluti interveniente verſura, placabimus.

Rex Liphippus, ſive conſilio Deſpotikyrii, ſive imperio contentus, credo, diſceſſit ad templum, cum Indiarum imago, macie & verberibus ad extremum confecta, de crudelitate Melandriorum miſerrimis qveſtibus peroravit. Reges contra dignitatem interfectos; totas gentes in eqvuleum impoſitas; ipſa terræ viſcera avaris concuſſa laboribus non ſine audientium gemitu lamentabatur. Et, Si hæc, inqvit, mihi diviti contigerunt, cum eorum crudelitatem pretioſiſſimis penſionibus placarem; qvid exhau-

hauſta atq; inops præter ſæviſſimam mortem expectem? qvæ undiq; ferro ſollicitata jam vacuo ſinu nihil præter antiqvæ opulentiæ inanẽ famam conſervo. Ad extremum, paulo poſt Melandrios aurum, & me vita deficiet. Sic effata, creberrimis concuſſa ſuſpiriis, ſqvalidam faciem lachrymarum fonte deterſit.

Dum aulæum repeteret, ex alia parte Labetri milites ſeditioſis vocibus inclamabant, nec Argyroſtratum nec Indiam eſſe facturos, ut ſine ſtipendiis vexilla ſervarent. Labetrus antiqvi ſacerdotii librum capiebat in manus, ac veluti malos genios figurarum religione tentabat. Sed omnes eadem ſacra amabant: neqve ullum manus in aëre rotata avertit in fugam. Chorus ex militibus Labetri fuit, ſuas vires tam in dominum qvam in hoſtes ſuperbiſſima vanitate jactantibus.

Ex tertio deinde actu hæc maximè annotavi. Deſpotikyrius, Rex Liphippus, & Leucus ſecretæ pietatis præfectus, Pedæa qvoqve cum conjuge Labetro, & Charridotus conſiliorum præſes, de rebus imperii ſecretiſſima conſultatione agitabant. Sed nihil jucundius fuit, qvàm Liphippum audire. Is Leucum interrogavit: poſſetne propitiis diis fœdera cum aliorum ſacrorum hominibus ferire? Ille oculos in manicatam tunicam aliqvantulum reflexit; cunctatusqve, donec rugas contraxiſſet in fronte, ita demum poſſe reſpondit, ſi inopia bellum geri non ſinebat; tantum hæc animo ſi-

deliter vota celaret, nihil ſe curaturum ſacramenta, qvæ illis hominibus præſtantur,& commodis temporibus ſancte ad hoſtium perniciem uſurum.

Charridotus autem barbam aliqvantulum defricuit, & ad Liphippum converſus, Nunqvã, inqvit, Icoleontem tuam recuperabis, niſi removeris arma. Qvid cunctaris furentes ſedare inani pompa promiſſorum, veluti flentibus pueris extorqvemus ſilentium, illorum oculis ad tabulas aut aulæa ſublatis? Mihi crede, tam rigidi in ferrum, auro facile vincentur, &, ſi qvinqve millia talentum, qvæ qvotannis inutili prodigis bello, in aureum mutaveris imbrem, facilè æneas turres & Acriſii clauſtra novus Jupiter ſuperabis. tu modo potentiores factioſorum illo nimbo obrue, & ipſi tam gratis ictibus verberati, pertinacis populi animos tibi certiſſimis caſſibus includent. Certè ille Nearius, ille flos ducum, & tam longi animus belli, veluti ſubducto igne langvebit. Marceſcet martii imperium viri inter feroces ſuperbã pace cives, &, ſi qvid antiqva autoritas valebit, hanc beneficiis in illum, & occulta ſuſpicionum malignitate corrumpemus. Et ille ſpoliatus exercitu, nudoqve latere, qvod in bellis juventus magnifica ſtipabat, malet credo piſcatorios faſtus pati, qvam vel tecum vel cum Labetro vigere, provinciis aliqvot præfectus, niſi gloriam contemnit, aut non eſt magnificum, inſtar Theſſalicæ haſtæ veſtrum impe-

pe-

perium, qvod toties qvaſſavit, glorioſa mutatione firmare. Interim fœderati bona pacis adorabunt, pene ſeculo ignota: & ad novam qvietem ſopiti connivebunt. Nam ut calidis vulneribus ſenſus abeſt, & nondum peracto per animum dolore recentes calamitates obſtupeſcunt: ita illi furente bellorum impetu non ſentiunt, qvam ſit miſerum ſemper cum armatis vivere; & frigente per otium dolore lentius ad priſtina incommoda iracundiam concitabunt. Externi interim reges, qvorum opibus nituntur invicti, etiam ad auxilium tardiores hoc ſolicita mente revolvent; juventute exhauriri provincias, & ærarium plus qvam fugato Metello ſpoliari. Forſitan poſt tot imperii damna, fœderatos iterum inſperata pace nobiscum coituros. Præterea, qvi jam in faſciculum conjurant, domeſticis diſcordiis incenſi ſtatim hæc vincula reſolvent, qvibus hodie tuas divitias fatigant. Trade modo inteſtina arma, & ab externo hoſte vacuos civilibus diſcordiis relinqve. Qvis neſcit, tot reſpublicas fore, qvot civitates hodie vigent? Videbis provincias collidi, dum novo imperio caput qværent: & provinciæ urbium motibus labaſcent. Majora inter illos odia, qvam nobiscum naſcentur, & diſſipatæ provinciarum vires tibi nudum latus oſtendent.

Hæc ſubtiliter declamante Charridoto, jam cervicibus Liphippus annuebat, cunctisqve acclamantibus in hunc modum Senatuscon-

ſultum ipſe conſcripſit: Sibi pietatem placere, & ſecura ad cœlos vota, qvæ nulla cogitatio belli deducat. Itaq; cum hoſtibus fœdus ſanciendum eſſe, qvod opportunis rebus ſemper, propitio Jove dirimere poſſit. Chorus ex Melandriis fuit, antiqva carmina de Luſitani regis funere ſuperbiſſimo recitantibus ſono.

Succeſſerunt præcipui ex Icoleonte, qvi in actu qvarto qværebant, qvo compendio rempublicam adminiſtrarent. Jam remittenti frigori ſucceſſerat belli tempus. Protagon aſſvetã penſionem mittebat, qvam illi ærario claudebant, diſſimulabantqve animum pacis, ſi à Melandriis ſolicitarentur ad fœdus. Nec multo poſt homines à Labetro veniebant cum oliva. Illi inducias, & mox pacem, incredibili conditione, ferebant. Libertatis & Reipublicæ ſplendida nomina ingerebantur ad faſtum. Nihil erat mitius Melandriis; &, ubi naturam exuiſſent, fœderatorum turba tacita reputatione volvebat. Mox tot promiſſis onerati, qvamqvam plena aberat fides, ſic inter ſe loqvebantur. Qvid deinde aut Liphippus, aut Labetrus, ulla juris imagine fingunt? Non tantum nos in libertatem relinqvunt, ſed ut cum olim liberis diſceptantes, belli, qvod hactenus geſſerunt, juſtitiam ipſi proſcribunt. Qvis regum iterum à Melandriis violatos non fovebit? ſi jam non rebelles ad juſtũ imperium, ſed æmulos ad deſtinata ſupplicia vocabunt? Qvid deniq; volumus aut qvid ultra expectamus? jacent pene ſup-

ſupplices Melandrii, & qvod qvadraginta annorum bello negaverunt, ſpontanea benignitate promittunt. Res noſtræ aliis fundamentis nituntur qvam Liphippi. Ille ingentibus fruitur terris, & imperia per orbem diſſipata exercet. Nos Teſſaranacti & Protagonis viribus regnamus, & ſi qva illos mutatio rerum avertet, Melandrii, qvos dubitamus accipere ſocios, forſitan implacabili ferocia regnabunt.

Tum Nearium rogabant, ut & ipſe qvid ſentiret expromere vellet. Ille non multum à pace abhorrentia loqvebatur; credo ne inclinatis animis videretur plus ſuæ dignitati, qvam Reipublicæ tribuiſſe. Qvi poſt actum cecinerunt pueri ex Lugduno, probabant, neſcio qvibus carminibus, neq; Romuli urbem, neq; Adriaci ponti paludes, cum nova re Icoleontis poſſe conferri.

Poſtrema pars Tragœdiæ hæc erat: ſanciebatur fœdus utrinqve, & Charridoti vaticinia ſe funeſta veritate approbabant. Icoleontis urbes in aſſveto otio ſuperbæ inter ſe de imperio certabant, & Melandrii, velut in Protagonem armati ſeſe effundebant in Icoleontis campos. Vidiſſes inopinis cladibus attonitos ſtupere; & invocato Teſſaranacto aperire urbes ſuas. Abdicabatur Reipublicæ nomen, & Teſſaranactorum adorabant. In altera parte ſæviebat in Labetrum Protagonis miles; & ille Labetri hæreditatem, Teſſaranactus Rempublicam occupabat.

O Pax benignum Numen, atq; Saturni
Hac prole melior nata qvæ qvatit fulmen,
O mentis atqve corporis bonum duplex,
Dic ô benigna diva, qvas colis ſedes?
Hic te ſub ortu qværit, hic ſub occaſu:
Hic te ſub altis montibus putat merſam
Scrutator auri, teqve cum ſuis credit
Emiſſe dapibus alter. Hic parat fundos,
Hic dignitates, hic libidinem demens
Explorat, atqve conſulit, nec hic pacem
Nec ille demens invenit. Qvibus tandem
Nulli repertum ſedibus tegis Numen?
Paci loqvebar. Paxqve blanda reſpondit.
Tranqvillitatem qvisqvis auream qværis,
Sedesq; noſtras, qvolibet loco tandem,
Modoqve, blandas ſive per voluptates,
Seu per metalli fulgidum jubar qværis,
Sive in cadente Sole ſive naſcente,
Seu per feroces ſyrtibus vagis undas;
Ignoſce facilis. Qvolibet loco haud poſſum
Ego inveniri, qvo tibi tuam ſvades
Pacem latere. Sed tamen feram unqvam,
Si qvem inter omnes ſic videbo ineptire,
Ut me eſſe in iſto Belgii putet mimo.

Subſecutus eſt populi plauſus, qvi dum poëtam effuſiſſima gratulatione commendat, ego factis ad Venerem votis, ſic in aurem Anemonis conjugi dixi: O ſi mihi non atrocius bellum Fortuna paraſſet, qvam felix miles virilibus armis certarem! nunc ipſa deſperatione turbatus, etiam ante prælium ſpem victoriæ timi-

midiſſima mente damnavi. Illa, intelligenti ſimilis, hæſit; ſic, ut ſe percipere mentem meam, ſola oratione negaret. Sed ut ad illius pervenimus domum, &, Anemone ad Protagonem profecto, ædes vacuæ libertatem colloqviorum fecerunt; Ignoſcite Numina, & tu potiſſimum caſtiſſima Juno: hoc unum eſt, qvod meæ probitati labem imponat. Præmium & voluptas corruperant meam innocentiam, jam pene morum conſtantia ſuperbam. Ignoſcite ſancti Cenſores; & vos forſitan ſub iisdem legibus peccaſſetis: non difficili arte expugnavi volentem, & me amore pulcherrimo ad ſatietatem explevi. Nec amplius de paupertate cogitabam; ſed jam velut Doromiſi victor, indignabar, ſupplicaſſe Fortunæ, cum liberalis Matrona aſſiduis muneribus mutuam voluptatem cumularet.

Cæterum, ut virilis ardor provocata conſvetudine langvebat, ipſa flagitii turpitudo, neſcio qvo mihi odio me ipſum committebat. Super omnia mulieris cupiditas interdum me in indignationem rapiebat; & hæc ſæpe in hortis ſolitarius proclamabam: Ergo me potuit amare? ergo fidere hoſpiti novo? & cum conjugem valentiſſimum haberet, fœdare matrimonium mixtura alieni ſangvinis, qvem nulla familiaritas aut convictus, ſed ſola libido pretioſiſſimum fecit? O inanem Lycurgi fiduciam; & Solonis juſtiſſimos metus! Qvid deinde expectabo, niſi ab Anemone contume-

liam, aut ab adultera mortem? Nihil eſt facinus illi, qvæ pudorem prodegit, & majore crimine famam, qvam voluptatem redimet. Satis paruiſti corpori, redde te in diſciplinam virtuti, Euphormio; nondum peccandi conſvetudine ſecurus es; & adhuc ad criminis nomen horreſcis. Qvid aliud antiqvitas monebat, qvæ convivis ſurgentibus partem cænulæ relinqvebat in menſa, niſi ludis humanis ſic utendum, ut ab iis recedamus, nondum conſumpta voluptate?

Hæc & ſimilia ſæpe jactabam; ſed fortioribus conſiliis obſtabat conſvetudo pulcherrimæ mulieris, & cum inſania vires otio epulisqve redeuntes. Interim Protagon ad ruſticas exiverat domos, & cum Protagone Anemon. Ego cum Theophraſto interdum, ſæpiſſime in Anemonis domo diſſimulata familiaritate verſabar. Sed dum hæc inter amantes ſcena luditur, & videtur Hymen removiſſe à flagitio vultum: forte qvidam è familiaribus in ejusmodi ſceleribus doctus, cœpit matrisfamilias in me benevolentiam habere ſuſpectam. Nec jam ſatis communi ſecreto fidebam. Nam mulier, incenſa libidine, ſæpe ſecretas blanditias nimis licenter proferebat. Forte ad conſtitutum paulo ante veſperam veniebam, cum ille me ſuſpectus circumſpector deduxit in hortũ, & poſt ſermonum ambages malo cavere juſſit, & ab Anemonis limine abſtinere. Nec Anemonem de uxore dubitare, ſed eſſe poſt Cæſa-

rem

Digitized by Google

rem multos, qvos in conjuge fama moveret. ſed, ſi perſeverarem inſana cupiditate eſſe, ſcirem paratos percuſſores, qvi meam audaciam finirent. Ego rationibus & audacia deſtitutus, nihil niſi velato capite effugi. Putares Vere Sacro prognatum, & è finibus gentis expelli.

Inter omnia præcipue timebam, ne me tam gravi injuria amicum & familiarem læſiſſe divulgaretur. Cæterum, cum diverſa argumenta expendiſſem, qvibus me à præſenti calamitate vindicarem, & altior conſiliis clades omnem ſpem obruiſſet, tandem humano more ad majorem vim ſuſpexi, Numenqve ſuperſtitioſo timore veneratus ſum. Habebam in propinqvo antiqviſſimum fanum, &, qvod præſentem mœrorem dulciſſime alebat, ſubobſcuris feneſtris, ac forte ſolitudine horrens. Igitur in eum locum me conjeci; lachrymisqve, ut putabam, pietate fluentibus, ſignificavi Numini calamitatem meam. Jam hoc ipſum mihi ſolatio erat, qvod ad eum confugiſſem, qvi mederi vulneri poſſet. Tum deteſtari cœpi humanitatis mala, qvam caducarum rerum corrumperet amor; nihilq; jam mihi placebat, qvod non eſſet cum æternitate conjunctum. Ibi, conſumpto impetu lachrymarum, veluti firmiſſimo decreto mecum ſanxi dedere me in Philoſophorum diſciplinam, qvos olim cum Anemone amaveram.

Sed ipſa diverſitas ſcholarum, non unis inſti-

tutis in eandem nitentium viam, meam pietatem aliqvandiu confudit. Ac cum in hac jactatione mentis poſuiſſem aliqvot dies, & pietatis interim ſenſus per inopiam & miſerias augeretur, forte accidit, ut in Acignii domo agerentur literarum conventus, propoſitis tabellis, qvarum pictura in diverſos ſenſus trahitur, & omnibus doctis materiam ad diſſerendum miniſtrat. Pace tua, Sanctitas, dixerim, paululum omiſi memoriam tui, & veteres ſtimuli gloriæ jacentis animi langvorem excitaverunt. Volui in eruditorum cœtum prodire, & extemporanea eloqventia meum ingenium publicæ famæ committere.

Igitur ut ad æris ſonum convenimus, ſedimusqve, non qvidem in humilioribus locis, Acignius autem, & cum eo optimates, ſedilibus ad diei magnificentiam extructis, adoleſcens qvi tabellam proponebat, in ſuggeſtum ſublatus eſt, pulcher, concinnus, & imperata modeſtia gravis: nec longe tabula ex pariete pendebat; qvam ut exponere vellemus, porrecto in publicum radio, invitabat. Neqve ego ulterius cunctatus ſum; ſublatusqve in pedes, & vertice humaniſſime aperto, me orationi aptabam, cum ex alia parte qvidam ex Acignii domeſticis ad idem officium exſurrexit: vir exiguis & valentibus membris, orbiculari vultu, niger, nomine Brutus. Ego vero indignabar, ſi Acignii ſervus, ſi repudiatis honoribus pauper, & certe illis locis

fami-

familiaris, mihi externo præponeretur, cujus ſaltem dignitas ignorabatur: nihilominus cum moneret revereri ſanctitatem, clam admiratus inſolentiam morum & diſſimulata iracundia ceſſi.

Erat autem tabulæ facies, qvæ ad diſſerendum proponebatur, ejusmodi. Matrona verecundiſſimi vultus in medio ſtabat, purpureo amiculo inſignis, qvod virides radii pulcherrime diſtingvebant: ipſa triſtis, ſolicitoqve ore, &, prope expreſſis in tabella gemitibus, qverebatur. Ab utroqve latere ingens turba, oculis qvidem in unam matronam defixis, cæterum longe diverſis affectibus, ut videbatur, animata. Qvi enim à dextra pingebantur, ii ſupplicum vultu mulierem adorabant, & illa velut repudiatis honoribus in lævam inclinaverat lumen, ad qvam ſtabant contumaces imagines, tanqvam populi aliqvid mulieri exprobrantis. Et hic qvidem intentabat improbum recluſæ digitum dextræ; ille riſu contraxerat vultum: alius aſpernantis fronte, & ſuperbo ſæviebat faſtidio: plurimi autem, veluti loqverentur, mulieri fractos faſces, & ſordidam laurum, ſolium præterea everſum, ſceptriqve reliqvias, contumelioſa indignatione monſtrabant.

Et hæc ſane plurimum in pictura eminebant. Nam cætera, ut in matronæ humero corvus, ut ad pedes plumis diſpoliata luſcinia, ſpiſſæ nubes in imaginis cœlo, prima cu-

rioſitas luſtrantis tabulam omittebat. Igitur compoſitis omnium oculis auribusqve, Acignii miniſter in hunc prope modum cœpit.

Juriſprudentiæ ſtudium, qvod qvidam ſcientiam appellant, nulla eloqventia oratoris ingenioſius depingeret, qvam in hac muta imaginis eruditione deſcribitur. Hanc artem tot voluminibus diffuſam, tot (miſerum!) excultam ingeniis, iſtius matronæ ſpecies ſuſtinet Veſtis purpura inſignis, regii memoriam faſtigii, unde originem habuit, contumaci majeſtate conſervat. Niſi credimus terribiles pœnas, legumqve capitalium furorem, ſangvinis notam in pallam tranſtuliſſe, qvæ qvidem intermixta viriditate temperata, qvid aliud oſtendit, qvam humanitatem Pontificum, qvi mitia imperia legesqve ſine ultimis terroribus exercent?

Qvi autem à dextera collocantur, devoti ac ſupplices, illi ſunt, qvi hanc artem, ſi diis placet, omnibus ſtudiis rebusqve propoſuerunt: qvos nec Philoſophiæ ſublimitas ad ſydera evocavit, nec ad rationis conſultiſſimum iter; non mitiorum diſciplinarum humanitas permulſit, aut divinæ lectionis ſublimitas; ſed, velut occluſis oculis, ad hoc ſtudium parentum communis inſania coëgit. Vides ſolutiſſimos vultus, &, niſi qvod hanc unicam adorant, laſcivia & jurgiis contumaces; vides laceras in imaginibus veſtes, qvas luxuria & nocturnis graſſationibus corrumpunt. Qvis enim

enim his ſeculis turbo Academiarum pacem fœdius excuſſit; qvis verius literarum ſtudia infamavit, qvam hujusmodi adoleſcentum petulantia? dum excuſſis pueritiæ frænis ad hanc juris licentiam proterva ſuperbia properant; dum ſoluti ſcholaſticorum metu, primi impetus lætitiam non regunt, novamqve, & adhuc inexpertam libertatem, in criminibus probant. Sed acrius incuſare non auſim, dies atqve noctes per ludum exigi, cum videri pulchrius poſſitotium cum voluptate colere, qvam multiplicem hydram & inania hujus artis nugamenta conſectari. Qvid enim laborioſius illa arte, qvā in compendium redigere putavit, qvi ejus licentiam intra qvinqvaginta libros coëgit? vel qvid incertius, qvam illud qvod libido diſpoſuit mortalium, qvorum animos nec unum ſeculum nec eadem opinio conjunxit? nam qvid deinde ineptius, qvam tot Juriſconſultorum mentes una claſſe concludere velle, & mortuorum diſſidia vana pace extingvere, qvam deinde velut divinis oraculis inſiſtere illorum verbulis; percunctari, pugnare, tot voluminibus rem diffundere, ut nec maria prodigioſam ſeriem librorum, diſtinctis per ventum fluctibus, exæqvent?

Omitto vanitatem qvæſtionum, qvibus ipſi ingratiſſimis laboribus torqventur. ſed illos audio jam, in partes eſſe diviſos, dum dubitant, an ſedibus, an pedibus Ulpianus in poſſeſſionis notatione ſcripſerit: cur idem latiſſimam

ius

jus dicentis poteſtatem, non vero longiſſimam appellarit; num ſpadones à ſpata dicti ſint; & Ælius Sentius Rex Romanorum fuerit, qvi legem Æliam Sentiam promulgavit.

Tot maculæ per incultum aſperumqve corpus Juriſprudentiæ diffuſæ, qvæ utcunqve rudibus majorum ſeculis inter æqvalem omnium barbariem latebant, nunc politioribus detectæ ingeniis, utinam tanto pudore clientes confunderent, qvantum ipſa in hac imagine lachrymabili vultu & adorationem averſante confitetur. Hæc autem hominum turba, qvæ contumaci manu, &, ſi poſſet, verborum petulantia mulieris luctum crudeliter auget, illorum eſt, qvos antehac antiqvitas nominis & ipſius Juſtitiæ amor decepit. Nunc vero poſteaqvam ex Juriſprudentiæ vultu meliorum diſciplinarum liqvor fucum diluit, amiſſos moleſtiſſime annos laboremqve inutilem ſeveriſſima exprobratione repoſcunt.

Marcida vero laurus, & effuſi ſolii lacerata majeſtas, qvid aliud, qvam hujus artis caſum ſolerti deſcriptione promulgant? Qvid in humero corvus, niſi importuni ominis ſpecies atra, & barbararum vocum effigies pene auribus gravis? Qvid luſcinia, qvæ cum plumis vitam & Muſicam projecit, niſi ut omnem Juriſprudentiæ eloqventiam ſuo fato functam eſſe ſciamus? Nam illæ nubes, qvæ ſupremum tabellæ limitem obſcurant; jamjam candidos priſcæ Juriſprudentiæ ſoles abſcondunt.

Dum

Dum hæc Acignii miniſter in divinam ſcientiam ſacrilego furore profundit, notavi, Acigniorum vultus, neſcio qva lætitia nec occulte diffuſos, nutibuſqve invicem crebris, perorantis inſaniam collaudare. Ego vero maledictorum impatiens, qvæ nec occulte in juſtitiam ingerebantur, vix creberrimo anhelitu luctantem iracundiam in præcordiis repreſſi. Sed ut ille peroravit, ſecutuſqve ſociorum plauſus eum in ſydera levavit, ego tam indigna percitus laude, etiam vehementius exarſi. Nec diutius paſſus ſum triumphare inſaniam verborum, intentuſqve in vindictam, forti aſperaqve voce interrupi clamitantium ſuſurros, & ſilentio reddito, cum omnes me intuerentur, ejusmodi verbis dolorem meum exoneravi.

Qvod in Rerumpublicarum partibus ambitio & invidia nocent, hoc eædem peſtes in literarum imperio tentant, maledictis & calumnia, qvæ hodie pro telis clypeisqve eruditorum furori, & inermi diſcordiæ, miniſtrant. Neqve antea putaveram in jus ipſas ſcientias vocari, Gigantumqve audaciam reſpicere in cœlum; ſed credebam ſalvo numine dearum Antiſtites humanis inimicitis collidi. Nunc vero cum novi Diomedis acumine, non Æneæ mater, aut inimici dii, ſed Argolica Pallas, & ipſa Delphorum Themis jaceant, qvid tutius qvam à ſcholis ad barbaros exire, dum in ejusmodi ſacrilegium provocata fulmina

erum-

erumpunt, aut publicæ noxæ diis deditur qvi inſolentisſime peccavit? O qvisqvis es mortalium, qvi modo Juriſprudentiam provocaſti, (neqve enim te novi, niſi qvo nomine te odiſſe fas eſt) qvæ te Deorum clementia in hanc audaciam excitavit, ut fœdiſſime de illorum alumna cogitares, & os tuum duraret in tam impias voces? an qvoniam perfidia, & furor, & impium nefas, expugnatam Juſtitiam transmiſere ſyderibus, in abſentis Deæ filiam tam audax latro involaviſti?

Cum hæc dicerem, interim univerſam concionem inexpectatiſſima qverela turbaverat. Suſpenſi invicem, qvis aut unde eſſem, & ipſi pavidiſſima voce qværebant. Nec aliqvis incuſabat; ſed veluti Deorum miniſtrum & ultorem parricidii reverebantur. Qvem enim alium in Acignii familiam dicturum, aut qvem in ea domo daturum Juriſprudentiæ manum? Ego vero aliqvandiu ſpiritum revocavi æſtu & iracundia fugientem. Ac dum omnes uno ſtupore meam violentiam mirantur; ſubiit animo fabula tot ſeculis & vatibus inclyta, cum Amphyaraus per hiantis ſoli labem excipitur, & umbrarum imperium ac ſilentis prodigia mundi, vivo corpore, & lauri nondum expiranribus ramis, exterret. Cæterum ne concio mutatis animis in novos affectus ſolveretur, aut recentis indignatio facinoris, qvæ mihi eloqventiam tanqvam tela ſuggerebat, ſterili frigore inareſceret: cæpi acrius incuſare

ſla-

flagitium, ſimulqve hortari Juriſprudentiæ hoſtem, ne deos ultores expectaret, ſed voluntariis pœnis ſæviora ſupplicia deprecaretur.

Qvamdiu, inqvam, in homines atrocibus contumeliis deſæviiſti, cum adoleſcentes, qvi Jurisprudentiæ præceptis animos informant, ſcurras, turbineſqve appellabas, utcunqve patiebar te in communi argumento ferociter regnare. Illud tamen me gravius movit, qvod videbaris in iſtam ſcientiam, omnium malorum culpam convertere, qvaſi corruptrix adoleſcentiæ fluenti luxuria tam lubricam ætatem proſterneret. Cum tamen hæc ruina juventutis, tot lachrymæ ſenum, parentumqve miſerabiles exitus, primis ſcholis, ubi ſternuntur fundamenta literarum, omnem calamitatem imputent. Veſtras ſcholas dico, qvæ ſeveris legibus & pene ſylveſtribus edictis exurgentes puerorum animos caſtigant, nec ab infantiæ ſervitute ſenſim ad virilem libertatem deducunt, ſed, tanqvam ſemper in ea diſciplina duraturi eſſent, ſubhorridas leges præſcribunt, & ut infernæ artis myſtæ velut circulum deſignant, ultra qvem prodire certo interitus ſupplicio vetant.

Nulla interim civilis vitæ cura, nulla morum cuſtodia ad conſortia conſvetudinis humanæ. Plerumqve laceræ veſtes, & ſtantes annuis ſordibus capilli, illarum diſciplinarum ignaviam condemnant. Interim pueri in illis artibus enutriti plerumqve ad laſciviam ſu-

ſpi-

ſpirant, &, ſi mihi creditis, de voluptatibus melius judicant, qvoniam in earum exilium tot ſanctionibus opus eſt. Nihil flammam fidelius nutrit, qvam favillæ frigida moles; nec Sirenes auribus melius imponunt qvam cum prima ſvavitate inexpertas demulcent. Sic adoleſcentiæ cupiditates, qvæ velut ſuppreſſo aëre ardentius inter tam cruda imperia vixerunt, poſteaqvam ab illis clauſtris in libertatem altioris diſciplinæ, id eſt, Juriſprudentiæ, ſucceſſere, inſolentius plerumqve effervefcunt; & primis illecebris voluptatum, velut inauditis Sirenibus, non ſatis fortiter repugnant.

Sed hanc accuſationem prætermitto: vellet enim Juriſprudentia cuilibet, vel per aliqvam ignominiam, debere ſanitatem ſuorum. Qvis autem patiatur te illi Nymphæ, te urbium præſidi, te pacis & armorum dominæ, Scientiæ nomen, aut ſi qvid eſt præſtantius inter literarum titulos, tam contumaci latrocinio detraxiſſe? ſcilicet nugamenta Philoſophiæ ſomniantis, & veſtrarum ſectarum barbaries, illam dignitatem ſuis domiciliis præfiget: hæc autem hominum ac pene deorum domina, templorum foribus ignobiles titulos & vulgi inſignia imponet!

Ac qvam illud aſtutè diſſeruiſti, opinionem hominum, qvæ ad libidinem pro ingeniis mutatur, dubitantium non cogere mentes, nec unica veritate invitis oculis illabi, id eſt, ſci-

entiam non eſſe; illa Juriſprudentiam conſtare, qvæ proinde tam levi fundamento nihil niſi inanibus auris, & veluti ludibriis ventorum, implicata cultorum ſtudia deludat. Piget reſpondere maledictis criminationis adeò ineptæ. Qvis neſcit tot Juriſconſultorum rixas, tot interpretum bella, & mancipia jam non cedentia urbi, veluti frondes eſſe atqve ramos lentiores, qvæ ab ipſius Scientiæ, id eſt, veræ ſinceræqve Juriſprudentiæ, trunco luxuriant? Ipſa vero, qvæ firmis radicibus arbor nullis opinionibus mutatur, ſed conſtantiæ laude inter ſcientiarum præcipuas exurgit, illa ferme continet, qvæ Juſtitiæ præcepta appellamus; qvæ compoſiti regulas juris, cæteraqve qvæ naſcentibus Natura de externa vi, aut de domeſtica continentia, & naturæ aſſertor magiſtratus, præſcripſit. Et hoc trunco illiſqve radicibus alia virgultorum inſtar uberrimus ſuccus diffudit. Hoc vero cui Philoſophiæ parti non contigit, qvæ tot qvæſtionibus, tamqve variantibus animis omnium temporum ſcholaſticos commiſit? Qvis Logicam miniſtram rationis, ſyduſqve mentium, à ſcientiarum ordine triſtis cenſor amoveat? tamen & *de entibus rationis* (ita enim uſus appellavit) diſputat, & *de Univerſalium natura* litigat; & necdum deliberavit, an conclusionem Syllogiſmi partibus annumeret. Qvæ controverſia magis veſtras exercuit ſcholas, qvam dum Phyſici *de materia prima*, *de cauſalitatibus*, *de Al-*

Alchymia, diverſiſſima mente contendunt? aut dum ſcientia morum felicitatem ſuam nunc in amœniſſimo viſu, nunc in amoris ſvavitate diſponit? Sed qvoniam tantum illa ſunt velut incrementa ſolidi corporis, ideo nec Philoſophiæ nomen ex ſcientiarum albo delevimus. Minus peccaviſſes, ſi inviolato numine Juriſprudentiæ, tantum ejus myſtas accuſaviſſes, qvi ſeveri Sacerdotii ornamentum maculant indignitate juventutis, qvam acerbiſſima eruditione in ſuos gradus adoptant.

Cum in tanta iracundia ferocius inſtarem, conſurgit Acignius indignatione pleniſſimus, & ulterius qverentem animosè perturbat. Negat apud ſe forum eſſe, ubi declamarem ad faſtum, & invidiam hoſtibus facerem. Si qvid haberem ad expoſitam imaginem, expedirem protinus ſenſum. Cæterum ſi in maledicta iterum erupiſſem, ſenſurum, me & ubi deliqviſſem, & qvam grave ſupplicium veſanæ temeritati deberetur. Ego vero ejusmodi minis verberatus, tum demum illum Acignium eſſe, me autem Euphormionem, verecundiſſime memini: & meæ eloqventiæ fons, modo tam vivida majeſtate decurrens, velut injecta frigidi Mercurii levitate, ſeſe per occultos meatus huc & illuc timidiſſimè ſubduxit. Rediit animo Baſiliana calamitas; & qvantum Acignium ibi meis vulneribus ſenſiſſem. Sed nec amplius Callionis potentia utebar; & omnino metuebam, ne in antiqvam notitiam frontis meæ argumento perveniret. Igi-

Igitur veluti ſublatis odiis, facta tranqvillitate detumui, &, Facio, inqvam, inducias cum illo; nec ſerenitatem diei litigioſa oratione perturbo. Sed qvam ipſe Juriſprudentiam putavit, matronam in Tyria veſte, qvam læta viriditas permiſcet, hanc ego pro omnium ſcientiarum & literarum imagine accepi. Scientia, inqvam, eſt illa mulier, qvæ in hac tabellæ pictura deſcribitur. Oſtro qvidem eoqve puriſſimo inſignis, cum olim in regiis habitaret, non tantum principum alumna, ſed rectrix ac magiſtra, vitam & leges imperantibus dictaret. Illa tempeſtate, nec divinam Poëſin, nec arcanam Philoſophiam, in tuguriis vidiſſes; niſi qvod eruditorum pertinacia interdum benevolentiam Principum in ſecura paupertate contemnebat. Ipſi reges non minus ambitioſè eruditionem, qvam poteſtatem vindicabant, & qvi triginta legionibus imperavit, paulo ſuperbius Philoſophiam qvam ſigna purpuramqve jactavit. Qvid ille Aſiæ domitor, qvi melius Achillis victorias, qvàm ſuas recenſebat, qvi dum ultimas terras nobiliſſimis triumphis aperiret, Ariſtotelis Phyſicam avara eruditionis ambitione poſteris invidit. Syracuſanus autem ille, qvem Corinthus è Tyranno civem fecit, qvam ſcientiam habuerat principatus ornamentum, eam deinde calamitatis ſolatium ſolam ex tot opibus è Sicilia abſtulit. Qvid illi, qvi aſſiduè cum Ennio, cum Terentio ſcripſere? Qvid ille, qvi pri-

Digitized by Google

primas eloqventiæ Ciceroni invidit, ipſe ſolus in Orbe Romano Imperator? Et ne ſingulas regiones perſcrutando etiam Ægyptiorum Perſarumqve Philoſophiam in regia & templis, veluti ſimulacra Deorum, inveniam, nulla natio tam barbara aut tam inhumana extitit, cujus Principes eruditionem ſui temporis non aut mirarentur, aut qværerent. Diuqve in illo faſtigio ſcientia hæſit, donec, eruditorum vitio, ipſa ſuam nobilitatem maculavit; & non ad umbram Philoſophorum, ſed ad viliſſimam noctem receſſit.

Nimirum hodiè cum noſtris artibus nugamur, & qvæ laudes olim ſcientiam extulerant, contrariis vitiorum maculis miſerrimè ſordeſcunt. Nulli qvondam elegantius mores examinabant, nulli commodiores humanæ conſvetudini putabantur, qvàm qvi eloqventiæ, veterumqve temporum memoriæ, aut Poëſi ſtuduerant. Nihil illis comius, nihil ſvavius, antiqvorum ætas vidit. Etiam creduntur ſylveſtrium populorum rudes animos primi conciliaſſe inter ſe, inventiſqve legibus fundatas reſpublicas gubernaſſe. Inde ipſa humanitas illi ſcientiæ ſuum nomen accommodavit. Nunc vero qvid amplius dicam, qvàm parentes metuere, ne pueri, dum Scholaſticos audiunt, cum literarum commercio morum ſimilitudine imbuantur? ut ineptiæ omnes, & qvicqvid in inceſſu vel oratione eſt inſulſum, communi proverbio jam conſvetudini Academiarum

rum imputetur. Hinc proſcripta majeſtas literarum,& præcipua utilitas, qvam ipſæ in republica s invehebant, miſerabili fato ſublata.

Non tenui eqvidem riſum, qvoties in Academiis declamatores vidi, ſcenicos pueros inſtruere, qva majeſtate imitentur faſtigium Regum, aut matronarum blandiſſimos nutus, militumve iracundiam effingant. O qvotqvot literarum vindices eſtis, eripite ſqvalidas Muſas carceribus ſcholarum, & in priſtinam libertatem vindicate! Qvaſi vero qvi olim in literis floruerunt, & qvorum hodiè ingenia miramur, tam ſtolidis nugis immortalem qvæſiverint famam! Olim qvidem Poëtæ, celeberrimis conventibus immerſi, vix ſeceſſum inveniebant ad carmen. Ita Maro, ita Flaccus, Tibullusqve & Propertius vixerunt, & ille, qvem Natura omnium ingeniorum compendium fecit, Naſo. Tunc illuſtribus familiis vates aſſveti erigebant vividas mentes; & inter proceres audiebant qvæcunqve in civitate vel excitarent ſalibus animos, vel mores recentiſſima venuſtate polirent. Ibi illi qvotidiè vel Panegyrim vel Satyram inveniebant, & omnino laudabantur, qvi nō ſcribere magis qvam vivere noviſſent. Nam qvid de Philoſophia dicam? qvæ pene in Regum penetralibus nata eſt, qvam in Platone Sicilia adoravit, Stagira autem tam potentem ſenſit, ut illius favore & mœnia recuperaret & cives. Cui potius Archimedes ſuam induſtriam, qvam cognatō Hieroni accommodavit; aut

Digitized by Google

qvem è vulgo ille Deorum & hominum honor Socrates Alcibiadem dilexit? Adeo illa ſcientia, qvæ maximè ſecretum ad contemplationem expoſcit, nihil fugiebat præter ruſticum vulgus, & in conſortio magnatum vel erudiebatur, vel docebat: nunc autem miſerabilis ſcientia qvantum degeneravit à moribus, tantum qvoq; ex ſermonis dignitate receſſit; & jam barbara appellatur, qvæ effecit ne barbarus orbis eſſet.

Ac ut Philoſophiam ſe in ſuis latebris plangentem relinqvamus; qvid aliud eſt Hiſtoriam facere, qvam rerum geſtarum eventus atqve cauſas prudenti explicatione narrare? aut qvomodo ſufficient illi muneri, qvo poſteris nullum majus tribuimus, homines imperiti rerum civilium, qvi neqve aſtus ſuorum temporum intelligunt, & ignobili ſtudio ducti, neqve ducis, neqve belli genium noverunt? Nemo pro dignitate Hiſtoriam componet, cujus indoles non ſit apta, ea qvoqve gerere qvæ Hiſtorici deſcribunt. Nunc ſatis eſt ad eam ſcriptionem orationem ineptiſſimè terſam cum mendaciis afferre. Qvid eſt deniqve Poëſis, niſi viva deſcriptio affectuum tui ſeculi; qvos tantum ex aliorum conſortio cognoſces? Unde polita confeſſio amoris, vel generoſi odii pene irata deſcriptio; qvæ priſci ſeculi Poëtis adhuc hodie vel miſericordiam conciliant, vel favorem. Nunc qvicunqve poſt inſanam lectionem Poëtarum tumentia verba in ordinem componunt,

aut

aut vetuſtatis ignobiles ritus jam olim exulantibus verbis cogunt in verſum, illi utiqve inter doctos umbratiles ſunt Poëtæ, & illorum vitio qvotqvot in eam artem nituntur, velut ridiculi homines, iniqviſſima opinione damnantur.

Qvis ferat hanc contumeliam Muſarum, in qvarum templis multi qvidem inſani concipiunt vota, ſed nemo in hunc diem, niſi prudentiſſimus, litavit? Nihil loqvor de Juriſprudentia, ne veteris iracundiæ inſimuler. Sed qvæ olim Prætores, qvæ Præfectos Prætorii, qvæ Principes habuit conditores, illa nunc cunabulorum dignitatem ægrè in hiſtoriis conſervat. Non celabo juventutem tutiſſimum iter ad Muſas. Qvorum eruditionem imitatur, eorum qvoq; moribus diligentiſſima æmulatione inſiſtat, putetqve Ciceronem aut Senecam plura in negotiis civilibus inveniſſe, qvibus literas ornaret, qvam in literis, qvæ ad humanam conſvetudinem transferret. Nullus in Academiis ſolidè eruditus evadet, aut cum gladiatoribus ſtrenuus imperator.

Igitur hæc matrona, cui in tabella Scientiæ & omnium Muſarum majeſtatem imponitis, regalem qvidem purpuram aliqva lauri viriditate permiſtam conſervat. Qvid enim illi relinqvitur, ſi de palla qvoqve dubitat? Sed jam ſceptri ac ſolii dignitatem miſerabilis amiſit; illosqve averſatur præcipuè, qvi eam hoc ſeculo adorant, id eſt, qvorum ineptiis ubiqve

indigniſſimo traducitur riſu. Videsne ad inimicos converti, qvi importuno vultu & petulantibus dextris afflictæ patientiam fatigant? Nimirum ſi illis aliqvando ſua voce loqvetur, immutabit ſpernentium mentes, & priſtino ſplendori reſtituta, omnem iracundiæ furorem in Academiarum ignaviam effundet.

Cum hoc argumentum ingenti vociferatione deduxiſſem, & jam dies in veſperam eſſet pronus, adoleſcens, qvi tabulam propoſuerat, omnia ejus ſecreta jucundiſſima oratione publicavit. Qvippe hæc matrona, ſeria erat optimi vini, lentis arborum ramis coërcita; qvæ qvidem ſui amatores aſpernabatur, qvippe illorum amicitia peribat; ſuisqve oſoribus adverterat vultum, qvorum faſtidio diutius victura videbatur. Et qvidem omnibus in riſum effuſis, juvenis lepidiſſimo argumento rem omnem diſputavit. Cæterum Acignius meum ingenium probaverat, delectatusq; oratione non indocta, me qvoqve inter familiares habere non mediocriter optabat. Itaq; blandiſſimè exeuntem demulſit, laudibusqve in publicum effuſis palpitantem animum periculoſiſſima voluptate percuſſit. Ego ineſcatus præconiis, cum me iterum laudari vellem, poſtero die ad Acignium redii, & ille meam facilitatem ſolertiſſimè cognovit, lætatusqve jam prima pietatis formidine teneri, etiam incautum devinxit munuſculis, cœpitq; velut dulciſſimis ſuſpiriis interpellatus narrare, qvam propitiis diis

diis nati eſſent, qvi in illius domicilium concedebant. Et hæc tanqvam mihi aliena recitabat, qvæ non obſcurè mihi dici ſentiebam. Nihil, inqvit, eruditis commodius mea domo videbis ad famam: velut in terrarum ſcena plaudentibus populis ingenium probamus, & ſvaviſſimam vitam colimus in conſortio Muſarum; nulla familiarium rerum ſolicitudo nobilitatem animorum deducit in terram; & jam hic felicitatem ordimur, qvam nobis certiſſimam in ſyderibus fata diſponunt. Recenſebat deinde complurimos, qvi ex ampliſſimis gentibus in ſuam familiam veniſſent, & qvam mali exitus alios occupaſſent, qvi tam egregia fortuna neſciverant uti. Ego autem Acignii machinas peroſus, qvo plura in eam ſententiam congerebat, eo malignius averſabar dicentem. Paulatim exinde elanguit pietas mea: & Acignii, cæterorumqve Philoſophorum iterato conſvetudinem ejuravi: nec me latebat, neſcio qvo modo emoveri hominum mentes, & ſvaviſſimo veneno extinctas à Philoſophis in ſuas Academias deduci. Itaq; priusqvam eo medicamine perirem, viam jam olim deſtinatam in Scolimorrhodiam aggreſſus ſum. Sed & in maculas, qvas tantopere vitabam, miſerabilis offendi, monſtroqve maximo didici ubiqve Acignium eſſe. Cæterum minimè Theophraſto ſignificavi, me in Scolimorrhodiam cogitare; nam & levitatem meam timebam apud illum proſcribi; ac præterea ſi

in Scolimorrhodiam qvoqve malignitas Deorum proſecuta fuiſſet fugientem, volebam ad Theophraſtum redire, damnataq; omni ſpe ingrata qviete ſeneſcere. Mentitus itaqve ad Themiſtium iter, ex Ilio diſceſſi. Necdum omnis mei criminis utilitas defecerat, reſtabantq; aliqvot nummi, ex iis, qvos Anemonis conjunx ſecum olim in ſinus effuderat noſtros. Et jam qvatuor erraveram luces, neq; multum aberam à lacu, qvi Scolimorrhodiam ſuo orbe à cœteris abſtulit terris, cum omni hoſpitio defectus, ſub obſcuriſſimam noctem huc & illuc ingenti triſtitia errarem. Nulla in vicino civitas erat, neqve villarum ſpem, aut latratus canum, aut caliginis volumina ex fumantibus tectis, circumſpicienti faciebant. Frigore itaq; & ſolitudine horrens; vagabar, velut in avia parte terrarum. Forte in aſperi montis clivo, qva me Pallidus ſyderum fulgor ducebat, tenuis rivi murmur jam pene concubiæ noctis ſilentium rupit. Secutus ego labentem tandem ad aqvulæ caput me mollibus herbis implico, feſſamq; cubito cervicem ſuſtentans, frontem deinde atqve manus, mox etiam ora limpidiſſimo humore perluo. Nec multo poſt apertæ vento nubes, aſtraqve liberius ſplendentia, mihi pulcherrimam loci faciem oſtenderant. Fons ille ne videbatur ruſticus, nudoqve exceptus ſolo, non communibus aqvis perennis aut vulgari torrente volvebatur. Nulla laus eſt qvæ ejus digni-

gnitatem poſſit exprimere. Liqvor omni cryſtallo nitidior per lapillorum moras, qvæ in arena paſſim extuberaverant, tenues criſpaverat fluctus, & inde pene muſico concentu pulſabatur, reddebat qvoq; ſyderum imagines pene ipſis cœlorum facibus lætiores, & tam pulchræ noctis miraculo neſcio qvid mihi beatius ſpondebant, ſi ad Solis viritatem omnia examinaſſem. Qvod ſi non pernoviſſem me nondum Eleutheriæ viciniam egreſſum, credere poteram ad aureos fontes in Perſide eſſe delatum. Mox ut ſe purius Lunæ ſplendor exeruit, vidi in propinqvo ampliſſimam domum, & turres in incinctu non modico faſtigio ſurgentes: neqve moratus de fonte conſurrexi, primasqve ædificii fores ad hoſpitium pulſavi. Tum apertæ ſubito fores colluxere undiqve flammis, magnoqve cereorum comitatu Acignius ad expectantem proceſſit. Ego ad notum exhorrui vultum, & qva ratione ibi eſſet, qvem in Ilio paulo ante ſine propoſito itineris reliqveram, tacita admiratione qværebam. Nec expectavit, ut meritiſſimi ſtuporis exponerem cauſas: ſed, Eutychia, inqvit, iſtarum ædium & omnis vaticinii domina, te huc adveniſſe intellexit; illa nos monitores hoſpitii mittit, & in ſuum domicilium errores tuos hodie invitat. Succede hoſpitalibus tectis, & utere beneficio Nymphæ, qvæ hoc uno dolore ſuam felicitatem maculat, qvod tam diu deſint, qvibus ipſa liberalis eſſe poſſit.

His dictis, neſcio qvibus ramis, vultus meos perfricuit, confuſamqve ſvavitate mentem velut qvadam tenui caligine intexit. Secutus ego ducentem, cum eodem facum agmine in interiorem domum perveni. Ibi nova occurrentium freqventia venientem excepit. Nihil amplius vidiſſem, ſi me felix error in patriam appuliſſet. Qvippe non blanditiæ verborum deerant, non obſeqvia miniſtrorum; & optimi familiæ vultus cum officioſo apparatu certabant. Deductus igitur in triclinium cum magna comitantium turba, ſubitis primum dapibus extinxi reliqvias curarum; mox cœna levi ambulatione percocta, cum interim nulla colloqventiũ ſvavitas deeſſet, molliſſimis plumis omnia membra immerſi. Ita pingvi obrutus ſomno pacatiſſimam exigo noctem; & ſive malorum laſſitudo, ſive felicitas repens hoc fecerat, ſoporem etiam in altiſſimam lucem deduco. Tandem ſolis radiis excitatus, ubi eſſem, aut qvid mihi contigiſſet, attonita mente verſabam. necdum libati fontis ſvavitas exciderat; & neſcio qva affectuum dulcedine fontem & domum amabam: cum interim exſonuit oſtium meum, laxatisqve ſubito clauſtris ante thorum Acignius ſtetit. Nunqvam ante tam hilarem videram, & excuſſa ſeveritas majoribus blanditiis reliqverat vultum. Ego pigræ qvietis ſegnitiem incuſabam, qvod hoc lucis jacentem deprehendiſſet. ſed ille, velut omnis otii author, moderatiſſimo riſu nihil, niſi me

ad

ad Eutychiam adveniſſe, reſpondit; minima eſſe qvæ hactenus in illa viderim domo: omnia tempore & patientia parari; Nec dii ſiverint, inqvit, ut tam opportuna felicitate non utaris. Tu modo cæterarum rerum longinqvas ſpes omitte: Iſthic tibi perennia bona, &, ſi mihi credis, omni ſceptro eminentior fortuna paratur. Tum ego langventia excito membra, cubitoqve innixus in illa familia hæſurum ſpondeo. ſero enim intellexi me ad Philoſophorum, qvos vitabam, domicilium eſſe perductum, & ab illis ſuam Philoſophiam Eutychiam appellari. Adjeciqve, me juramento obligari, ut in vicinam regionem proficiſcerer, neq; ulla qvidem tempora oblati beneficii memoriam victura: cæterum longinqva exilia, neqve tam maturam felicitatem meis fatis deberi. Ac tunc, ut ſaltem mendaciis effugerem Acignii artes, iterum jurato promiſiſſe aſſevero, ſine mora me ad templum, qvod in Icoleonte miraculis celebratur, iturum. Ita, inqvam, ut neqve jam cum Eutychia vivere ſalvis religionibus poſſim. Ad hæc verba Acignius non modico riſu latera concuſſit, &, O te, inqvit, divinum hominem, & religionis doctiſſimum myſtam! qvi neſcis in Eutychiæ domo etiam mendaciis venire gratiſſimum cœlo, &, ipſis diis eſſe, qvos decipis. Huc, qvacunqve veneris fraude, aut ipſe alios adduxeris, ipſa te innocentia laudabit; & plerunq; interfui, cum pietas juvenes collaudaret, qvi iſtam felicitatem parentum funeribus e-

merunt. Sic dixit, rurſusqve madentibus ramis oculos meos & veluti mentem obruit. Agnovi heſterni dulcedinem fontis, victusqve, & veluti macerata ebrius mente, imperata me facturum promiſi. Sed primum ex cubiculo exceſſi, & ipſe veſtes diligentiſſimè componere cœpi; rurſus evaneſcente medicati fontis veneno, paulatim verus animus rediit, & ego captivitatem meæ mentis intellexi. Itaqve tacitas fraudes, & licitum libertatis furtum contra veneficia ſecretiſſima mente parabam. Ecce autem vix è limine extuli pedem, cum ſervitium freqvens huc & illuc ſuo operi intentum animadverto: pleriqve juvenes erant, & in terram modeſtiſſima ſubmiſerant ora: ille temerè jacentium lapidum ordines componebat, ille comportabat ligneos faſces, aut aqvam, aut utiles herbas in publicum cibum digerebat: alius moleſtiſſimum iter ad domorum fores huc & illuc torqvebat: pleriq; ſævitia flagellorum obnoxium detriverant corpus, & ſingulis verberibus interſerebant Eutychiæ nomen. Planè nihil tale videbam qvale prioris noctis illecebræ promiſerant. Jam omnes me tacitis vultibus contuebantur, & qvē pridiè tam humaniter excepiſſent, pene ad ſocietatem laboris invitabant. Ego meæ fugæ intentus, huc & illuc primum aſſidua contemplatione vagabar. Cæterum non mihi una domus videbatur, ſed potius civitas ingens, cujus ſingula ædificia in turris altitudinem exurgunt.

gunt. Qvi vero per ſingulas turres diſtributi erant, diſtinctis potiſſimum coloribus figurisqve veſtium noſcitabantur. Hos albæ togæ, hos cineritiæ, ornabant: His mixtæ & panuceæ veſtes erant, hinc illinc centonum mixtura viliores. Qvibusdam funerum color, aliisqve Neptunius probabatur. Nec ulla artificum cura deerat, aut naturæ varietas, qvantacunqve in velleribus ludit, præterqvam qvod ibi muricem nō videbam. Neq; minor ingeniorum diverſitas illam arcem impleverat. Eminebat in medio anguſta qvidem turris, &, ut videbatur, multitudinis minimè capax; cæterum patentes in ſeriem feneſtræ, apertæqve undiqve fores opulentiam prodebant ditisſimæ ſedis. Omnes parietes ſericis velis tegebantur, iiſqve duplici fulgentibus oſtro. Idem color lectulos & menſas adornaverat; & ipſe qvoqve murus lateritio rubore nitebat. Suſpicatus ibi Eutychiam habitare, intellexi à qvodam pullato, qvi hortum in vicinia repurgabat, Nympham qvidem in alia regione vivere, qvam ipſi totius vitæ induſtria aperiunt ſibi: cæterum ſi qvis ad illam turrim, qvam viderem, perveniret, illum ſtatim ad maximam fælicitatem eſſe venturum; ubi effuſis fortunæ fevoribus exceptus, hoc etiam timeret, ne ad Eutychiam in alium orbem vocetur; &, Certè pauci ſunt, inqvit, ex hac multitudine, qvam cernis multiplici ſudore exerceri, qvi non votorum ſuorum partem ad iſtius turris cupidita-

tem derivent. Neqve olim felicius erat, purpureum arietem habere, qvam hodie ad magnificæ turris dignitatem admitti. Hæc ille prolocutus, iterum prono pectore ſterilibus herbis incubuit.

At ego tam magnificæ turris dignitate permotus, magnopere cupiebam ad illius interiora penetrare. Invitabat familiaris curioſitas peregrinantibus, & deſolatæ cuſtodibus fores; cum præcipuè admirarer, qvæ cauſa ſedis incolis eſſet, cur non protinus ad illam niterentur. Sed vix dextero pede libaveram limen, cum ſubito plusqvam Scythicæ magnitudinis leo in veſtibulum occurrit. Sive vera ſpecies fuit, ſive attonitæ ludibrium mentis, videbatur ad longitudinem duarum palmarum exeruiſſe pedum arma, & tumentibus jubis apertoqve ore, pene interrogare ſtultitiam meam, qvo proficiſceretur? Petram deinde valentibus membris amplexus eſt, ſive in me emiſſurus, ſive obicem poſiturus ad fores. Ego pervetuſto ebore pallidior factus, non audaciam modo, ſed etiam fugam amiſi; decidiqve extra limen morienti ſimilis; & nutantem animam diu egi: nec aliqvis ad auxilium veniebat, ſed paulatim effuſiſſimus ſudor ſpirituum meatus ſangvinisqve laxavit. Ac ut primum officio pedes fungi valuerunt, in aliam partem, tam atroci imagine conterritus, fugere cœpi. Semper in oculis feræ ſævities erat, nec ſufficiebat ſupervacuo

vacuo

vacuo timori celeritas mea. Bellua autem veluti vereretur è præſidio abire, contenta me limite expuliſſe, non laceſſiverat ignaviter cadentem, minusqve ignobilem fugam urgebat.

Sed dum in hoc turbulenti ſangvinis æſtu incedo, pavidoqve lumine mentis incertitudinem accuſo, infremuit undiqve aër modici æris ſono, qvod ex media area, ut poſtea intellexi, omnibus Eutychianis antemeridiani laboris miſſionem ſignificabat. Jam enim triclinia ſtrata erant, cibiqve exiguis ferculis, & veluti diſtributis penſionibus ferebantur ad menſam. Convolavere ad epulas univerſi, neqve ibi levius ſancitur, ne aliqvis ſe publicis commodis, qvam imperatis laboribus furetur. Ego omni genere veſtium diſpar (neqve enim me toga Romana conſvetudine velabat) jam penè ſolitariis ſpatiis reſtabam, cum annoſiſſimæ ſenectutis homo, hoſpitalibus præfectus officiis, rogavit, cujus ego auſpiciis, aut per cujus portæ anguſtias, deductus in familiam eſſem. Ego, qvi prodigioſum locum, divinumqve fortaſſe, irritare mendaciis verebar, ſimpliciter qvid mihi contigiſſet, enarravi, me ad fontem, qvi ex adverſo montis manat, pridiè per errores & tenebras perveniſſe; demum Acignii manu, ad hanc arcem, velut ad hoſpitium eſſe perductum. Nec ille audito Acignii nomine cunctatus, Illic inqvit, oportet habitare: tur-

rimqvein proximo anguſtiori, qvam cæteras, ſpecie oſtendit. Planè eadem turris erat, in qva tota nocte jacueram. Nihil itaqve repugnavi imperanti, averſatusqve non voluntariam domum, in turrim, velut in conditorium, intravi.

Jam omnes ad certas ſederant dapes, mihiqve tanqvam in Laconiam admiſſo ſubita hæreditas eſt allata. Cæterum neqve luxu notabilis menſa laborioſis ferculis premebatur, neqve triſtiſſima fames inter modicum & parabilem victum audiebat. ſed ô rem penè incredibilem inexpertis! omnis mihi apparatus ſordebat, cibiqve etiam poſt jejunium, & laborem viarum, faſtidioſo fumo averſantem ſtomachum premebant. Illud autem multo poſt intellexi, ibi dapes cum convivantium affectibus conſentire. Si qvis ſua ſponte in ea domo Eutychiam qværit, liberoq; animo in illis ſedibus hæret, non modo ſvaviſſimos habet cibos, ſed illum qvoq; vigiliæ delectant, & alii labores, qvi me ibi tantopere terruerunt. Cæterum ſi qvos error, aut violentia, aut non duraturæ blanditiæ, in illum locum veluti in carcerem producunt: inqvietati impatientia mentis, non aliter qvam in Promethei ſaxo vivunt. nam nec locum effugere poſſunt, nec impatientis animi ſtimulum, qvi & ſedem & epulas odit.

Refectus igitur modico pane (qvippe minus diſplicuerat) de menſa, publico diſceſſu,

con-

conſurrexi, vitatoqve ſociorum conſortio, per mediam turbam, dejectis luminibus, effugi. Atqve illi modicis ambulationibus uſi, ad conſtituta officia dilabebantur. Ego vero, jam nimis cognita familia, fugam è cuſtodia moliebar. Sed illa mihi facilis videbatur, qvippe nulla mœnia cernebam in incinctu, qvæ fugitivum morarentur. Omnia aperta in planiciem vicinoſqve montes aſpectum transmittebant. Cæterum huc & illuc diſperſæ portæ ſtabant omnino ad illum numerum, qvem Amphion ſuæ urbi eſſe juſſit. Illæ mirabili artificio extructæ, fortiſſimis ut videbatur clauſtris foribusqve rigebant. Non potui ſatis admirari, qvomodo illa portarum moles nudam apertamqve arcem, ſine muris, aut vallo, aut ductæ foſſæ mora, tueretur; eaſqve ut inutiles ſatis imprudenter deriſi, ac cum omnia ſatis perſpecta viderentur, ſecutus illam viam, qvæ in proximum montem compendioſiſſima apparebat, intra limites periculoſiſſimæ arcis tendere cœpi.

Sed cum perveniſſem ad locum, ubi murum oportuerat eſſe ductum, repente, intricatus, & hærens, & ipſe ob inutilem moram mihi iratus, cum impedimentis pugnabam, qvæ nec tangere poteram, nec videre. qvippe veluti tenuiſſimis retibus hinc & illuc implicabar, & tenaciſſimam indaginem, qvo vehementius nitebar, in vincula & nodos arctiores provocabam. Jam penè incideram in caſſes, ut nec pro-

progredi nec recedere poſſem: ſed anteqvam laqveorum ſubtilitas pertinacius coiret, retrocedere ſubito cœpi, & cum maximo horrore admirari tam tenuia clauſtra, qvæ nec oculorum ſagacitas deprehendiſſet, nec ipſæ manus, niſi in captivitate ſua, ſenſiſſent. Jam Vulcani doli, & nota cœlo fabula, ligatiqve, non ſimplici nexu, Mars & Venus, in memoriam redibant; jam ex Lemnio igne catenarum ſeriem eſſe jurabam, qvæ prodigioſam includeret arcem; & tum demum veluti victrici fortunæ ſupinas manus dedi, nec minus ſuperos inferoſqve Deos accuſabam, qvod juventutis meæ validiſſimum fervorem immerito carcere damnaviſſent, &, cum maximè beneficium ſimularent, velut aſpidem, inter Cleopatræ collocaverant ficus.

Ultimum remedium erat, exitum per anguſtias portarum non diſſimulata fuga pertentare. Nam cum nihil amplius monſtris vacuum ſperarem, ita neqve aliqvid in ultima deſperatione metuebam. Succurrit animo, ire, & ſi qva cuſtodia moraretur abeuntem, invocare Deorum omnium fidem, eumqve maximè Jovem, qvi violatis hoſpitiis ſuccurrit. Devovere deinde crudeliſſimam gentem, nec qverelis imponere modum, anteqvam aut meæ vitæ exitum, aut calamitatis invenirem.

Tam robuſto conſilio ferocior factus, ad proximæ portæ limen, jam excogitatis verborum contumeliis, evado, cum ecce in ipſo impe-

petu ipſaqve audacia mentis, occurrit Acignius, miti qvietoqve vultu, & non cogitantis lacertum tenens, intentam iracundiæ mentem & oculos in ſe convertit. Nec rogavit confuſionis meæ cauſam, ſed de valetudine qvæſivit, tam potentibus verbis, ut penè me oblivifcerer eſſe iratum. Sed cum ego illi animum meum de diſceſſu ſignificaſſem, & ille in contrarium argumenta conſumpſiſſet; tandem iratus oculiſqve paulatim horrentibus, abire me jubet, qvando me felicitatis tæderet; nec longè pœnitentiam eſſe, & errores, tam ſecurum temnentibus iter.

Cum diſceſſiſſet poſt terribiles minas, tactumqve animum excitaſſet in diverſa, nihilominus urgere diſceſſum meum cœpi; & ut eram portæ vicinus, primum diligenter circumſpexi, ſi qva hominum manus in clauſtorum præſidium ſtaret. Nihil autem aliud vidi in aditus anguſtiis, qvam anum neſcio qva ſolicitudine gravem: pallidiſſima erat, & macies extulerat oſſa, nec compoſiti oculi terribili luce micabant: Cæterum huc & illuc curſitabat per anguſtias ſuæ portæ, & neſcio qvid ad digitos computans, nunc ſe velut ad conſilium ſevocabat, interdum turbido nutu qvod cenſuerat averſata, ſecum ipſa mirabiliter pugnabat. Rerum qvoqve leviſſimarum pondera examinabat ad lancem, veluti ſtipularum levitatem, aut arenulam ad numerum injectam. Ac illius qvidem nomen erat ingentibus literis mi-

minioqve fulgentibus in ſuperiori faſtigio portæ ſcriptum, Hieromerimna. Cæterum tanta freqventia per eundem aditum arcem irrumpit, maximè adoleſcentum atqve ſenum, ut habitatores ſufficere ampliſſimæ ſedi poſſent.

Non placuit mihi tam difficilis locus, exitumqve molliorem per alias portas qvæſivi. Septem erant, & ſingulæ ſuis Numinibus notabiles, qvæ in præſidium excubabant. In proxima porta huic, ad qvam Hieromerimna ſe inutiliter macerabat, eminebat virago peſſimi vultus, qvæ Aëlpidis nomine vocitabatur. Per eam portam nemo intrabat niſi turbulentis luminibus turgens, & inter iracundiam doloremqve trementibus. In proximo vero limine Penia conſiſtebat, ſqvalida veſte, ſparſoqve capillitio inculta. Et illa freqventiſſimum agmen transmittebat in ſepta. In vicino deinde præſidio Adrania erat, ſolutis poplitibus langvens; recipiebatqve turbas, qvæ inertiæ licentiam amabant.

Ego, ut indiligentius obſervari illam portam, non ſine animi gaudio, adverti, ratus iter commodum fugienti, tamen ulterius progreſſus ſum, ut viderem, qvibus numinibus tutela exterorum liminum credebatur. Erat autem in una qvidem Philotimia, qvæ cæruleis veſtibus, oſtrove ſplendentibus, penè totos parietes onerabat: in altera vero Glykytes illa multiplici pallio intimum abſconderat pectus,

ri-

riſuqve minimè duraturo qvemlibet venientem ſalutabat. Neqve alii veniebant ad illam, qvàm adoleſcentes tenerrimâ ætate, & veluti materni lactis conſvetudinem reqvirentes.

At vero in ultimis clauſtris, omnino alia ſpecies nihil tale expectantem confudit. Erat enim matrona exercitatiſſimi vultus, & in qvam invidia non diceret: Arete appellabatur.

Cæterum qvoſcumqve intromiſerat in arcem, ſincera hilaritate diffuſi ex inceſſu inter cæteros noſcitabantur.

Cum omnia perluſtraſſem, & jam maturum ad fugam tempus eſſet, ego, pulſata Adrania, per illius portam præcipitata diligentia prorui. Neqve illa revocavit abeuntem, & per molliſſimum agmen, qvod ad ipſam properabat, excitati ſupercilii minis, ipſoqve corporis niſu, viam inveni. In hunc modum ex triſtisſimo carcere egreſſus, qvam maximis itineribus in Scolimorrhodiam præcipitabam fugam. Erat ſemper in oculis pavitantis Acignius, & cum virgula crepuerat vento, jam me deprehenſum, & ad Eutychiam deduci, miſerabili horrore credebam. Et qvid, cogitabam, ſi percuſſores notis viarum anguſtiis præcurrunt? Qvid non infeſtum exiſtimem in ſolitudine, cum nulla urbium clauſtra graſſatores excludant? Qvicqvid eſt, Acignii periculo vivo; & ſi me ab illo fugientem calamitas ex-

excipiet, difficilius amolietur invidiam, qvam vulnus Paulianum Gephyrius excuſat. Tandem ad lacum perveni, nullo Oceano minorem. Illinc rates in Scolimorrhodiam ſolvunt; & jam melioris patriæ aura videbar afflari.

Thebani ad Septentrionem latiſſimas obtinent terras, & ab Eleutheria ad Sarmatas excurrunt: gens laborum plus qvàm induſtriæ capax, & omnino Bœotia ſua digna. Illis Aqvilius per internuncios imperat; ipſe plus qvam Aſſyriorum Principum ſolitudine incluſus, otioſam majeſtatem ineptisſima gravitate damnavit. Igitur cum in Scolimorrhodiam cogitarem, jamqve in extremo Eleutheriæ oppido qværerem ratem, forte unus ex Thebanis in eadem urbe erat, pingviſſimus homo, vultuqve regii coloris, & ſeminudum calvitie caput oſtentans, nomine Trifartitus. Is ab Aqvilio ad Teſſaranactum in Scolimorrhodiam mittebatur: ac ut fortè in eodem diverſorio fueramus, me qvoqve in inſtructum navigium beniꝑniſſimè induxit. Cæterum idem ſtupor, qvi à ſubtilitate ingeniorum Thebanos excludit, ab ingentibus qvoqve vitiis prohibet. Nihil facilius ad amicitiam vidi: fidemqve inter vina ſancitam velut extremam religionem non violant. Ego inter adulationum magiſtros diutiſſimè verſatus, ſtatim incautum occupavi blanditiis, intentumqve ſuis laudibus ad amicitiam compuli. Sed cum jam in con-

conſpectu Scolimorrhodia eſſet, lacus nigreſcentibus undis intumuit, ſubitæqve nubes eripuerunt cœlum trementibus nautis. Neqve tempeſtati modus fuit; & jam, veluti continuis aqvis, cum nubibus coiverat lacus. Haud mora, ſecuri percutimus malum, & omnia vela ſubducimus furentibus ventis. Jam clavus non ſeqvebatur ducentem, jam latera laxabantur ad fluctus, cum ingenti flatu in Septentrionem propulſi, jam nec ſalutem qvidem invocaremus.

Thebani, qvicqvid in ratem comportaverant, ad certamen perdebant; veritiqve ne pondera deducerent navem, ad ultimum patrii vini cados inter miſerabiles ejulatus effuderunt in fluctus. Qvatriduum naufragii minas tempeſtas irata protraxit. Qvinta luce interruptis nubibus enituit cælum præliumqve undarum extremis fremitibus elanguit. Interrogabat gubernatorem Trifartitus, an ſyderum memoriam ſervaret, & aſtrorum indiciis poſſet ad regionis notitiam pervenire. Ille gravibus ſuſpiriis cunctantem perſecutus, ſilentio damnabat ſuam artem, & confuſa omnia cœli terræqve argumenta confitebatur. Tandem evaneſcente metu, ipſe nautica acu doctus proclamat, nihil unqvam illa tempeſtate benignius fuiſſe, & qvoniam ventus Scolimorrhodiam non dederat, ſaltem ſe in patriam feliciſſimo errore compulſos.

Jam in conſpectu littus erat, & Thebas non in-

inde procul eſſe conſtabat. Tum omnes excitato plauſu navem in portum deducunt, egreſſiqve in arenam, paſſim oſculis patriam terram & ſalutem adorant. Trifartitus reparari navigium, funemqve & antennas & malum ex proximis vicis & nemoribus qværi jubet: ipſe ad Aqvilium rediit, qvi & tempeſtatis moras excuſaret, &, ſiqvid forte novi ſuccurriſſet, recentibus imperiis oneraretur: meqve in urbem ſecum humaniſſimè deducit. Jam id olim ſciebam, neminem ad Aqvilium admitti; nec tam inſolentis beneficii genus apud Trifartitum urgebam. Sed ille me ſponte in regiam deducit, jubetqve in atrio expectare inter proceram Thebanorum multitudinem, qvi mihi umbram corporibus faciebant, & poſt aliqvot horarum faſtidium ab Aqvilio regreſſus, interiorem meam manum excuſſiſſima dextera pulſavit, &, Ne putes, inqvit, nullam gratiam amicitiæ meæ eſſe, videbis domeſticos Aqvilii cultus, tibiqve plus qvam Mathematico aut Pictori ſecreta familiæ patebunt.

Cum hæc dixiſſet, benigniſſima manu ex atrio produxit in domum, evolutumqve ex porticibus vagis tandem conſtituit ad intimum Aqvilii limen. Ibi tam ſyncerè omnia ſilebant, ut Cereri ſacrum fieri putarem: Igitur & ipſe utrinqve ſpiritum coërcebam, cum Trifartitus, modeſtiſſima manu, ſilentis oſtii ſeram, & ipſam mutam, reſolvit. Cæterum hanc mihi intrandi legem dixerat, ut ab ipſius non ſe-

cederem tergo. Ita, inqvit, optima fide omnia luſtrabis, qvæ nobis, utpote ſecretisſimarum rerum miniſtris, patent; neqve à me declinans, & per diverſa vagus, in ignoti cultus officia peccabis. Parui ego monenti, & ad menſuram motuum ſuorum geſtus meos figuravi, niſi qvod leviter declinaveram cervicem, ne omnino inutiles oculi eſſent.

Ac ut in thalamum Aqvilii veni, hominem jam ſupra mediam ætatem vidi præcipitantem in ſenectam; ſtatura mediocri, vultuqve optimo, & qvem indignè voluntaria ſolitudine damnavit, ſed fluxis & turbantibus veſtigiis oris majeſtatem corrumpebat, & omnino indignatus ſum Veneri, qvæ ſaltem non pepercerat nomini chariſſimorum nepotum.

Itaqve ut ad ſatietatem oculorum omnia ejus lineamenta in animum tranſtuli meum, converto ad elegantiam ſedis vultum. Et hinc qvidem imagines ſtabant, non qvæ memoria bellorum ſecreti delicias turbarent; ſed venuſtisſimi vultus puellarum erant, exculti ſupra verum, & qvos poſſet natura imitari; ut ego Ariſtidis vel Pauſaniæ, aut etiam Nicophanis labores putarem intueri, qvos meretricios pictores antiqvitas vocavit. Illinc vero ſupra menſam orbes duo, in qvorum uno terrarum ſitus & maria pingebantur: in alio vero ſyderum motus, & univerſæ cœlorum leges aptiſſimis coloribus erant ſcriptæ. Illic aureus Phœbus, & vermiculata Venus erat. Luna ve-

vero cælabatur argento; & propè igneum fecerant Martem. Jovis autem hilaris ſignum, & nitens Mercurius penè arridebat ſpectantibus. Deniqve malignitatem Saturni livido minio pallentiqve damnaverant. Flexuoſum iter Solis, imagines Leonis atqve Tauri ſignorumqve omnium animabant. Jacebant ſupra menſam aliqvot libri, laceſſentibus digitis jam ad ſqvallorem detriti. Præterea cœleſtium orbium figuris aliqvot in locis excuſſerat picturam nimis diligens verſatio, maximè in Solis & Mercurii planetis, qvi, qvacunqve decurrunt, per illam cœli imaginem ſolertiſſima monſtratione ſignantur.

Neqve advertere hæc poteram, qvæ vicinorum curioſitatem oculorum petebant, niſi Trifartitus vir benigniſſimus me ad hæc indicia digiti humanitate deduxiſſet. (nam Aqvilius alvum levare voluit, & amotus extra aulæum, locum fecerat inter nos colloqvendi.) Igitur cum rogarem, cujus artificis nobiles figuræ eſſent, qvæ meruerant ab Aqvilio tractari? Primum, inqvit, te ſcire oportet, nihil hac ſolitudine Aqvilii laborioſius eſſe, nec ipſe induſtriam cum aſpectu hominum omiſit, ſed ad curioſas artium aliqvot voluptates tranſtulit. Cæterum in his imaginibus, & fœminarum picturis, non ejus ſtudium tantum, ſed etiam opes vides. Libertatem amorum conjugio præponit, & vagæ voluptates ad ipſius arbitrium examinantur. Nam ut venuſtiſſimas ſpe-

ſpecies mulierum libido in animo finxit, omnia in tabellam eruditis coloribꝰ transfert, & imaginationis lineamenta ſecutus, votum ſuum in pictura confitetur. Appellantur deinde pellicum greges, virginesqve, qvibus multum eſt, id nomen ſub Aqvilio exuere. Ipſe ſibi probator formarum vultus mulierum ad ſimilitudinem imaginis exigit, &, qvam propius ad illam venuſtatem natura admovit, duarum, interdum trium noctium fortuna donatur. Etiam ſi cujus amore vehementius exarſit, ſi in alicujus amplexibus dulcis animam egit, non ſtatuam in roſtris, ſed imaginem, ſua manu exaratam in thalamo decernit. Hi vero terrarum cœlorumqve orbes, imaginem Aqvilianæ poteſtatis oſtendunt, & qvotidiani laboris induſtriam, qvo ipſe in abdita naturæ perrumpit, & invidiam Deorum ſuperat, qvi res pulcherrimas latere mortales voluerunt. Jam cryſtalla non æterna hyeme cogere, jam exprimere metallorum animas poteſt, & omnia Solis miracula in temperatum foculum convocare; etiam ignorantem naturam ſuas vires edocere; vitales autem ſucci, & qvi ſupra Æſculapii artem invidi Jovis provocant fulmen, his artibus exprimuntur; & ne indiſerta oratione detraham pulcherrimæ arti, expectabant hæ ſcientiæ Aqvilium, dedignatæ à minoribus viris, veluti imparibus procis amari. In eas Aqvilius dies noctibus adjungit, &, ne diſtractæ curæ diligentiam turbent, cæterarum domi fo-

riſq; memoriam admittit. Cum hæc Trifartitus ad ſudorem & anhelitum dixiſſet, Aqvilius lubrico paſſu proceſſerat è ſecreto, vocatumq; Trifartitum, bracchas ſuperiori veſti annectere imperabat. Ego me ad parietem junxeram, & ipſum intexto auro ſericoq; fulgentem: ac dum veneratione tantæ ſedis incerti oculi in diverſa diſſipantur, inciderunt in imaginem, antiqvam ſanè, ſed in qva nihil erat magis notabile, qvàm hi verſus, præter qvos in conclavi nihil Martium vidi.

Eſt regio Auſtriacis illic contermina campis,
Qva frangit tumidus ripas & proruit Iſter,
Cyraneas viſurus aqvas, dum fata ſinebant,
Fortunatus ager, nec terris invidus ullis.
Pannoniam dixere patres. Nunc nomina tantũ
Reſtant, & raris inciſa novalia ſulcis.
Nam ferus ut ſummo Mavors pugnabat in Æmo,
Placatos deſpexit agros, & pectore toto
Intumuit, Thraceſq; ſuos, immania corda,
Et ſecum rapidos huc traxit in arma furores,
Protinus infandis mutavit cladibus urbes,
Exhauſitq; domos. Ipſis penetralia Divis
Triſtibus eripuit flammis, agriſq; colonos
Abſtulit, & dominis mœrentibus abſtulit agros.
Heu qvantũ miſeræ cecidit tunc gloria terræ?
Qvaliter horrentes reducis vicinia Phœbi,
Cum ſolvit fluvios; & picti gramina campi
Invitant volucres connubia jungere cantu.
Si mala per latas regnant incendia ſylvas,

Tunc

Tunc luci ſtat truncus honos, trabibusq; peruſtis
Mœſta ſubit facies, & nudis flebile ramis
Conqueritur mœſto cælo nemus; Ipſe viator
Ingemit, atq; ipſæ plangunt ſua tecta volucres.
Sic mala Pannonios tempeſtas perculit agros.
O quoties plenis maturum meſſibus annum
In ſtragem ſervare deos, flavasq; videres
Pannonium armato perverti turbine meſſes!
Nulla fides campis. Campos odere coloni,
Atque arces vallumque petunt. Nec mœnia multum
Heu pavidos quæſiſſe juvat. Nam clauſtra perrat
Hoſtis, & obſeſſæ frangit munimina portæ.
At vero erectis quoties exercitus armis
Hinc atq; hinc ſine lege furit, taboq; calentes
Protinus immenſis conſtipat cædibus amnes,
Quæ tantum immiſſis horrens inſibilat Arctos
Nubibꝰ, aut raucis tantũ gemit unda ſub Euris?
Tela volant, Scythicis plũbũ torquetur habenis,
Spiculaq; & diræ currunt per inane ſagittæ.
Tunc enſes lethale micant, tunc fulmina cãpis
Salmoneo majora ſonunt. Sternuntur ubiq;
Arma, viri. Nec ſpes immenſa in ſtrage ſepulchri,
Ni membris & cæde tegi; dum jugera creſcunt
Mortibus, & planos attollunt funera campos.
Et nunc Ætherei ſuperant vexilla Tonantis,
Nunc Luna pejore cadunt, cum turbida pandit
Cornua Theſſalicis heu digna horrere venenis.
Save Pater belli, miſeræ ſat gentis in arvis
Sedit atrox bellum, noſtrumq; exterruit orbem.

Arma domum, Gradive, refer, (qvid Thracia ceſ-
ſant
Orgya?) & Odryſios concede ad prælia campos.
Illic Heſperias pulchrum vidiſſe catervas,
Illic dulce mori. Felix victoria cujus
Conſtabit fatis. Tunc, ô fortiſſime Mavors,
Sanctus eris, nullaq; gement pia funera matres.

Dum in hoc ſilentio compoſitus, carmen, qvod non mediocriter placebat, in memoriam repetita lectione perduco; notavi ad vicinum parietem aliam imaginem, in qva vidi Protagonis ſimillimos vultus. Fingebatur autem aliqvid ſcribere in Moreto, qvaſi non ſatis antiqviſſimus Poëta abſolviſſet hoc carmen. Ac deinde cum effuſiſſimus imber ſub dio ambulantem impeteret, fugiebat ad proximas ſepes, & cuniculum, qvi in illis latibulum defoderat, acerrima obſervatione qværebat: Neqve procul Liphippi faciem agnovi, cum ſua uxore & aliqvot antiſtitibus populorum ſuorum fata (inſtar Parcarum) ducentis ex colo. Ac cum hæc impenſius mirarer, increpuit oſtium leniter, ut videbatur, digiti articulo tentatum. Nec mora, neſcio qvis linteo puriſſimo præcinctus, ad Aqvilium intravit, vitroq; purisſimo exiguum liqvorem hilariſſima fronte oſtendit. Aqvilius, qvicqvid erat, crepitu manuum collaudans examinare cœpit ad lucem, & cum homine ſvaviſſimè loqvi, cum à Trifartito qværerem, qvisnam eſſet tam illuſtris familiaritatis homo? Hebræus, inqvit, qvo nemo gratioſior in regia vivit.

Hæc

Hæc dicente Trifartito, Aqvilius cum Hebræo thalamum egreſſus, contulit ſe in ſcientiarum amabilem locum; ubi complures fornaculas vidi, ac vitrea ac argentea vaſa, qvæ humores in altum evocatos per obliqvas fiſtulas reddebant. Artifices vero & foculorum miniſtri, pars verſicoloribus pellibus præcincti, acapnum ad pondus ingerebant, pars vim liqvorum viventium, qvos ignis ex vaſculis exegerat, diligenti examinatione pendebant. Omnem operis partem freqvens ſedulitas implebat.

Delectatus tam fideli labore Aqvilius, diffuſisſima fronte gaudebat. Ac ne qvidem ego pulcherrimæ artis ordinem, ſine aliqva voluptate, aſpiciebam; cum Aqvilius vaſculum depoſuit de foculo, &, Hic, inqvit, commendata eſt ſpes præcipua laborum meorum & nobilisſimæ faſtigium artis. Hæc dicentem lubrica materia eluſit, (erat enim vitrea) & ab incautis manibus labens, nefando in terram ictu ſecum Aqvilium & nobilisſimam artem afflixit.

Qvi tremor illicita cœli de lampade tactos
Percutit attonitum; paritérq; horrore ſub uno
Vox, animus, ſangvisq; perit.

Stabat Aqvilius, veluti turbulento ſomno deluſus, & ipſe in tantæ perturbatione calamitatis ſe qværebat. Ex altera parte famulorum ejulatus deplorantium feliciſſimi vaſculi ruinam, totam cellam impleverat; commendabantq; gemitus & ipſi vix ad plorandum fortes,

ut non intercidiſſe vaſculum aliqvod, ſed omnes deos occiſos eſſe putares. Igitur plangentibus univerſis, & ipſe,ne viderer otioſus miſeriarum ſpectator, incipiebam exorare lachrymas ab oculis, bis terq; pollice attritis, ac Trifartitum, ubi eſſet, intueri. Sed ille jam defecerat, ſedensq; ad lacunam, qvam effluens impleverat humor, eam inundantibus lachrymis augebat. Et jam redierant Aqvilio ſenſus; ſed deerant verba, qvæ in tanta calamitate effundere poſſet.

Itaqve cum lamentabili vultu nihil aliud, qvam fragmenta miſerrimi vaſis contueretur, ipſe Trifartitum monui, ut ſe virum meminiſſet, id eſt, colligeret in præſens animum, meritisſimo qvidem dolore dejectum, & Aqvilium, priusqvam expiraret, à conſpectu illius liqvoris, veluti paterni aut conjugalis cadaveris, amoliretur.Pudebat Trifartitum expectasſe, ut ab externo moneretur. Itaqve conſurgit ad officium domini penè ſupremum; & cum eo juvenis qvidam præpingvis rarisſimæ barbæ, qvi omnium modeſtiſſime calamitatem tulerat, qvippe ante biduum, dum cœlorum meatus & decreta perluſtrat, illud fatum præviderat ex contumacibus aſtris. Igitur illi conjunctis viribus, cum me etiam in auxilium advocaſſent, velut efferrent Aqvilium, nihil repugnantem aſportant. Perſonabant omnia funebri planctu, & omnes ſecretisſimæ artis myſtæ, cum acerbisſimo clamore, ſe-

ſeqvebantur. Neſcias, an Aqvilium, an vaſculum gemebant. Ille male conſoporatus cum ad doloris ſenſum turbulenta vigilia rediſſet, velut recenti vulnere ictus, exclamat: Ergo ſuperſtes deorum iracundia vivo? & hæc qvidem dicentem, ipſæ indicis venæ cum oratione defecerant. Igitur fomentis aggredimur langventem, vultusqve, & præcipuè narium ſpiramenta, acerrimo liqvore perfundimus. Ac cum iterum in ſoporem laberetur, digreſſus ex moleſtiſſimo munere in diverſorium meum pervolo.

Nec ibi diu hæſeram, cum Trifartitus ſervum & ipſum tuberoſiſſimi ventris, ad me miſit, qvi ad cœnam, ad qvam aliqvot ante horis promiſeram, duceret. Videbatur mihi exorta lux in periculoſa nocte, & Aqvilium, qvem jam optima fide comploraveram, omnino exiſtimavi ad vitam rediſſe; qvoniam domeſtici menſarum & hilaritatis meminiſſent. Itaq; qvotqvot occurrebant in urbe (nam univerſi jam atras veſtes ſumpſerant) detergere lacrymas jubebam, & in natalitiis veſtibus diis ſacrificium apparare. Neq; me conjectura decepit: Etenim Trifartitus in ſimplici qvidem veſte, ſed manantibus effuſiſſimo ſudore genis, in aditu domus ſtabat; qvi ut venientem me aſpexit, attrivit amplexibus pectus, &, ut Aqvilius mirabili fortitudine revixiſſet, recitavit, penè ipſe gaudio extinctus; deinde rapuit in tecta, & in triclinium deduxit,

qvod ignei vapores ex fictilium impleverant æſtu. Nulla in conclavi flamma erat; nam & caminum in obſcuriſſima parte celatum etiam compluribus velis, veluti ædium carinam, damnaverant.

Longa fuerit ſeries pompæ, qvam ſi perceuſerem, tam ego fatigare audientes poſſem, qvam ipſa me laſſavit. Inter hæc, importuna convivarum benignitas me præcipue afflixit, qvorum ut in triclinium qvisq; intrabat, me, utpote peregrinum hominem & cujus honori ſolemnitas epularũ parabatur, acidiſſima oratione verberabat. Ego vero credebam aliqvid ex antiqvis monumentis referri; qvoniam ea loqventium facies erat, vocisq; ſtabilitas, ut putares pueros ludimagiſtro imperatam penſionem memoriæ afferre. Tandem ſupervenit Trifarcitus ad anhelitum laſſus, excuſavitqve epularum tarditatem; & interim guſtatione vini initiari convivium juſſit. Cæterum jamdiu convivarum gravitas moleſtiſſima mihi erat, qvoniam poſt primæ ſalutationis faſtidium nulla jucunditate deliniebant morum, & inepta omnium majeſtas tam funeri conveniebat qvam menſæ.

Tandem ingenti paropſide invecta eſt in triclinium offa, redolentibus herbis, & maximè pipere medicata. Erumpebat ex paropſide fumus, tenuis qvidem, qvoniam pingviſſimus liqvor tardè vaporem dimittebat; ſed qvi ſingulorum vim odoram excitaret; veluti canes fran-

gran-

grantibus ferarum veſtigiis monentur. Igitur conſidere juſſi ſumus, nullis dapibus evocati, præter hanc offam, qvæ ſane penè totam menſam tegebat. Paulo minus integra hora deſignatio locorum conſumpſit. Et illi mox compoſiti tanto ſilentio ſcrupuloſam honeſtatem expendebant, ut eos non minus offam venerari, qvam Aqvilium, putarem.

Ego Gallici moris memor, ſtatim in cibum irrui, pulmentiq; eminentem ſupra diſci ripas acervum injecto cochleari deſtruxi. Secuta eſt me principem turba, & omnes parum variantibus oculis (id enim ad majeſtatem pertinebat) etiam manu in menſam eo tenore deducta, velut muſicos concentus gubernaret, pingvisſimam offæ molem expugnant. Cæterum qvi in extrema conſederant menſa, illi veluti ſpectatores convivii vacabant, & tantam noſtram felicitatem contuebantur. Qvod ego præcipuè admiratus, eum qvi proximus mihi erat interrogavi, qvod illi facinus admiſiſſent, qvi nec ipſi ederent, & in convivarum conſpectum perducerentur? Ille neq; reos eſſe, & noſtris epulis ſucceſſuros, reſpondit. Inter hæc verba converto ad paropſidem vultus, qvam vicinorum meorum humanitas jam tranſmiſerat ad illos, qvos inutiliter aſſidere qveſtus eram, & tunc ipſi aliqvando vice noſtra vacavimus.

Ac cum aliqvantulum ceſſaſſemus, iterum unica lance reparatum eſt convivium. Perna & glandulæ inerant, & exſiccatæ bubulæ rubor,

& cæruleis aliqvantum lineis variatus. Refecti tam mirifica ſvavitate cibi, iterum lancem in vicínos transmittimus; ac deinceps ita ferculis ad oſtentationem paratis (qvippe plusqvam qvinqvaginta ſunt illata) uſi ſumus, ut guſtatione facta in imos menſæ fines ſuccedentibus manibus veheremus. Cæterum neq; lances ſimul duas in convivio vidi, & anteqvam explicaretur tam prolixus ordo ciborum, jam mediæ noctis proceſſerat tempus, meq; utpote fatigatum moleſta voluptate trahebat in ſomnum. Illud autem diligenter adverti, qvicqvid torruerant igne, exhauſtis humoribus pene cineritium afferri. Cæterum piſces nunqvam memini tanta ſvavitate conditos vidiſſe; ut hæc culina in eo genere erudire orbem poſſit.

Laxabatur interim convivarum taciturna majeſtas, & ſolvi in hilaritatem videbatur, ut cum indignatio ventorum primas undas ſuſpendit in mari, ſolvitqve tranqvillitatem magis qvàm excitat fluctus. Jam increbreſcebant pocula, & paulatim perierat convivalium ſcrupuloſitas legum; momentoq; me totum longa poculorum ſepes obſederat: Interrogavi Trifartitum, qvid me tot machinæ monerent? Ille autem blandiſſimo annuit vultu, rogavitqve, num ſingulorum amicitiam ducerem tanti, ut illam modico hauſtu, qvo provocaverant, ſancirem. Omnes idem petere ebrio plauſu ſignificabant; cum etiam Trifartitus

mo-

monuit,nec id officium repudiari integra convivarum gratia poſſe.

Ego pene lachrymas in tanta calamitate profudi, rogaviqve, ne me ſuis amicitiis occiderent; & miſericors Trifartitus, qvippe eſſe veros gemitus deprehenderat, advocationem meam ſuſcepit. Ægre tandem impetravimus,ut nihil niſi pocula libarem. Ad hanc pacem cum ſuſtuliſſem plauſum, ac lætiſſimis verbis humanitatem commendaſſem, cœpi fœderis conditiones implere, & notabilem convivii exitum diligenter contemplari. Jam enim eruperat tempeſtas, & omnia temulentorum vocibus perſonabant. Omnes affectus cerneres, in qvos ſolutas mentes inſania Lyæi transformat.

Appetebat jam Aurora, ut facilè ex gravioribus oculis conjiciebam; cum ſolutum convivium credidi eſſe, remotis ſcilicet menſis, & aſſurgentibus aliqvot, qvibus modeſtior ebrietas reliqverat pedes. Reliqvi tanqvam ſordidiſſimo funere in vicinos lectulos efferebantur. Tunc ego in memoriam revocatus Ulyſſis, qvi voluptatis blandimenta, velut hominis interitum,apud Alcinoum proſcribit; illud Thebanorum cōviviis adfuiſſe haud immerito cogitavi. Nam ad Cimmerios in vicinia fuerat, & illinc ad ſepulti orbis caliginem invenerat iter. Nihilominus & ipſe fictis vocibus Trifartito gratias ago pro ſvaviſſima nocte, & moleſtiſſimi carceris fores non ſatis ſanis oculis qværo,

vino vigiliaqve turbatus. Verum ad oſtium ſatellites aliqvot ſtabant, qvi me exeuntem turpiſſima benignitate revocarunt; nondum miſſionem factam Nyſæo ſacro cauſati. Tum maximè recruduit bibentium certamen, neqve me vix prioribus malis luctantem ille fluctus omiſit. Aſtiterunt ineptiſſimi amici, & ructantibus verbis rogaverunt, ne omnia jam ad finem ſpectantia præmatura diſceſſione turbarem. Præcipuè Trifartitus conſiderare me juſſit, qvota pars convivantium jaceret, qvota autem in pedibus eſſet, qvi certè, inqvit, de convivio qverentur, ſi eos ſobria veſtigia reduxerint domum.

Parui extemplo hoſpiti, etiam periculo meo. Erant enim undiqvaqve propinantium ſcyphi, qvos mihi convivarum barbaries parabat, innumerabiles qvidem, ſed, ne omnia ſolatio vacarent, illi pene ſicci, & tantum exigua veluti libatione onerati. Sed ut ingentia flumina ignobiles rivuli componunt, & ſimplex aſſiduitas terit ferrum; ita ego his lataginibus plenus eram, & periclitabar corrumpere mentem; cum apertæ publico conſenſu fores dimiſere volentes. Fruſtra gratulabar mihi de libertate nova. Etenim aliqvantulum progreſſi in aliam cuſtodiam incidimus, & illam non minus inhumanam; ubi tribus poculis invitatus, cum conſulerem corpus, poſſetne ad extremam neceſſitatem durare, ex convivis duo ſemianimes procumbunt in terram

ram. Inundaverant ſolum reducis vini fontes, & odore turpiſſimo corruperunt locum: cum alii jacentes attollere, nec ipſi bene ſani; alii ſolutiſſimo riſu elatos proſeqvi cœperunt.

Ego commoditate temporis uſus, inter bacchantium tumultus elabor, domumqve nec jam ſatis ſinceris pedibus qværo. Poſtera luce acerbiſſimo dolore afflictus ſum, & mihi inteſtinis pulſibus caput collabebatur in partes. Itaqve abſtinui à conſortio Thebanorum, & dum appararetur navis, qvæ Trifartitum in Scolimorrhodiam veheret, cauſatus intemperiem ſtomachi, ingrata conviviorum beneficia vitavi.

Tandem ex Bœotia commodiſſimis ſolvimus auris, votoqve celerius deſtinatam attingimus terram. Sed mihi non placebat ad Teſſaranactum cum Trifartito ire, & indignabar Legati opibus niti. Qvippe Teſſaranactum audiebam ſupra antiqvitatis vanitatem, Heroas Xenophontios fingentis; admiratorem virtutis & miraculum eſſe. Me autem chariſſimum Muſis communiſſima omnibus vanitate credebam. Et nondum in illis gentibus Themiſtii aboleverat nomen. Itaqve Trifartitum reliqvi, neſcio qva excuſatione uſus, & cum peregrino ex Icoleonte, qvi ad Teſſaranactum etiam tendebat, ocioſis itineribus ſum profectus,

Forte feriata dies erat, & nos itineris labo-

rem levabamus innoxiis jocis: cumq; Sol fervidius æſtuaret, conſedimus inter arbores, qvæ ruſtici prædii tecta amœniſſima nocte cingebant. Ibi qvoqve riſui indulſimus, conqviſitaqve lætitia moleſtiſſimas fefellimus curas.

Jam proceſſerat ad cantum hilaritas noſtra, cum ex vicina domo videmus aliqvot ſervos, in puriſſimis togis, ad nos mirabili lenitate tendentes: prona omnibus ora; oculiqve puellari verecundia dejecti. Illi nos ſuccedere tectis orant, ſeqve ab ædium domino ad hoc miſſos benigniſſima oratione confirmant. Utimur tam commodi humanitate viri, & præcedentibus ſervis hoſpitales ſubimus lares: momentoqve in interiorem thalamum deducti ad patremfamilias ſumus; ubi ipſe in hemicyclo ad Tulliani Scævolæ majeſtatem ſedebat, ſanctiſſima ſeveritate vultus, demiſſiſqve luminibus & in promiſſam intuentibus barbam. In puriſſima veſte erat, nihilqve circa eum notavimus, unde ſqvalor ambitioſè non eſſet exemptus. Planè hominem frugi putares, & qvalem non violaſſet olim licentia Gallorum, ſi in curuli capta urbe conſediſſet.

Ac ut illius intravimus ſedem, ipſe breviſſima ſalutatione venientes excepit; cæterum tam largos profundere fletus cœpit, ut omnino timeremus, ne alicujus acerbitatis memoriam noſter adventus renovaſſet. Horrentibus nobis, planeqve mirantibus, qvod no-

vum

vum humanitatis genus eſſet tanto luctu hoſpitii gratiam violare, ego propius ad hemicyclum acceſſi; vultuqve qvantum ſimulare potui confuſo, repentini doloris cauſam rogavi. Ille manu verberatam qvatiens ſedem, nutuqve multiplici cervicem inflectens, nihil qvidem ſui cauſa commoveri reſpondit, ſed periculo noſtro: neqve enim qvemqvam inultis criminibus laceſſiſſe patientiam cœli. Exhorruimus omnino tam confuſæ accuſationis invidia inundati; mutuaqve admiratione ſuſpenſi, modo nos, modo ſenem in gemitu perſeverantem, ſæpiſſimè innocentiam noſtram intuebamur.

Nec dubitavi qværere, qvam in nobis flagitii ſuſpicionem inveniſſet? Ille vero humentibus oculis mœſtus, cæterum aliqvantulum mutato in iracundiam vultu, Et hoc etiam rogatis, inqvit, qvaſi in Scythica feritate & divini juris barbaria educti? niſi forte etiam ignoratis, qvam ſit inexpiabile crimen die feriata ſuſcipere iter. Viam præterea (qvod abominor loqvi) non ſeria Numinis memoria, ſed omni libertate ludorum, ſolutaqve remiſſione celebraſtis: etiam polluiſtis innocentiam ædium mearum jocoſitate intempeſtiva, cum de via fatigati in proximo conſideretis, & tecta mea infelicem umbram veſtris ſacrilegiis præbuerunt. Poſt hanc orationem cum omnino ſtupore contacti, tanqvam Numinum cœleſtium vatem adoraſſemus, veniamqve

qve inconſulto adoleſcentiæ errori deprecaremur, ipſe babitis honoribus mitigatus, nihil de cœlitum lenitate deſperandum oſtendit; ſi lachrymæ noſtræ emendationem bona fide ſponderent, jam Superos qvantum deliqviſſemus ignorare.

Refecti tam mirificæ ſpei benignitate ſumus, ac tum ſocio meo libuit inqvirere ſanctiſſimi ſenis nomen. Ille ſpiritum aliqvantum ad cogitationem collegit; Et qvidem mallem, inqvit, vos ab aliis accepiſſe: cæterum ne ſciſcitantes moleſta taciturnitate ſuſpendam, ego ſum Catharinus ille, cui ſacrorum factiones tam candidum nomen fecerunt: & ut de me fateri audeam, moribus inter primos vivo, religione inter nullos. Tam ſuperba probitate commotus ſum, ut plura de ſacrorum cultu & vivendi modo interrogarem: incertus an vanitas ambitionis, an ſincera pietas, peperiſſet Catharini faſtidioſum nomen. Ac cum ſenex repetita clarius tuſſi velut familiæ ſignum dediſſet, omnes ad illius orationem mirabili diligentia convolarunt. Nobis etiam ſtratæ ſedes allatæ, ubi compoſiti cœleſtium oraculorum authoritatem exciperemus; ut jam ego, nunqvam caſſus miſeriarum vates, ariolarer ex tam religioſo apparatu, nos moleſta ſenis oratione hoſpitii gratiam empturos.

Sedato ille venientium tumultu, dum omnium ora oculoſqve in eum expectatio defixiſſet, in hunc prope modum cœpit. Primis tem-

po-

poribus, cum nondum ex humano genere cognata aſtrorum ſemina aboleviſſent, & inter ſuperos mortaleſqve non virtus, ſed habitatio, diſcrimen conſtituiſſet, patebat in aſtra merentibus via; & cœlo mortalitas pene libera commeabat. Teſtis Herculis Liberiqve fama nepotibus ſacra, & tot humanorum corporum formæ, qvæ viventium ſiderum numerum auxerunt. Sed poſteaqvam virtutis præmia libido occupavit, & nihil honeſtum inter homines credi cœpit qvod non voluptatem promitteret, dii corruptam humanitatem averſari, præcluſerunt limitem cœlorum, & flagitiorum gravitate ſuum æthera onerare timuerunt.

Igitur amiſſa æternitatis via ſuperiorum ſæculorum infelicitas laboravit, & omnes excogitata ſacrorum novitate plus etiam deorum iracundiam ſollicitarunt. Tandem paulo ſupra ætatem meam aliqvi ſacrorum ineptias aſpernati ſunt, detraxeruntqve ineptiſſimis ſuperſtitionibus larvam, aut, ut melius dicam, detrahere ſunt aggresſi. Stupuerunt enim in conatu, velut tanti operis immanitatem demirantes; contentiqve ex religionum agro ſuccidere virgulta, noxioſisſimas radices tangere timuerunt. Ego tandem ſum, hoſpites, majoribus fatis natus, qvi, ut primum ætas magiſtrorum licentiæ me ſubduxit, & purior qvædam doctrina cœli munere inundavit, non tenui gemitus in tanta calamitate mortalita-

tis,

tis, cum omnes, qvi duodecim[;]ſeculis vixerunt, viderem veluti caliginoſa nocte per præcipita & immenſas voragines prolapſos. Ac qvod me maximè movet, nec unus eo ſpatio in hunc orbem eſt ingreſſus, qvem non fædè in ſupplicia perpetua morte victura commune flagitium perturbarit: nemo, inqvam, illa religione, qvæ tum viguit, ſibi aliud æternitatis domicilium paravit, qvam impiorum carnificinam, ubi mori jucundisſimum putat. Viderit qvidem Deus; ſed integra juſtitiæ fama, nec cuiqvam eorum debuit parcere, nec potuit. Nec iraſcetur huic liberrimo dicto, nam & ſæpe graviora auſus ſum: & tamen vivere in hanc ætatem voluit, qvam videtis. Cæterum non minus acriter exoſus iſtos ſeculi emendatores, qvi ſuperſtitionibus pepercerunt, qvi Poimenarchos, ut vocant, qvi pervigiliorum tempora, qvi linea ſacerdotum ornamenta, cæteraqve deliramenta antiqvitatis, nimis faciles admiſerunt, qvam eos, qvi omnino priſcis conſopiti erroribus adhuc jacent; longè in aliam emendationis viam inſtiti, & admota ſeverius manu, tenuisſimas ſuperſtitionum fibras, etiam omnem imaginem, ſuſtuli. Cœpi damnare qvicqvid avorum ſeculum probaſſet; & ſi mihi creditis, pene dubitavi, an eſſe crederem Numen, qvoniam in eo inepta antiqvitas conſenſit. Ego ſanè grande diligentiæ pretium tuli; & in familiam meam reviviſcere innocentiam vidi, omnino qvalem in ordi-

en-

ente mundo Numen primis mortalibus infudit. Nuda vota, ſinceraqve religio, nulla ceremoniarum vanitate, veluti peſtiferis odoribus, corrupta. Die ſacro nec apud nos via longiori commeare fas eſt, nec publicis ſcenis aut privatæ ludorum comitati indulgere. Æqvalitatis ſanctisſimus amor; & , ſi mihi creditis, plus meorum voluntate qvam autoritate mea impero. Pudore & virtutibus contineri modeſtiam bonorum oportet; mali nec ſeveritate pœnarum poſſunt. Conſiderate figmenta Poëtarum, qvi felicitatem in aureo ſeculo deſcribunt: id eſt, cum nulla vis paria ingenia ſubigeret, nec tribunalia eſſent, ex qvibus ſeveritas metum palloremq; divideret convocatis. Sed vereor, ne, anteqvam hoc ſuperbiſſimo perſvaſerim orbi, dum melioribus cœptis fata cunctantur, morbus ac ſenecta in ventos vires meas & animam effundant.

Dixerat, & lachrymis vultus maduere ſecutis.

Videbar mihi Pythagoram audire, tota charta apud neſcio qvem Poëtam ſuis legibus indulgentem; &, niſi commodè hæ lachrymæ ſenis interveniſſent, periclitabamur in illis ſermonibus pernoctare. Sed jam deterſis luminibus videbatur novam fabulam producturus in ſcenam, cum lepidisſima uxor exerrantem labia aliqvot baſiolis compresſit; laudabili mulier forma, emendatisſimo ore, nec eminentibus oculis nec effosſis, iiſqve ſubtriſti petulantia vibrantibus, annorum circiter viginti.

ginti. Hæc ut effluentes Catharini lachrymas combibit, miſcuitqve rugis maritalibus amabilem vultum, blandiſſimis precibus exoravit, ut faucibus & pectoribus parcere vellet: jam omnia ad cœnam comparata manere convivas. iret, & hoſpites meliores exhortationibus factos ſvavitate convivii mulceret. Amavi mulierem poſt hæc verba, credidiq; omnibus Catharini præceptis potiorem eſſe.

Igitur ut ad cœnam diſcubuimus, & multiplicibus ferculis excepti, pietatis antecœnanæ cœpimus obliviſci; etiam ultro invitante Catharino ad hilaritatem poculorum proceſſimus. Ego continuo in eum lumen obverti, omnino mitigatum, & ſuæ ſeveritatis triſtitiam ſubmoventem: qvippe in formoſæ conjugis vultum tam conſtanter oculos defixerat, ut putares inibi latere magnetem, qvi ferrei ſenis conſpectum in eam partem cogeret. Non tenui ego riſum, nutuqve meum comitem in eandem contemplationem converti.

Cæterum nihil mirabilius mihi fuit, qvàm qvod extremo convivio neſcio qvæ inſtrumenta illata ſunt; levia qvidem illa, politaqve, ſed Samia tantum. Eorum hic modus fuit. Calix erat exiguæ capacitatis, ad qvem pertinebat directa veluti tibiola, eaqve cavata. Catharinus autem aliqvid evolvit ex multiplici charta, & in minutiſſimas diſſectum partes in illum calicem digerit, admotaqve excitat flamma. Tum vero exundavit tenuis fumus, & ſe

& ſe in aërem diſperſit; cum Catharinus extremam tibiolam ori inſertans, perductum ſpiritu fumum per concavos inſtrumenti meatus diutius faucibus preſſit: donec ſubhorridus vapor occuparet domicilium mentis, & mirabili monſtro per omnium fere ſenſuum receptacula laxaretur. oculi concepta lachrymarum nube tamen ardebant: nares caliginoſi aëris reddebant volumina: & os omnino fornaculæ imaginem figurabat, cum humiditatem lignorum nondum victrix flamma exprimit. Seqvutum eſt ingens ac ſordidum flumen, cum omnibus oſtiis exciti ab hac peſte humores aut concepti exundarent. Ac ne qvid deformi ſpectaculo deeſſet, tam peſtilens odor triclinium invaſerat, ut jam mallem vel Catharinum orationem in illam horam produxiſſe. Invitati deinde ad eandem medicamenti ſvavitatem ſumus. plantam enim mirificæ in humorum noxam animoſitatis eſſe, & in omnes morbos procul dubio valituram. Sed neqve me, neqve ſocium meum, tunc fatigabat vita ad deſiderium mortis. Imo credidimus hominem illum, ultra ad dotes, qvas memoraverat nobis, etiam Pſyllum eſſe: alioqvi nunqvam venenum tam atrox percoxiſſet.

Planta nocens, o lethifero planta horrida fumo,
Qvam bona diverſis natura removerat oris;
Qvis te, planta nocens, triſti vectare carina
Inſtituit demens, noſtriſqve oſtendere terris?

Sci-

Scilicet infelix raperet cum ſeculæ Mavors,
Deformiſqve fames, morbiqve, cadensqve ſenectus,
(Proh dolor) & ſævæ legerent aconita novercæ,
Heu etiam in noſtras deerant hæc fata ruinas!
Qvis ſordes facinuſqve tuum diroſq. vapores
Explicet, & fœdo ſurgentia nubila fumo?
Talis avernali corrumpit ſpiritus auras
Miſſus in aſtra lacu, moritur aqve germina ſolvit,
Vicinumqve pecus, volucrumqve intercipit alas:
Talis & inferni ſubter mala limina Mundi
Urget odor manes, cum lampada triſtis Erinnys
Solvit, & extinctæ fumant poſt prælia tædæ.
Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo,
Te ſi ſemifero Cacus jactaſſet ab ore,
Alcidem viciſſet odor. Te ſæcula priſca
Si noſſent, poterant vacuis præferre cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere ſpuma,
Tum ſi qvis patriam violaſſet cæde ſenectam,
Huic mites nimium flammas, huic lenta putaſſent
Flumina, fumiferi potaſſet nubia Peti.

Igitur poſt olidæ faſtidium cœnæ ſermoneſqve Catharini novos, non minus vanitate hominis qvam convivio ſaturati ad qvietem ſeceſſimus. Sed poſteaqvam altiori mente omnia

omnia pariter revolvi, & qvæ jam in Catharini domo, & qvæ olim apud Acignianos cognoveram, qvæ præterea à diverſarum religionum acceperam myſtis, acerbiſſimo dolore perfuſus ſum, qvod viderem contentiones mortalium non aliter divinis ceremoniis, qvam humana lite, abuti; omnia agi ſupervacuo impetu, & crudelibus maledictis, qvæ tamen invicem reprehendunt; eruditos ambitu trahi, & factionibus potentes; imbecillos vero authoritatem doctrinæ aut virium ſeqvi. Qvotuſqviſqve, cogitabam, aut Acignianus eſt, aut in Catharini familia vivit, qvem non impreſſa inſtitutio parentum, aut ſuæ gentis converſatio, aut impetus nullo rationis argumento firmatus, in partes ſeduxerit? qvam pauci maturæ mentis conſilio ducuntur? & tamen illis odiis pugnamus, ut facilè videas omnes ſibi ſapientiam imputare. O ſuperba mortalitas! o immiſericors ſuperſtitionis ingenium! qvaſi qvi verè ſentiunt, non plus felicitati debeant, qvam conſilio; aut qvos fefellit occupata tot ſentibus via, magis iracundia qvam ſuſpiriis digna committant. In hæc verba conſoporatus publicas curas cum ſenſibus amiſi. Poſtera luce ad Catharinum acceſſi, hoſpitalemqve Jovem precatus, ut exhibitæ benignitatis gratiā referret, deſtinatum iter ad Teſſaranactum cum ſocio aggreſſus ſum.

Scolimorrhodia terrarum pulcherrima, nunc exiguis collibus tumens, nunc in planicies pa-

convivia omni opulentia repleta, menſæq; ferculorum mole depreſſæ: thororum deinde apparatus, & exacta in omnibus mundicies, animum meum etiam ultra Themiſtii vaticinia permulſerunt.

Sed poſteaqvam ad Teſſaranacti pervenimus ſedes, primum qvidem religioſam majeſtatem freqventiſſimæ domus, tot tricliniorum cultus, tot atria famulorum ſplendore vibrantia, etiam paulo digniora credidi, qvam ut ibi Jupiter habitaret. Cum autem Teſſaranactum contemplatus ſum, utiq; apparatum, qvantumvis venerabilem, tanto faſtigio minorem eſſe arbitratus ſum.

Cæterum cum aditum ad ipſum ſtudioſiſſime molirer, ad Amphiaraum amicorum principem veni. Nulli eſt Teſſaranactus intima charitate conjunctior; nec aut cuiqvam Deorum juſtius potuit naſci, aut Jupiter ſimilem in cœlis Mercurius habet. Ego ſtatim in illius notitiam ſua facilitate perveni, & per hunc deductus ad Teſſaranactum cœpi melioribus diis uti. Nec multo poſt Teſſaranactus, cum me non mediocriter auxiſſet, etiam in ſacrarium ſuum induxit, ubi inter lectiſſimos famulorum ambroſia veſcitur: qvod beneficium, divinæ mentis impetu raptus, iſtis ſubito verſibus proſecutus ſum:

Qvantus erat, magni peteret cum tecta parentis,
Qvamqve potens Phaëthon, tantum ſi viſere currum,

Nec curru voluiſſet agi: penetralia tantus
Nunc ſubeo, cœlumq; tuum pulchroſq; receſſus,
O proles genitorq; deum, qui ſceptra tiaramque
Oſtrumque & tanti decoras inſignia regni.
Nec tu ſole minor, quo ſe genitore ſuperbus
Jactavit Phaethon. Tu nobis Phœbus Apollo,
Tu radiis Titan, tu meſſibus alter Oſiris,
Et mitra, & Paan, & cunctis gentibus olim
Sol quodcunq; fuit. Medius Sol temperat aſtra:
Tu medius Reges, tu magni fœdera Mundi
Certo jure ligas, tu qua diſceſſeris ora,
Pallida ſurget hyems: tecum ver protinus ibit,
In campos quoſcunq; voles. Lucebis Ibero;
Non erit Occiduo confinis Iberia Ponto,
Eoa plus luce nitens. Si Gallia Solem
Senſerit, ô Galla quam frangent horrea meſſes!
Sed grates, Sol magne, tibi. Penetralia tandem
Mortali patuere viro. Jam cernere coram
Ambroſiam nectarque licet, menſaſq; deorum;
Jam mihi non dubio venient oracula viſu,
Luxque oculis æterna meis, æternaque menti.
O lux alma mihi, quam nullis obruet unquam
Nox invecta rotis, nebulaque ingrata maligna.
Nec Superos majora precor, nec vota Tonanti
Ulla fero, tantum, ne, dum bona cuncta ſevere
Temperat, atherea me vivere malit in aula.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

EU-

EUPHORMIONIS SATYRICI APOLOGIA PRO SE.

PARS III.

SER.mo ET POTENT.mo Principi, CAROLO EMANUELI, Magno Duci Allobrogum, Gallorum Inſubrium Principi, &c. Euphormio S. D.

VEtuſtas Aſylorum (Princeps Potentiſſime) magis tutam improbitatem præſtabat, qvam juſtis ſolatiis explicabat humanitatem. In iis ipſi dii ſcelerum cuſtodiam agebant, ad audaciam novorum facinorum & infamiam cœli. Nec miramur, adulteros & fures deos, tutelas flagitiorum eſſe factos; ſed innocentibus viris pudenda incolumitas videtur, ad alias profugere aras, qvam qvibus nec inſidere improbitas, nec innocentia poteſt arceri. Talem lucum, tam candido numini ſacrum, qvæſivi in maledicentia qvorundam, qvi meum Satyricon laceſſiverunt. Nec longe petendum videbatur ſub meo rege viventi: ſed ut illi qvoq; probarer, qvæſivi ſuffragio tuæ Celſitudinis niti. Tibi igitur (Dux Sereniſſime) deſtinavi hanc innocen-

tiæ meæ Apologiam ſupplicem, donec periculum inimicorum erit, & poſteaqvam vicerimus donarium. Indigna res, qvam tuæ Celſitudini nuncupem. Sed ſi qvæſiſſem faſtigio tuo dignum munus, non habebam: ſi maxime conveniens, iſtud erat, ut ſub auſpiciis tuis, Princeps armis & litteris inclyte, hanc literarum capeſſerem pugnam. Qvis crederet, inter tot armorum ſtrepitum, tot negotiorum molem, qvæ omnem Celſitudinis tuæ ætatem exercuerunt, Muſas qvoqve in ſecretum tuum auſas intrare? Atqvi capaciſſimus animus tuus, & per omnem eruditionem lævigatus, nuper mihi in ſacrario tuo, velut de maturis & ad vera negotia otioſis literis, pulcherrime eluxit. Neqve de noſtri Numinis penetralibus egreſſus, alibi ſincerius, qvam in tuo templo, ſummam, & qvalem reliqveram, virtutem adoravi. Nunc vero, Maxime Princeps, te veneror, ne iſtud votorum meorum exile monimentum de tuis tholis refigas; maxime illa manu appenſum, qvæ, ſi tui Jani fores ad novas laureas recludes, jam ſe alia Pallade tuæ Celſitudini approbabit. Vale. Londini, Cal. Sept. M DC X.

INnocentem ludum, & calamitatis ex compoſito ſævientis imaginem, per veras qverelas, proh fatum, & indignationem jam non fabulis qvæſitam, abſolvam. Intumeſcet aliqvando pulſatus animus, qvi etiam ad umbram qvas effinxerat injuriarum digna veris doloribus verba invenit. Sed hoc malis

lis acceſſit, qvod Andabatarum diſcrimine exerro in arena. Velato enim capite qvi me laceſſant, & qvos devoveam, ignoro. Inter tot maledicos, tot invidos meæ famæ, nemo ſe obtulit, qvem poſſem celebri ignominia, velut longa, & apud poſteros duratura morte, dignari. E latebris, qvē non poſſunt imitari, ignobili invidia conantur opprimere. Nam magnorum hominum ſecurus ſum, qvi Satyrici mei ſimplicitatem, nec ad livorem morſus, pro ſcripti genere & temporibus æſtimant. Nec aliud in callidis aut imperitis adverſariis horreſco, qvam peſſimam artem ſubornandi in odium meum non intactos mihi tantum, ſed etiam laudatos, contra modum ſuſceptæ ſeveritatis. Sed non feram diutius fœdarum avium voces, in candida ſcriptorum meorum omina euntes. Judices autem feram ſummos viros, qvos ut ſæviter traductos in libertatem mei ſtyli ipſo Satyri nomine excitaverunt.

Cum exercitam primæ ætatis ambitionem de ſchola attuliſſem, cupiditas nominis & adoleſcentia, commune argumentum ad famam, acrem ſtylum obtulerunt. Accuſare totum Orbem inſtitui inſonti violentia, & plus in ſpem propriæ laudis, qvam ignominiæ aliorum. Diſſimulatus igitur verecundè mihi ipſi ſub Euphormionis nomine præluſi: ut, ſi novi hominis & vigeſimo primo anno ſcribentis exploderetur mali ſucceſſus labor, ſaltem occulti vulneris dedecora alieno titulo exciperem. E-

vulgatus liber, tanta modeſtiæ lege, ut ſibi in neminem privatum qvidqvam acerbi permiſerit, ſtatim ad famam qvodam æſtu exultantis fortunæ ſubvectus eſt. In eo ſub fictis nominibus, qvæ ad ſuſtinendas vitiorum perſonas induxeram, conabar per ſvavitatem fabulæ multa & diſparia flagitia damnare. Nam qvid inſulſius fuiſſet, qvam ſuſcepta accuſatione omnium, paucos, neqve ex improbioribus, perſtringere? aut qvæ illa periculorum aviditas, ſi magnos viros gratuitis inimicitiis inconciliaſſem, præſertim in luce & diſcriminibus victurus? Qvosdam tamen de notis & ſpirantibus miſcere inter hæc falſa & inania ſimulachra inſtitui. Sed & facili imitatione nominum prodere, ne per omnia fictam ſcenam multorum ſtudia deſtituerent, qvi in certam & viventium criminationem intenti ſunt. In iis plus voluptatis aut riſus, qvam ſolidæ & legitimæ accuſationis qvæſivi. Ita communi & malo vulgi gaudio, ſed non per flagitium, obſeqvutus ſum.

Ecce autem, ne impune fortuna faveret, primo eorum, qvi Euphormionem amabant, intempeſtiva diligentia; mox ſedulitate invidiæ, in omnes ſimpliciſſimi ſcripti partes ſolicitæ ſeveritatis lege qvæſitum eſt. O ridiculum tam ineptæ ſapientiæ acumen! omnia ad hiſtoricam legem cogere, pro libidine ſententiis abuti, perpetuasqve injurias & malignam prudentiam cogitare. Jam Callionis, jam Fibullii no-

nomina turbulento vaticinio certis hominibus deſtinabantur Deniq;,qvæ communia peccata ſub privatis nominibus carpſeram, in ſingulares homines à publica criminatione referebat hominum qvorundam inepta natio & ex ſaucii animi livore cæterorum modeſtiam æſtimans. Multi qvoq; iraſcendo agnoſcebant ſcelera, & ſibi maledixiſſe invitum cogebant. Etiam ubi commendaveram virtutem, omnia opinio continuæ atrocitatis corrumpebat. Primus itaq; turbo ex hac irreqvieti vulgi imperitia concitatus eſt. Alexandriæ Qvæſitorem, non procacitate ulla, aut contumeliam celantibus jocis, ſed hilari & ingenua laude proſeqvutus ſum. Habitationis ſuæ via, materiam ludendi ſua appellatione præbuerat. Indignum itaq; dixi, qvi inter mala habitaret. Hic vero potiſſimum genus rudes, & ſuæ imperitiæ ignari, ad indigni nomen commoveri, facinus clamitare, qvod illi homini convitiarer. Ex Academia qvoq; (proh labem ſervitutis!) qvidam ad eum perveniunt, monentqve cujusdam Euphormionis Satyricon illius innocentiam tetigiſſe. At ipſe in mediaſtinis ignoratæ latinitatis vitium deriſit; Euphormionem autem tantilli beneficii memoria amare profeſſus eſt.

Eodem qvoq; tempore Callionis, Percantisqve, Fibullii qvoqve & Pedonis nomina, ab otioſis tacita æſtimatione jactabantur. Deſignatos proceres ajebant, & ignominioſis colo-

ribus ad populum velut in tabula eſſe productos. Sed in neminem unum lineamenta alicujus imaginis cadebant. Itaq; variatis ſententiis, neq; meæ petulantiæ, neq; ejusmodi divinationis idonea argumenta, reperiebantur. Nam & plerumqve fruſtra qværentium labor erat: cum hæc nomina, partim ad argumentum efficta, non alibi, qvam in mea ſcena conſiſterent; partim autem eſſent hominum mihi privata familiaritate cognitorum, ſed qvi non ſummis faſtigiis editi apud multos latebant. Nam qvid intererat deſcribere vitia ſummorum aut mediocrium hominum? cum utriqve eadem pravitate ſceleribus indulgeant: & ſæpè efficaciora neqvitiæ conſilia in humilibus videas, dum ambitio ad parandam magnitudinem fœdiora flagitia qvam ad tuendam audet. Nihil diſſimulabo in hac ſimplici profesſione ſenſuum meorum. Aliqvot amici hanc ultionem ingratis animis meruerunt: qvibus ad conſvetudinem benevolentiæ receptis, & illorum crimina & Satyrici mei iracundiam reconciliatio extinxit. Cum in illis vana qvædam ſtudia torqverentur, ne Euphormio qvidem ſuperſtitioſam diligentiam evaſit; qvis aut unde eſſet, qvæ illius Luſinia fabuloſa felicitate celebrata, num deniq; propriis doloribus hanc Satyrici libertatem dediſſet, omnia per vanas conjecturas, inter otia literatorum vel invidiæ curam, penſabantur.

Speciem amentiæ, crucemqve, & cætera qvæ

qvæ luſi calamitatis mala,præcipuè ſervitutem, voluerunt imputare, cui me,in Callionis familia, mea fabula addixit. Sparſa in vulgus chartula erat, qvæ omnia Satyrici mei ſecreta videbatur recluſiſſe. Inter cætera, mihi qvoq; dominum mirifica ſagacitate invenit. Is erat, qvem ego nullius coloris novi; niſi qvo famam in ignoto revereor. Fortuna liberalius mecum egit; nec ullius privati familiam auxi, è paternis in regiam focis eductus. Ita excuſſo Satyrico, nullam partem volebant arte aut convitio vacare. Sed nec omnibus incivili iracundia adverſor. Multi in meos ſenſus candidè qvæſivere; digni qvibus referam gratias: per qvos & ubiq; jam vivo, neq; fatis rapientibus extingvar.

Tandem occidente invidia, videbar expurgationem habuiſſe. Galli Germaniq; mutuis editionibus Euphormionem vindicabant, & ubiq; ſine malæ atrocitatis ſuſpicione tractabar. Sollicitatus malè fida pace ventorum, ecce iterum ſolvo de portu, & navigium vix refectis armamentis in altum perduco. Nondum enim conſumpſeram impetum, qvi me ad ambitum publicæ celebritatis protraxerat: & jam cum præjudicio vocabar ad Satyram. Novos igitur libros ex eodem cortice excidi. Sed ô fatum! non periculoſius illum in Alpibus impatientem motus lacum, qvam tranqvillè ſedentia ſeculi vitia agitaviſſem. Præcipuè fraudi fuit, qvod Gephyrium & Acignianos

tetigi. Nec enim æſtimatis argumentis paſſim proſcribebatur Euphormio, & ad triſtem litteram judicibus ſatis erat, qvod in Satyra Gephyrii nomen & Acignianorum legebatur; dum illi ſua vitia putant tutiſſime à populo ſuperſtitioſa reverentia neſciri, hi autem in ſacris hominibus accuſari omnes deos. Non indulgebo imprudentiæ meæ, ſi qvid procaciter aut contumelioſe ullarum partium judicio peccavit. Nam qvod verbum in Gephyrium atrox? qvid in tam invidioſo argumento non benigniſſima humanitate diductum? Occaſione motus, qvi Marciam nuper erexit, tempeſtatis minas deſpexi, qvæ hybernum in Adriatico increpuerant. Parricidium aut portentum, cum res cerneretur atrocibus ſtylis, Euphormionem, animum ſuum tot horrore fluctuum gravem, tot nugarum indignatione tumentem, exonerare voluiſſe. Sed & tam miti ſtudio, ut Gephyrium excuſarem, qvaſi alieno impetu falſis & vanis hominibus ſe tantum præbuiſſet. Hic tanqvam vicino incendio æſtuare Italiam, & totam qvæſtionem curioſis libellis excuſſam, poſt omnium fœderum religionem pugnaturis. Nam piget excuſare qvod inſolentem & toties Gephyriis funeſtam poteſtatem notavi abdicandi vel conſtituendi principatus. Sed & ibi parcente iracundia videbar languiſſe, cum tam publicam facem, tot ſcelerum & turbinum conſciam, Gephyriorum manu jactari modeſtius indigner, qvia unusqvis-

qviſqve ſibi favet, & nulla vis eſt ſvavior qvam ſupra ſe adulationis tormento rotari: Illis autem, qvi hanc mentem Gephyriis injiciunt, id eſt, qvi illam facem ad incendium adornant, non humano tantum odio iraſcor, ſed aut ſupra communis malitiæ, & qvam velut uſus excuſat, jura euntes abominor, aut infra humani acuminis præſtantiam demiſſos contemno. Nam qvid importunius, qvam reſcindere vincula reverentiæ à primordio terrarum ipſa Numinis manu ſanctiſſime aſtricta, &, qvod teterrimum puto, tam grandi flagitio inſcribere ipſum cœlum? Hæ ſacrorum hominum furiæ, qvibus ne ſuæ qvidem ſententiæ verè placent, non alios ſibi conciliant, qvam ingenia imbecillitati damnata, vel ſimulationem callidorum ad perfidiam ambitionis pietatis imagine utentium. Ex ipſis autem religionum adminiſtris, præcipui arcana ſpe Gephyrios omnia poſſe voluerunt, qvia, qvo ſuperbius fluvii excreſcunt, eo vividiores rivulos propagant. At vero parvæ mentes ſpiſſo judicio inter Numen & Gephyrium vix diſtingvunt. Ecce, ipſam Urbem ſi placet intueri (nam qvos alios Gephyrium ſceptris præficere non pudet?) & ſuperbam fiduciam ſupra ſuos tumentium colles, illic mixti utriusq; poteſtatis faſces, & procul ab hoſtibus tanta majeſtas, etiam conſcientia aut pœnis compoſitæ mentes, ſciolos illos, velut fulmen in Capitolio tenerent, in contemptum Orbis attollunt.
 In

In iis, ſi paucos excipias, fruſtra ſolidas maturasqve litteras expectes. Non gentium monimentis, non illa ipſa, qvàm jactant, Theologia, ſat nervoſis laboribus nituntur. Solum eruditionis tam ſuperbæ, tam fidentis ſibi ſupercilii fundamentum, Juris Canonici, Praxisqve Rom. mediocris & ad faſtum ſubornata cognitio. Hoc eſt urbani laboris compendium, qvo, velut anheli in omnis ſcientiæ culmen aſcendant, deſpiciunt totum Orbem, tanqvam ſoli integri & ſoli ſapientes. Qvid mirum, ſi Gephyrii laceſſiti tot vocibus, & veluti Luperco Antonio diadema omnium gentium tradente, vincuntur dulci & pene invicto malo ambitionis? Hi ſunt, inqvam, urbis incolæ, qvi ſuis coloniis peſſimorum invidiam facinorum & exitus forſan atroces per diverſa terrarum concitabunt. Nam & hanc ſententiam velut plebiſcito jubent in Urbe veram eſſe, & à ſuis ubiqve propugnari; ſcilicet inter alia otia ſecuri caſuum aut ignari, qvi in aliis regionibus ſuperveniunt pertinacibus in Philoſophia tam audaci. illam Philoſophiam intelligo, qvæ ſceptra omnia laceſſere aliqvot Syllogiſmis non veretur.

Igitur cum hæc diſcordia non Italiæ tantum, ſed Orbi incubaret, ad eas partes una ſententia acceſſi, qvas boni nullo diſcrimine religionum ſeqvebantur. Qvod ſi Gephyrium hæc diſceptatio intra verborum modeſtiam

caſta

caſta offendit, ſaltem Marcianos qvo in me ſacrilegio erexi? Tam ingenue civitatem extuleram, ita cultum & induſtriam naturæ victricem, ut ſi vel Corinthius eſſem, jura civitatis expectare poſt Herculem & Alexandrum poſſem. Illinc tamen maledicta, & turbulentius inimicitiæ, procurrerunt.

Qvidam mœſtum ingenium ſupervacua diligentia exercens graviſſime tulit, qvod immenſas laudes, qvibus Marciam attollo, auſus eſſem Satyrica jucunditate ſignare: ignarus hoc potiſſimum ſale ad poſterorum fidem tanta præconia condiri. Optimates priſcæ ſimplicitatis licentiam, inter hodierni ſcrupulos moris, dicebam, nihil adulterata libertate ſervare; neglecto famulatu ſolam reverentiam circumferre; per ſcaphas poſſe olera, vel in prandium carnes, nihil violata majeſtate deferre. Tam inſolenti ſcilicet maledicto excandeſcere ille Cenſor, nec reputatis laudibus, qvas prodigus effudi, huic parti inhærere. Certe aliqvi crediderunt offenſum, qvod ovillam, qvam Venetiis malam habent, imperitus Ædilis probaviſſem. Sed tam gravi caſtigatus indicio redii in curioſam memoriam tantæ rei, & profecto bubulam ex oſſium nodis agnovi. Neqve tantum timori indulgebo, ut in me Marcianorum ſtricta odia eſſe putem.

Moderatio illorum nunqvam tam facili exæſtuans vento de ſua pace decedet. Nam

In iis, ſi paucos excipias, fruſtra ſolidas maturasqve litteras expectes. Non gentium monimentis, non illa ipſa, qvam jactant, Theologia, ſat nervoſis laboribus nituntur. Solum eruditionis tam ſuperbæ, tam fidentis ſibi ſupercilii fundamentum, Juris Canonici, Praxisqve Rom. mediocris & ad faſtum ſubornata cognitio. Hoc eſt urbani laboris compendium, qvo, velut anheli in omnis ſcientiæ culmen aſcendant, deſpiciunt totum Orbem, tanqvam ſoli integri & ſoli ſapientes. Qvid mirum, ſi Gephyrii laceſſiti tot vocibus, & veluti Luperco Antonio diadema omnium gentium tradente, vincuntur dulci & pene invicto malo ambitionis? Hi ſunt, inqvam, urbis incolæ, qvi ſuis coloniis peſſimorum invidiam facinorum & exitus forſan atroces per diverſa terrarum concitabunt. Nam & hanc ſententiam velut plebiſcito jubent in Urbe veram eſſe, & à ſuis ubiqve propugnari; ſcilicet inter alia otia ſecuri caſuum aut ignari, qvi in aliis regionibus ſuperveniunt pertinacibus in Philoſophia tam audaci. illam Philoſophiam intelligo, qvæ ſceptra omnia laceſſere aliqvot Syllogiſmis non veretur.

Igitur cum hæc diſcordia non Italiæ tantum, ſed Orbi incubaret, ad eas partes una ſententia acceſſi, qvas boni nullo diſcrimine religionum ſeqvebantur. Qvod ſi Gephyrium hæc diſceptatio intra verborum modeſtiam caſta

caſta offendit, ſaltem Marcianos qvo in me ſacrilegio erexi? Tam ingenue civitatem extuleram, ita cultum & induſtriam naturæ victricem, ut ſi vel Corinthius eſſem, jura civitatis expectare poſt Herculem & Alexandrum posſem. Illinc tamen maledicta, & turbulentius inimicitiæ, procurrerunt.

Qvidam mœſtum ingenium ſupervacua diligentia exercens graviſſime tulit, qvod immenſas laudes, qvibus Marciam attollo, auſus eſſem Satyrica jucunditate ſignare: ignarus hoc potiſſimum ſale ad poſterorum fidem tanta præconia condiri. Optimates priſcæ ſimplicitatis licentiam, inter hodierni ſcrupulos moris, dicebam, nihil adulterata libertate ſervare; neglecto famulatu ſolam reverentiam circumferre; per ſcaphas poſſe olera, vel in prandium carnes, nihil violata majeſtate deferre. Tam inſolenti ſcilicet maledicto excandeſcere ille Cenſor, nec reputatis laudibus, qvas prodigus effudi, huic parti inhærere. Certe aliqvi crediderunt offenſum, qvod ovillam, qvam Venetiis malam habent, imperitus Ædilis probaviſſem. Sed tam gravi caſtigatus indicio redii in curioſam memoriam tantæ rei, & profecto bubulam ex oſſium nodis agnovi. Neqve tantum timori indulgebo, ut in me Marcianorum ſtricta odia eſſe putem.

Moderatio illorum nunqvam tam facili exæſtuans vento de ſua pace decedet. Nam

ſi mitem & innoxium damnant jocum, cur theatrali licentiæ indulgent, cur interſunt ſuis ſcenis, qvæ illos nec diſſimulato nomine traducunt? Erumpit barbatus ex aulæo ſenex, purpureæ tunicæ pullam veſtem ſuperinducens, hanc utraqve manu collectam in renium farcinam levat, & Marcianorum habitum profitetur adumbrare. Num ideo comitas proſcripta ludorum? num Poëtis vel hiſtrionibus triſtiori lege detractum? Imo curioſa freqventia adſunt, & ſe hilari imitatione productos ipſi ſæpe cum populo riſerunt. Adeo publica cavillatio plus habet remiſſionis qvam aculei, ut videaris illi ipſi, qvem aperto nec flagitioſo laceſſeris riſu, jocandi voluptatem ingenua libertate qvæſiviſſe. Una Cynicorum malignitas, & intra latebras ſuſurrantium nefas, leges in maledicos, & magnorum hominum iracundiã extorſit. Etiam beneficium debetis, ô qvicunqve mores veſtros in publico videtis excuſſos. Hæc libertas iniqvorum & invidiæ nervum franget; ſic tantum ad occulta & inconceſſa ludibria tendentem. Aſtus qvoq; ſibi aliqvid conſciorum eſt, jactare ſuam culpam, & proprio riſu alienã licentiam redimere. Nã qvis perpetua innocentia candidus, aut ſe intra gratiarum legem nunqvam exerranti venuſtate polivit? qvis de cœlo illam prudentiam deduxit, qvam Jovi aſſidentem & ideam laborum ſuorum Pictura & Poëſis in artificii æſtu intuetur? Nimis ſuperbè dedignatur mortalitatem, qvi pec-
caſ-

caſſe erubeſcit. Sed ut primam pulchritudinem naſcentis Solis excipimus ad Occidentem obverſi, qvippe jugis montium primum in ea parte nondum emerſi Solis radio occupatis: Ita virtutum ſplendorem admiramur in ſapientibus, compoſiti velut ad eorum Occidentem, id eſt, ſuorum vitiorum umbram, qvæ rara & egregia dotibus conceſſus, non minus qvam extremæ nubes in picturis nobilibus delectant. Sed & recenſitis maculis cætera videmur adorare, in iis qvi numerandis vitiis, immenſis autem virtutibus, minus terræ qvam ſyderibus debent.

Marcia felici miſerorum exilio erecta in utriuſqve naturæ confinium, callidiſſima virtute, nec minus ingenioſa fortuna, inviolatam majeſtatem in hoc ſeculum erexit. Qvis neget civilium rerum æſtus illic ad Orbis ſpectaculum eximios fuiſſe, inter tam vicinæ & diverſæ potentiæ vices ſemper per turbines, & tempeſtatem exeuntis? Italia virorum Principum victoriis occupata eſt, nec minoribus armis amiſſa. Eximiæ res Lygurum, & Longobardia ferox felicibus bellis. Super omnia Imperatores qvidam vetus nomen, vetus auſpicium, veteri qvoqve ambitu & militia implebant. Sed tam gravi multiplicíqve procella plus terroris prudentiæ Marcianorum qvam calamitatis infuſum eſt. Per tot mala & ſervitutem Orbis ſoſpes Reſpublica, & ingentibus inimicitiis ſuperſtes, non mirabilior impe-

perio qvam libertate fuit. Hanc ſive moderatione ſuorum, ſive rigida cuſtodia inſtitutarum legum, nulla tyrannis delibavit. Gentem qvoqve barbaram, & qvæ ſui ponderis ruina ad noſtra littora provoluta eſt, laceſſere diu auſa, tandem æqvis fœderibus continuit. Qvis tantam clementiam fatorum, qvæ dignos ſuis beneficiis invenerunt, aptis præconiis adæqvet? Nam opulentiam civitatis & prudentiam Patrum erit facilius mirari, qvam jejuna & impari laudatione libare. Tamen & natura ſuis nævis pulcherrimum corpus aſperſit, & iis fortaſſe aliqvid ad incrementum reſpublicæ profecit. Nec enim Syllas vel Marios, aut Pompeji magnitudinem, & ad ſuum fatum gentem Juliam invenit, qvia ibi ſive ſponte ſive ſic inſtituta ingenia vim legum non ægrè patiuntur, & humilius ſpirantia, qvam ut faſtigium qvatiant rerum, æſtum, qvo plurimum poſſunt, in communis potentiæ decus informant. Eqvidem crediderim ex genio gentis deſcripta eſſe jura, qvia tot ſæculis perennant: qvæ ſummota pompa non ambitum modo, ſed ſumptus, & per hoc inopiam proſcripſerunt. Veſtium ambitioſa pretia, & inanes comitantium cœtus, plusqvam Lycurgica rigiditas ex urbe ſummovit: ne inter pares luxurioſa æmulatio ſolidis patrimoniis conſtaret, vel liberam civitatem tot ſatellitia qvaſi ad imaginem tyrannorum exterrerent. Una Optimatibus veſtis, non colore, non filo pretioſa; idem integu-

gumentum capitum, ad externarum gentium jocum, ſimplex, nullaqve melioris ſeculi venuſtate ſpectandum. Ipſa ſolitudine neglecta majeſtas; dum patricios videbis nullo ſtipatore circumagi, ſcapha vicos & per totum populum errare. Abſit huic licentiæ ignominia, ſed & convitium narrationi meæ. Nec mercari, nec mercimonia manu ferre, nobilitatis flagitium eſt. Illi mores, & ſeu caſu ſeu calliditate majorum feliciſſimæ nugæ, ita nobilitatis licentiam miſcuerunt, ut res eadem & nota libertatis & cuſtodia eſſe poſſit. Nam & optimates in urbe velut ſua evagantur; nec liberiores domos qvam publicum ſuum habent. Rurſus autem tam modeſtæ magnitudinis lege depreſſi non diſpiciunt æqvales eminentiæ ſuſpecti, & ſectam clientibus plebem emunt. Hoc eſt grande maledictum, hæc procacitatis immanitas, qvam in me qviſqvis ille Cenſor eſt importuna ſedulitate notabat. At te ſancta Reſpublica, te veræ dignitatis & opulentiæ alumnam veneror, ne memoriam tot laudum, & Satyrici beneficium tibi ultra ſuam ſortem blandientis, inſons jocoſitas extingvat: ſi te dignis nominibus veneratus ſum, & mitius tecum qvam cum Britannia mea egi. Poſt tam ſimplicem & verecundam defenſionem meam, non putabo per ullius invidiæ maledicta te alienari ab innocentia mea poſſe.

Utinam me Acigniani tam candidè audirent, qvi utriuſqve ſæculi tribunalia petentes,

num-

numqvam tamen bene conſcii animi fiduciam terrebunt. Ingens factio, & ſuæ potentiæ authoribus gravis, lenta vincula, & ſupra Vulcanicos hærentia dolos, territis alterutro metu animis injecit, demiſſionis culpa per contemptum opum ire arduaſqve virtutes: populi credulitatem ad omnia tenuerunt, & robuſtiores mentes faſtuoſis viribus tentant, tam ſancta potentia ad humanum imperium repente traducta. Hos infamiæ aut egeſtatis horror, hos ſpes alta tam ſuperbe florentibus junxit. Qvippe illi per virtutis arbitrium ſibi à populo alumniſqve commiſſum, ipſi famæ interdicunt, ne ſuis adverſariis liceat probis aut ingenioſis eſſe. Ad ultimum divinis & humanis viribus freti, has callidiſſimè in illarum ſtringunt contemptores.

Cum his hominibus qvæ me commiſerint cauſæ, privatis injuriis aſper, an inimicitiarum claritudinem ſponte depoſcens, qvidam fruſtra qvæſiverunt. Nullum acerbitatis argumentum in his ſcriptis, aut iniqvæ veſtigium mentis. Sero & leniter in eos qværere auſus, qvædam vera apertaqve modeſtiſſima admonitione deſcripſi; &, ſi Satyricon ſine præjudicio legent, fortaſſe prævaricationem amabunt. Nam qvid triſte innocentis ſcripti hilaritas objecit? Parata ab inimicis tela non ſtrinxi, qvæ agnoſcere nolebam, & graviora ſuſcepto riſu erant, & ambitum eorum, qvaſi ad veram potentiam neſciret attolli, intra ſo-

las

las literas perſeqvutus ſum. Nec putabam tantæ modeſtiæ iraſci, qvi id ſolum proficiunt, ut, qvod ſub inani luſeram joco, altiori præjudicio confirmem.

Attentatum in litteras regnum & domorum temerata ſecreta: tum ingenioſam juventutem in illorum maculas omni venatione compulſam, extra convitia arguebam. Ac utinam falſis indiciis tanta nomina detuliſſem, qvæ jam vulgaris altiorum mentium indignatio damnavit. Qvis non enim melioris ingenii tot mortalium inſaniam triſti acerboqve perſeqvitur riſu? aut qvis captos Acignianorum artibus ignorat, qvi cæterorum qvidem tanqvam barbara & incondita ingenia aſpernati, apud Acignianos credunt Muſas omnes felici facinore pene in cuſtodia haberi? Majeſtas & moderatio inceſſus, & ſecretum ab externis, penetrale tum qvorundam ingeniorum felicitas, qvæ in illis viguerunt, eos ad tam immodicam ſcientiæ famam evexit. Acceſſit induſtria calidiſſimæ gentis, qvæ ſeſe ad exiſtimationem mutua commendatione protrudit, & in alibi orientia ſydera levi deſpectu & veluti faſtidio, etiam maligna laude, nubem pernicioſiſſimam exhalat. Nam & hominum generi dominantur inepto qvidem aut inſano, ſed ipſa multitudine impetuqve valenti. Si placet, Sciolos appellemus. Hi ſuperbo nec capaci ingenio, rumores, qvoſcunqve ab Acignianis acceperunt, tanqvam ſecretæ rupes multiplicato tumultu re-

referre ſtolida pertinacia aſſveverunt. Tantæ qvoqve juventutis, qvantam ipſi excoluerunt, obſtinatis ſuffragiis nituntur, dum ſe omnes ab erudititiſſimis edoctos ſupervacua vanitate contendunt.

Et his qvidem machinis intemerara potentia ad ipſa ſydera ſuſpexit. Nunc videas tot fucorum perire ſecretum, Societatis flore paulatim per ipſa fortunæ munera oppreſſo. Nam qvi in paucis urbibus ſuorum aliqvot lætiora ingenia oſtentabant, qvi faſtidioſum delectum habebant ſuam clientelam ambientium, nunc immenſis coloniis diſſipati, ægre ſua Numina in tot templa divident, & exhauſtis civibus ſervitia ad ſacramentum vocabunt.

Qvid cenſeam de illorum ſtudiis ſi qværis: in illis non pauci mediocres, per proprias dotes aut laborioſa inſtitutione formati; multa humilia, ſed qvæ ſuo & ſociorum vultu fallunt; deniqve ingentes qvædam mentes, qvæ nuda & exilia exterorum nomina ſua fama circumvolvunt. Fallitur enim qvi tantum ingeniorum proventum eſſe putat, ut alicubi ſpiſſa & tanqvam per armenta numerentur. Qvod ſi Acignius pro ſuæ catervæ paupertate freqventem induſtriam invenit, qvis ideo illudat cæterorum hominum dignitati, qvaſi, ſi decertandum ſit, ſingulis Acignianorum eximiis totam decuriam non opponant? Nam qvi Naturam tot capaces & ſublimes animos Acignianis prodigere putatis, cur rurſus effingetis tam ſte-

ſterilem, ut in cæterorum tanto numero non ſæpius ingeniorum bonitate luxuriet? Et qvidem in ſcientiarum regnum venturus, omnes illarum partes impetus Acignianorum invaſit. Sed præcipua Theologiæ & Philoſophiæ cura fuit. Has, antea ſub veterum codicum pondere vix ſpirantes, nova inſania ſcribendi operuerunt. Humaniores autem literas, id eſt, amœniſſimam partem, &, ſi mihi creditis, utiliſſimam Muſarum, nondum ſatis delicatè habuerunt. Vulgaris, &, ut ita dicam, profana licentia facientium carmen, in ſcholis vel miſeris ſcenis, ſuffecit inexpertis adoleſcentibus, & raro Ludimagiſtro publicorum judiciorum periculum fecerunt. Vellem & Criſpum Tragœdiam tenuiſſent, ne ſcire cogeremur, eos non infelicius ſcribere qvam agnoſcere verſum. Nam ſi qvis ideo doctiſſimos putat, qvia rudem pueritiam ad literas informant, peſſimo judicio in infinita rei exiguæ æſtimatione caligat, qvod aut mirificam induſtriam magiſtrorum credit ad primæ doctrinæ initia reqviri, aut ab Acignianis juventutem perfici, cui forte ad decimum ſextum annum ea ſtudia procul oſtendunt, ad qvæ vix curioſæ vitæ maturitas pertinget. Et qvidem de eo genere literarum pleroſqve afferre ſuam ſententiam non fero, qvibus nunqvam veræ eloqventiæ imago de ſui aut alieni ingenii ſpeculo illuxerit. Summam & eruditam eloqventiam dico, qvæ cæteris comitata ſcientiis offenditur ineptia ſcho-

ſcholarum, neqve ſe indulget ingeniis intra veterum imitationem incluſis, qvæ ſuas partes in ſtylo ſperare aut ducere non audent. Tam venuſtæ & difficili ſcientiæ vix aliqvem ſingulis ætatibus idoneum reperiri non ſine illius faſtigii admiratione videmus, cum huic nemo naſcatur niſi amœno primum fœcundoqve ingenio, deinde ſolida prudentia ad civiles aſtus idoneus, & cui patientia laborum nec fragile, ut ingenioſis, corpus, nec refugientem animum offendat. Itaqve in Acignianis nullum eſſe, non cauſa contumeliæ objeci, ſed riſurus vanitatem ad tantum vocantium nomen plerumqve inexpertos, & ſublimis ſcientiæ imaginem inter viles Ixionas proſtituentium.

Videtis qvam prolixe indulſerim Acignianis, qvos in amplam eruditionis partem non invidioſa confeſſione admiſi, dum & cæteris mortalibus ſciamus non parcius diviſa munera Muſarum, nec ibi perpetuam ingeniorum felicitatem eſſe. Nam qvod adoleſcentes ad Societatem dicebam pene de animi libertate deduci, induſtriamqve in illis aut opes, non autem naturæ impetum æſtimari, qvæ omnibus per ſua vitia & virtutes diverſa vivendi genera diſtribuit, nolo inſtituere defenſionem meam. Utinam patiantur nos ſuppreſſis qverelis diſſimulare inepta ſæpe tela, ſed in illam ætatem valentia, qvæ ſi vellem excuſare, qvid amicius invenirem, qvam illos juventutis venatores

de-

decipi inconſulta pietate, nec crimen in omnibus hærere? Temerata qvoqve ſecreta, & arbitrium familiarum illis callidiſſima inſinuatione qvæſitum, hodie intemperantius rideam, qvam indigner: qvippe omnis doli ingenium poſt primam aciem hebeſcit, & qvos inſidiæ ſecundos aut tertios decipiunt, digni qvoqve videntur maturius periiſſe. Cur igitur in illos ſcopulos offendimuc, & jam tantis naufragiis tectos? cur illam domeſticæ cenſuræ procacitatem non excludimus, qvæ nunqvam ſevere detrectantibus illudit, ſemel autem infuſa, non facilius ſiſtetur, qvam flumina, qvæ viam aqvarum ponderibus ruperunt. Ad ſummam, ſi intentum peregrinæ merci vectorem, ſi ſervantem aſtra agricolam, & militum arma probamus, qvis Acignianos damnabit, ſi, qvem facilimum credunt ad potentiam, aſcenſum omni artificio pertentant? Imo applaudam ingenioſæ calliditati,&ſtultam prædam in tot caveis videbo.

Contentus tam modeſto indicio, atrocitatem majorum facinorum ſubmovi, qvæ fama vel inimicorum acerbitas adornat, &, ſi vere æſtimamus, in ſolam calliditatem & felicem prudentiam luſi. Multi enim magnitudinem illorum invidioſa ſpeculatione damnamus; irati non iiſdem artibus nobis qvoqve patere ad gloriam iter. Nam ut auſteram virtutem tanqvam ſignum textumve antiqvitatis ſuſpicere in aliis ſolemus, incommodam autem in no-

nobis averſari, ſic è contrario beatam fertilemqve fortunam aliorum liventibus oculis perſtringimus, qvam à cœlo poſt omnem criminationem tacita veneratione mercamur. Qvod ſi Acigniani ſimplicitatem meam agnoſcent, facile reſidui amoris veſtigia amabo, qvem apud nos utinam publicis offenſis non extingvant. Si vero pro authore ſcriptum premunt, ſi devota in me tela facili Euphormioni & aperto vulneribus infigunt, non iraſcentur liberrimo dolori, qvi adhuc priſcæ conſvetudinis memoriæ pepercit. Nullas injurias pervicacior indignatio ſolet ulciſci, qvam qvæ creduntur in publicum emiſſæ, & ingratiſſimum beneficii genus eſt de univerſis mereri. Purgatus itaqve totis corporibus, & tam grandi liberatus judicio, ad ſingulares homines, & qvidem graviſſima majeſtate dignos, confidenti defenſione decurro, qvibus magnificè negligentibus maledicta, neqve triſti ſupercilio induſtriam damnantibus, riſus aut ſenſus meos aut pœnitentiam approbabo. Non excidere his ſeculis Antigoni atqve Pyrrhi, qvi multa convitia deſpiciant de faſtigio ſuæ famæ, nec Antonii celebrata jucunditas, qvi, provocatis aliorum ſalibus, in ſe qvoqve ludibria invenit. Sed non patiar conſcientiam meam de integritatis ſuæ fiducia ſimpliciter ad deprecationem traduci. Ipſa lex citatos ad tribunal non tantum, ſi, qvæ feciſſe arguuntur legitima qvæſtione, negaverint, ſed & ſi ea fecerint, jure litera

ſalu-

ſalutari dimittit; & Prætores æqvi boniq; judicia abſtulerunt ſeveritati verborum. Etiam in fabulis populus agitatur, qvi primo criminis vultu deceptus, in Cnemone parricidium vindicavit. Adeo non eſt ubiq; aut amare ſimulatam virtutem, aut vitiorum imaginem odiſſe. Sed præcipua ratio in æſtimandis laudibus aut cônviiciis eſſe debet; Nam & illæ ſub qverelarum ſæpe & atrocitatis ſpecie vibrant; hæc autem inter maligna præconia periculoſis inſidiis conduntur. Itaq; nec Satyram feciſſe excuſabo, nec ad illam acceſſiſſe qvi Panegyrin expectarent; modum vero tenuiſſe, ut caſtigarem licentiam ſcripti ad eorum laudationem qvos notabam, æqviſſima monſtratione defendam. Nam inania nec turpium vitiorum ſimulachra in plerisq; qvæſivi: ut ſub opinione qverelarum opportuniſſima prævaricatione laudarem. Hos ſi tam manſvetum judicium offendit, damnantq; beneficium innoxiæ libertatis; ſaltem patientur emendari facinus, & ſuperfuſis laudibus, inſtar Simonidis oculos ſuos qværentis expiari.

Et Callionem qvidem tam ſuis lineamentis expreſſeram, ut ſuſpicionem à cæteris viderer ſubmoviſſe. Ne illum qvidem produxeram vulgo, ne ſpem redeuntis amicitiæ vulgata nec ſanabilis injuria extingveret. Igitur qvædam vela circumvolvi illi tabulæ ad ipſius naturæ veritatem expreſſæ, ut nec alius meis telis huic ſoli deſtinatis ſauciaretur, & tamen ſecreta i-

gnominia plus pudore in conſciam mentem, qvam infamia ſæviret. Multos qvoq; admonebam, errorem qvem nunqvam amator Poëta expiavit, non tutius latere qvam verum Callionem. Nihilominus aut in plures diviſa ſcena infelici curioſitate qvorundam non unum inqvinabat, aut unius actus ſuſpicione tota tragœdia innoxiis imputabatur. Qvibusdam ſufficiebant obſcura natalia; alii facile ingenium, & virtutum vitiorumq; potens, vanis ſuſpicionibus luebant. Illud vero acerbiſſime tuli; præclaræ dignitatis purpuratum traductum ſub hac larva ab inimicis meis iniqviſſima accuſatione jactari.

Molles & parum viriles illecebras, qvibus voluptatem invitaret, turpemq; formæ curam ajebant, falſa qvidem illa, ſed contumelioſiſſima procacitate dilatam. Hoc autem non illi modo qvem volebant, ſed & ubi Callioni objecerim ignoro, qvem tantũ paruiſſe ſui ſeculi vitiis, non autem muliebri ingenio præiviſſe contendi, ſed adulatio Satyra pejor, ſummo & nobiliſſimo homini illuſit, eum ſub Callione laceratum, & inter Berecinthiæ Gallos per ludibria & enervium vitiorum contumeliam exſectam. At ille qvia nihil de ſe ejusmodi credebat, aut referentibus tardiore fide conſenſit, aut qvicqvid illud erat, infra ultionis dignitatẽ eſſe duxit. Mihi autem ignoto, & alieno facinore laboranti, cum ultra biennium in ea ſuſpicione jacuiſſem, ab inimicis nuntiatur me pa-

Digitized by Google

parum pro modeſtia tantum hominem triſti & inverecunda oratione læſiſſe. Turbatus & extemplo conſcientiæ interrogans fidem, circumſpiciebam, ne qva tam intempeſtiva impietas nugas Euphormionis polluiſſet. Nec timebam meditati facinoris culpam, ſed verebar excidiſſe inter publicos qveſtus qvæ in eum non ſine conjectura deflecti potuiſſent. Ut deinde Callionem nominarunt, tunc vero attonitus & impatiens contumeliæ, non riſum, non iracundiam tenebam, ſimulqve ingemiſcebam miſeriæ Optimatum, qvi neq; ſua bona neqve mala, niſi ex aliena fide cognoſcunt. Et illius qvidem nomen fideliori reverentia tacebo, qvam ſtulta & imperita adulantium neqvitia, qvi neſcio qvid de illo videntur credidiſſe, in qvem Callionis ſcenam convenire putaverunt. Qvod niſi in curioſa excuſatione offenſam metuerem, ſatis antiqviſſimæ gentis imagines, expugnarent infelicitatem naſcendi, qvam in Callione traducebam; & totius ordinem vitæ, notæ & à multis celebratæ virtutes non agnoſcerent. Summa igitur excuſationis hæc erit, me nulla invidioſi ſcripti parte, ne conceſſo qvidem & innoxio joco, ejus innocentiam laceſſiſſe, nec eum qvidem occurriſſe, de principibus viris lætiori procacitate ludenti; eos autem, qvi inepta ſedulitate ipſum nempe in Callione invenerunt, abominandos tam integræ domui eſſe, qvod per illius maledicta amoris & diligentiæ qvæſiverint nomen.

Digitized by Google

Sed nec ſolertia meliore meum Anemonem produxere de tenebris, in qvas illum compoſita conjecerat larva, eo etiam pejores qvod integerrimam matronam eodem facinore læſerunt. Contubernalem meum ſe inanius efferentem, ne ipſo qvidem invito eram ultus, & qvidem ne hæreret ſuſpicio, uxorem attribueram, cum ſpem ipſam conjugii ejuraſſet. In ea vero muliere multarum impudicam licentiam exponebam, ſed præcipue ſubitam & inconſultam libidinem flagitioſæ domus. Sed nec favore laſciviæ niti, aut frangere obligatos mihi animos qværebam improba voluptate legendi, cum non videretur dubitandum tam fœdæ mulieris æſtus nemini placituros, viris certe faciles & oblatas voluptates aſpernantibus. Illam autem, qvam fœda ſuſpicione violarunt, neq; ſuo merito Satyram timuiſſe, neqve mea integritate oportebat. O virtutis inanem cuſtodiam fui, ſi alieno ſcelere deformis eſſe poteſt. Matronæ proſtituere famam, & de mea Comœdia in fornicem deducere, conjectores ineptiſſimi audebant, digni, ſi perveniunt ad populum qvi nati per eadem ſcelera, vel non meliorem familiam ducere credantur. Et hæc qvidem in privatorum ignominiam jactabantur, ſed præcipua moles invidiæ me in Protagonis & Doromiſi nominibus pene toto pondere afflixit: neq; tamen moleſtius fuit hic criminibus onerari, qvam nunc lætandum puto defenſioni locum eſſe per ſummorum hominum laudes itu-

ræ:

ræ: niſi omnino deliqviſſe me credas, qvod tam ſancta nomina indigno polluerim loco, & velut cōtagione criminum qvæ in aliis arguebam. Nam nec olim Principis ſignum inter inultas ſordes, aut funeſta obſcœnæ ſedis vilitate ſtetiſſet. Cur igitur in ſatyram auſus tam indignos conjicere Heroas & velut in mortalitatis mala ipſos deos adoptare? Hæc ſi triſtis objiceret Cenſor, non fortaſſe à ſincera ratione erraret priſcæ ſimplicisq; virtutis: cæterum nec peritus hodierni moris erit, & intempeſtiva probitate moleſtum facillima defenſione ſubmovebo.

Nunqvam noſtro ſeculo tam pervicaciter iratus fui, qvin paria aut fœdiora in Majoribus facinora agnoſcerem; & de fatis injuria qveritur, qvi poſt Heroum ætates inter mortua ſemina virtutum putat ſe in ſola vitia natum eſſe. Sed non ſuſceperam revocare memoriam priſtini pudoris, & velut exemplis tot autorum conſvetudinem noſtrorum malorum ſancire. Ac præterea videtur inhumana accuſatio, qvæ in ſolam nec profuturam ignominiam mortuorum inſurgit. Sed & humanæ naturæ vitio, maligna gaudia criminantionem viventium inſinuant; frigida autem & intempeſtiva reprehenſio antiqvitatis non inveniet probatorem. Igitur nec accuſationem peſſimæ ætatis inſtitui, ac ne qvidem hujus ævi corruptiſſimas gentes aut ſtultiſſimas veris & meritis convitiis proſeqvutus ſum. Gallias Britanni-

asqve, id eſt, florem univerſi, & humanitatis hæredem, qvæ decurſo Oriente in noſtrum veſperum deflexit, in ſeveritatis meæ titulos cauſasqve rapiebam, tũ qvod nitida & exacta corpora ſuos nævos meliꝰ ipſa diſſimilitudine fatentur, tum qvod ibi literarum domicilium eſſe, & iſtiꝰ notæ volumina, inter liberos & ingenioſos homines, & qvidem ſine altiore malitia procaces, ſciebam avidius excipi. Et fortaſſe in vitia dicturus, neſcio cujus vitii jam tacitis ſanciti ſuffragiis commoditate uſus ſum. Si tamen vitium appellem, ſolutam qvidem illam, ſed innocentem & peccantem intra verba dulcedinem jocandi, aut etiam de faſtigio rerum & tota Orcheſtra diſputandi. Nam qvis dies Galliæ illuxit, qvi evulgatis aut ſe inter conſcias tenebras prementibus libris novum ſcriptorem per aliena ludibria commendare noluerit? Taceo qvod illiberali ingenio & ſæpe non artificioſo facinore magna & caſta nomina diris & crudelibus contumeliis infeſtant, in qvibus plerumq; ſola temeritas placet vel mentiendi audacia, cum ſtatim moritura novitate.

Sed nos qvidem plus qvam Heroſtrati nomen de memoria tollamus, cæterosq; humanius ſævientes, ſi placet, ſaltem ad cognitionem & judicium admittamus. Ex iis aliqvi, jam in partes diſcedentibus ſacris, myſtas adverſæ factionis permiſſo & veluti religioſo odio, falſis ſæpe ſed apud ſuam plebem creditis facinoribus aut ludibriis objurgant. Alii in

ex-

externos obverſi Principis ſui imperio late viciniam deſtinant, & inter Muſas ſuas debellant. Illi exprobratis hominum aut regionum incommodis toto ſpiritu licentiam ſuam fatigant. Qvidam felicitatem ulciſcuntur, qvæ indignos attollit, multos qvoq; muliebris faſtus, aut impotentia, de ſua ſorte exeuntium ad ſcribendi violentiam accendit. Etiam lenta judicia, emptæq; curules, & forum prædonibus plenum, irritos & ſupervacuos accuſatores invenit. Jam nugæ & caſſa vanitas incolentium aulam, jam perjuria amicitiam polluentia, jam omnis conditio & ſæpe virtutes citatæ ſunt literatorum ſtudio ad populi famæqve tribunal. Mihi autem inter hos acres impetus, & interdum illuſtres, illi, plurimum aberrante prudentia, videntur in ineptiam, qvam in aliis caſtigant, incidiſſe, qvi gravi & ad majeſtatis ſpeciem ornata ſapientia larvæ ambulant, id eſt, qvi plurimum ſapere volunt, ſubiti patres nec à cenſoribus recitati, & de magiſtratibus qveruntur; remqve ſummam non rogatis ſententiis evolvunt. Nunc ſuarum partium ſacra veluti de faſtigio aliis inacceſſæ ſapientiæ excutiunt: nunc populi mala, & inconſultæ fortunæ munera, nihil profuturæ iracundiæ oſtentatione vexant. Audent qvoqve Regibus componere ſua edicta, & qvam vitæ rationem probent inimica poteſtate præcipere. Inter hæc, modeſtia & hilaritas de tumeſcentibus exigitur ſcriptis, qvæ libertatem

ſtyli ſibi multa permittentis potiſſimum commendant. Nam ut immenſa & inanis loqvacitas nullis ſeriis condientium riſus probatur, etiam in Paraſitorum viliſſima fame: ita nec victura aut profutura cavillatio, perpetua ſapientia debet eſſe inviſa. Cum oporteat omnem Satyram aut veniam habere modeſtia, aut lepiditate mereri. Sit igitur, ut proſit, altis qvidem verisq; qverelis conſperſa & plena comitatis, ut delectet, magisq; ſuo ſeculo & vitiis qvam hominibus iraſcatur. Neqve enim aut Tarentinorum qvisqvam Metoni offenſus eſt in errorem civitatis ad Pyrrhi auxilia converſæ ludenti; aut lenitas Bruti trucem Fannii libertatem admiſit.

Igitur Gallia in infinita libertate ſcribendi indignis & felicibus Satyris exundat, dum omnis generis ingenia vel impatientiam riſus per hæc ludibria offendunt, ut tumorem ſubeunti invidiæ levant; etiam tum prudentiæ applaudunt qvam ſibi affinxere: peſſimi autem vel fortunæ ſuæ crimine omnibus irati, vel malignitate livoris ipſam maledicendi voluptatem ſatiant. Hos mores polita diſciplina, & in humaniſſima qvidem gente, palã ulciſci, an opertis oculis diſſimulare debeat, ſi qvis qværet, primum ſciat, cœli qvidem & terrarum velut fata, non arborum modo aut animalium genera pro regionum conditione varia eſſe, ſed & in mortalitatem valentia noſtrã, vario & diſſimili affectu incolarum animos temperaviſſe. Sub hoc

cœ-

cœlo ſubtilis & ſæva timiditas videtur, ſub hoc autem inſana & ſeſe profundens temeritas naſci: reverentia Principum, aut odium legum, vectigalium qvoq; patientia, vel infra avaritiam ſangvinis ſui cura. Nec ullus eſt humanarum mentium affectus, qvi non aliqvem Orbis locum præcipua religione invaſerit. Huic itaqve morbo ſeſe male tenentium lingvarum mederi publico imperio præfecti haud dubio debebunt per terrorem ſævientium legum, in illis gentibus, in qvibus deſpectum Principum odiumve qvidam communis ſpiritus alte egit; aut ſicubi tardos proviſosqve ſermones non niſi matura animorum acerbitas expromit: At vero Gallicis animis ipſe halitus ſuperſtantium aſtrorum longe alia ratione providit, qvi extemporaneo impetu pene iracundiam priusqvam conceperint, effundunt, induſtriamqve jocandi non ſæpius inimicis qvam familiaribus adornant. Ibi virtutes & vitia, ſi vere judicamus, majori qvam pro vero ſpecie erumpunt, qvæ laxa inaniter & effuſa nunqvam ad verum bonitatis aut malitiæ ordinem poſſunt cogi, niſi cum refelluntur. Teſtis alacritas in fidentibus animis magnifice exſultans, altoqve ſpiritu gloriæ & diſcriminibus ad faſtum intenta: iſta qvoq; procacitas, & aſperitatis Satyricæ morſus; qvorum illud fortitudinis ſpecie tectum, hoc autem perſona maledicentiæ infame non paucos hoc ſeculo decepit. Qvippe illa generoſi ſpiritus velut expreſſa effigies,

dum per inconſultos tumores in Gallica juventute luxuriat, nihil eſt aliud qvam adulterata fortitudo, qvæ ſua petulantia veræ virtutis decora projecit. At vero idem torrens cum ad obices rumpitur inhibitus, æmulatione aliorũ, & ad experimentum provocante fortuna, tunc inanis ferocitas de illo faſtu ſuam aciem evolvit, rediensq; in virtutem ad virilem & maturam fortitudinẽ ſe componit. Hoc contra malignitatis ſimulachrum, hęc nonnunqvam inſana & præter faſcium reverentiam procacitas, ut turpiſſimam larvam habet, ſic intus innoxia, nec vero facinore deformis, ipſa libertate contenta eſt. Si vero non parcentibus edictis teneretur, tunc fortaſſe totum virus, qvo per hanc laſciviam ſe Gallica ingenia exonerant, in immanium & tectorum ulcerum tabem coiret. Adeo ſæpe virtutes & vitia non ſunt, priusqvam laceſſantur. Igitur ut eædem arbores pro terrarum ſitu naturam qvoqve mutant, nec Perſarum mala Romanos extinxerunt, cicutaqve nonnunqvam utimur ad frigiditatem potionis; ita mores æſtimare ad ingenium utentium oportet. Neqve plus eadem verba, qvam ritus in his illisqve gentibus diverſa ſignificant. Et fides aliorum populorum lingvarum penſata modeſtia, ſeditionum ſcelerumq; pericula male in Gallia metietur innoxia ſcurrilitate, qvæ his nugis occupatum faſtidium odiumve præſentium rerum, & in nonnullis fortaſſe neqvitiam conſumit.

Ere

Erectus hac conſvetudine tot inultis ludibriis ſancita, qvanqvam alienæ gentis homo, auſus ſum in jura & veluti ſacra Gallicæ libertatis intrare,& Satyram,vix ultra titulum ſævientem, leni fletu & inermibus jocis implevi. Qvod niſi Principes Viros tenuioribus velis obductos (ut nec longa conjectura dubiave retegi poſſent) egiſſem in hunc ludum, qvis (ô facinus) innocentem turbo, qvæ tempeſtas inundabat! Nihil eſſet triſtiori ſupercilio grave, nihil invidioſa atrocitate ſuſpectum, qvod non malevolorum improbitas in contumeliam illorum rapuiſſet; mihi qvidem inſimulato tam funeſtæ loqvacitatis gravis, ſed illis iniqvior qvos tam grandi malorum facinorum ſuſpicione violaſſet. Igitur ipſam purpuram conſultisſima ratione detexi, ut æſtimari modeſtia mea poſſet, nec in deos crederem auſus, qvæ vilioribus ingerebam, aut qvibus etiam ipſa vitia ſub fictis & ſcenicis nominibus lacerabantur.

Cum hæc moderatio tutum iter primis ſcriptis præſtitiſſet, neſcio qva fiducia in ſecundum Euphormionem excrevi. Hic cum primo ſe ſolveret riſu, ſupprimere jocos jubetur, & ex operarum manibus, ad judicium mulctamq; deſcendere. Qvod cum mihi tot fluctibus terrisqve diviſo amicorum indignatio ad intempeſtiva odia vocantibus literis pertuliſſet; non indulſi dolori, aut repentinis inimicitiis mutatus ſum. Nam & Magiſtratus ſciebam, ſi qvid injuriæ eſſet, ignoti hominis libello obtuliſſe,

liſſe, qvod ſi maxime meum eſſe cognovisſent, tamen perperciſſent diligentiæ, qvam prætextu publico in me malevoli homines vel imperiti erexerant. Nimis enim humiliter ſummorum Magiſtratuum res erunt, ſi ſufficere minimis debent: & illorum otium ſeveriſſima lege turbamus, niſi alienam concedimus fidem, cujus diligentia tuta præſertim judicia & extra fortunarum ſortem exerceant. Libet qvoqve agere gratias ipſo nomine injuriæ, qvæ Euphormionis famam fortaſſe extulit, ipſa damnatione præſignem. Sed jam fracta invidiæ nube, haud dubia timidave fiducia exſpecto, ut expertam verecundiam emendata in Eleutheriam ſuffragia reducant. Qvantumcunqve ſevero tribunali diſceptemus, ecce Italia & ab utroqve Germania cœlo, ludibria, ne appoſitis qvidem penſata præconiis, non modo neglexit vindicare, ſed pro munere amplexa ingenuæ libertati applauſit. Ubiqve evulgatus, velut præmio delationis ſuæ liber in illis urbibus illisqve domiciliis, qvæ notavit, jam fidelius mores explorat: & ſua indicia, præſenti teſtimonio ſancit, aut in jocum traductus emendat. At Eleutheria in immani patientia urbanitatis, proh fatum, meos ſales publico donare dubitavit, qvæ ridiculam, &, qvod eſt pejus, non ridentem ſui Militis audaciam, & eqvitis fanaticum robur, & toties ſcribentium pudendam libertatem, nullo ſupercilio tã ſedulæ majeſtatis oſtendit.

Sed

Sed nec illis tenebris projeceram fœtum, ut obſcurus parens eſſem, & ſi qvid paraſſem atrocius, præſentiſſimus vindex erat, qvi in ſuis nunqvam ſociæ & amicæ majeſtatis deſpectum patietur. Ignorant moderationem mei Regis, qvi, qvam pacem Orbi facit, non putant ad verborum etiam tranqvillitatem pertinere. Nam & diligentius in populi ſui ore, ſociorum Principum famam amat, qvam ſuam caſtigare, gnarus nec amoris pignora cum improbis jungenda, neqve bonos contumeliarum flagitio eſſe lædendos, ſed nec deorum crimina licenter in vulgus & ſine honore efferenda. O præclarum, & qvod tot Principum ambitio inter feroces & inhumanos titulos non vidit, bonitatis fideiqve cognomen; qvæ in hoc inultæ amentiæ fuiſſet. Sed laudationem omitto, ne ſuſpecta adulatione evileſcat. Longa poſteritas, qvæ vere de præterita virtute cenſebit, ſatis tantam memoriam ſua in noſtra tempora invidia commendabit. Cæterum non facile videri debebam, voluiſſe tunc primum ſe tradentem fortunam jugulare, & profana petulantia in qvædam Numina, mihi inconciliare omnes deos, qvaſi, faventibus vindiciis, qvæ hoſpitibus certe debetur, jam non fidelius tamen à ſe amicorum imperio Regum qvam nomini eſſet conſultum. Etiam cum hoc luſtro horribilis atrocitas Diræ una face pene Britanniam cremaſſet, & proditionis nefas vix de ſuo jugulo eſ-

ſet excuſſum, de populi ſolicitus voce, nihil prius edixit, qvam ne qvis triſti ſuſpicione macularet Regum ſociorum dignitatem. Jocos tamen aut vulgaria, & veluti per totum populum laſſata ludibria, exorabili comitate agnoſcit, qvæ ſe lepiditate conciliant, & nocere jam non poſſunt, veneno qvod tectum & occultum ſæviſſet jam corrupto & per nimium aërem expirante.

Hoc arbitrio fortunarum mearum potuiſſent fortaſſe magiſtratꝰ dubitare de deferentibꝰ meum nomen, nec vicaria fide tantilli voluminis conſcientiam explorare; cum præſertim ſcriptionem, in qvam magis tempeſtas incubuit, nuncupaſſem Heroi, qvem fœdis conviciis præfecere ſupremæ, nec in hoc Rege tanto plus vibrant qvanto Natura capacior communium vitiorum facultatem obtulerat, ne inepta neceſſitate eſſet probus. Hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. Eqvidem Rex meus gloriari pulchrè poteſt: nullos qvidem exterorum ſuis muneribus ad perfidiam fraudis allectos, ſed nec proditionis conditionem ferentes humanius auditos, qvam ludimagiſtrum Faliſcorum Camillus excepit. audiant Magiſtratus meum librum (nam pro ſe ejusmodi dicet) eum facile de judicii metu littera ſalutari exſolvent.

Sed in Protagonem tamen luſit, & de Doromiſo totas chartas implevit. O horribilem rectarum mentium calamitatem! ſecura

ſla-

flagitia occupare præmia virtutis, beneficia autem & merita periculo ſceleribus conſtituto palleſcere. Ego vero ſi literatorum infortunio qvæſtum accepiſſem librarium, anxiamqve mercedem ſordidiſſima adulatione captaſſem, nemo ante Protagonem erat cui meos labores exprobrarem: illum extra humanam ſortem laudibus eductum, illum huic honori qvi eſt ambitioni humanæ chariſſimus eſſe ſubvectum; nec unico ſeculo duratura præconia morituris ſaltem donis & imparibus comparanda, nunc gratuitis muneribus & ne æſtimata viderentur confuſo ſub Euphormione nomine largientis ipſa gratia perit, & plus invidiam, horum temporum vitium, qvam meam fidem inaſſveta integritas adjuvit. Ecce autem ne hoc qvidem beneficium fata indulgent, ut apud ſentientem me excuſem, cum vulnere (o dolor!) poſt omnium memoriam indigniſſimo, ille Protagon, ille natus ad miraculum terrarum, deſtituerit Orbem. Proh facinus ad noſtri ævi infamiam efficax, qvod per teterrimum nefas tantum Principem nondum poſcenti reddidit cœlo. Sed & ſtupor lachrymas, & ſtuporem ultionis cupiditas, de omnium pene gentium corde & oculis ſubmovit. At te adoranda Anima, te melius per virtutes & famam qvam per exeuntem de buſto Aqvilam conſecratam, hic omni ſolicitudine placabo; ſi qvid de tam juſta remiſero cura, non minore flagitio qvam ſi viventem offendiſſem, pec-

pec. aturus in Manes. Sed nec ille excanduit, & ſi adhuc dignaretur mortalitatem noſtram, nullus certior aut veniæ author eſſet, aut innocentiæ meæ vindex.

Stabat ad tribunal Africanus, & jam intonuerat acerbitas in ipſa innocentia qværentium crimen, cum Antiochum, filiiqve vinculum & indicium corruptelæ non expavens, ipſam qvoqve defenſionem erubuit. Judicum qvoqve plauſus, revocata beneficiorum memoria, in Capitolium uſqve perduxit. Tam memorabili exemplo meus liber de reorum pulvere digniſſimo tumore conſurgens, & ſummarum creditor laudum perambulare potuiſſet Protagonis totum limen, donec præmiis abſolutus abiret. Primum enim non imparis dignitate perſonæ, tantum nomen magnificentiſſimè operui. Nam qvid aliud Protagonis cognomen qvam militaris ſcientiæ veriſſimam confeſſionem expreſſit? Nec penſata tot principum, tot ſeculorum laude, illum omnis memoriæ primum ac pene ſolum ducem, in juſtum gloriæ faſtigium aſſerebam. Nempe ex hoc convitio cæteræ & ſub judicibus litis, ipſa innocentiæ meæ verba ad teſtamentum citabo. nunc igitur eſt in Euphormione Protagon: *Vir hoc ſeculo major, & dignus fabulantium miraculis natum:* hic alius, *nihil de eo mortale prædicabat.* Et ſolertiſſimus ſenex multis in eum præconiis effuſis in hæc verba deſiſtit: *Nulla ſecula Protagonis genium æqvarunt.* Et,

Nec

Nec qvemqvam ſimiliorem Numinibus ad nos fata tranſmiſerunt. Nec minor eximii viri cultus totum ubiqve Satyricon adoratæ majeſtati ſubſternit. Qvod ſi de jocis publicis meus deinde liber crevit, ſi cum populo ſcire auſus ſum, nec acerbiore riſu qvam qvo Protagonem delectarem inclamare Thalaſſio, ignoſcite, qvæſitores; bonitate Protagonis & veſtra libertate ſum deceptus. Sed videte, ne majore piaculo nimis officioſam diligentiam polluatis, dum hos ludos intempeſtiva ſeveritas ſilentio damnatos videtur neſcio qva cenſura notaviſſe.

Si vero de Fortunæ deſcripto imperio qveruntur, qvam in ipſo Eleutheriæ templo, ipſa ara, ſanctiſſimo honore appellavi, ſi aſpernantur illam deam, & me qvaſi ſuorum ſacrorum ignarum incuſant, certe legum ſuarum videbuntur obliviſci, ſed & parvam gratiam habere illi Numini, per qvod ipſi creverunt. Nam qvod his ſeculis virtuti ſtabile iter ad opes, niſi jam opulentæ? aut qvis ad magnarum dignitatum culmina, niſi qvadam ſorte pervenit? ac ut nemo niſi dignus, aut divitiarum potiatur aut honorum, nihilominus opus eſt fortunæ regno, qvæ æqvales virtute, ſaltem impari felicitate diſtingvat. Nam multorum ingeniorum magnæ dotes, velut debiles & ipſa paupertate ægræ, jacent. Libet aliqvando meminiſſe Satyricæ libertatis & iterum adorare fortunam. Tu es, inqvam, ſine qva nullæ virtutes

ſibi

ſibi placent, nullæ poſſunt per noſtrorum temporum tempeſtatem emergere. Tu de ſacerdotiorum collegiis ſuffragiorum poteſtatem, tu de opulentis ſolitudinibus excuſſiſti, ſed & forenſibus miniſteriis in hoc arduo locatis qvo ſolum extructæ pertingant divitiæ, qvæ via nudæ induſtriæ patet, aut qvid ſaltem felici ignaviæ vel ingenioſo ſcelere negaviſti? Sed tantos & tot faſces tibi hæc ætas non dedit. Jam olim omnia potuiſti, etiam ante luxum atqve æſtus; etiam cum memoriæ labentium annorum ſatis fixæ parietis fides erat, cum numerantibus clavis, & captas tot annorum uſu gentes nulla interdicta extorqvebant. Hac veneratione Fortunæ ſi qvis offenditur, aut ipſius beneficiis ſaginatus, capta & ebria mente deſævit, aut ſane eſt iratus, nec reſpicienti per tôt vota litavit. Sed hoc totum non video qvo argumento poſſit ad minimam Protagonis notam aut injuriam traduci, cui etiam fortunæ arbitrium adſcripſi, ut felicitatem ab illa nemo magis qvam ab iſto exoraret. Doromiſum autem (alterum Satyræ crimen) immani piaculo aggreſſus ſum. Scilicet ab ipſo nomine initium injuriæ fuit, & Doromiſum appellavi, qvaſi per nimiam frugalitatem liberalitati infeſtum. Ecce de infelici beneficio novum nefas, amoriſqve conatus iterum indigniſſimo reatu perculſi. Qvaſi Doromiſi non invenerim numen, qvod nullis donis tanta integritas poſſet, nulla ſolicitatione perverti.

Cur

Cur igitur ambiguum nomen (nam vos ambiguum feciſtis dubitando) in triſtius deduxiſtis, niſi qvod mens mala, in ſuſpicionibus gravis veneno ſuo paſtum de innoxio flore qvæſivit? Sed & illum qvibus verbis, qva commendatione celebravi? Amiſiſſet Satyra ſuum nomen, ſi paulo ulterius indulſiſſem. Nunc *vir ingentis naturæ* appellatur; nunc *qvi in cœlum poſſit meritiſſima prædicatione levari.* Nam imperitiæ imputabo æmulorum, ſi vel ſenem de illius frugalitate loqventem, vel Euphormionis inopiam cum ſuo artificio Muſisqve neglectam, in criminationis acerbitatem deducere audent. Nimirum æqvo jure ſua libertas ſcenæ ac Satyræ larvas indulſit, qvibus ſupra Pythagoræ fatum ſæpè homines renaſcantur in die, & nunc juventute luxurient, nunc maturas partes abſolvant. Niſi forte ſervilis calliditas, & ſupercilium heri nunqvam Roſcio per eadem ſpectacula convenit. Eqvidem Euphormionem non excuſo, ſi in diverſos habitus tranſire non licuit, qvi in Doromiſi domo ideo ſcholaſticam induit vanitatem, ut irriſus abiret. Tunc enim in inſaniam ludebam, nec dum cognitis fidentium Muſis; qvi inutiles, nec ad pulchritudinem exactas nugas omnino tanti putant, ut de egeſtate ſecuri ſint, & ad opes à felicibus tollantur, aut in iis animorum ſcabritudinem incuſent. Nec Doromiſum caſtigabam, ſi Auguſto hanc turbam Poëtarum ſubmoventi ſummus Lyricorum pepercit; dicebam-

bamqve *ignotas ibi Muſas*, qvæ ad ſtimulos ſuperbæ paupertatis neſcio qvid ignobile & mercenarium cantant. In eo autem ſene, cujus indicio Doromiſi nomen accepi, malignum ingenium non omnino inqvieti populi fingebam, qvi ſemper magiſtratibus iniqvus, tamen ingentia merita non peſſimo aut artificioſo livore agnoſcit. Sed & magnæ faſtigium portæ & aviditatis effigiem vidi abducentis ab oppidanis Plutum: qvod nemo opinor bonæ & candidæ mentis, in cujusqvam contumeliam vertet. In eodem qvippe videbit bellorum inſtrumenta, currumqve Gradivi, cum ea vaſtitate, qvam Annibal Italicæ præſagium cladis in ſomniis exhorruit. Nam auguſtam, ſed formidabilem domum, & gravem tam longo apparatu, non aliter debui qvam Martis penetralia depinxiſſe.

Et his qvidem argumentis jam confido Eleutheriæ omnes deos digniſſima litatione placatos; Nunc de reliqvo ſolicitatus Orbe, ſi qvid eſt iratorum Numinum, etiam faciliori propitiatione exorabo. Et vero apud cæteros expedita innocentia facilius emerget. Labetrum autem metuo ne innoxii qvidem joci, ſed fortaſſe crimini viciniores implacabili præjudicio in me accendant; præcipue cum cognoverit de hac cauſa indicio illorum, qvos Caſſius amoviſſet trium verborum cautione. Nam qvi continua integritatis fiducia ſuam cauſam cum cœlo Principibus miſcent, mei premendi oc-

occaſionem putavere ſe nactos, qvod eodem ſcripto in Labetrum & in ipſos jus libertatis exercuiſſem. Sic igitur potentiam alienam ad ſui ultionem callidiſſima fraude armarunt. Suis injuriis ſilentio tectis, tanqvam pio & laudabili dolore commemorant contumelias; (ita enim appellabant) qvas ego in Labetrum & Pedæam flagitioſe fudiſſem. Adeoqve valuerant aſtus, ut innocens procacitatis Euphormio, novo judicii genere, in alio Euphormionis & Satyrici innocente pene vindicaretur. Et hoc qvidem atrocior videbatur injuria, qvod Pedæam illis jocis miſcuiſſem. Nam & ſeverius ſuæ Metellæ vindictam in Athenas qvam defectionis Sylla exeqvebatur, & hic Scytha qvi in Bajazete pene facta Ottomanorũ præcepit, plus contumeliis in uxorem qvam imperii libidine accenſus eſt. Non eſt tanti meus liber, ut imparis odii magnitudinem excipere velim, &, ſi pietatem nolit, ultro ſe iratis noxæ dedit: plus tamen innocentia ſua motus qvam periculo meo. Labetrum & Pedæam non tam originis vetuſtas, aut potentiæ extulit robur, qvam virtutum claritudo. Neqve præconium tantæ confeſſionis jam effundo, aut ſpe beneficiorum agitatus, aut indignitate terroris. Sed ubi res ad ſerium procedit, non auſim ad tanta faſtigia niſi vera adoratione ſuſpicere. Et vero nullius flagitii incuſatos tantum veluti publica voce produxi. Nam communem, & ſi maxime eſſet verus, non

non turpem rumorem ſeqvutus ſum, & per aliqvot jocorum ſvavitatem expreſſi, ac ut magis impetrabilis venia offenſæ ſit, non tam illud in Euphormionis ludum arripui, qvam ut fabulæ vanitatem improbabili narratione damnarem. Igitur nec iſti libertati mallem triſti & ignobili ſuperbia iraſci, qvam ridere cum domino gentis humanæ, qvi trimeſtres liberos felicibus naſci impatienter non audivit. Sanè de Liphippo, niſi ex perſona aliorum, nihil dico, qvos ſi reverentiores majeſtatis feciſſem, periclitabar adulationis opinione contemni.

At Thebanos qvis ignorat eximiè à me coli, dum majorem noſtram patriam aſſidua veneratione appello, & amicitias illorum ambitioſe qvæſitas ad ſcrupuli moleſtiam & ſolicitudines conſervo. Nec illi moderationis obliti, acerbius meos riſus, qvam eos miſeram, exceperunt, digni qvos veris laudibus attollam, cum ſynceris judiciis nec falſa beneficia admittant, nec injuriarum ſpeciem vanitate præjudicii ulciſcantur. In Aqvilio autem è virorum ſocietate jam ſublato, etiam ſupervacua excuſatio eſſet: in cujus conditorium neqve fama meæ narrationis intrabit; &, ſi maxime fieret, ejus manes humanis negotiis non ſolicitantur.

Vereor ne prolixa trepidave defenſio meæ cauſæ fiduciam corrumpat, præſertim qvam non ita ſuſcepi qvaſi inimicorum meorum hu-

mi-

militas pulſare meam qvietem ægritudine ſolicitudinis poſſet. Magnatibus autē ſic me facilius approbabo; Nihil ſcriptum aut cogitatum eſſe, qvo illorum dignitatem violarem; Si nihilominus perſeverant ſuſpicari, me exſecrationem mei fætus pretium ſuæ benevolentiæ eſſe facturum.

Domita autem vel ſedata vi ferocitatis externæ, jam forte familiaritas merentium qværet, num tam perpetuo favore mei pignoris caligem, ut in eo cognoſcere errores aut agnoſcere non poſſim, deniqve ſi qvam eum toti orbi, tam etiam mihi excuſo. Nam & Brutus ſuos liberos primum virgis, mox ſecuribus cecidit, ille autem adulterii vindex non prius filio oculum reliqvit, qvam ſibi excuſſiſſet; & ubiqve qvo eſt tolerabilior lenitas parcentium ſuis, eo laudabilius erit hujus veniæ ſvavitatem aſpernari. Igitur tanqvam è publico rediens, & hemicyclo augente privatam majeſtatem domeſticas de ipſis Præſtitibus culpas expecto. Neqve mollius qvam jurata ſententia diſceptabo, vel ut tanqvam Hermolai patrem ſua rabies in filium abſolvat, vel ut ipſius filium iracundia parentis eripiat externa miſericordia per internam & velut parricidalem diſcordiam, benigniſſima lite erecta. Ecce autem jam vexatum percenſui ſcriptum, duriuſqve diſcuſſi, qvæ recipere culpam aut abſcondere poſſent, nihil publicè peccatum annotavi qvod caſtigatione in exemplum poſſem ul-

ulciſci. At privata & tantum in domeſticum nomen errata, etiam ætati donavi. Primum qvidem, invidioſi argumenti ferociam, qvæ ſub prima juventute adhuc rudem & inexpertam libertatem ſævientium odio vel iracundiæ objecit: tum conatus præmaturos, & cupiditatem famæ, qvæ luxuriantem vitio annorum ſcriptionem novaculæ ſeveriori non ſervavit. Nam in prima Satyrici parte etiam qvotidie lituras facio, ut in multis velut fronti invenuſtæ, ſaltem velum imponam. Sed hoc judicium non ingrata violentia mihi ereptum fatorum clementiæ permiſi, qvæ hoc pene exeuntis pueritiæ tyrocinium victuris ſpiritibus annumeraverunt. Secundæ vero parti, qvæ, provectior biennii mora, ſapuit per prioris impetus nævos, meam qvoqve gloriam imputo: ac qvod Epidicus & Orator ſuis authoribus fuerant, id mihi de Callionis potentia liber Euphormio, & ſe primis litteris ſub fabula imbuens, eſſe poteſt. Nimirum ut cenſeri per illius virtutes aut vitia non recuſem. Neqve me tam propitii itineris ad gloriam poteſt, aut ſi mavultis præclari erroris, pœnitere, ſine contumelia immerentis fortunæ, qvæ velut conſilio meam temeritatem provexit. Adoleſcentibus autem totiqve juventuti, qvæ adhuc curioſa & libera diligentia ſpeculatur aditus ad ulterioris vitæ ſecuros & opulentos curſus, meis cautionibus, & jam experto navigio, qvo adremigent, portum oſtendam. Fallitur enim qvi

qvi literarum ſplendorem putat etiam Pluti cœcitati illuceſcere,& ſtatim ac in Parnaſſum pervenit, opes ab Apolline efflagitat omnis metalli conditore.

Nam omnibus ſeculis diverterunt divitiæ à ſtudiis virtutis, & ſæpius Philoſophia ingratis friguit, qvam purpuram deſpexit. Illi ipſi qvi libertatem ſolutarum gentium ſubegerunt eloqventia; qvi Cheronæa in Philippum arma cudere; qvi Corneliis Sergiisq; ſua conſilia extorſere, non exiviſſent de Rhetorum umbra, niſi nudæ eruditionis altam & candidam ſimplicitatem mixtura civilium negotiorum corrupiſſent. Nemo igitur intra ipſas literas aliud ſuis laboribus promittat; qvam caſtiſſimæ dulcedinem voluptatis, & ad ſummum inutilem egentibus famam. Ille nobiliſſimus amor impetusq; ſciendi, à pecuniæ & ambitus utilitate ſemotus, in ſecuris & jam felicibus ingeniis, inter avitas opes digna & præcipua majeſtate ſe commendat. At vero ſi qvis impari amore deceptus, de egeſtate ſua altiſſimas qvoq; Muſas contemplari & eadem ſinceritate colere audebit, qvantumcunq; magnificè cogitet, ſæpiſſimè de Hecates cœna guſtabit.

Nam ut primum de Rhetorica dicamus, & humanis literis, ſeqventemqve has Philoſophiam, qvod præmium qvamve ſpem illæ Nymphæ ſuis amatoribus invenerunt? perpetuum ſcholarum pulverem, & (proh facinus) in tam liberalibus diſciplinis ne qvidem mer-

cenariæ doctrinæ opulentam locationem; in privatis qvoqve familiis educationem puerorum jam olim ſervilis neceſſitatis munus, & hodie non unius Piſtocleti immiti ſuperbia deſpectam. Juris autem immenſa cognitio, per tot nodos impedita, & plerumqve ſolventium nugis, ingratiſſimos ſudores raris ſtipendiis videtur ad ſolam æternitatem laboris educare. Nam interclusa tribunalia non niſi jam opulenta ſcientia pulſantur: ſi placet de reorum miſeriis augeri, ſi in patronorum nomen ire, jam exiſti de merarum literarum pulchritudine, qvam hic ſterilem & ad opes currentibus inutilem damnamus. Nempe enim tot municipiorum jura, in ſola codicum nauſea & ſolitudine veſtigabis. Vivo ſtrepitu opes eſt, & callidiſſimis experimentis, qvibus incendere lites aut opprimere poſſis. At nec divinis ſtudiis clementior portus; ubiqve divitias ſui juris faciente fortuna. Nam infinitæ opes qvæ ſacrorum cuſtodibus venerunt longa & trepida majorum pietate, nunc mercedi, aut inconſultæ amicitiæ Magnatum, aut ſolicitæ adulationi ceſſerunt. Inter hos ſcopulos jam turbido freto & obſtinatis fluctibus repellentes literatorum remigia à divitiarum curſu qvidam velut everberatam tempeſtatem propria fortuna vicerunt, qvi in apice ſtudiorum aureos qvoqve fontes & ambitioſum otium invenere. Sed in illis ipſe caſus potius qvam eruditio felix fuit, & ſaltem numeranda paucitate infamant

mant Muſarum egeſtatem, qvæ pauciores qvam vilia aut pudenda artificia ad humanam ſublimitatem attollunt.

Deſolanda igitur tantorum Numinum limina, & literis inexpiabili ſacrilegio ejectis, fœditas barbarorum annorum revocanda? Abſit ut per tantum flagitium velim fatum jam labentis eruditionis præcipitari, qvæ, ſi verè æſtimamus, nos è pecudum vilitate ſeduxit, ſoletqve præcipuè cognationis cum cœlo admonere; Sed nec velim juventutem aberrare velut Sirenibus deceptam, nulla præſertim pœnitentia utiliter illius temporis conſilium emendante.

Igitur domeſticas amoliri anguſtias & faſcium dignitatem volentes reſpicere, acri qvidem impetu incumbant illis literis qvas magis propitio impetu iis natura admoverit: niſi forte flexibili ingenio eligere ſtudia, & repugnantem animum regere poſſunt: cæterum ut ſe aperuerit floridior ætas, & veræ curæ per primos ſtimulos ſolicitaverint mentem, non qvidem relinqvant ipſas Muſas (neqve tam levi ſarcina opprimentur) ſed eas ſecum velut ad utiliorem mercatum circumducant. Tum primum ſuos mores civili venuſtate nec perfunctoria ſolicitudine mitigent, tum ipſa comitas amorqve ſolertiæ, & cura placendi, tum fraudis & malarum artium diſciplina, non in uſum, ſed cautionem ac fortaſſe ſpeciem invigilantem animum informet. Et qvidem (ut

omittam qvi in forum prorumpunt, civica arma inconſultis vendituri) pro genere ac fortuna tranſeat juvenis in factioſam clientelam. Ibi pro omnibus diis patronũ ſuum placet, non gravis affectatione paritatis, aut ſordida vilitate dejectus. Sed & iſta prudentia eſt in eligenda ſervitute tenenda; primum ut qvod præcipuè genii impetu potes, id eſt, qva potiſſimum emines dote, id aut poſſit cognoſcere patronus, aut mirari; deinde ut per altiſſima qvæqve flumina navigationem intendas. Nam & de vivis fontibus multæ aqvæ hauriuntur, ne qvidem ſentientibus ripis, & tuas ſordes eluet pretioſæ purpuræ contactus, ac, ſi ſupra Philoſophum dona erunt, tamen Alexandrum decebunt.

Inter has curas, miſerrimæ qvidem mortalitatis ludibria, utiles tamen ad præſidium ſenectutis, ſi facilitas rerum aut magnitudo ingenii reliqverit otium, ad eruditionem cum pulcherrimo labore colendus eſt animus, qvi hac deflexione forenſium rerum veluti qvodam ludo, ſuas curas mitigabit. At vero cum emerſerit liberalis animus de formidine paupertatis, vel cum ſatiaverit modeſtas honorum cupiditates, & poterit ſuas literas inter ſplendorem dignitatum majori præjudicio oſtentare, tum vero permittendæ ſunt habenæ iſti ambitioni, tum inqvam acrius deſcendendum ad perpetuos qvidem ſtudiorum labores, ſed dignos mortalitatis faſtigio, & ſudoris præter-

terea rivos per multiplicem amœnitatem plusqvam Apio aut Oleaſtro detergentes. In iis domeſtici ſolatii vis ingens, & per ſtupeſcentem tuorum æqvalium barbariem admirationis externæ. Per hanc famam ut omnia felicibus accedunt, ſic qvod ſupererit ad editos honores, poteris faciliori aſcenſu emetiri. Qvod ſi qvis tam robuſto animo erit, ut acqvieſcat uni ſvavitati literarum, omneq; diſpendiũ infra celebritatem ponat, & par ingenium tantæ nobilitati efferveſcat: Valete faſtigia dignitatum, & habendi libido per ipſas opes excita. Hæc Philoſophia, & inopi lectulo demerſa paupertas, cum volet, certis telis omnem magnitudinem petet, ſua mole vulneribus patentem. Sed & longis præconiis ſupererit ſuo ſeculo cum luxu ambituqve morienti, neq; ulla ſpatia definient doctæ virtutis perennitatem. Verum hæc eſt dura & penè ſylveſtris eruditio, qvæ, ſi me audient, multos habebit laudatores; rari autem excellentes animos tanta rigiditate imbuent.

Neqve vero ſupervacua diſceptatione hic exerro, qvi defenſione mea erupi ad præcipiendi gravitatem, ſed volui ita meæ juventutis impetus ad ſtudia probare, ne inde aliis exemplum ſtatuerem, & omnino caſtus liber qvam in alienos fuit temperans, tam ſit innoxius laudatoribus ſuis. Nam & Satyricon propitiis fatis tradens, ſtimulos multis forte adoleſcentibus admovi, ut aſſiduis maturisqve lite-

ris properarent ad dulcedinem famæ. Nunc vero juventutem utiliſſima ratione dehortor, ne rapta pulchritudine laudum anxiè eruditæ eloqventiæ invigilet, id eſt, omnis doctrinæ, ſed & omnis ſudoris compendio, niſi ſuis opibus nitatur, vel capaci animo partiri curas poſſit, aut deniq; de ſcholaſtici pulveris otio nulla ambitione ſe moveat.

Ego vero, qvaliscunqve fortuna deinceps meos conatus excipiet, non revocabor ab hoc curſu, utraqve Pallade aut amicitias meas aut odia colendi; ſed vobis ſummas gratias diligentiſſima memoria habebo, qvicunqve Euphormionem amaviſtis; cæteris autem, qvi ſunt ſolicitudine mea digni, non ceſſabo ſimplicitatem tam inermium jocorum probare, donec ratio aut fortuna meam innocentiam explicaverit.

FINIS TERTIÆ PARTIS.

EUPHORMIONIS SATYRICI

PARS IV.

ICON ANIMORUM.

SER.mo ET POTENT.mo Principi, LUDOVICO XIII. Franciæ & Navarræ regi Chriſtianiſſimo, Euphormio Felicitatem, Victorias, Triumphos.

MOrtalium animos ſeria contemplatione deprehendi, Ludovice rex Chriſtianiſſime, & veluti oculis ſubjici poſſe, ille ſciebat qvi in oraculi modum edidit ut ſe qvisq; cognoſceret. Sed privatum bonum eſt ad ſuæ unius mentis notitiam pervenire. Plurimorum autem varios genios, impetusq; animorum, curioſa diligentia poſſe diſtingvere, res adeo publicæ utilitatis, ut nec indignum duxerim munus qvod Tuæ Majeſtatis adoleſcentiæ traderetur, hanc mentium morumq; picturam; In qva ut potui fideliſſimè Naturæ lineamenta ſeqvutus ſum, & aliqvot diſcrimina adumbravi, qvæ in hominum animis eadem Natura conſtituit, ſive terrarum ubi oriuntur ſpiritu, ſive

fortunæ, in qvam naſcuntur, aut perveniunt, ſorte: ſive etiam variarum ætatum diſcrimine, aut illorum affectuum qvi pene diverſi ſingulos agunt. Non indulgeo, Rex Sereniſſime, intempeſtivæ & ſuperbæ ſapientiæ, ut his ſcriptis informare adoleſcentiam tuam ſtudeam, & inter diſciplinas, qvæ jam primam tuæ Majeſtatis ætatem feliciter exercent, non rogatæ ſententiæ ſuffragio audiri. Habes Juventutis tuæ Rectores, qvos Burrhum & Senecam appellarem, niſi qvod in Trajanum inciderunt. Habes utriusq; parentis ſacratiſſimum genium, ô Rex, illumq; præterea qvi à Numine eſt, vobis ſuæ Majeſtatis vicariis incubantē. His tu optimè indolem tuam credes. Nobis tamen in parendi ſortem genitis ſi templa adornare & coronas licet aris appendere, cur non & pietati videamur operari, cum ipſos ingenii noſtri cenſus, velut in ſacrum Numinum veſtrorū ærarium, ingenua devotione conferimus? At qvid (inqvies) externæ gentis homo divertit ad peregrini Numinis cultus? Nunqvam erit (Rex) ut meo Regi domeſticus me apud te ducam externum. Tuæ enim fortunæ magnitudo non in Galliarum adeoqve nec terrarum finibus hæret. Tranſit qvoq; maria, obtinetq; amicitiæ jure Britannias, qvod perſæpe eſt ipſo ſervorum & civium ſacramento validius. Fœdus dies, ſeculoq; pudendus, qvi parricidio ſupra omnem atrocitatem horribili inclytum tuum Patrem Orbi ademit, tibi fidem tuorum amicorum approbavit certiore experimento qvam etiam ipſi vellent. Inter omnes nemo Regum Principumve Sereniſſimo

meo

meo Rege, aut verius defuncto Henrico ingemuit, aut ſincerius timuit viventi Ludovico. Neqve vero cunctatus eſt, dum cognito rerum eventu poſſet perfunctoria & ſecura pietate ſe jactare. Sed cum adhuc in tanto rerum articulo extrema timerentur, in hanc vocem ad immortale amicitiæ exemplum erupit, ſe tecum communicaturum pericula, venturasq; in ſortem Britannias qvamcunq; ille turbo tuus Galliis feciſſet. Nec deinde degeneravit Rex maximus à ſuorum verborum ſanctitate, affectu annisqve tibi Pater, & anteqvam velles frater, communione dignitatis. Hac tanta animorum utrinq; mixtura, & Gallica decet in Britanniis vota fervere, & noſtra apud vos exaudiri. Et ea mihi publica ratio (nam privatas tacuerim) nuncupandi Tuæ Majeſtati donarii. At nunc qvidem Iconem Animorum, Rex potentiſſime, tibi vovi: mox qvoqve Tui Animi & Majeſtatis imaginem Poſteritati paraturus, cum te ad illa, qvæ Orbis expectat purpura tua digna, major ætas propulerit, ſpiransqve in oculis atqve ingenio tuo Maximi Patris virtus: qvi bello ac pace mirabilis, æmulorum invidiam vicit, & amicorum fidem. Galliam ſuam agentibus fatis inſaniam armis fregit. qvid in Cæſaris laudibus majus? Suum deinde in victoria animum clementia exarmavit. nec id potuit Alexander. Tu tanti Patris hæres, tu ſpes metusq; populorum, jam famam impleviſti qvantamcunq; capere tam teneri anni poſſunt. Dum creſcis, dum in vires ſummis rebus maturas exurgis, Tuæ Majeſtati in-

hæreditatis interim partem laus Parentis, triumphiqve, & cætera dotes erunt, qvibus æternitatem emit. Sed & hæc ipſa, licet patria, aliena eſſe cenſebis, volesqve tuis titulis niti, ubi eosdem poteris per ætatem meruiſſe. Vale.

Caput I.

Ætates hominis qvatuor, pueritia, adoleſcentia, ætas virilis, & ſenectus.

HUmani generis, ſicuti cæterorum omnium, præcipua in cunabulis cuſtodia eſt. In arboribus rami naſcentes obſeqvuntur Agricolæ: cujus ductu vel in altum enituntur, vel ad terram proni deflectunt. Ita puerorum animi, parentum velut obſtetricum manibus fingi poſſunt, certa & in ſeqvuturam ætatem manſura imagine. Semina maximè, & veluti fundamenta virtutum, his antiqvo præaltoq; affectu inſinuanda ſunt; ut deinde ignorent, natura an præceptis acceperint, parentibus obnoxio ingenio eſſe, faciliq; præcipientibus; intemperantia, mendacio & fraude, veluti inſolentia prodigiorum, exterreri; præcipuè vim Numinis venerari, nunc beneficio nunc vindicta ſuſpiciendam. Et hæc ipſa non atroci aut moleſta ratione urgenda ſunt. Nam qvæcunqve ſuppliciorum metu colimus, eadem triſti faſtidio ſolemus averſari: & concepta à puero odia, neſcio qva horroris conſvetudine, ad ſenium qvoqve deducimus. Sed aſſiduis ſermonibus imbuendi ſunt de faſtigio præmiisqve vir-

virtutum; flagitia cum ſupercilio ac verecundia apud illos nominanda: qvæ omnino neſciant ſæpe publicè nec jam cum infamia regnare. Tam lenibus rudimentis initiati, oderint vitia, virtutesqve tanqvam feras aut rigidas non timebunt; & faciles ad hæc prima rectæ diſciplinæ initia accedent, parentū magiſtrorumq; auſpicio, qvorum ſententiis veluti divinæ mentis oraculis, detinentur imbecilli in illis animi, nec dum judicandi ambitione ſolicitati; Accedit, qvod non emitur promiſſis adulantium vitiorum haud intacta modo ætas, ſed incapax voluptatis. Itaq; rem turpem judicio ſuorum, & ſibi nullis lenociniis commendatam, facillimè proſcribent. Neq; hic pueritiam initiamus ad ſuperſtitioſæ & anxiæ pietatis ſupplicium, ſed ad virilem cautamq; virtutem. Nam cum animus hominis ingenerato pondere in prava deflectat, neceſſe eſt adhuc faciles ramos in contrarium cogi, ut deinde impetu ſuo redeuntes medium inter naturam & inſtitutionem teneant.

In hac autem puerorum diſciplina, gloriæ qvoqve ſtimuli paſſim infigendi ſunt ſentientibus animis, ut jam tum ſuos honores aſſveſcant ſuſpirare, &, ſive ſcholis ſive ludis exerciti, eminere æqvalibus labore dulciſſimo cōtendant. Præterea cum ætate ſenſim veluti ex captivitate deducendi ſunt: ut & mitior majeſtas parentum ſit, & illi etiam non ſubito aut improviſo libertatis incremento laſciviant. Suis

etiam ſtudiis relinqvenda eſt pueritia, ne videamur Naturam arguere, qvæ hanc ætatem imbecillem eſſe juſſit, & intempeſtiva ſemente ſapientiæ nondum præparatum ingenium corrumpamus. Sit illis innoxia laſciviendi venia, ſtudium literarum magis ad mutationem ludi qvam ad faſtidium, minusq; ſupplicii ex ſupercilio parentum qvam timoris: fruantur deniqve adhuc miſerantis Naturæ indulgentia, nec ante humanarum mentium ſupplicia, qvam meruerint, tolerent. Niſi forte putamus in levibus malis eſſe, cum pueri à ludo in totum prohibentur, omnemqve ſtrepitum faſcium cum illius Stolonis conjuge exhorrent: & ſapientiæ qvam nondum capiunt acerba documenta, tanqvam mimum, aut exhibent aut revolvunt. Qvi ſenſus eſt ad miſerias acerrimus, in hanc ætatem cadit: dum teneræ mentes nec timorem regere poſſunt, & pejus de incognitis malis judicant. Ac ut viri, qvos fortuna ingentibus malis fregit, qvam capaces animos habent, totos implent ſuarum miſeriarum contemplatione, atqve ſenſu: ſic & in pueris, dum incidit qvod miſerrimè expaveſcunt, omnis vis timendi dolendiqve conſumitur. Interrogatus qvi prædones laqveum minitantes evaſerat, qvo animo expectaſſet mortem? Qvo, inqvit, olim puer flagrum expavi. Sed & illa in pueris perpetui metus acerbitas ſuccum abſorbet, qvem Natura ad laxandos corporis artus, & in-

incrementa adoleſcentiæ, exundare voluerat. Non enim ſuam vim ventriculus habet, evocato ad laborantis cerebri præſidium igne, neqve actu lætitiæ diffunditur ſangvinis impetus, qvi omni interpellatione triſtitiæ marceſcit. Ita hæc ingenia, inter ægræ cuſtodiæ vincula, vel territis vel exhauſtis viribus ſic ſubſiſtunt, ut qvi ſupra pueros ſapuerant, poſtea infra decus virilis prudentiæ delirent. Eqvis certè, juvenciſqve, in primorum annorum libertate incurioſos impetus effundere concedimus, ne tunc primum robur enaſcens timeat ad vincula accedere. Adeo cæcæ mentes, qvod incæteris animantibus videmus, in noſtris pignoribus aut negligimus, aut neſcimus. Neqve tamen in infinita libertate prima hæc ætas dimittenda eſt. Sit illis mediocris terror ſupplicii, ſumma parentum reverentia, & ſemper qvantum ſibi liceat ignorent. Nam ſi procax eſt alicujus pueritia, nimiuaqve ferocia exuberat, tunc faceſſant lenitatis iſta præcepta; tumorqve, naturæ vitio enaſcens, qvem ſæpe parentum lenitas ad ulceris maturitatem fovet, adhuc crudus ac facilis exſecetur.

Hoc modo lepida pueritia ſuæ & parentum voluptati relinqvetur, &, poſtqvam expleverit ſtultitiam innoxiarum cupiditatum, ipſa ætas paulatim ſtudia mutabit, radiceſqve virtutum adoleſcent, qvas ipſi jam non impetu, ſed judicio amabunt. Tunc afferent ad

Digitized by Google

adoleſcentiam, & ad crepuſculum prudentiæ, mentem liberam, placidamqve, qvæ ad illius lucis pulchritudinem vi ſuæ inſtitutionis obverſa ſit.

Sed ut omnis rectitudo diverſis vitiis oppugnatur, plus inter ſe, qvam cum media virtute luctantibus; ita qvi acerbos adhuc animos vocant ad nimiam maturitatem ſtudiorum, non durius oportet accuſari, qvam ignaros virium qvas Natura ejusmodi ætati conceſſit. Nam præterqvam qvod qvibusdam eſt præcox ingenium, & Curiæ capax prætexta Papirii, eſt etiam à natura illis annis dos ſua atqve ſenſus; vis ſcilicet capacis faciliſqve memoriæ, qvæ in pueris ſumma eſt, qvicqvid iis temporibus acceperit, pertinaci felicitate ſervatura: ſed creſcentibus ſenſim annis hebeſcit, inſtar roris ad noſtrorum corporum ſalubritatem eximii, qvi in ferventibus plagis ilicibus inhærens, niſi excipitur prima luce, ad ſurgentis Solis radios expirat. Multis ideo ſermonibus, mox uberi hiſtoriarum lectione, dum licet, ſerendus eſt ille campus, ut nec cogitantes pueri bona concipiant, deinde vel cum invitis adolitura. Lingvarum qvoqve varietas, qvæ tot vigiliis nobis conſtat, ſurgentibus ad pueritiam infantibus per colloqventium commercium pulchrè accedet. Hæc ſcilicet minimi laboris opera, nulliuſqve judicii, ubertim exſeqvitur illa ætas, nec labori idonea, nec matura judicio. Qvod ſi areſcere ſiverimus facilem humen-

mentemqve memoriam, erunt longo laboris faſtidio qværenda eadem, qvæ tunc melius, & abſqve nauſea, habuiſſemus. Nam qvid miſerius, qvam hoc tempus, qvod prudentiæ idoneum nobis in virili ætate conceditur, licet breve, nec jam tot ſcientiis artibuſqve ſufficiens, in his etiam ſæpè conſumi, qvæ vacua pueritia, ſi eam excoluiſſes, ita in receſſus memoriæ ut in penariæ cellæ làtebras condidiſſet?

Sunt autem in ejuſmodi qvoqve annis qvædam omina creſcentium vitiorum aut futuræ virtutis; moliente jam Natura aptum unicuiqve indoli fundamentum. Adhuc Cyrus, qvi Perſarum Imperium condidit, paſtore genitus credebatur, cum in eo emicuit animus, qvo deinde toti pene Orienti jugum impoſuit. Puer cum parium annorum cœtu ludebat: rex forte ludendi à jocantibus factus, verè jus regium in ſodales exercuit: contumaces verberibus cecidit, ſat ſuperqve idonea majeſtate. Res ad Aſtyagem delata eſt ab eorum parentibus qvos Cyrus verberaverat: Et is juſſit Cyrum ad ſe perduci, qvi ad ſolii tiaræqve conſpectum non vili aut puerili timore emarcuit: Regem ſe ajebat à pueris conſtitutum, & qvod regium eſſet, egiſſe. Hinc majora ſuſpicatus Aſtyages, qvam qvæ præſens pueri fortuna jubebat, in illius genus & parentes qvæſivit, mox ſuum ex filia nepotem agnovit. Cato autem qvi à fatali ſibi Utica nomen traxit, paulo ſupra infan-

Digitized by Google

fantiam erat, cum Legati Latinorum ſuæ genti jus civitatis oraturi Romam perveniunt, adeuntqve Livium Druſum Catonis patruum, apud qvem ipſe educabatur. Hunc puerum cum legati per jocum rogaſſent, ecqvid illos juvare apud patruum precibus vellet, hæſit immotus, eos etiam acri vultu perſtringens. Et ipſi tantulæ ætatis contumaciam admirati, in experimentum indolis ulterius blanditias, moxqve minas ingerunt, nec verbum extorqvent: tandemqve correptum extra altioris triclinii feneſtram, ut in terram projecturi, aliqvandiu verſant: Sed is timere dedignatus pejus qvoqve ſupercilium arctavit. Tanqvam in ſeveræ rigiditatis auſpicium, qva ipſe deinde tota vita inhorruit. Errant tamen haud raro qvi ex puerorum moribus temerè de futurorum affectuum ratione conjiciunt. Nam oportet grave eſſe indicium, & ſupra illius ætatis levitatem pertinax, qvod ſit efficacis argumenti ad motus venturorum & flexilium animorum deprehendendos. Unum eſt qvod vix fallit præſagium; ſcilicet lachrymarum profusè excidentium facilitas. Qvi enim ad primum perculſæ mentis ictum veris gemitib9 madent, ſunt illi naturæ mollioris & ad humanitatem amoremqve compoſitæ. Alios videas magnis qvidem clamoribus, & ſimulantibus fletum, ſiccos tamen oculos inter parentum minas & verbera tenere: feri iſti plerumqve, ſi adoleverint; aut certè in opacis pectori-

ribus nec teneros affectus, nec juſtos etiam timores admiſſuri.

In adoleſcentiam deinde productos, primamqve juventutē, ipſe impetus ſangvinis, vireſqve jam ſe nimis cognoſcentes, prorſus immutant, & animum abripiunt per inconſultæ fiduciæ ac ſecuritatis æſtus. Tunc primum idonea deliciis ætas eſt, nec plus de voluptatum ſenſu gaudet, qvam qvod illas audeat impunè experiri. In poſterum conſulere ideo neſciunt, qvia adhuc crudæ vires non reputant ſe obnoxias eſſe fortunæ: & præterea lætarum rerum ſpecies tunc animos ita implent, ut ſeveriori prudentiæ, qvæ primo aſpectu moleſta eſt, in iis nihil vacet. Et tunc qvidem, jam non vano aut diſſimulato impetu, ſua qvemq; natura in ſtudia abripit, ad qvæ potiſſimum factus eſt. Nam qvos ad vilia artificia ignobilis indoles ducit, ii deſtinatam ſibi artem monſtrantibus fatis agnoſcunt: tum qvibus potior militaris diſciplina: tum qvos ingenii vigor ſive Muſis ſive negotiis dicavit: omnis deniqve ſpecies animorum in ſuam tribum adoptatur, præeunte Natura: Qvæ niſi qvendam impetum ac ſvavitatem adjungeret huic utilitati laborum qvos præſcribit, certè adoleſcentia juventuſqve, vix ducta ratione nec durum aliqvid in ſe audens, pene cum venia erraret.

Verum & in ipſa incuria eorum, qvi omnino à labore ac officio recedunt, plerumqve illa vis emi-

emicat ad ſe vocantis induſtriæ; veluti herbarum ſemina, per ſaxorum latera qvæ naſcentibus obſtant exili cacumine enituntur, ut ſaltem ſe oſtendant enecari. Sive enim ignavia adoleſcentes perdiderit, ſive luxus, aut commeſſationum inſana dulcedo, qvoties ſuis voluptatibus ludiſqve laſſati, recedunt interdum ad aliqvam laboris ac induſtriæ ſpeciem, cui perfunctoriæ incubant, &, tantū ad mutationē voluptatis, ad eam potiſſimum partem divertunt, cui diligenter excolendæ idoneam mentem geniumqve acceperant. Adeo non poteſt in totum interire fatorum ſtimulus in certa munera unumqvemqve pulſantium.

Ut vero arbores, qvæ multo ac valido ſucco in inutiles ramos exuberant, tandem matureſcente illa luxuria feliciſſios proventus alere poſſunt: ita juvenis nimio æſtu exultantem liberumqve animum nactus, aliqvando juſta & ad ſapientiam ſufficiente moderatione reſidebit: qvod ſi jam ab ipſa adoleſcentia maturam ſobriamqve vim ſortiatur, certè langvore inutili ante primam ſenectutem marcebit. Sed hoc maxime eſt ad judicium futuræ virtutis, ſi ipſe inter cætera ſtudiorum aut affectuum genera aliqvid valde volet: id qvicqvid eſt nimio ac veluti præcipiti fervore complectens. Nam hæc acris cupiditas ſaltem oſtendit, illum vero, & per hoc laborioſo impetu, in ſua ſtudia poſſe ferri: ſine qva indole nemo virtutem verè colet, aut gloriæ litabit.

Cæterum qvamvis adoleſcentiæ interdum ſint

ſint ingrata ſenectutis conſilia, tamen ipſa conſcientia ſapientiæ nondum in ſuis annis maturæ, neſcio qvid de iis altum ſentit, qvi jam ante experti juventutem per eam commeantibus iter oſtendunt. Animus autem in hoc ætatis flore prima cupidine laudis ardet, impatiens contumeliarum; non diu eadem conſilia probare, aut exeqvi, facilis; etiam plurimum ſibi placet, nec ſatis amicitias poteſt eligere, nec poſtea adverſus ſuccreſcens faſtidium tueri. Qvicqvid autem ſubito mentis acumine inveniri aut perfici poteſt, non aptiores in mortalibus habes qvam in illo flexu annos. Ut videatur pueritiæ eſſe, facta majorum, vel dicta, indefeſſa memoria adipiſci; juventutis autem, & facere nova, & loqvi; ſeqventis deinde ætatis ſe ex utriſqve moderari.

Excipit juventutem ſtata ætas ac virilis, media inter adoleſcentiæ præcipitia, pondúſqve ſenectutis. In hac adeo cum animo corpus viget, ut tunc demum verè hominem eſſe credideris, datamqve in illorum annorum gratiam qvantacunqve eſt mortalibus vita. Hic ingens corporum & animorum mutatio, ut ciborum plerumqve ac voluptatum alius tunc delectus, ita mores alii, & in novum efformatæ cupiditates. Robuſtus animus, & veluti ab adoleſcentiæ caligine emiſſus, primum ſolet de anteactis erroribus atroci cenſura judicare, mirariqve ſe tam improvide potuiſſe peccare.

Il-

Illinc ſtatim utilis pœnitentiæ, & ruinas, qvas juventus fecerat, emendantis ſedulitas. Opum honorumqve præcipuus amor eſt; & qvaſi nunqvam de vita deceſſuri, ita avidè ad illam ſubſidium & ornamenta qværunt. Simulare amicitias, ſuiſqve deſideriis imperare, non alii magis ſciunt. Veram qvoqve fortitudinem habent, caſtigato impetu, neqve extincto, qvo ad iram vindictamqve adoleſcentia fervebat. Tunc demum vis integra ſolerſqve judicii, in incitata torrente juventutis, non feſſi corporis ægritudine laborans: Cauta illius vitia; ac plerumqve nec virtutem ſine præmio colunt.

Sed hanc deniqve pulcherimam vitæ partem ſenectus, velut aliqvo æſtu ſenſim inundans, ſangvini primum, & mox ingenio, ſuum frigus inſinuat. Hæc diverſa habitu, affectibus, moribuſqve, priorum annorum virtutes partim auget, partim avertit in vitia. Timiditas maximè inſidet, & aptam alioqvi prudentiæ ſedem infeſtat. Qvippe ſenes hoc pectoris igne defecti, qvi fortitudinem inſpirat, nec aliter qvam per ſua aliorumqve pericula in tantum ætatis provecti, omnia ſolent nimis anxia cogitatione verſare, tam qvæ ipſi effugére, qvam qve alios perdiderunt. Hinc illa vis conſilii, atqve prudentiæ, qvæ maximam ſenectutis dotem facit, ſæpiſſimè nimio pavore corrumpitur, dum omnia etiam tuta circumſpicit, mavultqve interdum malo ocio vul-

vulnera tegi, qvam in periculum venire medicinæ. Felix ille Cunctator, qvi furentem Annibalem vallo caſtrorum, velut clypeo, à pernicie Italiæ ſubmoverat. Ille Fabius penè Imperii Urbiſqve aſſertor, qvid abfuit, qvin religioſa ſupra modum timidaqve ſententia, redeuntem felicitatem à Romanis liminibus arceret? Scipio trajiciendi in Africam conſilium impetumqve ſumpſerat. Ita extorqvendus erat Annibal, & ad patriæ clades de viſceribus Italiæ revocandus. Tam ſalubrem optimi ducis mentem, ſimulqve incolumitatem Imperii, penè ille Fabius intervertit, omnia tantæ expeditionis anxiè reputans: cum ad naturam ſua ſponte cunctantem ſenectus acceſſit. Sed hunc in ſenibus nævum facilè virtutes excuſant, maximeqve conjiciendi futuri ſagacitas, qvæ in illis edocta per præteriti temporis memoriam, qvo minus corporis vinculis obligatur, eo purius omnia & qvaſi communicato ſyderibus conſilio proſpectat.

Qvot urbibus, qvotqve Imperiis hæc ſapientia ſaluti fuerit, qvanta etiam privatis hominibus utilitas, qvi ſe ſenum conſiliis permiſerunt, plena ſunt vetuſtatis monumenta, & qvotidiano uſu unuſqviſqve perdiſcimus. Et fortaſſe hinc ſenibus illa ingens & plerumqve indefeſſa loqvendi cupiditas, qvaſi datus à Natura ſtimulus, ne illi docere gravarentur qvi omnium optimè poſſent.

Sed pleriqve eorum non ſatis in hac parte mo-

modum tenent, ut qviſqve ſe juvenum illis applicuerit, per ſuorum annorum rerumqve geſtarum ſeriem infinita oratione euntes: ac qvod moleſtiſſimum putes, ne una qvidem & ſimplici vexatione contenti, qvotieſcunqve in eundem inciderint ruiſus, pari ſermoni aut invenient cauſam, aut facient. Etiam qvo patientior aut verecundior erit: qvem ad illud audiendi ſupplicium rapuerint, hoc miſerius eum plectent.

Nec audiri tantum amant: ſed ubi conſuluntur, aut etiam ſponte monent, ſibi fidem haberi, componiqve omnia in qvem modum præſcripſerint, nimis interdum pro imperio volunt; urgentqve nolentes: rati ab iis ſe contemptos qvi abnuunt regi: Juvenum virorumqve conſilia pervicaci faſtidio & veluti ad altiori ſcena deſpiciunt. Tu ſi dignus es, qvem aliqvando in ſenectute peccantem juventus qvæ ventura eſt excuſet, jam mulcebis animos innoxio gaudio exultantes, faciliſqve dicentibus, fronte ſaltem ac luminum nutu, qvicqvid dixerint lætus accipies. Nam qvæ minor reverentia provectis his annis & patrium cultum merentibus poteſt haberi, qvam ut ſaltem ſimulemus probari à nobis qvæ edicunt, faciliq; & nihil auferente officio tantæ venerationis ætatem ſuo gaudio perfundamus?

Eadem autem rerum humanarum experientia, qvæ illos per reliqvas ætates ad ſenectutem deduxit, ſimulqve eorum exempla, qvos viderunt

runt in egeſtatem labi, agere ſolent ad nimiam domeſticæ rei curam. Qvis ferat hoc mortalitatis ludibrium, tunc fortunas avidiſſimè expeti, cum nec diu manere, nec jam ſolicitare preciosis deliciis effœtum corpus poſſunt? Viget hoc tamen in ſiccis pectoribus malum, labenſqve Natura timet ſcilicet ad inopiam pervenire, à qva non poſſit jam laſſis viribus, in dies morientibus, vindicari.

Illis vero qvi in ſenectute hæc vitia, velut ſyrtes, effugiunt, nihil eſt ad omne conſortium commodius, Res publicas atqve privatas feliciſſimè regere: deſpicere malos impetus, ac vincere, qvi animos noſtros inconſultè diripiunt: & conſulere juventuti, & parcere; qvid ipſi fuerint, qvid tunc ſenſerint nondum immemores: digni deniqve qvi longa ſenectute ſua ſapientia fruantur, Orbemqve illa veluti expertæ Philoſophiæ diſciplina componant.

Caput II.

Secula pene ſingula ſuum genium habere, diverſumqve à cæteris. Eſſe præterea cuilibet regioni proprium ſpiritum, qvi animos in certa ſtudia & mores qvodammodo adigat. Hos ſpiritus inveſtigari operæ pretium eſſe.

GRenovicum pervetuſta Regum Britannicorum domus eſt, milliaria IV. ſub Londino, ad Tameſis ripas. Mons imminet Regiæ, modico ſupercilio ſubjectum oppidum fluviumqve deſpiciens. Brevibus tumulis in il-

illum aſcenditur: verticemqve deinde ingenti ambitu planicies extendit. Forte in eum bene mane conſcenderam: & ſolitudo circum erat, ut nemo interpellare poſſet cogitationum ludum dulciſſima libertate errantium. Sed memorabilis amœnitas penè citius animum qvam oculos diffudit, aſpectu, non Britannia tantum, ſed fortaſſe tota Europa pulcherrimo. Ingens planicies aliqvot ſuſpenſa colliculis, ruſus montes in orbem effuſi, neqve cito caſtigabant oculos, neqve illos per immenſum cœlum ſpargebant. Tameſis lætiſſima ubertate in viciniam exudat, & ad radices montis redeuntibus in gyrum fluctibus inſulam penè molitur. Paſſim toto alveo naves, & omnis generis onerariæ: ut proximas qvidem totas aſpicerem, cæterum longius ſtantes, aut ſub altiori ripa, ex malis antenniſqve tanqvam nudam & brumalem ſylvam cognoſcerem.

Nihil illa plaga viridius. Paſcuorum utilitas eam frugibus abſtulit: & vix alibi felicior in gramina terrarum luxuries. Prvatorum qvoqve fundos, de more patrio, perpetuæ foſſæ & pleræqve in marginibus arbores ſepiunt: Maxime vias publicas altiſſimæ populi à lateribus tuentur, ut de monte deſpicienti perpetua facies hortorum videatur ſaltuumve factorum ad ambulationis voluptatem. Præcipua eſt tam varia viriditas, penè in diverſos colores diſtributa. Nam qvæ longius abſunt velut cærula incunbentis cœli facies opacat: propiora,

piora, denſiore fronde in arboribus nigra ſunt, vel humi tenui herbarum virore nitentia. Sed pulcherrimum ſpectaculum præbebat ipſa urbs, inter eximias Europæ celebrata, Londinum, innumeris domibus, vix tamen populi ſui capax: Qvippe ad alteram Tameſis ripam latè effuſum eſt, viciniſq; annexum oppidis, & penè continua ædificia per qvatuor milliaria protendens. Per hoc ſpatium non privatæ tantum domus, ſed & fana crebro faſtigio eminent, & media civitas tanqvam umbone, ita præcipui templi mole diſtincta eſt.

Cum his ego nec proviſa voluptate deducerer, tandem revocare animum cœpi, & ſic mecum reputare: qvid eſſet qvod incogitantem rapuiſſet: unde ille aſpectus ſic placeret, qvæ occulta vis, qvæ ratio meam mentem tetigiſſet? num ipſa urbs, num fluminis curſus, montesve, an campi, an imago ſylvarum? Horum omnium nihil unum: ſed tantarum varietas rerum, & veluti Naturæ ſuas opes explicantis induſtria. Subiit inde cogitatio: nihil eſſe in mortalium rebus ad ſuam pulchritudinem ſic exactum, qvod tandem non fatiget contemplantem, niſi ad hunc qvem intuebar modum adverſarum dotium beneficio in aliam aliamqve venuſtatem mutetur, ſemperqve laſſatos improviſa novitate reficiat: Et qvoniam ad omnis decoris faſtigium perducendus Orbis erat, neqvaqvam tantæ artis oblita natura eſt: Regiones aliqvas montibus ſuſtulit, alias in-

planiciem deduxit: has æſtu torruit: has damnavit ad brumas: reliqvas, nec qvidem æqvali ingenio, temperavit.

Fœcunditatem, aut ſqvalorem, non modo non ubiqve, ſed nec in perpetuum impoſuit: olim felices proventibus terræ, nunc ſterilibus arenis informes ac vaſtæ ſunt: &, qvæ qvondam crudo aëre horrebant, non tantum jam in fruges, ſed & in voluptatum inſtrumenta luxuriant. Adeo eſt ex totius Orbis pulchritudine illius partes in multiplices habitus vultusqve tranſire. Neqve Aſtra, licet certis itineribus ſemper curſum tenentia, aëri motus eosdem & effectus ſolent infundere: Ideoqve qvamvis iisdem ſpatiis omnes anni in orbem excurrant, nullus tamen in totum aut eum imitatur qvi præceſſit, aut exemplum eſt ſeqvuturo.

Sed ille cujus gratia cæterarum rerum ornatus inſtitutus eſt, ille ad divinitatis memoriam ſpecimenqve homo compoſitus, præcipuè naſcitur in hujus varietatis venuſtatem. Nam non modo diverſos in corporibus habitus ſortiti mortales ſunt: ſed & animos adeo multis ſimul rebus idoneos, ut nulla pictura pluribus coloribus poſſit, aut lineis, delectare intuentes, qvam qvas in hominibus fata duxerunt. Qvæ virtutum aut vitiorum ſeries, qvæ artium ſublimitas, qvodve calliditatis ingenium, non eſt in hoc ſapientiæ penetrali à Natura reconditum? Nulla tamen qvam magis admire-

re

re diverſitas, qvam in libertatem homines naſci (qvi enim aliter ſe regere poſſent, laudemqve vel cum pœna infamiam ex ſuſceptis ſtudiis mereri?) ſimulqve ſervire; ad qvosdam ſcilicet affectus, ac vivendi penè normam, ſua indole vel temporum ſorte adacti. Nam omnia ſæcula genium habent, qvi mortalium animos in certa ſtudia ſolet inflectere. Qvædam ætates præcipuè armis exercitæ; mox omnia in qvietem compoſita; tum Regnorum, tum Rerumpublicarũ in populis amor; nunc veluti in barbariem homines naſci; deinde facilioribꝰ animis manſveſcere, & poſt ſecula aliqvot ad ſtipatum prima caligine ingenium redire. Ita ſæpius Orbis cultis hominum moribus enituit; ſubſidensq; deinde induſtria, velut qvadam nube, ſubducta eſt. Florentibus Græciæ rebus, qvid ad humanitatem, aut aſtum, illis gentibus defuiſſe exiſtimes? Artificiorum tanta vis, ut in auro, vel ſaxis, ſive hominum, ſive pecudum formas, penè etiam animarent; ea eloqventia, in Poëtis ſvavitas, ut illam ſibi ſumeret Romana ambitio, qvam imitaretur, non vinceret. Inde in alias terras concedente fortuna, nulla ipſis Græcis dolentius ad Majorum memoriam ſuſpirabant, à qvorum ingeniis exciderant.

Sed Romani Imperii vices, & qvæ inde propius ad nos ætates ſunt, multo certius illos mutabiles ſæculorum genios prodent. Sub Auguſto compoſita Roma omnis humanitatis cultu ſuam magnitudinem ornavit; ac inter cæte-

ra velut ad faſtigium Latinæ venuſtatis provecta eſt. Nihil vetat ab exiguis qvoq; rebus magna colligere. Unde tunc Poëtarum examen feliciſſimis numeris ludentium, niſi à qvodam ſpiritu tum mentes agente, qvi neqve labores Poëtarum in Italia afflaverat, & paulo poſt in idem ſtudium incumbentes deſtituit? A Nerone in Trajanum, pauci anni multos qvoqve Poëtas habuerunt; ingensq; tunc numerus in Rhetorum arena ſudantium: in qvibus jam labentis lingvæ indicia, & pro nativi decoris, qvod perierat, pompa, tumor obſcurus, & ad ſapiētiæ ſpecimen ſubornatæ ſententiæ. Eadem tempeſtate ſub Nerone, excuſſa pax, qva Orbis Romanorum in qvietem componebatur: & mox turbo ubiqve, & in omnium animis bellum, à Gallia, Germaniaqve, ad ultima Orientis ſenſim infuſum, qvid erat niſi arcana vis, qvod propemodum fatum appellem, ad certas & deſtinatas vices corda mortalium propellens? Qvæ ſecuta eſt ætas, jam qvidem plurimum exciderat de antiqva venuſtate dicendi: & qvod milites omnia poſſent, mores qvoq; ad feritatem recedebant. Tamen humanitas cum illis malis luctata eſt: donec externæ gentes in Imperium invaſerunt: &, qvod luctuoſiſſimum fuit, extincta ſcientia vix ſui memoriam reliqvit. Nati ſub hæc tempora homines velut ad barbariem facti, non illam qvidem feram, ſed qvæ obtuſa ingenia triſti nocte ſpiſſabat. Ac tunc pleriq; Majorum, qvorum ſcriptis vel præcepta vetu-

tuſtatis vel geſta inerant; omiſſis per incuriam libris, ſecunda & pejore morte oppreſſi ſunt. Artificiorum qvoq; alia rudioribus præceptis procurata: alia in totum perierunt. Nec multo poſt rurſus hominibus ſcientiæ amor increvit: Sed in illorum ſeculorum infelicitatem damnati, non qvam optare tam invenire ſcientiam poterant; ſi ſcientiam appellamus antiqvarum notitiam rerum, & acumen, non in ſcholarum modo argutiis, ſed altius ac nobilius ſpirans, deniqve eruditionem ejusmodi, qvalem veteres in ſui ſeculi litteratis coluerant.

Erat tamen ſcientiæ qvoddam genus, animis & temporibus illis aptum: Philoſophiam, resqve divinas, immenſo diſputandi ſtudio aut evolvere, aut miſerius impedire: tum in Jure reſponſa Prudentum, Imperatorumqve reſcripta, vel qvæ Pontificibus placuerunt, inſanis & inconditis voluminibus ad æternos diſcentium labores augere: Pluribus vero hæc ratio tunc ſcribendi, ut qvotcunqve argumentum ſibi ſumerent, priorum authorum de eadem re verba atqve ſcientias, tanqvam ſua lectoribus darent. Sic unius ſæpè error cæteris lubricum fuit qvo temerè laberentur; viciſſimq; de unius recta ſententia mutuam ſapientiam multi ſumebant.

Etiam qvoscunq; titulos libris ſuis facerent, ad univerſa digredi tunc decorum. Qvæ illa tempeſtate hiſtoriæ à condito Orbe non exorſæ? Qvæ pars rerum humanarum à rudibus in-

geniis, qvotiescunq; ſcriberent, velut in chaos non coacta? At ut ſcias illos homines non defuiſſe Naturæ, ſed illam tunc anguſtam, & propemodum ægram, certè non parcebant laboribus, nec deerant in illis indicia ſynceræ prudentiæ, ubi eas ſcientiarum partes obibant, qvas tunc ſolas illi ſeculo fortuna indulſerat. Hoc erat, in Philoſophis qvædam arguta diſputandi ratio; in Juriſperitis autem qvid legibus caveretur potius noſſe, qvam formularum vim, cauſasq; factionum aut ætates diſtingvere.

Iſto deniq; ſæculo hæc ex hominum animis caligo evanuit, jam ad omnis generis aſtum lucemq; compoſitis.

Nec tantæ mutationis indicium in litteris tantum & ſcholis exiſtit. Regnorum, & rerumpublicarum momenta multo callidius procurata; bella ingenioſius aut illata, aut repulſa: & in multorum artificiorum culturam tanta felicitas, ut qvidqvid invenuſtum ac rude eſt, id vel dignum eſſe, vel natum incultis majorum moribus, cum faſtu jactemus. Nec aliundè tanta mutatio qvam veluti ab iſtius ætatis indole: cujus præſtantia ubi poſt definita tempora expirarit, tradet Orbem alteri, ac qvod timeri poteſt, rudiori genio; fortaſſe & ipſa poſt aliqvot deinde annorum ſpatium reditura. Ita ſæculorum ætatumqve diſcrimina, non melius ex ſyderum motu, qvam ex humani generis in varia ingenia ac ſtudia deflexione, diſtinxeris.

Sed

Sed alius præterea impetus animos rapere ſolet, certisq; affectibus addicere: ille nimirum ſpiritus, qvi ſingulis regionibus proprius, naſcentibus hominibus patriæ habitum & cupiditates ſtatim ingenerat. Nam ut iidem cibi pro condientium arte ſaporem qvidem mutant, cæterum interna vis alendi aut nocendi nullis blandimentis in totum corrumpitur; ita in omni gente per æſtus ſuccedentium ſæculorum, mores animosqve mutantium, hæret qvædam vis inconcuſſa, qvam hominibus pro conditione terrarum, in qvibus naſci contigerit, ſua fata diviſerunt. Hinc illa ab antiqvo vitia, & patriæ ſorte durantia, qvæ totas in hiſtoriis gentes aut commendant, aut notant: ut iſtic naturalis levitas populos agat, turbidisq; incerta conſiliis: illic pingves gravesq; animi triſti ſuperbia, tanqvam ſpecie arcanæ ſapientiæ, ferociant: illi ſitum non tolerent: alii in mutationem, nec proviſa conſilia, temporariis ingeniis incumbant: apud cæteros placari non poſſit ultionis ingenium: Rurſus virtutum æternitas, velut hæreditatis jure ſancita, in qvibusdam ſimplex fides, in aliis acumen animorum, in pluribus fortitudo.

Et qvoniam nihil utilius, qvam ex genio variarum gentium ſic animum inſtruere, ut diverſus ſit cum diverſis, cognoſcatqve qvid à qvaq; expectandum, aut timendum; operæ precium erit aliqvot populorum præcipuos mores in conſpectum ita dare, ut ex communi

multorum hominum indole, privatam in ſingulis deprehendas. Nec invenietur, opinor, tam ſuperſtitioſus amator ſui ortus, cui grave ſit, in recenſione patriæ ſuæ, etiam vitia nominari. Si enim neminem Natura mortalium tam conditis moribus finxit, in qvo non aliqvid deſideres, velut ultimam artificis manum; cujus ſupercilii eſſet, totas Provincias publico fato velle eripere, & indignari ſe ubi peccatur, id eſt inter homines, natum eſſe? Faceſſat in omnibus ſuæ gentis præceps favor, ſimulqve cæterarum averſatrix invidia: Et noſtra vitia fideliter agnoſcamus, & virtutes in aliis nos delectent.

Igitur ſeqveſtro animo injecturi contemplationem in indolem Populorum, primum Orbem è ſpecula deſpiciamus, & qvales ſive incolas, ſive dominos hac tempeſtate ſortitus ſit. Aſiæ Africæqve ſub Barbaris Imperiis caſus, & Græcorum Thracunqve calamitas, præcipua humanitatis commercia in ultimam Europam coëgit; ut tot cladibꝰ à barbaris domiti, & veluti feliciori parte execti, noſtras vires poſſemus recognoſcere, aut timere alienas. Nos vero ad malorum omnium ſenſus peſtifero ſopore torpentes, nec divinam vim horruimus, ac ne in barbararum qvidem gentium minas tot Provinciarum qvæ reſtabant valiturum citavimus robur. Etiam omni diſcordiarum genere laceravimus noſtras opes, indigno prorſus facinore, ut qvod uno corpore vix ſat erat, bellis odiisqve

qve in diverſa diſcederet. Tandem ſive expirantibus tot motuum flammis, ſive per malam requiem pejora concipientibus, poſita penè ubiq; arma miſcent hodie mutuis conſortiis populos, qvi ut ingeniis lingvisq; diverſi, ita nec una arte poſſunt eſſe tractabiles. Hi ſunt Galli, Britanniqve, Itali, & Hiſpani, & qvos jam immenſa Germania ſuo nomine occupavit. Pannonum qvoqve reliqviæ, & qvod de Illyrico & Dalmatia nobis ſupereſt: tum illi Sarmatæ, atqve Scythæ, qvos Polonos, Moſcosqve appellamus: Cimbri etiam, & qvidqvid ſub Danico aut Svevico ſceptro componitur. Nec adeo (proh dolor) à Turcis receſſimus, ut pigeat mores illorum, vivendiq; conſvetudinem, cognoſcere.

In iſtorum populorum moribus licet utiliſſima contemplatione verſari, & Naturæ divitias numerare, qvæ tot habitus, mentiumqve variarum impetus, una membrorum ſimilitudine obtexit. Cæteras vero plagas eadem diligentia ſcrutari, minus fuerit ad conſortii uſum, qvam ad curioſam voluptatem. Nam Africam qvi hodie præter mercatores, adeunt, in ipſis littoribus, aut ſi forte nonnihil ulterius à fluminum oſtiis in regionem invehuntur, cum incolis ſubita nec ad amicitiam valida pacta jungentes? Perſas autem à nobis non ſuperſtitionis magis impietas, qvam ingens terrarum cœliqve divortium diſcrevit. India pari modo à mercatoribus tantum nautisqve

luſtrata: ſi Luſitanos excipias ibi pertinacius inhærentes. Chinenſes autem cum exteris conſortium ultro refugiunt. Nec ullus ex hominibus noſtris curat cum Tartarorũ fœda & ut plurimum miſera gente miſceri. Americam, qva cultum animorum paſſa eſt; Hiſpani ſic tenent, ne ullis extra hos unos impunè liceat commeare. Ita ſolis & licet & eſt commodum, illarum gentium indolem pernoſcere. Qva vero in eadem parte terrarum, nuda barbaries, & generi humano pudenda, efferavit animos incolarum, nullis legibus, nulla induſtria temperatos, diligenter annotarunt qvos illuc opum ſpes à regionibus noſtris trahit, inconditi populi ingenium noſtros cultus non capere, ad ſe advectos plerumqve tanqvam inſidiatores libertatis pro hoſtibus ducere; nec deeſſe tam rudibus animis in flagitia calliditatem; crudelitatem, atq; perfidiam, his non raro prudentiæ & fortitudinis loco eſſe.

Horum ulterius mores tradi qvid juvet, qvi fero impetu Naturam videntur exuiſſe: Præſertim cum ſuis littoribus terrisqve contenti ſint; neq; ad ſe commeantes, niſi ſubacti, aut in ſolũ ſubitæ mercaturæ uſum, excipiant.

Sed, ut à gentibus abeamus, vel ignotis, vel nimio terrarum mariumq; diſcrimine à noſtra familiaritate ſubductis; de noſtri Orbis incolis genioq; qværentibus, ne qvidem ſupervacua diſceptatio erit de regionum cultu, de conditione terrarum, cœloq; propitio, vel alterutra intemperie gravi.

ÇA-

Caput III.

Galliæ dotes, & ingenium incolarum.

GAllia penè provinciarum in Europa ampliſſima, ſi eam intra veteres terminos æſtimes, Romanorum qvondam terror, Græciæ Aſiæqve victoriis clara, jam in varia imperia moresqve diſtincta eſt. Qvidqvid Rheno, Oceano, Pyrenæis, Alpibusqve clauditur, Gallia erat. Ab alio deinde Alpium latere ad Rubiconem pertinebat. Romanorum cervicibus gravis. Qvippe fortiſſimi hominum Galli, cum in Italiam penetraſſent, capta incenſaqve Roma tantum terroris attulere, ut deinde caveretur, ne qvoties Galli tumultum intuliſſent, ſacerdotibus ſenibusve ab armis vacatio eſſet. Et domita qvidem à Romanis viciſſim Gallia eſt, ſed per partes, & inter ſe domeſtica æmulatione commiſſa.

Neq; integra aut agnovit ſuas vires, aut in Italiam experta eſt. Poſt hæc Franci è media prorupere Germania; & videbantur ad ſecundam ſervitutem Gallias vocaturi.

Sed mox victores miſcuere ſe victæ genti, ne tam Gallias qvam Romanos in Galliis viciſſe viderentur. Jam vero diviſis in pleroſq; Principes terris, penè in tantum Galliarum nomen obtinet, qvod in iis occupant Franci, gens virtutibus factisq; eximia, & qvæ meruit ut communis fabulæ vanitatem ad ſuæ ſtirpis præconium Scriptores uſurpent, dicanturq; Trojanorum reliqviæ eſſe.

Hæc igitur omnium regionum qvæ ad Occidentem receſſerunt feliciſſima, ſoli bonitate cum genio & indole incolarum certavit.

Ager vini & frumenti paſſim ferax; olea qvoqve inſignis, & omnibus pomis qvæ crudum aërem non ferunt; qvi ad Alpes & Liguſticum mare porrigitur, aut viciniore Occidente intepuit. Nec ulla provincia in Orbe terrarum pro ſuis finibus tot incolis divitias indulſit. Adeo omnis generis opibus clara, ut exterorum mercatorum commercia pene ad ſolam voluptatem exceperit. Nam & luxus tranſalpino ſerico precium fecit, & artificia Germanica opulentum populum ad peregrinas delicias adverterunt. Britannicæ tamen merces, ſi non neceſſariis, utilitatis certè pleniſſimis navigiis ſubvehuntur, qvæ plumbo atqve ſtanno, ubere etiam croco, tam qvotidianis uſibus, qvam altiori elegantiæ miniſtrant. At Gallia præter meſſes, qvibus ſolitudinem Hiſpaniæ levat, vina etiam in frigidiorem viciniam diſpenſata, multa carbaſo & cannabi dives, neceſſaria pleriſqve gentibus vela, rudentesqve, & qvæ cætera ex funibus in claſſium ornamentis idonea, ſubminiſtrat. His & aliis dotibus, aurum qvod in venis ſuis vix habet, largiſſimo proventu excipit; ut qvi illud anxia & crudeli diligentia effodiunt, qvi ab extremo devehunt Sole, plerumqve videantur Gallicæ felicitati famulari.

Tam diffuſa regione, tot provinciarum vario

rio nexu compoſita, vix ſterilis aut inculti ſoli glebam indulgentia Naturæ omiſit. Nam & vaſta aliqvot in Aqvitania loca, ne incolis qvidem ſunt vacua, vel ingrata, pinetis freqventibus, & ſucco fructibusqve precioſis; Avibus qvoqve catervatim provolantibus, qvæ in deliciis ſolent haberi: ut aëri illa plaga tantum debeat qvantum de juſto telluris officio arena ſubduxit.

Gallia ad utrumqve mare pertingens, Oceano alluitur, & pelago qvod ab Hiſpaniæ Africæqve faucibus poſitas ad Ægyptum terras interfluit. Ita commodus nauticæ rei ſitus, & qvi claſſes per omnis nominis maria littoraqve poſſit emittere, ſi Galli qvam eqvis tam navali induſtriæ aſſueſcerent, ſpesqve, ut ſubitas, ita longas ferre poſſent.

Toti populo ingens amor & patientia dominantis. Apud illos verè regnatur, nefasqve qvantum regi liceat dubitare. Gens armis ſtrenua, ſed eqveſtri certamine melior; ignara perfidiæ, publico præſertim conſilio: indomitæ intra ſe molis; & ubi in exteros exundat, ſtatim impetus ſui oblita: eo modo nec diu externum imperium tenuit, & ſola eſt in exitium ſui potens. Longobardiam, Neapolim, Siciliam, & pleraſqve alias per Orbem terrarum provincias, freqventibus victoriis ſubegere. Sed mox hoſtes male domitos fidentius qvam par erat contemnere, aut ſimulantibus obſeqvium credere, inconſulta laxaq;

tonitate. Tum licenter uti victoria, & præber illarum gentium indolem laſcivire: Ad extremum oblivisci amorum, aut ad patriam ſuã reſpicere, cujus diu abſentiam ferre non poſſunt. Per hæc vitia ceſſere in prædam his ipſis de qvibus triumphabant; læta ſemper bellorum initia atroci exitu corrumpentes.

Nullis mortalibus indoles ad ſpeciem virilis elegantiæ magis facta. Oris intrepidi habitus, motuſqve, atqve geſtus, qvi totum corpus decent. Et hic decor virtutem ingentium virorum adornat; exiguis autem animis pro fuco eſt, ac veluti naturali munimento, qvo ſuam humilitatem abſcondant aut mitigent. Sic venuſtè conpoſiti qvalemcunqve veſtitum de ſuæ mutationis infinita ſerie, tanqvam inexhauſto penu deprompſerint, qvocunqve ſalutationis artificio corpus inflectant, putes nihil magis illa inſtitutione convenire. Vicinæ autem gentes ridiculo errore deceptæ, ad illorum qvoqve mores, per earundem veſtium ac motuum variam imitationem putant accedere; ignaræ, leporis & gratiæ virtute in nonnullis hominibus uno ingenio cuncta placere; in aliis autem, in qvibus Natura ad hos mutabiles habitus propitia non eſt, ejuſdem venuſtatis imitationem & curam ingratam ac ludicram eſſe. Nam virtutes & vitia, & qvicunqve alii motus ipſis animi receſſibus inhærent, poſſunt à nobis non multum operoſa ſimulatione effingi, qvia adeo ingentibus latebris reconduntur

no-

noſtri ſenſus, ut vix ullus deprehendat, veris an extemporaneis affectibus deducamur. Sic facilè humilitatem ſimulabis, ſic odium, amorem, pietatem. At vero qvæ non magis imperio animi, qvam uſu, & externo corporis obſeqvio, perficiuntur, eorum imaginem in te transferre, reluctante natura, non poteris; ut eſt aptitudo corporis prompto habiliqve decore idonea, ut hilaris jocandi facilitas, & omnino eloqventia, non in præcordiis, ſed ſummo ore nata. Hæc autem cum in Gallia conſvetudine emineant, ægerrimè te ad illius ſimilitudinem transferes, niſi ſe tuus genius huic indoli ſponte admoverit.

Cæterum nunqvam Orbis dignas gratias hoſpitali Galliæ habebit, qvæ humanitatis templum videtur aperire, qvo ſe omnium externorum fortuna conjiciat. Animum in hominibus, non patriam æſtimat. Neqve communi cæterarum regionum errore, in inqvilinis, ac advenis, naſcendi ſortem punit. Ita candido ſimpliciqve amore virtutis eximios viros, undiqvaqve prodierint, ſine invidia miratur & ſua opulentia gaudet augeri; & in tantæ humanitatis præmium habet publicam primum laudem; tum etiam tot hoſpitum fortunam, ac famam, qvi Gallico corpori, non indigna aut inutili adoptione inſerti ſunt. Neqve illic hoſpitibus dediſcendi ſunt patriæ ſuæ mores, aut ad Gallicam ſimilitudinem flectendi, dum ſuperbia abſit, aut inculta barbaries. Qvippe

ipſa

ipſa veluti profeſſione exteri moris, ſollicitabis curioſæ gentis ſtudia ſimplicius peregrina, qvam ſua æſtimantis; etiam qvædam vitæ aut corporis vitia, ſi modo aliunde advehantur, trahentis in laudem. Nam & peregrini hominis eloqventiam vidimus crebro lingvæ errore favorem meruiſſe; & grandis opinionem ſcientiæ, qvod non intelligeretur.

Plebis in amplioris fortunæ homines vera, nec ex metu, aut ſola inſtitutione, reverentia; Rurſus primi Optimatum eodem genio culti ab illis, qvia gratia aut genere perinde non excellunt. Sed ſuperbiam faſtumqve non ferunt; Si videris dominari, ſervire erubeſcunt. Comitas, qvæ frontis artificio, luminumqve clementer vibrantium, vel per ſermonum familiaritatem blanditur, fidelius purpuratorum latus clientibus cinget, qvam potentiæ magnitudo. Opes omnes & ipſe vilior honoribus ſangvis. Præcipue Patriciorum ſpiritus in ſuum aut patriæ damnum ſæpiſſime excreſcunt, dum nemini eorum mercaturæ aut artificiorum utiliſſimam diſciplinam capeſſere ipſa inopiæ experientia perſvadet. Æmulari præpoſtero ambitu magnitudinem placet avorum, & fœdari gentilitium ſangvinem putant, ſi populum vivendi conſvetudine acceſſerint. Ita vanum nobilitatis nomen, & magnifici ocii improba ſpecies, ad patientiam triſtium curarum ſufficit, & in ſola exeuntium morte. Et hæc animorum celſitudo, qvamvis ſibi placeat,

adeo-

adeoqve ab omnis generis ſortibus videatur abire, tamen interdum pene neceſſariis facinoribus corrumpitur, in

frangat, curias, tribunalia, præfecturas, tandem ſit viliori ſangvine anguſtiſqve animis maculatura.

Qvippe è ſordidiſſimis artibus multi compendioſius ad divitias properant, qvam antiqva nobilitate ſpectabiles, paterniſqve opibus utentes ex majorum dignitate. Hoc modo, dum ad emendæ Curiæ, aut Præfecturæ, ambitum, nummorum pugna initur, ſæpiſſime ii vincunt, qvi ut ſangvine ſic & ingenio cedunt. Accedit, qvod vetuſtarum ſtirpium viri non tam pervicaci ſtudio ſuas opes dignitatibus illis donant, qvam homines adhuc novi, qvi è latebris qvas auro condiderunt eruere filios properant, & eam nobilitatis gloriam ſuæ genti emere, qvam abſqve ullo ſumptu in hæreditatis partem Patricii habent.

Sic paulatim hi honores ſordidiorum eſſe poſſunt, (ſi pecuniæ tantum conceditur) & forſan aliqvando in ignobilitatis ſuſpicionem, eorum nominibus cenſeri. Neqve ideo fiſci induſtria maligna criminatione carpenda eſt, qvi de ejusmodi Candidatorum bonis excreſcit. Nam cui non ſatius videatur profeſſo precio dignitatis à Principe molem publicam ſubeunte proponi, qvam avaris Purpuratorum ſuffragiis in prædam concedere? qvi ubi hæc publica licitatio non eſt, obtrudunt Regibus Candidatos, qvos ſibi munere chariſſimos fecerint; & qvod à domino impetrant, deinde clientibus vendunt. Ut nec meliore ſortitu de-

delectos Reſpublica accipiat, nec interſit eorum qvi ad tribunalia ſubvehi ambiunt, utrum cupiditatem dignitatis ſub Principe an ſub Optimatibus luant; utrimqve pari ſydere in Patrimonii ruinam percurrente. Hæc igitur tolerabili inſtituta conſilio, jam ipſo furore licitantium in præceps abire, qvi & mediocris cenſus virtutem excludunt, & tota opum mole eos honore redimunt, qvibus ipſi tam immodicum precium fecere.

Ut vero qvo generoſius vina adolitura ſunt, eo adhuc recentia turbulentius deſpumant, ita iſtius gentis, ad humanitatem & cum ſenuerit prudentiam factæ, adoleſcentia ac juventus, inſano incautoqve impetu ut plurimum fervet. Vana in ejusmodi ætate libertas, nunc jocandi, nunc ignotos pariter notoſqve laceſſendi, & ubiqve titulos nimiæ ſecuritatis affectans. Leves animi, & rumoribus rapti, jam impatientes ocii, moxqve tumultus. Oſtentatio libidinis ſupra naturæ deſiderium inepta, tunc inconſulti riſus, neminiqve parcentes; vis etiam intra ſe irreqvieta, per varium ac multiplicem tumultum erumpens. Qvidam tamen in omnium exordiis rerum induunt non veram & ideo majori ſpecie ſubornatam prudentiam: Veluti matura ſapientia compoſiti, verba tardè euntia deducunt, lento vultu, & aſtum cum humanitate fingente. Ex re qvoqve factum nomen, ut appellent frigiditatem. Sed & virtutis ſimulatio tunc eſt ingrata; nec

diu

diu tamen ſcientia perſonæ impatientē omnis veli levitatem abſcondit. Media autem indoles, qvæ nec Gallis certè deeſt, lætitia capacis animi exuberans, eiqve non efficta prudentia frenum imponens; ea demum omni precio major,& ad ſapientiæ ſimulqve hilaritatis imaginem exacta eſt.

Illud autem in Gallicis moribus, ac veluti fatis, triſte, qvod benevolentiam qva in ſua regione hoſpitibus indulgent, extra patriam vix in ſuos cives expromunt.

Qvis credat in exteris tam humano populo non ſatis convenire? Aves qvoqve in caveam deductæ roſtra & iracundiam vix ſtringunt; & ſocietas fati peregrinationem ferarum conciliat extra ſylvas qværentium prædam.

Soli Galli qvocunqve in peregrino ſolo conſederint, præſertim ſi miſeri, & ad opem alienam converſi, ſæviſſima æmulatione decertant. Tum occulta ludibria, livorqve deformis, tum profeſſa odia, & rixarum etiam ad peregrina tribunalia concives vocantium deriſa improbitas. Sic inter ſe certantes neſcio qva infamia apud imperitos inundant ſuam gentem, qvaſi in invidiam nata ſit, exorſqve qvietis, ac amoris qvo unius patriæ civis arcana vi Natura conjunxit.

Et hæc Gallorum extra patriam ſuam labse. Adhuc autem fœdius in Galliarum viſceribus peccant, qvi paſſim tanqvam gladiatores ad arenam damnati, ſubitis odiis, armiſqve priva-

vatis, ad ultima diſcrimina committuntur. Rem immanem, & ad iſtius ſeculi probrum: leve jurgium, ſolaqve altercantium ambitione increſcens, aut revera innocens jocos, plerumqve autem turbulenti ingenii præcipitatio ad famam, ſæpe ad triſtiſſimas cædes & familiarum orbitatem, lymphatam juventutem propellit. Hinc toties miſerorum parentum intercepta conſilia, ſpeſq; occiſæ: & propemodum fruſtra pax in Galliis, & qvæ vix minus patricii ſangvinis qvam ſi bello certatum publicè eſſet, in hac arena hauſit. Qvæ hæc autem dementia? ritu ferarum, non ratione, ſed impetu injurias ulciſci, rerumqve ſuarum judicium permittere pene ſcenicæ arti, fortunæqve ſæpe fallenti ipſam artem, ut qvicunqve felicius, ille & juſtius arma ſuſtulerit? Feræ gentes & ab ipſa venientes barbaria, Orbem ſupra aliqvot ſæcula ſuis moribus polluerunt.

His authoribus qvondam factum, ut in dubiis judicis, cum utrimqve argumenta eſſent obſcura, armis litigantium crederetur. In circum arenamve dimiſſi pugnabant; victus pro nocente habebatur: & inde veſaniæ origo hanc ætatem infeſtans, qvæ jam auctis finibus, cum olim inMagiſtratuum arbitrio eſſet, hodie ad privatorum libidinem deſævit. Iſti tamen gladiatoriæ arti prætextus eſt, neſcias magnificentia an utilitate acceptior, peritia pugnandi. Nam cum arte gladio ferire, vel deflectere deſtinatos ſibi ictus, qvis neget ad rem mili-

ta-

tarem pertinere? Hoc Græci, Romaniqve, & omnis gens armis ſtrenua, cum ambitu qvæſivit.

Nunc vero non tanqvam in anguſtia ſeſe prementium cuneorum (ut in juſtis prælìis ſolet) ſed veluti in apertæ arenæ libertate, per curſus recurſusqve, per omnem corporis habitum, per longam & diſparem oculorum manuumqve fallaciam, qvis non potius privatorum odiorum crudelitatem erudire, qvam publicæ pietati ſuam fortitudinem parare videatur? Et vero nihil jam ad amentiam aut impietatem reſiduum in propinqvos amicoſqve ſævientibus. Sive ſangvinis, ſive familiaritatis jure conjuncti, non atrocibus injuriis, ſed inani ſuperſtitione verborũ, & propemodum gratis, disſociati, alterno cruore imbuuntur: qvodqve ultimum furoris gradum putes, ne inter ſe qvidem læſi, ſæpe aliorum inimicitiis tantum nefas tribuere amant, & in gratiam nihil ad ſe pertinentium odiorum ſeipſos & amicorum chariſſimos immolant: qvippe à pugnaturis qvi perire ſoli nolunt, veluti ad theatrum aut cœnam, ita ad hunc feralem ludum invitati, ultro ſubeunt; & qvicqvid hominibus aut dulce aut charum eſt, violare non dubitant; ineptiſſimo deſiderio famæ: ut jactentur magno vitæ contemptu in arenam proceſſiſſe, id eſt, truculentiſſimum facinus auſi eſſe barbara ignoratione virtutis.

Sed hæc mala, & ſi qvæ præterea maculæ ſe

Gal-

Gallicæ indoli interſerunt, omnino donari eorum virtutibus debent, qvos vel ætatis vel ſapientiæ pondus ita compoſuit, ne æſtu patriorum vitiorum diripi poſſint. In iis egregia comitas: non fucata, aut inſidiosè in hos ipſos qvibus blanditur collocuta. Non fraudibus, non ſecretis odiis vacant: Dignari ſingulos qvi acceſſum aut notitiam petunt, & pro ſua ſorte unumqvemqve mulcere.

Externo homini ad illorum conſortium admiſſo ſatis erit, aperto ſcelere aut nimia ineptia non peccare: ut qvidem alibi in alienos mores, ne tibi noceant, intentus ſis; cum maturis autem & caſtigatis Gallorum animis teipſum reſpicias. Nec aliqvid in humana ſocietate felicius, qvam conſvetudinis tam politæ erecta viriliſqve ſvavitas.

Caput IV.

Britannicæ Inſulæ: in qvibus diverſi populi, Angli, Scoti, Hyberni.

BRritannia per tot ſpatia diffuſa, tam diverſis pulſata fluctibus, tamen magis ad magnitudinis ſuæ fidem poteſt varios civium mores, qvam tantorum littorum ſinus & nomina proferre. Tanqvam alium in Oceano Orbem faceret, omnis animi genere incolis inſevit. Non alia Inſula toto terrarum ambitu illuſtrior. Sicilia, Creta, Cyprus, viſæ regni fortunam ac nomen capere poſſe, non ſi in unum corpus tranſeant, uni Britanniæ terra-

rum ſpatiis aut opibus pares ſint. Priſcis qvoqve temporibus, armis inclytis ſtrenua, materiam fabulis dedit, qvæ plurimarum gentium ingeniis lingviſqve vulgatæ ſunt. Qvaſi nihil eximium fingi poſſet, qvod non aptè caderet in alumnos Britanniæ. Olim qvidem inter novem principes diſtributa. Mox bellis atqve fœderibus mutati cum Regibus gentium fines, donec tribus Dominis fortuna totius Inſulæ cederet: Saxonum coloniis, qvos Anglos appellamus, ſub unius ſceptri felicitatem coactis: Britannorum vero reliqvis, pertinaciter inſidentibus Cambriæ montes (hæc nobis hodie Wallia eſt,) & Scotis qvibus jam diu excisorum Pictorum portio acceſſerat ad Septentrionem colentibus. Mox Cambria diuturnitate bellorum macerata totius Angliæ conſenſui impar fuit. At Scotia ſpe qvidem victoriæ minor, ſed cujus ſpiritus Anglia non domaret, veluti in æmulationis argumentum, non pervicacius armis qvam diverſa ab Anglis indole pugnare ſuos juſſit: donec noxioſiſſimam æmulationem fata damnarunt, nunc utriſqve impoſito Rege, cujus ſpiritu Inſula in unum Imperium coaluit.

Anglia felicibus paſcuis & ad multas variasqve arbores commoda humo, commeantium oculos pulcherrima viriditate mulcet: gratuitis etiam bonis plebis animos in ſegniciem exſolvens. Pabulum illic paſſim pingvibus campis abundat, boum eqvorumqve armenta ad

per-

perpetuam ejusmodi animalium aviditatem explens: alibi autem ſiccioribus arvis,& humili gramine induentibus terram, ſuper fidem multos greges educat, excuſatq; utiliſſimam & ad ovilia factam ſterilitatem. Ne hyemis qvidē rigor aſſveta libero aëri pecora (niſi forte ſupra morem inhorruerit) in ſtabula aut ovilia deducit. Iis ſufficere ſolent nuda ſub dio cubilia, herbæq;,qvas hybernus tepor alit.Qvippe hyemes non illic pro plaga & Septentrionis vicinia aſperæ, cum vehementer Gallicam oram qvatiant, qva Britanniæ adverſa eſt, multoq; rigidius Batavorum cœlo incubent.

In tanta aëris indulgentia Britannicus ager omnis generis ſemina facilè concipit atq; ſervat. Proceras habet lauros: Roriſmarini planta, apud multas gentes ipſa cura qva educatur precioſa, hic vulgaris, & nonnunqvam in ſepes velut ad hortorum cuſtodiam ſtipata Vitem alere poteſt, uvasq; ad maturitatem perducere. Nam & Cantii amœnitas crebro collium dorſo ſuſpenſa,& Wintonienſis regio cum cæteris ad Meridiem Ortumve ſpectantibus olim vineta habuere, qvæ deinde paſcuorum utilitas, viliusqve redemptum ex Aqvitania vinum,exemit. Lupi qvoqve ea inſulæ parte exacti, nudos greges, & vix alicui moloſſo creditos, non infeſtant.

Nam diligentia antiqvorum, cum graſſaretur luporum rabies, curamqve paſtorum aut fatigaret aut falleret, totum in iis ſedibus tam

pervicacis feræ genus extinxit. Ita fortuna per patientiam pecorum ſub dio durantium, & mirabile luporum exitium, profuſas nec æſtimatas opes videtur indulſiſſe. Cibo, corio, vellere, velut exundantis terræ muneribus, populus in ocio, & plerumqve oblivione laboris, diteſcit. Ne qvidem in colendo croco labor, qvem optimum habent, facili herba oblatas in floribus opes non in ullius curæ aut induſtriæ præmium aperiente. Et ne qvid tam propenſo fato deſit, transmarinum militem ante aliqvot ætates non viderunt: Domeſtici autem motus hoc ſeculo rari: neqve in Anglia, ut alibi terrarum, ſolent bella conſeneſcere. Sæpe octiduum ingentes ſimul turbas qvam parit tam abſolvit. in homines ſæviunt, non in opes & tecta; & ſubitæ acies adhuc crudas ſurgentes lites dirimunt.

Tam ſpontanea felicitas ſecurum & opulentum vulgus non modico tumore ſuſtollit; ut neqve pro conſvetudine cæterarum regionum timida humanitas, & patriciorum dignitatem reverita, mitiget mores plebis, & plerumqve rudiora artificia tot divitiarum tantiqve otii crimen fiant. Nam artem aliqvam profeſſuri, ſeptem annis, ut plurimum, tyrocinia deponunt: ubi vero peractis rudimentis in collegium artificum adoptantur, qvaſi laboribus exempti, ſub ſe alios tyrones aſciſcunt; edoctosq; breviter in officinis proſtituunt: Tunc ipſi non ſolemnes modo dies, ſed & faſtos (qvis credat?)

dat?) ſi ſudum eſt, vario ludo in proximis campis exercent: nubilos in diverſoriis oblectant: prorſus ut artificia impolitius habeant, qvippe diſcipulorum peritiæ credita, & eorum redemptores contumacius urgeantur ad pretium, qvo & tironum labor, & deſidia magiſtri ali poſſit. Diligens tamen nonnullarum Operarum induſtria, exactis artificiis eminens, preciumq; per Orbem merentibus, ſatis prodit, in ea regione ejusmodi ſtudia non ſtipatis cœli vitio animis, ſed nimia felicitate laborare. Ut enim ad extimulanda ingenia artesqve fovendas, nimis cruda aut avara imperia nihil juvant, depreſſis populi mentibus, & deſperatione ſolutis; ita fortuna laſciviens, laboriq; haud aliter qvam per ludum intenta, plebis ſolertiam non attollit ad exactam artium curam.

Nullibi in tam ingenti regno vectigal, non in urbibus pontiumve diſcriminibus publicanorum ſtationes: præterqvam iis locis unde naves in exteras plagas ſolvunt. Nam importatas merces, aut qvæ inde exportantur, profiteri apud eos neceſſe eſt, qvi à Rege portorium conduxerunt.

Sed nec plebis ſuperbia acerbior peregrinis qvam in patricios ſuæ gentis exerta eſt, qvi opulentiam ſuæ patriæ luunt ruſticorum faſtidio, ſeipſos pene primis ordinibus ſtirpibusq; æqvantium; & indignationis ſuæ tam pretioſam cauſam odiſſe interdum non verentur.

Summa tamen apud omnes nobilitatis reve-

rentia: qvam intra brevem eorum numerum æſtimant, qvos Dominos vocant. Hi ſunt Duces, Marchiones, Comites, & Barones: Ducum & Marchionum omnes liberi, ex Comitum filiis major natu. Illis qvoqve Epiſcopos Majorum pietas adjunxit. Apud hos proceres ad omnia obſeqvia deſcendere non indignum, & ipſi velut in terram poſitos contemplantes ſuam faſtigium non ignorant. Nec illæ dignitates emptionis commercio producuntur in vulgus nummorumqve fortunam: ſed ſucceſſionis ſerie tranſeunt in hæredem; vel beneficio Regis, novi qvoqve Optimates in hos gradus adoptantur. Et ne hoc inane exiſtimes decus: multa publice conſtituta tam ambitioſo nomini reverentiam cultumqve conciliant. Si contigerit æri alieno impares eſſe, urgentibus creditoribus in eorum corpora nullum jus eſſe poteſt, qvamqvam in Anglia debitores etiam in judicium non vocatos ſæpe carcer accipiat. Sed hoc illuſtrius, qvod maximorum criminum accuſati, ſcilicet, in ipſam rempublicam iniiſſe conſilia, de eqvuleo ſecuri ſunt. Veritatem ab iis per tormenta poſſe exprimi noluere qvi leges condiderunt.

Anglis ut plurimum gravis animus, & in ſe velut ad conſilium deductus; ſeipſos, & ſuæ gentis mores, ingenia, animos eximiè mirantur: Dum ſalutant, aut ſcribunt, deſcendere ad verba imaginariæ ſervitutis qvæ iſtorum ſeculorum blandicies invenit, niſi forte externis

mo-

moribus imbuti, non ſuſtinent. Populus rei maritimæ ſtudioſus; neq; aliud tantæ Inſulæ validius munimentum qvam tot nautarum ſedulitas. Nec in caſtris qvam navibus pejor miles, præſertim ſi externo aëri aſſvevit, cibisqve, qvos ſæpe inexpertos avidius Angli guſtant. Nam hæc gulæ incommoda à Britannia delatas legiones non ſemel abſumſerunt, & claſſem Elizabethæ Reginæ auſpiciis Luſitaniæ littoribus applicatam, cum Angli ſtragem hoſtium & vaſtitatem feciſſent, nimius æſtus, & ſvavitas pomorum, ac baccarum, qvas illa plaga habet, pene totam debellavit. Diſcrimina omnia, & adeo mortem, impetu plus qvam judicio ſpernunt: Et hinc utiliſſimos militum dixeris, ubi ducum ſuorum conſilio reguntur: Sua autem ſponte ruentes, & illa audaciæ caligine pleni, de ſe ſæpius poſt funeſtos exitus qveri qvã de fortuna debuerunt. In Belgio cum ſtudia partium nuper & arma ſævirent, milites Hiſpanicarum partium aliqvot à Batavis capti erant, & ſuſpendio conficiendi. (ita viſum referri vicem hoſti, qvi captivos eodem lethi genere perdiderat.) Sed in omnes ſævire non placuit. Ex qvatuor & viginti (tot enim capti erant) octo ad laqveum deſtinantur, cæteris incolumitas promiſſa eſt. Demiſſæ igitur in caſſidem ſortes, juſſiqve ſinguli ſuum fatum extrahere: qvi teſſeram ſuſtuliſſet nulla nota inſignem, periculum effugeret; qvi ferali imagine impreſſam, ſtatim ab infelici arbore pen-

deret. Omnium mentibꝰ ingens periculi imago inerrabat; qvidam præcipue Hiſpanus votis lachrymisqve miſericordiam plurimorum etiam aliqvorum riſum elicuit. Erat in illa ſorte ac periculo Anglus, è militum vulgo, qvi ingenti vitæ neglectu acceſſit ad caſſidem, & teſſeram nil cunctatus adduxit: favit ſors; erat illa ſalutaris.

Exemptus periculo accedit adHiſpanum, adhuc fatali caſſidi manum credere dubitantem: decemq; aureos pactus (fides Numinis) Judices rogat, ut Hiſpano extra aleam miſſo ſibi iterum liceat fortunã experiri. Furioſo, vitamq; tantulis nummis æſtimanti, Judices annuerunt, & is rurſus felici teſſera evaſit: non hac gemina modo, ſed & ſimplici ſalute indignus, qvam adeo vilem habuerat.

Leges qvibus utuntur Angli, Gallica lingvâ, ſed veteri, & ab hoc ſeculo abhorrente, ii tradiderunt, qvos Normannia ad eorum ſceptrum tranſmiſit. Paucæ illæ etiam, & plerumq; ambiguæ. De cætero, conſvetudo & conſulta ſapientum ſufficiunt; magno aditu ad lites, & infinitam judicum poteſtatem, & arcanum populi ingenium tanqvam Neuſtricæ originis habitus retinens, ad ſubtilitates apertum eſt, qvæ litibus forum implent. Et inde vulgatam fabulam crediderim, ineſſe Anglis caudas.

Conſvetudinum autem ac legum, qvæcunq; à majoribus inoleverunt, adeo patientes ſunt,

ut

ut jam olim ſancitas, rudi adhuc tam peccantium vitio, qvam legum ſanctitate, etiam nunc mutare aut delere, religio illis ſit. Unde enim niſi ab hac majorum incauta bonitate lex viget, ut maritus jubeatur prolem agnoſcere, hæredemq; habere, anno poſt aut amplius natam, qvam ipſe ultimo ab uxore diſceſſerit; modo conſtet interim à Britannicis littoribus in exteras regiones non evectum?

In Philoſophia autem, ac Matheſi, terrarumq; & Aſtrorum ſcientiis, nulla eſt tam prodigioſa ſententia, qvæ non ex hac regione authores invenerit vel turbam amatorum, vividam qvidem, ſed modum curioſæ ſubtilitati & per innumeras diſputationes effuſæ non invenientem. Terram circumagi, non cœlum; Solem cum ſyderum lata ſerie non inhærere cœleſtibus globis; ſed & globos ejusmodi nusqvam eſſe; & qvicqvid Philoſophi deliraverunt, multi ex his opinantur, aut credere ſimulant: tanqvam altius ſupraq; vulgi ingenium ſpiraturi, ſi videantur communem ſapientiam ut prophanam vilemq, negligere; altius in arcana Naturæ, qvæ pauci deprehenderunt, intuentes.

Sed ut nihil animos magis agit, qvam religionis ſenſus; ita multo acrius ejusmodi diſputationibus incumbunt. Nec qvicqvam in numinis cultu modicum poſſunt, qvalemcunqve ſibi ſpeciem pietatis perſvaſerint. Prioribus ſeculis aucti opibus homines in ſolitudinem & ere-

eremum jurantes, adeo ut optima pars regni fundorumq; huic pietati conceſſerit ; nimis timido & periculoſo voto, tam illorum qvi dabant, qvam eorum qvibꝰ hæc ipſa concedebantur; cum illi rempublicam exhaurirent, iſti autem in luxum ſe agi tantæ fortunæ vitio ſinerent, mox in invidiam ſecum qvoqve ſacra tractari : Et hanc qvidem colendi Numinis rationem jam Anglia publice ejuravit, multi autem ſic in contrarium divertere, ut, qvo longius à veſtigiis patrum abſunt, eo ſe propiores cœlo credant. Nec id tamen publico conſilio, aut ſi deprehendi contigerit, palam inulto, ſed eluſis per privatas ſuperſtitiones animis, novamqve, ac propriam, & per hoc ſibi gratiorem pietatem fingentibus. Itaq; qvos hæc cepit ſuperba ſvavitas præter cæteros ſapiendi, in varia nomina abierunt, legesq; diverſas, non ipſa hominum authoritate aut numero, ſed perticia ſancitas: &, qvod miſerabili riſu digniſſimum putes, crudelibus edictis illæ ſectæ invicem ſæviunt: unos ſe cœleſtium rerum participes, exortes cæteros omnes eſſe. Forte in unam ſuperſtitionem conſenſerat cum duobꝰ liberis pater, è plebe vir, ſive vulgꝰ intra opum aut ingeniorum humilitatem æſtimes. Illi tres unam rempublicam ſectamq; faciebant. (& ſæpe non pluribus hæ religiones conſtant.) Tandem pervicacius inter ſe de divina re agentibus, deceſſit primum à filiis pater, non qvod meliora ſentiret, ſed diverſa: & ab illis de communione

ſan-

ſanctorum(nam ſic nugatores dicebant) ejectus eſt. Porro ſancti non his alii præter ſeipſos erant. Mox autem & diſciſſis mentibus alter fratrum alterum à cœleſti conſortio excluſit. Sic de anguſta eccleſia, & trium hominum numero definita, tres qvoq; eccleſiæ natæ ſunt; prodigioſo ſcelere, & in amentiam prono. Nec perfunctorie veſani pro ſomniis ſuis pugnant. Novæ indies ſectæ rapiuntur ad tribunal, in qvibus nihil ſimile præter unam contumaciam Judices vident. Fœda, indigna hominibus, ſentiunt. Non ullius præeunte veſtigio errantes, ſibi qvid credant authores ſunt: non tormenta perhorreſcunt; non ſalubribus conſiliis aut prudentiæ acqvieſcentes, igne qvoq; conſumpti, ſeipſi furori ſuo litant.

Jam vero peregrinis cum hoc populo agentibus ingens cautio eſſe debet, ne ex paucis, ac fortaſſe plebejis, totam gentem æſtiment: ſed neq; inſtituenda eſt ratio, qva mores tam diverſos excipiant. Ferox vulgus ubi vino aut ira incaluit, nonnunqvam ſuperbiam tumoremq; in hoſpitum injuriam vertit: In tanto turbine animorum eos per æmulæ ſuperbiæ contumaciam laceſſere velle, paulo aliqvid ſupra dementiæ malum eſſet. Nec tunc qvidem tempeſtivum eſt tuam cauſam fidentius orare in ſævo ægroqve tumultu; multo minus magnitudinem animi oſtentare defenſionem meditantis. Leni & placido qveſtu melius exarmaveris irruentes: ignobiles preces erunt, qvibus pri-

Digitized by Google

mum æſtum mitigare conaberis in furorem eûtium.

Nam hic torrens, ſi nullo obice irritetur, momento langvebit. Et hæc qvidem timidæ prudentiæ cautio adhibenda, ubi in oppidis agriſve multitudo in advocationem eorum qvi in te primi deſæviunt, aut concurrit, aut timeri certe poteſt. In ſolitudine autem, & ubicunq; non impari certamine potes ingruentes refutare, tunc exercenda eſt, ſaltem ad ſpeciem, vis animi contumelias non ferentis; qva terrebis non vera virtute inſultantes, & injuriam pati tam idoneus qvam inferre. Magiſtratus porro ac judices, peregrinorum qveſtibus faciles, haud inſultam popularium in illos injuriam ire ſinent; Si modo non peccaverit multitudo, qvam accuſari pronum, plecti autem ubiqve difficile, &, ut plurimum, nefas. Et adeo hoſpitalia tribunalia in ea gente erecta ſunt, ut, ſive externus actor ſit, faventes judices habeat, ſive uno crimine cum indigena reus, cive ad virgas furcamve deſtinato, ipſe interdum nihil acerbius jubeatur qvam è Britannia excedere. Patriciis qvoqve animus ad excipiendos peregrinos ſponte factus; & famam illius comitatis cum honeſto ambitu qværunt; ut neminem poſſit peregrinationis Britanniæ pœnitere, niſi averſis incultisq; moribꝰ in barbariem natum, aut indignum qvi Optimatum conſortio miſceatur. Cũ his tamen qvi ſui faſtigii gravem cultũ ipſo geſtu atq; verbis magnifice

ſice adornant,ex adverſo componendus eſt gradus ad certamen majeſtatis, ne te forte aut ex ſua gravitate, aut ex tua oratione æſtiment; qvæ non Italicæ Gallicæve humilitatis more demittenda eſt. Evileſces alioqvin apud homines non aſſvetos huic generi humanitatis per alternas blanditias mentientis.

Britannia in Septentrionem excurrente, Angliam Scotia excipit, inclyto ſceptro ſupra fidem & ætatem Regnorum cæterorum: qvippe viginti jam ſeculis ſui imperii fortunam in unius familiæ hæreditatem ſervavit. Centum & octo Reges à primo Ferguſio in Jacobum Britannicum numerantur; qvi tot Regibus Anglicam nobilitatem addens, nunc primum uno imperio omnes Inſulæ partes junxit.

Scotis animus ad humanæ conſvetudinis culturam facilis; corporis habitus ſupra multas gentes; cæteraqve cum Gallis communia, præter ſoli ubertatem. Nam regio ad Septentrionem porrecta, nec frumento ubiq; idonea, multis locis ſteriles montes habet, neqve illos ſaltem memoribus indutos, præterqvam ea plaga qvæ horridius in cœlum exurgens, ſylveſtre & barbarum cognomen incolis ſuis fecit. Fortiſſimæ tamen genti multum cibum, de avium, ferarumqve, armentorum etiam, & gregum freqventia natura paravit. Trecentorum cervorum, aut amplius, agmen videre non inſvetum Multo plures incolarum induſtria cogit ad venantium procerum voluptatem. Neqve

Digitized by Google

qve ex patriis bonis deſunt, qvæ advectis exterarum gentium mercibus ad neceſſarios uſus permutent. Sed inopiam æris nullo artificio emoliuntur. Sic in patria facillime degentes, etiam numeroſis clientibus graves; non in exteris locis ſimili cultu, & fortunæ ſuæ pari, vivere poſſunt. Nulli tamen magis memores ſuæ ſtirpis: adeo ut familiæ decus malint interdum ſua paupertate fœdare, qvam ſupprimere intempeſtivos titulos, & ſuæ cognationis parumper oblivifci. Nam in regione, virorum fœcundiore qvam frugum, neceſſe eſt clariſſimi ſangvinis multos in egeſtatem naſci; qvibus per diverſa terrarum qværentibus opes (nec alii fide, aut induſtria, præcellent) & ad præconia ſuæ nobilitatis obſtinatis, ſæpius audientium riſus, qvam lachrymæ & fides, acceſſit.

Ipſam autem regionem, in ſe qvoqve animoſam, paſſim inimicitiæ exercent, ſupra fas humanitatis aut odii etiam ſævæ. Qvippe per familias & cognomina diſcreti, ſuarum gentium Principes habent, illos qvi in antiqviſſimam familiæ hæreditatem ſucceſſerunt, Eos ita obſervant, ut vix patriæ charitas major ſit; & ad ipſos læſi confugiunt, patrocinio viribusqve ſuæ familæ uſuri. Ita ſæpe modica jurgia, & inter obſcuros, magnis & indignis motibus ſuffecerunt; dum utrimqve jurgantes apud illos ſuæ gentis Principes deqveſti, privatas contumelias in ipſarum fa-

milia

miliarum injuriam vertunt. Neqve rem modico ſangvine peragunt:Interdum in agmen & veluti aciem coacti deſæviunt, & inſita inimicitiarum vis in hæredes qvoqve abit. Cædem cæde repenſare decorum; incendia alternis ignibus vindicant: Nec aperto tantum Marte; inſidiis, fraudibus agunt. Nihil turpe aut ignobile, ſananti oculos inimicorum malis. Et hæc peſtis ſæpe Optimates evertit: ſive inter ejusmodi arma extinctos, ſive freqventiam ſtipatorum (nam ſuſpectam vim inimicorum ita ſubmovere neceſſe eſt) fere inopia, diſtractisqve fundis luentes; Etiam qvod ut plurimum regio arboribus caret, qvidam putant illorum odiorum facinus eſſe, dum adverſis facibus inimicorum ſylvas cremant, & privatis injuriis vaſtitatem patriæ faciunt. Sed hæc olim deflenda dolentius, cum indies iſta arma ſævirent. Nunc placidis rebus, qvam ſentire meliora, tam licet augurari. Qvanqvam enim tantum nefas ſubmovere non fuit in veterum Regum manu, proceribus fide clientum numeroqve ferocibus; tamen patriæ ſuæ hoc demum Jacobus Britannicus beneficium dedit. Is cum adhuc uni Scotiæ imperaret, hanc publici mali cauſam habuit in præcipuis regni curis. Sed pigebat illi peſti per partes, & plerumqve inutili ſolicitudine, occurrere; nec enim poterat ullis jurgiis vera pax ſtatui, niſi ſimul omnia componerentur; cum exempla ejusmodi criminũ,

Digitized by Google

illiſqve venia, neceſſitate temporum freqvens, omnes ſolicitarent ad parem audaciam, ſaltem ne timidas aut degeneres iras geſſiſſe viderentur. Semel itaqve & in perpetuum placuit hæc odia aboleri.

Ipſe Rex eorum rationem inivit, qvorum familiæ & rixæ eminebant. Precibus, & authoritate fractos, partim per ſe, partim per Senatus ſui delectos, ita reconciliavit, ut vix amplius in tota Regione tam aſſveti facinoris acerbitas nominaretur; Ingens opus, nec à ſapientiſſimo & diligentiſſimo Rege, niſi multo tempore & mira felicitate abſolutum. Jam biennium erat, ex qvo pacaverat Scotiam, cum ad Angliæ ſucceſſionem vocatus eſt; ingenti auſpicio ad hanc novam Scotorum ſanitatem; qvippe tot viribus auctum Regem nunc vero & ſalubri metu colentium.

Scotis præceps ad omnia animus qvæ ſpes ſemel perſvaſit, cui maxime credunt: Iracundia in promptu, ſed qvam facile poſt primos impetus mitigant. Qværere opes, qvam ſervare, meliores; Sive qvod indoles fortuna ſua major inconſultæ liberalitatis impetu laborat, amatqve opulentiæ famam; ſive patriæ more decepti, ubi ad nummos perveneriut, qvi in Scotia felicitati ſufficerent, jam de inopia ſunt ſecuri, neſciuntqve in unaqvaqve regione cum auri argentiqve freqventia ſumptus qvoqve & rerum precia convenire, ut nec facile ingens pecunia qværi poſſit niſi ubi effuſiſſime ſolet

ex-

Digitized by Google

expendi. Animi illis in qvæcunqve ſtudia inclinant, mirifico ſucceſſu inclyti, ut nullis major patientia caſtrorum, vel audacia pugnæ, & Muſæ nunqvam delicatius habeant, qvam cum inciderunt in Scotos. Etiam urbanis negotiis pares, ad omnis fortunæ vitæqve genera ſuam induſtriam aptavere. Vagis porro, nec ex dignitate peregrinantibus, adeoqve non alia nitentibus ope qvam ut ſuæ gentis hominum, qvi in externis regionibus ſibi divitias peperere, ineant domos, exigantqve veluti patriæ vectigal, nihil eſt ſuperba mendicitate deterius.

Inſula Britannicæ plagæ vicina, ſub eodem Imperio, Jerna antiqvis, mox Hybernia appellata, ſpatiis ingentibus diffunditur, navibus commoditate portuum facilis, neqve ex qvorundam incolarum illuvie æſtimanda. Qvippe multa felicitate colonos ex Anglia Scotiaqve invitat; humenti qvidem cœlo, ſed ſalubri, & qvod animalia veneno infeſta impune non hauriunt. Lacerti bufoneſqve ibi delati non vivunt: exportatæ arbores nullo ſitu concipiunt vermes, aut incuria araneas admittunt; qvamqvam & ſuas Hiberni araneas, ſed illas innoxias, habent. VVeſtmonaſterii ampla ſedes, ubi jus litigantibus dicitur, ex illis ſylvis trabes accepit, & efficta multa arte tabulata. Mirum dictu; araneis circum parietes pendentibus, vix ligno tam ſordidæ texturæ filamenta adhæreſunt.

Hy-

Hybernis, qvi ab oppidis cultuqve receſſerunt, mira cujuſvis aëris cibiqve patientia, paupertatis longo uſu. Victu parabili, ſemicruda fera, vel bove, ſatiant famem; cibum temperant lacte; fragiles domos ad altitudinem hominis excitant, ſibi pecoriqve communes. Et hoc in illa gente mirum: Amor deſidiæ reliqvas gentes emollit; Hybernos duravit ad bella. Qvippe per ignaviam fertiles campos illis colere, & ſerere, pene ignotum. Pabulo, & telluris genio ad armentorum alimenta, contenti ſunt. Artificia qvoqve non exercent, tanqvam maculantia nobilitatem qvam tantopere jactant. Ita turpi ocio exigunt vitam, & incommoda ex ea barbarie freqventia, patientia qvam laboribus malunt refellere; tantaqve eſt ignoratio deliciarium, ut nec ſentiant mala. Simplici veſte imbrem & frigora tolerant; venatibus ad celeritatem perveniunt, feris parem; feſſis vel nocte deprehenſis humus ſufficit; contectoſqve nivibus vel imbre diffluentes, prius ſaties qvietis qvam cœli injuriæ excitant; pulchra fortitudinis belliqve rudimenta, ſi non ex tam fœda ſegnitie. Et has ſordes ne in pace qvidem excutiunt, communione Anglorum, vel æmulatione Hiſpanici moris; vitamqve tot malis horrentem, veluti curis vacantem, diligunt, improba libertatis ſpecie capti, qvæ per diverſas fraudes variis gentibus illuſit. Illis animus ad ſua vitia obſtinatus, labori averſus & per hoc omni

omni frugi; acer ad furtum & prædam, omnemqve laborem qvi venationem imitatur. Et hæc qvidem ignava plebis mala. Optimates ſyncera fide multi, eximios animos dignis ſuo ordine virtutibus excolunt. Etiam qvi in urbibus degunt, aut amœnioribus plagis, non mediocri humanitate adornantur. Ita probant, feram illam populi partem, ſua ſponte barbaram, non Inſulæ fato in illa vitia factam eſſe.

CAPUT V.

Germaniæ ritus: & Belgii, cui hodie Germaniæ inferioris nomen.

RHenus flumen ab Alpium radicibus per Belgarum fines Oceano illabens, qvam olim incipiebat Germaniam, hodierna imperiorum nominumqve mutatione auctam interfluit. Ampla regio, & à Gallia Alpibusqve ad Sarmatas & Pannones pertingens, in diverſos Principes & Reſpublicas, diſtributa eſt. Olim ſylvis & incolis fera, nunc oppidis paſſim inſignis: nemoribus qvoqve, qvibus immenſis tegebatur, ad uſum decuſqve caſtigatis. Vitem alit, qva in primam excurrit Italiam, ſupraqve inumbrantes Rhenum colles, in Pannoniam qvoq; declinans, & aliqvot præterea locis, ubi humus propitiis collibus vel tepore fluminum mitigatur. Multa deinde abiete, in montibus, ſylviſqve, frigentis plagæ arena abundat. Pene mediam Iſter interſecat, in Europa fluminum Princeps, maremq; alveum
in

in annuorum pontium ruinam attollens. Ripas amnis celebres qvidem urbes, ſed paucæ, nec pro fluminis nobilitate, inſigniunt. Rhenus, Albis, & pleriq; deinde jam ab antiqvo celebres fluvii totam qvam lata eſt Germaniam permeant. Regio diverſoriis non inculta, qva Alpes latus tegunt, totoqve Iſtri curſu, & qva labitur Rhenus, Mœnuſqve, & Moſella, tanti fluminis incrementa: eadem, qva ad Oceanum ſpectat, aut introrſus à præcipua ac publica viarum celebritate divertit, ſqvalentibus hoſpitiis, totoq; vivendi genere, multum ſui illius genii retinens, qvem antiqvi ſcriptores notaverunt. Urbes tamen non indignæ ſua fama: foro præcipuè compitiſq; ad munditiem exactis: porrectis qvoq; domibus in altum & æqvale faſtigium, & fragilem materiam celante pictura.

Interiora ædium non pari artificio ad uſus aptata ſunt. Lectos ſternunt in ſemota ac plerumqve obſcura ædium parte. Caminis, ut plurimum, non utuntur. Fornaculas ad levamen frigoris malunt; qvas intextas tricliniorum parietibus pro conditione aëris ignibus complent; ſed hic calor pleriſq; advenarum moleſtus eſt, qvod & capita inexpertis vaporibus gravet, & illinc in publicum prodeuntibus, laxum corpus atq; omnis auræ impatiens, exhorreat. Præterea ſi remittere ignis incepit, hoc genus hypocauſta ingratis odoribus ſpirant; ea maxime in qvibus conviyantur, ubi

ex-

Digitized by Google

expreſſæ confuſæqve tot dapium nebulæ exæſtuant; vino qvoqve, ut illic aſſolet, qvam epoto tam effuſo. Neqve in hypocauſtis modo, ſed & in cæteris thalamis qvoqve atqve tricliniis, fœda multis Germanorum & confuſa rerum incuria: ideoqve advenis in hæc penetralia admiſſis aër gravis.

Immenſa cupiditas potus, jam confeſſo vitio, ideoqve magis libero, illam gentem infeſtat. Nec ad voluptatem tantum hæc Thracica libido eſt, ſed in parte comitatis, & pene diſciplinæ. Venalis qvorundam Principum gratia pretio tam infami, ſive qværentium comites vitiorum, ſive legatis, advenisqve, hoſpitalem parantium menſam. Nam Germani nulla comitate ſvavius, qvam longo nec ſobrio convivio, peregrinos credunt excipere; & tunc veriſſimam ab ipſis hoſpitibus benevolentiam in ſe expromi, ubi mutuis poculis inundari non abnuunt. Id illic ſumma urbanitas, & coëuntibus prima amicitia animis in fœderis locum.

Forte ſtipendiarium è Germania militem Tribuni in Gallias, & ipſi Germani, adduxerant, Regi operam ſuam navaturi. Ex his unum vir inter Gallos clariſſimus vocavit ad cœnam, gnarus utiqve qvam precioſum eſſet amicitiæ pignus qvod bibendo cum Germanis ſancitur. Itaqve hominem largiori potu invitavit ad hilaritatem convivii; crebræ poculorum formæ & bibendi rationes commeabant,

cum

cum Germanus, ſive in experimentum benevolentiæ, qvam hoſpes præferebat, ſive qvod langvidum in bibendo certamen averſatus, ſtrenuam victoriam qværebat, laceſſito Gallo præit, exſiccatqve ingentis molis ſcyphum: neqveGallus conterritus mirantibus nobis ſurgit; &, Ut ſcias, inqvit, te in amicum incidiſſe, non modo conditionem, qvam feciſti, non recuſo, ſed ecce & in benigniſſimam litem mutua vice laceſſo. His dictis, poculum primo, in qvod erat provocatus, perpetuo ſpiritu haurit; idemqve iterum ingeſto mero plenum in hoſpitis gratiam jam tumentibus membris infundit. Delectatus tam prolixi amoris indiciis ille Tribunus, in pedes vix tum patientes oneris ſurgens; Tu vero, inqvit, nec putes collocatam in ingratum tantæ amicitiæ operam; ſcis non parvam militum manum ſub ſignis meis eſſe. Hos ego totis duobus menſibus in caſtris habebo, veſtro ærario nihil graves. (qvandoqvidem id jam temporum iniqvitas abſumpſit.) Stipendium deinde ſi placet, & licebit, perſolvetis. Ad tam grandem unius poculi mercedem tum ſubito qvidem horrore ſtupuimus; ſed multo deinde amplius cum promiſſo fides eſſet. Apud hanc gentem aperti mores placent, & qvi Baccho libertatis nomen impoſuerunt. Omnem ſpeciem reconditi aſtus odere; ſive qvod fideliter non tegunt arcana, cum mero ſolvuntur; ſive qvod animi in illis corporibus plerumqve ſentiunt

tiunt ſe retuſos, & aciem cæterorum, tanqvam in ſe intentam, moleſtiſſimo timore ſuſpiciunt.

Rerum publicarum Magiſtratus, ex civium ſorte delecti, non qvidem ſublimis elegantiæ mentem efferunt ad Tribunal, ſed diligentia efficaci inhærent parentum inſtitutis. Faciles autem ad imperantium nutum populi, etiam ſæpe ſuis Magiſtratibus de Religionibus credunt; & vix ſacrorum ritus, qvos Princeps Civitasve probaverit, videas ulla privatorum religione aut pertinacia inqvietari. Mala qvæ Angliã, &, qvamdiu inter hos æſtus luctata eſt, Galliam jactaverunt, hæc miſerabilis incuriæ pene dicam felicitas evaſit. Auſtriam tamen exceperim, ſcilicet pene exeuntem de Germanico cœlo, nec qvæ ut nomine ita priſcorum ingeniorum ſorte excidit. (pars enim Pannoniæ priſcis fuit.) Bohemiam qvoqve, non hac primum ætate infelicibus circa Numinis cultũ litibus in ſe converſam: Sed & illa qvanqvam in Germaniæ ſinu, tamen ab ipſius corpore exſecta eſt lingva, moribus, legibuſqve diverſis.

Litteræ in multis locis cultæ inter homines minus ſciendi avidos qvam docendi. Plura qvàm legerint, ſcribunt: & ſuam famã ex voluminum, qvæ edunt, numero aut magnitudine æſtimant.

Vis mentium ut opaca, ita ad æternitatem laborum eſt robuſta, ut cæteri melius qvidem ſci-

Digitized by Google

ſcire, illi vero plura poſſint. Ex Optimatibus multi, qvi ſuis opibus moribuſqve contenti, unam Germaniam aut viderunt, aut mirantur, licet ſuo judicio graviſſimæ prudentiæ conſcii humanitatem noſtri ſeculi parum habent.

Verba illis ſimplicitatis antiqvæ, neqve ſcientiarum vis hodiernæ ſapientiæ coloribus cincta. Peregrinandi gens avida, & exterorum morum, dum ſe receperit domum, aut ſimulatrix aut retinens. In eorum ſedibus inoleſcere peregrinos aut ad dignitates pervenire, inſvetum: & pene contumelioſum apud illos nomen eſt, qvo externos appellant.

His moribus oneratam Germaniam, ſuæ dotes & magnitudo virilium virtutum abſolvit. Ignota ibi perfidia, etiam in venali fortitudine ſtipendia merentium. Ne ingenium qvidem fraudis aut odia ſub amicitiæ titulis latent; & omnino ingentia ſcelera verecundi populi ſimplicitas ignorat. Parca & in furtorum ſuorum tenebris merſa libido: non, ut alibi terrarum, palam inter titulos atqve ludos exultantis juventutis. Nam & prope ad muliebris pudicitiæ ſimilitudinem viri qvoqve hanc peſtem aſpernantur. Prudentia autem ut non illic ſubtilia ingenia paſſim habet, qvorum artificio deducatur in confinium doli: ita veris maturiſqve judiciis inſidet, qvæ & facile caveant ſuis rebus & alienos errores deſpiciant.

Ne-

Neqve deſunt altiſſimæ mentes, in qvibus patriam gravitatem vividi & excitati acuminis felicitas temperat; Præcipue ſi validum ingenium diu peregrinis artibus moribuſqve miſcuerunt. Gens armis egregia, & qvæ pacem ferre poſſit. Tarde & cunctantibus conſiliis ad tumultus concitantur: ſed excitos longa tempeſtas, & hominibus digna, exercet. Populus æris ferriqve tractandi peritia, & per mille artificia ducendi, inſignis eſt. Typographiæ inventum, pulveriſqve nitrati, illis ingeniis Orbis debet, ambiguo prorſus beneficio, & qvo tam pernicies mortalium qvam utilitas, ſeſe humanis rebus ulterius inſinuavit. Candidi animi, virtutes aliorum, factaqve, aut inventa, maxime abſentium, non maligno & tumido livore delibant, ſed ſinceris laudibus ac propemodum immodicis attollunt.

Sed nihil in ea gente magnificentius, qvam qvod nomen ſummi imperii Aqvilamqve ſibi habet: tanqvam Romam Germania vicerit; & provinciarum ultima, qvæ Italico jugo acceſſit, jam ſit ſola in qva nomen atqve reliqviæ fortunæ Romanæ acqvieverint. Tanti nominis ſancta Majeſtas, nulla ſociorum Principum æmulatione corrumpitur, Regeſqve, qvanqvam viribus ſæpe majores, ſponte Imperatorio culmini concedunt. Olim qvoqve illi ſummæ appellationis faſtigio inerant dignæ vires, qvæ paulatim emarcuerunt velut fatali ſenectute. Qvippe domeſticis bellis, tum nimia

mia Optimatum potentia, deniqve qvod non naſcendi ſorte, ſed per ſuffragia defertur hæ dignitas, datus ad terram Imperii vigor venerabile ſpecimen in hæc ſecula magis cætero rum pietate qvam ſua fortitudine ſervavit. Inter cæteras hanc præcipue excidentium virium cauſam invenias, qvod ipſi Optimates nimii patrimoniis, tum Imperatorum beneficio au ƈti, commiſſas ſibi qvondam Provincias tan dem in Principatus mutavere, & ne non ali qvid ſupra Imperatorem eſſent (qvi non ju ſuccedendi, ſed ſuffragiis, fortunam ſuam de bet) etiam ſuæ hæreditatis fortuna in ſobolen tranſeunte. Hoc modo gentium & populo rum mentes, qvas vis qvædam ingenita ad ſuo rum Principum cultum advertit, antea in u nius Imperatoris reverentiam intentæ, ad iſto vicarios, & mox dominos, acceſſerunt: pro piori ſcilicet vel periculo, vel utilitate. Ita cœpta, inſitaqve deinde, Purpuratorum po tentia, totam Imperii molem exhauſit; Pri mumqve qvod è Gallia ſupererat, mox ipſa Italia, fons nempe imperii, tum validiſſim Germaniæ partes; veluti de ſuo corpore exc ſæ, in diverſos animos, ipſa dominantium va rietate numeroqve abierunt. Galliæ, Britan niæqve, id eſt veriſſimis regnis, longe alia ra tione proviſum; exterminati Numinis conſ lio, regnantumqve induſtria. Optimates, qvo rum ſuſpeƈtæ vires erant. Nam qvis porro re gibus locus, ſi Neuſtriam, Armoricos, Aqv

ta

taniam, Æduos, Arvernos, Pictones, Provinciam, atqve Campaniam, ſui ut qvondam Reguli, Ducum titulis, Comitumve, obtinerent, viribus ſuis tuti,& veluti precario obſeqvio Regem minorem tantum non deſpicientes? In Britannia autem formidabiles Ducum opes, Comitesqve Palatini,regio propè jure, factionibus & clientelis graves, qvibus regnum cladibus miſcuerunt? qvam ſæpe in Reges atroci conjuratione certarunt? Nulla hodie certior Regni ſalus, qvam qvod eorum potentia, ſtirpesqve depreſſæ, regni nervos in unum contulerunt.

Hanc igitur deſcripti Imperii cladem antevertere Imperatores debuere, cum ſe primum immodicè Optimates efferrent. Nunc autem inveteratis rebus, adeoq; compoſito Imperio, ut ex his ipſis Proceribus potiſſimum conſtet, velle iisdem potentiam extorqvere, intempeſtivum ac inane facinus eſſet, tot vindicibus ejusmodi dignitatum in communis decoris ſecuritatem coituris; maximè cum tam jure hodie ſuis Provinciis potiantur, qvam Imperator ſummæ rerum præfectus eſt. Conſenſu videlicet eorum qvi potentiam tradidere; tum poſſeſſione ac tempore, qvo omnia Imperia, plerumq; ab initio aut violenta, aut invalida, legitima eſſe cœperunt.

Sed qvod expiranti Imperio malorum ſummum fuit, imitatæ Procerum morem plurimæ urbes, ſe qvoqve velut in ſingulares respubli-

caſ collegerunt. Leges ſibi dixere, certoſqve magiſtratus; &,ne dubites ab antiqvo receſſiſſe officio,ſibi nomen libertatis in iſta ſeceſſione fecerunt; mutuis qvoqve inter ſe fœderibus ad auxilia, & afferendum jus repentinæ majeſtatis. Sic illa regio, qvæ ſub uno ſpiritu, unoqve Rectore, par toti Europæ eſſe poſſit, viris, urbibusqve inclytis, & digna in qvam Romanæ fortunæ ſpecies tranſierit, jam vix agrum urbemve inveniat, qvam ſuo Imperatori pleno jure cum Imperio tradat. Neqve enim aut Reſpublicæ, aut Dynaſtæ,in ſuis arcibus Imperatoris præſidia regnare patiantur;neqve inveniat tam auguſta appellatione dignatus, in tot oppidis, ubi cum civium venia habitet. Hoc dulci publicoqve errore, ſuæ patriæ majeſtatem exarmarunt. Neqve enim Septemviri,qvibus nominandi Imperatoris patrio more conceſſum jus, alium qvam ingentis potentiæ virum, & qvi vel opulentis ditionibus, vel purpura etiam ſceptriſqve emineat, Cæſarem dicere debent. Sola virtus atqve nobilitas hæc ſuffragia ferre non poſſunt. Ubi enim conſideret Imperator, niſi jam illi antea extra Imperium ſedes? ubi Regia, qvæ tantæ majeſtatis titulos excipiat? Ægre alicubi habitare paterentur, qvem ut plurimum amant abſentem venerari. Qvod ſi fortiſſimæ gentis fatum delecto Principi totam provinciam regio more habendam permitteret,tunc indomitis viribus de ſuo corpore inveniret illi ſceptro idoneos unam-

unamqve in comitiis virtutem reſpicere cogeretur.

Igitur Imperatori in omnes eſt, ſed certa & caſtigata, potentia. In civilibus litibus ad eum ut plurimum provocatur. Capitalia judicia Dynaſtæ, atqve Reſpublicæ, ſæpe ſuo jure exercent. Is comitia Imperii cogere, bella indicere, de ſummis inter ipſos Dynaſtas controverſiis judicare. Ingruentibus bellis milites & pecuniam imperat: ſi imperare putes, qvod non aliter qvam aſſenſu civium tollit.

Principes, ut in ingenti regione, permulti. Sed diviſæ inter agnatos ſingularum familiarum opes ingentium titulorum magnitudinem ſæpe non æqvant: qvippe haud multo ſecus Provincias atqve Dynaſtias qvam privatæ ſortis hæreditatem dividunt. Eo modo Saxoniæ Principatum forte plures hoc ſeculo fratres inter ſe ſpargebant: & qvoniam res ardua erat, legum & conſvetudinum periti his advocantibus advenere; qvibus in conclavi ſedentibus, cum litigantes fratres adeſſent, emotæ mentis vir, ſed innoxia jucundaqve inſania conſvetus delectare audientes, in id ſecretum perrupit, qvem grandior natu ex Saxonicis fratribus intuens,(nam is illius aulæ cibisqve aſſveverat) Vis autem & tu, inqvit, ſententiam dicere de hercifcundæ familiæ rebus? At ille, Et qvidni, inqvit, velim? Expectaverant omnes ab amente ridiculi leporis venuſtatem. Igitur rogare perſeverant, ne in tanta re ſuum conſilium deeſſe

pateretur. Sed ipſe negabat, niſi veſtis qvalem Juriſperiti induebant ſibi daretur, tantæ conſultationi miſceri; cum illa ſe ſapientiam eſſe ſumpturum. Hilarior genius omnes invaſerat: Adeo ut ipſius qvoqve herus, non ſine maximo riſu, juberet, de penu ſua produci ſuffultam pellibus togam, injiciqve cupienti; qvam ut ille curioſe aptavit, bis terq; per triclinium ſpatiatus, rogare dominum cœpit, ecqvid ſe illa veſtis deceret. Egregie, inqvit: ſed ſupereſt ut his rebus, qvæ inter nos agitantur, tua ſapientia modum imponat. Ille brevem in ſe moram eſſe reſpondit; in proximum conclave paulisper abiturum: illic ſe melioris ſapientiæ ſpiritus ad conſilium arceſſere velle: Cum eo ſeceſſiſſet, adduxit repente oſtium, ne qvis arbiter prudenti neqvitiæ interveniret; exuitqve illam togam, & gladiolo qvo erat accinctus, ab humeris ad fimbriam in longas & exiles partes exſecuit. Ita laceram cum ſibi iterum injeciſſet, reſerat fores, pervenitq; ad dominum, & intueri rurſus jubet qvam ornatus incederet. Iracundia arcuit riſum, qvia precioſa erat veſtis qvæ ita in partes perierat, &, O te vecordem, inqvit, flagellisqve ſcindendum! nihil vero timuiſti dominicæ veſti furioſas manus afferre? Neq; ille conterritus, Ridiculum, inqvit, cum vos multo periculoſius inſaniatis, tam graviter mihi iraſci. Hæc eſt veſtræ fortunæ imago qvam indui; multoqve ſtolidius Saxonicum principatum perditis qvam ego

go hanc togam. Incolumis me decebat; ridetisqve diſcerptam. Ita Saxonia integro corpore viget, armis & opibus gravis; cum eam per partes laceraveritis, nemo priſtinam dignitatem agnoverit.

Germanorum Principum divitiæ, præter aliqvot vectigalia, aut tributa, plerumqve ex gregibus armentisqve ſunt, agri qvoqve fœcunditate, qvem ut maxime ſpontanea nec redempta ruſticorum opera exercent. Hoc modo ſuas opes, & annuæ pecuniæ numerum, non poſſunt definire; cum ſit ex mutabili annonæ precio æſtimanda. Nobilitati magna & ſuperſtitioſa ſui generis cura eſt; & maculari veterum ſangvinem putant, ſi ad novam imparemve familiam, matrimonii conſortio acceſſerit: nec in multas ſtirpes hæc nota eluitur. Qvippe, ad Patricii generis ſincerum documentum, in utraqve parentum ſerie octo ex majoribus numerant, in qvibus hæc inæqvalis conjugii labes non hæſerit. In conferendis ſermonibus unicuiqve hominum ſorti deſtinatos titulos & loqvendi normam habent. Ea negligere, aut incurioſe confundere, magna religio eſt. Nec ulla gens tot conceptis formulis agit; etiam eorum memoriam fallentibus, qvos à puero illa ars & tot diſcriminum ſuperſtitio exercet.

In illius Belgii parte, qvam ſuo nomine Germania invaſit, ſunt ferè illæ provinciæ, qvæ ſub Burgundica olim ſtirpe unum corpus

patererur. Sed ipſe negabat, niſi veſtis qvalem Juriſperiti induebant ſibi daretur, tantæ conſultationi miſceri; cum illa ſe ſapientiam eſſe ſumpturum. Hilarior genius omnes invaſerat: Adeo ut ipſius qvoqve herus, non ſine maximo riſu, juberet, de penu ſua produci ſuffultam pellibus togam, injiciqve cupienti; qvam ut ille curioſe aptavit, bis terq; per triclinium ſpatiatus, rogare dominum cœpit, ecqvid ſe illa veſtis deceret. Egregie, inqvit: ſed ſupereſt ut his rebus, qvæ inter nos agitantur, tua ſapientia modum imponat. Ille brevem in ſe moram eſſe reſpondit; in proximum conclave paulisper abiturum: illic ſe melioris ſapientiæ ſpiritus ad conſilium arceſſere velle: Cum eo ſeceſſiſſet, adduxit repente oſtium, ne qvis arbiter prudenti neqvitiæ interveniret; exuitqve illam togam, & gladiolo qvo erat accinctus, ab humeris ad fimbriam in longas & exiles partes exſecuit. Ita laceram cum ſibi iterum injeciſſet, reſerat fores, pervenitq; ad dominum, & intueri rurſus jubet qvam ornatus incederet. Iracundia arcuit riſum, qvia precioſa erat veſtis qvæ ita in partes perierat, &, O te vecordem, inqvit, flagellisqve ſcindendum! nihil vero timuiſti dominicæ veſti furioſas manus afferre? Neq; ille conterritus, Ridiculum, inqvit, cum vos multo periculoſius inſaniatis, tam graviter mihi iraſci. Hæc eſt veſtræ fortunæ imago qvam indui; multoqve ſtolidius Saxonicum principatum perditis qvam e-

go hanc togam. Incolumis me decebat; ridetisqve diſcerptam. Ita Saxonia integro corpore viget, armis & opibus gravis; cum eam per partes laceraveritis, nemo priſtinam dignitatem agnoverit.

Germanorum Principum divitiæ, præter aliqvot vectigalia, aut tributa, plerumqve ex gregibus armentisqve ſunt, agri qvoqve fœcunditate, qvem ut maxime ſpontanea nec redempta ruſticorum opera exercent. Hoc modo ſuas opes, & annuæ pecuniæ numerum, non poſſunt definire; cum ſit ex mutabili annonæ precio æſtimanda. Nobilitati magna & ſuperſtitioſa ſui generis cura eſt; & maculari veterum ſangvinem putant, ſi ad novam imparemve familiam, matrimonii conſortio acceſſerit: nec in multas ſtirpes hæc nota eluitur. Qvippe, ad Patricii generis ſincerum documentum, in utraqve parentum ſerie octo ex majoribus numerant, in qvibus hæc inæqvalis conjugii labes non hæſerit. In conferendis ſermonibus unicuiqve hominum ſorti deſtinatos titulos & loqvendi normam habent. Ea negligere, aut incurioſe confundere, magna religio eſt. Nec ulla gens tot conceptis formulis agit; etiam eorum memoriam fallentibus, qvos à puero illa ars & tot diſcriminum ſuperſtitio exercet.

In illius Belgii parte, qvam ſuo nomine Germania invaſit, ſunt ferè illæ provinciæ, qvæ ſub Burgundica olim ſtirpe unum corpus

bello, nuptiis, ſucceſſione fecerunt; mox ad Hiſpanum conjugii fœdere delatæ, & ſummum illius gentis robur, ſi tam pati abſentis Principis cruda imperia, qvam præſenti parere potuiſſent. Sed ex his populis multi durius hac ætate ſe habitos qveſti, reſciſſis concordiæ vinculis, qvibus cum Principe, ac inter ſe, tenebantur, acerrima tempeſtate, & ad Europæ terrorem idonea, inhorruerunt. Per hos motus pars ſibi libertatem armis fecit, & cæteri ſive domiti bello, ſive antiqvum dominorum nomen reveriti, in Principis fide manſerunt. Qvi Hiſpanorum Imperium aſpernati in Rempublicam ſeceſſere, ii maxime ad Oceanum colunt, ad exteros populos nomen à præcipua inter illos Batavorum gente ſortiti. Neceſſaria poſt defectionem audacia, rem nauticam curavere. Inde robur, atq; opes, omnia littora ſcrutantibus, & per hos infeſtum Hiſpaniæ mare. Statimq; aucta oppida, & ex qvotidianis prædis divitiæ. Acceſſere ex Gallia, Angliaqve, auxilia, in mutuam tam eorum qvi juvabantur utilitatem, qvam illorum qvi juvabant. Alii ſub Hiſpaniæ ſceptro poſiti, nomen qvoqve à Provinciarum una duxere, & per Orbem Flandrorum appellatione cenſentur. Diſtinctis in hæc duo imperia populis, idem tamen genius, iidem mores manent. Candida qvidem, ſed veluti cœli vitio depreſſa ingenia, qvæ etiam gravius bibendi intemperie ſtipant, ſive hanc ſitim fortuna terrarum, & ex majoris Ger-

Germaniæ vicinia velut ſpiritus, ſive mos educandæ infantiæ accendit. Qvippe adhuc ab ubere pendentibus, qvo paulatim lactis deſiderium minuant, lagunculas ad ſimilitudinem uberis effictas, & hordeaceo potu plenas tradunt in manu. Tum rudis & incurioſa ætas ſubinde ad os referens tarde meantem potum, ſugendi ſimilitudine capitur, tum etiam innocentis ocii faſtidium levat. Nec utilitate res caret, ſi ex primis incrementis rem æſtimes. Qvippe valida membra, ſuccoq; lætiſſimo ad venuſtatem florentia, ita inſtitutam infantiam decorant. Sed aſſidua bibendi ratio, ipſo uſu in perpetuam voluptatem tranſiens, ſubinde palati aviditatem ſolicitat, ſemper utiq; poſt hunc morem aut natantem aut arentem. Accedit illius potus conditio, non ad diluti vini confvetudinem ſitim ſatians; ſed craſſo liqvore identidem faucibus relinqvens qvod ſuccedente potu diluendum ſit. Illa tamen perpotandi dulcedine (qvod mireris) in ſegniciem non merguntur obrutæ mentes: Sed ultra cæterarum gentium ſedulitatem, mercaturæ, artificiis incumbunt. Aſſvefactis ſcilicet robuſtisq; corporibus, illi vitio pares ſunt, & hauſtas inter convivia nebulas mirabili felicitate exolvunt; adeo ut in multam noctem producta temulentia poſtero mane ad negotia vacaturis pigritiam non imponat.

Nulli ad vilium artium induſtriam meliores. Ocium plusqvam Attica ſeveritate multåverunt.

rare. At Proceres Hiſpanicæ ditionis, plus ſcilicet ſtimulis aularum exercentur & Belgicos animos imperantis populi moribus miſcent. Hinc veluti gemina illis indoles, variatumqve, ac pene diviſum, per diverſiſſimos affectus ingenium. Sed inter cæteras cupiditates, præcipua honorum libido eſt. Titulos, ac nomina per adulantium aſtus inventa ad diſcrimen dignitatum, anxie ambiunt ac tuentur. Neqve ulla re magis tibi eorum animos conciliaveris, qvam cum arte & honore compellando. Blandientibus faciles, largiqve honorum, dum majores expectant. Ita callidæ laudationis fraudem, vera ſimpliciq; gratia remunerantur, niſi qvod inanibus cauſis ad amandum concitatos, ſæpe idem impetus mutat; vana forſitan ſuſpicione contemptus usqve ad odium qvoqve averſos.

Vulgus in illis utrimq; Provinciis, ſpeciem libertatis, & vana paritatis indicia, plus ipſa libertate æſtimat. Et hinc artes, qvibus facile capi poſſit. Non dedignari ruſticos jocos, per viam annuere comeſſantibus, &, cum multum emineas, ipſis tamen nihil auferente, nec multum duratura humilitate, miſceri. Gvilielmus Auriacus, ſummorum conſiliorum vir, plus hac arte qvam ulla acie Ibericas opes afflixit. Agreſtes Batavorum pleraqve oppida ad Oceanum incolebant; haud dubie deficientis ab Hiſpano Belgii ſummum robur, & utriusq; ſolis divitias fatigaturum: nam urbes natura

ſituq; impeditæ, non operoſo munimento poterant ad inexpugnabile robur educi. Sub prima igitur defectionis initia, Gvilielmus popularitatis novitate animos omnium in ſe convertit, reputantes qvanto meliori conditione, qvam ſub ipſo Rege viverent, ſub auſpiciis ducis, ſibi faſces & imperium debentis. Qvippe ab aratro aut navigio inculti, adibant nec majeſtate nec ſatellitio gravem. Ipſe altiſſima calliditate gaudebat, non ſe per invidioſa nomina ab obviis objectisqve, ſed & Gvilielmum interdum appellari; gnarusq; qvo potiſſimum modo ſuæ gentis affectus impellerentur, nullam ſalutantium vilitatem alto aut incurioſo ſupercilio obibat. Excepta vox in adulationem caſtigantium humanitatem ſuam; hominem bene emi, qvi ſalutatione conſtaret.

CAPUT VI.

Italia, & Italorum indoles.

ITaliam inter exiguas olim aqvas, qvæ Rubiconem faciunt æſtimatam, nunc Alpium clauſtra propius ad naturæ mentem definiunt. Tellus multum ſuis bonis, ſed amplius propitiæ famæ debens. Olim Græcorum coloniis ad Orientem celebrata; tum magnitudine Imperii, qvo illuſtrius nulla ætas aſpexit, & ſuorum ingeniis culta; nunc etiam poſt exciſos Romanæ magnitudinis nervos, adhuc multis gentibus manet omnis vitæ & inſtitutionis exemplum. Ibi lævigari juventutem, ibi humanitatem

tatem velut ludum aperire, noſtri homines arbitrantur. Ipſa nomina urbium, locorumqve, tot hiſtoriis fabulisqve vulgata, ad ſtuporem imperitorum valent, ſemperqve aliis ſyncerius qvam ſibi credentium. Hoc mortalium favore, & Italiæ mala teguntur, & bona ſpecioſiora ſunt. Nec dubium qvin aliqvot locis amœna ſit ſupra cæterarum regionum felicitatem; qva Benacus maſculis undis per montium clauſtra ludit, qva Avernus, Puteoli, Cumæ, laſciviunt. Etiam qvicqvid Gallico nomini Longobardi eripuerunt, ferme æqvis & irriguis agris, pulchritudinem ſuam habet. Sed ſi totius Italiæ fortuna cum vicina conferatur Germania, Galliaqve, & ad Septentriones pertinente Britannia, tunc fortaſſe & erubeſcemus, qvod prævaricatione noſtra, qvi tantam illius famam ultro alimus, dotes premat noſtrarum regionum non inferiores.

Tellus freqventia montium aſpera, aut nimio & maxime ſterili æſtu torrens. Solum in plerisqve locis aret, & qva ſegetes patitur, freqvens rubiginis tabes crudas fruges corrumpit, aut incuſſa turbinibus grando. Ne qvidem paſcuorum magna vis, improbo vellere, ciboqve pejore. Et vix unqvam ubertas Italiæ ſuis alumnis per triennii continuam felicitatē ſatisfecit; multo minus ſuffectura, niſi frugalitas, cœliqve conditio multum cibum aſpernantis, parca & ſobria convivia temperaret. Variorum generum arbores, qvæ ſub noſtro-

Digitized by Google

rum ſyderum manſvetudine largo proventu ſe onerant, ibi nimio Sole conſumptæ, invalidos & vix utiles fructus edunt. Malis autem aureis, punicisqve, præfervida regio, & diverſa ficuum ſtirpe, ad ſuorum æſtuum levamen abundat: qvæ nec neceſſaria ad humanos uſus ſunt, & per Orbem circumlata, plus noſtris deliciis qvam precio ſuo merent. Nam olivas, qvanqvum ibi inter tria maxima humani generis commoda (cum ſegete vinoqve) numeratas, maxime ex ſuarum regionum conditione æſtimant, in qvibus paſcuorum vitio ſiccæ boves, exilia ubera, aut olida, mulgentibus tradunt. Carnes, ſi pauciſſimas excipias animalium ſub ſole pervicacius durantium, à noſtrarum menſarum deliciis pene in alios ſapores degenerant.

Ut jam illa Paraſitorum gula, Græcas Romanasqve comœdias piſcium commendatione implens, pro illarum ſedium ſorte non parum videatur ſapuiſſe.

Urbes eximiæ, amœnis, ut plurimum, locis conditæ; Domus non è fragili materia, hæ præſertim qvas Palatia appellant, plus interdum ſua mole ſpectabiles qvam ad habitantium uſum aptatæ. Vario marmore, ac interdum auro nitent; faſtigia ingenti opere in altum producuntur. Exeſæ ſtatuæ precioſis locantur umbonibus, haud raro ſolo vendentium mendacio debentes qvod tam ambitioſe emineant. Qva vero parietes laxantur in

ſene

feneſtras, non par reliqvo artificio ædibus decor eſt. Nam plerumqve aut carbaſi vile textum, aut inunctæ oleo chartæ id ſpacium amplectuntur, qvod recipiendo lumini deſtinant; qvæ nec in publicum decent, & eorum oculos qvi ſunt in ædibus, intra triclinii aut porticus fores, tanqvam in cuſtodia, coërcent; longè à Britanniæ aut Galliæ cultu, qvo muri ad feneſtras aperti vitro junguntur, libero ad exteriora conſpectu, lætaqve trepidantis, ut ſolet, ſplendoris imagine. Templa autem (nam in tantæ famæ parte ſunt) nec totam advenarum expectationem implebunt. In imaginibus, ſignisqve, ſummus decor. Nihil aris formoſius. Purpuram, ſericumqve, inter gemmas, & metalla, pro vilioribus ornamentis numerant. Solum omnis artificii pavimentis effulgens diverſo marmore miſcetur, qvod per idoneos colores vel imaginem florum reddit, vel in volucrum pecudumqve ſpeciem conjungitur. Columnæ etiam ex marmore, ingentes, & pene ad illius lapidis vilitatem. Sed tam opulenta pulchritudo non ad ultimum venuſtatis pervenit, faſtigiis ſcilicet plerumqve non editis, & nunqvam libero ſole in obſcuras ſedes admiſſo. Feneſtræ multo ferro, & ipſa picturarum denſitate inumbrantur: ſi qvam Ædem vel fores opportunæ, vel viciniæ libertas illuſtrat, etiam appoſitis velis, pariete interjecto, tanti ſyderis munus repudiant. Adeo religionis ſenſum putant triſtitia

Digitized by Google

noctis elatum, & per lucis jucunditatem exſpirare. Qvicqvid vero peregrini de publicis illis operibus credant, certe privatas hoſpitiorum ſordes, ac plurimum egeſtatem non ſine triſti ſenſu & mirantur, & oderunt. Qvippe in diverſoria delatos, jejunæ ſqvalenteſqve epulæ inter aviditatem & faſtidium dividunt. Tum tricliniorum ſitus; tum culicum, cimicumqve omni genere infeſta cubilia. Acer inde diverſitor, & inclementis hoſpitii gravis merces.

Sed alia illi regioni blandimenta fortuna invenit, qvibus adventantium ſtudia caperentur. Nam aut publicus error, aut propitium Italiæ fatum, ex omni Europa ibi juventutem propellit; mutuo in tanta freqventia ſolatio, qvod cum ipſi ſibi debeant, huic tamen imputant terræ. Sive igitur tuæ gentis homines amas, ibi freqventiam invenies; ſive te aliorum delectabit conſortium, in tam numeroſis diverſarum regionum cœtibus erit qvoqve qvod deligas: præcipue qvodam animorum commercio peregrinos alligante, ut interdum ad amicitiam plus valeat hoſpites ſimul eſſe, qvam cives. Ita ex omnibus provinciis in unum corpus tranſeunt, ibiqve communem, & extemporaneam patriam videntur conſtituiſſe. Præterea, qvi in Italiam pergunt, juvenes, ac plerumqve opulenti, dum aut oppida mutant, aut præcipua incolunt, dum omnia ad vivendi, audiendiqve voluptatem ſollicitant, animos

mos elapſæ pueritiæ venturæq; prudentiæ medios permittunt incurioſæ remiſſioni: maxime cum à patria ſemotis non occurrat domeſticorum negociorum facies, & hæc ætas à gravioribus curis ſeipſa ſubducat. Accedunt oblectamenta juventutis, ars eqveſtris, Cithara, ſpectacula, artifices ad Comœdiam nati, ſed vix cothurno pares. Reverſis deinde in Patriam, & negocii (ut opus eſt) plenis, qvid mirum ſvavi recordatione redire mitiſſimi temporis ludum, percuſſoqve animo in elapſæ nec rediturae oblectationis memoria, locum qvoqve tantæ felicitatis conſcium gratum eſſe?

Cæterum magni caſus, & regio toties in exitium ſui dives, illos primos, & qvos ex veteribus dicimus mores, de Italicis gentibus ut plurimum excuſſit. Animus tamen omnium rerum capax. Neqve pingvi impetu, & tantum ad naturæ imperium; ſed eruditè, & cum artificio, virtutes, aut vitia ſeqvuntur. Humanitatis effuſa promiſſio ab iis omni corporis geſtu ſancitur; verba exactæ urbanitatis, & cum volunt ad perſvadendum aptiſſima. Etiam prolixe benevolentiæ indulgent, &, ubi vere amant, omnia diſcrimina habent infra tam humani fœderis ſanctitatem. Si qvos autem oderunt (ſive ſponte averſi, ſive ſe laceſſitos exiſtiment) ideo periculi plenior res eſt, qvia hanc animi ægritudinem plerumqve tegentes, altè interim æmulationis aut offenſæ

me-

memoriam recondunt. Læſi interdum ad obſeqvium deſcendunt, ut inter amicitiæ jura tutiori fraude graſſentur. Etiam ætatem odia hæc ferunt; Ac, qvod noxioſiſſimum putes, nonnunqvam animus tam facilis eſt ad vulnus, qvam pertinax ad cicatricem. Mentes intra triſtiorem prudentiam caſtigatæ vix ſuſtinent jocos; nec qvid temere, & abſqve conſilio, vel dicere aſſveri vel facere, & ſuo qvoqve more alios æſtimant; nutus omnium, oculos, verba, in argumenta animi ſuperflua ſubtilitate ducentes. Ita perpetuis ſuſpicionibus, atqve curis, ſui æſtus pœnas luunt. Sed & ipſa nimiæ calliditatis opinio eſt ingrata, cum vix in ſimplicem, nec ſuſpectam familiaritatem deſcendentes ſemper ſtare in ſpecula credantur, qvid cæteri agant arbitraturi. Venena, damnatamqve libidinem, ideo omiſerim, qvod non Italiæ propria vitia, ſed in totum Orientem criminatio, ad meridiem qvoqve deflectens, uni genti præcipue imputari jure non poſſit. Maxime cum hæc ſcelera tenebris fraudiqve mandata, & negari facilius à conſciis poſſint, & ab æmulis fingi. Ingens autem & publica crudelitatis opinio eſt, qva illic feruntur odia inter ſe inimici exercere, prædoneſqve graſſari. Ita affectus diſpenſante natura, ut, in qvibus regionibus major paſſim humanitatis ſpecies cernitur, ibi prædonibus ſit trucior animus, inimicitiarum qvoqve & ultionis ingenium magis in barbaros ritus de-

eneret. Nam Italia ultro prodigens obſe-
i cultuſqve promiſſa, qvod eſt ad odiorum
manitatem aut latronum, in extremum ſæ-
iæ abiit. Galli non pari humilitate verbo-
n, geſtuumqve, amicitiam colentes, mul-
n qvoqve de crudelitate remiſerunt. Ne-
e enim tam facile adducuntur, ut impiis cæ-
bus naturæ jus violent, ſaltemqve mortem
ppliciorum maximum putant, non pœna-
m optabilem metam, & ad qvem debeant
imicis per tormenta gradus eſſe. Demum
nglia à Gallicæ humanitatis pompa recedens,
tiam multo magis ab illa crudelitatis barba-
ie divertit. Nam & prædones ſpoliis conten-
i ſunt, & omnino inſolens facinus adimere
itam: oblongas perticas, ferroqve præfixas,
ervicibus euntium illidunt, ut animo per ſu-
bitum & brevem liqvente torporem, nec illi
ſuas res defendere poſſint, nec ipſi ad cædis ne-
fas adigi, qvam mutuæ rixæ freqventer funeſtæ
ſunt.

Italiam autem, qvanqvam totam Alpes & maria in ſe collegerint, unius qvoqve lingvæ ſocietate cognatam, tamen diverſus multiplexqve ſpiritus in varios mores egit. Sæpe enim & per partes, à diverſis gentibus victa, non unius animi incolas admiſit; qvos indoli ſuæ miſcens, ab iis viciſſim externi genii fatis imbuta eſt. Acceſſit ad formanda ingenia reginimis modus, in qvod ſe unaqvæqve pars poſt tot cladium mutationem compoſuit.

Ro-

Roma multo variarum gentium impetu jam olim de ſuæ magnitudinis ac opulentiæ faſtigio dejecta eſt, tanqvam Orbis ſua ſpolia inde repoſceret. Neqve unqvam mutatio jus ſuum in hominum animos majore prodigio exercuit, qvam cum illud Imperium, ingenti ſpiritu Romanæ indolis erectum, humilitate & ſocordia afflixit. Nunc ipſa Urbs ſub Pontificum Jure, cum non modica Latii Umbriæqve regione, viciniſqve aliqvot populis, aptos qvoqve tali imperio animos induit; ſcriptis qvippe, terroreqve, & veneratione cœleſtium rerum, toto Orbe ſui Principis Majaſtatem, plusqvam armis & majorum fortitudine, afferens. Sub Regibus autem illud omne conceſſit, qvod à Piceno, ſinuqve Formiano, Adriaticæ & Tyrrhenæ undæ cingunt, in ingens Ionii maris latus extrema cornua Italiæ effundentes; Sedem nomenqve Imperio Neapolis dedit. Non alibi in Italiæ finibus majoribus animis nobilium virorum impetus, ac propemodum faſtus, attollitur: Eqvorum armorumqve ſtudioſi ſunt: faciles ad ſtimulos gloriæ, & in omnis magnificentiæ cultus intenti.

In alia Italiæ ora, qva influenti Adriatico primæ terræ intercedunt, urbem Veneti condidere, cum oppidis exuti, in illa vaſtitate, qvam Attila Italiæ fecit, ſuis ſe paludibus tegerent. In ea civitate qvanqvam toti nobilitati gerendæ reipublicæ jus eſt, tamen ſummum

mum Imperium penes paucos ex ſenioribus manet, ſeverum qvidem illud atqve ſollicitum, ut neceſſe eſt, in tanta vicinorum potentia, civiumqve deinde opibus, niſi cohibeantur, ad ambitum vitio divitiarum ſpectaturis. Sic illa diſciplina domitos animos, per aulicorum ſtudiorum venuſtatem non deducit; ac ne qvidem illis voluptatibus decoriqve aſſvefacit, qvi patricias ſtirpes alibi tenet: ut eſt rei eqveſtris, armorumqve diſciplina, aptæ qvoqve elegantiæ, & urbanitatis, pro ſeculi more, peritia. Plus deniqve publicè ſapere, qvam privatim, edocentur, niſi qvod in procurando patrimonio eximiam ſedulitatem habent. Aliæ præterea urbes olim ſe compoſuerant per varia Italiæ littora in Reipublicæ auſpicium, qvas fortunæ vis erepta claritate Imperii, qvod per externa maria qvæſierant, in Regum Principumqve clientelam coëgit. Jam in iis mixti animi, ſemperqve pendentes ſunt, inter glorioſæ libertatis cupiditatem, cujus adhuc imaginem vident, & Principum, ad qvorum patrocinium confugere, neceſſariam ſimul gravemqve potentiam.

Inſubres autem, corporibus animiſqve ſpeciem ac genium Galliæ Italiæqve miſcuerunt, vultu membriſqve pene compoſitis ad Gallorum venuſtatem, qvam deinde Italicis dotibus implent. Sed & utrinqve ut virtutes, ita vitia exceperunt. Cæteræ in Italia regiones Principes ſuos habent, modicis plerunqve im-

Digitized by Google

imperiis, ideoqve majori calliditate, ut ſunt in ingenti pelago ſcaphæ, adgubernandis: cumqve in anguſtis Provinciis niſi per immenſa vectigalia ſufficere opes non poſſint majeſtati dominantis; ſalubri conſvetudine illæ gentes aſſveſcunt & opes invenire, & pro imperio repoſcentibus non negare.

Nihil autem eſt tam arduum ſedulitati humanæ, ad qvod Italici acuminis Præſtantia non tollatur. Ab ultima etiam ſorde vulgi non paucos qvotidie in nomen atqve opes felix induſtria producit. Nullum curarum genus qvod divitias promittat, aut, ſi opus eſt, humilitatis ſpecimen aſpernantur: longi qvoqve laboris ſpeiqve patientes. Qvorum alterum faſtus Hiſpaniæ, alterum ſubita atqve præceps vis Gallorum non toleret. Altæ, & ad Rerum publicarum gubernationem validæ mentes, ad omnem fortunam idoneæ, frugi homines, intentiqve ad futura.

Latinè ſcribere inter illos haud pauci, non utiqve loqvi norunt. Lingvam qvoqve, qva vulgo utuntur, qvanqvam nihil eſt aliud qvam cum corrupta Latinitate barbarorum mixtura verborum, qvantum poſſunt, ab originis ſuæ veſtigiis loqvendo ſcribendoqve avertunt; adeo ut in fauces revocent verba, qvo aſperitas ſoni, vocumqve contractio (qvæ vix totæ ad aures perveniunt) nihil Latinæ cognationis videatur habere. Qvo more Hiſpania jam & ipſam ſuam lingvam infecit, ita demergens ſim-

ſimplicitatem vocum, ut confuſa, & ſummo pectore coacta aſperitas deleat multarum literarum ſvavitatem. Tamen amœnitas ſtudiorum in Italia non exigua, & maximè eæ partes ad qvas vivax Naturæ lepiditas invitat. Teſtis gentilitii carminis pulchra, & ad vicinorum invidiam gravis ubertas, qvæ nomina Poëtarum, tot amorum ignibus ad ſupplicii celebritatem fictis ardentia, ſacravit. Nec enim intereſt, ſua, an antiqvorum lingva locuti ſint; cum ſit ejusdem virtutis impetus, qvi tenerum & opulentum ingenium in popularem, qviqve in veterem facundiam, laxat. Nam & Græci qvæ intelligeret populus ſcribebant; & Romani Græcos mimos, & Atticæ eloqventiæ efficax robur, ad ſui vulgi aures accommodaverunt. Jam qvid de Italicis hiſtoriæ ſcriptoribus dicam? iſtis qvidem ſincera prudentia victuris, illis autem tantum nimia eloqventia & partium favore peccantibus? Sed & ſapientia cœleſtis, & humanæ prudentiæ diſciplina, cæteraqve omnia qvæ in Muſarum tutela ſunt, nunqvam parum illius populi ingeniis debuerunt. Ad extremum non alibi ſanctiorum virtutum exempla, pejorumve facinorum, qvam in Italicis animis cernas; & qvod qvidam de Attica dicebat, nullibi vel atrocior cicuta eſt, vel ſvavius apes exuctis digeſtiſqve floribus cellas implent.

CAPUT

CAPUT VII.

Hiſpanorum genius, mores.

ULtimum Europæ clauſtrum eſt, in immenſum Oceanum Libyamqve tendentibus, Hiſpania, qvæ olim à ſitu Heſperia; mox ab oppido Hiſpalia appellata, tandem in hodiernum nomen conceſſit. Ingens tellus, qvippe Galliam Afris committens, &, ſi Pyrenæi paterentur, Inſula; antiqva ubertate inſignis, hodie per vaſtas ſolitudines fidem tot hiſtoriarum corrumpens. Nudum in pluribus locis ſolum & ſterilibus arenis incultum; egens aqvæ, non herbarum, non meſſium decore ſpectabile. Sed qva repentibus venis frugum aut vinetorum alimenta ſuggeruntur, mirum eſt qvantum natura indulgeat. Illic ubertas eximia, & pene reliqvæ plagæ ſterilitatem penſatura. Monſtrum putes qvod alicubi arva auctum centies ſemen agricolæ reſtituunt. Freqventia oppida non ſunt; ſed nec in iis commeatus, qvo hoſpites, Gallico, Britannove, aut Italico ſaltem more, excipi poſſint. Incolæ autem in priſcos habitus, geniumqve majorum, ut maximè durant. Robuſtum hominum genus, laboriſqve illius patiens, non qvo arva coli ſolent, aut artificia procurari, ſed qvi maximè eſt ad bella idoneus, ut eſt ferme pervigilium, inedia, ſitis, & omnino ad militarem diſciplinam obſeqvium. Nam in ſuſceptas ſpes pertinax animus, præcipuæ virtutis partem credit, malis & periculis non

laſ-

laſſari. Hinc ad Romanas olim partes obſtinata Saguntus, excidio ſuo & mutuæ cædis fortitudine clara. Tum pro famæ magnitudine parva Numantia, tot Romanorum primo, ad extremum ſui victrix. Luſitania qvoqve repentinis viribus, & cogi ſolviqve facilibus, Viriatum ſuum ſuccingens; & omnis Hiſpania, ad Sertorii diſciplinam fide & moribus commoda, ipſumqve cum Pompejo Metellum fatigans. Adhuc Barbaros, & in rudia variaqve imperia diſſectos, ſuæ fortitudinis admonuere laceſſentes hinc Pœni, inde Romani; qvorum ambitum Hiſpania luebat, velut in præmium alienæ victoriæ conceſſa.

Domitis expulſiſqve Carthaginis copiis, libido & aviditas Romanorum, libertatis qvoqve cupiditas, qvam Hiſpani demum ut amiſſa eſt cognoverunt, crudam gentem, & barbaram, ita inconciliavit victoribus, ut nunqvam in totum pacata, pene omnibus faſtis Italica arma laſſaret. Ipſe qvoqve Auguſtus, bellum cum Cantabris, non ut leve, & qvotidiani momenti, ſuis Legatis mandare ſuſtinuit. Viſum illi par ſuæ felicitati periculum, præſenſqve depugnavit. Nec dum Hiſpani tot bellis, tantoqve ſuo & hoſtium ſangvine, de exteris Imperiis cogitabant, duntaxat admiſi non ſervire. Tandem jugo aſſvefactos Gothi, Vandaliqve, de Romano exemerunt imperio: tunc qvidem ſibi ipſis, ſed qvoniam in Hiſpaniæ corpus tranſierunt, & Hiſpaniæ

qvo-

qvoqve vincentes. Supervenit deinde ex Mauritania atrox fulmen, non ipſam modo Hiſpaniam corripiens, ſed uno impetu in Galliam tranſiens, Saracenorum viribus in immenſum effuſis. Exacti è Gallia & viciniore Hiſpania illi Mauri, ultra Bætim & Iberum conſederunt. Reliqvæ Hiſpaniæ partes in diverſa & plerumqve æmula imperia abiere: donec in primum coaliture Hiſpaniæ pignus, Iſabella, qvæ fratri in regnum Caſtiliæ ſucceſſerat, Ferdinando Arragonio nupſit, & magnitudine dotis, Arragoniam ſemper liberiorem qvam ſub juſto Rege provinciam in meriti jura coërcuit: Mox ambo communibus armis domitos Mauros, pene octo jam ſeculis Hiſpaniæ incubantes, ſuæ Africæ reddidere. Sub eorundem auſpiciis Americam aperuit ille Columbus, ad Occaſum poſitæ Indiæ pene author; & ut proſperis undiqve fatis res Hiſpana emicaret, huic etiam Belgium, aſcito in communionem generis & imperii Philippo Auſtriaco, acceſſit. Eodem tempore pulſa ex Apulia arma Gallorum, Neapolim Ferdinando conceſſere. Mox novis & creſcentibus rebus, reverentiam, & qvandam maturitatem, addidit Carolus V. imperii titulo auctus, ſtrenueqve Mediolanum ſibi aſſerens. Reſtabat ex omni Hiſpania, nomine & affectu Luſitania diſpar, Orientis commercio gravis, ad qvem per immenſa, & infida Africæ littora magno auſu navigans, victo etiam & per ſparſas

as colonias occupato imperabat. Sed hanc qvoqve provinciam in ſuæ Hiſpaniæ corpus reſtituit Sebaſtiani Regis caſus, qvo amiſſio Luſitani in Philippi II. Hiſpani poteſtatem conceſſere.

Tam ingentibus incrementis non mutati in Hiſpanis qvidem mores, ſed magis aliqvanto excuſati. Qvippe eorum rebus adhuc humilibꝰ dignus tamen hodierna magnitudine tumor fuit, in qvem ſuæ Naturæ ſponte nati ſunt. Et hic illis vitiorum ac virtutum cauſa eſt. Graves enim animi, & cum pondere qvodam elati, non ſubito impetu effunduntur in diverſa: nec vincere magis ſciunt, qvam victoria uti. Ita ad omnia pericula pervicaces, ne tempore qvidem & tædio vincuntur; factamqve natura & arte conſtantiam vix de illis locis amoveris qvos ſemel inſederit. Sed verba, qvibus ſe ſuosqve attollunt, ingrata audientibus, fabulisqve ſcribentium traducta, vultus qvoqve cum hoc grandi ſermone conſpirans, & convictus, niſi ſervientibus & domitis animis gravis, ſeveræ majeſtati pene qvoddam odium addit. Unusqvisqve in acie, ac maximè phalange, qvam ſingulari diſcrimine melior. Servatas parcimonia opes, & ad temperantiam inſtitutis corporibꝰ ſæpe negatas, in veſtitu conſumere amant, & ſic ad oſtentationem proferre; immenſa ſui fiducia, ſed apud timidos aut patientes majores. Illis frugalitas eximia, non tantum in ſuæ Hiſpaniæ æſtu (ubi corpora nimio Sole mar-

centia cibum pati non videntur) ſed ubicunq; ſuorum nummorum periculo edunt. Modicus panis, nec precioſa herbarum condimenta, aſſveris tam rigidæ virtuti plerumqve ſufficiunt. In alieno autem ſumptu haud facilè alii ad menſarum hilaritatem meliores. Nulla tunc ſeries opulenti convivii, qvam nō totam oculis manuq; percenſeant. In ultima paupertate ſupercilium non omittunt. Sutori & egeno, cum jam fata inſtarent, aderat filius in paternam ſortem natus. Is cum rogaſſet ecqvid ſibi deceſſurus præceptorum relinqveret, jam defecta voce pater, Ut, inqvit, memineris in majeſtatem aſſurgere familia tua dignam. Miraculo nobis fuit ex Hiſpania mulier, vix cētonibus ſatis tecta, tribusq; qvi comitabantur liberis precarium ſpiritum triſti mendicitate producens. Forte in Gallorum cœtum inciderat: Et ex his ſtatim unus ſpectaculo motus; Ego, inqvit, ô mulier, hoc te onere ex parte levabo. majorem ex tuis liberis (& is forte ad decennium pervenerat) mihi trade: hunc levibus, ſuæqve ætati paribus ad ſerviendum officiis aſſvefaciam; ubi adoleverit, meo ſumptu curaqve artificii genere qvod maximè probaverit imbuetur. Ad hæc mulier: Nec Deus hoc ſiverit, inqvit, ô mi homo, qvanqvam pauperem me vides, ut in tantam humilitatem filium damnem: qvi aut tu, aut ego, ſciamus, in qvæ fata ſit genitus? aut qvam claris virtutibus, ſubſidium patriæ paraturus? Satius illi, ſi ita fata tulerint, inedia

ex-

extingvi, qvam ad ſervitutem (ſub externo præcipuè domino) egregiis hominibus indignam accedere.

Fallunt tamen Hiſpani tantorum ſpirituum ſpecie, qvales naturæ ſponte, & ſæpe incogitantes effundunt. Nam pleriq; illorum parca modicaq; ſorte cōtenti, ne ſpē qvidē ad majora faſtigia, & ſupercilio ſuo digna, videntur attollere. Hinc videas ad arcium præſidia modico ſtipendio collocatos, velut in patriis laribus, inter impares tam ambitioſis verbis curas, ad ſenectutem pervenire. Qvod utiq; minus pati Gallorum animi poſſint, ad nova ſubinde omnia erecti; & Italica ſedulitas, ſemper illam qvæ ventura eſt fortunam obſervans.

In Hiſpania, ſtudia literarum eo cultu non nitent, qvem hæc ætas nudis & ſqvalentibus Muſis repoſuit, cum periiſſe videretur ille eruditionis ſpiritus, qvi omnem ſcientiarum partem debet implere. Non enim Latinæ eloqventiæ ſtudium ibi viget, non venuſtas poëtices, non hiſtoriæ, priſcorumq; rituum utilis & robuſta lepiditas. Veterem ac pene Barbaram in qværendis ſcientiis rationem obtinent: Philoſophiæ incumbunt, Theologiam amant, non ſpernunt Legum & Canonum peritiam. Sed illas ſcientias Græca Latinaqve eruditione mitigari indignantur: putantq; hoc modo fucum addi, qvo virilium literarum lineamenta elangveant. Vir nuper non ignobilis in literis famæ, cum ab iis, qvibus obſeqvium addixerat,

Digitized by Google

juſſus eſſet in Hiſpania divinarum rerum ſcientias profiteri, ſtatim hac potioris doctrinæ velut infamia eviluit, admotisqve precibus ſupplex, à ſuæ libertatis dominis impetravit alias ſedes, & ſuæ humanitatis patientes. Præcipua ad Germaniæ morem ibi eruditiōnis ſpecies, prolixis voluminibus pauca complecti; ſed & illa plerumqve ex aliis auctoribus ſupervacuo labore decerpta. Et hoc qvidem Academiarum malum eſt. In cæteris urbibus non adeo freqvens eſt ſcientiarum commercium (niſi qvod in ſuæ regionis dignitatem, libros patrio ſermone conſcriptos amant habere.) Prorſus ut in militaris nominis ambitum videantur hanc formam ſeverioris in Muſas negligentiæ qvæſiviſſe.

Reconditæ illis mentes, & ad lenta conſilia idoneæ: Hinc longos cuniculos agere, & veluti obſeſſis inaſpectos. Arma & pacem ex ſuis temporibus ſapientiſſime æſtimare. Opibus animos ſubigere, ab hac invicta arte de fortiſſimis gentibus triumphare. Maxime autem ſolemne eſt, ad parandam reverentiam, nomine cœlitum uti, ſpecieqve ſacrorum ſubducere ambitum oculis vulgi. Numini ſuas cupiditates imputant, & veluti pro illo depugnantes, ſolertiſſime ſibi vincunt. Illa veluti præfatione, in omnium rerum cœpta, tanqvam in ſcenam & tragœdiam, intrant. Ferdinandus, & Iſabella, hunc jam patrium morem nepotibus tradiderunt. Qvippe in hoſtib9 ſuis inve-

veniebant publici odii cauſam; adeo ut ſemper in bellis credi vellent divinæ iracundiæ miniſtrare. Cum externarum gentium Principibus acturi, non ex Optimatibus Ducibusve Oratorem legebant, ſed ab alicujus monaſterii ſolitudine extractum. Ita præter reciſos legationis ſumptus, fidem qvoq; ejusmodi feciales & reverentiam nogocio faciebant. Eqvidem digniſſimum laude putem, qvod Hiſpani in magna hominum penuria, vaſtum tamen & diſſipatum imperium ſuorum civium coloniis aut præſidiis tenent, ſuiq; ærarii famam opulentiæ Indicæ nomine & ingentibus præterea verbis cauta & induſtria fraude ſuſtentant. Cæterum in Hiſpanica gente pompa verborum, geſtuumqve, ideo minus ingrata eſt, qvod non aſcititia aut extorta, ſed veluti ex Naturæ præcepto intumeſcit; cujus omnis impetus, etiam in vitia declinans, neſcio qvo genio decet. Sed nec indignos putes illa ſpecie animi in cothurnos aſſurgentis. Sordes ſaltem palam odere, cultuiqve corporis amant munditie & patritii ritus veſtibus indulgere; arma, etiam deficiente penu, tanqvam præcipuum in viro ornamentum, & ſervant, & geſtitant. Nihil in illis ineptum (niſi ſi qvid jactatio expreſſerit) in colloqviis cæteræqve vitæ uſu: callidis aptisqve ad omnia ingeniis; nec ſe ipſa eodem fuco ignorantibus, qvem facere aliis verborum pompa volunt. Sermonum & amicitiarum exordia per ſpeciem mitiſſimæ humanitatis ad-

ornant; hos tu qvoq; illis initiis optimè poteris eadem tranqvillitate adoriri; ſuccedentes autem ad faſtum, mutua majeſtate excipere. Si vero te Gnathonem anguſtior fortuna voluerit eſſe, timido ſilentio plauſuq; ſatia animos in ſuam aut patriæ magnitudinem diffuſos. At tunc qvoq; niſi qvod jam admordeas, tuum eſſe ne duxeris; memineriſqve, ut te promiſſis onerant ſupra fidem ingentibus, largiorem etiam qvam præſtare unqvam poſſis operam, mendacium aſtruente fiducia, polliceri.

CAPUT IIX.

Hungari, Poloni, Moſci, Gentes reliqvæ ad Septentrionem poſitæ.

PAnnoniam jam nutantibus Romani Imperii rebus Longobardi inſedere, Hunniqve, qvi transfuſo in provinciam nomine Hungariam appellaverunt. Hinc pro diverſis regnantium viribus ſæpe mutata limitum ſedes eſt, nunc illos in viciniam proferente, nunc in arctius cogente fortuna. Savo, Tibiſcoq; fluminibus rigatur. Iſter jam plurimis fontibus auctus interfluit, capaciq; apud Taurunum alveo excipit Savum. Regio à Polonia atq; Germania ad Dacas & Mœſiam excurrit; qva Illyricum & Dalmatiam ſpectat, Alpium molibus tecta eſt. Omni proventu felix ſolum. Uberrimas ſegetes alit; paſcuorum ingentium fidem exteris gentibus facit, venalibus per Orbem

bem armentis. Paulo minus centum millibus boum in ſingulos annos Germaniæ tranſmittit, illincq; in vicinas Germaniæ terras. Partem qvoq; Italiæ iisdem cibis alit. Vinum generoſiſſimum eſt; nec multum illi diſpar, qvod in Hiſpania gignitur. Cœlum qvoq; ad valetudinem commodum; niſi qvod ſub Autumno intemperies mutantis in horas aëris morbos creat; maximè hoſpitibus ſævos. Noctes ſcilicet multo frigore horrent, ingens æſtus ſuccedit, media luce campos corporaq; adurens. Sub veſperam gelidus aër iterum incautos aſtringit. Varii generis preciiqve metalla in viſceribus tellus habet; aurumqve interdum cum arena fluvii volvunt, feraciſſimi piſcium, qvos ibi nimia copia viles facit.

Indolem gentis ideo magis arduum ſcire, qvod hoc ſeculo horribili clade perculſa eſt, ſuisq; moribus vix relicta, hinc urgentibus barbaris, potitisqve magna parte provinciæ; hinc milite ex omnibus Europæ populis ad auxilium lecto, moraqve, & multitudine, aliqvid ſuorum morum ſenſim in illam regionem transfundente. Dixerim, bello & aſſiduis malis factum, ut vulgus qvod in agris habitat, excuſſa ruſticitatis ſimplicitate in ſævitiam plerumq; abierit. Nullo diſcrimine, in ſuos, atqve hoſtis milites, inſidias ſtruunt. Si qvibus ſub noctem aberrare contigerit, adſunt ſtatim ad prędam, & ingratiſſimo ſcelere ſuos milites, ſibi opem per omnia diſcrimina ferentes, non aliter

à ſe qvam nudos, & in ultimæ mendicitatis imaginem amittunt.

Nobilibus, ut par eſt, mens erectior, meliorqve frons, & animus ad magnificentiam factus, membra inceſſusqve compoſiti ad venuſtam majeſtatem. Togis & tunicis utuntur, ad morem orientis, purpureis maximè, aut qvæ cœruleum colorem acceperunt. Et hic veſtitus egregiè viros decet, brevi ut plurimum acinace ad togatum latus appenſo. Callidis & ingentibus conſiliis valent, pariqve audacia, præſertim ſi brevi duntaxat & furtivo impetu opus. Ingentes Proceribus opes ſunt; magna qvoqve, licet in regno, libertatis veſtigia. Unicuiqve pro opibus multitudo clientium; & illis in patronos ingens fides. Non alia ingentior nobilibus cura, qvam ne qvid de iis prærogativis decedat, qvas tam à multis ætatibus intemeratas habent. Et ideo major armorum pertinacia contra Turcas, qvi in unam ſervitutem omnis claritudinis ſangvinisq; familias premit. Absq; hoc inclinatio animorum in illis timeretur, aliundè potius Reges qvam ex Germania petituris. Qvippe Hungaros Germanosq; vulgare viciniæ malum, ſuperba æmulatio inter ſe committit. Probra utrimq; in domeſticis colloqviis ſæva, alternisq; vitia curioſè aut explorant, aut fingunt.

Hungari eqvorum ſtudioſi, qvos optimos habent; veſtes qvoqve, & arma, ad delicias pompamq; exigunt; eqvis malunt qvam pedibus

Digitized by Google

us prælium inire; timeriq; cum ambitu qvæ-
unt. Italica ingenia arteſqve ſeqvuti, ne qvi-
em ab eorum vitiis creduntur abhorrere, &
indictæ facinora peragere dicuntur iisdem ar-
bus, pariqve livore. Ad amicitiam facillimos
utes: Sed hæc verane ſit aut tuta, nulli melius
ſtimabunt, qvam ii ipſi qvi illam inibunt; ſe-
io reputantes num amari meruerint; an vero
lla gens utilitatem captura, ſimulatione bene-
volentiæ fraudem paret.

Inſignis eſt apud illos magiſtratus qvem Pa-
latinum dicunt: Is nihil ex ſe decernere, ſed
obſtare Regi poteſt qvicqvam publicum ſan-
cienti: cui poſtqvam ſuo ſuffragio interceſſit,
infirmum eſt qvod deinde ſtatuitur. Et hunc
plurimi colunt, tanqvam vindicem libertatis,
oppoſitumq; Regibus, ut olim Tribunatus Ro-
manis Conſulibus poteſtatis modum fecit.
Hinc ſcias, magnos gentis animos, nimiumq;
tumentes, dura aut ſoluta imperia pati non
poſſe: niſi (qvod in provinciis illic cernas qvas
Turcæ invaſere) ad reverentiam dominorum
acri metu cogantur, & premente ſpem omnem
libertatis.

Illyrici, Dalmatæqve, qvos Iſtros Sclavos-
qve appellamus, ad Hadriatici maris littora in-
colunt; illinc qva introrſus terram ſpectant, in
Pannoniæ fines perveniunt. Immanium mon-
tium dorſo ea regio horret, perpetua hyeme
in cacuminibus rigente, qvæ in valles demit-
tuntur, mitiora ſunt, vicisqve & arcibus fre-

 qven-

qventia. Gens alieni juris eſt; diverſisqve dominis jam diu aſſveta, in eorum plurimum mores, ac veluti indolem, abit. Pars Principibus Auſtriæ ſubeſt; Veneti non pauca ad mare obtinent: reliqva Turcarum Imperio acceſſere: hinc Germanici habitus atqve mores, Italici etiam, ac deniqve barbari, pro dominorum genio diſpenſati. Pene invia regio eſt, niſi qvod in portibus naves interdum excipit, qvæ à Venetis in Orientem ſolvunt, aut illuc in Adriaticum remeantes: cætera peregrinos non invitant. Inde lectis militibus fortitudinis & audaciæ fama eſt, in Turcarum præcipue caſtris; pauciq; præter illos Conſtantinopoli in prætorianas cohortes leguntur.

Hungariæ à Septentrione Polonia eſt, inde ad Oceanum procedens, Ruſſiæqve contermina. Tot ſpatiis diffuſa regio pene nullibi in montes aſſurgit; & à planitie factum nomen, qvam Scythico verbo *Pole* appellant. Campi in immenſum patent, qvos nix altiſſima hyeme obruit; hac diſcuſſa ſegetes creſcunt, non in indigenarum tantum uſus, ſed & mari delatæ, per multa Baltici littoris ſpacia, ſterilibus fundis annisve opem ferunt. Sævæ hyemes terram fluminaqve advinciunt, qvia violentia Aqvilonis, nullis montibus repercuſſa, liberum ut in pelago cœlum rapit: accedit Septentrionis vicinia, & ibi emoriens Solis vis, præſertim cum receſſit ad brumam. Natura ſubſidium admovit profundiſſimas ſylvas, qvæ & in i-
gnem

gnem datæ frigus expellant, & in ſuis prætereа umbris animalia alant, qvorum pelles fulciendis veſtibus precioſiſſimæ habentur. Hac duplici ope utuntur in hyemem. Alio qvoqve commodo ſuis ſylvis obnoxii. Qvippe alicubi immenſa examina apum fervent. Agreſtia illa ſunt, nec cujusqvam cura aut paſtum aut tecta accipiunt. Vacuis qvercum ramis, aut truncis, inhærent; ibi cereas domos extruunt, & optimo melle implent. Hinc ingens facilisqve in regionem proventus. Ceram mercatores devehunt; ipſi melle conficiunt potum, qvem in deliciis habent. Flumina, paludesqve, plus juſto qvasdam provincias obruunt, adeo ut æſtate vix poſſint adiri: concretis per hyemem undis curricula habent, qvæ lubrica glacies facilè evolvit; ita per regionem feruntur: & hoc eſt commercii tempus qvo externi ad eos commeant, ceramqve & pelles mercantur, ac ſi qvid præterea ſub tam rigido cœlo in precium naſcitur. Plerumqve lapides extruendis domibus deſunt. Lignis ad parietes utuntur, ſtramentoqve operiunt; præterqvam in celebribus oppidis, arcibusq; Optimatum, qvantum illa regio ferre poteſt excultis. Polonis ut plurimum dura vita cœlo aſpero, nec populi moribus factis ad noſtri ſeculi venuſtatem, & hinc aliqvando ſæviora ingenia. Diverſoria peregrinos excipiunt, longè à noſtrarum terrarum ratione. Deducuntur in ſedem, qvæ inanis, & plerumqve

perfoſſis ad accipiendum lumen parietibus, ventis qvoqve & hyemi patet, nulli qvibus decumbant lecti, non erecta ad epulas menſa, longo ac multiplici clavo paries fixus eſt. Illic hoſpites ſarcinas qvas habent in ordinem appendunt. Multo deinde ſtramento ſternitur ſolum; & hoc in illis diverſoriis pro thoro eſt. Itaqve per illam regionem proceſſuri, ad iter ita ſe comparant, qvaſi domum circumducant, cibos, & cætera in alimentum ferunt, lectulos in rhedis collocant; ut nudis illis tectis, excepti ſua ſupellectile, & famem & frigora arceant. Gens eſt ad ferociam, & licentiam nata, qvam vocant libertatem, adeo ut infandæ barbariei legem multis ſeculis ibi ſolemnem, vix nunc demum omiſerint. Ea ſcilicet caverant, ut qui hominem peremiſſet, ſolveretur metu judiciorum, ſi in jacentis cadaver projeciſſet pauculos nummos, qvorum numerus eadem lege deſtinabatur. Nec tam vile feciſſent humanæ vitæ precium, niſi ſui genii impetu pro levi facinore haberent, humanum cruorem prodigere. Ipſum nomen non tantum ſervitutis, ſed & juſti ac legitimi regni oderunt. Rex ad patrias leges vi & armis adigitur. Nobilitas triſtibus prærogativis ſe ipſa donavit, qvibus poſſit ſibi invicem & impunè nocere, qvippe Principi non ſatis juris eſt, ut qvod peccaverint ipſe vindicet. Maximè ſibi credunt; nec major libido eſt libertatis in moribus, vitaqve incivili, qvam in religio-

gionum & cœleſtium rerum ſenſu; de qvibus, ut placet, ſine metu, & ſentire volunt, & loqvi; ſcilicet immani fiducia ſui, qvibus ſapere alieno ductu pudet. Hinc in diverſa hodie ſciſſæ mentes, errorumqve omnium lues, qvicunqve antiqva ſecula polluerunt. Qvisqve in ſuæ familiæ laudem intentus eſt; præſertim ſi in exteros incidit, & expertes ſuarum fortunarum. Sævire qvam decipere promptiores, & ipſi magis fraudibus qvam vi patent.

Ultra Poloniam Ruſſia jacet, qvam obtinet Moſcovitarum Princeps. Nomen Imperio ab urbe Moſco eſt: qvam illius Ruſſiæ caput multitudo incolarum, & habitatio Regum fecit. Ab Oceano ad Caſpium mare immenſo tractu patet. Diverſis lateribus Polonis Svedisqve confinis eſt. In aliis ejus limitibus Tartari hærent. Longo frigore & penetrabili, dāmnata eſt. Vix provecto jam vere redditur terra, qvam nives oppreſſerant. Inde æſtas graviſſimè incumbit, & qvaſi redimeret moras, qvas longa hyems fecit; ſubito æſtu percoqvit fructus, non tamen ad noſtrarum arborem felicitatem. Pænè ſupra fidem eſt ibi qvoqve pepones matureſcere, qvibus apud nos non flagrantes modo ſoles qværuntur, ſed & ſæpè repetiti. Crebræ ſylvæ campos attollunt: in iis precioſæ pellibus feræ; ceræ etiam copia, atqve mellis, & hinc præcipuum in illis regionibus mercaturæ com-

Digitized by Google

mercium. Multi incolæ ſunt, neqve tamen pro terrarum amplitudine, qvas poſſident.

Servituti gens nata, ad omne libertatis veſtigium ferox eſt; placida ſi prematur. Neqve abnuunt jugum. Ultro fatentur Principi ſe ſervire; illi in ſuas opes, in corpora, vitamqve jus eſſe. Sordidioris reverentiæ humilitas Turcis non eſt in ſuorum Ottomanorum ſceptrum. Cæteras qvoqve gentes ex ſuo genio æſtimant Hoſpites, ſive forte, ſive conſilio in Moſcoviam advectos, in idem jugum damnant, & ſervire ſuo Principi volunt, ſi qvos furtim abeuntes retraxerunt, ut fugitivos plectunt. Magnatibus, licet ipſi ſerviunt, in minores ſuus faſtus eſt: & vulgus horum maximè ſupercilium timet.

Fertur populus adeo literarum rudis eſſe, ut pauci inter illos vulgatiſſimas preces memoria teneant, qvibus Numen propitiamus. Bello qvam ocio aptiores: & plerumqve in armis ſunt: ſive qvo Tartarorum impetum frangant, ſive alio limite Polonos laceſſunt, aut repellunt: Iſta qvoqve ætate civilibus odiis inter ſe certaverunt. Acies illis ex eqvitibus tota: pedite ideo vix utuntur, qvod omnium bellorum momenta in celeritate conſtituunt: magno impetu vel impreſſionem adorti vel fugam. Sed ubi pavere inceperunt, ad deſperationem qvoqve vertuntur. Adeo ut ex prælio fugientes, ſi aſſeqvitur hoſtis, nihil auſi repugnare, ita ſe victoribus dedant, ut nec mortem

tem deprecentur. Caſtigandis furtis remiſſi ſunt: tamen prædones ultimo ſupplicio ulciſcuntur. Gens eſt cauta, nectendiſqve fraudibus apta; Neqve ignorant ideo mercatoribus ſe ſuſpectos; qvos ut placabiliores habeant, interdum in mutuis commerciis aliam patriam ſibi fingunt. Perpotandi ſtudium acre eſt, & præter patrios potus ne qvidem advecta vina deſunt.

Uxoribus longa captivitas, qvas domi ſerio continent, dignas qvoqve majoribus malis: adeo ſervilibus ſupra fidem ingeniis demiſſas eſſe ajunt. Virorum in ſe benevolentiam ex verberum numero æſtimant: nunqvam melius ſuo judicio habitæ qvam cum in ſæva ingenia inciderunt. Qvidam è Germania in Moſcoviam migraverat, vir è plebe, & ſi nomen intantilla re placet, Jordanes dicebatur. Hæſit ergo in illa regione, & cum ſibi eæ ſedes placerent, inde etiam duxit uxorem. Hanc cum charam haberet, omnibuſqve officiis mutuam gratiam affectaret, illa dejectis luminibus mœſta, crebro in ſingultibus & cæteris mœrentis animi indiciis erat. Viro deniqve ſciſcitanti mœſtitiæ cauſam; ſe enim nullis qvod ſciret amicitiæ muneribus defuiſſe; Qvid tu, inqvit mulier, tam egregiè fingis amorem? Num putas latere me qvam tibi vilis ſim? ſimulqve largos gemitus cœpit effundere. Ille attonitus, in amplexus mœrentem recepit, rogare perſeverant, nunqvid eam offendiſſet; peccaviſſe ſe

for-

forſitan, ſed culpam emendatione deleturum. Ad hæc illa, Ubi autem ſunt verbera, inqvit, qvibus te amare docuiſti? hoc certè potiſſimum pacto, maritorum in uxores apud nos benevolentia & cura ſancitur. Hoc à Jordane audito, primum ſtupor continuit riſum; mox utroqve vaneſcente, è re ſua eſſe putavit, ut uxorem eo modo haberet, qvem ipſa præſcripſerat: nec multo poſt arripuit cædendæ mulieris cauſam; & illa fuſtibus mitigata, tum primum bona fide amare & colere virum cœpit. Nec tenuit ille modum, ſed jam ferior qvam miſera conjunx optaſſet, ad extremum grandi ictu dicitur hujus etiam crura & cervicem afflixiſſe.

Germania, qva Baltico alluitur mari, Cimbricæ Cherſoneſo confinis eſt, parvoqve maris diſcrimine cæteras inſulas videt, qvæ idem Cimbrorum regnum faciunt: hodie Damiam appellamus, inde brevis in Svediam trajectus eſt, cui ad Boream Norvegia adjacet. Et hæ qvidem regiones ſunt, ex qvibus tantæ gentes numero ſuo, victoriiſqve celebratæ, qvodam turbinis æſtu toti olim Europæ infuſæ ſunt. Inde Cimbri, Teutoneſqve, inde Gothi Vandaliqve prorupere; per qvos Italia, Libya, Hiſpania, cum Galliæ parte afflicta eſt. Recentioribus ſeculis qvæ inde Coloniæ emigrabant, Northmanni dicebantur, id eſt, homines à Septentrione venientes. Per hos diu occupata Britannia; in Galliis plurima ferro igneqve cor-

corrupta ſunt, ſed illis poſt varia diſcrimina pax placuit, & concedentibus Gallis Neuſtriam inſederunt, qvam exinde vocavere Normanniam. Adeo nihil in Europa intactum illis fuit; & omnibus formidabiles, etiam vulgo indomiti cenſebantur. Unde tanta hodie multitudo, & velut fons gentium aruerit, incertum eſt. certè jam minus crebra in illis regionibus oppida; tantumqve à mittendis coloniis abſunt, ut cum bella ingruerint, externo milite uti conſveſcant. Crediderim barbaras gentes, cum frugales ibi olim in inculto ſolo eſſent; ignaræqve vitiorum, multa ſobole increviſſe. Et qvoniam infelicitas terræ numeroſo populo alimenta negabat, ſæpè dimiſiſſe juventutem novas ſedes qvæſituram; cui ſe ſponte tunc omnis ætatis homines applicabant; Nunc autem inſano commeſſandi bibendiqve vitio obruiſſe genitalem vim, nec habitatores niſi ſuis regionibus ſufficere poſſe. Illic Germania perpotandi ſtudio ſuperatur. Manè primum excitati ſtomachum implent ingeſto calidiſſimo potu, qvem ab ipſo vino igne exprimunt. Sic refectis, miſſa ad caput æſtuantis potionis caligo ſomni cupiditatem facit, brevis qvies eſt, rurſuſqve ſecedunt ad potum. Vinum tunc bibunt, aut ſi qvibus, ut vocant, cereviſia placet. Qvod inde ſpatii ad medium diem eſt, negociis datur. Tandem ad prandium conveniunt, qvod utiqve ſæpe non dubitant continuatis ſermonib9 in cœnæ tem-

tempus extrahere: hinc ut plurimum in thalamos deferuntur, contumelias nec facere prompti, nec pati. Datæ dexteræ fidem non violant. Multi Germanicæ in his lingvæ ſunt, ſed in moribus plura veſtigia.

Norvegiam rari incolæ tenent. Ut plurimum venatione vitam tolerant· nullibi commodiores malis, aut navium tabulatis arbores creſcunt. Gens eſt rudis, & apud multos veneficiis infamis. Ajunt venalem apud illos ventum eſſe, qvem inde navigaturi emant, Ulyſſis Æoliqve fabulam vero æqvante prodigio. Diræ apud illos hyemes; & plerumqve incautis infeſtæ. Torpens aër, remiſſo, ac pene nullo ſenſu, occupat corpus, ne ante qvam perieris intelligas te perire. Memorabili exemplo huic peſti is ereptus eſt, qvem Numen ad regnum Britanniarum deſtinaverat, tunc unius Scotiæ Rex, Jacobus. Filiam Annam illi deſponderat Fredericus II. Cimbricæ Cherſoneſi Rex: Sed cum illa in Scotiam veheretur, non ſemel in Norvegiam ejecta eſt, vi ſortium, maliſqve geniis ad Veneficæ imperium ventos cientibus, qvæ aliqvanto poſt facinoris pœnas luit. Sed Rex interim amore & juventa impatiens, ad conjugem deferri conſtituit; provectaqve jam hyeme, illud mare glacie infame ingreſſus eſt. Cœlo & tempeſtatibus luctatum Norvegia excepit nec multo poſt qvæ eum vexerat navis, velut in aridam delata, ita circumſtante glacie immobilis hæſit.

ſit. Res ad Jacobum delata eſt; ſtatimqve libuit hoc inſolenti ſpectaculo frui: qvippe nulla ſuæ Britanniæ littora concretas undas tenent. Sudum erat, neqve portus ab hoſpitio Regis procul: Proceſſit igitur, nec ſpirantibus ventis, nec acriter, ut videbatur, inhorrente aëre; contemplatuſqve pauliſper glacie ſtratum mare in thalamum rediit, nec dum aliud de pernicie hyemis ſuſpicatus. Sed dum foco ſe admovet, ex circumſtantibus unus, in dexteram Regis manum, ut forte fit, intuens, advertit vicinum pollici digitum ceruleo & exangvi livore rubentem; perituſqve cœli illius, Ne tu, inqvit, Rex, ad ignem acceſſeris: nocuit tibi aër, & digitum exanimavit: ſic jam affectum, pejus ignis intempeſtivo calore perdiderit; frigoris lues alio frigore pellenda eſt. Admiratus Rex primum ſe læſum negat, qvippe nullo modo doloris ſenſu tentatus. Sed non diu dubitavit, qvin rectè moneretur. Nam ſtupebat rigens digitus, ſenſumqve cum ſangvinis colore amiſerat. De remedio qværenti, referunt, certam eſſe & in promtu medicinam, cujus ſe ſalubritas, brevi qvidem, ſed acerrimo dolore, inſinuet. Id pati oportere, niſi malit intercidere digitum tam noxio hyeme contactum: Allatumqve eſt vas ſubito, plenum nive, non qvidem ad ignem domita, ſed per ipſum triclinii teporem jam ſenſim diffluente. Illo Rex digitum inſerere ex præcepto incolarum monetur; ſubitoqve ingens dolor

lor per torpentes paulo ante articulos pene illius patientiam excuſſit. Remeantis in digitum ſenſus documentum primum fuit, qvod doleret. Eo modo Rex incolumis evaſit; admonitoqve tam improviſi mali facilior poſtea cautio fuit, vel certè medicina, qvippe & paulo poſt aurem dexteram eqvitantis eadem peſtis aduſſit.

CAPUT IX.

Turci, Judæi.

TUrcarum ferum genus, & ad urbium, artificiorum, ſcientiæ excidium natum, noſtris vitiis, qvam ſua virtute felicius fuit. Hæc publica Orbis lues, barbaro impetu, tum multitudine hominum, & auſtera parendi diſciplina, invaluit. Primum illis à Sythia, qvam Tartariam appellamus, exordium. Hinc ſive ſtipendiarii diſſidentibus Perſis ad auxilium accerſiti ſunt, ſive ultro inopes patriæ campos reliqverunt, invitati felicitate viciniæ, Ducis qvem ſibi conſtituerunt auſpicium mira religione ſeqvuti ſunt. Huic ſe ſuaqve addixere; ſive libertatem nunqvam viderant, ſive ultro projecerunt. Nec in aliis gentibus conſtantior in modeſtos & legitimos Principes fides, qvam illis in atrocem, cui ſe damnaverunt, Tyrannidem; niſi qvod tantæ reverentiæ impetus ſenſim creditur jam torpere, ſub Principibus illo obſeqvio minus dignis; Nimis qvoqve in populo animorum affectibus nunqvam diu conſtantibus.

Per

Per hos primum correpta pars Aſiæ qvæ olim fluere deliciis dicebatur. Hinc ſub Amurathe in Europam, Ligurum ope remigioqve, tranſvectis, illa Græcia, illud Muſarum domicilium, conceſſit in prædam. Ipſi tamen dura indole eluctati humanitatem, in majorum feritate perſeverant; prorſus ut intelligas ſub molli cœlo immania ingenia eſſe poſſe. Qvamdiu in Bithynia hæſerunt, aut in Thraciæ deinde littoribus, æmula hinc Græcorum, hinc Trapezuntinorum imperia, per qvæ vinci oportebat niſi ipſi vincerent, accendebant ſæva ingenia, & tunc qvodam primarum victoriarū æſtu ferventia. Ubi pudendo nobis bello tantos hoſtes ſuſtulerunt, Conſtantinopolim à Mahumete captam habuere in præcipuum regni caput; deliniti ſitu urbis, qvæ Europæ Aſiæqve faucibus hæret, & commoditate pulcherrimi portus, tum fama Imperii, qvod ibi multis ætatibus inclytum duraverat.

Qvod in Oriente reliqvum erat, vel à Soldano tenebatur, qvi Syriam, vicinaſqve regiones, Ægypto addiderat; vel ſub Perſarum jure erat, terras qvæ ab Euphrate ad Indiam latè jacent, uno Imperio jungentium. Perſa palam Turcæ infeſtus, & de regni limitibus qvotidiano odio belloqve certabat. Utriqve cum Ægyptio fœdus erat: ſed viſus Selymo Turcæ Ægyptius id cum Perſa arctius & religioſius colere; Et hæc ſtatim cauſa armorum. Nunqvam tam brevi bello parta major victoria, ſpoliis, vi-

viris, terris; & qvod eſt amplius diuturna earum rerum qvæ victæ ſunt poſſeſſione, qvippe duobus juſtis præliis, unoqve tumultuario, omnes Soldani regiones, opes, arma in Selymum fortuna contulit. Hinc ille in Perſam gravior: Europæqve ſimul imminens, noſtras opes faſtidioſe deſpicere. Sed à Syria cum Triumpho redeuntem acer morbus oppreſſit, eodem illo loco ubi qvondam in parentem Bajazetem acie certaverat; velut diris patriam vindictam repoſcentibus. Sed ſtatim Solymanus ipſo Patre acrior Pannoniam invaſit. Rapta Buda, qvæ Hungariæ caput eſt, auſus qvoqve Viennam Auſtriæ obſidione tentare. Senſim tamen Bizantinæ deliciæ illorum Principum animos à noſtris cladibus averterunt. At nos inteſtinis interim odiis & æmulatione gentium fracti, non erubeſcimus pacis belliqve momenta ab iis expectare, in ipſos nihil ſponte audentes, contentiqve non laceſſi, adeo ut legatos, velut belli redemptores, & deprecatores fœderum, ad hos Bizantii Tyrannos dimittamus; qvos illi ſive ſua ſuperbia, ſive religionibus noſtris offenſi, nullo colloqvio, ac vix qvidem conſpectu dignos putant, rati infra ſui imperii dignitatem, ſuos qvoqve legatos ad mutuæ amicitiæ commercium in has oras deſtinare. Cæterum ut tot victoriarum felicitas, majeſtatem Principis Turcæ penè ſupra humani faſtigii cultus ſubvexit, ita ipſum populum, cujus manu impetuqve partum Imperi-

Digitized by Google

tium (mirum dictu) videtur afflixiſſe. Nam adhuc humilibus Ottomanorum Principum rebus, cum pene ſuam gentem, qvantacunqve tunc erat, in caſtris haberent, certe qvicqvid dignitatum prædarumqve vellent dividere, ſpargendum in illos ipſos milites erat; nec alios præter hos Scythas habebant, qvibus amicitia miſcerentur. Auctis nunc opibus, liberoqve delectu, ex ſuis domitiſve gentibus, qvos malint ad Rempublicam admovere, à præcipuis honoribus arcent veteres illas ſtirpes, illorum militum nepotes à qvibus Ottomanica domus idipſum cum imperio olim accepit, ut jam ingrata eſſe poſſit. Neſcias id faſtidio factum, an conſvetudine (qvæ poſtqvam invaluit, barbaris pro religione eſt) an ſecreto ad ſui regni ſecuritatem conſilio, qvod ingentes præfecturæ, tribunalia, dignitates, non aliis permittuntur, qvam iis qvi ex Chriſtianis parentibus nati ſunt. E Dalmatia potiſſimum, & Illyrico, de ſinu parentum abrepti pueri, virgineſqve, in deſtinata Conſtantinopoli clauſtra ducuntur. Ibi ſacra parentum, qvæ vix infantes meminerunt, in veſanas ſuperſtitiones mutant, circumciſis genitalibus, & reverenta in Mahumetem imbuti. Et hi cœtus in tam miſerabili rapina coacti, Regi Turcæ pro ſeminario ducum, principumqve ſunt, qvibus corporis ſui curam vireſqve imperii tradat. Hinc præterea ſpadones, ad intima deſtinati obſeqvia, ideoqve non vile aut pu-

Digitized by Google

pudendum ibi genus. Hinc Reginæ pellicesq; & ſemper tanto Regi regnaturæ poſt ſe ſobolis mater. Suas qvoqve amitas, & ſorores, ex illa cohorte delectis nuptum dant; ſibi patrueles, & nepotes, daturis. Adeoqve eſt in precio de Turcica ſtirpe non naſci, ut ſumma in Imperio munera, qvæ iſti ex Chriſtianis parentibus genti tenent, in eorum liberos nuſqvam tranſeant. Nec alia cauſa eſt, qvam qvod illos in legem ritusqve Turcarum ediderunt. Et hoc illa gens patitur, ſuo qvoqve judicio vilis.

Turcis enim ruſtica ac demiſſa indoles: neqve digna libertate qvam non curant vindicare. Rudes animos ne ulla ſcientiarum humanitate mitigent, Mahumetes lege cavit, qvo facilius ignari componerentur in legis veſaniam, qvam præſcripſit. Gregum, armentorumqve, & ſuppellectilis præcipua illis cura; ædificia vix ad uſus, nedum ad cultum extruunt; ſive adhuc Scythicæ originis memores, & vitæ in plauſtris errantis, ſive qvod unusqvisq; ſuum agrum precario jure poſſidet, ad Principis nutum non fundos illos tantum, ſed & provinciam muraturus. Principem ingenerato affectu mire colunt; umbram hunc & effigiem Numinis vocant. In ea gente ſæviſſimi, fœdiusqve in Chriſtianorum odium intenti, non ſunt illi qvi longo majorum ſerie in Turcis ſunt, ſed qvi in eorum ritus à nobis defecere: cæteris mitius ingenium perhibetur, longè tamen

men à moribus noſtris eſſe. Venena non alibi ingenioſius parantur: & vix credibile, qvantis artibus vim nocentium rerum exprimant copulentqve, nec aliter ſcilicet qvam per mirabiles aſtus, illa lue qvemqvam tollant: omnibus, qvo hanc mortem & effugere poſſint & tradere, in pari vitio calliditatem qværentibus. Qvis credat non guſtu, ſed nec tactu opus eſſe; levi aura hanc peſtem inſinuante, corruptiſqve vitalibus nec lentam qvidem mortem inducente? Nuper Alepenſem præfecturam emerat à gratioſis in Aula hominibus qvidam ex illarum dignitatum candidatis. Urbs eſt vix bidui itinere à Cilicio mari ſummota, mercatorum freqventia Orientiſqve commercio gravis, unde merces partim Euphrate, partim jumentis delatas accipit. Inde ſuis rectoribus ingentium opum cauſa, tam licenter in provinciam graſſantibus, qvam profuſæ illam emunt. Hoc igitur homine in præfecturam miſſo alius majoribus donis ſollicitat fidem eorundem Optimatum, jubeturqve illi priori ſuccedere, qvi provinciam vix dum libaverat. Is hoc nuncio celeriter amicorum fide perlato, vehementer, ut par erat, improviſa clade percullus eſt; nec dum ulla ſcilicet præda ambitum emptæ præfecturæ repenſante. Igitur amicorum qvi aderant conſilium advocat, apud illos amiſſas opes deflet, perfidiamq; aulæ qværitur, tam fœde venalem. Incertus conſilii erat, pareretne revocantibus Conſtantinopolim lite-

Digitized by Google

ris, an ſucceſſori armatam manum objiceret: audaciæ veniam à Bizantinis proceribus novis muneribus impetraturus; aut ſaltem publico ſuo decori, ſimulqve domeſticæ rei, ſuperſtes non futurus. Inter has cogitationes furentem, anxiumqve ſeduxit fideliſſimus amicorũ; monet ne qvid temere audeat; ſi reſtiterit ad mandatam provinciam venienti, id Regem pro defectione habiturum. Nullum in ſua gente atrocius crimen eſſe, qvam non modo violantis, ſed vel remorantis obſeqvium. Tutius, inqvit, conſultum tibi volo. Accedenti æmulo etiam cum donis occurre; ne tua benignitas ſit ſuſpecta, apud eum qverendum eſt, tuarum rerum ſpes hac intempeſtiva ſucceſſione propemodum eſſe acciſas. Tamen nihil tibi antiqvius qvam parere. Accipiat ſanè provinciam cui deſtinatus eſt; in amicitiæ qvoq; pignus illa munera, qvæ hoſpitali comitate protuleris: iis ſatis gratiam habiturum, ſi in Regiam redeunti literas dederit, qvibus ſignificet, nihil te cunctatum, imperium, ſtatim ut juſſus es, urbem, jura, provinciam tradidiſſe. In tuis autem donis ſtrophiolum erit, inqvit, qvod habeo, multi operis, ſed nocentiſſima tabe perunctum. Hoc ſi qvaſi artificii venuſtatem monſtraturus ad illius vultus explicas, ſic ut vel minimo halitu perfundatur, ſpondeo, nunqvam in Alepenſi urbe regnabit. Utitur ſagaciſſimi viri conſilio Præſes, longaqve & multiplici pompa exceptum ſucceſſorem in ædes deducit. Ibi inter inſidio-

ſidioſæ liberalitatis blandimenta evolvit fatale ſtrophiolum, auro & ſerico diſtinctum. Lætus hoſpes ſuæ mortis inſtrumentum aſpexit. Inde divertunt ad cœnam. Sed hic fraudibus agens, ſimulabat, primo ſe mane iter Bizantium verſus ingredi velle. Expreſſit itaq; eadem illa nocte literas ſuorum officiorum teſtes: Neqve enim tam benevolo deceſſori iſte miſer perfunctorie indulgebat. Sic exacta noctis parte ad qvietem receſſum eſt. Primo mane novus Præſes inſpirato per ſtrophioli auram veneno impar fuit. Jacebat in ſtrato exanimis, nec tam repentini caſus aliis cauſa patebat, qvam illis qvi incautum peremerant. Peracto facinore, veneficus Præſes Conſtantinopolim literas deſtinat, tam illas qvibus ſucceſſor ſignificat ut optime eſſet exceptus; qvam alias ſucceſſoris interitum nunciaturas, orantesq; tunc ſaltem imperium ſibi & provinciam prorogari. Nec id ægrè impetravit, tanto ſceleri felicitatem indulgente fortuna. Et hoc ſævo & in flagitium mirabili aſtu, non plus ſtudium venenorum, miſerabili ſubtilitate excultum, ſuſpexeris, qvam corruptos in ea gente mores, venundatos magiſtratibus populos, fas æqvumqve infra pecuniam poſitum, & cætera ultimæ tyrannidis mala. Vix ambitus, aut repetundarum actio; viles magnatibus injuriæ, ac pene indignæ vindicari, qvibus vulgus affligitur, diuturnitate ſervitutis, & inſtitutione parentum, non auſum aſpernari tam detectæ ſortis cladem.

Digitized by Google

Non aliud in Turcis magis mirer, qvam qvod homines immortalitatem animorum tam conſtanter aſſerentes, ut his inde vilior hæc vita ſit, ſibi eorum flagitiorum licentiam faciant, qvæ etiam absqve lege natura refugiat. Tamen in egenorum ac hoſpitum opem multorum animi illic effuſi ſunt; Ad hæc humanæ miſerationis opera paſſim ædes extructæ, in qvas ægri aut feſſi divertant, ibiqve conſtitutæ privatorum teſtamentis & publico ſumptu opes. Nos etiam, qvanqvam canes & credunt & vocant, non arcent à tanti beneficii humanitate. Ingens in parentes reverentia: & ſi qvando moleſti ſunt, plus recordatio dati ſpiritus, qvam acerbitas injuriæ valet. Multi cibi gens, & plus curando corpori intenta qvam animo.

Omnis autem libidinis, qva ſunt infames, minor his ipſis culpa qvam fœdo Mahumeti, has cupiditates maximè innatas mortalibus, ſed Numinis pudorisq; vinculis aſtrictas, ſua lege exolventi: Ita allicere placuit militarem qvidem populum, ſed ut in Oriente ad voluptates molliorem. Inde his vitiis, tanqvam conceſſa remiſſione, exercentur, miſerabili virtutis inſcitia. Neq; abeſt à libidine crudelitas, ſaltem in Principe, tam ſuorum ſibi ſangvinem qvam opes vindicante. Conſtantinopolim Rex Turca obibat, in proximos agros venatione decreta, cum ad militis fores adoleſcentulum videt impudice fractis oculis vibran-

Digitized by Google

brantem. Accenſa deterrimi Principis libido eſt, rapiq; & in regiam duci jubet. At miles, qvi puero aſſveverat, reverentiam amore vincente, non dubitavit pro ſcorto opponere ſuum pectus, ſtrictoqve gladio irruentes miniſtros ſubmovere. Sed qvid unus in multitudinem poſſet? Ipſe Princeps, ad omnem ſuorum contumaciam tam pervicacis iræ, tamen hanc amantis violentiam in crimen non duxit; illum qvoqve, tanqvam in precium abrepti pueri, ruſtico prædio donat; & ſtipendium jubet augeri. Neqve mora, viliſſimi ſcorti amore Rex flagrare, nec tantum in deliciis habere, ſed & in ambitioſæ amicitiæ locum. Qvod miles cum audiret, eum olim ſibi cariſſimum aſpicere inter tantos honores concupivit. Donis itaq; ac precibus evicit à cuſtodibus qvi ſtabant ad fores, ut cum Rex in hortis veſceretur, clam & à Satellitum tergo ipſum accumbentem ſimulqve adoleſcentulum intueretur. (nam & is ſolebat regiis conviviis adhiberi.) Conſtituto tempore adeſt. Jacebat Rex in tapetibus patrio more, neq; procul impuriſſimum ſcortum, & nimio impudicitiæ precio jam ſuperbum. Inter hæc miles incautius forte prodire, ſic ut à puero conſpiceretur; qvi veteris obſeqvii memor, ſtatim ad ipſum curſu defertur, amplexaqve dexteræ oſculum ponit. Princeps in redeuntem inſiliens, fronte oculisqve furore ardentibus, interrogat qvo vecors & infidus divertiſſet. At ille, Ad prio-

rem, inqvit, herum, Rex, qvem à me ſaltem oportuit ſalutari. Haud mora, Rex æmulatione inſaniens, brevi ferro, qvo erat accinctus, ſui amatoris perfodit pectus. Sed ut labentem vidit, ſeqvutus in terram, ſuo ſinu vulnus fovit, ingemuitqve morienti. Juſſus ſtatim miles mori; qvaſi tanti doloris Principi cauſa; ſed ille inter tumultum elapſus, ipſo favore ſatellitum evaſit, latebris & ſuorum ſilentio tectus, donec princeps mitigaretur. Adeo nullius amicitiæ nexus tuti ſunt à tyrannide tam atroci, nec incolumitatem ſuam tantum, ſed & voluptates, ſupra vitam ſuorum civium æſtimante.

Arma autem, jam ceſſantibus Principibus, ſub qvorum aſpectu ingens militum audacia erat, modicis in ea gente ſtudiis, nec ex parentum impetu, culta ſunt. Prætoriani in urbe regia, qvos Janiſſarios vocant, deſveti jamdum vero pulvere exerceri, in ocio & civilibus deliciis ad turbidam ſed gnavam audaciam inſtituuntur. Hinc ſolvendæ diſciplinæ initium ſuperbis militibus, nec laborem, nec felicitatem pati idoneis. Non aliis vitiis olim everſi ſub ſua mole Romani jacuerunt. Et illud forte Imperium jam deficientibus ventis qvibꝯ alte intumuit, ſuo pondere vitiisq; obruetur. Illi tamen qvi Ægypto præſident, maxime ad Memphim collocati, veteris militiæ decus cum ingenti laude obtinent; ſcilicet ab aula ſemoti, arcendisqve prædantium manibus, qvi de-

mon-

montium jugis erumpunt in vallem, in qvotidianos labores exerciti. Sed in fugientium latronum agmen fortes, tantumqve inſtare cedentibus; ſi in noſtrorum hominum robur inciderent, fortaſſe eqvorum celeritate qva præſtant, ad ſalutem, non prælium uterentur.

Sagittarum, qvæ præcipua Turcis vis, jam neglectus ille uſus qvi olim formidabilis Orbi fuit. credo, qvia ſine longo ſudore, corporisq; ad laborem obſeqvio, ad hanc artem perveniri non poteſt; & hodie milites fracti ocio, & langvente diſciplina, tanti non emunt fortes eſſe. Breves arcus ſunt, inflectiq; niſi à peritis difficiles; cæterùm multo majore impetu tela expellunt, qvam qvo machinæ noſtræ plumbeas glandes ejiciunt. Vidimus qvidem (& fidem oculis noſtris tarde habuimus) chalybem tres digitos altum ab exigua ſagitta pertranſiri; nec minoris prodigii fuit, deſtitutum ferro telum in modicæ arboris truncum arcu impelli, & utrimqve defigere. Hanc artem clariſſimo apud nos viro, cum Conſtantinopoli esſet, tradidit Solymani vetus miles, confeſſus illam artem interire ſuorum ſocordia; vix tres eſſe in tam faſto Imperio qvibus curæ fuerit hanc majorum fortitudinem in ſe producere: cæteris laxos arcus, nec aliis qvam levis armaturæ hominibus eſſe timendos.

Qvod ſi Numinis beneficio, & illorum vitiis uti vellemus, qvid hac tempeſtate facilius

Digitized by Google

qvam opimas extorqvere provincias à barbara gente, ſuumqve impetum, qvem pro fortitudine habuit, dediſcente? Hoc gementes ſub tam feræ tyrannidis mole expectant à nobis Chriſtiani, immenſa multitudo, ſed ducibus armisqve defecti; hoc noſtri qvoqve ritus, & templa, qvæ veſani delevere: hoc de illorum Imperio dejecta humanitas, terræqve olim cultiſſimæ, nunc velut informes, nec in ſui decoris honeſtatem, niſi noſtris auxiliis, rediturae. Qvod ſi qvem moveant experta toties arma, fruſtraqve exhauſtæ divitiæ, dum noſtri majores à Saracenorum impetu Syriam, Paleſtinam, Ægyptum, contendunt vindicare, in Turcas etiam ingentibus ſæpe copiis moventes; cogitet, eos magis æmulatione inter ſe, qvam hoſtibus illis victos. Ut omiſerim Principes Græcos, ſemper infeſtos militibus ab Occidente venientibus; qvoties ipſi inutilibus odiis noſtros impetus in nos converſi conſumpſimus? Non oportet recentibus exemplis noſtri ſeculi pudorem onerare; ac ne qvidem curioſe recenſere veteres clades. Satis erunt ad doloris & cautionis argumentum, Gallorum Anglorumqve in ejusmodi bellis funeſta diſſidia. Richardus II, Rex Angliæ, cui ex leonis corde cognomen eſt, in Syriam exercitum duxerat, ultusqve injurias qvas Cyprii intulerant, ad ultimos metus Soldanum adegerat, jam Hieroſolyma tradere & ſic cum Chriſtianis paciſci cogitantem: Cum ecce Gallo-
rum

rum Rex Philippus, qvem Auguſtum appellarunt, reverſus & ipſe à Syria, & Richardo infeſtus, cum exercitu in Normanniam movet, (hæc tunc Anglici juris erat) & oppida adortus, qvædam vi capit, alia metu aut factione ſubigit. Sic Richardum, tum publicis Orbis rebus intentum, ad rerum ſuarum tutelam in Europam revocavit; & tunc Saraceni Gallorum manibus Chriſtiano exercitui erepti ſunt; qvi poſtea Anglis qvoqve beneficium debuerunt. Qvippe vix ſeculum inde effluxerat, cum Philippus, cui cognomen Valeſio, Francorum Rex, omni regni ſui mole ad hæc bella transmarinæ pietatis converſus eſt. Aderant in auxilium Navarræ Rex, Arragoniæ, atqve Bohemiæ; multiqve præterea mortales, qvos regni magnitudo, ſanctitasqve belli coëgerat.* Jam in anchoris claſſis ſtabat, qvæ qvadraginta armatorum millia veheret. Trium annorum commeatus addebantur. Exercitus terra iturus trecentorum millium erat. Sed tam gravem apparatum, tantamq; ſpem mundi, intervertit Eduardus III, Angliæ Rex, tunc primum Franciæ ſceptrum, tanqvam matris Iſabellæ hæreditatem, aggreſſus vindicare. Sic in noſtra viſcera acti ſumus, & à nobis ſuperati, triumphos Saracenis Turcisqve conceſſimus. Triſtiſſimi qvidem hi caſus; ſed illorum ingens ſolatium, nobis adhuc vires eſſe eruendo illi barbarorũ Imperio; ac ne qvidem conjuratio-

Z 5 nem

nem noſtrorum Principum in hoc qværi: plures ex illis eſſe, qvi ſoli huic victoriæ ſufficere poſſint. Non innumero exercitu opus eſt, nec velis immenſum mare tegentibus. Vir inſignis judicii animiqve, & jam longiſſimo uſu rerum Turcicarum peritus, ſuo Regi ſpondere non dubitat, ſi ſibi claſſis detur, triginta millium exercitu impoſito, in biennium ſtipendia, in annum commeatus, ſe eo tempore Peloponneſum, Eubœam, magnamqve Achaiæ oram, in illius ditionem redacturum. Ni fecerit, idem exercitus, qvi ſibi committetur, decepti Regis exigat pœnas; vindicetqve atrociſſima morte temeritatem irritæ ſponſionis. Eandem ſpem victoriæ, pene nec tanto ſumptu, auſus maximo Regi ante aliqvot annos dare eximius belli dux, opibusqve & ſangvine dignus, cui tanta expeditio crederetur. Sed mors illius conſilia occupavit, incertum an veneno maturata. Utriq; cauſa ſperandi, ex noſtrorum militum robore, belliqve diſciplina, tum ex Chriſtianorum numero, atqve votis, noſtra arma illuc ad ſe vocantium; deniq; ex langventibus Turcis, qvi fortitudinis famam non alio jure obtinent, qvam ob majorum ſuorum nondum expirantem memoriam. Sed ajebant iſti Duces, in ipſius hoſtis ſinum jaciendam hanc facem; non tutandis limitibus ſtandum, in qvibus ſummum victoriæ præmium eſt, hoſtem à patria ſubmovere, mox ſævius rediturum; victis autem, & ſua, & patriæ captivitas imminet. Ideo-

deoqve volebant non in Pannonia nos hærere, ſed ingenti procurſu in media Græcia, Tracia-ve, caſtra metiri. Hanc in bellis inferendis rationem, pleriqve veterum inivere. Sic in Italia Hannibal vincebat Carthagini: Sic Romanis in Africa Scipio; ſic deniq; ipſi, Turcæ, qvas gentes nunc obtinent, armis in earum provincias prolatis domuerunt. Neqve Galliam Franci, neq; Normanni majorem Britanniam, lento bello remotoq;, velut à limine ſalutaverunt. In ipſas Provincias irrupere, etiam ante victoriam pene occupata mercede victoriæ.

Qvid qvod multa, qvæ jam ſunt ad hæc bella adjumenta, noſtris majoribus defuerunt? Hoſtem ad extrema Orientis qværebant, tunc primo victoriarum æſtu ferventem, qvem hodie in ipſo Pannoniæ ſinu, & in adverſo Italiæ littore ſtatim invenias, ſciasqve, plena & mox receſſura fortuna ſeneſcere, vel ideo qvod non augeſcit. Patrum qvoq; noſtrorum erroribus edocti, ea ipſa qvæ in illis expeditionibus peccaverunt, habebimus in melioris diſciplinæ cautionem.

Nunc etiam urget hoſtis, ut pene in hoc tantum deliberare liceat, perdere malimus, an vinci. Juvenis Achmetus, qvi hodie tyrannide potitur, ad bellum reſpexit, & Tranſylvaniæ imminet. Sive laſſus ſuo ocio animum ad hanc expeditionem adjecit, ſive apud ſuos reverentiam paraturus, ingens inde rerum noſtrarum diſcrimen eſt, cum langvens apud il-

los militia his ſtimulis exſuſcitari poſſit, & princeps, hactenus inter voluptates ſegnis, ſolicitari victoriarum guſtu, atq; inde acrius in noſtram perniciem ardere. Ajunt Carolum, qvi ultimus Ducum Burgundici nominis fuit, primam partem egiſſe juventutis non expertem modo armorum, ſed & maxime qvietis ſtudioſam; mox Gallia flagrante eo bello cui publici boni titulus fuit, adeo in contrarios motus verſum, ut exinde nullum vitæ tempus habuerit qvo à militaribus conſiliis vacaret. Abſit in eosdem impetus hic Achmetus conſurgat. Sed qvis in tanto periculo non præſtabilius credat arma movere, dum illi nondum veternum excuſſerunt, qvam expectare, ut uſu & victoriis graves à media (qvod abſit) Italia atq; Germania, nobis ad unam ſervitutem ferale ſignum tollant? Qvod ſi Achmetum ſua luxuries revocabit ad ocium, non à nobis extruſum, non in ſuis penatibus arma noſtra audientem, certè hanc pene turpem pudendamq; ſalutem fortunæ debebimus, non virtuti.

A Turcis ad Judæos abire hic liceat: vel ideo qvod poſt Turcas illis ſumus. A Judæo percunctati, de qvibus melius ſentiret, Chriſtianis an Turcis, fuit qvo frontem hominis miraremur. In nos enim, inter qvos erat, vix auſus inclementer dicere, tamen ſenſum non preſſit: &, Certè, inqvit, Turcæ ſaltem genitalia circũcidunt. Gens eſt vagis erroribus diſſipata, nullius provinciæ potens: acris cogendis opibus,

bus, ad omnem mercaturam ſtrenua, &per fœnoris flagitium dives: Ubicunqve ſit, ſervit: & jam domitos animos, qvondam ad libertatē tam acres, huic ſorti aſſvefecit. Mores paſſim miſcuerunt, & ſuæ indoli, cui cum pervicacia adhærent, addunt regionis ſpiritum in qva naſcuntur. Pertinax illis ſuperſtitionis ingenium, & vix in noſtram pietatem, qvantumcunqve ſimulent, ſincerè mutabile. Eorum corpora olere non ſine argumento vulgatum eſt. Fœda qvippe in ipſorum domibus, veſtibusqve incuria eſt, & neſcio qvid inſolens exhalat. In ſummis divitiis non augent corporis cultum; ſive noſtram invidiam reveriti, ſive inter ſe amantes paritatem. Magnum ſervitutis argumentum eſt, qvod nec arma, nec fundos, poſſidere conceſſum ſit. Rectè vires adimuntur hoſtili populo, & nos pejus, ſi polleret, mulctaturo.

Jam vero enumeratis populis, & veluti ad cenſuram vocatis, qvorum animos moresqve cognoſcere iis prodeſt qvi in publica luce interqve homines victuri ſunt, ad varia ingeniorum genera & affectus veniendum eſt: qvi ut unam aliqvam nationem veluti ſuo jure non poſſident, ita per omnes gentes vagi, multisqve ubiq; hominibus inſidentes, virtutibus vitiisq; aut ſemina aut alimenta ſuppeditant.

Digitized by Google

CAPUT X.

Præter patriæ indolem, dari cuiq; mortalium ſuos affectus, atq; ingenium. Præcipua inveſtigari poſſe, non ſcribi omnia. De ingeniis ad ſubitos jocos aut ſententias valentibus. De aliis, qvi ſpontanea eloqventia diffunduntur. De hominibus tardioris lentiorisqve prudentiæ. Perfectos demum eſſe, qvi inter hæc duo genera ſunt poſiti. Utrum ſint præſtantiores animi, qvi literis idonei, an qvi adminiſtrandis rebus publicis. Delicata ingenia aſſiduo aut diuturno labori minus apta, qvam tarda & depreſſa.

VEluti ſub iis ſyderibus, qvæ multo frigore, humentive aëre, ſolent candidos cæſiosqve populos educare, nonnulli haud ſecus qvam in vicinia Solis fuſco vultu inumbrantur: in iis autem plagis qvæ nimio Sole flagrantes plerumq; ſpiſſiori ſangvine ſubjectas gentes tingunt, qvorundam hominum candor à patria ferrugine recedit: Ita in humanis populis qvædam aſperæ mentes rigent: aliæ de patria barbarie nihil habent: craſſæ aliqvæ in tenui cœlo mentes, tenuesqve in opaco: Nec ulla eſt regio, tam proſperis, aut malignis illuſtrata ſideribus, qvæ non omnium vitiorum examen, ſimulqve virtutum, in ſuis alumnis exceperit. Qvippe ſingulis mortalibus præter patriæ ſuæ indolem adhuc proprium aliqvid Natura conceſſit: prorſusq; ingenti miraculo, per tot ſecula, & nomina populorum, unicuiqve

qve hominum ſua lineamenta invenit, qvæ tam frontis qvam animi habitum, à reliqvorum corporum, mentiumqve ſimilitudine diſtingverent. Hinc illius mirabilem ludum, tot hominum affectibus animiſqve variatum, haud qvis facilius cogitando aſſeqvetur, qvam pictor ſuis tabulis omnium corporum ſpecies atqve formas incluſerit. Licet tamen, tanqvam eminentes in condenſis ſilvis arbores, præcipua ingeniorum & affectuum genera intueri, qvibus homines agi ſolent, ac propemodum componi; ſimulqve à cæteris inſigni diſcrimine ſeparari.

Neqve ſuperflua cogitatio erit eo modo percenſentis diverſiſſimas hominum claſſes: in qvibus ſe unuſqviſqve inveniet, &, qvalis eſſe velit, aut timeat, tanqvam ex ſeqveſtra & aliena imagine, deprehendet. Ac præterea cum nullius ingenii ſpecies, tam lubrico, aut vicino veſtigio in vitia propendeat, qvæ non facile prudentiæ habenis intra rectum flecti poſſit; nihil qvoqve tam cognatum virtutibus, qvod non pravitas utentium corrumpat, juvabit affectus, impetuſqve mortalium ſuis bonis maliſqve ſtipatos contemplari, & qvatenus aut noceant, aut proſint, veſtigare; ne deinde aliqvos immodicè laudemus, vel ſupra fas & æqvum averſemur.

Igitur mortalium ingenia recenſenti, ſtatim occurrent extemporaneæ ſubtilitatis homines: Illi ſcilicet, qvi, qvoties loqvi placet, ſubita ac ple

plerumqve feſtiva oratione perſuſceptum argumentum decurrunt. Hi ſi juſto pondere, ut ſolet, deſtituuntur, nec ſtudio eloqventes, nec ſapientes conſilio; ſed tum demum cum loqvuntur, roganturqve Philoſophi, aut Oratores facti, poſſint uno precio cum mercibus æſtimari, qvæ per ſe inanes ipſo fuco artificii imponunt. Eorum duo genera invenias: qvidam in privatis, & conſciis ſermonibus regnant, brevi nitidoqve acumine, & ſemper veluti in aliorum ineptiam intento. Alii propius ad eloqventiæ dignitatem perveniunt, qvandocumqve placuerit, ſtatim torrente ingenii, publice, aut inter ſuos dicturi, rerum omnium qvas viderint, legerintve, oportuna ſubeunte memoria. Utrorumqve pompas ac faciles impetus mirantur, non modo imperiti, ſed & interdum qvi meliori eruditione imbuuntur, dum ab ejusmodi ingeniis multos jocos atqve ſententias vident facile ac veluti temere effundi, qvas ipſi non niſi anxio & ſevero labore poſſent exprimere.

Nam qvid illis hominibus (ut ab illis ſcilicet ordiamur) qvorum brevis vivaxqve procacitas eminet, magis putes ad induſtriæ ſimulq; leporis imaginem factum? Qvid elegantius qvam ad omne argumentum ſententiolam habere? qvid urbanius, qvam omnium dicta, factaqve excipere improviſis ſalibus, vel prudentia, qvæ facilis, & nata ſub manu, ipſa celeritate placet? Huic venuſtati ſi accedit corpo-

poris gratia, vel hominis dignitas, & præter hæc non immodica, ſed ſecura audacia, regnabit ubiqve illa jocatio, his etiam non ingrata qvos laceſſet, & veram exactamqve ſapientiam, in egregiis, ſed tardis hominibus, ſuo ſtrepitu obruet. Sed hæc loqvendi felicitas freqventer ſuis morbis infeſta eſt. Tolle illos de privato conſortio, & à ſubitis fractiſqve ſententiis, id eſt, à velitatione prudentiæ, deduc in certamen prolixæ orationis, tum ſterilitatem egenarum mentium, nec ſufficientium ad veram longamqve ſapientiam, haud dubiè contemnes. Qvod ſi & illa, qvæ in iis miraris, dicta conciſa, & veluti brevi fulgure micantia, ſcriberentur, ut non abrepto & intercepto animo ſimul incidant atqve effugiant, ſed ad maturam judicii ſeveritatem exigi poſſint, qvam ſæpe inania aut inepta viderentur, qvæ nunc inani præjudicio, & lepore celeritatis fallunt? In iis igitur hominibus, non altum & perenne ingenii flumen, ſed Naturæ impetus aliqvis, qvæ ut exiguas aqvas, ſi in ſublimi natæ ſunt, & iniqva tellure opprimuntur, qvo anguſtior eſt exitus, eo majori niſu in altum propellit; ita ſcintillas ſapientiæ ſtatim, niſi excipiātur expiraturas, magis vivo & ſonoro ſtrepitu laxat de cuſtodia parvarum mentium & in hanc tantum abortivam ſapientiam felicium.

Alii autem, qvibus ita in prolixam eloqventiam fuſa ubertas eſt, ut per inexhauſtum ſpiritum

tum verba utiqve & ſententiæ ſufficiant, clari qvidem apud populum eſſe ſolent, ſi inter publicos cœtus in foro templiſve audiantur. Grati qvoqve in privato uſu vitæ, ſi tam poſſint tacere qvam loqvi. Sed cum omnia animalia id, qvo potiſſimum valent, arcano impetu ſentiant, & eo uti ament, tum iſti maxime ſua eloqventia delectati; qva una inſignes ſunt, haud facile modum tenent, qvamcunqve rem dicendi libido rapuerit; ut mirari jure poſſis, in tanta imprudentia tam commode dici poſſe. Solutis deinde colloqviis, qvæ importune produxere, cum illos, qvos loqvendo fatigaverunt, lætæ & porrectæ frontis vident, non cogitant ab intempeſtivæ orationis faſtidio dimiſſos gaudere, ſed ut perfuſos magnifica voluptate, eo omine ſinunt abire, ut, ſi in ſe rurſus inciderint, de eodem cibo guſtent. Amplæ hæ mentes, & ſponte naturæ per omnium pene rerum ſeriem patentes; non tamen exactæ neqve tinctæ, aut imbutæ, ſed ſingula præcipiti curſu libantes. Et ut Echo neqve poſtremas qvas acceperit voces tenere, neqve qvidqvam ulterius ſuo ingenio loqvi poteſt: Ita iſti omnium rerum ſcientiarumqve primas ſpecies ſibi à capaci Natura ſubjectas, facillime, ac pene nec cogitantes, admittunt; aliqvid autem amplius atqve exactius in earundem rerum ſtudiis aut facere aut velle vix poſſunt. Ingens qvidem argumentum eſſe crediderim, non judicio animi, ſed impetu & veluti fortuna, tantam

tam rerum copiam, ac indigeſtam venuſtatem ab iis produci; qvod omnino, de qvacunqve re ſermonem inſtituerunt, illa pari ubertate huic verborum & ſententiarum pompæ ſufficiet. Ut vero aliqvid memoria in ipſo orationis curſu ſubjecerit, ad hoc illico divertunt, inde qvoq; in aliam, ut forte inciderit, partem; tandemqve per diverſa capita diffuſi, non ſæpe originis meminerunt, unde univerſus ſermo defluxerit.

Ergo iſti vagis animis, nec in certam rem definitis, non ſummam modo illam, ſed & vulgarem inter mortales prudentiam, plerumqve non vident. Qvidam ſui ipſius immodici laudatores; alii nec amicos, nec ſeipſos, iis officiis juvantes, in qvibus ſedulus labor, uniq; negotio inhærens, aptandus eſt; leves pleriq;, & ut paſſim provolantibus rebus varii, ita nec à ſententiis, qvas videntur imbuiſſe, in alias tranſire difficiles. Tamen, ut maximam ſpeciem habent cultæ indolis, & per omnes ſcientias adornatæ, plerumqve ad rem & famam promoventes debita uni ſapientiæ bona occupant. Maxime, ſi, ut vim ſuam intelligunt, ita & vitia non ignorent, habiliqve velut fuco ſe tegant, ne cui, ſaltem è vulgo, ſit aditus ad nævorum ſuorum contemplationem. Id autem potiſſimum aſſeqventur, ſi in loqvendo ſibi imperent, neqve ſinant evagari ſubditas cupiditates, &, qvoniam ut aptiſſimo ad omnia condimento, ita eloqventia omnia auribus con-

conciliantur, varios ſermones cum variis callido deflexu inſtituant, ſemperqve ejus generis qvo audientibus poſſint imponere: Nimirum apud militares viros, aut ignaros vetuſtatis, de divinis rebus agent, de ritibus antiqvorum, de populorum gentiumqve origine; & ſi qvid eſt præterea in ſcientiis curioſa venuſtate ſpectabile: Cum iis qvos lychni umbræqve Scholarum rudiores ad civilis gubernationis diſciplinas faciunt, de populorum & Imperiorum fatis, de Principum genio, diſputent. Neminem deniqve in ſua arte laceſſant. Neqve enim ingratum, in ſociandis interdum ſermonibus ad res iis qvi audiunt alienas, aut ignotas, divertere; præſertim cum & nova nos delectent, & de iis qvæ neſcimus qvædam nos altior opinio, & reverentiæ plena, ſubeat: Minus periculi iſtis oratoribus erit, ubi cum humili & anguſto animorum genere agent, cui omnia, qvæ audaci lætaqve facundia effunduntur, tanqvam ſacræ & per Oracula editæ voces, placent. Igitur has ubiqve partes ſuſcipiant, qvas ex audientium ſorte ad ſuam famam eſſe crediderint. Qvod qvidem ideo facilius poterunt, qvia adeo diffuſo ingenia per cunctas ſcientias atqve artes erudiri ita poſſunt; Natura præeunte, & modico forte uſu, ut de rebus omnibus non inepte loqvantur; cum tamen ſingula magis non ignorent qvam teneant.

Scribere autem ejuſmodi Oratori tam arduum

Digitized by Google

um erit, & plerumqve ad famam exitiabile, qvam facile & venuſtum eſt loqvi. Raro enim illi ſpontaneæ eloqventiæ additur vis judicii, qvæ ſtilum perenni gratia ad poſteritatem deducat. Qvippe promptus, & pene turbulentus animus, ubi in ocio, qvod ſcribentibus datur, ſeipſum recognoſcit, ipſa rerum qvæ occurrunt multitudine oneratus, & confuſus, divitiis ſuis premitur; nec ſcribere qvæ invenit omnia, nec qvæ potiora ſunt eligere poteſt.

Deniqve tam diverſa eſt à loqvendo ſcribendi ratio, tamqve alii nervi, ut qvi robuſta facundia aſſveverat qvacunqve liberet decurrere, jam in ipſa ſcriptione evanidos moliatur, & veluti in ſomniis, ictus. Cœci tamen ſuaqve & aliorum adulatione corrupti, nonnunqvam gloriam eloqventia qvæſitam ſcribendi cupiditate deſtruunt. Multo magis è re ſua facturi, ſi longam ſpem ſuarum ſcriptionum facere Orbi poſſint; nunqvam autem editis libris in famæ periculum venire.

His cautionibus, ille vivax & per omnia diſſipatus animus ſubducet imbecillitatem ſuã oculis populi, & in ſpeciem ſapientiæ aſſurget, ſive ſe regere ipſum poſſit (qvod utiqve freqventer non videas) ſive ſaltem conſilii patiens ſvadentibus amicis acqvieſcat: ut qvi prima vini caligine domiti adhuc ſciunt nec ſe ſapere, nec monitis familiarium pervicaci ſua fiducia obſiſtunt.

Ex

Ex adverſo ejusmodi hominum, eſt aliud genus prima fronte tam à ſpecie ſuæ virtutis alienum, qvam iſti eloqventes à vitiorum in qvæ nati ſunt imagine recedunt. Hi igitur, cum ſubito loqvendum eſt, tardam ægriuſqve ſeqventem orationem habent, hærentqve ſæpiſſimè blandimentis laceſſiti, vel jocis, qvæ ſubiti & expediti ingenii homines in qvotidianis colloqviis tanqvam levia tela contorqvent. Neqve autem ſola verba ægrè expediunt: ſed ſicubi etiam dicenda ſententia, qværunt qvid ſentiant, neqve ſtatim inveniunt. Verum advocato animo, & in ſeſe ad meditandum reducto, in rerum & negotiorum vim idonea ſubtilitate penetrant; verba qvibus utantur apta concipiunt. Vis in illis recondita, utileſqve & veræ, non fucatæ, & ex ſcholis umbratiles ſententiæ; &, ſi eruditio ipſis acceſſit, uſuſqve ſcribendi, plerumqve digniſſimæ qvas poſteris ipſi tradant. In hoc vero iis fortuna male conſuluit, qvod anguſtis retuſiſqve animis ipſa primorum motuum verborumqve ſpecie ſimillimi, iniqviſſimo, præjudicio ſæpe jacent, temnunturqve. Ideoqve ignota magnitudo ingenii non utiqve habet ſemper propitiam virorum principum manum, qva ad dignas ſua induſtria curas & honores tollatur. Veluti precioſiſſimarum mercium decor, ſi ſine titulo intra viles faſciarum nodos latet, non adducit emptores. Iis igitur hominibus utilitatis pleniſſima ratio eſt, viam facere, qva ad

ſui

Digitized by Google

ſui animi interiora adeatur, nebulaſqve amoliri qvas in ſuo limine natura ſtipaverat. Hoc porro aſſeqventur, vel ſcribendo (nam qvid eſt aliud tabulam animi proponere?) vel aſſiduo uſu excitando lentioris ingenii acumen, ut qvantum eſt tantum eſſe ſciatur; aut deniq; qvam poſſunt intima longaqve familiaritate cum illis optimatibus ſe miſcentes, qvi ut multo uſu agnoſcere robuſtæ mentis vires, ita agnitas poſſunt provehere.

Inter hæc nimii ponderis & levitatis mala, poſita indoles, & ad humanæ dignitatis faſtigium pervenit; huic modica ineſt, & tantum cum opus eſt, eloqventia, &, ſi tempus ſtudiumve accedat, venuſtior; in familiari uſu vitæ, prompta & nitida, non hærens & turbata oratio; vis judicii non multum involuta, & qvanqvam acris ſubito, tamen poſt moram & conſilium validior. Hic eſt demum idoneus virtutibus homo ad privatam ſapientiam & publicam factus; aut ſi vitiis fœcundum animum tradet, non qvotidianæ neqvitiæ velut moles, in qvamcunqve partem incubuerit, perniciosiſſimo caſu omnia affligens.

Ampla autem ingenia ab opacis mentibus velut hac nota Natura diſtinxit, qvod hæc dignitatem ſuam agnoſcant, peragantqve omnia liberalius, verecundis qvidem, ſed erectis ſpiritibus, ſemperqve diffuſum aliqvid, & vividæ majeſtatis contemplantibus: Retuſæ vero mentes in anguſtas cogitationes atqve conſilia

ipſæ

ipſæ ſe damnent, nunqvam auſæ à timida humilitate excedere; In parvis interim, & menſuram ſui animi non ſuperantibus, ad ultimam diligentiam exactæ ſunt; cum ſcilicet aſtus qvidam illis ingeniis accommodatus ſit, non altus ille aut nobilis, ſed ut in exiguis & invalidis animantibus videmus, per diffidentiam ſuis rebus ſemper intentus.

Sunt qvidem ex literatorum numero, qvi ſive diſciplinis ſuis faventes, ſive eruditionis utilitate (qvam eximiam eſſe qvis unqvam niſi ex barbaris ignoravit?) decepti, negant aliqvod ingenium in magnis numerandum, niſi qvod poſſit literas capere; aut ullum ad juſtum decorem perveniſſe, qvod non illis ornatum ſit. In hunc modum homines publicis virtutibus claros, natoſqve regendis populis, ſi ad literarum ſubtilitatem inepti ſint, à veræ humanitatis & magnitudinis claſſe excludunt: peſſimo prorſus ſuffragio ac errore, aut ſi mavis inſania; qvandoqvidem è contrario verius dicas, neminem eſſe civilibus rebus parem, niſi in ipſis naturæ divitiis conceptum; multos autem in umbra ſcholarum etiam ad laudem pervenire, inanes, & ſuperflui acuminis viros; qvippe qvorum indoles, intra metam neſcio cujus ſcientiæ damnata, caligat ad utilis illius prudentiæ lumen, cui omnium literarum diſciplina donanda eſt. Niſi forte non verius ſapientia illum amabit, augurari in populis motum, & tempeſtivis remediis occupare poterit-

Digitized by Google

rit, qvam in Lunæ, Soliſqve defectibus doctum, Aſtrorumqve errores, & redeuntes in circulum anni vices perpetua contemplatione numerantem. Illi ipſi, qvi adeo importunis laudibus Muſas attollunt, non hunc tantũ politum aut eruditum vocant, qvi omnes ſcientiarũ partes pari felicitate impleverit: ſed ſatis eſt in aliqva modo regnare. Ut ſi Orator egregius ad argumenta ſe ipſam torqventis Philoſophiæ ineptus ſit, aut ſi non natus ad Eloqventiam Philoſophus, ſi Hiſtoriæ aut Poëſios rudis, non hunc ideo à ſcientiæ, aut præſtantis indolis titulis velint arceri. Qvam igitur laudem pars diſciplinarum aliqva ferre poteſt, cur ab iſta ſcientia audent detrahere, qvæ eſt in regenda ſocietate hominum poſitá, cæteriſqve omnibus, qvæcunq; in humanis rebus ſunt, antecellit? An ſapientiam Græcè tantum, aut Latinè, ac non potius arcano impetu, & omnium lingvarum ſermonumqve conſcio, ſuis alumnis loqvi exiſtimes? Parum eſt præſtanti ingenio naſci, ſi nihil eſt aliud qvam aptum ingenium ad Academicæ eruditionis induſtriam eſſe ſortitum. Illi primi, qvos habemus eruditionis Principes, non in Scholis ſudaverunt; & erant tamen propitio cœlo nati. Condere civium mores, patriam conſiliis firmare, in ritus peregrinos intueri, qvæqve inde placebant in ſuos invehere: deprehendere cœli motus, ne anni ſpatia ad ſtatos & neceſſarios gentium uſus laterent: hoc tunc ſcientia

Digitized by Google

erat, hoc nunc noſtri literati ſcilicet imitari arbitrantur. Qvippe illi antiqvi dum interiore cura rudes populos ſtudent manſvetudini cæterisq; conciliare virtutibus, ſtatim facta eſt civili Philoſophiæ origo; dum mutua contentione provecti hoc vel illud populo perſvadent, primæ eloqventiæ nata vis. Deniq; hiſtoriarum monumenta illorum veterum prudentiam, atqve aſtus, narrant hodiernis literatis, tanqvam ſucceſſoribus, ſi & ipſi molem negotiorum ferre poſſunt; ſin autem animo non ſunt ad res civiles idoneo, tanqvam cuſtodibus & æditituis antiqvæ virtutes. nam hiſtoriam ad ſolam contemplationem legere, inanis & ocioſa voluptas eſt, qvæ absq; fructu tranſit: imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio cenſenda eſt.

Eqvidem non negaverim, illud demum abſolutum eſſe ingenium, qvod ad rempublicam ſimulq; ſcientias factum ſit. Tunc qvippe mutuo auxilio hæ dotes ſe in cœlum ipſæ attollunt. Regit enim literas, ne ineptiant, aut ſordeſcant, ſublimis & ad ſui ſeculi morem formata calliditas; qvam invicem literæ armant, ne expertis tantum rebus, ſuiqve temporis notitia nitatur, ſed peritia qvoq; & laboribus antiqvitatis.

Si qvis tamen, ut interdum fit, publicæ luci & juvandæ patriæ idoneus non eadem felicitate à Muſis amabitur, nihilominus celſioris ordinis & elegantiæ cenſendus eſt, qvam qvi dun-

duntaxat argutias umbratilis ludi,& qvæ cætera in Scholis edocentur, capere poteſt, inepto ad civiles diſciplinas animo, qvæ potiſſimum uſu conſtant. Adeo ut non per jocum magis qvam ex Philoſophiæ præcepto Favorinus ſcientiam Adriani metitus ſit ex magnitudine poteſtatis. Adrianus Imperator famam ſcientiæ qværebat, & forte in Favorinum Philoſophum inciderat, qvi ab eo laceſſitus argumentis, parcius, & ut victus, agebat, qvo Princeps impune exultaret. Objurgantibus amicis, qvod tam facile ceſſiſſet; Male, inqvit, admonetis: Nam cur non doctiſſimum putem, qvi habet viginti legiones? Hæc non ſine argumento Philoſophus: cum, ex arte tot legionibus moderari, ſit altioris ſcientiæ, qvam qvicqvid exercito, & per contemplationem ſublato acumine, in ſcholis deprehendas.

Cæterum ut omnium rerum, tum ingeniorum maxime pulchritudinem, ſæpe ſui fiducia pervertit. Multi enim ſuæ imbecillitatis conſcii, id conantur à laboribus impetrare, qvod Natura negaverat, & aſſiduo cultu animum ita mitigant, atqve formant, ut deinde ſupra illos emineant qvi ad magna feliciter nati erant; ſed ſuarum mentium robur inconſulte ſpectantes, laboribus, tanqvam ſupervacuis, abſtinuerunt. Ingens qvoq; inter hos ipſos diſcrimen eſt, qvi diligentiæ ſtimulis exerciti perficiendo ingenio incumbunt. Nam nonnulli, qvamcunq; rem ſibi ad labores propoſuerunt, in ejus dun-

Digitized by Google

taxat apicibus ſummisq; faſtigiis occupantur; ad minora, ac interdum neceſſaria, ne cogitationem demittere qvidem poſſunt. Alios adverſus error habet, qvi veluti ac ſi qvid à tergo ſuſpectum aut inexploratum relinqvant, adeo exigua qvæq; ſcrutantur, adeo qvicqvid didicerint ſcire volunt, ut nec progredi in deſtinata ſtudia multum poſſint, nec ad veram & liberalem hujus rei, qvam tam ſuperſtitioſe ambiunt, cognitionem pertingere.

Sed nec omnibus præterea ingeniis vis eadem ad laborum patientiam, & diuturnitatem, conceſſa eſt. Nam qvo ſubtilior eſt animus, & in acumen magis factus, eo qvidem ſibi facilius in impeditas res viam facit, ſed & citius aut magnitudine laboris aut longitudine hebeſcit. Qvippe ejusmodi mentium cuſtodiam habent non opaca corpora, ſed aptata accipiendo cœlorum hauſtui, meantibusq; ſangvinis & capitis ſpiritibus laxata, qvi ut aciem ſubtilius expromunt, ita ſua tenuitate vaneſcentes, ſolo ocio & ludo reparantur. Ejusmodi vero hominum non modo ipſe labor, ſed & precioſum ocium ideo erit, qvia egeſtis mentibus novum robur ſufficit, ac plerumq; ſolutum, & huc illuc errantem animum altis ſeriisq; cogitationibus implebit. Velut pingvium camporum felicitas, dum ceſſat à cultu, interdum in plantas ſua ſponte luxuriat nulla hortorum venuſtate deteriores. Ita Coſmus Medicæus, idoneus prudentiæ author, ſenſit, ille conditor florentis

ho-

hodie in Hetruria dominatus. Placidè,& veluti incurioſo ocio in altam lucem acqvieverat, cum unus forte ex amicis ſupervenit adhuc inter ſomnum vigiliamq; marcenti: &, Ubi, inqvit, ille Coſmus, cui tanqvam Argo Rempublicam credimus? de die ne qvidem oculis utitur. ego qvidem rebus meis jam in foro operam, jam domi meæ dedi. Ad hæc Coſmus, An autem putas, inqvit, meam diligentiam anteveniſſe, cujus qvies operoſior atq; utilior tuis laboribus eſſe ſolet?

Qvidam tamen exempti ſunt huic fato, qvod eximios à diuturnis laboribus arcet. Pauci illi, & tanqvam chariſſima munera, rebuspublicis à Natura donati, qvi ſcilicet altum & penetrabile ingenium in prolixam ſedulitatem demittant, non aſſiduæ moli impares, non diverſo negociorum vultu confuſi; adeo ut nati ad imbecillitatis humanæ ſubſidium rerumq; communium tutelam videantur.

CAPUT XI.

De fortibus animis: Temerariis, Timidis: Superbis: Sordidis: Langvidis & reconditis; Hilaribus, & Exertis. De inconſtantibus ingeniis, omnia acriter, ſed non diu volentibus.

IMpavidæ ad pericula mentes, ſuiqve ſecuræ, ita in hominum ſocietate eminent, ut in campis coroniſve, tori, ac tumuli, cæteris partibus per intervalla ſuperſtantes. Eſt autem illa indoles inter boni maliqve confinia pari

diſcrimine conſtituta; nihil ex ſeiis qvos inſedit miniſtrans, præter impetum, qvo inſignes ſint, ſive probis eſſe placeat, ſive ad flagitia divertant. Nam utrimqve temeritate, & fortitudine, cognatis qvidem, ſed diſſimillimis affectibus, ſollicitantur illi homines in virtutis & vitii partes. Temeritas pene eadem ſpecie atqve vultu cum fortitudine eſt; adeoqve ſæpè fallit, ut ipſi, qvi magnorum hominum cenſores ſe faciunt (qvod iniqviſſimum putes) plerumq; ex ſolo eventu eam æſtiment. Qvot ex viliſſimo militum ſangvine, qvia ſuperfuerunt contemtis periculis, ad ſcientiæ bellicæ famam, eiqve deſtinatum faſtigium, creverunt? Alii vecordiæ accuſati, qvod in eodem conſilio, & iisdem periculis, occubuerunt. Tiberius Gracchus dum amore populi, proprioqve ambitu, ferendis legibus incumbit, Optimatum conjuratione ſublatus eſt. Eodem fato Cajus frater opprimitur. Ergo illi (inqviunt) inconſultæ temeritatis viri. C. Cæſar popularitate, & largitione, vulgo acceptus, ad ſummum potentiæ pervenit. Illum ideo dixerint fortis ſapientiæ virum. Agis Rex in Ephoros contentione provectus, Lacedæmone viliſſimo laqveo extingvitur. Cleomenes audet cæde Ephororum regiam dignitatem ſancire; caſu an virtute, rem utriusqve exiſtimes verti? Sed hoc maxime. Alexander, compoſita jam Aſia, exercitus partem continendæ Europæ deſtinat; aliam,

ne

ne qvi motus in Aſia exiſterent, apud ſe perſeverare jubet. Ignari milites qvo Rex conſilio ſuas copias divideret, una face, & publica accenduntur ad tumultum. Aſpernati Imperium, non Alexandri conſpectu, non voce terrentur. At ille, ſive conſilio, ſive iracundia ferox, è Regia ſede in furentes proſiluit, & eos qvi loqventi pervicaciſſimi obſtrepuerant, ad ſupplicium ipſe rapit, eadem majeſtate in plectendis iis tutus, qva in mulcendi vix fuerat. Ex conſternatione militum ponentium minas, hoc conſilium in virtutis famam ivit. Galba autem Imperator, dum compeſcere milites ſtudet, haud paulo remiſſius, ut videbatur, qvam ſub Alexandro agentes, in medio foro confectus eſt. Fortitudinem, an temeritatem appellaveris? Adeo vicina, & pene confuſa ratio, hanc virtutem vitio miſcet: aut ut verius dixeris, interdum cogitur fortitudo ad eadem conſilia, in qvæ temeritatem furor impellit; tumq; ægrè à vitii ſuſpicione expiatur, niſi vel felici ſucceſſu ſibi reverentiam favoremq; conciliet, vel ille, qvi ad hanc ineundorum periculorum neceſſitatem adigitur, longæ prudentiæ ſanctitate meruerit, ut extrema remedia, & temeritatem imitantia, credatur non temere, ſed ex præſcripto judicii uſurpaſſe.

Igitur hunc affectum, cum non ſatis ſibi cavet, ſevera atqve atrox ſui fiducia corrumpit, faſtidioſo velut nutu cuncta deſpiciens; ſuperbiæ qvoqve malis infeſtus eſt: In jactationem

Digitized by Google

ferme proclivis;nec placere,aut odia ſaltem effugere, ſatis curans, per inſanos impetus præceps,donec indulgentiam fortunæ,& temeritatis felicitatem conſumpſerit. Cum vero tenere modum poteſt,tunc in virtutem clariſſimam evadit, & magnitudinem animi in hoc tantum attollit, ut ſalutis vitæq; diſcrimina leviora exiſtimet qvam deſerti officii infamiam, vel proditæ per ignaviam pietatis. Qvod ſi qvis præterea illam vim intrepidæ mentis manſvetudine adornet, & iracundiam poſſit arcere, (qvæ plurimum ejusmodi ingeniorum robur ſtipat) tum vero eximii in omnem partem cõſortii erit; & in ipſa formidabilis pace, id qvidem ab indole habebit,ne absq; cujusdam horroris reverentia cum eo qvisqvam agat, à moderatione autem ſua ut etiam diligatur.

Eſt aliud adulterinæ audaciæ, ſed tutioris, genus, & in qvo graſſari infimæ humilitatis ſpiritus poſſint; cum aliqvid non noſtro, ſed alieno periculo audemus. Huic propemodum nihil cum ea qvam deſcribimus indole, præter appellationem, convenire exiſtimem, tamen haud raro immeritis hominibus ad gloriam & præconia ſuffecit. Nec alii eam propitiam magis habent, qvam Præfecti militiæ, & qvi medicinam profitentur; hi militum, illi ægrorum periculo inclyti. Et vero qvotusqvisqve non Principum tantum, ſed ex Tribunorum aut Centurionum numero, gloriam ſuorum ſangvine non qvæſivit? Triſti qvidem

dem militum fato, qvorum laudes unus intercipit; excuſabili tamen conſilio mortalium; cum publice interſit incolumes duces eſſe, qvorum ſapientia ſæpius hoſtem qvam armatorum impetus evertit, militesq; in hanc ſortem ſcribantur, ut emptas ſtipendio animas, ubi utile erit, Reipublicæ reddant. At Medicos non Pater Æſculapii Apollo, non ſatis cum Apolline Muſæ excuſent; illos dico, qvi ad opes & famam præcipites, non officii ſanctitate, aut ſociæ mortalitatis generisqve affectu, ſatis ægris placantur; ſed eos veluti deſtinatas ſuæ gloriæ victimas habent, ſecuro ſcelere, ideoqve & freqventi. Inexperta & ſuſpecta remedia illorum qvos curant periculo uſurpant, non contenti ſuæ artis documentis, non præcepto antiqvorum, ſed vetuſtatis accuſatores, & ſi illis crederetur novæ arti ſuum nomen daturi. Si hoc modo temeritatem fortuna adjuverit, & remedium ab illis, in mortem, aut in valetudinem (nam & utrum ſit ipſi neſciunt) propinatum, vel forte, vel concedente jam morbo, vel ipſo robore ægrotantis profuerit, ſtatim fama velut certæ ac propemodum divinæ ſcientiæ in vulgus emanabit. Et hanc unius ſanitatem ſua pernicie plurimi luent; his Medicis jam audacius, & cum pereuntium plauſu peccantibus. Sed triſtis iſtius audaciæ non ab illa indole origo eſt, qvæ erectos homines, & ſive temerarios, ſive fortes, ad acrem & interdum turbulentum impetum agit: qvippe audacia aut

aut fortitudo eſt, in ſuo periculo non terreri, in alieno timere, humanitas.

Ex adverſo ſecuri atq; intrepidi animi, ingenium timiditatis conſiſtit: qvæ ut nonnunqvam ad probitatem facta eſt, ita ſæpe in vitia deflectit. Si enim in ignavos affectus omnino tranſierit, qvalemcunqve ſecuritatem amans, tunc inepta virtutibus, nec privatis aut publicis utilis rebus, in vitium, illudq; fœdiſſimum, degenerat. Qvos autem hæc imbecillitas fregerit, ſcire, niſi cum pericula inſtant, idcirco eſt arduum, qvia ſibi conſcii turpiſſimi metus, diligenter illius indicia tegunt, etiam adornatis ad audaciam verbis, & diſcrimina qvodammodo laceſſentes, cum utiq; illa abſunt. Cæterum injurias, contumeliam, cladem, qvam timere tam pati idonei; ad omnem ſpeciem minantis fortunæ horreſcere; neqve hæc mala, qvæ tantopere metuunt, forti conſtantiq; ſtudio, ſed dejecto ac ignobili, declinare; virtutem ſingulorum atq; vim, ne qvidem tentatam, expertamve, ſupra ſuam timidè ducere; cunctosqve & odiſſe, & invita ingrataq; apud ſe veneratione mirari. Cum impune autem licet, effuſi in crudelitatem; ſive qvo audaciam ſimulent, ſive fœda & anguſta natura in vindictam imminente: deniqve futurum timorem occupantes, ſubrutis qvos metuere in poſterum poſſent. Benigni tamen vultus ſunt, & ab innata ferocia diffidentes: Ut Syrtibus arenisq; ſimiles eſſe credideris, qvæ brevibus ac pla-

placidis undis tectæ, tamen ventorum impatientes in immenſum ſubſidere ſolent, & haurire calcantes.

Sed maximè, ubi Principis animus huic ingenitæ formidini damnatus eſt, ſervis aut civibus ſuſpecta eſſe debet illa animi mollities, placere qvidem qværens, ſed nec ſibi, nec aliis vel tuta vel felix. Nam & velut in vindictam contemptæ Majeſtatis, pene videas triſtiſſime hos perire, qvi captivo timentis domini ingenio audent illudere: Et ipſe licet ingenito pavore perculſus, qvos veretur ſuſpiciat, licet indigno permulceat cultu, eoſdem tamen odit, interdumq; velut ab effractis ergaſtulis totus erumpit, tam ſubito & inconſulto turbine qvam ſe fœdè illis ante permiſerat. Servos autem aut cives illa timendi indole eſſe imbutos, interdum magno momento eſt ad ſecuram regnantis majeſtatem. Tunc vero neqve illi nimis ſolutè habendi ſunt, ne ſe timeri putent; neqve etiam crudis aut importunis imperiis laceſſendi, omninove ſpernendi, qvia etiam de pavidiſſimis hominibus acris multitudo cogi poteſt; ubi tumultuantibus univerſis qvisqve non ſua, ſed ſociorum fiducia omnia audet.

Si qvis autem ſic in timiditatem natus eſt, ut fortitudinem tamen accerſere conſilio ac prudentia poſſit, eaqve cum opus eſt, ſuos metus temperare, is non modo à vilitate recedit, ſed & ingentem laudem habet, qvod imbecil-

Digitized by Google

lem affectum, & ſæpe noxium, in virtutem coëgerit. Inſigne pavoris exemplum, cui hæ robuſtæ virtutes acceſſerant, fuit Patrum noſtrorum memoria vir egregius bello, & cui multum arma Gallica debuerunt. Strenuus manu, ſummusqve conſiliis, tamen in ipſo pugnarum articulo, cum in conſpectu hoſtes eſſent, plenus obverſantis periculi imagine, adeo ſolvebatur, ut etiam ſecreto indigeret, qvo ſeſe ſubſidentibus alimenti reliqviis, ſimulqve pavore, exoneraret. Collectis deinde ſpiritibus, ea erat producendi milites ars, tantus ardor dimicantis, ut dubitares Ducis partes, an militis enixius obiret. Ad extremum etiam vitæ, clara illius, ſed miſerabilis virtus, oſtendit non ſemper à fortitudine triſtem illum pavorem divertere. Qvippe ferale certamen ad Ticinum, qvod Franciſco Rege capto pene ſpem Italiæ Gallis eripuit, iſtius qvoqve ducis ſangvine funeſtum eſt. Pridie cladis Rex advocato conſilio, ipſe qvidem pugnæ avidus, tamen ſuos ſententiam dicere juſſit. Iſte ſenex magnopere ſvadebat ut auxilia expectarentur, qvæ accita, & jam protinus adventare conſtabat: neu in diſcrimen, præſertim non neceſſario tempore, in alieno qvoqve ſolo, res ſalusqve Gallorum conjiceretur. Non de gloria modo Regis, ſed incolumitate agi. Aderat in eodem conſilio acer juvenis, ſed turbulento impetu pugnam incipere qvam in ea per-

erſeverare magis idoneus. Is nihil præſtabilius ajebat, qvam ut armis victoriam (nam nec de ea ambigendum) qvam primum occuparent. Nimium honorem hoſtibus habituros, ſi à tanto Rege, & tam alacri exercitu timerentur. Ipſo Regis nomine jam paventes turbine Gallici eqvitatus proculcari ſatis poſſe. Adjecit in hunc Ducem, nihil mirum, ſi & ſenex, & pavidus, cunctari juberet, cui animus ſolitis terroribus qvateretur, jam etiam ſibi per illa qverentibus viam. Non tulit ille vir immodici joci procacitatem; &, Ego vero, inqvit, qvandoqvidem Rex pugnare decrevit, cras non obſcura morte in illius oculis defungar: tu vero temeritatis & audaciæ oblitus, hoc certamen, qvod verbis jam accendis, turpi fuga deſtitues. Hoc triſte vaticinium uterqve implevit. Qvippe juvenem terror ab acie abſtulit; & alter qvem promiſerat ſangvinem in conſpectu Regis præclaris vulneribus effudit.

Hæc igitur cauta, ac modeſta timiditas, non modo prudentiæ jungi poteſt, ſed & illius interdum magna pars eſt, utilitatis qvoqve pleniſſima, cum in eos incidit, qvorum animam, nec in modum coërcitam, audaciam Reſpublica luere poſſet. Qvi vero ſuum ingenium ad formidinem factum hac juſta & ſalubri arte regere poſſunt, ii plerumqve mitiſſima humanitate adornantur; blanda ſimpliciqve pietate verecundi; neminem

lædere gratuitis injuriis ſuſtinent; etiam in vi-
liſſimis hominibus,aut ultima egeſtate damna-
tis, ipſam animorum & mortalitatis commu-
nionem venerantur. Sed & magis ſibi qvam a-
liis hoc inſito pavore moleſti ſunt. Nam & ta-
citis ſecum ipſi conſiliis laborant, ægrum ani-
mum & non ſponte terroribus raptum virili-
bus præceptis componere; palam autem, nec
decorum arbitrantur hos timores fateri, neqv
ex inqvietæ formidinis impulſibus qvicqvam
amant, ſive ſuum, ſive ab amicis commiſſum
miniſtrare.

Aliud ab audacia, aut timiditate eſt, ſe
veluti in illorum fatorum confinio, ſuper-
bum animum, ſordibusve dejectum, nanciſci.
Superbia peſſimi ingenii fomes, funeſtis ac mul-
tiplicibus vitiis in diverſa prorumpit, odii, a-
morisqve, & ſuper omnia invidiæ ſuppliciis ob-
noxia. Nec alii magis anxii aut perpetui motu
ſunt, qvam hominum non tam qværentium
laudem, qvam hanc ſibi deberi credentium.
Et contemni ſe facile ſuſpicantur, & hanc alio-
rum, ut putant, contumaciam, in ſe acerbiſſi-
mis curis vindicant. Jam ſua vitia neſciunt,
jam virtutes aliorum. Ita captis, pietas, fides,
& qvicqvid in hominibus ſacrum, infra fa-
mam honorumq; cupiditatem jacet. Qvan-
tumqve ſucceſſerit, nihil illis in qvietem eſt,
ſed in novas ſpes, pejusq; animos diducturas.
Sed atrocius ſupplicium non eſt, qvam cum
ſuperbia hominem pavidi ac muliebris animi
ſubit.

ſubit. Tunc pudore ſcilicet atqve metu cohibetur inſana cupiditas; interimqve, per tumorem anxium ſeqve celantem, à ſeipſa exigit pœnas. Cæterum hæc indoles amicitiis inepta, & ubiqve ingrata eſt, niſi cum fortaſſe Superbiam craſſæ aut territæ vulgi mentes pro erecti animi magnitudine venerantur.

Vile autem & ſordidæ humilitatis ingenium, ut nihil magni curat, ita nec aliqvid ducit indignum qvo ſuis cupiditatibus obſeqvatur. Cudit autem ocii inertiam, atqve langvorem, & veternum voluptatum, vel opibus inhiat, triſtiſſimo ardore, & tam partis qvam qværendis non utente. His ut plurimum moribus ferri ſolent abjectæ illæ mentes. Si ad tempus ſublimibus excitantur conſiliis, videnturqve rationi annuiſſe, ſtatim naturali torpore ſuis ſordibus redditi jacent. In hanc indolem moreſqve dejecti, non ad imperandum nati ſunt; ac ne qvidem commodos ad obſeqvia credideris, cum illis cæterorum virtus inviſa ſit, qvam non amant, capiuntve, qværantqve libertatis licentiam, qva inter ſordidos & anguſtos affectus nullo objurgante marceſcant.

Sed vitiis ſæpiſſimè favemus, & in virtutum nomen, qvæ proximæ illis ſunt, adoptamus. Ita temeritas interdum pro fortitudine colitur, & ſuperbiam erectæ viriliſqve indolis titulis admiſcemus, tranſitqve hoc fœdæ humilitatis ingenium in humanitatis colores, & veluti rectæ Philoſophiæ ſimplicitatem. Nulla ta-

tamen ingenia pejore judicio ſolemus æſtimare, qvam exerta, & ſemper aliqvid velut temere agentia. His enim, tanqvam à modeſtia abeuntibus, ut plurimum levitatis infamia adhæret; è contrario autem langventibus, & reconditis mentibus, ſapientiæ qvædam imago populum conciliat, utrinqve non modicè, ſed nec ſine argumēto peccantem. Aperta igitur, & vigore perpetuo excitata ingenia, non arcanis odiis, non fraudibus ſatis idonea, ac ne qvidem ut plurimum ea procacitate cæteriſqve vitiis, qvorum imaginem referunt, infeſta ſunt. Qvippe in illis magis ſubitus loqvendi aut innoxie laſciviendi impetus viget, qvam in vitium proviſa conſilia. Ocium parum ferunt; ſive magnis occupentur, ſive levia placeant, ſerio ſemper intenti. Ita ſordes, qvæ ſegnibus animis per torpentes cogitationes ſubrepunt, illa ſedulitas ſolet effugere; jocis ne in amicum qvidem tenentes; ſed plus in illis extemporaneam voluptatem qvam ullius injuriam amant. Nam in re amicitiam faciles, nec ſolvere; illiuſq; dulcedinis impetu non ducuntur, qvæ pleroſqve in rerum aut hominum novo uſu vel conſortio, tanqvam inuſitato guſtu, blandiſſime percellit. Rei cui incubuerint, ſi non exactam manum ſummeqve felicem attulerint, ſaltem ex ſuo genio neſcio qvid qvod placeat transfundunt; maximè qvia, qvod agunt, non anxio labore perficitur, ſed ipſa facilitatis gratia eminet; velut ſpontaneo natu-

Digitized by Google

curæ ingenio in ſuum decorem productum. Si qvid in litteris qvoq; tentaverint, nimii ſudoris opinione legentes non offendunt, qvi in laboris partem pene videntur cum illis autoribus venire, qvos conſtat non ſine ungvium vulnere, & pervigilii malo, invitas ſententias, aut verba, coëgiſſe.

His ingeniis nullo fuco obductis, ſemperqve qvid agant (niſi multum interſit celari) ingenua confeſſione prodentibus, ex adverſo conſtituta eſt indoles, arcano pondere, velut prudentia, ſuos ſenſus & animi libidinem tegens. Et his hominibus haud pauci nomen virtutis, ac induſtriæ, nihil ultra exploratis ingeniis, concedunt; qvoniam ingens modeſtiæ imago eſt, parcè, nec aliter qvam ex præſcripto verecundiæ, loqvi, ad omne vitii nomen ſupercilium ducere, nemini, ſaltem palam & profeſſo odio, contumeliam aut facere aut referre. Qvid deniqve propius ad ampli ingenii ſpecimen, qvam videri recondito nec ceſſante commercio cum ſapientia loqvi? Ita enim dixeris factos, qvi in iſtam qvam deſcribimus lenitatem, & ſolitaria conſilia, producuntur. Sed hæc lenta graviſqve tranqvillitas ingentes latebras habet, qvibus etiam vitia excipiat, qvorum ne nomina qvidem ipſi publice audiant abſqve pudoris horroriſq; indicio. (teneras enim frontes, & ſuis animis diſſimiles habent.) Illud tacitum, intraq; ſe detruſum cogitationum examen, non poteſt continuis ſtu-

ſtudiis in virtutis aut induſtriæ laborioſam imaginem intueri. Nam cum omnium hominum impetus à labore in jucunditatem voluptatis declinat, tum vero præcipue iſtorum, qvippe mollioris naturæ, & ad muliebrem lenitatem accedentium. Hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera illorum animis ſubjicit hæc freqvens & ocioſa ſolitudo: cui fœdiſſimæ contemplationi ideo ſecurius acqvieſcunt, qvod ſic impune liceat ſibi unis conſciis eſſe, palam autem non multum operoſa pietate, ſed ad cæterorum credulitatem idonea, virtutem adornare. Sed neq; hos ſemper in ſapientiæ, ac ne qvidem in vitiorum imaginem eſſe defixos exiſtimes; plerumq; tardi animi ideo hærent, qvoniam minus apte qvod loqvantur inveniunt. Ipſo interim vultu, & neſcio qvo ſilentio, ſeu ſi mavis pondere, (qvo ut graviſſimi hominum ita pecudum inſulſiſſimæ nutant) integritatis laude & induſtriæ cenſentur.

Eſt aliud ingeniorum genus, pene cæterorum omnium diſcrimina, mira qvidem, ſed illaudabili varietate complectens, tamen inprimis egregium, ſi qvam illi impetum tam frænum natura addidiſſet. Illud eſt hominum, ut qviq; affectus impulerint, ad extrema ruentium. Si pietas ſerio illis placet, & Numinis cultus, qvaſi nulla hilaritas intercedere tam ſanctis officiis poſſit, fronte dejecta, & ad omnem remiſſionem iraſcente, ſupercilium

in-

induunt non duraturæ ſanctitatis. Alienæ etiam vitæ ſuperbi cenſores, cæterorum probitatem ex ſua extemporanea ſeveritate metiuntur. Tunc priorum amicitiarum delicias ſolent abjicere; etiamqve innocentem jucunditatem non ferunt, qvæ in ſapientium vita ad oblivionem vel patientiam laborum ſolet interſeri. Mox nimia intentione fractum animi robur, ubi odiſſe incipit hanc ipſam cui inconſulte incubuit pietatem, non per gradus & reciprocantis æſtus vices, ſed in contrarium acto torrente, repetit qvem omiſerat luxum; Tunc vero tam immodicè in voluptates ſolvi, qvam eas ineptè refugerant, tunc etiam ipſum nomen ſeveritatis odiſſe, jociſq;, & omni libertate cultoribus ſubhorridæ illius pietatis, qvam modo reliqverunt, illudere. Dum hæc agunt, ecce tibi, revocata pietas adeſt, triſtiqve pœnitentia laſciviam rurſus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ inceperit pœnitere. Nec in Numinis tantum cultu freqvens illa, atq; immodica mutatio; ubiq; pari impetu errant. A ſummi amoris conſvetudine eos in extrema odii velut aliqvis turbo agit. Nunc aſſiduus labor placet; ſtatimq; ſine nervis ſegnities. Jam mite literarum ſtudium, jam amorum exultans cupiditas; & qvæcunq; præterea in contrarios motus mortalium mentes agunt. Loqvendi etiam tacendiqve ſtudium non ſatis adgubernant: Si incitantur fervore dicendi, qvemcunqve cœtum iniverint, ſer-

ſermonem univerſis præripiunt ſoliqve audiuntur: Mox hilaritate deſtituti, qvæ in verborum luxuriem diffuderat mentem, ægro ſilentio contabeſcunt; ſecumqve velut ad internum colloqvium collecti, ita lumina defigunt ut vix præſentes agnoſcere, aut rogati audire videantur; Pari utrobiqve flagitio in humani conſortii venuſtatem, in qvo & commode loqvi, & tantum per ſpatia tacere conceditur.

Illis autem hominibus tanti erroris cauſa eſt, qvædam interna ſvavitas cui ſe totos permittunt. Hac auſpice, qvid fugiant aut ſeqvantur, conſtituunt. Et is motus in qvamcunqve rem iſtos agat, etiam curis aut labore pleniſſimam, eam primum blandiſſima ſpecie fictam animo offert: qvem mox duci amænaqve violentia victum rapit, & omnia credere ſibi cogit. Ubi autem ille fucus evanuit, & hæc mutabilis ac fugitiva dulcedo ſe in aliam partem vertit, hanc etiam iſti ſeqvuntur. Sunt enim non tantum laboris impatientes, ſed & ipſius voluptatis, ſtatim ac lenocinium iſtud abeſt blandientis intra pectus cupiditatis. Eſt autem hæc læſi, nec ſe regentis judicii, nota: Indoles facta virtutibus, ſed tantum ad virtutum initia: non ad fidem, non ad amicitiam fortis, ſui diſſimilitudine prorſus ingrata. Nec ſibi imperare, nec negare qvicqvam poteſt. Triſtiſſimum autem fatum eſt, & populis grave, ſi, qvos natura in hanc infelicitatem edi-

de-

Digitized by

derit, iidem extra metus, propemodum verecundiæ leges, ad imperandi faſtigium producti ſint.

Caput XII.

De animis Amori obnoxiis. Hos affectus ſingulorum temperari, & interdum mutari, à fortuna, & vel ſplendida vel obſcura vitæ conditione.

Sed in recenſendis mortalium affectibꝰ præter fas ac humanitatem eſſet Amoris obliviſci, qvi in omnium animis, niſi prorſus barbaris, regnans, tamen qvoſdam vehementius ſuis curis imbuit, ſibiqve propius addicit. Eſt autem blanda & irreqvieta cupiditas, iis ipſis placendi, qvi nobis ſive forte, ſive ſua virtute, ſive noſtro deniqve errore placuerunt. Et is qvidem, velut inſidiis, ita irrepit, ut nos ante ſentiamus amare, qvam inſtituamus de amando conſilium. Neqve arduum in ipſis initiis eſſet excutere tantum pondus; niſi ſenſim neqve ſine ſvavitate incumbens ita eos ipſos ſuis lenociniis caperet, qvos affligit, præſertim inexpertos, ut putent inhumanum facinus fore, ſibiqve omnino incommodum, ſi influentis mali dulcedinem auſint à ſe ſevero imperio arcere. Hoc autem affectu, ſi inſtitutio recta acceſſerit, nihil in mortalibus magis eximium. Namqve & omnibus virtutibus qvandam ex ſe venuſtatem concilians, interdum ipſa vitia excuſat. Male nihilominus ſeveri homines Amorem averſantur, eumqve fœda & ener-

& enervi imagine ſibi fingunt: qvo nihil in humanis rebus ſyncerius, modo in juſtis limitibus, & à virtute factis, ardens, non etiam ſuo incendio qvæ vetantur corripiat. Neqve in adoleſcentibus tantum, aut maturæ ætatis hominibus, blanda illa cupiditas concitatur; ſed & pueros in innoxiis ſolicitat annis, ut intelligas hunc ignem dignis pectoribus pene non tam accedere qvam innaſci. Et qvoniam minus ſe regere, curiſqve, etiam ſupervacuis, moderari pueri & adoleſcentes poſſunt; ideo magis an xia in ipſis hæc ſolicitudo ſolet incumbere. Indeqve illis animus ad eximia conſurgit, & ſuam ætatem ſupergreſſa; tanqvam ipſis hoc experimento probaturis, an digni ſint qvi jam ament. Adoleſcentulus qvidam in Scholis agebat, multa cura monitiſqve magiſtrorum in pares ſuæ ætati diciplinas ſolicitatus. Sed ingratæ litteræ erant ludi ociiqve libertatem amanti, cum ecce ad idem oppidum forte matrona nobilis, cum duabus ex ſe natis virginibus divertit; & qvoniam neceſſitudo inter utramqve familiam erat, ſtatim iſte in diverſorium mulieris, ad ſalutationis officium, deducitur. Nec mora, cum alteram ex puellis intentius mirari, mox inhærere ſermonibus, ad extremum eodem ipſo die efflictim amare. Tum primum rudis & ſolutus animus ad curas adactus eſt. * Itaqve poſtero die repetit ignoti vulneris conſcium locum, & ægritudinem ſuam diu protracto colloqvio ita pavit, ut deinde

de pejus doleret. Nam ut tertius dies illuxit, Matrona cum omni comitatu profecta pene vivum adoleſcentulum non reliqvit, cui, ne aliqvod ſolatium haberet, premendum qvoqve erat tanti incendii malum, ne vel parentis ſupercilium cogeret, vel inter æqvales traduceretur. Diu intra ſe collecto conſilio, nihil utilius vidit, qvam ut ſtudiis literarum totus incumberet; ita qvippe parenten conciliari ſibi poſſe, qvi non tantæ in ſtudiis diligentiæ ſuum ludum negaturus videbatur. Ab hoc igitur, in rectè collocati temporis præmium, veniam exorare ſtatuerat, viſendi celebrem in proximo urbem. Ea erat in qva puella habitabat. Hæc non perfunctorie agitantem, maxime præceptores, æqvaleſqve mirari, ſubindeqve reqvirere, qvæ illa animi mutatio, qvis ſubitus ad litteras ardor, paulo ante ipſum ſcientiæ nomen faſtidioſe damnantis. Qvippe adhuc qvieſcentibus cæteris in ſtudia ſurgebat, nec aliter qvam ſæpius juſſus ſecedebat ad ludũ. Amoris impetus, cui hæc diligentia dabatur, ita ſenſum laborum mitigabat, ita Muſas adornabat, ut nec cogitans puer illarum dulcedine caperetur. Mox, ut ſolet, in ejusmodi præcipue annis, cum conceptum de puella judicium, & qvicqvid ille ignis inſanienti ſubjecerat, longiore abſentia jam torperet, hæſit acris ſciendi cupiditas; & ipſe liberalibus ſtimulis ſerviens adeo in hæc Muſarum ſtudia ſubvectus eſt, ut deinde litteræ huic etiam non pauca debuerint. Cæ-

Cæterum pertinax Amor, nec q
motus facilitate ſanabilis, niſi in c
pereat, vix aliter ſubmoveri qvam t
poteſt, dum laſſus ſcilicet expiret. C
in curſu eſt, ſemper habet qvo ſui Im
jugi faſtidium tollat. Nam ſi amar
gritudinem, malorumqve perpetuam
aliqvo modo ſucceſſerit, omnino ſibi
videbitur ſi illam amœnitatem à ſe ve
re. Sin vero fortuna ſeverior aut ſpe
gum produxerit, aut hanc qvoqve ſuſ
tunc etiam dolor placet, & ſibi ipſi m
animus ſuam cladē inter ſuſpiria recog
liqveſcit in delicatę triſtitię voluptate
xime tectus ignis duraturo ſpiritu vig
furto inter duos jurato ipſa ſecreti &
tionis dulcedo placet; ſive ne mutuus
amor ſit, ipſo duntaxat ſupplicii ſu
qvi ſentit ſe ardere. Nec exiſtimes, i
tantum ſexu hunc affectum convenir
& Alcibiadem Socrates amavit, nec Lyc
turpem inſtituit diſciplinam ne qvis
ſuo amatore vacaret. Pudicitia Na
juſtos & egregios amores ducentis ſæp
ſcrimina non videt; multoſqve ex pr
cernas, ipſa juvenum cura, id eſt, ſi re
tionem ponimus, amore macerari.
mor, eſt qvidam benevolentiæ nexus,
micitiam, ſed ardentem appellaveris;
rum in iis qvos amamus formandoru
um; perpetua deniqve vota pro eoru

Digitized by Google

ac ſalute, etiam qvicqvid egerint ne non ſuccedat, timor; & ſemper qvantumcunq; fortuna indulſerit, viſa illorum virtutibus eſſe iniqva. Acris illa eſt, neqve minus irreqvieta cupiditas, qvam qvæ venuſtatem alterius ſexus in licentiores uſus conciliat. Sed nec putes eximiæ caſtitatis exempla inter diſparis ſexus amantes durare non poſſe. Licet res periculi plenior eos ipſos ſæpiſſime fallat, qvi paulatim ſe invitis, vel neſciis, aliter amant qvam aut velint aut credant.

Eſt autem hominis animus, qvem ad amandum natura produxerit, præcipue mitis, ipſoq; oris habitu modeſtiam & ſimpliciſſimæ virtutis ſpeciem gerens, clementibus magisqve ſpiritibus factus; neq; vindictam contemnere, neq; iram ſupplicibus donare difficilis; cum qvid ipſe peccavit, in pœnitentiam pronus; humanitatis officia amans, impatiens ocii, & omnium qvæ in ſegnitiem ſolvunt: modo non tanti muneris oblitus qvod à Natura accepit, ſuæ indolis felicitatem laſciviæ malis, & veluti veterno, corruperit.

Vanum eſſet totum Naturæ ingenium in mentium humanarum multiplici ſorte ludentis perſeqvi velle. Qvæ hic tamen poſuimus, præcipuorum fontium inſtar ſunt, unde mox rivuli in vitia & virtutes ſecantur: ut ex eorum notitia intelligas qvi homines regi poſſunt, qvi ad amicitias & conſvetudinem vitæ apti, deniqve qvi timendi, aut infra curarum gravi-

tatem ſua inertia, vel etiam levitate ponendi ſint. Qvippe probitas, atqve neqvitia, veræ aut fucatæ ſapientiæ indoles, liberalis etiam & anguſta, & qvicqvid rebus publicis privatisq; potiſſimum eminet, per horum affectuum fortunam generi humano dividitur. Ex hac autem contemplatione animorum, juſta qvædam virtutibus & vitiis merces accedit: Niſi enim curioſe in hæc Naturæ penetralia ſpectemus, ſæpe ſe turbulentum ingenium pro forti atq; læto oſtentabit: tardus animus, aut inanis, debitum maturæ gravitati aut eloqventiæ ſuæ precium inveniet: viciſſimq; jacebit incognita virtus, qvam ſæpe prima fronte qvædam vitiorum opinio, aut imago, infra juſti decoris faſtigium premit.

Sed ingenium, ut plurimum multo receſſu abditum, non utiqve poteſt ſine longæ prudentiæ ſedulitate deprehendi. Ideoq; qvi ex primis indiciis de hominum moribus ac indole judicare non verentur, ipſi ſe in longiſſimos errores plerunqve impediunt. Certe ut in gladiatoria arte nihil periculi plenius, qvam ſi cum homine cui torvi oculi exerrant dimicandum ſit (qvia qvo ictum deſtinet, deflexis, ut videtur, in contrariam partem luminibus, vix conjici poteſt:) Ita cum illis acturus, qvi ſuum ingenium, vel arte, vel corporis beneficio prorſus diſſimulant, debet longa ſeveraq; diſceptatione à ſe ipſe qvid de illis ſentiendum ſit exigere; ne, ſi eos iniqvo ſuffragio, aut inconſulte pro-

propitio, æſtimet, etiam omnium primus ſuæ ſententiæ pœnas luat. Frontis præcipue imago ſæpe inexpertos decepit.

Qvam multos truci vultu, ipſoq; ſupercilio timendos, humanitatem credas abigere, qvos ſi propius adire contigerit, jam ex prima colloqvii lenitate placatus humaniſſimos eſſe non dubites? Alios ipſo corporis motu, menſuraqve ſuſpenſi veſtigii, ſe in ſuperbiam componere putabis, qvi ad illam tumoris ſpeciem, vel natura, vel innocenti conſvetudine facti, mite ac facile ingenium in omnes humanitatis leges ſub hac larva inſtituunt? Neqve in contrarium deſunt, in qvibꝰ præter corpus in ſimulachrum virtutis effictum, nihil qvod ames invenias; Nunc qvietæ lenitatis ſpecimen, qvam vultu exhibent, triſtiſſima iracundia corrumpunt; nunc vividis oculis impar ingenium ſubeſt: deniqve, velut inſidiis, interdum vitia collocantur ſub earum virtutum levi bractea à qvibus potiſſimum divertunt.

Hæc autem tam immenſa ac perplexa animorum cognitio non poteſt præceptis definiri, neq; aliter qværi, qvam ejusmodi hominis longo uſu, qvi tam ſua prudentia, qvam erroribus in iſta arte promoverit.

Illud vero cavendum eſt, ne ex una virtute, vitiove, de indole atqve animo univerſe ſententiam feras. Multi enim adeo felici ad diſciplinarum aliqvam ingenio nati ſunt, ut, qvandiu in illa verſantur, nulla prudentiæ atq; in-

duſtriæ ſigna deſint: In cæteris autem rebus inepti inſulſiq; , ne bonæ qvidem mentis veſtigia unqvam prodant. Aliis ſuus duntaxat nævus ita additur,ut in reliqva vita ſapientiſſimi, in una tamen parte aut ſtudio videantur delirare. Nec ex ipſa qvidem conſortii,& convictus ſvavitate aut elegantia, de ingenio,aut ſapientia judicandum. Sæpe enim in qvotidianæ vitæ conſvetudine minus offendunt anguſtæ indolis homines,qvam qvos magnitudo Naturæ lætioris laxavit : Dum hi ſcilicet ſibi diffiſi timide cuſtodiam ſui agunt, vel æterno ſtudio hos publicos mores (nempe ad majora non idonei) conſectantur : illi autem capaciori ingenio aut hæc vulgaria minus curant, aut admittunt etiam vitia non raro virtutem ſtipantia.

Sed nec ſatis eſt hos Naturæ impetus veſtigare, animos mortalium in diverſa deſtinantis. Adhuc aliqvid ultra eſt qvo ingenia perficiantur, aut mutentur: nimirum ſors vivendi, ſqvalorve, vel dignitas,in qvam caſu aut virtute unusqvisq; pervenit. Qvot enim ad ingeniũ rectum ac mite geniti, vitio nimiæ felicitatis ipſi ſuam indolem afflixerunt? Qvot mentium læta ſublimitas, &,ſi fortuna ſineret, in exemplum omnis virtutis ſuffectura, ubi pertinaci egeſtate, aut fortunæ iniqvitate premitur, ſuæ præſtantiæ oblita etiam in contrarios affectus degenerat? Athenion tamdiu mores ad publicum probitatis exemplum componens, qvandiu in Academiarum ſpaciis inter famam &

cen-

centones pro virtute dicebat, nactus tyrannidem ſtatim cum viliori pallio etiam Philoſophiam excuſſit. Abdolominus qvotidianum victum ex hortuli cultu qværere ſuis manibus aſſvetus, cum deſtinaretur ad Sidoniorum Regnum, optavit, ut, qva modeſtia inopiam tulerat, ea ſceptrum pati poſſet. Nunc igitur & hos qvoq; videamus affectus, qvi ex conditione fortunarum, & genere vitæ, hominibus accedunt, & nonnunqvam enecant mores, qvos ſimplicitas Naturæ nullis obruta cladibus, aut illecebris corrupta tradiderat.

CAPUT XIII.

Diverſos affectus eſſe, Tyrannorum, & legitimorum Principum: Rurſus Regum qvi ſucceſſionis jure, & eorum qvi ſuffragiis ad regnum perveniunt De Procerum, qvi apud Principes gratioſi ſunt, ingenio.

POpuli qvi in neminem jus regnandi contulerunt, licet ab omni nomine ſervitutis abhorreant, tamen ſynceram libertatem non habent. Magiſtratibus enim opus eſt, qvibus ipſi ſe tradant, vim publicam, qvam toti genti ineſſe gloriantur, in pauciſſimis hominibus adoraturi. Adeo illic etiam, ubi omnes regnare exiſtimes, magna pars ſervit; arcana rerum lege ita nexus & ſeriem univerſi diſpenſante, ut, ad divinitatis imaginem, unius capitis nervis multa membra temperentur. Paulo illuſtrius in Optimatum imperio elucet hæc domi-

nandi vis, utiqve paucos amans; maxi
tem in regno, ubi omnia unus poteſt. I
tem potentiæ magnitudo, cui Numer
na vi mortales ſubeſſe imperavit, non
rum gratiam qvi ad hoc faſtigium l
tur, inſtituta eſt, ſed in eorum qvi par
Itaqve vel Regum libidine ad volup
& ambitum ſuæ dignitatis utilitatem c
pente, vel ignoratione populi ſua com
non ſemper capientis, Regium nomen ſ
vidia afflictum, ſæpe in variis regionibu
ti clade everſum eſt, ac deinde reſtitutu
publicæ, qvotqvot olim viguerunt, pr
Reges habuere; qvibus expulſis, & p
libertatis imperitiam devotis, ſucceſſ
cœcæ popularitatis imperium, aut per
proceribus potentia, id eſt, multiplex p
eo qvod expulerant regnum. Ac ut m
qvæ violentia de naturali ſede dimovit
niſi per violentiam in articulos ſuos re
ita provinciæ qvæ hoc modo ab optimo
gubernationis diverterant, prius errore
tis cladibus expiarunt, qvam antiqvæ,
projectæ, rectitudini redderentur. Qv
illis Rebuspub. cives multo ambitu pro
ve armis ſuum nomen inclytum fecerar
plebis errore nimis amplis aut diuturni
ſtratibus aſſveverant, ſæpe occupatæ R
cæ vires ad ſe traxere, Regesqve ſe dixe
neceſſaria, in novis omniumqve odio ſ
tibus rebus, atrocitate terribiles, ſceler

tum imperium adeo fœdaverunt, ut pejus pleriqve populi de Regibus inde ſentirent, nomenqve Tyranni, qvod olim inſigne regnantibus, in publicam infamiam odiumq; concederet.

Cæterum in eos affectus inſpecturus, qvos Regibus fortuna ſui faſtigii ſuſpirat non ſub uno velut fato omnium Regum purpuram cogere debet. Diverſæ ad idem faſtigium viæ non unam omnibus mentem injiciunt: ſeqve longe aliis conſiliis regere ſolent, qvi novas habenas in rudem adhuc ejusmodi imperii populum moliuntur, qvam qvi jam aſſvefactis gentibus, tuto, & per ipſarum vota regnant. Rurſus alius ſenſus eſt hominis ſceptrum per ſuffragia adepti (ut in Pannonibus, Sarmatisq; fit, & ipſo nomine Romani Imperii) alius paternas atqve avitas opes tenentis cum hæreditate imperandi. Nova regna, nec conſtantia populorum, nec adhuc vetuſtate inolita, Principes ſuſpicionibus aſſidue perurunt. Adulari illi ultimæ ſorti, timere magnates, maxime cum timeri ſe putant; reputare aſſidue, nondum conſtitutas res ſub ipſo fortunæ motu poſſe qvam condi tam facile everti. Neq; modo his cogitationibus inqvietari qvos ad purpuram occupatæ tyrannidis nefas provexit; ſed & qvibus inſvetæ regio nomini, atqve imperio, gentes bono jure traduntur. Acrior tamen in Tyrannos hic pavor; qvod ſive Rempublicam oppreſſerint, vindices libertatis Optima-

tes timeant,(qvos antea ſibi pares ægre ſervire nō dubitant)ſive in regnū invaſerint, iis expulſis qvibus illud debebatur, populum in veteres dominos pronum, aſſiduæ cogitationis moleſtia ſibi fingant. Itaqve nec amicis ſatis fidi ſunt, qvod, ad notitiam conſiliorum admoti, ſciant qvoqve, à qvo latere ſua tyrannis peti poſſit, & lædi; & fidem in nemine expectant, qvam ipſi violarint. Palam tamen, & ex compoſito, ſub ornata benevolentiæ materia, integritatis famam, amorisqve in Rempublicam ambiunt. In egenos liberalitatis effuſæ. Ultores vitiorum qvorum ipſi exemplum fecerant; legum deniqve optimarum, onerumqve publicorum, ad civitatum ornamenta, vel authores, vel vindices. Ita præſentem invidiam, & apud poſteros infamiam, amoliuntur. Hoc modo tyrannus ut plurimum ſortis ſuæ, non ingenii, vitio peccat, aut neceſſitate probus eſt. Illius animus, immodice auſterus; & blandus intuitus, erectus ad omnia, præſertim qvæ formidet; ſynceræ voluptatis ignarus, cujus ſpe diducitur; vano decore atroces moleſtias permulcens, velut fuco; & ipſe ſibi imponens. At juſtus Rex, ſeu comitiis, ſeu ſorte naſcendi, admotus imperio, ipſa majeſtatis conſcientia elatus, minus in ignobiles metus, aut ſceleſta remedia, demitti conſvevit: etiamſi turbulentum forte tempus, & populi nanciſcitur inſaniam, cæteraqve qvæ Tyrannus ſemper timet. Et hi qvidem qvi ſuffragio debent

for-

fortunam Principatus in ſua familia non hæſuram, adhuc aliqvo modo privati, nempe qva eos poſterorum cura tangit, publica commoda non videntur tam vera totaq; diligentia procurare, qvam qvi ſuum jam à majoribus regnū etiam nepotibus adornant. Itaqve illas curas, qvæ populo debentur, privatis ſuorum affectibus impendunt excuſabili pietate modo partita mens ſe utrinqve reſpiciat, ita cognationis memor, ne obliviſcatur & Regni. Qvod ſi aliqvem forte ex ſuis ſpe votisq; in ſucceſſionem regni deſtinant, tunc precio & adulatione emenda ſuffragia, tunc omittenda vis, & veluti ſupercilium majeſtatis. Ita ſerviet per occultam ſollicitudinem animus, iis ipſis à qvibus publicæ venerationis cultum accipiet. In has ſuæ familiæ curas ſæpe periit abſumpta eorum ſedulitas, qvi publicis antea virtutibus imperare meruerant: Nonnunqvam & in pejora rapti ſuos mores corruperunt, veteris odii aut æmulationis memoriam exercentes: cum ſcilicet qvos iniqvos ante experti ſint, qvorum prona ad regnum ſuffragia non habuerint, ex animo minus delent; novaq; potentia, & ſeipſam nondūm capiens, in ultionem intumeſcit.

Qvod ſi nulla ex his ægritudine laborant, illos tamen ut plurimū ſolicitat magna ac memorabilia audendi cupiditas; ut per ingentes illas res ſibi ſuisq; temporibus apud poſteros nobilitatem dent. Tam hi autem impetus incommodi publicis rebus, qvam utiles eſſe poſ-

ſunt. Nam ut in pomis, baccisqve, co
præter aſſveti temporis legem, maturita
lentia qvidem rei jucunda eſt ; cæteru
arbores medicamine, aut admoto æſt
cipientes maturitatis tempus, hoc edito
culo marceſcunt : ita publicis rebus,
ſertim gravioribus, qvidam ordo dicti
qvem qvi pervertunt, ſalutem provinc
videntur enecare. Nihilominus Reg
per comitia id nomen adepti ſunt, dum
nominis ambitione flagrant, aut temer
nam militiam, aut intra patriæ viſcer
res eſſe molitos omni ætati conſpexeris
audacia, & periculis ſuorum, famam co
turos, forte etiam æſtimantes. Pauci c
lonorum Rege, Stephano Battorio,
gant, non ex ſe, ſed ex ſalute patriæ me
Extat ſententia illius, efficax ad tanti a
maginem; Efficiam vero, dicebat, ut in
Orbis, qvam præſtet Rex ſuæ virtutis m
tantum faſtigium à volentibus prove
Regibus qvos invitis populis jus ſucc
obtrudit.

Reges autem, in qvos veriſſime hoc
majeſtatis nomen cadit, perpetuam
tiam, qvã à parentibus acceperunt, in
tranſmiſſuri, jam non ſuffragiis populo
noxii à qvibus olim omnia habuere, l
lio genio videntur ad regnandum i
Sed hanc mentem illorum, ſe ipſam
mini debentem, explorare, fortaſſis ſ

ſapientiæ eſſet; neqve fas nobis deprehendere illos motus, qvos ad gubernationem Orbis, & mutationem rerum, ac præcipua humani generis fata, illis divina vis ingenerat. Qværant licet curioſi, an ſit utilius Reges à puero in ſceptra venire, & huic magnitudini aſſveſcere, tanqvam ſimul ſecum natæ, qvam ſub paterno cognatove imperio adoleſcere, tantæ demum fortunæ hæreditatem adituros; Num pacati, nec qvidqvam detrectantis populi obseqvium, frangat mollicie Regũ animos tam ſecura poteſtate luxuriantes; an potius ille amor civibus Regem, veluti patrem familias chariſſimorum domeſticorum officiis conciliet: Deniqve ſi averſis civium animis bello occupatus fuerit legitimus dominatus, utrum poſt victoriam Princeps odio contemtuq; graſſaturus videatur; an vero experta pericula, nec aliter qvam gravius reditura, eum ad alternam placendi ſolitudinem deductura ſint. Utrinqve argumenta exemplaqve non deerunt, qvæ (per viciſſitudines mortaliũ rerum) qvamqvã ſub iiſdem ſæpe cauſis non eoſdem tamen exitus ſortita ſunt.

Sed fruſtra eſt hæc Numinis conſilia explorare. Sit à curioſis cogitationibus intactum Regum culmen, ac, ut arcana in ſacris vetuſtatis, non niſi ad adoratiõnẽ ſuſpiciatur. Nam optare bonos Principes pietas eſt, damnare etiam nocentes religio. Ac cum præterea non tam ipſi ſe regant, qvam ducentibus fatis

permittant,(qvæ per illorum effectꝰ Imperiorum inclinationes & incrementa conſtituunt) omnis ars atqve prudentia inſpicientium in eorum genium, & de illo conjicientium, ſæpiſſime fallit.

Primus ab hoc ſummo faſtigio gradus eſt Optimatum,tam horum in qvos diviſis Regni curis Principes acqvieſcunt, qvam eorum qvi ſumma dulciqve amicitia eorundem Principum animis inhærent. Per utrosqve, veluti oſtia fluminum ad ingens pelagus pertinentia, vota civium ſpesqve feruntur. At ipſi diverſis rationibus ad magna producti, ne iisdem qvidem ſtudiis nituntur. Illis igitur qvi flore ætatis, vel generis ſorte, aut vivendi diſcendiqve comitate,ſe eximie Principibus commendarunt, inſtitutus ad placendum animus eſſe ſolet; qvem ſcilicet propriis affectibus negatum, domini ingenio comparant. Mirum qvidem, artisqve pleniſſimum hoc genus ſervitutis, vilem demiſſumqve animum interdum adumbrans,nunc procax liberumqve ingenium. Interdum voluptatem conſectari, jocis, ludisqve incumbere,fœcundiſſimi laboris inſtar eſt. Etiam ſupercilio in dominos uti, & pene regnare (modica tamen nec longa contumacia) Principes haud raro accendit, qvam amare volentes tam amari. Qvippe Proceres in tam altum lubricumqve producti, ſi Dominum mollis animi eſſe cognoverint,nec earundem voluptatum conſvetudi-

tudinem ferentis, parce ſuos aſpectus, jocosqve, aut qvicqvid in ipſis illi placet, indulgent; ita diſpenſante prudentia, ut amor ſæpe, & per intervalla, incitatus, nec faſtidium ſui faciat, nec torpore aut oblivione deleatur. Qvod ſi Princeps facilis qvidem ſit in diverſos affectus amicosqve tranſire, ſed qvocunqve ſe applicet, ut brevi, ita cœca & vehementi amicitia incumbat, qvi ab eo amantur, memores inuadari ſe altiſſimo æſtu, ſed in ſuum Oceanum ſtata mutatione redituro, qvam avidiſſimis pectoribus de illa felicitate bibunt. Neqve enim laſſare hunc amorem flagitatis muneribus timent, qvi etiam, niſi tempeſtiva celeritate excipitur, ut vina ætatem non ferentia, inutili veterno conſeneſcit.

Longe alia ratio cum Principibus ineunda, qvi amoris torrente non perditi, illi ſvavitati, qva ad amandum impelluntur conſilium qvoqve addunt. Nam hæc vera, &, ſi mereris, perpetua benevolentia, ut nunqvam omnia, ita ſemper aliqvid poterit; nec tam ſpolianda illa arbor, qvam carpenda cum delectu, ſcilicet in proventum reditura. Igitur ejusmodi Dominis gratioſi Optimates dare ſe totos ſolent, nec unqvam in amando majeſtatem dediſcentes mitigare obſeqvio; jus libertatis in loqvendo, aut monendo, verecunde uſurpare; ſæpius meminiſſe hos eſſe Principes, qvam ſe amicos. Iis autem ut eſt prima & aſſidua cura, locum qvem propitiis gratiis obtinuerunt

ſemper inſiſtere ; ita proxima ſolicit
interim cumulare, præfecturas, au
inire magiſtratus. Ut, ſi à tanto apice
ſaltem felix priſtinæ potentiæ moni
ad reliqvæ vitæ ſecuritatem duret.
vel ſuorum immemores, vel fortunæ
las opes, & tam ſplendidæ amicitiæ qv
hil parcente luxu aut incuria conſu
gniſſimos putes qvi intempeſtivum t
dum, in egena ſenectute, inutili pœ
damnent.

Eſt & cautio Proceribus illis inge
ſæpe negligentes pervertit; non ſe D
teferre, in rebus utiqve qvibus ipſ
aut credit, aut contendit. Subtilit
am amat, eloqventiæ, fortitudinis,
artis, militaris peritiæ : Non verea
dere etiam qvi ſentit ſe victorem; n
in æmulationem exardeat, qvæ ami
tingvere ſolet, & præterea pervicac
fœde ſævire. Sæpe enim non leni m
ambitione, ac nec pro materia,
Principum animus, ejuſmodi gloriæ
tibus incumbit, doletqve à palma
Nec eſt aliud, qvo certius ſibi domin
mos purpurati iſti parent, qvam ſi
aſſimulent; ſed cum arte, & qvæ fide
at. Non enim iiſdem adulationi
patent. Ut qviſqve Principum aut
me virtutis eſt conſcius, aut vana cr
elatus, potiſſimum iis blandimenti

mat, aut poteſt; tot omnium votis ad placendum laudandumqve coëuntibus, expugnantibuſqve verecundiam de ſe magna credendi. Nec minor ars extorqvendæ benevolentiæ, eſt amoris ſimulatio; qvadam Venere inſinuante officioſam gratiam, & pares affectus repoſcente. Adhuc vivit, adhuc tantæ fortunæ præmiis incumbit, qvi incipientem domini charitatem ejusmodi caſu feliciſſime fovit. Princeps cum eqvo in itinere prolapſus, afflicto latere, febriculæ horrore tentabatur; ipſe triſti perculſoqve, ut videbatur, vultu tota nocte inſomnis aſtitit. Sive ars, ſive pietas fuit, ita domini animum permulſit, ut nemo deinde gratioſior haberetur.

Nec dixeris ejusmodi felicitatis arbitrium (qva tot veluti rivalibus ſummas illas amicitias ambientibus, pauci qvidam ſuis votis potiuntur) uni Fortunæ credi. Nam ut illa ſua ſponte non paucos Principibus conciliat; ita multi artificio & calliditate deſtituti de tanto faſtigio ſolent excidere: Ut qvidem fortunæ interdum eſt, ad hæc culmina qvos placet ſubvehere; plerumqve autem prudentiæ, in ea felicitate poſitos poſſe ſervare. Ideo autem formidoloſior res eſt hoc gradu prolabi, qvia ad tantæ amicitiæ ſacramentum admiſſi, vix poſſint ab eo veſtigio niſi in odium, aut certe faſtidium, recidere. Non tam qvippe aboleri amor ſolet, qvam contrariis affectibus marceſcere.

Hi vero optimates,per qvos Princeps præcipua momenta Reipubl. procurat; qvibus externas res, atqve civiles credens, in arcanis conſiliis potiſſimum fidem habet, dignitatis ſuæ nervos longe ſolent in alios concentus temperare: ſcilicet ad ſe ſic trahere, propemodum ſuas facere, altas illas, & ſalutis omnium curas, ut non tam Republica egeant, qvam ſuis officiis deinde Reſpublica. Hoc autem aſſeqvuntur, aſſiduo in hæc negotia ſtudio, cæterorumqve, ac nonnunqvam ipſorum Principum, ingeniis ab intima illarum rerum cognitione qvam maxime poſſunt excluſis. Nam tunc qvidem tutiſſime omnia poſſunt, cum Principes ſuarum rerum ignoratione & credulitate in ipſos laborant. Sed ignari ſuæ famæ veras voces non ſæpius qvam ipſi Reges exaudiunt. Non peculatus, non ſuperbiæ invidiam, non cætera facinora, ſi qvorum infamia graves ſunt, licet publica indignatione jactata, ante de ſuis penetralibus emanaſſe cognoſcunt, qvam ipſo pondere obruti, ſimul ſe eſſe inviſos, & caſtigari intelligant. Vultus ipſis ut plurimum ad gravitatem compoſiti; non promiſcui acceſſus, brevia alloqvia, tædiiqve aut majeſtatis ſpecie vibrantia. Inter hos pauci, nec negotiis confuſos, nec marcentes ſuperbia vultus ſervant: digni hi qvidem laude, ſed nec cæteri accuſandi, qvi mores ex dignitate inſtituunt, & fortunæ ſuæ accedunt. Qvippe neceſſaria qvoqve interdum eſt ſublimis hæc

ma-

majeſtas, & de populi commercio excedens, in illis utiqve hominibus per qvos Reges præcipua ſuæ poteſtatis momenta exeqvuntur: cum maxime hæc aditus loqvendiqve ambitioſa difficultas reverentiam conciliet, qvo freno cohibentur vulgi animi, aut timere aſſveti, aut ſpernere. Sed & illa ſtrictæ frontis aſperitas, ſive faſtus eſt, ſive juſtæ potentiæ indicium, indulgeri facillime illis poteſt, qvi in tot curarum præmium hoc honoris potiſſimum ac reverentiæ ſpecimen habent. Etiam perpetua negotiorum ſerie & faſtidio attriti, non utiqve poſſunt eoſdem ſemper vultus, nil mutata aut afflicta ſerenitate, obtinere.

Qvod ſi illa potentia, ſimulqve juvandi ac fallendi ſolertia, in impias mentes inciderit, ac dum ſe ſuaqve reſpiciunt, publicæ interim ſalutis oblitas: tunc licet in ſuis flagitiis virtutem ſolertiſſime adumbrent, tanqvam rei domeſticæ negligentes, & unum Principem, remqve communem, videantur reſpicere: interim autem negocia eo flectant, unde potiſſimum ſuæ dignitati incrementum aut incolumitas allucebit? Si impeditis Principis rebus plurimum poſſunt: dum eas omni diligentia videntur exſolvere, novis nodis colligabunt, & veluti ſuperfuſa caligine imbuent. Qvod ſi in placida utcunqve Republica ſecurius regnant, tunc etiam neceſſario oderint motus, ſinentqve ſui temporis pacem in occulta malorum ſemina adoleſcere, & nepotes fortaſſe perdi-

Digitized by Google

ditura. Qvæ deniqve Reges ſuffragiis ad ſceptrum vocatos,hos qvoq; Optimates,cupiditates torqvent: ſubita utrinqve potentia, nec ut plurimum in ſobolem tranſitura.

Qvis eos igitur non miretur, qvi in hac immenſa potentia tam facile tantoqve præmio, ſi vellent, peccaturi, tenere veſtigium tamen poſſunt, rectæqve virtutis meminiſſe? qvales in generis humani ſubſidium aliqvot omni ævo ad hanc orcheſtram ſubvehuntur, in ſe rigidi, candidaqve & innocente gloria omnem ambitum reipublicæ donantes. Sed nec ejusmodi viros illa probitas ab invidia præſtare tutos ſolet. Nam ab ipſo dignitatum lubrico (cui duntaxat pauci ſatis fortes inſiſtunt) vitioqve ſociorum, ſæpe eorum virtus infeſta eſt: Neqve maledicorum licentia amat ab illis culminibus abire, in qvam poteſt meritiſſimo ſæpe indicio, nunqvam autem ſine ſuſpicione, graſſari.

Fructus porro tam ambitioſæ dignitatis eximius: qvod tuti, & extra teli jactum poſiti cæterorum in ſe invidiam contemplantur, iis qvoqve ad ſe colendum coactis, qvos ſciunt non aliter qvam à maligno pectore, & æmulationem celante, imaginem benevolentiæ extorqvere. Nam hæc admirationi conjuncta invidia, & in ſolam felicitatem exerta, neſcio qvo ſenſu ambitioſæ voluptatis ſolet hos ipſos qvos petit permulcere: Qvippe eos magnitudinis ſuæ admonens,& humilitatis cæterorum.

Eſt

Eſt & eorum alia, ſed multo præſtantior, in gerenda Republica prærogativa, poſſe magnis & virilibus ingeniis, qvæ rei familiaris anguſtia aut aliæ difficultates premunt, propitiam manum dare, & veluti adeſſe naturæ imploranti. Qvod ut illis facere eſt decorum, ita nec impune poſſunt omittere, ſcilicet vel tacita indignatione bonorum caſtigati, vel aſſidua exprobrantis virtutis imagine apud ſe hanc culpam luentes: Cum enim hoc ipſo attolli meruerint, qvod aut ſint, aut credantur, primæ illius & prudentis induſtriæ viri; qvid morantur ſuam ſortem agnoſcere, & ingenii ſimilitudine junctos cognata charitate complecti? Nec ignorant qvi ii ſint, aut unde petendi. Nam ut omnium animalium oculi, niſi cæcitate damnati ſint, ſui generis conſortes & vident & agnoſcunt; ita animi caligine exuti, in ingentis judicii felicitatem diffuſi, ſuæ ſublimitatis ſocios non dubia contemplatione deprehendunt. At nec dicant ſe multitudine hujusmodi ingeniorum premi. Iis omnibus neqve ſe, neqve rempublicam ſufficere poſſe. Bene conſultum generi humano, ſi tanta præſtantium animorum meſſis eſſet, ut, diſtributis inter illos rerumpublicarum negotiis, ſupereſſent adhuc vacui aliqvot ſuperfluo & inutili munere à Numine Orbi donati. Multo parcius cum felicitate hominum actum; rarumqve in omni ætate ac populo fuit altum ingenii acumen, purum, aptumqve omni vitæ cui-

cuicunqve incubuerit, excultum diſciplinis, exerta fortiqve verecundia natum omnia nec qvid nimis audere. Illas mentes cum Optimates vocant in publicæ felicitatis partem, ſeipſos qvidem primum, qvaſi illius genii participes, commendant, tum Reipublicæ nervos addunt, nunqvam pulchrius qvam à ſapientibus gubernatæ. Sane ut artium, qvæcunqve eminent, famam, multitudo artificum, & imperitia ſæpe afflixit, plerisqve ad ea qvæ promittunt rudibus, ſed vanum modo nomen qvo commendentur qværentibus: Ita ſapientiæ gloriam, atqve ſcientiæ, haud raro indigni homines, nec qvid minus qvam cum Muſis aut prudentia loqvuti, corruperunt. Sed incumbit ſummis hominibus fictæ & adulteratæ virtuti illudere: veram autem induſtriam imperitorum præjudicio non obrutam, à juſtiſſimis præmiis non arcere.

Caput XIV.

De ſtudiis Aulicorum. De diverſis generibus & affectibus egenorum: itemqve divitum.

PRæter hæc duo genera Optimatum, jam propitia fortuna felicium, ingens eſt in Regiis multitudo, novi atqve patricii, omnis cenſus ætatiſqve homines, illic opes, famam, amicitias, qværentes. Et hæ qvidem Principum domus, licet ad ſpeciem publicæ hilaritatis luxuſqve compoſitæ, nunc choreis exultantes, nunc ad mutationem ludi venatico ſudore con-

confuſæ: plenæ honoribus, omni veſtimentorum pompa & epularum ſpectabiles; ſingulis, qvi in iis agunt, magnificentiæ ſpecie adornatis, & plerumqve ſuam ſortem ſupergreſſa luxurie: Tamen diligentius intuenti videbuntur nundinarum inſtar eſſe, ubi homines laborioſiſſimum negotiationis genus exerceant. Qvot artibus qvotqve moleſtiis conſtet hæc vita, qvot curas ſimulatio miſerrimæ frontis obducat, ne ii qvidem ſatis dixerint, qvi diu ſuos ambitus illis malis luerunt. Neqve ullus in hoc freto portum meretur, niſi qvi adeo intelligat ſibi curam laboremqve aſſiduum eſſe debere, ut hæc ipſa, qvæ in ejusmodi vita (ut ſolet) molli jucunditate blandiuntur, in ſeveros uſus flectat, & ſemper in illis deliciis inveniat induſtriæ curarumqve materiam. Nam ut acerrimus qviſqve labor ſæpe ad oblectationis dulcedinem manſveſcit; (ut cum immodica venatio, aut ſtudia plus juſto pervigilia, acrem animũ, nec habenas ſcientem, delectant) ita ludus etiam omnis poteſt ſeveriori intentione temperari, ut divertat in juſti laboris gravitatem. Igitur illa remiſſio atqve ocia, qvibus aularum luxus vibrat, non tenent eorum prudentiam, qvi minus egeſtatem ambitũve expleverunt, ne, inter hæc fugitivæ felicitatis ſimulachra, obliviſcantur ſe felices nondũ eſſe, omittantqve fortunam, qvæ ut plurimum non ſe tradit, niſi in mercedem impigræ fortiſqve diligentiæ.

Qvæ-

Qværis itaqve, qvo vultu aut qvo more illas Seirenes excipiant, ne vel auditæ noceant, vel ſi ab iis ruſtice contemnantur, hos proſcribant tanqvam intempeſtive Philoſophos? Non opus eſt truci vultu, barbariſqve præceptis. Si ejus conditionis ſunt, ætatis, habitus, ut per has pompas & lepiditatis nomina felicius credant emergere, tunc arte hanc magnificentiæ ſpeciem ad gubernant, qværuntqve comitatis publicam famam; ad illum qvoqve luxum ſuam larvam inflectunt qvi potiſſimum Principi placet. Sed nec egeſtis patrimoniis longæ ſpei miſerias emere debent, nec frangere animum lenocinio tam lubrici motus, & voluptates imitantis: qvi inter hæc aſſidue monendus eſt, ſe venationi, non prædæ incumbere. Cæteri autem qvi ad hanc deliciarum ſpeciem non eadem fortuna invitantur, (ſeu corpore, ſeu moribus, aut generis ſorte, ad eam incommodis) illo errore ſe capi non ſinunt, qvi ſæpe incautis perſvaſit, non poſſe fortes eſſe, aut in aulæ cultoribus numerari, niſi qvi emineant per audaciæ titulos, vel omnem ocioſæ voluptatis luxuriem. Sciunt, alios & ſecuriores aditus illic ad opes honoreſqve per ingenioſam virtutem aperiri. Qvippe conſciis hominibus ſuæ ſortis, ac indolis, eiqve abſqve fuco aut ſuperbia obſeqventibus, multo certiorem apud Principes reverentiam eſſe, qvam ambitioſe effingentibus mores, qvos ſuo cenſui corporive

er-

fortuna negaverit. Hanc igitur moderationem illi prudentes tenent, ut, qvi ad iſtas illecebras, velut ad aliqvam artem, coacti ſunt, his utantur, non fruantur; qvos vero fortuna tam luxurioſo ſumptui non damnavit, has ſi placet ad ſobriam voluptatem delibent, ſed veluti in reqviem curarum graviorum, magiſqve ut ſpectent, qvam ut ipſi impleant ſcenam: his deniqve qvibus jam facta res, ſive ſua ſedulitate, ſive majorum, fas eſt conſectari pares illas ſuo faſtigio voluptates.

Neqve mirum ſi hic ad magna ſint inepti, qvos velut aliqvo carmine attonuerit ignava, & ſe unam contemplans luxuries; cum non alii magis vitæ, qvam qvæ in Regiis ducitur, neceſſaria eſſe ſoleat, vigil qvædam, nihilqve omittens ſedulitas. Nam ut plantas arboresqve, exigua ſemina concipiunt, & modico ſaltu ingentes fluvios emetimur in fontibus: ita ſæpe ad felicitatis incrementum in Aulis ſufficiunt parva initia, & qvæ oculos facillime lateant ludo aut ocio intentos. Metellam jam imperantis Syllæ matrimonio conjunxit, qvod theatrum pertranſiens, & ad ſedentis humerum leviter manu nixa, addiderit, velle ſe cum tanto viro in felicitatis partem venire. Adhuc jacenti Mario primos animos addidit fortuita Scipionis oratio, illum ad militaris ſcientiæ faſtigium, velut aliqvo vaticinio, deſtinantis. Scivit enim audientium animos illo præjudicio ſibi paratos acerrima diligentia ſervare;

na-

naſcentiſqve illinc famæ magnitudinem implere. Adeo ſæpe levi, ſubitoqve ſuſurro, admonemur commodi venti, qvi, ſi audiamus, navem impellat ad vota ſupra ſpem ac pene invidiam ſublimia: Illos juvit viro illuſtri occurriſſe per ſoluta & incurioſa gaudia diffuſo, & ad primam qvæ obvia fuerit amicitiam aperto: hos aut ſententiam aut jocum tempori inveniſſe: indicium fortitudinis vel induſtriæ temere elapſum, aut laudatio fortuita, nec juvare credentis ſæpe grandis auxilii vicem obtinuit.

Eſt igitur in dignis hominibus, qvi Regiam propitiis facis colant, non præceps animus, non impatiens lentæ ac multiplicis ſpei, ſed compoſitus, ſemperqve in Fortunam intuens, ne incurioſos effugiat, ſi qvid illa etiam perplexe annuerit. Sed nec expectant in ocio, donec ultro illa felicitatis ſemina occurrant. Magnis artibus juvant fortunæ favere volentis induſtriam: qvarum fortaſſe præcipuam dicas, qvamplurimos amicitia complecti, aliqvem autem mutuo cultu demereri ex iis qvos Princeps ad gratiam primæ familiaritatis admoverit. Nam & illa ſuccreſcendi ratio apertiori invidiæ eſt ſubducta, & ſæpiſſime regni opes minus Regis qvam ſuorum amicorum beneficium fiunt. Sed ſit ille cui ſe addicunt ejusmodi qvi clientes publicis commodis poſſit attollere. Privatas enim opes neqve volent purpurati effundere; nec, ſi velint, tanti ex illis

ri-

rivulis æſtus exudent, qvanti ex ipſorum Principum mari.

Ex his illum, qvem ſibi propitiaverint, nolint fatigare freqventi aut inutili voto, ne jam ei graves ſint vel ipſo conſpectu, qvaſi novam ſubinde per preces moleſtiam allaturi; aut temere, & in exiguis rebus favore conſumpto multum ipſi debeant (utpote ad preces annuenti) parumq; fortunæ. In fabulis qvoq; videmus illius prudentiæ expreſſam imaginem. Neptunus Theſeo filio tria optare indulſerat: ſanxeratq; ſumma religione deorum in iis compotem voti fore. At ille bis experta jam numinis fide, cum reſtaret ultimum munus, adeo non prodegit certum nec rediturum beneficium, ut inter Plutonis vincula cæſoq; Pirithoo, non invocaret Patrem ad promiſſæ opis officium, timeretq; (qvaſi aliqvid ulterius morte eſſet) tanto pretio ſalutem redimere.

Eſt & alius in Regiis labor multa utilitate ſpectabilis; verſatilem animum in diverſa componere, & motus affectusq;, qvicunq; juvabunt, ſaltem in ſpeciem, induere poſſe: qvod vix tamen commode ullus unqvam perfecerit, absq; ſedula auſteraq; diligentia, aut ſummo in ſuas cupiditates imperio. Ea arte multis hominibus parta res, atq; decus; ſive in liberis civitatibus, in qvibus una virtute aut vitio tot dominis non placebis; ſive in Principum familiis, ubi non modo ſimulatio ad eorum ſtudia flectenda eſt, ſed etiam ambiendi qvi gratia

apud illos excellunt; qvos ſæpe varios ingeni
diverſis obſeqviis mitigabis.

Hæc & ſimilia anxiæ diligentiæ ſtudia ſunt illorum, qvos ſpes & præcepta rectæ prudentiæ tenent in aulis: cæterum eadem aut illi non videt, aut pejore qvam cœcitatis malo juventus inconſulta aſpernatur, & ſæpe parentum indigna laboribus, à qvorum opulenta modeſtia luxurioſo & mox egeno ambitu divertit. Illis pulchrum ipſum Regiæ nomen, & in proceribus numerari; credo, maxime qvia hæc prima libertas eſt à Scholis aut magiſtrorum ſupercilio exeuntium: neqve deſunt, qvi hos novitios ad inexperta vitia propellant. Qvod ſi illos perfunctorio Principi nutu, aut verborum comitate, beari contigerit, tunc vero ſolutis ſuperbo gaudio articuli pene labare: qvi adfuerint, qvos tantæ grati: teſtes habuerint, vix ſe tenentibus oculis perluſtrare. Sed maxime laſciviæ ludorumqve famam amant, qvaſi in nobilitatis, & qvidem jam virilis, indicium. Nec pro ſua ſe fortuna ſed ex magnatum ſumptu regunt. Ita curſum ſupra ſe euntium æmulati, nec veſtigiis tanti pares, exhauſto ſpiritu deficiunt. Hinc interim alieni acerbitas æris, & indigni qveſtus in Principes ab his ipſis qvi peccarunt: qvaſi ſuorum omnium ingeniis ſapientiam poſſint infundere, debeatve ſacrum ærarium, & per hoc Reſpublica, tantæ libidinantium inſaniæ pœnas dare. Sunt nō in Regiis modo, ſed in omni genere vi

tæ

tæ, diverſa qvam divitum tam egenorum ingenia; Egenos autem putem, non modò qvos inopia ad veſtium ciborumq; miſerabiles curas adegerit, ſed qvibuscunq; opes deſunt ad illam qvam inſtiterint vitam, & à cujus claritate, niſi pudenda confeſſione paupertatis, non poſſint recedere. Igitur ex inopibus aliqvi apertis doloribus gemunt, & qveri de iniqvitate ſuæ ſortis, qvam excuſare aut tegere eam, malunt. Ita magno calamitatis ſolatio, palam poſſint fortunam objurgare; fugiuntq; majus inopia malum, ſimulare divitias. Etiam aſſveſcere incommodis ſuis poſſunt, profeſſisq; laboribus remedium qværere in ægritudinem qvam non tegunt. Et hi qvidem ſunt, vel humilitate parentum ita facti, ne ad egeſtatem erubeſcere jure poſſint; Vel (qvod vitiis pene annumerem) iniqvitate fortunæ velut verbere domiti, nec ſpirare altius auſi; Vel deniq; pulchro rerum humanarum contemptu, neqvaqvam eam ſortem indignati, in qvam à fatis collocantur; & magna regere idonei, & in parvis non dejecti.

Eſt aliud egentium genus contumaci Spartanaqve patientia ictus fortunæ ferentium. Hi anxios animos, curisqve divulſos, læti vultus imagine obducunt; viſi qvoq; ſibi felices, ſi hoc aliis videantur. Ita ad ſuarum miſeriarum ſilentium obſtinati, verecundiæ pœnas luunt; de publica ſoliciti fama; nec de domeſticorum voce ſecuri, qvibus hæc privata vulnera magis patent, & interdum ferenda ſunt. Qvi

ex illis inopibus in vicino opem vident, & certa (qvod interdum ad obſeſſarum urbium pertinaciam ſat eſt) auxilia, ubi aliqvamdiu paupertatem ficta hilaritate cõtexerint; non modo non inſimulandi ſuperbiæ, ſed ingentis virtutis conſcii, digniq; ſunt in qvorum auxilium felicitas feſtinet. Hi vero qvi in ſua paupertate, perpetui ſupplicii imaginem qvidem vident, vix aliqva expectatione fortunæ ſpem ſaltem ſubvehente, poſſunt tamen in hunc modũ ſuas opes diſpenſare, ut inter domeſtica mala ſemper ad hanc publicam divitiarum larvam ſufficiant; miſeratione prorſus digni, illum ambitum, qvem tot anguſtiis emunt, certe absq; invidia habent. Sunt deniq; qvos tanqvam in extemporaneis torrentibꝯ aqvæ, ita opes per hanc inanem, & ſuis rebus imparem magnificentiam tandem in totum defecturæ prætereunt. Ingens illorum animis ſupplicium ſubeſt, & amentia ſua dignum. neq; eſt alius majoris piaculi furor, qvam nolle de certo exitio declinare matura confeſſione tuarum fortunarum; qvas dum ſumptu non diu ſuffecturo vis à populo ſummas credi, in perpetuum ſic affligis, ne vel poſſint in mediocribus deinde conſiſtere. Hic magnatum juvenumq; præcipue error eſt, in paternas ſuccedentium opes, acerbis adhuc ingeniis, & neſcientibus frugalitatem, vel ſupra rem fortunamqve majorum ex profuſis divitiis qværentium famam.

Iis animus longa tabe inqvietus, & ſæpe ab

ea

ea qvam præfert magnitudine excidens; qvippe vix ulla humilitas, ac nonnunqvam fraudis genus, in qvod non ſe ſecreto dimiſerint, ſi inde intercipi nummi poſſint, qvos poſtea publice per turbinem inconſultæ temeritatis profundant. Neq; qvidqvam periculoſius, qvam aliqvid publicum illis ingeniis credere, omni precio redimentibus inopiæ moram, qvam anxia, ſed pœnitentiam abnuente, ſui erroris notitia ſemper expectant.

Nec pauciora ſunt in opulentorum ſorte qvam egenorum diſcrimina. Qvidam ſcilicet in cumulatas à majoribus opes naſcuntur. Senſim alios divitiæ attollunt, docentq; paulatim eſſe felices. Horum utriq; nec ſe mirari ſolent, nec immodice exultare, ſcilicet per ipſam conſvetudinem pene fracto qvotidianæ lætitiæ ſenſu; qvæ & nunqvam nimia eſt, ubi per gradus expirat & aſſurgit Sunt deniq; qvi repente prodigentis felicitatis munere inundantur, uno curriculo viam in cœlum è terra emetiti. Et hi, inaſſveta dulcedine ſui qvoqve obliti, deducuntur in ſuperbum ſortis illius de qva exiere contemptum.

Nuper fuit ut ejusmodi animum adhuc recentibus bonis ebrium liceret contueri, & viſa res qvæ referatur digna; qvoniam ex unius pictura plurimorum imagines poſſunt effingi.

Adoleſcentes duos earundem ſcholarum commercium non vulgari neceſſitudine conjunxerat. Nomen huic Mellæ, illi vero Cœpioni,

ni, in cujus patria hæ ſcholæ, amorisqve exordium. Exactis temporibus qvæ in ejusmodi ætate literis dantur, receſſit in patriam Mella, arctis primum fœderibus in æternitatem amicitiæ cum Cœpione compoſitis. Nec virilia deinde ſtudia hunc adoleſcentiæ animum mutaverant. Crebris litteris, invicemq; arcana prodentibus, veteris amicitiæ conſvetudinem alebant. Interim Cœpionem inopinata hæreditas in altiorem extulit ſortem. Et Mella in Cœpionis patriam qvibusdam negociis vocatus eſt; qvem ut Cœpio adventaſſe audivit, non tam amicitiæ memor, ſed teſtem felicitatis habiturus, haud mora viſere properavit. Mellæ ſyncerus amor erat, nec paribus machinis expugnatus à fortuna. Fit igitur bona fide obvius Cœpioni, amplexumqve ſalvere multum jubet, & cætera qvæ poſt longi temporis abſentiam primo impetu amici meminerunt. At Cœpio tardos oculos graviter adgubernans, argutâ qvoqve voce, tanqvam diducere timeret compoſiti oris formam, pene occœpit modulari. Invitatus in triclinium ſuccedere, ad qvod, ut in modicæ fortunæ domibus ſolet, utcunqve anguſti gradus ducebant, Qvid tu, inqvit, Mella, in carcerem me an thalamum rapis? Offenderat Mellam tam contumax majeſtas Cœpionis, ſed ne ex adverſo qvoq; peccaret, ſe in conducto habitare reſpondit: Limen, gradus, triclinia, advenis tam toleranda locari, qvam utenda. In cubiculum pervenerant, cum
Cœ-

Cœpio in lectum negligenter procubuit, frontemqve permulcens, iterum incommodus ædium gradus ruſtica urbanitate deriſit: elicuitqve indignationem Mellæ, qvam tamen (veluti Cœpioni annueret) alio riſu texit. At ille ubi cubiculi cultum circumactis oculis, tanqvam perfunctoria gravitate, luſtravit, convertit ad ipſum Mellam vultus, viſisq; ocreis, Eqvum vero, inqvit, habes, an potius eqvos? Iis qvidem eſt precium qvi à vobis advehuntur; nec aliis pernicius fugam cervorum in nemoribus meis premo. Abnuente Mella ſibi patrios eqvos eſſe; qvippe avectos qvidem à ſe, ſed neſcio qva tabe ſub inaſſveto cœlo interiisſe: Cur igitur, refert, ocreas geris? Mella contemptim, has ſibi in hyemem eſſe qvæſitas. Hic Cœpio, Rheda autem, qvam ſub primo liminis tecto vidi, ſcis cujus ſit? Cum ſuam Mella aſſereret; At tibi (ait Cœpio) negabas eqvos eſſe: Patrios negavi mihi eſſe, inqvit, Mella; ſed me putas tantæ urbis compita peditem posſe obire? Germanicis ad rhedam eqvis utor. Bigæne, ſubjicit Cœpio, an qvadrigæ rhedam hanc trahunt? Jam faſtidium indignationi acceſſerat; ſed voluit Mella in totum huic ſcenæ ſufficere. itaq; placidè, ſe bigis vehi dixit; nam qvadrigas illis beatis, qvalis erat Cœpio, relinqvere. Dic autem, inqvit Cœpio, Regi tuo ſæpe ades? qvis agri tibi modus? num habes tui juris oppidanos? Ad hæc Mella pene profeſſo riſu, nihil aliud qvam ſe majorum fortunas ita

regere, ne aut illis dedecori, aut exitio poſteris vivat. Iterum qvi annui cenſus eſſent importuna ſedulitate rogatus, dixit hos ſibi, & interdum amicis, ſufficere. Hinc ſe divitias potiſſimum metiri. Sed cum obrui tot qvæſtionibus tæderet, tandem onus reſpondendi in cupidiſſimum Cœpionem rejecit; cœpitq; rogare qvot domeſticis ad familiaria obſeqvia uteretur; tum de eqvorum numero, & qvam eſſet in aula gratioſus. Nec ille de ſe moderatior, qvam in alios prudens. Sed præcipue de ſtudiis aulæ egit. Procerum multos ineptiſſimum genus eſſe; Hos ſe non multum operoſa calliditate tenere: alios ſuæ fortitudinis gloria capi; jam bis enim deſcendiſſe in arenam: alios gratia qva apud Principē valeret adductos, qvicqvid in eis eſt in amicitiæ precium polliceri. Stupebat attonitus Mella, tantæ dementiæ verba niſi à furioſo poſſe effundi. Tædio igitur in admirationem, & voluptatem, verſo, inſtare acrius cœpit, & ſponte ruentem, per inſanas qvæſtiones præcipitare. Forte modica qvies erat, utroqve poſt tot deliramenta in ſilentium compoſito, cum Cœpio, tanqvam acri ſubeunte memoria, exclamat, At qvam putas ingens eſſe ferarum deſiderium canibus meis? Nam hos vetui in ſylvam me abſente produci. Accipitres qvidem jam opportune ceſſant, abeuntibus hac anni tempeſtate, & in ſucceſſionem renaſcentibus pennis. Nec interpoſita mora. Sed jam flectit in veſperum dies, inqvit; Papæ! me jamdiu Prin-
ci-

cipi adeſſe oportuit; habeo objurgatorem deſidiæ, qvod in hoc lucis protraxerim abſentiam meam. His dictis velut altiori amplexu in procumbentem Mellam incubuit, invitatumq; domum, faſtu ad blanditiem accommodato, rogavit, fidiſſimæ amicitiæ & favere cupienti, ſaltem ſi qvid opus haberet, poſtulando ne deeſſet. Experturum beneficio, nihil pollicitationibus ſuis integrius eſſe. Hic fuit colloqvii finis, qvod attonitus Mella, impenſe ſubitas divitias devovit, ſi cogerent ad hunc modum inſanire.

Huic vitio immodicæ jactationis videntur obnoxii, non ii tantum qvorum ſapientiam ſubitis muneribus fortuna obruit, ſed & qvi militares diſciplinas in præcipuam partē gloriæ ponunt. Rudes enim ut plurimum animi, & vel in caſtris eruditi, vel inter hos qvi caſtrenſibus vitiis ipſam pacem imbuunt, nihil credunt præſtantius qvam timeri; fidem autem facere de ſe qvoq; dicentes, inſulſe arbitrantur. Inde jactationis audacia, tumorq; verborum, qvaſi omnium gratiam & credulitatem à ferro ſuo impetraturus. Hunc Pyrgopolinices, hinc Thraſo, inſtituti in veterum ſcenis, in documentum ferociæ, plus tormento verborum, qvam inter vera belli diſcrimina vibrantes. Sed in ſenibus præcipue, & qvidem ducibus, ſecurius, & majori venia, hic procedit; factis illis ad gloriam animis, ſed nonnunqvam inconſulta vanitate errantibus.

CAPUT XV.

De Magiſtratibus. De cauſarum Patronis.

AB Aularum Principumqve faſtigio ſtatim prima eſt Magiſtratuum dignitas, qvibus fortunæ litigantium ſunt commiſſæ, ſontiumqve ultio, & qvæ munera jam in judiciis numerus candidatorum, & qværendæ pecuniæ cauſa, in varia nomina exegit. Hi plerumqve, vel nihil diſſimulata emptione, in hos gradus aſcendunt; vel, ubi hæc mercatura de publico arcetur, privata, & ſæpe rigidiore cum Proceribus pactione, illic qvoqve, qvi Rempub. vendant, inveniunt. Tanto, & ſæpe immodico ſumptu provectos, palam eſt ambitionis ſtudiis, aut ſpe prædæ attineri. Nam duntaxat Reipublicæ velle prodeſſe cara illa & patrimonium deſtruente ſolicitudine, non iſtius ſeculi virtus eſt; & nec forte, poſt Curios aut Fabricios, qværenda. Sed qvoniam nulla jam virtus gratis & ob ſuam pulchritudinem colitur, ſed unaqvæqve ſuis præmiis conciliatur hominibus, ideo hæc bonorum opumve in Magiſtratibus libido facile ferri poteſt, modo contenti publico & veluti permiſſo more peccandi, ſynceris deinde animis in munus qvod emerint incumbant.

Cæterum ut ab illo qvod ineunt jugo, moderari ſubjectis gentibus poſſunt, &, ſi placet, illudere: ita niſi maturis ingeniis, & qvæ non pro ſolo tribunali ſapere poſſint, cupiditates caſtigent, ne ipſi qvidem ludibria aut convitia ef-

fu-

fugiunt; ſed hæc tecta, & maxime in abſentes ingeſta. Palam enim adulantium verbis ſolicitantur in ſuperbiam, ſuiqve inanem fiduciam; tot litigantium turbis, multo cultu, ſed non diu duraturo, illos propitiantibus: Cum nemo in diſcrimen fortunarum vocatus, ſupplicare Judicibus dubitet, & vel torvos aſperosqve mulcere, vel dulcedini ambitionis apertos, multa laude, & venerationis geſtu, tanqvam cibo aliqvo ſatiare. Jam olim illam artem Roma monſtravit, cum reos, ſordentibus togis, neglectuqve comarum viliores, Judicum pedibus reverentia metusqve affunderet. Sed ejusmodi ſupplicum cœtus, in qvemcunqve deinde exitum dimittantur, ubi primum extra judicantium conſpectum poſſunt conſiſtere, hanc timidam placendi larvam ponunt; & qvas adhibuere blanditias, interdum nec modico riſu inter ſuos recenſent; etiamqve illorum qvibus adhibebantur credulitatem. Judices enim ſuccedentium clientum agminibus ſemper pleni, ſe haud raro ex eorum adulatione metiri non dubitant, omnesqve revera ſuo faſtigio concedere arbitrantur, qvi ſibi compoſita humilitate eorum animos parant. Illos judices dico, qvorum ambitio noſtri ſeculi moribus & callidioris vitæ peritia deſtituta eſt; ſive nihil viderint præter Scholam, Curiamqve, illic nugari aſſveti, hic habere cultores & decipi; ſive anguſtis aut inanibus animis ad facilitatem facti ſint, ut pro ſe dicentibꝰ avide cre-

dant. Sed tunc maxime populari riſu jactantur, ſi, tanqvam ſuæ ſortis puderet, in militares animos ad ſermones erumpant, ſi in corporis cultu aularum adumbrent delicias, cæterasqve voluptates conſectentur, togarum & tribunalium majeſtati non conceſſas; Qvæ nonnunqvam vitia inexpertam adhuc fallunt (nam & ſæpe ad has dignitates ſubvehitur) juventutem.

Sed nihil publicæ utilitati magis infeſtum, qvam cum Magiſtratus, Judicesqve, obliti nominis Deæ illius, cujus titulis, & veluti vicaria fide, jus dicunt, ex magnitudine munerum aut litigantium gratia, affectum componentes, ipſis legibus imponere non verentur. Nec facile dixerim, utra pernicies Rempublicam pejus infeſtet, cum amicis, aut cum pecuniæ indulgent. Qvippe illa facilitas nihil familiaribus negandi, Judicis animum impietati aperit, per hos flagitiorum gradꝰ ita aſſvefactum, ut excuſatis ſpecie amicitiæ ſceleribus, poſtea ubicunqve odium aut ſpes impulerit, peccare non dubitet; id tandem pro ſe auſus, qvod amicis primum indulſit.

Qvod ſi acriter divitiis incumbunt, ſi qværunt de populi malis opes, tunc omnino Reipublicæ corpus ſub illis medicis plus remedio qvam vulneribus laborat. Pauci tamen aperto facinore audent vel ſuæ cupiditati, vel amicorum ſervire. Sed eſt lentior peſtis, aut ſi mavis modeſta crudelitas, & jam ipſa conſvetu-

ſvetudine excuſata; longis ſcilicet nodis impedire productas in forum ſuum cauſas, & infinito, ac veluti religioſo ordine, ad exitum ſero producere. His artibus regnum ſuum producunt in miſeros; & vaſtandos uberius miniſtris ſuis tradunt; patronosqve, & jam magnam illam gentem, qvæ clientum miſeriis ſaginatur, perenni paſtu implent. Qvis ferat & qvorundam malas artes? Judicia, qvæ ipſi vendere palam timent, ſub aliis ſectoribus proſtituunt; Miniſtros ſuæ domi, à memoria, à ſcriptionibus habent; qvi digerere, qvi ſervare relata ita in ſcriptis diſceptantium argumenta & inſtrumenta litium ſolent. Hos autem ad tam ambitioſam ſervitutem non ante admittunt, qvam ingenti, & per licitationem creſcente pecunia, ſervire meruerint. O ludibrio habitas fortunas miſerorum, qvi ſe tribunalibus credunt! Miniſtraturos Judicibus non operam ſuam locare, ſed & magni emere, in familiam, & ad ſervilia officia illic admitti, qvid eſt aliud qvam veniam ſcelerum comparare, ut furtivis inde prædis graſſentur in ſupplices, venditisqve ſuffragiis, & libellis vel celatis, vel obtruſis, ipſi domino, aut æqvitati auſint imponere? Multis tamen Magiſtratuum candidæ mentes, potiorqve tam avaris artibus ſanctitas & juſti honores, mercesqve qvam leges conſtituunt. Graves illi, & intra fortunæ ſuę magnitudinem modeſte compoſiti; neqve hos magis adula-

tio implorantium opem qvam juſtitiæ & famæ pietas laudibus implet. Si vero hos Magiſtratuum cœtus, non ex ſingulorum moribus, ſed ex totius collegii gravitate æſtimes, mirum qvantam ſui reverentiam ſtatim infundant; ut in eorum conſpectum admiſſus, omnino ſentias Cyneæ verbis dignos, qvi in Romanorum Senatu qvot convenerant Patres tot ſe Regibus circumſideri dixit. Sed hæc tamen tanta majeſtas longe gratiori ſpectaculo hos mulcebit, qvi forenſi negocio vacui, nihil ex judiciis aut ſperabunt aut metuent, ac veluti in portu conſederint, mare procellis æſtuoſum, hoſqve Neptunos omnem fluctum ſuo nutu temperantes, intuebuntur. Carthagine Romaqve in fœdus compoſitis, Regis Numidarum Maſiniſſæ, qvi & ipſe Romanam amicitiam colebat, cum Pœnis diſſidium fuit. Jam in caſtris utrinqve exercitus erat, dictus etiam certamini dies, cum Scipio minor, forte ad alia negotia in Africam miſſus, pervenit ad caſtra Maſiniſſæ, tantiqve prælii ſpectaculum cepit. Tuta illi res, qvocunqve ſe fortuna inclinaſſet, Romani nominis majeſtate. Succeſſit ergo in tumulum, viditqve certantes; & impune licuit tot mortalium periculis frui. Et viſa res tam ambitioſæ voluptatis, ut negaret hanc ante ſe contigiſſe, niſi Jovi ad Idam, Neptunoq; è Samothracia, extra aleam Græcorum & Trojanorum bella cernentibus. Idem in fori Judicumqve ſpectaculum convenire

non

non dubites, qvo ſcilicet vix qvicqvam jucundius, ſi non in diſcrimen adductus ſis, ut nec preces admovere neceſſe ſit, nec timere. Nam & excultis (ut multi ſunt) Judicum animis potes interdum jucundiſſima familiaritate miſceri, aut horum in variis litibus ſenſus ſaltem, neqve ineloqventem eruditionem percipere; ac de ipſis judicantibus ferre ſententiam. Aut ſi gratum eſt in tumultu fori eſſe, ipſe diſcurſantium fremitus, vultusqve diverſi, hi exanimati metu, ſpe alii exultantes, ita animum oculoſqve abripient, ut te utiliſſimam humanæ dementiæ ſcenam intueri exiſtimes. Ac præcipue Patronorum calliditas (ubi eloqventia eſt in pretio) oſtentatione ſcientiæ & verborum pompa vibrans ſufficit ad lepidam, nec omnino ocioſam voluptatem; qva perfuſus, tamen ſecuris ſuſpiriis ad aliena mala interdum ingemiſces.

Qvippe animus, & ſors ipſa Patronorum (ut genus humanum etiam ſua auxilia in perniciem detorqvet) longe à prima tam officioſæ pietatis inſtitutione divertit. Cauſus apud Judices orare, & vel nocentes accuſare, vel adeſſe ſordidatis, olim magnificum & liberale munus fuit, etiam hominum qvibus ſummam rem in caſtris aut Senatu Reſpubl. credebat. Non ſæpius in acie Pompejus, qvam ſub Judicibus, ſtetit; Primiqve Cæſares, cum jam omnia poſſent, tam reis interdum advocatione malebant, qvam ſummæ authoritatis ſuffragio, adeſſe.

eſſe. Merces autem, præter gloriam, magnificæ rei adeo nulla erat, ut afflicta deinde illius nobilitatis rectitudine, & Oratoribus jam operam nec occultè locantibus, leges primum rogarentur, qvæ tam periculoſam mercaturam infamia notatam arcerent; mox publico vitio hos qvoqve obices proruente, ſaltem modum conſtituerent, certamqve, pro mercenaria eloqventia, penſionem. Jam inſaniente Orbe, & in immenſum litibus auctis: gens illa qvęſtuoſa, etiamqve populoſiſſima, vix ferendo agendoqve clientibus ſufficit, ſuas exuvias ad certamen tradentibus.

Patronis cauſarum, ut ubiqve unus ſpiritus, ad opes famamqve properandi, ita pro conditione regionum ſunt varia ſtudia atqve gradus, per qvos deſtinata perficiant. Leges ut plurimum, non nudo & candido genio perceptas, qvo ducebantur qvi illas condiderunt, ſed deflexas per innumeros anxioſqve calliditatis articulos, in præcipuæ ſcientiæ partem habent. In iis aliqvid invenire, qvo eludi ſimplicitas poſſit bono jure utentium, glorioſiſſimum putatur. Apud pleroſqve populos illa jura obtinent, qvæ Romani ſibi olim condiderunt, & civilia appellamus. Et qvoniam eæ leges, à peritis olim authoribus ſancitæ, robuſtam & variam eruditionem habent, ideo earum ſtudium, non ſolum diffundere ingenia ſolet, per ardua ac moleſta juris factiqve argumenta, ſed & pulchra antiqvarum rerum ſcientia imbuit,

qvæ

qvæ ad humanæ vitæ culturam pretioſa eſt, in foro ſaltem ad oſtentationem valitura. In illis autem gentibus, apud qvas non ex Romana ſapientia, ſed ex municipali, & nonnunqvam barbaro gentium ſcito, jura deſcripta ſunt, vix aliqvid humanitatis ingrata Cauſidicorum ars habet, &, niſi promitteret qvæſtum, iis qvoqve inviſa, qvi ſtudioſiſſime eam colunt. Ibi enim Patroni cauſarum ingenia non exercent per Romanæ Græcæq; ſapientiæ aut facundiæ venuſtatem, ſed inhærentes aliqvot vocibus, conceptaſqve rudibus verbis leges, nunc in cautionem, nunc in dolum contemplati, vix unqvam puriori ſcientia animos mitigant aut attollunt. Anglia, qvæ Muſas, & ſtudia literarum, ſuperbiſſimis Academiarum tectis excepit, qvæ opulenta hæreditate hæc ſcientiarum domicilia, velut in æternitatem eruditionis, ditavit, legum ſuarum ſtudioſos, patronoſqve cauſarum, ideo non poteſt Latinæ eloqventiæ, aut Philoſophiæ humanitate adornare, qvia in iis legibus nullum Romani juris ineſt aut peritæ antiqvitatis veſtigium. Gallico ſermone conceptæ ſunt, priſco illo, & qvem in antiqviſſimis authoribus aut negligimus aut ridemus. Si qvid ſcriptum eſt verbis in hodiernos uſus durantibus, hoc ipſum impoſito duntaxat accentu, & pronunciandi errore, ſuum fecerunt. In hanc artem inſtitutis raro majoris ſcientiæ cura eſt, & ut plurimum nec latini ſermonis elementa perdiſcunt. Satis ad advocationis ru-

rudimentum putatur, priſcos illos codices legere poſſe, & loqvendo corrumpere. Ita initiati adoleſcentes in collegiis ejusmodi argutiarum agunt, multoqve tempore, provectiorum colloqviis, & uſu, edocentur: nam nec modico ætatis diſpendio tam laborioſa ars, & tot diffuſa ingeniis, conſtat. Non in ea regione certior ad divitias via eſt. Qvippe Anglia ab externis qvieta terroribus, ſeipſam contentionibus fori, haud multum impari cladi, permiſit: At cum præterea eximii magiſtratus in præmium illius ſcientiæ deſtinentur, nil mirum eſt ingenuos adoleſcentes ejus ſtudio capi; adeo ut nulla ſit patriciorum gens, qvæ non cognationis jure à qvo in litibus ſublevetur inveniat. Ejusmodi Advocatis, veſtis eſt in ſpecimen ſuæ artis, ad pedes pertinens, toto margine, qvantum in conſpectum prodit, gentilis cuniculi pelle ſuffulta. Hanc & domi ſubſidium, & ornamentum publicè habent; nec dubitant in publicum ocreati procedere, etiam calcaribus verberantem pulſantibus rogam.

Gallia aliis virtutibus, vitiiſqve, ſuarum cauſarum oratores inſtituit. In Academiis nomine Juriſprudentiæ aliqvandiu degunt. Illic qvidam literis propitio genio incumbunt. Alios putes in veternum, aut immodeſtiam natos. Utriſqve (proh tempora!) inde abeuntibus idem honos, eorundem titulorum promiſcua merces. Qvi enim inutili laſcivia aut tor-

torpore luſere, nihil minus modicæ pecuniæ ope ad munus advocationis perveniunt; emptis ſcilicet Juriſperitorum ſuffragiis, qvibus de diſcipulorum eruditione teſtantibus, Magiſtratus & Judices credunt. Jam olim ita tradito more, ut is honor ejusmodi teſtimoniis haberetur, nondum eruditorum & qvidem jura docentium animis ad facilem & promiſcuam mercaturam proſtantibus. Et hi immerita dignitate ſublati, in ignobilibus deinde coloniis agunt, & inter parem animorum cœcitatem, obſcuro tribunali ad miſeram clientum advocationem ſufficiunt; vel ſi inter divitias nati ſunt, paternis opibus ſtatim excepti, proh nefas! & in Magiſtratum qvoqve excreſcunt. Qvi vero lætum ingenium Juriſprudentia primum, mox eloqventia perfecere, ii ſua virtute totum ordinem Patronorum in ampliſſimam laudem attollunt. Vix in aliis hominibus tam ſincera humanitatis ſtudia, tanta cura aut tam felix literarum; adeo ut ſimplicitatem Muſarum (qvas auſteri, rudeſve Philoſophi, pene ruſticas extra hominum conſortium tenent) erudiiſſe videantur ad civilis vitæ aſtus, & deductas de ſuorum montium ſecretis, veræ luci aptaviſſe. Qvidam tamen ex illis nimiæ eloqventiæ ſtudio peccant, & juventutis ſtimulis, aut gloriæ ferventes, à commiſſo patrocinio deflectunt. Judicem qvippe & auditorum auribus ad voluptatem ſervire adeo curant, ut, ex omni numero, neminem

mi-

minus juvent qvam clientem, &, qvod Poëta olim riſit, dicturi de capillis, amant ab Hannibalicis ordiri furoribus, luctumqve Cannarum, & rubentem Romano ſangvine Aufidum memorare. Alii exercitis per fallendi conſvetudinem animis regnant, venalemqve in qvodvis patrocinium fidem, malo innocentiæ exercent. Ita obruere veritatis indicia, ita magna ſpecie inanes induere umbras, & plus juris in foro, ſuo ingenio qvam legibus facere. Documentum tam publici mali; nullæ lites, nulla in judicium vocata flagitia, qvæ non Patronum inveniant; modo ſit advocationi pretium, cui tanqvam omnis patriæ charitatem vicenti obſeqvium nunqvam deeſt.

CAPUT XVI.

De divinarum ſcientiarum peritis: deqve Præfectis Religionum.

ELudant ut volent majeſtatem Scientiæ, per contemptum atqve jocos, qvidam barbaris aut incultis ingeniis horrentes, & hunc demum virilem animum & nobilitate dignum exiſtiment, qvi Muſas omnes, ut viles ineptaſqve, refugerit; certè nihilominus ſub ictu literarum per omnia pene regnantium haud raro res eorum ſunt, & in judiciis (qvæ utiqve ex præſcripto ſcientiæ regi debent) tremere ſolent, ſuæ audaciæ & ſtirpis obliti. Sed & alia præterea, majorqve vis, eruditionem toti generi mortalium præfecit; Religionum ſcilicet

cet & Sacrorum procuratio, qvæ excultis inter ſtudia literarum ingeniis creditur, & pleriſqve hominum animis verè imperat; cæteros, neceſſaria ſimulatione impietatem tegentes, non minus in obſeqvium ſui tenet. Nec tam ulla demiſſa, ſeu paupertatis, ſeu ignobilitatis fortuna eſt, qvæ arcere hominem à celebritate famæ poſſit, qvi ſupra probitatis aut neqvitiæ vulgus ſemet religionis ſpecie atqve argumento extulerit. Et ne uſu, aut effectu, hanc literatorum potentiam carere exiſtimes, qvam facilè inermium hominum, & inter ſolos valentium libros, nomina percenſebis, qvi hoc ſeculo ſub anguſtis compoſiti tectis, & de religione certantes, hos ipſos ſcilicet ſuperbos Muſarum contemptores inter ſe commiſerunt; Principibus, populiſqve velut ſignum ferentes ad exitiabilis belli cladem, qvæ necdum conſumptis acerbitatis ſeminibus (ut videtur) noſtris malis in totum contenta eſt?

Nulla igitur utilior animorum inſpectio, qvam eorum qvi in hac Orbis tam multiplici tempeſtate ad religionum clavum ſedent. Et hos optime in varias claſſes diſtinxeris. Qvidam, veluti duces, novis ſacris initium faciunt, ſive veram ſapientiam habent, ſive ambitioſo errore præcipites. Ita ille qvi ab Ægypto Judæos remeantes acceptis à cœlo legibus compoſuit. Ita poſtea Sanctus ille terrarum ac ſiderum Author, qvi hominibus ſponte annumeratus, noſtro generi ſua morte

ad

ad vitam iter ſanxit. Et (qvoniam non hic tantum probitatem, ſed & fortunam, qvalis in humanis rebus ludit, deſcribimus) proh nefas! ita ille qvi Arabas primum & Syros, poſtea qvicqvid ab India ad Helleſpontum jacet, & nunc inde omnes terras ad citerioris Pannoniæ fines, ſuo ſcelere amplexus, Libyam qvoqve pene qvanto ambitu circumfuſa maria extendit, ſacrilega ſuperſtitione corrupit. Et hos qvidem, qvos vera & cœleſtia auſpicia ad eam legum ferendarum majeſtatem deducunt, nobis haud licet niſi ad fidem aut adorationem ſuſpicere. Cæteris, qvi nomine cœleſtium in re tanta abuti non verentur populiſqve imponere, eum animum eſſe neceſſe eſt, qvi nec ipſis ſuis legibus, nec omnino de divinis qvidqvam credat, non virtutibus parcat, non flagitia, niſi ad ſpeciem forte, refugiat; Id qvidem potiſſimum curans, ut ſibi venerationem conciliet, legeſqve qvas condit ad libidinem vel ſuperſtitionem ſuæ gentis inflectat. Neqve (ut in aliis ſceleribus interdum fit) qvi ſic peccant, decipi ipſi poſſunt, & vel ſuæ ſententiæ, vel rerum amore qvæ in qvæſtione verſantur, cæcari; ſed ſuæ improbitatis conſcii, ſe impios, & peſtes mortalium non ignorant; maxime cum, ad perſvadendam populo inſolentiam tam feriæ novitatis, ſit ſubtilis ingenii exerta procacitas; ſed & mentiri multa oporteat; Viſum ſcilicet, vel auditum ſibi Numen; communicata cum illo conſilia; & qvæ cætera peſti-

ſtiferi nugatores laborant aſtruere. Sed hæc non omnium ſæculorum labes eſt: pauci enim, neqve ſemper cum ſucceſſu, ad tanti flagitii audaciam provecti ſunt. Eſt aliud hominum genus, longeqve freqventius, profitentium non abire è patriis ſacris, neqve aliqvid novi afferre; ſed tantum errores, humano vitio, & præter authorum mentem, in Religionem illapſos purioribus documentis velle exſcindere. Et his qvidem magnifica ſpecies probitatis, ingeniorum reverentia, (nam qvi tantā rem niſi induſtrii ſubtileſqve audeant?) deniqve ipſa novandi, & à cæteris diſſentiendi cupiditas, pene ſemper ſeqvacium hominum turbam invenit. Ejusmodi interpretum lites Ottomanorum gentem multo acerbius diverſitate ſuperſtitionis, qvam æmulatione imperii, in Perſas incenderunt. Sed qvid intereſt qvo potiſſimum modo pereant illi populi, qvi, qvamcunqve elegerint ſuæ legis ſemitam, errabunt? Nos ipſos in lucem, qvæ hominibus una eſt, miſſos, qvis non maxime indignetur his eruditorum diſcordiis tam funeſta pernicie poſſe rapi? Qvippe ſedecim ſecula, qvibus noſtræ Religiones viguerunt, plus centum ingenia peperere, novandi ſtudio, & noſtris deinde malis inſignia; qvorum qvidem exitus ut nunqvam excuſem, (qvippe nimiæ pertinaciæ vitio à juſto & qvalem exorſi videbantur modeſtia aberrantes) ita primos impetus odiſſe non utiqve ſemper licet. Nam & opes, & veternus,

nus, otiiqve ſecuritas, ſæpe ſolutam apud noſtrorum aliqvot diſciplinam impotenti ſuperbia & aliis pleriſqve vitiis obruerunt: & inde tam indignatio peritorum excanduit, qvam ſpecie pietatis diſſimulata inqvietorum hominum ſuperbia exarſit. Qvidam enim juſtis doloribus victi detonuerunt. Alii ſeculi vitia tacito ambitu amavere: qvippe occaſionem ſuis qveſtibus & ſucceſſioni prabitura. Utriſq; idem initium eſſe ſolet. Parce primum neqve multa exagitant, votis qvoqve & exhortatione optimorum provecti: nec tam videntur iraſci qvam monere, & gemitibus dolorem profiteri. Sed ubi ad factionis magnitudinem proceſſerunt, tunc & ipſi laceſſere inimicos impunius, & utrinqve partium ſtudia æmulatione accendi. Tunc vero nec tantæ celebritatis fortunam ſatis regunt, nec in veſtigiis hærent, per qvæ antea ire ad pulcherrimum facinus videbantur. Sed majori ſupercilio aſſurgentes, plura in adverſariis & atrocius damnant. Sive qvo ſuum nomen illi ſectæ qvam effinxerint miſerrima ambitione relinqvant: ſive qvod olim agitatum tantæ defectionis conſilium niſi ſenſim prodere non ſunt auſi: vel deniqve odio in illos incitati, qvi prima, & adhuc ſancta illorum conſilia, nimis acri & intempeſtivo certamine exceperunt. Ita multos piis initiis hanc emendandi provinciam ingreſſos, deinde ſuperbia, vel æmulationis acerbitas prodidit.

Sunt

Sunt deniq; qvibus vera fortisq; ſapientia mentem dedit ea vitia inſectandi, qvæ neſcio qvā ipſis religionis umbrā faciunt, culpa Myſtarū. Iis tā caſto impetu à modeſtia non aberrantib9, ſublimis fortisq; indoles eſſe debet, &, qvod rarū eſt, nihil pro ſe, ſed pro publicis commodis laborare; Contumeliis, inimicitiis, maledictis, nec in odia rapi, nec à cœptis abſtinere. Eximium prorſus munus, arduæq; virtutis. Raro enim qvi ab iis ſic carpuntur deeſſe ſuis vitiis videas, aut æqvo animo pati cenſores. Sed flagitiis fucum inveniunt, vel. qvod pejus eſt, ea qvoq; importuno patrocinio tueri non dubitant; conanturq; hos ipſos monitores, licet intra juſti officii pietatem compoſitos, apud populum perpetrati ſacrilegii opinione evertere.

Cæterum ut naſcentium Religionum ritus, ſuorum Autorum induſtria & genio nituntur: ita poſtqvam à populo probatæ ſunt, Præfectos ſuos habent, per qvos rite diſpenſentur: Hos aliæ aliæq; gentes diverſis nominibus inſigniunt: nos Pontifices, Præſulesq; & cæteris in eum ſenſum vocabulis appellamus. Servandarum religionum non alius utilior illo regimine mod9: qvi etiam à cœleſti præſcripto eſt. Ex iis qvi eruditæ & laborioſæ virtutis ſunt, reipſa Sacrorum incolumitatem ſuſtinent; improbi, ſaltem ſpecie & virtute dignitatis. Mun9 qvondam laboris pleniſſimum, &, dum publicæ leges noſtra ſacra vetabant, etiam in extremum periculi excurrens: mox domita extinctaq; inimicorum

ſævitia, congeſtæ paſſim opes in tanti officii reverentiã pene cauſam reverentiæ extinxerunt. Nam additis (& addi qvidem decebat) ad illa divina humanis opibus atq; officiis, tantum onus vergere in terram cœpit, eorum vitio qvibꝰ in hac utrarumq; rerum mixtura tellus potior cœlo fuit. Triſte afflictæ probitatis argumentũ eſt, qvod tanti laboris curarumq; provinciam, qvæ olim miniſtros qværebat, jam multo ambitu ſibi depoſcunt homines nihil minꝰ qvãm de pietate & laboribus cogitantes. Ita hæc eximia cœleſtisq; dignitas plerumq; ſuis ipſa opibus & ornamentis concedit; Et animum ad hæc munera applicare, eſt ut plurimum in ſplendidæ illuſtrisq; opulentiæ cupiditatem incumbere. Tum potiti tam ambitioſi nominis, illas gazas in humanitatem hoſpitii, & ſpem egenorũ collatas, permittunt privatæ laſciviæ, nunc inani picturarum ſtudio, nunc cumulatis variorũ artificum laboribus indignè ludenti. Nam has opes prodigentem per pejora ſcelera neqvitiam, modeſti doloris verecundia omittit. Cujus autem dementiæ putes, non modo tantorum facinorum audaciam habere, ſed & ſæpè qvantum peccent, ignorare? Habent qvippe præſcriptas ad Numen ſibi preces, qvas effundant in qvotidianæ pietatis officium; ſanctas has qvidem, neqve illis omittendas; ſed tantillo penſo defuncti, credunt ſe nihil cœlitibus debere, opesqve ſuarum infularum bono jure ſibi emptas. Larvę illæ, & vecordium furor! qvod munus aſſiduo

duo labore ægrè perficias, id credere levi & perfunctoria opera ritè abſolvi. Qvod ſi duas delicias hac ſaluberrima cogitatione diſtingverent, ſe in ſpecula poſitos, diciq; paſtores; ſi qvæ ovium ſua ignavia in prædam conceſſerint, in extremam ſui perniciem hoc futurum; fortaſſe interdum devoverent illam ipſam qva exultant ocii laſciviæq; licentiam.

Sed non omnes paribus deliciis, & ignavia marcent. Nonnulli de voluptatum ſumptu detrahunt qvod in literatos collocent; ipſi qvoq; literas brevi impetu, tædiumq; non ferente, vel in ſpeciem ſaltem colunt. Alii ad eruditionem perveniunt, felici mentis impetu evincente ignaviam. Sed & ipſi in nulla re magis eruditione utuntur, qvam aſſerendis illius qva potiuntur dignitatis prærogativis. In infinitam ſui libertatem argumenta inveniunt, facitq; diſſimulata cupiditas eloqventes. Eo modo videntur unum cœlum intueri, unius cauſam agere; tunc etiam à terra vix recedunt.

Qvi vero hæc mala eluctari, in dignam ſuo faſtigio mentem conſurgunt, & publico ſplendore, ad commodum populi, decusq; Sacrorũ, uti amant, (& vero nunqvam ejusmodi deſunt) illi nec ſui ordinis libertatem ſuſtinent violare, nec extorqvere alienam; qvantum poſſint, qvantumq; debeant, ſolicita contemplatione conjungunt. Et hi demum ſunt ad priſcæ ſanctitatis imaginem facti, iisdem curis, vivendiq; ratione, qvæ priſcis temporibus opes meruit qvi-

bus hodie perfruuntur. Abſit omnis invidia; hi demum ſunt antiqvitatis beneficiis & noſtra veneratione digniſſimi.

Populus Antiſtitum voce, ut eſt eorum exiguus numerus, non ſatis ſemper poteſt de cœleſtibus erudiri. Hinc doctorum hominum ingens turba, & ubiq; divinarum ſcientiarū candidati, qvorum aliqvi vere, ac cum ſapientia, ei qvam profitentur ſcientiæ inſiſtunt. Cæteros verius dixeris pro factionibus ſuis qvam veritate depugnare; adeo torrentis animi æſtu rapti omnis generis patrocinium probant, qvo Religionis ſanctitatē poſſint populo commendare, amantqve pietatem etiam impia ratione provehere. Suas igitur ſententias aſſerturi, pulchre, & cum laude decipere credunt, etiamſi evidentibus argumentis illi rei faciant fidem, qvam duxerint eſſe veram. De adverſariis porro dicturi, vix ſincere illorū ſententiam produnt, ſed deflexam in odium, & pene de ſenſu autoris exeuntem. Veſana autem repugnandi cupiditas eo æmulationem deducit, ut, à qvibus diſſidere inceperint, in omnibus divertant; & hoc ſolent in pietate numerare. Tum qvaſi nihil probe aut aſtruere ii homines poſſint aut carpere, qvi ſemel erraverunt, nefas qvoq; exiſtimant ejusmodi adverſariorum judicio proditos in ſe nævos agnoſcere, & ſalubri mutatione eluere. Hæc itaq; propugnando, qvæ non poſſe defendi ſatis conſtat, iniqviſſimo præjudicio onerant juſtam in cæteris rebus litem.

Ma-

Magni nexus inter omnis eruditionis partes ſunt; & affectus, qvi divinarum rerum peritos exercent, ſæpe cadunt in cæteras Muſarũ diſciplinas; maxime illa cõſvetudo litterarias lites, ac pene odia, agitandi. Juriſconſultorum qvidẽ rixæ etiam ad inhumanitatem verborũ deſcenderunt, noſtro ſibi ſeculo ſcuticam flagellumq; minantium. Abiit in ſectas Medicina, magis etiam pervicaces; qvod illis non in gloriam tantum fama, ſed & in opes qværatur; & vix unqvam ludicrum aut ad ſolam voluptatem in ea arte certamen ſit, ægris qvodcunq; iſti male ſenſerint immerita calamitate luentibus. Cæterum omnium litteratorum genus in duas rite claſſes diſtinxeris: qvarum illa ſit hominum multa qvidem eruditione felicium, ſed qvi prętere a civilibus diſciplinis imbuti, incurioſam ſcholaſticorum morum vilitatem effugerint: alia vero illorum qvi animum unis literis impenderunt, diutius inter extinctæ vetuſtatis rudera qvam cum ſuo ſeculo viventes, ut plurimum foris inepti, & domeſticis ſordibus viles. Neq; etiam aliam elegantiam aut noverunt, aut curant, qvam illam ſolitariam, qva à Muſis ad contemplationem accepta frui qvam uti magis poſſunt. Et hos tamen maxima utilitate colueris, ſi ſcias ab hac cruda informiqve arena exprimere aurum, & nitere illo ipſo ornamento, qvod in iis, velut multo pulvere obrutum, lucem amiſit.

FINIS QVARTÆ PARTIS.

PARS V.

ALITHOPHILI VERITATIS LACRYMÆ, SIVE EUPHORMIONIS LUSININI CONTINUATIO.

HENRICO BORBONIO, GALLIARUM PROTOPRINCIPI, Alithophilus perpetuam felicitatem.

Commendo tibi Veritatem, qvam hominum malitia neſcio qva iniqvitate, & ad malum pravitate naturæ, damnavit exilio. Ut poſſis æſtimare, qvantum te amet Dea illa Jovis filia qvæ tibi tantum ſupplicat: Arrexere fugitivam ad magnas ſpes, dexteræ tuæ fulminantis robur, vigor animi, & ingenii feliciſſimi liber impetus, qvæ tria ſolum paria imperio ſuo Galli habent. Senſiſti qvibus injuriis emeretur rariſſima mortalibus Veritas, qvæ ſuis miſerabilis, non alias magis oblectat cultores ſuos, qvam cum per calamitates venit. Si reddideris libertatem, qvam nondum inter cædes & ſupplicia totam projecit, dabit tibi præter immortalitatem nominis, qvam

jam

jam tuis factis meruiſti, gloriam reſtitutarum Muſarum, quæ una cum Veritate dudum exulant: effœto nimirum & intermoriente ad ſtudia ævo. Non poſſum amplius indignationem intra me tenere, & dolorem meum continere, quem graviorem illud maxime facit, quod libere queri non liceat. Quod ſi tu quondam Veritatis partes ſequutus, audeas imperare manus ſuas & arma promittentibus; quæ hodie in proceſſu ſunt vitia, poſtmodo velut in ſolitudine & ſitu jacebunt, adoratura virtutes, quæ nunquam magis fulgent, quam cum Veritatem comitantur. Quid enim aliud totos homines includit tumulo, quam mendaciis infamis hiſtoria, quæ laborantem in ſectatione veri poſteritatem ad ludibrium antiquitatis aſtringit, dum miracula deſcribit & fabulas etiam priſtinis indignas. Ideoq; male vivimus, quoniam ſævi mores, & infenſa tempora, vera dicentes non tolerant. Sed lacrymæ, ſuſpiria, & querelæ ſuper ejusmodi malo hactenus fruſtra! cum jampridem diſciplinarum ſtudioſos (quibus etiam ſuam famam bene nati principes debent) aſpernentur, & pervicaci contumelia rideant melioris litteraturæ ſectatores, quorum tantum beneficio ipſi vivere diutius poſſunt. Vetus ſane in hoc regno malum! Unde mirum eſt, inter magnatum inſcitiam, artium, linguarum, & eloquentiæ contemptum, poſſe te inveniri qui ſcientias ames. Adeo pauci ſunt qui Muſarum decus, & Apollinis ſequutores poſſint ſuſtinere. Sic in monumenta & libros clariſſimorum virorum alias non parce ſævitum,

cum nomina eorum, typographorum loqvacitas vulgaſſet, aut audacia ſcribentium, qvos bonæ conſcientia contemptores fecerat, comminata necis. Igitur, AUGUSTISSIME PRINCEPS, tuæ iſtæ partes erunt, errores publicos, ignorantiam, & mendacium deprimere, Veritatem à ſervitute vindicare, fugare dolentis mæſtitiam, tergere lachrymas, levare planctus. Pro qvibus officiis famam vocabimus in laudem tui, qvæ virtutes tuas differat per totum terrarum orbem. Mutuo iſta fiunt; juvabimus, ſi juveris. VALE.

QVærebam qvod miſeriis meis finem faceret. nam & hilarior fortuna vultus jampridem ſuos in perniciem meam condiderat, & vix inveniebatur numen aliud qvod Alithophili meminiſſet: adeo etiam Veritatis nomina Dii odêre. Cum vox inter ſylvoſas convalles audita, à ſolitis qverimoniis, importunis terroribus, & erroribus inexpletis, calamitoſiſſimum hominem ad neſcio qvod ſolatium vocavit: ſi conjuncti gemitus, & iniqva miſerorum paritas, Fatorum acerbitatem, & invidiam mortalium, aliqvo modo lenire poſſunt. Turris erat tam conjuncta lapidum ſerie, ad æternitatem durata, ut, etiamſi Jupiter aurum eſſet, illum tamen incorrupta non timeret. Crebri ferreorum radiorum nexus, & qvibus cum ſua Venere Mars

Mars turbulentior incluſus, nec armis ſuis locum inveniret, nec fugæ. Non illam ſuis brachiis æqvoreus Neptunus cinxerat, aberant fluviorum Dii omnes, nymphæq; tremulæ loci horrorem fugientes lymphas ſuas alio deduxerant. Dura ſolitudo exeſos telluris anfractus, & tenebricoſas voragines, habitabat ſola, niſi qvod ſenex mulier hac qvotidiana qverela ſanctam ſimul canitiem & ſolitarium ſilentium rumpebat.

Qvod poſſum, furtim lachrymas male invida mater
Nate tibi comitiq; tuæ, fero, conſecro, dono.
Te patriæ pietas, te livida turba potentum,
Te veri ſincerus amor, juſtumqve, fidesqve,
Perdidit; hanc tua ſors: ambo periiſtis in uno
Crimine; ſi ſcelus eſt qvæ qvondam numina fecit
Immanis probitas. Sed non periiſtis & ambo:
Aut libertatem melior ſententia reddet:
Aut ſi fata negant; adeone relanguit ardor
Qvo geminam gemino partu dedit Ilia prolẽ,
Qvo fœcundum uterum generoſo ſemine nuper
Conjugis implevit Mars Gallicus, ut ſua damnet
Facta miſer, timeatq; ſuæ ſupereſſe qverelæ,
Qvi redivivа ſuis reſtauret Pergama Gallus?
Neſcio qvid ſpondet manſurũ hæc turris imago:
Jam ferit Illyricum remis velocibus æqvor
Tyrrhenosq; ſinus, illum Galathea ſalutans
In tenero vultu vultus miratur avorum.
Ardet, amansq; ſui tum deſerit Acidos ignes.

Ille qvid? in dubio eſt! ejus connubia poſcunt
Mille Deæ. Vellet cunctas, & in omnibus errat.
Hinc Arethuſa ſuis ſuſpirat blanda ſub undis,
Illinc Stymphalides maleſano vortice currunt,
Et Melas, & Cyane, nymphæqve Symætidos amnis.
At parte ex alia turrito vertice Divam
Vaſta parens, lento incidens per littora paſſu,
Volvitur ante pedes, ſupplexqve affata ſilentem eſt,
Innuba reſtabam, ſed tanta potentia formæ
Virtutisq; fuit: Protagonis imagine capta
Succubui. ſenſit victam, thalamiſqve recepit:
Poſt illum, mihi crede, places: ſed tæda jugalis
Non patitur ſincera duos; tua cætera ſunto;
Elige de multis. Tibi jam ſua brachia tendens
Mitior occurſat diſcuſſo Roma pudore.
Hinc Solyme matura thoris, ac veſtibus atris
Et laceris petit amplexus; cui proxima fulget
Parthenope, & roſeo ſpirans Biſantia vultu,
Innumeræqve urbes, qvarum vel mœnia qvondam
Borbonidum fregere manus, vel bellica virtus
Cognita disjecit trepidis à civibus hoſtes.

Dum loqvitur, mentem fatidicus furor, membra omnia ſui motus deſeruere. Nusqvam poſt verum de Evandri ſucceſſu vaticinium altiore ſomno Carmentam Tyberino in littore DEUS oppreſſit. Acceſſi, qva manus brachio committitur, indicem admovi, defecerat omnis arteriarum pulſus, ſuccedensq; in ejus locum

cum glacialis ſudor, pertinaci glutino totum corpus irroraverat.

Ecce oum ſudorem extergo, frontem frico, pectus detego, deficienti ſpiritui ventorum ſpiritus præbeo, ſuperveniens militaris cohors interrupit humanitatem meam, & qvaſi non liceret eſſe pium, in ignoto damnavit officium qvod Romulus olim civica corona ſine plebiſcito donaſſet. Interim marcentes oculos qvæ jam jacebat aliqvantulum allevans reviviſcere cœpit, ſive illam tumultus hoſtilis, ſive frigidioris aëris libertas excitabat. Tum demum convertens in me pallidos vultus nutu ſervitii mei continuitatem interpellabat, & voce nondum firma ut ſciret cui beneficium debebat, de ſævitia præſentium qværebatur. At illi maritimis ſaxis ſurdiores, & crudeliores Siculorum tyrannorum ſatellitibus, ne ſupplicantis qvidem voto reſponderunt, ſed infeſtis manibus ori oculisq; impoſitis, vocem ſimul & nutus cohibuere.

Trahitur publica via caducum annis & mœſtitia corpus, exitium virtutis & regni ingens plaga, cum ſub juſto principe ſeveritate dominantium ne verba qvidem & lacrymæ impune eſſent. Et ne me lateret tantæ ferocitatis cauſa, inventus eſt aliqvis paululum à turba ſeductus (dum matronam mœrentem & crines cum veſte lacerantem alii advehunt) qvi ſtuporem meum hac oratione diſcuteret.

Nullum unqvam ſeculum hoc iſto pluribus

vitiis reſtagnavit. Verum, cum cæteræ virtutes pari fere ſententia exulant; inventa eſt una Veritas, qvæ catenis onerata, flammis toſta, rotis colliſa, oleo ebullita, in perniciem ſuam ſubtiliſſima qvæqve ingenia invitet & acuat. Mirum tamen; tam cruenta virtus cultores invenit. Jam plures familiæ ſanctis parentibus deſolatæ, Deam colunt, qvam in publico damnant: aut, ſuis tectis excluſæ, in ſylvis delubra extruunt & aras, *Veritati*. Jam rari nobiles priſcæ libertati, qva maxime Gallia commendatur, non valedixerunt: hujus funus plangore & veris fletibus perſeqvi, ne potentioribus qvidem fœminis licitum eſt. Hæc juſtiſſimi mœroris impedimenta, qvæ miraris: ipſaqve, ut audiſti, regii ſangvinis femina ſaxeo carcere ſerviliter incluſa, exemplo ſunt, qvàm periculoſum ſit hoc tempore Veritatem ſectari. Et ne me putes in depravatos ſeculi mores illegitima invectiva excandeſcere, nondum repertus eſt, qvi uberiori ſuorum ſangvine Veritati parentaverit. Capiluporum gens, integritatis ſuæ fama totam Germaniam impleverat: &, qvod rarius eſt, bonam mentem comitabantur nobilitas, & ingenium. Avus meus cum corpus ſuum ubiqve terrarum circumtuliſſet, nihil inertius tot inſolentibus variisqve monachorum ſectis judicavit. Itaqve centone è Virgilianis carminibus confecto, monaſtica otia, ſimulatam ſanctimoniam, ingluviem, avaritiam, libidinem, ambitionem, petulantiam

&

& reliqva religionis prætextu inulta ſcelera ſtylo alieno ſolertiſſime confodit. Plebs, qvam nulla catena arctius ſuperſtitione conſtringit, non tulit ejus authores mordaci dente lacerari. Ruit impatiens iræ, caputqve veridicum Rheno merſit. Extimuit fluvius, proqve ſangvine timidas aqvas contrahens, pallentes ſubmiſit fluctus, & Orpheo ſuo pepercit. Hic poſtmodo, relicta patria, cum duobus filiis in Galliam venit: ſed & illa Germanica contagione vexata, nuper Mendacio ſacrificaverat. Non potuit tamen, vir innocuus, inter tot fortunæ minas, & ingruentia undiqve pericula libertatis ſuæ non recordari. Igitur, converſus ad antiqvæ Satyræ morſum, doctiſſimo & jam ſuo verſu Veritatis hoſtes perſtrinxit. Cujus exemplum filii ſeqvuti, pertinaciſſimis argumentis Romanæ laſciviæ bellum indicendo, videbantur immortalitate digni, cum idem ventus & navigationis auxilium, & naufragii cauſa fuit. Breves & mutabiles ſunt humanarum rerum vices, & conditionis noſtræ Fatum rector nunqvam ſimpliciter indulget. Celebritas nominis, invidiam parit; invidia, inimicos; mortem, inimici; & nihil eſt tutius ignorantia. Parcite dolori meo victrices umbræ: has lacrymas, deſiderium veſtri; hæc ſuſpiria, poſthumi pietas foras evocat! Abſit, ut gloriæ veſtræ invideam, qvæ plus poſteritatis eſt, qvam veſtra. Pro Veritate cadendo, feciſtis ut hæres laudis, non bonorum, eſſem. Sub

oculis meis, avus, pater, avunculus jugulati, minus amicorum officiis, qvàm inimicorum crudelitati debent. Illa, vitæ incommoda mitigaverunt: hæc, mortis ludibria ſimul abſtulit, & immortalitatem largita eſt. Qvid faciam? ſi Germaniam repetiero, ut extraneum, abdicabit. Qvisqvis enim miſer à ſuis ſolatium exſpectat: neſcit qvàm levi momento mutentur hominum ingenia: & qvàm repentino ab animis abſentium memoria deleatur. Si in Galliis diutius moravero, ipſa me meorum funera docent qvid timere debeam! nemo bene vivit inter parricidas. At ille optime Fortunam adverſam ſuſtinet, qvi calamitates ſuas abſcondit. Nullum ſolum infœlici gratius ſolitudine: in qva nec parricidæ inveniuntur, nec alius, qvi miſerias exprobret.

Hac deliberatione ferox, tantis caſibus adſpirantem reliqvit; ſed dum fugit, neſcio qvæ vox auxilium implorantis fugam ejus inhibuit. Converſus itaqve ad notiſſimum ſonum, videt amici corpus vulneribus lacerum, & tam continuis fuſtium ictibus intumeſcens, ut ne Chiron qvidem, attonitus ad tot ulcera, homini peſſimè affecto auderet ſanitatem polliceri. At ille qvi jacebat, undiqve circumlatis oculis, ubi in Capilupum incidit, qvis crederet? tam pertinaci conſtantia in Onoſandrum declamavit, ut facilè eſſet conjicere, eum plus de ultione, qvam de ſalute propria cogitare. Potens,

tens, & efficax nomen eſt vindicta: qvod qvisqvis amat, & vitam ſimul ſpernit, & bona Fortunæ. Male ſine ſtimulis ſatyras ſcribimus; admovenda ſunt Poëtis infœlicibus calcaria, & atrocibus injuriis excitandus furor. Pace tua, Botris, qvod nuper Onoſandrum poëma arguit, enervi, & flaccida facundia langvebat: nunc, qvod offenſus exclamas, mirandum ſapit, & aliqvid majus, Hipponactis carmine. Cæterum, qvoniam hoc, & illud typographorum curioſitas in publicum miſit, hunc libellum aliena ſarcina exonerare volui, ne qvis aut extra rem procaciter immiſſa poëmata putet, aut Onoſandri odio invidioſe deductum opus. Jam vulnera declamantis frigeſcente ſangvine recruduerant, jam pallor ſuffuſus totum corpus occupaverat, & qvi jam victor adverſus iram Deorum placebat ſibi, intercluſo ſpiritu, in ſua poteſtate vocem non habebat, qva conſtantiam ſuam extolleret. Proh ſuperi! qvàm facili ratione barbaris etiam precantia verba neceſſitas ſuggerit. Ille, ille Capilupus, qvi colloqvium meum, & amicitiæ naſcentis jura contempſerat, ut primum Botrida expiranti ſimilem vidit, tam humano ſermone, & miſerabili geſtu, perfricuit indignantem animum, ut ne dubitaverim qvidem ſubvenire auxilium meum ſuis & amici miſeriis imploranti.

Dum ſemicadaveri fletu magis, qvam fomentis ſuccurrimus, inter plures domos adver-

verto chirurgi tabernam, & è feneſtris dominum ædium ſubterlabenti fluvio purgamenta ejicientem, qvi ut ad indicis vocantis ſignum cucurrit, tam facili medicamento fugientem animam, ſenſuſqve morientes revocavit, ut æger confeſtim ſalubritate toto corpore percepta itineri ſuffecerit, qvod ad beatas ædes ſalutaris hominis ducebat. Ubi juſſi conſedimus, tum novus ille Æſculapius ad nos.

Hactenus humanæ fœlicitati qvodcunqve illud eſt inimicum numen qvibus ſuppliciis potuit deſæviit: tum demum ferocitati ſuæ habenas injecit, & minus hoſtiliter peccat, & occidit. Levis mors eſt, qvam gladius alienus infert; at illa miſerabilis, & deploranda maxime, qvæ alium percuſſorem præter moriturum non invenit. Biduum eſt à qvo hoſpitem extuli, qvem ſua manus repugnantibus fatis abſtulit. Cauſa violentæ necis, Veritatis amor. Et ne vos alioqvin ſititores novitatis male texta narratione diutius detineam, hæc epiſtola, (è ſinu chartam producebat) qvam ad amicum ſcripſit, anteqvam ſuis vulneribus generoſum efflaret ſpiritum, totam tragœdiam curioſos docebit.

PERCAS EUPHORMIONEM
ultimum ſalutat.

UTinam & Fibullius conditioni meæ invidiſſet & ego libertati. Aliqvid erat, inter ſerviles notas qvas olim fronti tuæ, juſſus, inuſſi, qvod feſtinantibus divitiis anteferrem.

Ira-

Irarum miniſtros dominorum favor, dum evehit, ſtrangulat. Ambitio, & luxuria, & libido ſcenam deſiderant: ſcena, cataſtrophen. Non imus in ſervitutem, ſed cadimus. Tamen inter ſordes & paupertatem ſecuritas habitat. At qvidqvid in altum caſus elevat, aut alienis dolis conceſſum in dubio manet, aut ſtatim feſtinat ad ruinam. Non pronum tantum iter eſt ad interitum, ſed & præceps. Felicioribus etiam lubricum. Neqve enim corpora modo, ſed & ingenia, illis debemus, qvos ſeqvimur; & nulla eſt deterior ſervitus, illa, qvæ nos crebris muneribus, & iniqva ſecretorum vulgatione obligat. Alienum eſt, qvod gerimus. Conſilia noſtra, & res per nos fœliciter geſtas, jubentium potentia ſibi vendicat: injurius eſt, qvisqvis agnoſcit qvod ſuum eſt, &, ut infidele mancipium, poſcitur ad ſupplicium, rapitur ad pœnam. Qvo tandem (inqvies) tuæ qverelæ? Anemon à Callione injuriam acceperat. Provocatur Callion ad certamen. Dum dubitat provocatus, ire, an recuſare malit: ſolus invenitur Percas qvi, evidenti periculo, Anemonis generoſitati pro Callione objiceretur. Scis, opinor, qvàm æqvis lineamentis utriuſqve faciem Natura diſtinxerit. Pari igne oculi fulgent, frons armatur ad ſeveritatem, aduncatur ad audaciam naſus, & reliqvæ oris partes dum in utroqve ſimili proportione noſcuntur, non invenirent qvi ſine errore à Percante Calliona ſejungeret,

ſi

verto chirurgi tabernam, & è feneſtris dominum ædium ſubterlabenti fluvio purgamenta ejicientem, qvi ut ad indicis vocantis ſignum cucurrit, tam facili medicamento fugientem animam, ſenſuſqve morientes revocavit, ut æger confeſtim ſalubritate toto corpore percepta itineri ſuffecerit, qvod ad beatas ædes ſalutaris hominis ducebat. Ubi juſſi conſedimus, tum novus ille Æſculapius ad nos.

Hactenus humanæ fœlicitati qvodcunqve illud eſt inimicum numen qvibus ſuppliciis potuit deſæviit: tum demum ferocitati ſuæ habenas injecit, & minus hoſtiliter peccat, & occidit. Levis mors eſt, qvam gladius alienus infert; at illa miſerabilis, & deploranda maxime, qvæ alium percuſſorem præter moriturum non invenit. Biduum eſt à qvo hoſpitem extuli, qvem ſua manus repugnantibus fatis abſtulit. Cauſa violentæ necis, Veritatis amor. Et ne vos alioqvin ſititores novitatis male texta narratione diutius detineam, hæc epiſtola, (è ſinu chartam producebat) qvam ad amicum ſcripſit, anteqvam ſuis vulneribus generoſum efflaret ſpiritum, totam tragœdiam curioſos docebit.

PERCAS EUPHORMIONEM
ultimum ſalutat.

UTinam & Fibullius conditioni meæ inviſſet & ego libertati. Aliqvid erat, inter ſerviles notas qvas olim fronti tuæ, juſſus, inuſſi, qvod feſtinantibus divitiis anteferrem.

Ira-

Irarum miniſtros dominorum favor, dum evehit, ſtrangulat. Ambitio, & luxuria, & libido ſcenam deſiderant: ſcena, cataſtrophen. Non imus in ſervitutem, ſed cadimus. Tamen inter ſordes & paupertatem ſecuritas habitat. At qvidqvid in altum caſus elevat, aut alienis dolis conceſſum in dubio manet, aut ſtatim feſtinat ad ruinam. Non pronum tantum iter eſt ad interitum, ſed & præceps. Felicioribus etiam lubricum. Neqve enim corpora modo, ſed & ingenia, illis debemus, qvos ſeqvimur; & nulla eſt deterior ſervitus, illa, qvæ nos crebris muneribus, & iniqva ſecretorum vulgatione obligat. Alienum eſt, qvod gerimus. Conſilia noſtra, & res per nos fœliciter geſtas, jubentium potentia ſibi vendicat: injurius eſt, qvisqvis agnoſcit qvod ſuum eſt, &, ut infidele mancipium, poſcitur ad ſupplicium, rapitur ad pœnam. Qvo tandem (inqvies) tuæ qverelæ? Anemon à Callione injuriam acceperat. Provocatur Callion ad certamen. Dum dubitat provocatus, ire, an recuſare malit: ſolus invenitur Percas qvi, evidenti periculo, Anemonis generoſitati pro Callione objiceretur. Scis, opinor, qvàm æqvis lineamentis utriuſqve faciem Natura diſtinxerit. Pari igne oculi fulgent, frons armatur ad ſeveritatem, aduncatur ad audaciam naſus, & reliqvæ oris partes dum in utroqve ſimili proportione noſcuntur, non invenirent qvi ſine errore à Percante Calliona ſejungeret, ſi

ſi capillorum & barbæ color unus amborum vultus confunderet. Hoc nimirum reſtabat, ut Callion eſſem; & ſola pilorum caducitas, caneſcentiſqve calvitiei ſqvalor horridus, ignobilem à nobili ſeparabat. Itaqve novo capillamento qvod colore Callionis crines referret oneratur innocens caput: & barbæ fictitia ſupponitur barba, deducor in arenam, componor cum Anemone, in ſtatu ſto, petor, excedo, perſeqvor; non animo, non arte, vincebam; caſu vici. Anemon qvippe verum me Calliona exiſtimans, dum magno impetu ictus ingerit, attrito in lapidem pede, excuſſiſq; è manibus armis, in terram ruit. Non inſolenter uſus ſum victoria, contentus hoſtilibus ſpoliis, ſine cæde domum revertor. Timuit Callion, ne vulgata pugna nomen ſuum ad infamiam vulgaret. Summoveor domo, & priſca familiaritate in odium verſa, hoc mihi cum multis commune præmium fuit, ut ſatis eſſet fugitivo ſi viveret. Qvam repente rerum facies immutatur? ecce victor ſupplex à victo vitam petit. Ad Anemonem confugio, & illi ut acciderant ſingula fideliter exponens veniam merui, &, qvod venia dulcius eſt, amicitiam. Jam non ſervus, ſed comes, & aliqvanto etiam Anemone major, ſi ad illius humanitatem mea in ejus domo perpendatur authoritas. Tum deniqve inqvirentibus qvænam ſors me cum Callionis hoſte conjunxiſſet, placuit mutationis meæ cauſas ad hanc hiſtoriã referre, ne qvis
aut

aut ut malæ frugi ſervum contumeliis laceſſeret, aut Callionem ut Anemonis victorem laudaret. Non diſtulit rumor timiditatis ſuæ teſtem ad Callionis aures inconſulta diligentia perferre. Tum demum vehementiſſime exarſit, & ad fugitivum perſeqvendum crudeliſſimam lictorum manum miſit, qvæ captivum qvia comperta & vera narraſſet per tormenta laceratum, cruci infringeret, & publicum ſpectaculum ad crudelitatis etiam ſatietatem rotæ impoſitum populo exhiberet. Non hoſtem indignantem, ſed potentiam indignantis verebatur Anemon, qvi ſacrum jus hoſpitii ad ultimum ſervaſſet, niſi Callionis domeſticos, & aſſeclarum numerum timuiſſet. Ut ergo, & nomen meum morti eriperem, & corpus barbaræ multitudini, derelictus ab omnibus, à meipſo tandem petii auxilium, ut doceam omnia illi patere, cui aditus reſtat ad Mortem, modo in extremo libertatis oſculo velit expirare. Hæc iſta qva ad te ſcribo manus, ut epiſtolæ ſimul & vitæ finem faciam, invitat, & armata ferro, atramento deficiente, dum ſangvinem poſcit, ſolum hoc permittit ut inſeram. Vale.

Adhuc extremæ tabulæ à legentis dextra pendebant, cum cubiculum in qvo eramus ſenex canus intravit: hunc clypeata publicorum ſatellitum phalanx, cum plebis infimæ turba miſcellanea ſeqvebatur. Tum ille proclamare cœpit, majeſtatis reum hoſpitem noſtrum eſſe,

eſſe, qvi tabernam ſuam contra Divorum Marci & Commodi edicta fugitivorum aſylum feciſſet: ſe, legis Faviæ & Senatusconſulti Modeſtiniani authoritate ad Percantē inqvirendū miſſum. Nec qværi, an domini pecuniam ſervus interverterit; conſtare è voluntaria fugitivi nece, majus admiſſum crimen. Nimirum, maleficum, proditorem, non tantum Callionis vitæ inſidiatum, ſed & in gloriam famamqve integerrimi & generoſiſſimi hominis imprudentiſſima calumina invectum. Illum, & ſcelera ſimul ſua, & ſupplicia, qvibus deſtinabatur, tranſtuliſſe in fautorem & celatorem nocentiſſimi mancipii.

Dum rabioſa voce in transfugam, & hoſpitem transfugæ perorat, injectæ chirurgo neqvicqvam reluctanti catenæ, & in proximos hortos impetu facto, nuper inhumatum Percantis cadaver cum hoſpite qvondam ſuo publico plauſtro, qvo damnati ad ſupplicium vehuntur, barbara feritate imponitur: interq; noſtras, & bonæ viciniæ lacrymas, eodem funere, mortuus & vivus inferuntur. Cui demum (inqvam ego) futura eſt ſecura qvies, ubi fato functis denegatur? qvæ tranqvillitas ſapientum animis, ubi locus non invenitur, qvem tuto incolant? umbræ fœlices ab Elyſiis eruuntur, & inter beatorum ſedes nondum Veritas effugit pœnam? Blandum ſubriſit Botris, & exclamationem meam oratione tam placida ſuſcepit, ut videretur Phœbus inter nubes nitidum

co-

oruſcare, aut in tempeſtate tranqvillum Neptunus apparere. Et tu etiam (inqvit) ex illis es, qvi mortalium crimina Deorum exemplis neſciunt in virtutis locum tranſiſſe? hodie non meretur hominis nomen, qvisqvis erubeſcit cum Diis peccare. Authores ſcelerum facimus Deos, & nullum numen ſuperſtitioſe colitur, niſi prius hominum nefariis cupiditatibus, ſuis vitiis authoritatem fecerit. Impii parricidæ Saturni exemplo delirant, perjuri amatores Jovem imitantur, Venerem improbæ meretrices, Mercurium oratores ampullati, Apollinem multiloqvaces Poëtæ, Æſculapium impoſtores medici; & qvicunqve in hanc lucem blandiente Fato venit ut aliqvid male faceret, nihil unqvam ſine ſuffragio Deorum immortalium fecit. Deſine mirari incredulis ſatis eſſe ad mendacium fidei, ubi fabulæ ad religionem ſimul, & ad præſentis vitæ felicitatem conferunt. Hic, luctante lingva oſculum illi adfigit, qvem mox occiſurus eſt: ille, dum deum Fidium invocat, amicitiam violat: alter, effuſe mœret adverſam in alio Fortunam, qvam ipſe dedit, & ſera indicia ambitioſi affectus, à lacrymis qværit: ſævi judices eodem momento qvo cuncta litiganti promittunt, mendacitatem minantur: advocati, nunqvam ſine ſpe clientes ſuos decipiunt: illudunt credulis procuratores: imponunt Theologi omniũ animis, docentq; nulli timendos eſſe Deos, hoc dilemmate: Si Dii ſunt, inqviunt, & ipſi ſalutares

res, nemo niſi furioſus veretur ſalutaria: Si non ſunt, ſtultum eſt timere qvod non eſt. Qvid plura? ad eum gradum pervicax ſæculi perverſitas venit, ad humillimi etiam ſpiritus homines in perjurium loqvaces ſint, in alienum damnum facundi. Inter male ſana parentum præcepta creſcimus, pueri auditione fabularum delectamur, ſenes narratione: inter luſus & ſeria inſerimus falſum, & tantis injuriis emitur ambitio, ut ſine homicidiis leves ſint rapinæ, & extorſiones ſine qværela, ubi miſeris etiam omnia præter vitam eripiuntur. Avidum eſt humanum genus, & invicem ſibi obſtat; qvicunqve rapuit, alienæ aviditati exponitur; nulla felicitas in tuto eſt. Peſſime qvippe cum virtute vivimus, & qvisqvis in ſolitudine ſibi contigit, langvere in ocio dicitur, & inerti animo ea de cauſa tranqvillitatem qvæſiſſe, ut ſe civilibus negotiis eriperet, & imminenti tempeſtati timide ſubducere. Negant mortales cæteri, philoſophum illum eſſe, qvi à terrenis animum dimiſit ad divina: & inter plauſus, qvibus mendacium excipitur, luget Veritatem nondum poſtliminio rediiſſe. Dialecticam eam tantum admittunt, qvæ luci tenebras ingerit, ut fallat: qvæ ratiocinationibus, ut vocant, ſuis obruit rationem, & intentum vaniſſimis ſyllogiſmis auditorem ad decipulam ducit. Laudant Phyſicam è nugis Poëtarum ortam, qvæ, dum ſolo Naturæ ſpectaculo reſpirat, non invenit

De-

Deum: & à feris, qvas ſuus inſtinctus ad omnia movet, didicere violentiam, cædes, furta, & alia ſcelera qvibus maligna mortalitas ubertim reſtagnat. Qvid dicam de Metaphyſica? qvam ideo recepere, non ut Deum eſſe oſtenderent: ſed ut ſimplicitati delirantis populi obſcuriſſimis nominibus, & nunqvam intellectis, inſidias ſtruerent: & ideas, materiam, formam, tranſcendentia, introductiones formarum, eſſentiam, & ſimilia, vitiis ſuis accommodarent. Qvæ omnia facilius creduntur, qvia non videntur: & fortius inconſultas aures implent & rapiunt, qvoniam humana fragilitas ad dubia & falſa ſua ſponte inclinat.

Accedit ad ea & qvartum genus Philoſophiæ, qvod Morale appellatur: & cum multi ſint, qvi variis præceptis tenera formaverint ingenia, ſolus Theodorus in pretio eſt, qvi affirmat, omnia crimina, in ſapientem etiam cum laude cadere poſſe: oris & habitus modeſtiam, famamq; affectatæ ſanctitatis, non modo ſceleratiſſimos excuſare, ſed & contentioſe, anteqvam fata poſcant, adſcribere eos cœlo. Improbos mores triſtitia vultus, & religionis obtentu qvaſi tenebris obvolutos, per virtutis ſpeciem expirare. Tegenda obſeqviis freqventibus odia, ut per ſervitii & familiaritatis jura, tutiori fraude qvodlibet perficiatur ſcelus, cui & ipſa Fortuna peccatrix fœlicitatem ſolet indulgere.

Hæc

Hæc ut palam prædicabat, publicum odium in ſe convertit.neqve enim magiſtratus tantum cum ſua turba hanc declamationem cum faſtidio audiebat, ſed & qviſqvis in eam tabernam confluxerat ſpectator pendentis exitus, aſpernabatur importunum oratorem. Jam murmur, jam clamor, minæ, injuriæ, ictus, & qvidqvid aut tumultus, aut furor, iratis ſuggerit. Tardum eſt, differre, qvod expedit. Inter tot hoſtes Hercules ſine vindicta cecidiſſet; & qvicunq; alius à ſuis viribus auxilium expectaſſet; aut à mora, hellebori potione ſanandus erat. Igitur fugimus non inviti, ſed ab ingruentibus undiq; periculis invitati. Per anfractus deinde obſcuriſſimos, & deſerta ſylvarum egreſſi, in eum locum deſcendimus, qvem Apollo, ſi viveret, præferret Parnaſſo.

Nemus præaltis denſiſq; frondibus umbroſum, nivatas fontium lymphas, & nunqvam ſitientes arenas, ſua opacitate veluti propugnaculis tegit, excluſuſq; dies dolet lumen ſuum ad interdictum veniſſe. Sparſi tamen flores, qva ſubtiliſſimis radiis Sol penetrat, viride gramen prætexunt, & zephyris dulce errantibus odores præbent qvibus nutriantur. Præterea, arborum radices muſco circumlitæ ſuas vires adhęrente humiditate temperant, & erumpentes certatim truncos lætioribus ornant brachiis. Tota ſylva arguto luſciniarum cantu perſtrepebat; qvem ſimul aura levis commotione foliorum, & placide manantium fluviorum loqvaci-

citas ſvavi murmure interrumpebat: qvibus ceſſantibus, ſub platano, qvæ in immenſam altitudinem ſurrexerat, bonus Tamias hac cantilena antiqvis delirantium Amorum flammis valedicebat.

Adhæſi qvondam dominæ vultibus
Servus Cupidinis.
Solutus vinclis ſatis eſt. Impetus
Invenit exitum.
Beatus qvisqvis placido naufragus
Dat vota littori.
Procellas temnit Veneris perfidæ,
Ridetqve turbidos
Amoris fluctus. Metus ut ſpes abit:
Nec liber invidet.
Amantum veris qverulus gaudiis.
Hinc pulcher ingerit
Cupido luſus: valida dexteræ
Illinc necem ciet.
Faceſſant arcus, pharetra, & ſpicula
Sæva libidinis.
Procax juventus reperit torridis
Fervoribus modum.

Tam leni concordia ad vocem pulſabat reſonantes cytharæ nervos, ut Sirenum contemptor Ulyſſes, arbori navis alligatus, vincula dirupiſſent etiam cum periculo novum Ariona propius auditurus. Oculi ad ſiniſtræ manꝰ motum adhærentes addebant canenti gratiam, Muſarum & Charitum dulce temperamentum. His, aut ſimilibus modis à Deidamia gaudium

Achilles extorſit. Tum demum langvente brachio cytharam demiſit in terram, complicatis deinde pedibus, & dextero cubito genui impreſſo, ſic ad Daphnidem (qvi ſub ejusdem arboris umbra ſedebat) cum lacrymis infit: Mille nos caſus qvotidie collidunt, ſed generoſus animus concitatus ad honeſta, aut nihil timet, aut ſi ad aliqvid expaveſcit, malum illud eſt. Neſcio an adoleſcentiæ meæ vigor, an naturalis impetus, ad libidinem proclivior fuerit. Jam ſero, immo ſtatim, immo vero jam nunc ſtultitiæ meæ me pœnitet, & pallido horrore ad omnia blandimentorum nomina contremiſco. Sed qvoniam jubes me, Daphni, delirium meum meminiſſe, vel iratis etiam Cupidinibus, & mirum & ſævum ſine mora memorabo.

Ilium ex negotio petebam. Forte Pactoli fluminis in ripa Ilienſes mulieres Junoni ſacrificaturæ exierant muris: omnes ſi non Deæ, credi tamen poterant: & forſan inter tot calentes formoſarum fœminarum ſinus, melius qvàm in Cypridis gremio nondum ſatis defletus Aſſyriis Adonis latuiſſet. Cunctis eximium pulchritudinis aureæ decus, amantius tamen in una nitebat. Utpote cujus genis nix inhærens purpureo madefacta ſangvine, exdingveret roſarum & liliorum nativos colores. Collectam frōtis modeſtiaā duplici ſemicirculo inſtar creſcentis Lunæ æqvabili (meditullio) ſupercilia nigra cingebant; radiata lumina imminebant naſo,

naſo, & veluti è vallo in aggeres, inevitabile Amoris telum vel & in innocentem ſpectatorem ſine delectu torqvebant. Jam crines ad captivitatem flexi, qvot orbibus vibrabantur ad gratiam, totidem laqveis hominum libertati inſidias fecerant: & ipſe purpureus in labiis color, videbatur, humani cruoris continuo potu in tantum ruborem veniſſe. Cervix alba, & ſine gemmarum fulgore ſatis ſuis deliciis ferox. Infra gemini folles Cupidinem undeqvaq; ſpirantes, incentivo & ad pruritum etiam frigidos invitante motu ſororiantes pulſabant papillulas, & à ſubſultu lumborum levitatem indicabant amatoribus. Nihil vetabat advenam cultorum turbæ adſcribi. Etenim ſicut divinitas, ſic forma (cœleſte donum) laudatorem nullum à cultu ſuo ſemovet.

Contremui, ſenſere novas præcordia flammas,
Hæſit & in vultu, qvi fuit intus, Amor.
Haud aliter niveæ depaſtus amore juvencæ
Taurus agit ſpumas, & pede ſaxa ferit.

Nec mora, ſtimulatus ardore, acceſſi, atqve ita compellavi. Crede mihi domina, fax recens ad illud incendium parat ſe. Qvod ſi negligis, vel poſt morulam non poterit extingvi. Qvod ſi peregrini vota admittis, ecce tibi duo magna Numina concilio: Amorem ſcilicet & Apollinem. Illum tui oculi è cælis, ubi æqve ac in terris imperat, eripuerunt, ut mihi traderetur, & ego illi viciſſim. Hunc vero tua iſta facies formata ad invidiam Dearum litigantium

in Idæo monte è conſortio Muſarum ad laudem ſuam vocavit, ut ſcires, tantum ſpeciei miraculum unius viri cuſtodia tegi non debere: nullum eſſe bonum, qvod commune non ſit: & formoſitatem ideo dari à Diis, ut à pluribus ametur, & plures amet.

Qvocunq; aſpicias, nil toto majus in orbe
Collucet Phœbo: tamen hic communia vulgat
Lumina, & incertis inconſtans ignibus errat.
Aureus huic color eſt, & ſunt argentea Lunæ
Cornua, uterq; tamen non æqvo lumine flagrat,
Vertentemq; ſuis definit curſibus annum.
Lympha fluis, formoſa fluis: ſeu dædala rupes
Findis, & irato pertundis marmora fluctu:
Seu tu prata rigas, Cereremve inducis in arvis.
At formoſarum tamen eſt communis aqvarum
Uſus, & aſtrictæ nulla ſub lege vagantur.
Sola nocens, ingrata viris, ingrata puellis,
Perq; nefas, & triſte decus, male ficta; reliqvit
Lex thalamis ſpeciale malum: qvo frigidus olim
Tutior in dominæ conjunx amplexibus eſſet.
Hæc inter morimur, ſævaqve Cupidinis ira
In vetitum ruimus. Nã qvem non improba carpit
Forma, vigorqve animi? ſic Tantalus imminet undæ,
Qvæ refuga ora ſenis nullo pro crimine ludit.
Impia qvid damnas tam juſtas Julia flammas?
Qvid terres fidei & probitatis imagine vana
Fœmineam mentem? Furor eſt, concedit, & offert.
Qvæ qvia juſſa negat, cur ſic ſejungis amantes,
Et concedentem ſecludis barbara cunnum?

Qvem

Qvem faſtidito demulcens rore maritus
Ad plenos acuit coitus,optataqve furta.
Qvid non ceſſantes cuſtodis in arbore fructus
Dure marite, ferox, & ſævo ſævior Euro?
Ille tuus ſelectus ager ſulcatus aratris
Pluribus, uber erit: non illum deteret uſus.
Deperit inde nihil; contra fœcundior alto
Imbre tumet, largoq; potens in ſemine ſurgit.
Qvam miſera eſt natura hominum? mortalis iniqvas
Cura dedit leges: & qvod tot furta Deorum
Oſtendunt,audire pudet. Sic Juno Tonantem
Luſit, & accepto decepit adultera flore.
Qvi flos in teneris ſecretus fingitur hortis
Imprægnaſſe Deam, & thalamos læſiſſe pudicos,
Mentula erat, duplici turgens plus cornea bulbo:
Lacteus huic caulis, ſed qvem pro ſtipite poſſes
Accipere, & firmum duris æqvare cupreſſis,
Aut niſi purpureo vertex fulgeret ab oſtro
Totus ebur nitidum, cujus vel lilia poſſent
Intactæq; nives tantum cupiiſſe colorem.
Cuncta Clio noſti. Tu,qvæ Junonis amores
Vidiſti, narrare velis, qvo Jupiter igne
Arſerit, an ſtricto trajecerit ilia ferro,
An frendens fulmen dextra librarit ab aure,
Setoſamq; ferox injecerit Ægida tergo.
Riſit: & immunda tractando virilia palma,
His qvoq; furta placent, conjux, ait. utere donis
Qvæ natura dedit: non ſum tam tetricus, ut qvos
Senſi ignes, damnem: brevis eſt injuria noſtri
Et ſecreta thori: meus eſt genitricis in alvo

Imperfectus adhuc infans. Tu nate parentem
Aut ſeqvere, aut penetra Stygias injurius undas.
Dixit, & in medio placidus conſedit Olympo.
Tantorum miſeri cur non exempla Deorum
Mortales ſeqvimur: cur non communia tecta,
Communesq; thori, ſævum de corde dolorem
Depellunt, demtisq; ſolers clementia fulcis
Zelotypas mulcet frontes? Hoc itur ad aſtra
Limite: qvid Divum donis fœlicibus obſtas
Julia? & ingratis ſervas tua jura maritis?

Ad hæc illa. Bono animo eſto, inqvit: neq; enim huc ſine Numine veniſti. en, & Amaryllis Tamiæ mutuo amore mancipata eſt, & jamdudum pari cupidine ad integram voluptatem ſuſpirat. Facito ut probus miles ad excubias hac proxima nocte in conniventi lumine agendas cum armis venias; non ultra differo, qvod petis: Veneri ſacrificaturæ minima eſt de Junone cura. Effice tantum ut memineris domicilii mei qvod peto, ne cum abierit dies & tu ſine lectulo vigiles, & ego ſine amatore. Proceſſit deinde per ampliſſimam civitatem, pererratisqvè pluribus vicis, ingreſſa eſt domum tam multis inſignem ædificiis, ut oppidum ſola facere poſſet. Qvod ſi ab ædium fronte interiora conjicere licet, in his majus erat aliqvid aurea Neronis domo.

Commodum Sol ad Oceanum curſus præcipitabat, & minori lumine inter diem & noctem Veſper nitebat, cū felices tenebræ intenderunt ſe cœlo, & patentes fores in ipſo limine mu-

mulierem excepêre furtivo ſuſurro, & qvi tamen audiri à vicinia poſſet, Tamiam appellantem. Non dubitavi me meamqve fortunam ad vocantis arbitrium credere. Nimirum Amor ex hominum animis timorem expectorat. Illa manu prehenſum ubi per flexuoſas ſinus ampliſſimæ domus pertraxit non repugnantem, eo ſe mecum cubiculo incluſit qvod luxus, credo, ſpeciale ſibi domicilium elegerat. Ibi nive candidiores cereæ faces ſua multitudine immiſerant diem, & eas brachia per ditiſſima aulæa exerta tota ex argento ſuſtinebant. Ebore candidiſſimo, teſtudinibus cupreſſinis, & jaſpide, ſumma parietum refulgebant. Lectum circumdederant parapetaſmata phœnicei coloris aureis limbis ad immane pondus onerata; aureæ qvoq; fimbriæ ſtragula cingentes totum fere tegebant pavimentum, qvod varii marmoris ſolerti conjunctione ad Veris etiam invidiam & reddebat omnis generis flores & ſervabat. Adeo vitia ad virtutis ſpeciem ornantur, ut, qvi qvondam in Cincinnatis & Fabriciis Virtus fuit divitiarum contemptus, ille hodie inter luxuriem ſæculi usq; ad nauſeam calcantium regnet.

Tum menſam illa qvæ mihi itineris dux fuerat ante focum erexit, impletamqve ſelectiſſimis bellariis, & poculis Liberum patrem ſpumantibus indixit poſtcœnium: interq; mutitationes Veneris hortatrices, cui ſerviret, expoſuit.

Jam octavus eſt annus, à qvo Amacho ditiſſimo homini, ſed ad faſtidium ſtolido Amaryllis nupſit. Caveant puellæ qvæ fœlicitatem ſuam ad numorum menſuram metiuntur, ne inter devotam amatorum turbam eum conjugem eligant, qvem ſplendor auri, non virtus, non ingenium, non ingvinis indefeſſi grave pondus etiam ultra deſiderium commendant. Inter aurum & argentum jacet Amaryllis, & in nuptiis vidua, ignorat qvem habitura ſit hæredem. Tamen, caſtiſſima mulier, tanto ardore ad qvæſitionem liberorum fertur, ut nihil ſinat intentatum, qvo prægnans uterus expectatiſſimo partu aliqvando ſucceſſorem reſolvat. Abſit, ut de tua forma tantum præſumere velis, ut credas te ab Amore ad tantæ fœminæ amplexum vocari! qvoties ardere ſe dicit, toties fumum dat, non fidem: ſcilicet ex ambitione audientis, non ex cupidine ſua jurat; neqve enim habet pulcherrima mulier qvod diligat; nec magis formoſa qvam pudica, ſine crimine oſcula dat, & accipit; interqve varios concubitus non invenit adulterium, qvod non coitus, ſed ad libidinem æſtuantis mulieris voluntas facit. Pridie dum ante aras ſtaret, & mellita oratione ſollicitaret in auxilium ſuum ſalutarem Venerem, viſum eſt Deæ ſimulacrum annuere voto precantis. Crepuêre injectæ foco laurus, & ſplendidiſſimo nitore colluxit templum, ſubridensq; amico numine Venus, nunqvam minus dubia voce hoc oraculum expreſſit.

Qvâ largus diti reſtagnat Pactolus unda,
Et qva luce Deæ Junoni ſacra parantur,
In Tamiam ſævi flammas jaculabor Amoris:
Cor grave vulnus alet: ſubitus robur ora notabit:
Præbebitq; ſuos adverba precantia vultus.
Suſtine; qvodq; petet, facilis concede precanti.
Non ante exerto ſua cornua Luna reducet
Vertice, qvã tumido tua viſcera pondere creſcent.
Mater eris, gravidæq; tibi Lucina favebit.

Ne mirêre igitur, amatorem te tam cito receptum, qvem Dea (ſub cujus tutela totus orbis agitur, & qvæ jura pariter cælis & terris dat) juſſit in pudicos thalamos admitti propagandi generis humani cauſa. Cura Numinum ſi non maxima, tamen aliqva ſumus, &, qvodcunq; ſine illorum arbitrio fit, inutile putatur. Amachus infauſtis ominibus qvo die Amaryllida duxit, frigido congreſſu interfecit cum virginitate fœcunditatem. Seceſſêre in illius locum qvatuor fratres, & Amachum dum à ſterilibus thoris arcent, conturbatis ſeminibus illuſerunt ſorori. Iſtorum impotentia totam familiam in ſolatium vocavit; ſed inter tot futurorum millia nondum inventus eſt, qvi deſideratæ ſobolis imprægnatione repararet labentis domus ruinam.

Ea adhuc loqvente, in cubiculum in qvo eramus præcipiti paſſu venit Amaryllis: excuſſæ fores ſtridenti cardine converterunt ad ſonum ſuum oculos narrantis facundia pene obſeratos in ſomnum. Collucentes faces ad ejus conſpe-

ctum viſæ ſunt majoribus flammis ardere. Nimirum ipſos etiam ignes geminus ille ocellus mortalis nymphæ urebat. Qvæ poſtqvam moras ſuas importunitate mariti, & familiæ vigilia excuſavit, Amatores, inqvit, & tenebras qværunt & ſecretum. Statim reducti poſtes, & janua admotis repagulis ad ſecuritatem laxata. omne deinde nocuum lumen extinctum, & rorans balſama lectulus ad gaudium ſemiapertus. Crediderim illum poëtas olim ſpeluncam feciſſe, in qva Dido tantum Æneam ſuſtinuerit. Delectata illa ancillæ ſedulitate multum riſit, & brachiis huic collo injectis, & ad oſculum ſeſe ore ultro offerente, Thorus, inqvit, iſte latebras ſuas debet hujꝰ vernæ officiis: at tu, dum qvas ſenſurus es flammas imperant abſcondere, illis ſilentium. Hoc dicto ſæviit arctius in amplexum, & hiantibus labellis tremulam lingvam in os ſtupentis condidit, interqve gannitus pertraxit in thorum amatorem jam cadentem.

Scis, Daphnis, qvæ bella tanta libido laſciviente lumbo ſuſcitet, qva amantum voluptate ſuccubæ mulieres crebris ſubſultibꝰ & lubrico ſpinæ motu amori indulgent, qvæ petulantia ad reciprocos morſus ſoleat in ipſo profluvio ſeminum jacentes efferare, qvæ ſalacitas varietate congreſſuum Spintriarum inventa ſuperet, aut Elephantidis libros? Crede hæc omnia in thalamum noſtrum veniſſe, & tandem longo & repetito certamine fatigatos, in altum ſomnum deſcen-

deſcendiſſe: poſtera die, refectas cibis vires, ad hujuscemodi colluctationes converſas, & duraſſe ad confinia menſis voluptatem ſolidam, donec in fœtum obſtipato Amaryllidis utero Veneris oraculo fidem fecerim. Ipſa tandem conſvetudine ſatur petii miſſionem, cum illa & langvori jam meo irata, & puto ad novitatem erecta, qvod petebam etiam ultra expectationē facili nutu conceſſit. Addita hac monitione.

Si, inqvit, tam proſpere Dii tecum egerunt, ut poſſis inter virtutes tuas taciturnitatem numerare, inveniſti, qvæ fidelitatem ſilentii tui inſperatis honoribus aliqvando remunerabit. Si verò tua iſta lingva importuno motu ſecretum revelaverit, ſcias te certiſſima nece ejus temeritatem luiturum. Longæ ſunt manus & implacabiles mulieri læſæ, utpote qvæ nunqvam torpent niſi poſt excidium provocantis. excitatur deſvetudine furor; cumqve alii mentis impetus, & violenti affectus animi, tēpore, longaqve abſentia, veluti tectus enſis, rubiginem contrahant, ſenſimqve minuantur; ira, cui loqvacitas male ſani amantis cauſam fecit, non invenit in fœmina modum. Et, ne me putes ad minas inanes & fictū ſuppliciū deſcendere, advocetur hîc Hippocomus, ut traductus lanienæ, doceat Tamiam qvid timere debeat. Pervicax eſt in famam meam Fortuna, & in ipſa domo dudum invenit qvi pudicitiæ meæ noceret. Nimirum qvem è ſtabulis, & ab Hippona, ad domeſtica ſervitia contuli, qvem in hunc re-

cepi thorum,ut per luxum & illecebras conditionis ſuæ oblivifceretur, gratiam meam tradidit, & nefario ſermone tot mea in ſe beneficia ingratiſſimæ loqvacitatis ſcelere polluit. Adeò etiam in ſerviles animos virilis ſexus conſvetudo deſcendit; qvi, ubi ad ſatietatem libidinem explevit, ludibrio habet amatam, & ſuperbo faſtu negligit Cupidines nuper pernoctationibus, lacrymis, ſuſpiriis, & exitiali pene inedia qvæſitos. Lentius in Africa qvi ros ad medelam corporum inter Auroræ roſas è cœlo ſalutaris cadit, ad primos naſcentis Solis radios expirat.

Sub iſto fine ſermonis perductus eſt Hippocomus, homo laſcivæ frontis, oculis petulantibus, nigro crine, barba primula, & nondum ad mentum delicato & tenello vellere deſcendens. Solum pectus, qvod ad inflatorum utrium ſpeciem protuberabat, deformaverat formoſiſſimum corpus, qvod Doris miniſtra ubi ad infelicem trabem arcte colligavit, egit retro cubitum veſtes & alte ſuccincta ſuppoſuit patientis pedibus argenteum labrum. Nec mora; qvem tenebat gladium tam alto vulnere in Hippocomi pectus condidit, ut ſangvis erumpens uno impetu pene totum labrum impleret; mox inter cruorem evulſo corde, aperuit os nil reclamantis, & extracta viſcera carnifice manu præbuit ut manderet; addita etiam hac imprecatione, pari nece damnatum ſpiritum ejiciat, qvisqvis impudicam qvam fecit

fecit inſolens diffamat probris, & in bonam amatæ famam dedignatur mentiri. At ego ut eram ſemimortuus, eandem crudelitatem frigido horrore expectabam, eratqve ſummum trepidantis votum, mors mitior, qvam in pretium præcipitis obſeqvii ſerio advocabam; ſciebam qvippe raro ſubſiſtere laſſam feritatem, pantheræ in modum, qvæ plus, qvam exigit fames, devorat. Cum ſæva Amaryllis, & ſævior Doris Amaryllide, monitum meminiſſe Hippocomi ſupplicii, expulerunt domo.

Tandem reſumo animos, & domicilium Circes & Sirenum inſulis crudelius pernici fuga relinqvo; qvæſitoqve diverſorio & invento, per totum triduum incluſus qvæ videram identidem replicabam. O Dii! rem perditam; matronarum noctes morte emimus, aut exilio omni nece pejore. Inter delicias eo ſenſu venit homicidium, ut ad illud publicus miniſter palleſceret? Qvid me crudeles fœminæ jam Stygiæ paludi innatantem momentariæ luci reſtituiſtis, ut ſævius poſtmodo peream? Hæc veſtra benignitas inofficioſa eſt, qvæ, dum parcit, differt ſupplicium. Permittite me in qvietem, & ſine mora expectanti orco paratam victimam reddite. Qvo enim pertinet Hoppocomi pœnæ novitas, niſi ut moneat, impudicam, dum formam proſtituit, ad omnia ſcelera ſine lege ferri? Atenim ille in tormentis non modo vocem, ſed & gemitus habuit in poteſtate: præcipiti curſu pro-

fluens è viſceribus ſangvis inter ſaniem tabũq; elapſus veternum olebat. Audaci ancillæ dextera cor extractum, minus humano erat, & pectora cum acuto ſtridore rupta, fidem etiam iſtis oculis negant. Omnia hodie in mendacium effinguntur; mutuatam perſonam ne qvidem ante Deos exuimus, &, niſi qvod humanæ fragilitati divinitas accommodatur, jampridem vacua fulminibus manu inter nubes innocuus Jupiter ſpectaret crimina, non puniret.

Hæc ut ſæpius repetebam, exſonuit oſtium. mira res! præbuerat aures qverelæ Hippocomus, cujus funeri condolebam, jam non cruentus, nec gibboſo pectore; cæterum timidiore vultu qvam nuper evulſionem cordis viderat: qvi ut deprecanti ſimilis ſeſe ad genua mea incurvavit. Parce, inqvit, in tantam fœminam invehi, cujus iras & ipſa cœleſtia corpora ſentiunt. Minus eſt, qvidqvid de Medea dicitur; etiam in cogitationes hominum furtive irrepit, & abſens audit abſentes. Qvod ante peractum alieno ſangvine, & ſine vulnere in oſtentationem venit. Qvippe pellis ovis innocuæ, cum viſceribus, cruore, & corde ſuo, firmo adhærens ad hoc pectus glutino, & cultrum Doridos excepit, & diſſimulatum Amaryllidis furorem in exemplum luit. Dii melius qvam ut fictum ſupplicium vera cæde caput tuum reſpiciat: neſcio qvid in ſalutem tuam hoc amico ore Deus agit, admonetq; veloci fuga certiſſimam necem vitare. Neq; ſum tam effera

bar-

barbarie,ut patiar eum qvem fata eodem amoris fructu ſatiarunt indigniſſima morte perire. Qvis ſcit, an ille Amor qvi nos in eundem thalamum compulit, ad eundem tumulum aliqvando feret?

Gratias egi inexpectatæ hominis humanitati, & verbis ad communem urbanitatam expreſſis, ubi vitam monitioni ſuæ debere me longa confeſſione monſtravi, juravi illam redditurum qvandocunqve voluiſſet: &, data invicem acceptaqve fide, in hanc ſolitudinem veni.

Ad iſtum modum ſuam Fortunam memorabat Tamius: ecce dama famelicorum luporum rabiem fugiens, viſa eſt à nobis auxilium deprecari. A curſu anhelabant pectora, & os ſupplex extremam laßitudinem deſpumabat, qvod lachrymæ ab oculis cadentes ſine miſſione humectabant. Dum ſurgimus, pedum attritu qvæ jacebant folia fragorem fecere, qvalem Zephyrus arboribus obſtrepens in ſylvis amat. Ut vero in eam in qva eramus partem contemplationem Daphnis injecit, qvaſi monſtro perterritus diriguit: laxata poſtmodo voce, tam validum intonuit, ut crederes ad imperium Jovis fulminantis totum Mundi compaginem divelli. Qva tandem (inqvit) cauſa in has terras deſcendit Alithophilus? qvæ illum numina reddidere qvondam miſero, nunc demum beato Daphnidi? longam moram fecit properanti amicitiæ qvisqvis Deus tam amica lumina iſtis oculis tamdiu negavit.

Non

Non erat dilectus ſodalis tantum ſibi, ſed exilii ſui tædium ſpargit in amantis corda, in maximam partem miſeriarum qvas ſuſtinet transfert in abſentem. Teneo te Alithophile, & nunc oſculis tuis ad ſatietatem fruor. Venit ſimul in amplexus tam arcte hærentes ut ſpiritus libertati tormentum facerent. Excepit alios liberali ſalutatione Tamias, & ſinuato corpore ubi utriuſqve veſtigia inutili urbanitate pene vultu preſſit, invitavit ad proximos lares.

Jamqve illis præcedentibus, è collo meo Daphnis brachia dimoverat, langvidumqve corpus eo liberaverat onere, qvod nec Atlas ferret, nec Hercules humeris ſuis imponi pateretur.

Dum præeuntes ſeqvimur, advertimus caſam, qvam in Philemone Jupiter damnaret, & Romulus inter pauperiem naſcentis regni faſtidiret: tamen Daphnidis & Tamiæ domicilium. Rami pingvi argilla obducti muros faciebant, ad eandem æqvalitatem diſpoſiti junci paluſtres tectum fecerant, imbribus repentinis decurſum, & qvotannis renaſcentis ſubſidium hiemis. Janua pluribus palliis ſimul junctis ſtabat, ventorum ludibrium, & qvam ſuum limen nondum ſenſerat. Intus vero variæ picturæ, ea manu natæ, qvam Apelles qvondam ſuæ prætuliſſet. Supra tabulas pittacium erat cum hoc titulo:

LABORES ACIGNII.

In prima ille dolorum artifex ſuam veſtem indutus, ſuperſtitioſo paſſu religioſam majeſtatem tentabat. Sol nunqvam magis lucidus vultus hominis qvaſi perſona tegebat. Micabant in omnem partem contorti radii, oculoſqve ingentis turbæ ſuo fulgore perſtringebant. Hic, elatis in ſublime manibus aſcititiam gravitatem mirabatur: ille, pronus in ora: alius, genuum flexu: qvidam, votis: erant etiam qvi donis & humili cultu qvaſi Deo ſupplicarent. Præcipue ſordidæ conditionis viri, effœti ſenes, ſimplices puellæ, puerique ferulis objurgari ſoliti: Adulteræ qvoqve matronæ, lenones impuri, ſpintriæ famoſi, & qviſqvis alius aut aqvis ablui crimina putat, aut tralatitia confeſſione tolli, infra iſti verſus legebantur.

Qvid ſolis radiante Veritatem
Flamma fingis? iniqvus es; Deam illam
Jampridem gemina Deus catena
In cælis retinet, negatq; terris.

In ſecunda tabula, ſubigebat Acignius clune agili & criſſantibus lumbis neqvicqvam reluctantem Deam. Reliqverat flammeum pudicos oculos, & aridam terram diruptum ſparſerat. Circa geminæ lances inæqvali pondere arenam urgebant, & omnia qvondam Juſtitiæ ornamenta velut in fornice jacebant. Mirum! Protagon eo vultu qvo qvondam ſerenitatem nubibus dabat, & tranqvillum pela-

go,

go, ſpectabat inter malignum robur & leges iniqvas, virginis ejus infamiam cujus ope nuper avitum regnum receperat, & vim male imperatam cum proceribus & ſenatu ridebat. In iſta breve carmen erat.

Olim Poëtæ Themida jurant virginem,
Sed mentiuntur, paſſa jamdudum eſt nefas.

Tertia notiſſimorum hominum etiam ultra naturam reddebat imagines. Dolæus, Robertus, Durantius, & Martilierius, hiantibus labiis putabantur declamare. Scribebant Carmina Douzæ, Scaligeri, & Lermæi. Ad ſolutæ orationis licentiam calamos torqvebant, Caſaubonus, Paſcalius, Barclajus, Grotius, & Hogerbeetzius. Pyramidem cadentem ſuſtinebat valida manu Servinus. Torqvebat fulmen in ſubjectas aqvas Atlæus, & per Stygã jurabat nunqvam ſe permiſſurum qvidqvam de Senatus ampliſſimi fama diminui. Agebant alii alia. Interim vertebatur in fontem pyramis & expatiatum flumen in maris ſpeciem ſpargebatur. Solus Acignius obtentu virgæ, qvam dextra tenebat, imperabat æſtuanti undæ, qvæ videbatur mandatum ejus audire, & iratis fluctibus indicere reliqvis exitiale bellum. Unde fons incipiebat, hæ literæ erant, AQVA VIVA. A latere vero ejusmodi epigramma.

Hic vere eſt Moſes, dum ſaxis exprimit undam,
Et frangit ſæva Gallica jura manu.
Sancta patrum decreta jacent; Deus author in illis

LA-

Læditur: offenſo qvis dabit arma Deo?
Vos eſtis fortes animæ: Vulcania tela
A veſtra tantum ſunt fabricata manu.
Excutite infeſtis hoſtilia ſpicula dextris,
Victima non fuerit gratior ulla Deo.

Aperiebatur in pratum qvarta, qvod penicilli luxuria diverſis floribus impleverat. Hic ſerenæ tempeſtates disjectis nubibus reſeraverant diem, qvi ab excuſſa terra candidiſſimum lilium accipiebat. Erumpenti flori imminebat Acignius, & jam duobus attritis, iraſcebatur in obitorum loco pullulanti. Hoc erat in iſta ſcriptum.

Gallia ſuſpiras tacito colliſa duello,
Et neglecta tuis faſcibus orba jaces.
Sume animum, renova feſſas ſub pondere vires,
Et tua veſano lilia deme pedi.
Jam periere duo; de tot modo floribus unus
Reſtat, & hoſtili ſub pede cella refert.
Vive precor, Clodovæe, tuis maturior annis,
Et repara nutu ſæcula noſtra tuo.
Si peris, ecce perit tecum tua Gallia: ſaltem
Si tibi nolueris vivere, vive tuis.

In qvinta, ingenioſus pictor efferaverat raræ magnitudinis leopardum, qvi pene extincto igni capaciſſima urna injiciebat aqvas. Inter hæc volvebatur mons in Ætnæ formam, & per Oceanum ſua mole tutus urgebat obſtantes undas. Infra, reciprocante fluctu excuſſa alga vicinum littus candidiſſimo humore texerat. Supra denſo fumo & velut in nubem coagu-

gulato atramentum obſcuriſſimum tegebat lucem, niſi qvod ceſſabat nox à dextro latere, & dubiam diem admittendo præbebat oculis hanc lecturam: SUPEREST ADHUC SCINTILLA QVÆ ARDEAT. Qvam ſeqvebantur iſti verſus:

Qvod cupit eſt: facies velox mutatur in omnes.
Qvi modo fons fuerat, tam cito flamma furit.
Flamma furit, violenta furit, facibuſqve cruentis
Indicit bellum Rex Iacobe tibi.
Detegitur crimen fluctuqve immergitur ignis,
Et tamen ultrices ridet iniqvus aqvas.
Scilicet ille doli fabricator & improbus hoſtis,
Diis terræ pariter jura dat, atqve maris.
Qvoqve refert fumo nubes mortalibus ægris:
Urit, ut indicio eſt proxima flamma latens.

Poſt hanc picturam, ſerico fune ducebat Acignius victum leonem, cui alter jubis inhorrentibus ſervitium fugiens, terga dabat. Pars adhuc catenæ dirupta ſeqvebatur collum, perqve os fulminantis attrita videbatur ad annulorum excuſſus ſpectantium aures vocare. Adeo ad omnem ſenſum ducitur pictura, & præter oculos, invenit auditum cui placeat. Non deerat huic tabulæ ſuum epigramma.

Belga qvid expectas? tenet heu, tenet ecce leonem;
Ni fugis, iſtius protinus alter erit.

De

De geminis ſaltem ſervato leonibus unum
Optima vindictæ proxima qvæqve dies.
Diffuſe rictus creſcent, creſcetis & artus,
Qviq; ſuos hoſtes terreat, ungvis erit.
Ille erit, ille tuæ ſalus & tutela ſenectæ:
A forti non ſic Hercule tuta fores.

Septimam plures Italiæ civitates impleverant. Venetia placido natatu Oenotrium mare findebat, qvatienſqve ſangvineum flagellum jactabat ſe de Acignio ſumſiſſe pœnas, eumqve exilio mulctaſſe. At ille vulneribus ſuis gaudens interpulcherrimas nymphas beatus conviva diſcumbebat. Lances onerabant, muri, caſtella, propugnacula: fontes vero, flumina, & mare ingentibus poculis ſervabantur: hæc, ad ſitim, illa, ad famem inſatiabilis hominis levandam. Qvæ omnia depilabat avidiſſime, perqve tot fercula potuſqve graſſabatur innocue. Probellariis, mitræ redimiculata peda, & galeri coccino tincti. Pro miniſtris præſto erant Fortuna, & Abundantia, qvæ dudum curioſe providerant ne qvid deficeret. Circum ſedebant Ferraria, Mediolana, Florentia, Luca, Ancona, Parma, Placentia, Genua, Verona, Bononia, Sena & Parthenope, duodecim celeberrimæ nymphæ, qvæ virgineo pudore permittebant ſua munera depaſci, nihil ſibi præter pauciſſima palatia reſervantes, & qvæ è verticibus ſuis in præceps poſita minabantur ruinam.

Supra caput Acignii, hoc erat: PLUSQVAM SPERO. Infra, iſtud. *Non*

Non eſt forma ſatis; Sors blandior omnia donat:
Sis licet ingrato corpore, gratus eris.
Una negat, riſit volucer cum matre Cupido,
Proq; illa, dixit, jam tibi mille cadent.
Nil metuas; molles venient tua præda puellæ,
Injicientq; tuis baſia longa genis.
Maniaqve, & turres, & qvodcunqve hoſpita portat
Terra, dabunt: dic mi, num placet exilium?

In proxima ſuper ſtemmatibus Hiſpaniæ exonerabat ventrem, cum hoc diſticho.

Monſtrat qvam late diffuſa potentia regnet,
Stemmata dum occiduæ concacat Heſperiæ.

Seqvens pennis labentibus aqvilam humile volantem, laqveoqve pedibus inſerto monſtrabat. Demiſerat caput Acignius, genibusqve flexis dum repugnantem prædam ſine miſſione trahit, permittebat exire ab ore ſuo tria verba, NON SUM DIGNUS. Hinc iſti verſus.

Excute divulſas bellis Germania plumas,
Et filum validis frangito verberibus.
Si perſtas miſera vires attundere pugna,
Exuviasq; de te qvi ferat hoſtis adeſt.
Qvi cum ſe dignum præda negat eſſe, ſeverus
Attrahit immiti lubrica lora manu.
Sic meretrix certo cuivis mercabilis ære,
Se, capiendo, negat qvod capit, accipere.

Accedebat iſtius lateri tabula altera, in qva ille idem rotundo pileo, & qvi pilis nigricantibus aſſurgebat in tumorem grave caput inclu-

cluſerat. Collum, linteum amiculum in ſeſe pluribus nodis complicatum, & in formam radiantis Apollinis effigiatum, cinxerat. Pallium, tunica, enſis; Cracovitarum veſtitus & arma. Dextra vero torqvebat haſtam qva circumjacenti telluri & Neptuno videbatur inferre bellum. Dabat ſe curioſorum oculis hoc epigramma.

Sarmaticis victor ſpoliis exultat, & inde
Moſcovios, Turcas, Hercinioſq; petit.
Menti avidæ facile eſt montes contemnere, ſylvas
Tollere, & irato mittere vincla mari.
Illius omne ſolum eſt, illi nimbiqve geluqve,
Flamina, tempeſtas, flumina, flamma, patent.

In penultima ceſſabat ingens illa regnorum aviditas, premebat reſolutis pedibus acervatim jacentia ſceptra, coronas, paludamenta, innixuſqve fortiſſimæ arboris trunco tergeminam coronam ab eminenti cacumine crebris ſuccuſſibus petebat. Vacillabant potenti motu excitati rami, & incurvatis brachiis, dubitabant an fructus ſuos permitterent æſtuantis deſiderio.

Regna jacent, ſteriles prædæ: contempta colorem
Ponit, ab inſano purpura preſſa pede.
Sola per hoſtiles petitur tua Petre thiara
Succuſſus; minimum eſt: ſi cadit, ipſe cades.

Claudebat extremum parietem ultima pictu-

ctura, qvæ Aciginii validis humeris ſphæram totius orbis imponebat, mille veſtes oneraverant hominem, & Sol nunqvam magis fervidus flammatos radios in ambulantem vibrabat: inter hæc ſine ſudore, ſine anhelitu, ſine labore, contemnebat onus ſuum, & Solis flagrantis invidiam cachinnatim ridebat. Aderant & iſti verſus.

Invalidus reſtans Atlas ſub pondere cœli,
Sudat, & Alcidem poſcit in auxilium.
Aſt ego qvem Phœbus, qvem millia plurima veſtis,
Terra, Poluſqve premunt, omnia vinco, ferens.
Ambitio humanas cum lancinat improba mentes,
Omne onus, omne nefas, dum fruitur, patitur.

Dividebat in æqvales partes labores duodecim tabula lignea, medio infixa parieti, qvæ enclauſto literata hanc inſcriptionem reddebat.

ACIGNIO,

Neqve viro, neqve mulieri, neqve hermaphrodito, neqve ſeni, neqve juveni, neqve puero, ſed omnis ætatis Deo, neqve mortali, neqve immortali, qvi neqve cœlo, neqve terra, neqve mari, neqve inferis, ſed ubiqve regnat, ſine diademate, ſine ſceptro, ſine bilance, ſine lege. Theompolitanus Daphnis, neqve hoſtis, neqve neceſſarius, neqve flens, neqve

qve ridens, hoc neqve marmor, neqve monimentum, neqve trophæum, ſciens & neſciens cur hoc fecerit. p. non. P.

Dum ſingula perfunctorie delibo, ecce caput humano majus, ſine humeris, ſine pectore, qverulo ſtridore ſubjacentem huic inſcriptioni aram percurrit. Tremulo motu ſubſiliebant labra, denteſqve inter ſe colliſi minabantur morſum. In fronte hoc erat malleolo & celte inciſum: OS VERITATIS. Circa collum vero iſtud: TANTUM HOC MENDACIA PUNIT. Et ne qvid ſine linea vacuum eſſet, ſuperiorem aræ marginem hoc diſtichon implebat.

Curarum Verum pater eſt, materq; doloris,
Qvi caret hoc, malus eſt: qvi tenet, hic metuit.

Inferiorem pone baſim, ſeqvens.

Seu ſeqveris Verum, ſeu damnas, peſſime vivis:
Odia divorum contrahis, aut hominum.

Ad ſingula velut ad miracula ſtupebam, & jam venerat in mentem inqvirere qvid ultima vellent, cum me meus Daphnis, hilari intuens vultu, excitatum benigna manu invitavit ad paratas dapes, poſtera die ſatisfacturum ſe curioſitati meæ promittens.

Jam diei ſenium indixerat Veſper, & geniales tenebræ irrepentes ſvadebant voluptatem. Jam lautiores epulæ, gannitus, muſſitationes, ſomnus, nox cadens, horæ matutinæ, & qvidqvid à Tithoni thoro Auroram vocat. Tum demum juvit repetere Veritatis oraculum, & à

Daphnide rei rariſſimæ narrationem extorqve-re. Nec iſtud, inqvit, potens Dea ſinat, ut ſine illius nutu detegam myſteria Eleuſinis taciturniora; annue ſacratiſſimum Os orationi puriſſimæ, & in Alithophili favorem redde te expectantibus propitium numen. Bene eſt, contortis molliter oculos approbat religioſum propoſitum, inqve deſiderium noſtrum deſcendit, & puto veniret in familiare colloqvium, ſi ultra reges inveniret qvem dignaretur alloqvi. Unum iſtud, qvod nobis vel invidentibus fatis reſtat, exeqvamur; digitoqve indice hoc ſacroſancto ori inſerto illæſi probemus vera omnia eſſe qvæ ſumus dicturi. Si fallo, ſæviant ut ſolent juſtiſſimi dentes in exitiales morſus, & temere mendacem meritiſſima pœna puniant. Ac primo de Protagone qvod bene memini referam, poſtmodo vobis qvi hic ſedetis audituri mirantibus, pandam calamitates qvæ vitam meam continuo nubilo turbarunt. Sed anteqvam cauſas juſtiſſimi doloris accerſam, qvod ſollicitanti fatum ſuum Protagoni nondum adhuc barbato qvondam reſponſum fuerit, edocebo.

Ante hanc aram pronus in ora jacebat longi temporis abſtinentia purus, cum placuit tibi, ô veridicum caput, obſeqvium generoſiſſimi regis, & in illius potentiam per freqventia verba juraſti. Orbem terrarum Borboniacę genti jampridem fatum debet, ſed Fortuna Virtutum inimica nondum ſe illi tota permiſit. Ivit qvondam

dam in avorum tuorum ſinꝰ per partes velociſſima Dea, & nunqvam ex integro cucurrit: tandem contumaci rebellione laſſata, te in regnũ Galliæ, & filios tuos ad Imperium totius Mundi vocat. Io tunc exilia, io cædes, io luctus, & qvidqvid inqvietum Numen, ut tot heroibus obſiſteret, contrarium invenit. Poſt turbidum mare placidi fluctus excipiunt navigantes, bellis pacem neceſſitas alligat, & melioribus auſpiciis finitur victoria qvam inchoatur.

Sed ante valida bella tractabis manu.
Pavebit amplas Coltraſus turmas videns,
Primaqve cinget hoc tuum lauro caput,
Virtus jacebit principis Ioiſii
Toto ſepulta flumine; hinc ferox Iber
Periturus amnes diſcat & fontes tibi
Prabere fluctus, & tuas partes ſeqvi.
Jam video; ſcuta commovet, profert, qvatit,
Et bella ſumit infidelis Allobrox:
Fervent minaci milite Alpium juga
Fato jubente; poſtmodo victus cades,
Cruore multo purpurans patrias nives;
Tuusqve cedet Gallico Chiron Herculi:
Qvem fulminantem vidit irata manu
Arqvenſis acies: qvemqve Lotharenus feri
Obſcura ſenſit regna complentem Ditis;
Timuere cuncti, qvosqve ſupremus cadens
Apollo luſtrat, qvosqve radianti face
Ad ſolita naſcens opera de thalamo vocat;
Dubiumqve an idem prefferit Deos timor.
Poſt tot labores, parta Pax regnum premens,

Gallica qvietis reteget arva meſſibus.
Venient vocata Numina, Cupido puer,
Zephyrusq; Veris nuntius, Charites, Venus,
Et Juno forti conjuges jungens jugo,
Cynthiaq; & Hymen, cumq; Partumna potens
Vacuna, & omnes præſides partus Dii.
Jam vota properant; Hernicis exit vadis
Maria Medices, Francicum littus ſonat
Freqventi plauſu: gaudium lacrymas habet
Qvas fecit amor, haud aliter excuſſus cadit
Ros ante radios Solis inſtanti die.
Nimium moramur, uterus optata tumet
Jam prole, totis lateribus rimas agens:
Aurata creſcunt lilia: hæc pater pius
Miratur, & fœcunda mater ſex DEUM.
Qvos inter annis major infanti manu
Pertractat arma patris, & gladio minax
Amoris ore Martis abdit impetum:
Sapiunt Deorum filii ante annos qvoqve,
Cunisqve ab ipſis inferunt caput polo.
Illo decenni, Parca properanti tuos
Secabit annos dextera; bino cades
Confoſſus ictu: cauſa tum cædis latens
Alto ſtupore territum Mundum premet,
Hoſtisq; fama victus haud credet neci.
Di nempe terris Numen humanum invident.
Hinc te à beatis Jupiter cernens locis
Populo qviete jura præbentem tuo,
Sui repoſcet æqvus in partem imperi:
Cœlum neqvivit. præbuit parem Jovi
Gallica patentis terra populatrix poli.

Non

Non paſſus eſt Botris Daphnida Protagonis victorias diutius memorare, ſed poſtqvam negavit tantis præconiis ſatyram convenire, juſſit narratorem ſui promiſſi memorem ad ſecundum experimentum deſcendere, & liberiori ſtylo Acigniorum crimina confodere. Fecit qvod jubebatur Daphnis, ſed ante in profunditatem marmoris patentis immiſit digitum, permittensq; vultum ſuum ruborem (indicem pudoris, qvi formam ejus egregie docebat) palam facere, ſuſtulit è terra modeſtos oculos, & moderatiſſimo geſtu, inſigni facundia, ſuam hiſtoriam ingreſſus eſt.

Raram facit mixturam cum fœlicitate forma. adeo male nati ſumus, ut, ſi qvid in occaſionem ſuperbiæ Natura dedit, Divorum invidia, aut injuriis hominum ſoleat excæcari. Non ſum qvidem tam temerarius æſtimator mei, ut de me, ultra qvod eſt, præſumam. Hæc iſta facies nondum decore ſuo Venerem movit ad amorem, nec Gratias accivit ad cultum ſui. Et tamen, proh pudor! placuit ultra qvam debuit, &, qvod maxime mirum, etiam me invito Cupidinis improbi imperium exercuit, & in adorationem ſui mortalium ſceleſtiſſimum vocavit.

Studiorum cauſa Theompolim veneram, in qva pater meus plurimos magiſtratus cum laude geſſit; enimvero, qvod æqvis judicibus ſolet, pauper mortuus eſt. Poteram tunc temporis ejus ætatis eſſe, qva fabulantur Poëtæ ra-

ptum Ganymeda, & qva pleriqve hodie mancipatione corporis præcipuos honores, & maximas opes lucrantur. Forte, ut mos eſt Acigniis qvi inanibus ſpectaculis illudunt populo, juventutem ad theatralem majeſtatem induerant. Argumentum fabulæ erat, NATIVITAS CUPIDINUM. Cui turbæ multiplex cauſa me dedit: nam præter natalium ſplendorem & integritatem patris, qvæ mirum in modum civitati placebat, ætatis qvoqve delicatæ flos primævus, & jam ab illa die Sors maligna, inter eos pueros locum fecere qvos vere Venerem peperiſſe non pœnituiſſet. Itaqve corymbio caput adornatur, cujus aurei capilli calido ferro vibrati in undas, imaginem præbebant inqvieti maris; volſellis in ſemicirlum æqvalem ad confinia malarum finguntur & producuntur ſupercilia; ceruſſa delinitur facies; purpuriſſo in roſæ matutinæ colorem genæ labellaqve premuntur; lacteas cervices cæſaries vario ungvento fragrans, & liqvore pretioſo madida pererrabat: aureæ pinnulæ, pharetra ex auro, & ſagittæ aureis pennis ad impetum effictæ, circa humeros ſonabant, mutua laſcivia tremulum reſultantes; oneraverat ſiniſtram arcus corneus, dexteram fax igne coruſco ſplendida. Qvis inter tot arma ſævientium Cupidinum ſine ictu ab ipſo ſpectaculo & ſcena remeaſſet domum? Qvidqvid in contrarium nuditatis amatores ingerant, juvant nos ornamenta, & ipſe habitus cultior multum addit ad formam. In-

Inde mali labes, noſtræqve injuria gentis.
Hoc telum fuit qvod Nometum Acigniorum præfectum fixit, huic ille cultus animam abſtulit, crines emptitii ſervitutem fecere, vultusqve fucis blandior dedit audaciam jam per ſe ſatis impudenti ſuas flammas ad oſtentationem traducere. Non habet verecundiam qvi inverecundum Cupidinem ſuſcepit hoſpitio; non enim putat ſe peccare, qvoniam ſui incendii habet authorem Deum. Paſſim itaq; regnant amatores, & ſine timore Orphei ſacra colunt. Qvod ſi atrocitate legum, & vigiliis judicum, vindicaretur ſcelus, otioſi juvenes aut ſupplicii metu abſtraherentur à culpa, aut aliis exemplo eſſent qvam funeſtum foret ultra fœminas peccare, qvas in ſodalitium noſtrum Natura dedit ne periret.

Ac primo ingredientem theatrum Platonico dogmate invitavit me, actiones verbaqve omnia ad corporis elegantiam metiri; pulchritudini favere Gratias, & moroſiora qvelibet Numina currere in auxiliũ formoſorum. Deinde, ut intellexit me totum penſum peregiſſe, extra ſcenam non reluctantem in ſecretum traxit, tabellasq; ſerico filo obſeratas condidit in puerilem ſinum, mentitus in his natũ ſub manum carmen in laudem meam ſcriptum; cæterum amoris nefandi indicia continebant.

Nondum inſidias ſenſeram. itaqve inter nolle & velle, qvi mos eſt virginum, ſubducebam importunam manum, cum ipſa colluctatio ac-

cendit pereuntis deſiderium; dicunt enim ab ipſa rixa Amorem vires ſumere. Utitur occaſione ſolitudinis Nometus, &, poſtqvam oculis libidine marcidis ſuper faciem meam diu hæſit, forti amplexu corpus meum miſit in obſeqvium ſui; addidit petulantia verba, intempeſtivum murmur, crebra oſcula, petulantes geſtus, & qvidqvid impatientiam Veneris notat. Jamqve pauliſper ingvinum laciniam removerat, officium corporis extorſurus, cum ego ad tantum nefas exhorrens exclamo in auxilium, nusqvam infamiam paſſurus.

Commodum inter altercandum ſodalium aures verberavere voces qverulæ: fit concurſus; relaxantur clauſtra, & januæ repagula ad primum impetum dirupta admiſere venientes, ſed inter inqviſitionem clamoris evaſit futurus ille corporis prædator. Qvid facerem? domum peto, patris genua complector, & per Naturæ jura, per ubertim cadentes lacrymas, per familiæ decus, & innocentiam deprecantis, de vindicta ſollicitudini meæ ſolatium poſco. Statim rumor percrebuit, veniſſe exitioſum Acigniis diem, eumq; orbi univerſo lætum & ſalutarem. Sævit vulgus, & ad novum ſpectaculum converſis omnium animis, ædes undiq; vacuantur, complentur roſtra, patensq; Curia populi freqventia laborat. Jamq; ſublimi ſuggeſtu multo magiſtratu reſidente, produxit me in mediam orcheſtram pater, & illo ore, qvo ſæpenumero plebis furorem compeſcuerat, ita declamavit in Acignios. Sci-

Scitote P.C. hodierna mala qvæ me infeliciter premunt imminere capitibus veſtris, & familias veſtras pari contumelia reſpicere. Clauſum, eſt Acigniorum malignitate non mihi tantum, ſed & urbi univerſæ ad antiqvam libertatem ſuum iter. Qvare magis congruit, ſingulos vos & univerſos pro ſalute veſtra ſerio providere, ne ſceleratiſſimi homines tot damnatæ libidinis ſtupra commiſerint impune. Perierunt omnia, ubi, qvidqvid potentia ſvadet, indulgentia permittit. Unum hoc communes miſerias ſolatur, qvod diu non perdurat imperium qvod multorũ damno exercetur. Faveat qvantum voluerit Fortuna, rumpet plurimorum metus odioſam felicitatem; &, qvod à ſingulis fieri non potuit, teretur per turbam. Vivunt etiam nunc alieni raptores honoris, & ſaginati, beneficiis qvæ nos ipſi largiter injecimus, uxoribus liberisq; noſtris inhiant. Miſcetur in unum utriusq; ſexus cupido, & jam, poſthabito fœminarum pudore, nova luxuria litant averſæ Veneri, & formoſiuſculorum adoleſcentum pudicitiæ attentantes, multos Pigiciacis ſacris initiant. Taceo Ralladevii, Rillarvii, Naimurdi, & aliorum notiſſimas ſcortationes; ultra calamitatem publicam pungit me domeſticum malum. Hic filius, qvi propter me, fletu madens, adſtat, in ſe unum ſenſus meos trahit, & animũ, alioqvin boni publici ſuperſtitioſum amatorem, ſangvinis proximitate prævertitur. Expectatis ut palam faciam iniqve tentatum ſcelus?

lus? deſint ſenectuti meæ verba qvib9 nefas coarguam: ab hac epiſtola (porrexit epiſtolam qvam ad me pro carmine ſcripſerat Nometus) laſcive obſignata, cauſæ meæ ſumite argumentum; ſatis illa pro me loqvetur, dum Nometum nefarii ſceleris reum à ſua manu damnabit.

Cum iſto fine ſermonis, reſolvit vincula, amatorias tabellas non ſine luxu ſub ſecretum tenentia, &, altiori qvam antea voce, qvod ſeqvitur legit.

NOMETUS DAPHNIDI S.

Uſtrina tua major eſt flammis Cupidinis. enimvero te diſſimilem Veneris filio fecerunt Fata. Inter vos nihil convenit, niſi qvod æqve formoſi ſine delectu ſpectantium pectoribus paſſim & ubiqve atrox movetis incendium. Sed ille ſævus DEUS aliis ignem ſuſcitat, tu tibi. Numqvam Amori contigit amari: te vero amant qvos amare torqves: nec fugit ille, qvem figis, ſed delectatur vulnere ſuo, & ab ictu tuo gaudet perire. Morior, ſi, qvod ſentio, ſcio; adeo fel tuum, mel eſt: & illi flammei oculi tui, ex oculto dulce lædunt. Hoc unũ te tamen efflictim deprecor, ne mortalis hominis illius obſeqvium faſtidias, qvi pro te paratus aſſari, omnem alium cultum ponit in faſtidio. Vale. —

Interim ſævire vulgus, & injuriæ atrocitate in ſeditionem ferri, ebullit murmur, & inconcinnæ voces vario fremitu roſtra feriunt. Cum ille qvi ſenatui præerat, poſtqvam mutuis ſu-

ſur-

ſurris à circumſtante magiſtratu ſuffragia excepit, juſſo ſilentio, prætextu noctis adventatis in craſtinum diem cauſam diſtulit. Ah, qvam ſecurus eſt, qvisqvis nocere poteſt! iſtæ induciæ Acigniorum potentiæ ſuffragantur? iſtis, impunitum manet ſcelus, & liberum iter reo ad fugam relinqvitur? Uſus eſt judicum benignitate Nometus, & per tenebras elapſus eripuit ſe pœnæ. Qværite nunc qva parte terrarum Juſtitia regnet! cum in illa urbe, in qva major Divorum turba ſibi domicilium ſelegit, judices in facinus non modo conſentiant, ſed & in auxilium facinoroſorũ impias ſententias & ſenatusconſulta ſceleratiſſima pronunciente! Qvicunq; ab hominibus juſtitiam expectate, neſcit à qvo tempore Themis aſcenderit cœlum. Nimirum, humana fragilitas, ut inclinate in vitium, ita in gratiam vitioſorum iniq; clementiam induit, & nunqvam ſeverius inſanit, qvam cum dicendum eſt in probitatem.

Hæc res bonos omnes movit, qvi, etiamſi ſe non norint, exercent tamen amicitiam conciliante virtute. Solꝰ pater inter manifeſta ſcelera ſeculi immotus reſtat, & illo animo qvo felicitatem ſolebat accipere, eodem infamiam familiæ ſuæ ſuſtinet, & à cauſa ſua ad patientiam reſpicit. Neqve defuerunt Poëtæ qvi in iſtos judices ſcriberent. Cæterum è tot carminibꝰ unica ſatyra venit in hanc manum, qvam aſſidue mecum porto, qvamqve hæc argentea pyxis, huic collo ſuſpenſa, & à furto vendicat, & ab

injuria temporis tenuiſſimam papyrum ſurripit: in qva ſint licet plures verſus, non dubito tamen qvin omnes placeant. Jam pyxidem veluti ciſtam ſecretorum Palladis capacem Daphnis revelaverat, jam explicaverat chartam, jam ſatyræ lectionem inceperat, cùm Tamias: Et qvæſo te Daphnis, abſiſte conviciis qvibus inſanum carmen judices noſtros lacerat, qvos commune Eleutheriæ malum mille criminibus damnavit ab eo die qvo magiſtratus & clavus latior ad licitationem venerunt. Cum & habeam qvæ de Nometo tuo referam, & pati neqveam contumelias, qvas inſolens poëta in parentes meos invenit, dum in omnes Theompolitanos ſenatores malo temperamento vitia digerit & miniſtrat, ne fervidus ſtylus aliqvem videatur omiſiſſe non confoſſum.

Nuper cum in illa urbe forem in qva Rhodanus noviſſimos Araris fluctus præcipitatis aqvis frangens ſubtrahit nomen nobiliſſimo amni, & à bibliopola qværerem librum, qvo Garaſſus umbram Paſchaſii miſere premens, in clariſſimi viri monimenta jaculatur fulmen, qvod ſtatim deficit authoris invalentia, & argumenti fœditate; intravit mecum bibliothecam ſcholaſticus, qvi Petronii Arbitri ſatyricon peteret. Miratus inqviſitionem nobilis pueri, petii ab illo qvibus præceptoribus inſtrueretur tam teneris annis & tantæ formæ? Ad hæc ille, Dubia, inqvit, & langvida Philo-
ſophia

ſophia invenit tandem validam ſoliditatem, & in hodiernos homines tam altum penetravit, ut jam antiqvam animorum noctem clariſſimis facibus reſolverint. Summum mirandæ ſcientiæ, reciprocus maſculorum amor! qvo qvondam Orpheus muliebres blanditias, & imperfectam libidinem abdicavit. Hujus doctrinę memorant authorem Jovem, qvi Junone contempta in plumatam aqvilam mutatus durum oris cornu intrivit Ganymedis ori, & petulante lingva oſculum fixit melius ave. Apollo deinde contemptam philoſophiam coëgit recaleſcere ex integro, & reſumere impetum fractum omiſſumqve, dum ſpretis Daphnidis ignibus in Hyacinthi vultibus exarſit. Invidere Dii philoſopho, & amicum necavere. Inde deſerta habitanti, triſtes diræqve noctes in memoria amiſſi pueri vigilatæ, & mala vita æternitatis munere pejor. Taceo Heroas illos, Herculem, Agamemnona, Achillem, Alexandrum, & alios, qvibus iſta ſcientia plus ipſis imperiis placuit! Qvid putas Socratem feciſſe? qvid Platonem? qvibus Philoſophi immortalitatem ſuam debent, dum rigidam hactenus ſcientiam certis legibus vinxere, & raram in amicitiis fidem conſolidavere mortalitati, animosqve agreſtes certis formaverunt præceptis ad bene beateqve vivendum. Qvantus de prioris ſinu Alcibiades ſurrexit, robore, virtute, ingenio? Qvalis à poſterioris amplexu Phædrus ille, cujus nomi-

ne libros ſuos nobilitavit. Et ut cæteros omittam Philoſophos qvi mentes hominum ad perverſa degenerantes ad virtutem reduxere, unus Arbiter inſtar mihi omnium ; ne me putes inepte qvæſiſſe qvem diligo. Hic pro Ariſtotele in Acigniorum ſcholis hodie legitur, interpretatur, laudatur ; non temere & ubiqve (neqve enim omnes ad hoc genus exercitationis accedunt) ſed inter privatos parietes ſelecti ad audiendum adoleſcentes, qvos facile ingenium & formoſum corpus ad omnes humanitatis leges detorqvent. Et, ſi me nondum noſti, Philoſophus ſum. Plerumqve enim ſolers gymnaſiarcha pueris adhuc naſcentibus induit philoſophiam, & adoleſcentes juvenibus mixtos eadem vivendi regula componit. Nomen gymnaſiarchæ ubiqve locorum celebratur ; adeo eum luxuria ſua manifeſtum fecit. Nometum appellant. Homo ille qvidem rigidi vultus, & corporis obeſi : ceterum inter Acignios amore puerorum, & profeſſione venerabilis doctrinæ notiſſimus. Hic philoſophorum ordinem triplicem ſtatuit, audientium, profitentium, docentium : qvorum tria exempla in uno Petronio putat imitanda. Pueros & adoleſcentes, qvos in auditorum numerum reponit, ad Gytonis mores inſtruit. In eo laudans officioſam pueritiam, cum ſe ſervilibus inqvinaret obſeqviis ut fratri ſuo placeret. Patientiam, qva viderat ſine murmure Qvartillæ Circeſqve concubitus. Audaciam,

qva

qva cum virgine luſerat. Generoſitatem, preceſqve, & lacrymas, qvibus Aſcylti, Eucolpii, & Eumolpi fregerat iram, diſcordiam ſedaverat. Blanditias, qvibus cum offenſis redibat in gratiam. Formam, qva excæcaverat nautas. Mollitiem, & neqvitias, & qvidqvid ephebos ad patiendum geſtientes commendat amatoribus. Juvenes & agere & pati doctos, Aſcylton & Eucolpion imitari jubet, & profiteri virtutes, qvas olim in cinædis & exoletis antiqvitas rudis vitia putabat. Et primum in his fortitudinem extollit, qva diſpoſitis ad præliandum gradibꝰ currebant ad mortem, niſi interveniſſet Gyton. Mox conſtantiam qva mutationem & injurias fratris ſuſtinuerunt. Sagacitatem præterea, qva tuniculam recuperavere, ſimulqve vitaverunt judicem, & leges qvas graſſatores nocturni timebant. Humilitatem tandem Eucolpii, qva defectus ſuos apud Circem excuſavit. Seniores vero, qvos magiſterium decorat, ad Eumolpi vitam reformat: Simulationem in eo commendans, qva, ubi de uſu formoſorum mentio incidiſſet, excandeſcebat ſevera triſtitia, neqve violari aures ſuas ſinebat impudico ſermone. Subtilitatem, qva Pergamenſi puero gaudium extorſit. Sapientiam, qva populi contumelias & miſſos in ſe lapides contempſit. Robur, qvo in inſula M. Mannicii concurſus iratæ familiæ, & hoſpitum armatorum impetus retudit candelabro. Solertiam, qva ſerviles notas ingenuis vulti-

bus

bus inſcripſit. Eloqventiam, qva Licæ & Triphænæ furorem compeſcuit. Facilitatem, qva mendacia & inveniebat, & promebat. Prudentiam, qva & conjugii damnationem laudabat, & pœnas uxoratorum. Solertiam, qva perſonam principis viri ſuſtinebat, & divitis, & ſapientis: donec cumulatus ingentibus divitiis illuderet Crotonienſibus.

Sic apud Orpheoteleſtas omnes virtutes invenit, qvibus melior Philoſophia conſtat; legesqve in Petronio, & præcepta, & exempla ſalutaris ſcientiæ.

Inde Celtarum, Cretenſium, & Chalcidenſium philoſophorum legitima in fœminas odia magnis encomiis noſter Nometus celebrat. Melius qvidem feciſſe Thracas qvi ulciſcentes Orphei necem ſtigmata mulierum frontibus inuſſerunt. Spartanos, Romanoſqve maſculam Venerem coluiſſe. Ludos bene celebratos apud Megarenſes in Dioclis puerorum amatoris honorem. Multa per ſacram Thebanorum cohortem feliciſſime geſta. Athenienſes libertatem ſuam Harmodio & Ariſtogitoni debere: Agrigentinos, Charitoni, & Melanippo, qvos idcirco fortunatos Delius dixit, qvod cultores & duces fuiſſent divinæ & optabilis amicitiæ. Solos Tyrannos vetuiſſe puerorum amorem, qvia virtutes odiſſent. Meruiſſe ſtatuas & ſua templa Cratinum, Argynnum, Antinoum. Hinc cum Zenone Cittienſi concludit, Amorem ejusmodi Deum eſſe, li-

liberalitatis, amicitiæ, concordiæ largitorem & procuratorem: auxiliatorem in his qvæ ad Rerumpublicarum, & Imperiorum ſalutem pertinent: Fortem, eloqventem, & prudentem. Unde & illi ſtatua una cum Pallade, Mercurio, & Hercule in Academia & gymnaſiis. Eundem vitiorum hoſtem, virtutum hoſpitem, formoſiſſimum, omnipotentem: ſine qvo nec Mundus eſſet, neqve ſtaret. Inventorem legum, morum præceptorem, & diſciplinarum; per qvem & vitæ tranqvillitas qværitur, & mortis timor adimitur. Fæminas, imperfectum animal, ſecludi ab iſtis bonis, qvæ eo citius petentibus occurrunt, arctiusqve adhærent, qvo perfectior eſt qvisqvis ad tantam Philoſophiam enititur pervenire. Viros indignos nomine ſuo, ubi muliebribus blanditiis permittunt ſe, & inqvinantur amplexibus; cum ad eum finem nati ſint, ut ad meliora ſemper, ſuſpirent, gaudeant æqvalibus, inferiores contemnant. Neq; ſolum pulchritudinem corporis expetendam, ſed & animorum, qvos ſapientia plurimis dotibus feliciter aſperſit. In hac formarum mixtura habitare ſummum mortalitatis bonum, qvod vel amans ingerit amato, vel amatus amatori, vel in reciproca ſpiritum communicatione nutrit qve & accendit corporum contrectatio: juxta illud antiqvorum dictum, Inter amicos omnia communia. Cum hæc ingenti volubilitate verborum ſcholaſticus effundiſſet; Et

ut

ut video, inqvam, multum etiam impubes profeciſti, qvi tam alte, tam perſpicue novæ Philoſophiæ partes enumeras, & declamatorio ſtylo nihil omittis eorum qvæ hactenus inauditum ſapientiæ ſtudium commendant. Minime, inqvit ille; utinam maturius ingenium meum ad tantam diſciplinam miſiſſem, qvæ eo blandius nos delectat, qvo pauciores tot virtutum oblectamento delectantur. Totum qvidem tam puer, tam formoſus & qvidqvid volueris addere abſolvi ſatyricon, hoc eſt Philoſophiam: ſed adhuc me decipit carmen, & Heliconis aſperitas terret, qva ſcientia noſtra ſuſtinetur: neqve enim unqvam melius ducitur Amor qvam Apollinis manu ad loca pura & innocentia, qvæ Dii habitant, & mortales in qvorum pectora noſtrum ſapientiæ ſtudium influxit. Vix dixeris qvam facile Poëtæ ingenii ſui viribus ad magnas ſpes pervenerint, & niſi Eumolpus tentaſſet verſum, nunqvam illum Encolpius audiviſſet, adoraſſet Triphæna, aut Crotonienſes ceu miraculum ſapientiæ ſpectaſſent, & tot ephebi attoniti ad auſteritatem rigidi vultus, ſuo corpora ſummiſiſſent imperanti. Jam vero qvæ in publico ſpecies, qvæ veneratio? coire populum & circumfundi, & accipere affectum qvemcunqve juſſerit, ſive ille Tragicus iterum capiat Trojam, aut civile bellum heroicus canat, ſeu ludat Lyrico, aut mordeat epigrammate. Unde non mirum ſi Muſas & Gratias comitari Cupidinem

He

Heſiodus ſcribat, & Pauſias redimitum lauro & cythariſantem pingat. Si enim ab Amoris oculis detraxeris velum, putabitur eſſe Apollo; aut iſte Amor, ſi illud flammeis luminibus applicaveris. Qvid enim aliud magis amantes facit, qvam Poëſis? aut Poëtas, qvam Amor? Orpheus, Sappho, Ovidius, Catullus, & alii, qvod vivunt, qvod leguntur, qvod laudantur, Amori debēt, ſicut iſte qvod celebratur Poëtis: adeo provide & prudenter æqvalem æqvali, impuberem impuberi, Deum Deo neceſſitas conjunxit, ut mutuis egentes auxilisi, nunqvam niſi mutua & in reciproca concordia perdurent. Hoc jamdudum Nometus ſciebat, qvi, poſtqvam totam Philoſophiam expedivit, ſtatim ſcholaſticos ſuos ad licentiam carminum detruſit, implevitqve auditorum pectora pulcherrimo Muſarum furore. Nam, præter Eumolpi verſus ſua ingenuitate fluentes, etiam Petronii fragmenta notis inſtruxit, deſcenditqve ad Catalecta: hærentiqve & attonito ſimilis hodie à nobis petiit ſenſum diſtichi; qvem ſi dederis, adorabo te: nam & illud totam ſcholam in incerto detinet, & ille, qvi invenerit, ſolidum amplexum accipiet à magiſtro. Cum me Oedipum jactaſſem, ſumpto libro invitavit ad lectionem, tam abſtruſi ut putabat carminis. Hoc erat:

Dum loqvor, una mihi peccatur littera; nam T.
P, dico ſemper, blaſaq; lingva mihe eſt.

Paravi, inqvam, multo dilucidius epigramma,

ma, à qvo hujus diſtichi lucem facilius eripias qvam Prometheus olim ignem de cœlo.

Suſceptus nuper ſuperis Acignius oris,
In Ganymedæis vultibus omnis erat.
Altum ſtertebant conſumptis Numina menſis,
Et poſitis circum ſecubuere thoris.
Non eſt paſſus Amor primæ mala tædia noctis:
In teneris pueri clunibus ingven agit.
Ut ſenſit non eſſe Jovem puer, excutit illum,
Fit ſonus, illatis ignibus acta patent.
Hunc pædicantem Lethæas miſit ad undas
Jupiter, ut Stygium rumpat amore Deum.

Coutraxit Scholaſticus frontem, &, O, clamat, mendacium mendaciſſimum! nunqvam enim Acignius pervenit in cœlum: ſed cum in Capitolio per Pontifices inter alia Gephyriorum numina nuncuparetur, recuſavit divinitatem; & ante oculos ſpectantium, cum via ſacra (qva qvondam Claudius Imperator viſus eſt ire ad Deos) traheretur in altum, ipſe ſua ſponte delapſus ab aëre, humanas voluptates prætulit immortalitatis bonis. Remunerabo te niſi faſtidis totidem verſibus, ne aut tu ingrato poſſis beneficium exprobrare, aut ego non probare qvæ dico.

Qvod ruit è prima cœlorum Acignius arce,
Non fuit hoc fortis, ſed pietatis opus.
Dum pietas decepta, Deos & ſidera donat,
Fit pius, & ſuperas ſponte recuſat opes.
Impius ante obitum, pius eſt poſt funera, cœlo
Decidit, & caſu noluit eſſe Deus.

Qvan-

Qvantum humilis ſimplexqve fuit, data ſidera temnit,
Et non conceſſo maluit eſſe ſolo.
Roma cave, noſtrum cœlis qvi prætulit orbem,
Romanum mavult qvam Jovis imperium.

Riſu excepimus Tamiæ de ſcholaſtico narrationem; cum Botris, veluti lymphatico percuſſus morbo, ſe extra tugurium Daphnidis miſit, & cum ſilentio incepit præire ſeqventes; eo truculentior, qvo & Acigniorum ſcelera tolerare non poterat, & timebat Onoſandri potentiam, qvam extra Eleutheriam riſurus erat, ſi illum Dii in aliena terra ſervatum vellent, & nos nihil omitteremus ab officio, & ſacramento qvod nos una vinxerat.

Declinabat Sol diem, cadentibuſqve radiis ſumma montium libabat inſtabili fulgore. Proxime antrum fecerat Natura eo aſpectu, ut crederes inde erupturam Sibyllam, qvæ qvondam Æneæ poſteris fatum fecit. Vertex in præceps poſitus mox caſurus putabatur: Hunc denſum vimen tegebat, & inter caducitatem veteris ſaxi uberes aqvæ volvebantur, qvas gramen excipiebat, tam lento ſtrepitu, ut ne cadere qvidem eas putares. Intus tenebræ ſepulcralibus formidabiliores, niſi qvod in intimo ſeceſſu apparebat exiguum lumen, &, inter fragmenta rupis, vivum cadaver.

Hærebamus ante aditum ſpeluncæ, horrore noctis, & novitate rei ſtupidi: cum ſeſe exeruit homo ſenex, humano major; gracile corpus,

pus, & adeo decrepito ſqvalore incultum, ut tacitis concatenationibus ſingula membra moveri viderentur. Teſtudineos & vacillantes gradus ſuſtentabat baculo: triſtis vultus; oculiqve ſulcatis per ætatem genis, diſco, qvo fingunt olim Hiacynthum cecidiſſe, grandiores: ſpiſſa barba, & ea illuvie obſita, ut inter album & nigrum eſſet. Os deductum, apertæ nares & muſco horridæ: glabrum caput; tota deniq; corporis compages qvaſi ſignum pictum in pariete ad terrorem puerorum. Qvis fuerit, & qvid dixerit, accipite.

Novi jamdudum (inqvit) qvibus tempeſtatibus acti, reliqviſtis mare, qvod hi ſoli navigant, qvos humana caducitas delectat, & ſervitutis exitiale jugum. Fœlices animæ; qvæ, fucis relictis, ultra humanitatis leges præoccupaſtis cælum, & in Deorum beatitudinem ante mortem veniſtis. Enimvero metuunt omnes, & nullus eſt qvi verum ſciat, niſi qvi ſeipſum negligit. Parum eſt minas ferre, prævertiſtis ſupplicia, & tormenta velut exhibita in theatralen ſcenam riſiſtis. O liberi liberalium artium liberi, qvi eas animas, qvas dudum precarias inter aliena vitia traxiſtis, parati eſtis in extremo anhelitu morientis libertatis exhalare! ô conſtantia! plures hodie Hiſpanice dominantur, pauci Gallice reſtitiſtis: Ingredimini penetrale iſtud, & ſecretis meis participes futura diſcite.

Divinum putabamus, &, ſi falcem habuiſſet,

erat

erat in animis mirantium pro vetere Saturno venerari, niſi qvod fabulis non credimus. Cæterum colore eodem qvo nos viderat, placido vultu, qvieto pectore, non tumultuarie ut Bacchantes & Deliaci, poſtqvam baculo, qvem gerebat, rupit funem qvo ſuſtinebatur lapis qvi latum ſpeculum tegebat, in qvo plures imagines videbantur; ſic ad nos.

Omnis anima Dei filia cœlos habitat, ſciens eorum omnium qvæ hic, & apud ſuperos ſunt: mox corpori incluſa, in capacitate organorum langvet. Tepet in pueritia, oppreſſa contrario calore: in adoleſcentia, per ratiocinationem eniteſcit: in virilitate, creſcit per judicium: in ſenectute, per prudentiam emicat: poſt ſenectutem tandem, ſe ipſam reminiſcitur, & excuſſo ſervitutis humanæ jugo, qvo minus corpori debet, eo excelſior fertur per aëra, & qvidqvid ubiqve fit uno inſtanti pernicitate ſua videt. Hinc illæ freqventes in decrepitis vaticinationes. Etenim ſpiritus promptior eſt, qvo tardiora membra, & carnis titillatio remotior eſt. At præter iſta qvæ mihi cum ejusdem ætatis hominibus communia ſunt, ipſa ſolitudo & ſilentium, à qvibus Monaſonis nomen mihi reſtat, alias addidere ad futurorum cognitionem, qvam per repræſentationem earum rerum qvæ paſſim aguntur, ex iſto qvod videtis VERITATIS ſpeculo, accipio.

Anus mulier, qvam hic cernitis longo morbo & ætate macilentam in lecto jacere, in cujus ſa-

ſalutem aliqvot medici pharmaca miſcent.
GALLIA eſt, cujus membra per diverſas ſe
ditiones diſtracta antiqvum robur videntu
amiſiſſe, & Proſerpinam expectare, qvæ jam
ſua venuſtate cadentes crines impavida ſecet.
Aliqvot regna fœlicitas loci tutata eſt: mult
gentis robur in ſublime erexit: ſunt qvæ pru
dentia in conſiliis ſervavit: Alia opibus ſui
debent qvod perdurent: nec deſunt qvæ ſene
ctutem Fortunæ beneficio retineant. Nimirum
ab externis ruinis ſurgunt imperia: primis duo
bus ſæculis adoleſcunt, totidem creſcunt, toti
dem integre & cum gloria ſervantur, ſepti
ma & octava ætate labant, nona & decima fa
tiſcunt, cadunt, pereunt, & cinis eſt, ubi Troja fuit. Pauca exceſſere mille annos, & illa ſine decore, frigidis viribus, pigro ſitu, & qvotidie novis doloribus aggeratos dolores ad ultimum ſpiritum ferentia. Subitum Mortis venenum eſt, nihil ſtabile qvod in Mundo, nec perpetuum qvidqvid mortalium luminibus videtur. Hiſpania augetur ambitione & conſtantia. Roma qvod claves hodie etiam habet, facit ſuperſtitio. Reliqvis omnia dehiſcunt in Europa, & ſingulis paucæ Olympiades reſtant pro termino. Italiæ principes timore vinciuntur. Veneti vicinis propugnaculis coërcentur. Cotzii paupertate, Subalpini ſangvinis proximitate domantur. Rheti largitionem ſeqvuntur, rupturi fœdus ad Hiſpanici auri fulgorem. Belgi hoſtili exercitu te-
run-

runtur indies; pavet Anglia; Germania diſcors in præda eſt. His omnibus inhiat Hiſpanus, & brevi, ſi DEUS ſinat, franget. Fatum eſt in partibus illis. At promptior Galliæ ruina imminet, florentiſſimum regnum, &, niſi qvod viribus ſuis rumpitur, ſuper alia duraturum.

Hactenus evitata favore DEUM pericula & ſuccuſſus, hiſtoricis relinqvo; ſola mihi de futuris cura, ut & qvæ prævideo ſciatis, & tantum Imperii corpus naufragio & ſepulturæ detrahatis: Sin minus, idem vos æqvor fluctibus mergat, ne patriæ veſtræ dedecori ſuperſtites ſervitutem, qvam fugitis, inveniatis.

Dudum eſt à qvo Hiſpanus peregrina libidine ad furorem usq; æſtuat, obliviſcitur Ibericarum formarum, & in una Gallia patentibus votis ſuſpirat. Nihil auro efficacius, præſertim in amore, ubi & Cupido aureus nominatur & aurea Venus. Uſus eſt communi amantium remedio, & pecuniis per ſervos & ancillas matronæ vetulæ attentavit pudicitiam. Major pars corrupta ceſſit juvenis petitoris dolis, & ipſi qvorum tutelæ Gallia committitur proditores veteris caſtitatis vendunt dominæ ſecreta, & ſuis inimici, hoſtium amici fiunt. Adeo in exitium noſtrum feroces ſumus, degeneres fidelitatis antiqvæ, & corruptione ſæculi ad omne ſcelus parati. Hinc domeſticæ exaſperationes, & inter potentiores diſſidia, cum alii pro libertate pugnarent, alii privatis commodis publicam utilitatem poſtponentes in patriam ſuam arma tollerent.

Neqve tum exciderant omnium animi, reſtabant ſublimia ingenia, qvæ nullo pretio delinita ſuſtentabant deficientem Galliam, donec gliſcente adulatione, & timore mortis deterrerentur. Minima turba & ea fugitiva rixata diu cum incommodis ſuis callum per injurias duxit, & adhuc infracta malis de genu pugnat. Multi ad virtutem nati ne pauperes eſſe cogerentur deſeruere naturam. Aliqvi, qvia probi eſſe non poterant, ſeqvuti ſunt perverſitatem, & in commune malum juravere. Illos ambitio ad magiſtratus evexit, qvoniam per ſcelus compendiaria via eſt ad honores, longa & ardua virtuti. Iſtos ad avaritiam impulit Larium neceſſitas. Hos pauperis nobilitatis titulus, & gloria proavorum hæreditatibus major, Poſtvertæ addixerunt. Plures pugnandi aviditas, & incerta vitæ ſecuritas, armavere in regnum, ut certius & citius perirent; cum ab his, qvi res imperii adminiſtrabant, ne ſperare qvidem ſtrenuo militi fas eſſet beneficium qvo glorioſis vulneribus poſſet mederi. Omnes in diem vivunt, & ſtipendiis ſuis exuti, cum nihil accipiant, rapere coguntur.

Jam vero reducite oculos ad ſpeculum, & tricipitem iſtum Geryona, qvi ægrotanti Galliæ medici pallio tectus aſſidet, curioſe contemplemini. Ille eſt, qvi tot ſangviſorbas adhibuit ægrotæ venis, ut ſine ſangvine membra reſtent, ſimulatis medicaminibus vexata ad deſperationem ſalutis. Ille, ille eſt, qvi in propo-

poſitum veſtrum accenditur, & Veritatem foras migrare juſſit, qvæ vos aliqvando, cultores ſui numinis, inſulæ ſuæ longis peregrinationibus feſſos accipiet.

Ecce autem naſcitur Hercules, & victor tot laborum, fautorem Hiſpaniæ Geryona clava cædit. O ineluctabilis Fatorum vis, ô fœcundum germen ad ſpem noſtram natum, ô reſtituta libertas, & brevi, favente tanto principi fortuna, ab exilio everſa Veritas, & ſedibus ſuis reſtituta! Qvid igitur patrio ſangvine cruentamus manus? qvid paucorum crimina innocentum punimus ſuppliciis? Qvorſum bella civilia & prætextu religionis impune patratæ cædes ad barbarorũ etiam ſatietatem? Societas Gallica fornicationi ſimillima eſt: fatiſcit detracto lapide, & in unius aut paucorum nece volvitur in ruinam. Cur non ſuccurrimus vicinis, & facta concordia in peregrinos iras transmittimus? cum ſciamus noſtrorum cruorem in nos verti, & illum ſaluti ſuæ male conſulere, qvi proximi vitæ non conſuluit.

Hinc Geryon innocenti gladio & nunqvam evaginato qvaſi Jupiter alter funeſtum tonat. Hunc ingens corona nobilium & popularium cingit, à qvibus veluti rerum author & naturæ tam crebris precibus in favorem ſupplicantium vocatur, ut & templa vacua ſint, ædes publicæ non ſecus ac in peſtilentia deſertæ, & ipſæ celebres olim curiæ, ſine voce, deſtitutæ poteſtate ſua, ſerviant alienis imperiis.

Eia qvis percuſſor peſſime authoritate ſua utenti manum præbet? qvis everſorem Galliæ humi ſternit, & Plutoni conſecratum mactat? Herculem video clavæ ſuæ pondere monſtrum umbris immolantem. Tollite Galli victorem, canite Pæana Galli, & conſervatorem veſtrum rapite ad triumphum. Rideat jam fortunam Virtus, interqve ſacros lares, & ultra Pyrenæos montes eniteat, tanto acrior, qvanto ſuppliciis & opprobriis fuerit amplius fatigata.

Hæc ut dixit, laſſi ſua ſenectute poplites reliqvere membra, animus qvoq; vacuum calore corpus in conſpectu noſtro reliqvit. Dubitantibus nobis qvo hypogæo fatis functum conderemus, ſupervenit adoleſcens figulea lagena & pera qvæſtuariis cibis turgida onuſtus. Qvi poſtqvam levibus ſuſpiriis mortuum proſeqvutus eſt, tam conſtanter peroravit, ut nec ipſi Dii æqviore animo mortalium caſus ferant qvam iſte ſuſtinebat ſenis expirationem.

Vitio, inqvit, gentis humanæ ad improviſa deficitis; vultibus ad marmoris tincturam pavidis conſideratis novos caſus & veluti monſtro turbati qvi ſitis vix recordamini. Scitote igitur me hic favore DEUM veniſſe, ut & ægris mentibus ſolatium adferrem, & vacuis jejunio corporibus precariis ciborum reliqviis auxiliarer. Qvid timore ſupervacuo exulceratis pectus, & noctem deducitis inter lacrymas & ſtuporem? Omnes eodem cogimur, ſed plures alieno ictu mortem inveniunt qvam ſuo. Hunc

ad

ad ſublimia tendentem inimicorum ventus rapit; alium deſerit ſua ſors longa obſtinatione ſatiata: multos inter convivia caſus ſtrangulat: aliqvos facinorum conſcientia ad interitum præcipitat: furiarum ſtimulos ipſa morte graviores putant, cum illam, qvæ aliis ſupplicio eſt, in remedium poſcunt: ſed multo plures obſeqvium & potentiorum amor perdidit. Et ne peregrinis exemplis ultimum iſtud probem, hærebo in Monaſonis fortuna, & luctum veſtrum illius laudibus levabo.

Monaſon pueritiam & adoleſcentiam ſub Meleandro proſpere & cum gloria egit, apparebat præcox & prudens in puero ingenium, hinc regis amicitiam promeruit. Creſcentibus annis virtutum omnium domicilium exiſtimatus, armis audaciam inimicorum compeſcuit, amicorum benevolentiam firmavit eloqvio. Tandem perfidia ſuorum Meleandro uno vulnere in mortem per cucullatum ſicarium affecto, Protagonis partes ſeqvutus, pericula omnia dubii Martis tentavit. Verebatur Fortuna ne caderet, & ille Genius tutor Gallici regni qvi Protagonem ad imperium ſuum vocabat, exarmaverat Parcas, ne nocerent Monaſoni. Qvid plura? placuit & huic regi. Ecce pacato orbe ſuo geminatis victoriis ſibi pacem fecerat Protagon: riſit Cupido victorem, & vario vulnere invictum bellis principem ſub jugum ſuum miſit. Nihil tam ſecretum qvod jam Monaſonem lateat: adit regem, invehitur in amoris

impudici flammas, laudatoq; legitimo hymenæo ægre perſvaſit ut nuberet. Velox eſt amoris flamma, hærent primæ ſpecies amatorum animis,& tarde vulnus deponitur qvod licentia conſvetudinis in longum pallorem crevit. Non ſe tenuit pruriens natura: ut enim Lucillam ſuam vidit, ſeqvutus eſt, corporis impetum,& admonitu Monaſonis extincta pene favilla acrior revixit. Senſit hoc Monaſon. itaq; ſubtilitate aggreditur Lucillam, percontatur de amore regis, pollicetur ſe utrumq; matrimonio juncturum. Faciles ſunt ad credulitatem, puellarum animi: reſcribit regi,& Monaſonem rogat ut epiſtolam ſuam ad Protagonem perferat, qvæ de nuptiis loqvebatur. Erat autem ejusmodi:

LUCILLA PROTAGONI S.

Laus minima eſt decepiſſe puellam: nunqvam fortuna tua aut gloria creſcet ab Amoris ludibriis. Si vis uxorem, habes me longa tibi obſeqvii laude cognitam. Sin minus, fugiam ego à vultu tuo, ut per meam abſentiam oblivium mei te ſeqvatur. Deforme nomen eſt amicæ: prævaluit jam atrox fama, &, niſi me ad thalamum tuum vocas, vocabo te ad tumulum meum. Vale.

Poſtqvam legit Protagon ambitionem mulieris, hæſit aliqvandiu. Mox converſus ad Monaſonem, Abeat, inqvit, inſolens mulier, ruptũ eſt vinculum qvod me illi ligabat, &, qvoniam dulce numen meum ſuſtinere non potuit, diſcat perferre contrarium. Tunc

Tunc Monaſon cælibis incommoda argumentis pluribus regi demonſtravit: eo illum inter homines loco eſſe, ut qvidqvid fuerit acturus ſingulos tangat. Seligendam qvidem uxorem qvæ legitimis amplexibus vagum amorem retineat, det liberos ſe & conjugo ſuo dignos. Inter nobilitatem vetuſtiſſimi regni plures fœminas aſpirare ad tantum matrimonium, qvarum omnium qvæcunq; ſemel deguſtaverit imperium, alienaturum à principe inſolentia ſua ſubditorum animos. Nunqvam bene univerſis Gallis imperaturam, qvæ inter mediocritatem Penatium vix duabus aut tribus ancillulis etiam male imperaverit. Diverſo ambitu ardere principes fœminas virginesqve, pudicitiam, modeſtiam, majeſtatem, & pulchritudinem, cum maximis dotibus ab omnibus Europæ partibus allaturas. Seligeret modo qvam vellet; has ſcilicet regni fortuna dignas, qvæ præter probatos mores ab ipſis cunis didicere qvid eſſet imperiū. Obliviſceretur interim Lucillam ſuam, & cæteras formas, qvarum corpora lex illi eadem ſubdebat, qvæ regni Gallici habenas tradiderat.

His monitis ad novas curas accingitur Protagon, dedignatusq; reſcribere Lucillæ, ſe ipſum conſulit qvam ab exteris regnis in partem regni & curarum ſuarum deduceret. Jam Lucilla Protagonis animum à ſe alienatum ſenſerat, fraudeqve Monaſonis comperta, iram ſuam conſulebat qva ratione ulciſceretur injuriam.

Deſideriis noſtris, qvæcunq; illa ſint, praſto ſunt ſtudia & miniſtri, ſceleribus aliena ingenia accommodantur; nimirum certa ſunt tum veneficis, tum percuſſoribus præmia; ſola virtus ſine pretio eſt.

Erat qvidam Pantomorphus miſcendis venenis, falſis accuſationibus ſtruendis, necandis per ferrum hominibus æqve ſolers: hujus opem cum Lucilla mercari deſtinaviſſet, amore ſimul & iracundia ferox, ſcripſit ad eum litteras, per qvas Monaſonis vita veluti ſubhaſtabatur, nullum niſi ſceleratum emptorem repertura. Dudum me pater meus Lucillæ tradiderat, longa illius cum Protagone familiaritate adductus in ſpem maximæ fortunæ, qvæ nunqvam niſi felicibus apparet. Creduntur mihi ſcriptæ ad Pantomorphum litteræ; neqve enim habebat Lucilla inter famulantes liberos qvem præ me diligeret. Vix ædes reliqveram neſcio qvomodo etiam errore meo ſævus, occurrit mihi Monaſon, &, poſtqvam in celeritatem meam inqviſivit, lenocinantibus verbis fregit fidelem pertinaciam, extorſitqve à manu mea ſecretas dominæ litteras. Ille ut ſibi parari inſidias cognovit, exuit ſub honoribus laborantem nobilitatem, & ſibi deinceps victurus, vocavit me in ſodalitium ſuum. Verebatur Protagonis cum Lucilla redintegrationem, ſciens iram in amoribus flammas augere, & fœminas vindictæ appetentes, ubi ſemel conſenſere in unius mortem, eadem contumacia

ad

ad ſepulchrum usq; deferri, nec unqvam parcere illis qvos ſemel timuere. Ah! qvam honeſta res eſt paupertas læta! qvam nobilis fulgor eorum qvi reges ſeqvuntur! Ridiculum eſt mortali inter tot vanitatum ludibria perpetuam fœlicitatem expectare; vocant nos undiq; in amplexum ſuum moleſtiæ, & inter delicias ſemper aliqvid ſævi nos ſtrangulat. Nulli contingunt magna bona & diuturna. Ridet fatum qvos ſubito evexit, & ſi non miſereatur rapit. Pertinax eſt qvi non cedit ſortis ſuppliciis, neqve eam excuſat qvæ perpetuo movetur. Habemus ſolatia miſeriarum noſtrarum illius inconſtantiam, & qvod ad omnes injurias naſcentes exponimur.

Vixdum ſecretum hoc ſpeluncæ ſilentium ingreſſi eramus, cum Protagon conciliatus Lucillæ ſuis qvoqve incommodis lætabatur, præſentium cupidine accenſus, & oblivione amicitiæ qva nuper Monaſon gloriabatur, etiam in illius damnum velox. Inimica magnæ potentiæ res eſt, nimius erga dominos amor, & nulli miſerius vivunt, qvam qvi maxime regum ſuorum non modo incolumitati ſed & gloriæ ſtudent. Qværitur ad omnia tormenta Monaſon, non qvia peccaverat, ſed qvia expediviſſet peccaſſe. Nimirum omnes hodie Cares ſumus, & veteris conditionis obliti, degeneres majorum libertatis, ſponte noſtra depoſuimus Gallicam licentiam. Jam ſuperſtitio objiciebatur abſenti Monaſoni, jam ille da-

mnabatur odii in illud imperium, cujus tranqvillitatis partem ſuo ſangvine fecerat, jam philtris traxiſſe regem in amicitiam ſuam dicebatur, objiciebanturq; ejusmodi alia ſcelera, qvæ qvondam virtutes fuiſſent. At Monaſon ſua conſcientia ſecurus ridebat atrocitatem famæ, & nihil aliud Deos rogabat qvam qvod fœlicitati Protagonis arbitrabatur conducere. Utpote cui flebile fuiſſet deſerere tot per annos continuum vitæ ordinem, finemqve ſuum novis ſimul veſtigiis & motibus polluere. Excuſabat velocium Cupidinum motus, & nihil minus qverebatur qvam exilium ſuum.

Interim rediere priores animi Protagoni, reminiſcitur Monaſonis prudentiæ, fidelitatis roboris. Nimirum præſentem virtutem odimus, ardemus in abſentem! O acies, ô fulgor! nictant ad illius aſpectum mortalium palpebræ, & oculi veluti radiis æſtuantis ſolis tacti, triſte putant lumen, qvod ubi amotum eſt videre geſtiunt. Debebat hoc patriæ officium Monaſon, ut Protagone juſtis nuptiis vincto, regiam familiam generoſa conjuge, mox liberis augeret. Nec mora; exerit caput è latebris, acceptamq; ab Etruſcis Reginam thalamo Protagonis locat, primo partu Clodovæum Galliis daturam. Hoc, & aliis beneficiis obligatum regnum reliqvit, priſcaqve ſolitudine lætus jamdudum, cavit ne novis aulæ incendiis implicaretur.

Pronus erat ad veſperam proxime præteritus

tus dies, cum Monaſon repentino ſomnio turbatus inſolitum excuſſit torporem, & magna voce appellavit me in opem ſuam. Tandem ut ægre proximo gramini incubuit, ſudore manu deterſo, Jamdiu (inqvit) Phileſitere ſumus experti, qvos fœtus mentes criminibus gravidæ in manus obſtetricantis invidiæ mitterent, qvo aculeo foderent incautos, qva fraude & inſidiis circumvenirent eos qvibus palam blandiuntur. Cecidit Tolmites ejus perfidia, qvem ſibi amicum credebat, & vix placide qvieſcit Ajacis umbra in hoc concuſſi regni motu. Deſiderabimur aliqvando etiam à peſſimis, ubi Parcæ ſuo ictu imperaverint mori. Ibo inter hæc obviam morti pervertenti ordinem naturæ, & minorem fratrem major annis ſeqvar. At poſtqvam Jovi liberatori, & Proſerpinæ libavero, ſvadeo, Phileſitere, ne ſpem tuam deſperationi dones. Venient verarum virium viri in defenſionem tuam, & illa turba Veritatis aſſecla te cum Pinotidio in tutelam ſuam accipiet. Illa ſapientiæ præceptis animos tuos componet, illo blandiloqvo monitu ſeveros mores mitigabit, & innato jampridem in vitia odio à conſcientia tua indefeſſam probitatem extorqvebit. Incipe itaq; eorum providere receptui, qvos præceptores habiturus es, & à proximorum hortulanorum liberalitate qvære convivium peregrinantibus.

Hæc ultima ad me Monaſonis verba fuere, neqve ego dubito qvin ſingula eveniant, cum à

præſentia veſtra in partem jam Veritatis inqviram. Omittite itaqve pavorem, & ſine funeris ſumtu, ſine pompa, mortuo ſubvenite, vacuum animo corpus tralatitia humanitate tumulaturi. Perviſum exitum fortiter tolerate, ne conſtantiam defuncti impatientia veſtra maculetis. Relinqvite Præficis commendatitios fletus, cum ſciatis verum dolorem lacrymis indicere ne cadant, & egeſta muliebriter ſuſpiria detrahere de generoſiſſimi ducis laudibus. Vocant ad ſe Dii qvos amant, ſubtrahuntqve eos hominibus, ut & nomen eorum ab oblivione vindicent, & permittant eos à cœlo ſecuros inqvirere in laudes & præconia ſua, & patientiam noſtram.

Igitur compoſuimus tumulo Monaſonis corpus, & lapidibus, qvos ſolos crudelis fortuna fugitivis reliqverat, aggeſſimus ſepulcrum. Jam manes ultimum proclamati in Elyſio fruebantur fama ſui, jam ad ſolitas operas reducti modeſtis vultibus deſiderium tegebamus abſentis. Ut enim ſolet diſcuſſis imbribus redire priſtinus ætheri nitor, ſic fletu detumeſcente nova tranqvillitas roſeum colorem revocavit in genas, qvem nuper pallor mœſtitiæ comes expulerat. Nimirum umbræ fœlices tranqvillitatem amant animorum: qvoniam ipſæ in tranqvillo ſunt, delectat illas ex alto bona noſtra reſpicere: cæterum illæ nobis nusqvam condolent, qvoniam beatitudini contraria eſt condolentia.

Com-

Commodum multiformes dapes fecerant Hecates cœnam, hinc placentarum lautæ reliqviæ oneraverant terram, inde fruſta ſecundarii panis, cum vetuſto caſeo, & nucibus & caſtaneis, pene moretum fecerant. Hac omnes copia lætati deſtruebamus congeſtos temere cibos, cum colonus qvidam furtive ſpeluncam noſtram ingreſſus ad Phileſitærum ſic ait: Plures Monaſonis æqvitatem ante has fores opperiuntur, nam & noſtri, illius beneficiis ad ſervitutem usqve devincti, tanti hominis famam ultra miraculum poſuerunt: unde hodie qvaſi ad ſacrarium Veritatis immixti plebejis, ruſticisqve, nobiles ad illius tribunal ab omni terrarum parte ſtudioſa celebritate congregantur, malis ſuis, & jurgiis à divino Monaſonis ore remedium petituri. Laudata Phileſiterus clientum freqventia, Proclamabis, inqvit, Monaſonem nobilitatem animi deduxiſſe in cœlum, qvod longa probitate vivens meruerat, mecū tamen eſſe juvenes, qvi occupare poſſint vacuum Themidis ſedile, orbisqve totius diſcordias certo judicio componere. Abierat ruſticus: neqve Phileſiterus expectavit invitationem audientium, ſed lętiſſima fronte anteceſſit curioſitatem noſtram. Qvoties (inqvit) Diana curſum ſuum æqvali ſemper invectione perfecit, junctisqve cornibus reparavit orbem, toties Monaſon circumfuſa villicanorum multitudine cinctus varios caſus audiebat, & è Veritatis ſpeculo

qvid decerneret accipiebat. Qvisqvis enim ante ora veteris cavernæ ſedens judicaturus oppoſitum ſibi conſulit ſpeculum, certiſſima lege mendacium à veritate ſecernit. Qvippe in eo veriſſimi vultus, habituſqve loqventium accuratius exploranti referuntur, exuunt omnes mutuatam perſonam, & ementitos cultos ponunt. Cæterum ſuus color veracibus permanet, qvem confundit mendacium, & fuligine teterrima maculat in ſpeciem Mauri. At glacies ſpeculi puro fulgore nitida imitatur tranqvillitatem maris, ubi Veritas fabulis obtegitur, & velut ventis undiqve ceſſantibus tacita ſilet. Qvod ſi levibus mendaciis verax narratio coinqvinetur, differtur aliqvantulum ſerenitas, & exiguis nubibus ſpeculi candor obducitur, donec iterum erumpat Veritas, qvæ ſicut flabris ſpirantis Zephyri impurum aërem, & peſtiferam contagionem ſvaveolenti flatu depellat. Reſtat, ut judicem ſortiamur, qvi expectationi confuſæ multitudinis reſpondeat, & conſtanti judicio admirationem mortalium ſimul trahat, & ſeqvatur Monaſonis famam.

Necdum finierat, cum Tamias inclinavit in electionem meam, & qvamvis ignorantiam timidiſſima deprecatione damnarem, acceſſere ad illius ſententiam cæteri, ſimulq; conſenſere in authoritatem meam. Dum efferor ſodalium manibus, dum propter puteal Libonis componor, dum mihi ſaxea ſedes pro ſella cu-

curuli paratur, dum Veritatis ſpeculum ante oculos vicina in nocte figitur, & cavetur ne prima & male fida umbra ſpeluncæ dicturis ſecretum detegat: memineris (inqvit ad me Daphnis) ô Alithophile Prætoriæ gravitatis, ut & tardo ſermone aſcititiam hodiernorum judicum majeſtatem poſſis teſtari, & inſolentem ſeveritatem vibranti ſupercilio fingere. Iſta, plures judices fecere, qvam ſcientiæ aut probitas; qvarum illi conſvetudinem eo inſolentius ejuravere, qvo jactantius æqvitatem mentiuntur, aut ſanctitatem profitentur in publicum.

At ego veritus ne coëuntium clientum animi longiore mora ſolverentur ad confuſum murmur, eriperentqve mihi impatientia ſua libertatem ex præſcripto judicandi, tacui ad qverelam Daphnidis, ut & alienis qverelis me permitterem, & operam meam litigantibus addicerem gratis.

Vix pro tribunali ſederam, cum juvenis ruſticus ad eum qvem manu ducebat, Heus, inqvit, commilito, caveſis ne dicentem interturbes; nam & tu craſſis auribus, & tarditate loqvutionis jampridem meruiſti, ut taceres. Tum alter, At tu ne abſurda mentiendo narrationis veritatem inani fraude jugules, nam & amitteret oratio leporem ſuum & ab una lite veluti ab hydra litium mille capita ſuccreſcerent. Iſto accepto reſponſo, ſubjecit alter, Viderit cui contentionis noſtræ judicium permiſ-

miſſum eſt, ne contumaci corde reſpuat orationem in ſpeciem Græcanicæ fabulæ compoſitam: qvam tamen ſi bonis oculis & aure fideli exceperit, inveniet omnia, licet primo ſupra captum cogitationis humanæ ardua videantur, factu facilia, auditu grata, eruditione plena.

In Arvernia qva collibus aſperioribus aſſurgit, urſus & aſinus, hic calce, ille ungvibus infeſti, in mutua vulnera ſæviebant. Forte viator tam immanes feras miſeratus ad extremum vitæ periculum ferali bello deduci: Avete (exclamat qvo maximo poterat niſu) fortiſſimi Martis clientes, & generoſæ beſtiæ, ad imperium etiam hominum lætis ſideribus advocatæ: horret animus contemplando fortitudinem qva libentius lethiferos ictus corporibus excipitis qvam aurum alii utraqve manu. Nec me putetis huc ſine cauſa veniſſe; fœdus inter vos perpetuum ſanciturus. Ad hæc qvieverunt bellaces feræ, &, reductis in ſuam gratiam ſuperciliis, hinc aſinus prævalida juventa, inde urſus ſuis ungvibus fidens placati audiebant conſulentem.

Sic ubi ſtelliferum linqvens Cyllenius axem
Per totum deſcendit avum, cognata reponunt
Numina funereas iras, triſtemq; remittit
Qviſq; metum, belliq; ſui medicamine viſo
Miratur virgam, qvæ vincula ferre leonem
Cogit, & imbelli tygres albeſcere rictu.

Neqve ille tardavit reliqva adhortationis ſuæ

ſuæ pertexere. Poſtqvam, inqvit, Doromiſus Fortunæ Ilienſis templum deſeruit, omnia in deterius mutata artes hominesqve ſine mercede reliqvere. Suffectus eſt in illius antiſtitis locum tardiſſimus eqvus; Taſticium vocant. Hic grato hinnitu qvos meliore vultu Fortuna reſpexit ſalutat, & gazæ regiæ malus adminiſtrator non niſi beſtiis felicitatem oſtendit. Nam neqve theſauros ſibi commiſſos glorioſis militibus, aut probis judicibus diſpenſat, utpote qvi ſtoliditati ſuæ male conveniant: ſed è ſylvis, ſtabuliſqve, & ſtercore eligit bruta ſibi ſimillima, qvæ in contumeliam Bellonæ & Apollinis deducat ad divitias & honores. Qvid vetat & vos ad hunc beatorum numerum adoptari, cum cætera animalia membrorum fortitudine præcellatis? Hoc dicto ingreſſus in horrorem vicinæ ſylvæ urſum aſinumqve reliqvit magnis cogitationibus ſpes ſuas ad ambitionem torqventes. Tandem inter utrumq; convenit, ut aſinus per villas, oppida & urbes urſum ſuo tergo deferret, hac novitate ſtipes aliqvot æreas argenteaſqve in mutuum ſubſidium aggeſturi: ea conditione, ſi urſus ad fortunam feſtinans expectatas opes à Taſticio acciperet, ut in aſini qvoqve lucrum æqva pars cederet. Itaqve aggrediuntur iter qvod ad Eleutheriam ducebat. Ac ut primum ſtetere propter Ligeris aqvas, qvi præcipiti curſu inſtabilem volvit arenam, & incerto alveo ſpacioſas planicies percurrit, metu horridi immi-nen-

nentem calamitatem omen putavere occurſum irati Dei, qvi tum etiam vicinorum terras ſua colluvie deterrebat. Neqve ego, inqvit aſinus, omnibus crediderim, qvid intereſt infelicibus, an fluctus abſorbeant perituros? An melius nos excipient terræ, ſi fatorum acerbitas peregrinis indixerit mori? ſaltem crurum longis voluminibus ligatos, juncta mors feret, umbraſqve felices uno cymbæ tractu portitor Charon Elyſiis reddet, ubi magni ſpiritus beſtiæ laureta, & victricibus palmis loca conſita obambulant, & à Plutonis imperio ſummotæ inter amoris leges & delicias melioris naturæ indulgent immortali genio. Aude aliqvid natalitiis tuis dignum: nam aut neceſſe habes cum inſaniente furere, aut malo augurio detentus frangere propoſiti conſtantiam, & audaciam tuam ſubita verecundia deſtruendo, priſcas latebras repetere, ubi lento otio ſaginatus damnes primam ambitionem. Nihil te morari debet; magnanimi eſt adlatrantes Scyllas contemnere, & exemplo Lunæ, qvæ diſpendiis Phœbi lucet, nocturnos canes irridere. Et ecce nihil aliud expecto qvam communionem periculi, imo præcedo te, & ſi, me vectorem non faſtidis, mihi Ligeris pro Helleſponto erit, aſinus tibi pro ariete; forſan in Eleutheria Colchidem inveniemus, & in æde ſacra Fortunæ Ilienſis vellus aureum.

Incredibile dictu qva audacia bonum ſocium urſus ſuperaſcenderit, qva levitate ſeſſorem

rem per rapida fluenta minacis fluvii aſinus vexerit, qvo impetu cavatas priorib9 ungulis undas fregerit, qvam molliter crura in ulteriorem ripam repoſuerit. At poſteqvam de fluctibus extulit ſe: pene ad necem laceratus ungvibus urſi (qvi ne arietem ſuum inter undas novus Phrixus dereſeret, fortibus uncis adhæſerat aſini tergo) vulnera fortunarum ingentium prænuntia exiſtimans, nihil de ſævitia ſeſſoris conqveſtus, ne alter exprobraret ignaviam, fortiter caſus ſuos toleravit.

Inter hæc auſis ulterius progredi omnia ex ſpe proveniunt; agreſtes oppidaniqve deſertis velut in ſolitudine ædibus, intentis ad lætum ſpectaculum animis, variis muneribus onerant urſigeruli dorſum, gratis aſino ponderibus, qvi ad miraculum ſimul incedebat & theſaurum.

Ad iſtum modum à ſingulis aliqvid corradentes Eleutheriam, mox Ilium perveniunt, ubi largiore qvæſtu gravati, & fœcunda accretione læti, pinigero diverſorio ſe ſuaqve bona commiſerunt. Ut intellexit ſtabularius cauſam qvæ utrumqve ad ampliſſimam urbem vocaverat, delectatus novorum hoſpitum contubernio in hæc prope verba cœpit:

Noviſſimis temporibus qvando Protagon per mortalitatem commeabat, patebat in honores merentibus via: nam & Doromiſus artes amabat, & ſimilitudine morum Protagoni gratus malebat emere ingenia qvam corpora. At ho-

Digitized by Google

hodie qvi regnat Geryon, ſimul atqve præfecit ærario non ſuo Taſticium, oſtendit noluiſſe Virtutem auri gravitate onerari, aut inqvinari ſordibus male cumulatæ pecuniæ, qvæ homines ſcarabæis ſimiles facit, qvos fimi guſtatus vitiat. Qvicunqve igitur ad ſumma vota properant, ut inter cultores Fortunæ reperiant locum, ad illud tantum ſtudium ſeſe applicant ut ſentiantur ſe nihil ſcire. Hoc præceptores, hoc parentes liberos docent; & ſi qvando ignorantiæ fortior natura repugnat, otio & præmaturis voluptatibus ſepeliunt incautos, & magnos ſpiritus per ſe ad æternitatem aſſurgentes inſtabili divitiarum fulgore præcludunt; exiſtimantes, in eo ſummam doctrinæ conſiſtere, ubi elementarius juvenis infideli lectura literas in ſyllabas, ſyllabas in verba coagmentat, aut componit. His ſtat in templi ſui limine felicitas, & ultro blandiente nutu in oſculum ignavos pariter & ſtolidos applicat. Pleriqve inter mortales diverſis ætatibus ante fores templi Fortunæ liberalis præcepta chartis mandant, ſerviuntqve beſtiis, qvibus pro manibus pedes, pro digitis obtuſæ ungulæ dudum fecere ut ſcribere neſcirent. Nam in collegium ſacerdotum qvi dant operam ſacris inconſtantis Deæ, muli tantum, aſini, eqvi, & boves aſcribuntur: feras qvippe non patiuntur tam manſveta animalia, ſed eas ad bellicas dignitatem ſervant, & ſupervacuos honores ſupra ſummum cum ſideribus elementum micantes.

Pro Fortuna in ſublimitate aræ ſtat monſtrum ferocius Ægeo, qvi centum enſibus minabatur Jovi cum Titanes affectarent cœlum. Huic pedes ſex diverſis motibus inſtabiles, ita ut facile hinc detrudi poſſet ſi aliqvis invenire-tur qvem fatigaret vita ad deſiderium laudabilis exitus. Totidem manus vario geſtu accipiunt ingentia munera, aut exigua concedunt. Multi nobiles confuſa veſtium permiſtione deformati in ſpeciem pumilionum qvos annuo prælio grues infeſtant, aut errantes Geryonis pedes ad ſtabilitatem componunt, aut podicem lambunt noviſſima exoneratione ventris fœdatum; ſimulqve cum excrementis aurum liqvatum combibunt: neqve enim aliud metallum calidus ſtomachus ſuſtinet & concoqvit. Multi à ſura pendent, à tibiis alii; beatiores de genibus expectant crepitum defluvii aurei præcurſorem. Nunqvam ſcilicet grata expectantibus tempeſtas erumpit, niſi ante colliſæ nubes dulce perſonaverint.

Hic ubi placatur ſupplicantium precibus, concutit triceps caput, & ſtatim in orantis ſinum tænia ſerica Neptunii coloris deſcendit. Ad qvod ſignum ſtaſticius paululũ in pedes aſſurgens, priorum crurũ vinculis implicat exoratum, auraſqve hinnitibus crebris pulſans, aut eum vacuas ſedes occupare imperat, aut è templi tholo inter fartim pendentia nobilitatis inſignia rapere eqveſtrem torqvem qvi ſolus nobiles beſtias facit, atqve illo vincire

col-

collum qvod melius ad ſcalas Gemonias, & deforme buſtum, Plutonius funis ſtrangularet.

Finierat diverſitor, & jam nox altior ſvaſerat ſomnos, cæteriqve ſub eodem tecto qvieti ſe repoſuerant: neqve tamen, cum alii hoſpites altum ſterterent, ſollicitæ beſtiæ membra laſſitudine feſſa lecto permiſere. Damnabant Auroræ moras, & Lathmo tenebris ultra Cimmerias inhorrente abdicabant diem, qvod tamdiu inter rubentis Deæ amplexum Cephalus retineretur. Longum eſt omne compendium, & tardum omne momentum ſperantibus: ipſæqve voluptates timentur ab his qvos cupido, & deſiderium expectati eventus ad impatientiam obligat. Neqve longe lux aberat, mota eſt Aurora ſollicitudine beſtiarum. Præluxerat jubar, & ingentem Phœbum ab undis Hiſpaniæ Doridos eduxerat. Qvis, inclamat urſus, ſtabuli fores janitor abſolvit? ſummus dies eſt; etiamnum tacent cardines, & nullus eſt qvi januas referet? Ubi chlænici, ſartores, lacernarii, ſubucularii, ſolearii? Accurrit ad illius imperium numeroſa familia: hic, præpeditum multiplici penna pileum imponit capiti immanis feræ; ille, carbaſum æqvalibus ſpiris & ſinubus rotundum ornamentum collo aptat: alii caligas conchyliatas, holoberum thoracem, enſem, balteum, tibialia, periſcelidas, calceos, palliumq; è purpura bis cocta auro intertextum induunt.

At

At parte ex alia generoſæ ſtirpis aſello
Auribus è geminis circum caua tempora pendent
Auro duratæ phaleræ, cui pluribus ore
Oſtri fulgor abit, fulvum ſub dentibus aurum
Manditur, & rigidi gemmis micuere tapetes
Inſtrati dorſo; non fortius æthera luſtrant
Solis eqvi, qvando fraternas langvida flammas
Luna fugit, mergitq; vadis luctantia contra
Sidera, & immenſo condit ſua lumina Ponto.

Itur ad conſtitutum templum ſeqventibus mercenariis ſatellitibus, cum fæce populi proſeqventis conductitiam pompam; qvæ ubi pulvinaribus ſeſe intulit, urſus humi projectus adoravit Geryonis ſtatuam, & votum qvod ſpes incitabat per tot pericula conſtanter ſervatum fortunæ tanti numinis perſolvit.

Per te ego fœcundiores Amaltheo cornu dexteras, per Danaës imbrem deprecor, per meſſes aureas, per tot exempla felicitatis qvæ ubertim circa pedes tuos repullulant: patere beſtiam in hoc tuo ſacrario ſubſiſtere, & inter tot famulantium greges urſum numerari, qvi rictu cruento nihil niſi invidentium tuæ gloriæ cædes deſpumabit, & qvod hic apud vos nobiles multum æſtimari intelligo, qvi per fas & nefas iram tuam vindicabit etiam innocentum ſuppliciis.

Numqvam humanior fuit Geryon; continuo cærulea faſcia evolavit in ſupplicantis ſinum. Senſit urſus divinæ providentiæ beatitudinem, & illico eqveſtri torqve donatus de-

ſe-

ſeruit teſtudinem templi, novis honoribus tumens, &, ab innocentia ſylvarum, voluptate leviſſimi muneris corruptus, in ſuperbiam & inſoleſcentem faſtum degenerans.

Dum hæc agebantur, aſinus è ſpatioſa porticu cotemplabatur ſcribarum veloces manus, qvi, ſedentes in atrio, Fortunæ præmia variis voluminibus inſerebant: & alia omnia, qvalia omnino diverſitor deſcripſerat. Invitatus locorum ſplendore, & prolectante ſpe optimæ hæreditatis qvam jam tacitus devorabat, propius acceſſit; mox paulo fidentior, intra limen fani ſeſe jaciens, nixus poſteriori genu, priore vero amplexatus aram, ſic adprecatur. Tu qvi Parcarum fila, & imperia fatorum pro arbitrio regis, qvi exemplo creſcentis Jovis inter paſtorū caſas educatus parentum innopiam pene ſceptro mutaſti, & nunc benefactorem Saturnum de cœlo deturbare cogitas; Tu qvi libertatem hominum longa annorum præſcriptione ſuper animalia cætera ſuperbientem exitiali ſervitio premis; Qvi tot inſignes beſtias, ſub qvarum onere circumjacentia tribunalia gemunt, humanitati præfeciſti: Veteris fœni & ſegnium carduorum cibo remoto aſſere me in aureum convivium tuum; & iſtis beſtiis immanitate corporis, tum Arcadicis etiam grandiorem aſinum, aſcribe in cultorum tuorum gaudia, ad qvæ non modo ſe favens Fortuna, ſed & hominum qvoqve ſtudium inclinat.

Non ſegnius dexter Geryon aſini devotionem optata tænja comprobavit; aſſurgunt Fortunæ antiſtites, detractisq; hyphippiis ſacerdotium cum tribunali aſino dari jubent: qvod ubi per ſcribas publicis inſtrumentis relatum eſt, confuſis ruditibus, mugitu, atq; hinnitu antiſtitem novum ſalutavere; junctisq; cum ſide pectoribus, tumeſcentia palearibus pectora, & oſculum ſimul miſcuere.

Cæterum ſuis muneribus ſors laſſata (qvæ nunqvam magis clareſcit qvam per publicam aut privatam calamitatem, bonæ ſtabilitatis impotens) urſum ad graviores priſcis miſerias improba manu reduxit. Etenim ſicut inanium ſpicarum caſſi vertices per ventorum ludibria ubi ſemel amiſere cœlum ſuo cacumine ſpectant, ingrata altitudine agricolarum ſimul ſtudia & turbinum impetus deludentes: ſic illi qvos paupertas inter inutiles honores implicat, nullo divitiarum pondere gravati inferunt qvidem ſideribus caput, ſed tam moleſto dignitatis fulgore, & ſuperflua magnorum nominum meſſe, ut nihil aliud præter auras & infortunia redivivo ad miſerias corde percipiant. Inde, pleriqve cum incommodis ſuis pertinaci modeſtia luctati, permittunt ſe communibus vitiis, & vitam ſuam ad alienas injurias, & ſicariorum officia præcipiti commodant. Hoc ſenſit urſus, qvem familiarium rerum neceſſitas inter ſteriles nobilitatis titulos opem nuper vectoris expoſtulare coëgit: neqve enim pote-

rat longis jejuniis extenuatum corpus ad extremam neceſſitatem durare. Verum aſinus mutato genere vitæ mutaverat mores: & qvamvis aurum modio metiretur, malebat accipere, qvam dare.

Qverebatur urſus ruptam tam cito ſocietatem, qvam volebant leges ſemel contractam non aliter qvam mutuo conſenſu reſolvi. Eam conditionem, qva vocaverat vectorem ſuum in partem ſperati lucri ſi à Fortuna reciperetur, reciprocam intelligi; & tacite cautum ut aſinus pari obligatione teneretur, ſi ſpes decepiſſet ambitionem ſuam; & ille vector aſinus expectatam Fortunam occupaſſet.

Mirabar ſuperficiem ſpeculi pererrantes umbras, faciemqve dicenti eamdem permanere, diverſo tamen habitu, & veſtibus longe aliis qvam uterentur hi qvos ruſticitas ad ſtivam & boves damnat. Etenim de cæruleo ſerico per latus columba aurea diſcurrebat. Micabant circum ſimplicem avem aureæ qvoq; flammæ, qvæ fluctus ſuos vario lapillorum colore criſpaverant. Eodem inſigni coruſcabat notabile pallium in ea parte qva capulus argenteus ingentis gladii ſiniſtram manum ſuſperbe ſuſpendit. Hoc ludibrio mens attonita dum diverſas ſpecies concipit, pene oblita eſt qvod ſuggereret. Revocavi tandem ſpiritum ad tot miracula fugientem, & judicium velut ad Philadelphicam Pharon, aut Herus lucernam, in hanc ſententiam decenter retorſi: videlicet, non teneri aſinum

num pro ſocio, cujus ſervitium curasq; cæca etiam Dea æqviſſima liberalitate donaſſet; lucra penes eum eſſe debere qvi incertam fœlicitatem & nullo voto conceptam per certiſſima mala qvæſiviſſet animis ad calamitatem obſtinatis. Videri tamen tum demum ad bonorum communionem vocandum urſum ab aſino, ſi ſummitteret corpus aſini obſeqvio, & pari viarum laborumq; diſcrimine, qvo nuper fuerat exceptus, ſuſtineret ſeſſorem.

Tunc vero recepit intermiſſam orationem ille idem qvi paulo ante loqvebatur. Et, Per fidem (inqvit) in conditionem beſtiarum ſincerum judicium feciſti. Nam cum inter has altercationes aſinus ad Gephyrium neſcio cur legaretur, promiſit in urſi manum ſe omnia qvæ à Gephyrio acciperet fideliſſima ſorte inter utrumq; partiturum, modo ſe tergo admitteret duraturo obſeqvio donec ad eam terram veniſſent qvæ qvondam erroribus Æneæ reqviem poſuerat. Etiam generoſas mentes ſortis melioris expromiſſio ad ſervitutem domat; omnia fiunt ut paupertas fugiatur: nec iſte regij ordinis urſus recuſavit extremum ſervitii genus, qvod in miſerrimum canterium torqvatum eqvitem ignominioſiſſima metamorphoſi vertebat. Venalis eſt omnium vita, etiam eorum qvi ſe à libertate vindicarunt: infamiam conſvetudo ſuſtulit. Neq; dedignantur Sabæorum reges, ubi odorata meſſe camporum hilaritas exultat, in fimeto conſiſtere.

Cum ergo pars eorum qvi aſino ſerviebant præceſſiſſet, ut diverſoria in adventum celebris legati qvàm humane pararentur: Alii itineris impedimenta auream argenteamq; ſupellectilem, periſtromata, menſas, lectos, & qvidqvid ad magnificum apparatum luxuria & ambitio invenere, mulis, plauſtrisq; inveherent; Nec deeſſent qvi comitarentur inſidentem urſo legatum; Commodum, ſuperatis Alpium jugis (ubi nives illudentes calori Solis frigore ſuo radiorum flammantium impetum retundunt) ad Rubiconem venere fluvium,

Qvi Gallica certo
Limite ab Auſoniis diſterminat arva colonis.
Tum latus in niveis fuſcum deponit arenis
Urſus, & obſtantes infringit pectore lymphas.
Inde abit ulterius, mediisq; per æqvora tantum
Torrentis defert eqvitem, qvi pallidus ora
Vertit ad oblatum littus, pedibusq; recurvis
Urſi terga premit. Stant circum brachia collo,
Cornea qvæ duro devinxerat ungula cornu:
Succutiturqve tamen, nec certo pondere fluctus
Suſtinet: & membris victoris lubricus errans,
Qvid faciat neſcit. Multum poſt terga relictum
Fluminis, & totidem fallaces computat undas
Ante oculos. Tentat ſuprema pericula mortis
Evitare miſer; flexisq; utrinq; lacertis,
Inter gannitus, vaſtum genitale natantis
Condidit in clunes, femori qvo junctior eſſet,
Hæreretq; magis: rabidoqve hæc addidit ore:
Hi tibi ſint fluctus multa pro Ligeris unda,

Pro-

Proqve tuo amplexu crura hæc, proq; ungvibus ingven,
Auſonios addiſce pati nexusq; jocosqve,
Qveis robuſtus Amor, qveis gratia maſcula formæ,
Et melior Cypris fœlices ingerit ignes.

Interrupit dicentem adverſarius, qvi hactenus tacuerat, tam blanda oris ſeveritate, ut ſævientibus Jove & Neptuno in varias tempeſtates poſſet indicere pacem. Noli, inqvit, ſuggillare vitia mea, & inutili deprecatione exigere à judice invidiam. Jampridem litis hujus infamiam ſuſtulit procera potentia. Sicut napelli aut aconiti flos lethalem torporem inter roſas & lilia perdit, ſic inter ſvaveolentes divitias non invenit fœtens ſcelus ſupplicium. Qvidqvid ſupra nubes evexit Naturæ aut Fortunæ imperium, placide regnat, & qvieſcit; infra nocuum frendent fulmina, corrugat aëris frontem ſpisſius cœlum, aut cum grandine lacrymas exprimit. Iſta non tangunt Deos, qvos humana ſuperſtitio temere fecit. Qvidqvid Poimenarchi peccamus, caſtigat auri fulgor, & occupatæ per timidam mortalium pietatem vires, qvibus etiam in animas iniqviſſima pœna ſævimus. Non dedignabor mores meos ad cenſuram traducere, & ſummoto fabularum velo aperire ſcenam vitæ meæ. Statim reliqvit ruſticas veſtes; ingens pallium cum purpurea tunica defluxerat in pedes; petaſoqve capiti impoſito, & compoſitis circa pectus ſericis nodis qvi de pileo tremuli pendebant, poſtqvam exuit lon-

ga tuſſi marcorem, omiſſum ſermonem ſic retexuit.

Qvod alter ſub aſini nomine luſit, tranſiit illud omne in partes meas. Illuxit naſcenti mihi peſtiferum ſidus, & contumacem ignorantiam animis ad ſcientias obductis inſevit. Sed nihil eſt ab omni parte miſerum. Pro ſolertia ingenii floridum corpus, & membrorum omnium gratia, benevolentia ſortis minor, qvæ literarum gloriam pertinaci mendicitate vendens, eos tantum amat, qvos ſolutum naturæ robur ad Muſarum & Apollinis odium reliqvit. Hinc inexpectatus honor divinæ ad Gephyrium legationis, & ſubitus in me Geryonis favor procacem ad opes aviditatem antecedens. Hinc ſervile Philoceni officium, qvod ab eqvite regio neceſſitas, & anhelantes ſub paupertatis pondere nobilitatis tituli extorſerunt. Satis ſub urſi fabula & perſona villici delituit; prodeat jam totus & ſuus in theatrum, ut ante iſtud Veritatis & Juſtitiæ ſacrarium agnoſcat me indulgentiſſimum patrem, feſtinata adoptione præoccupantem Naturæ leges, & prodiga liberalitate parentales curas prævertentem. Nam cum ex Eleutheria diſcederem, oneravi eum ingentibus donis, & ingratum juvenem ad partem lecti recepi, in his locis, in qvibus olim Cæſar maluit occupare Imperium Mundi, qvam relinqvere. Nemo dixerit deformem roſam, qvia colorem ſuum induerit à cruore inſidioſæ matris Cupidinis: ſic neq; vituperaverit puerorum amorem,

qvod

qvod ubiqve fœminæ ſint·Nam neq; corrumpit amabilem puerorum formam uſus, neq; illud exoticum ſcelus vitiat duras Naturæ leges, qvæ ultra Graciam utramq; maſculum cupidinem truculenter fugavere.

Perit Gratiarum pulchritudo, qvando Vulcanus atra fuligine obſitus miniſtras imperitantis ſibi Veneris qværit ad amplexum; & nihil eſt qvod homines magis à beneficiis deterreat, qvam ingratus accipientis animus. Plures hic turbo de ſublimitate Fortunæ diſcuſſit, qvam ignavia, aut ignorantia. Non ceſſavi tamen immerentem amore ſimul & munere proſeqvi, pretia voluptatis externæ; qvæ raro Eleutherianis niſi per inſolentiam & crimen placet. Ut vero me Gephyrius pallio coccineo donavit, Flaminemq; fecit Dialem: qvæſtuoſiſſima qvæqve ſacerdotia in Philoceni ſinum congeſſi, qvorum redditibus inſolens inter nobiliores regni in laude & gloria vivit; cum apud eos divitiæ inter potentiam & virtutes numerentur. Deridet tamen alumnus infelix liberalitatem meam, præſcriptosqve ambitioni ſuæ fines ſuperbiſſima temeritate contemnit. Petitq; hanc purpuram (qvæ de Regum imperiis diſceptat) in auctionem & licitationem ſubſterni. Ut hoc ultimo beneficio ſaginatus nomen meum traducat ad infamiam, & celeberrimam authoritatem per confragoſa paupertatis præcipitia ad exemplum innocentis Hippolyti taceret.

Nullæ nubes exaſperaverant ſplendorem ſpeculi, & conſtans loqventis imago qvidqvid poſtremus dixerat demonſtrabat à Veritate comprobari. Sed jam juraverat Philocenus in benefactoris obſeqvium, fidemqve: exhortatione mea adductus ad aliqvam rei familiaris curam, vitaturus deinceps prodigalitatis ſcopulos, ad qvos plures juvenes impingunt qvam cadaveroſi ſenes in avaritiam.

Tum vero movit obſtantem turbam validis pulſibus Acignius, & corpus inter freqventiam audientium impeditum velut è vinculis expediens, celerrimo curſu ſeſe intulit in os ſpeluncæ, proculdubio præda inſeqventis militis horrendæ proceritatis, & qvi pannucius totus nihil magis oſtendebat præter oſſa extuberantia qvam gladium, qvem obducta ad crudelitatem fronte intentabat in Acignii latus, niſi ruſticus æqve laceris veſtibus percusſum fuſte militem ad aliam pugnam revocasſet: qvi novam cædem videbatur facturus, niſi aſtantes reſpexiſſent ad pacem, & impetus furioſorum repreſſiſſent: Non aliter æris ſonus incitatos venantium clamore canes à morſu feræ reducens, ſævire eos ultra latratum non ſinit. Prior temperavit ab ira ruſticus, & candida fame labra ad hanc qverelam deduxit.

Ut in corpore invalidum membrum continuis fluxibus debilitatur, & in lacunam omnia purgamenta peſtiferæ domus ingeruntur: ſic

ſic nos qvaſi ſentinæ & debilia regni membra contagione & morbis civilibus atterimur; mortuum mare, ſterile ſibi, undas nobis inutiles ſummittimus alienis navibus, & ambitionem magnatum augemus noſtra ruina. Vetat hyems prominere herbeſcentes ſegetes, aut obterit eas ingrata glacie, aut immoderatis imbribus annuo naufragio mergit. Gemmas, qvas in viribus benigno flatu excitavit Zephyrus, naſcentes urit Aqvilo, vel adultas grando proſternit. Spes omnes noſtras aut rubigo vitiat, aut Syrius conſumit, aut venti proterunt, aut lues tabida corrupto cœli tractu enecat. Ut in domo vetere omnes lapides excidium minantur, & amnium cunctorum curſus ad Oceanum: ſic nos innumeris malis affligunt mutationes temporum, & hominum ad aliena ingluvies cœli injuriis major. Pro crimine omni paupertas nondum ſatis extrema. Præter tributa & decimas, qvas injurii domini pro reditu habent, damnamur ad inſolittas operas, & ad culturam alienæ glebæ inviti deducimur. Dum ſqvallent pauca agrorum jugera, antiqvum patrimonium; qvod nondum omne perdiderunt avaritia pacis, & licentia belli. Sic nos miſere ſervientium animæ ignobili morte deficimus, nec aliud effuſi toties ſudoris ſangvinisq; pretium expectamus, qvam virgas, ſecures, cataſtas, cruces, & alia pro dominorum ingeniis ſupplicia, qvæ humana malignitas inferioribus intrivit.

Accedunt damnoſa fœnora, qvæ pecuniæ cumulandæ cauſa intulit ingenioſa nimium & ſolers in ſplendorem ſuum ambitio, qvorum fœturis citius otioſi in civitatibus diteſcunt, etiam his qvos cupido gloriæ, aut utilitas mercium ultra Herculis columnas advectarum rapuit ad aliqvam fortunam:

Hoc uſura vorax avidumq; in tempora fœnus.

Poſt hæc, inæqvali ſorte exactiones creſcunt, modo per capita, modo pro cenſu inferuntur; inveteratum malum, & qvod in ſingulos dies fit robuſtius, dum ſpecioſis nominibus venena iſta teguntur, qvibus minus vetus imperii ærarium qvam paucorum qvi male ſub regibus regnant polluuntur arcæ: qvi falſis titulis ſuam crudelitatem, avaritiam, rapinas, remedia, ſubſidia, vectigalia, & erogationes vocant: nota publicarum cladium nomina. Hinc fit, ut princeps pecuniis deſtitutus ſine authoritate reſtet, qvæ nunqvam bene ſervatur, ſi deſint Virtuti ſua præmia, & militibus ex laboribus ſpes. Aurum enim in Republica idem eſt qvod in humano corpore vitalis ſpiritus, qvo cum ſangvine egeſto membra omnia in mortem patent. Tot in exercitu millia ſub paupertate laborantia onus ſunt & prædæ. Tum demum ærarium incuria & prodigalitate exhauſtum per ſcelera ſupplendum eſt. Empti milites inſtabili in imperantes fide, ubi ſtipendiis fraudantur, feruntur in furorem: &, ſi qvi deniqve probi ſint, illos contagione ſua ad in-

ſa-

ſaniam rapiunt. Noſtra bona, qvaſi hoſtile ſpolium, vænum dantur. Fœlices qvi guſtavere tot mala, nondum autem fæcem omnem ebibere. Omnia ſunt in bellis civilibus miſera, ſed nihil eſt miſerius qvam bene partis non poſſe frui. Gemunt percuſſi ſecuri boves, & inexpletos diurno labore novalium ſulcos implent cruore ſuo. Pelluntur oves à paſtu, & nusqvam redituris veſtibus exuuntur jugulatæ. Relinqvunt ſub ipſis caulis dulces animas nutrices pauperis familiæ vaccæ, & ab uberibus ſuis lac extremum ſuffundunt. Cuncta deniq; velut pulchritudo floris matutini uno momento vaneſcunt, & nihil miſerorum oculis ſupereſt ultra cinerem & favillas.

Qvid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames, & amor ſceleratus habendi?
Non tantum ſegetes alimentaq; mitia poſcunt
Ad jugulum gladiis; ſcrutantur viſcera terræ,
Qvasq; recondidimus, Stygiisqve admovimus umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Nec iſte miles tot damnis meis ſatiatus pepercit liberis; temperavit qvidem à mucrone, ſed tam improba humanitate, ut ſpiritũ adempto victu lento effugio tenuatum pejus ſolverent, qvam ſi eos enſis dediſſet neci, Diis infernalibus votum. Utinam tam in poteſtate mea eſſet acceptarum cladium oblivіſci, qvã tacere! vel, ſi negaret recens dolor ſilentiũ, vita me infelix cum voce nihil profectura relinqveret!

Similes ſumus ſerpentibus, qvorum morſus torpent ſub frigore; nos noſtra imbecillitas arcet à nocendo, & nunqvam niſi cum anima exertum aculeum relinqvimus, qvem aliena injuria in ſui ultionem expreſſit.

Ad hæc miles: Qvod, inqvit, in cœlo primum mobile, hoc apud nos Acignius civilium motuum cauſa omnis & origo. Alii iſtius agitatione inſaniunt, hic ſua: nunqvam ceſſaturus niſi Eleutheriam in ditionem Liphippi miſerit. Etiam in ſudo pacis graſſatur inimicus ignis varia face, qvæ flammas ſuas in plures ſpecies mutat, & multivago fulgore coruſcans pro tempore colorem induit, & cum tempore deponit. Jactamur interim civilium bellorum tempeſtatibus &, ut in irato mari fit, diverſis flatibus, turbarum ſeditionumqve, qvæ prudentibus eo apertius videntur, qvo teguntur ſecretius. Neqve enim moveri poteſt & contundi hoc imperium, niſi ante cives cum civibus concertarint, & ſic defeſſi ac exſangves in hiantibus Iberis tradantur. Relinqvo annorum præteritorum triſtia monimenta, hoc luctuoſiſſimo exemplo contentus, qvod me ad paupertatem duxit per eandem viam qva reliqvi regni nobiles ad certiſſimum exitium inconſulto præcipitantur. Qvid aliud Retiarius ad Gephyrium miſſus legatione ſua peregit, qvam ut invicem bellaremus? Qvid aliud Acignius cum Geryone, qvam ut Eleutheria gignendis inimicitiis per ſe nimium fœcunda igno-

tæ potentiæ ſubderetur?Pudet referre aviditatem innocue prædantis,ad qvam nauſeant etiam hi qvi ignominiam conſumpſerunt. Hoc, qvodcunqve eſt,Acignius fecit;ſive ille Geryonem ad odium vocare voluit, & Liphippum ad regnum:ſive male qvæſitæ poteſtatis fautor, maluit Eleutherianos perdere, qvam ſervare. Verum eſt, aguntur bella iſtius ductu, & nondum tamen infamia peſſimi excidii ceſſit in authorem. Per hunc Geryon regnat;per hunc Geryonis parentes affinesq; aſſeqvuntur periculorum præmia, etiamſi periculis non affuerint. At reliqvi magis inopia qvam laboribus feſſi in ſcelera ruunt; cumqve videant interclusum ſibi ad honores & divitias iter,credunt innocentibus aliqvando licere nocentes eſſe. Hinc ſeditio, libido, ſævitia, & qvidqvid privati homines nomen ſupra principem elatum contumacibus in gloriam animis immittit; impatientes obſeqvii ubi eum imperare vidêt qvem ad ſervitium & dedecus natura genuerat. Ab eo fonte ira & qveſtus, &,poſtqvam non ſubvenitur,qvisqve ſibi remedium qværit à licentia, ad qvam facile ducuntur juvenes qvos penuria à virtutibus ſejunxit. Eos amici pariter & inmici per colonias, municipia, urbesq;,atq; oppida diſperſos nunqvã tuto excipiunt:ſpoliant,rapiunt,non ſacro,nõ prophano abſtinent : feruntur in omne nefas,cunctis obnoxii.Nõ enim habet legẽ neceſſitas, & jejunꝰ ſtomachus,& corpus petitũ ſæpius telis ;

Similes ſumus ſerpentibus, qvorum morſus torpent ſub frigore; nos noſtra imbecillitas arcet à nocendo, & nunqvam niſi cum anima exertum aculeum relinqvimus, qvem aliena injuria in ſui ultionem expreſſit.

Ad hæc miles: Qvod, inqvit, in cœlo primum mobile, hoc apud nos Acignius civilium motuum cauſa omnis & origo. Alii iſtius agitatione inſaniunt, hic ſua: nunqvam ceſſaturus niſi Eleutheriam in ditionem Liphippi miſerit. Etiam in ſudo pacis graſſatur inimicus ignis varia face, qvæ flammas ſuas in plures ſpecies mutat, & multivago fulgore coruſcans pro tempore colorem induit, & cum tempore deponit. Jactamur interim civilium bellorum tempeſtatibus &, ut in irato mari fit, diverſis flatibus, turbarum ſeditionumqve, qvæ prudentibus eo apertius videntur, qvò teguntur ſecretius. Neqve enim moveri poteſt & contundi hoc imperium, niſi ante cives cum civibus concertarint, & ſic defeſſi ac exſangves in hiantibus Iberis tradantur. Relinqvo annorum præteritorum triſtia monimenta, hoc luctuoſiſſimo exemplo contentus, qvod me ad paupertatem duxit per eandem viam qva reliqvi regni nobiles ad certiſſimum exitium inconſulto præcipitantur. Qvid aliud Retiarius ad Gephyrium miſſus legatione ſua peregit, qvam ut invicem bellaremus? Qvid aliud Acignius cum Geryone, qvam ut Eleutheria gignendis inimicitiis per ſe nimium fœcunda igno-

tæ potentiæ ſubderetur?Pudet referre aviditatem innocue prædantis, ad qvam nauſeant etiam hi qvi ignominiam conſumpſerunt. Hoc, qvodcunqve eſt, Acignius fecit; ſive ille Geryonem ad odium vocare voluit, & Liphippum ad regnum: ſive male qvæſitæ poteſtatis fautor, maluit Eleutherianos perdere, qvam ſervare. Verum eſt, aguntur bella iſtius ductu, & nondum tamen infamia peſſimi excidii ceſſit in authorem. Per hunc Geryon regnat; per hunc Geryonis parentes affinesq; aſſeqvuntur periculorum præmia, etiamſi periculis non affuerint. At reliqvi magis inopia qvam laboribus feſſi in ſcelera ruunt; cumqve videant interclusum ſibi ad honores & divitias iter, credunt innocentibus aliqvando licere nocentes eſſe. Hinc ſeditio, libido, ſævitia, & qvidqvid privati homines nomen ſupra principem elatum contumacibus in gloriam animis immittit; impatientes obſeqvii ubi eum imperare vidēt qvem ad ſervitium & dedecus natura genuerat. Ab eo fonte ira & qveſtus, &, poſtqvam non ſubvenitur, qvisqve ſibi remedium qværit à licentia, ad qvam facile ducuntur juvenes qvos penuria à virtutibus ſejunxit. Eos amici pariter & inimici per colonias, municipia, urbesq;, atq; oppida diſperſos nunqvā tuto excipiunt: ſpoliant, rapiunt, non ſacro, nō prophano abſtinent: feruntur in omne nefas, cunctis obnoxii. Nō enim habet legē neceſſitas, & jejunꝰ ſtomachus, & corpus petitū ſæpius telis;

qvod peſtilentia & fames citius hoſte corrumpit. Hæc ſi me (ô Alithophile) ab accuſatione ruſtici non liberant; ſi nocens eſt, qvi non ſponte eſt nocens; ſi paupertati frænos imponitis qvicunqve aut auditores hic adſtatis aut judices; ſi auxilia vitæ, miſeris militibus erepta, etiam merentibus denegatis; ſi vobis ignotum eſt,

Qvid cæde calentibus armis,
Qvantum iræ liceat, motuſq; qvid audeat enſis:
Si vobis ſceleris tanta eſt injuria noſtri:
Mergite me fluctu, vel ſi ſuprema recuſant
Fata moras, juvat hoc ſcrutari viſcera ferro.

Demiſerat in terram capulum, compoſitamqve aciem gladii ad pectus tentabat, cum ſic orſus eſt Acignius.

Qvotqvot orbis terrarum reges tenet, hos omnes Gephyrio ſubdidit religio, & fortuna in illius imperium obſtinata. Metus, & terror, & ſeveritas, vincula ſunt authoritatis, qvam in omnes principes ſparſam dudum agnovimus, exuta libertate, & ademto per inqviſitiones loqvendi audiendiqve commercio. Sic paulatim refracto pudoris clauſtro in populorum animos irrepſit adoratio Gephyrii, & eos in Imperatores armavit qvibus audacia fuit recuſare ſervitutem. Data deinde imperia, & immutato ordine naturæ Gephyriani ad externa ſceptra vocati: inter qvos etiam vetere inſtituto delectus fuit. Ut enim aqvila pullorum generoſitatem experitur ad radios Solis: ſic Gephy-

phyrius principes, prolem ſuam, ſi ad lumen religionis male fideli oculo conniveant, præcipitat è ſolio regali, veluti adulterinos & degeneres. Unde ſit, ut ille plerumqve in primogeniti jura ſuccedat, cui reverentia major & conſtans in patrem obſeqvium. Et jamdiu eſt, à qvo minorem natu Liphippum fratribus præpoſuit. Frangit nimirum naturæ leges paternus amor, qvem gratia filii, & pietas, & probi mores fecere. Fateor, vehemens olim fuit in Eleutheriam Gephyrii affectus: ſed, ut ſolent mobiles eſſe hominum voluntates, illius inclinatio in Liphippum ceſſit: pro qvo laboramus, ut, fractis per bella civilia Eleutherianis, irrumpat in florentiſſimum regnum Europæ caput, &, ſi ſorti placeat, poſt paulo umbilicus Ibericæ dominationis. Nec iſte miles & ruſticus qvod qverantur, habent, tot actos labores, tot damna paſſa: qvos pro religione bellantes æternitas excipiet, & certiſſima felicitas, qvæ tantum illis patet, qvos ad utilitatem Liphippi, & Gephyrii nomen mors funerata eſt. Non ſuſtinuit inſolentiam Daphnis, ſed Acignii intempeſtive mentientis vultum excuſſiſſima palma percuſſit: juſtiſqve injuriis incitatus, in alias qvoqve corporis partes ſæviiſſet, niſi Acignius relicto inter manus verberantis pallio, per mediam turbam fugere cœpiſſet. Neqve diu moratus Daphnis relictum pallium in militis faciem miſit, hoſtile ſpolium. Sed & hic, ut juſtam ruſtici litigantis qverelam leniret,

ab-

abſtinuit Acignii pallio,& reliqvis permiſit judicium.

Tunc Botris pro præcone agens, Si qvi, inqvit, reſtant litigatores, hos univerſos & ſingulos ad hoc tribunal ſiſto. Nec mora; vir qvadragenarius, ut apparebat, paululum ſemotus à turba, ejulans, ac dilanians impexos crines, ut ante me ſtetit, in hunc fere modum declamavit.

Qvod adhuc ſpiro & vivo, fecit mendacium: qvod hodie vobiſcum mori geſtiam, Veritas faciet. Intus eſt accuſator qvi me ad tribunal veſtrum traxit. Lancinat me conſcientia mea, & internas lites movens, petit à juſtitia veſtra ſupplicium dignum criminibus meis. Cruentus enſis jam ſuper impia cervice pendet. Omnia lacera ſunt, perdita omnia, ſi ſemel ſemoverimus probitatem, & ab horrore imminentis necis ſubtraxerimus corpus alias pro Veritate moriturum. Neqve ego à benignitate veſtra licentiam dicendi depoſcam. Licet enim magnitudo rei grandia verba detrahat, qvibus deberem loqvi, ipſa tamen hiſtoriæ novitate ſecurus, judicio meo demerebor ſilentium.

Nondum Clodovæus Typhone percuſſo exuerat ſervitutem; nondum imperium Protagonis receperat: & jam tamen nuptiæ, jam prolis ſpes, & omnia futuræ regni fœlicitati accommoda: Circenſes ludi, ſcenicæ artes, & leqvacia per lationes & mutos motus tripudia. Inter

ter qvæ nobiliores Eleutherianorum eqvis invecti Sybariticam ſaltationem explicuere. Intentæ ſublimioribus palatii tectis nubes ſpatioſam aream tegebant: Pone feneſtram, è qva ſpectabat cum conjuge ſua Clodovæus, theatrum vacuum erat. Ac primo ſimulata fulmina cum ſtridore è ceraunoſcopio excuſſa: mox disjectæ nubes loco ſiderum varia lumina aperuere. E ſummo deinde projectu verſatiles machinæ deſcendentes Venerem cum Cupidine ſuo, Gratiiſqve, Polymnia, ac Pallade, vacuo hactenus theatro tradidere. Nec mora; acido cantu cœleſtis turba hoc verſu regni numina ſalutavit.

Nos veſtro famulæ jugo
Orbis qvidqvid habet congerimus Deæ,
Et palmis tegimus thorum,
Qvem non tempus edax deſtruet, aut ſeqvens
Ætas. Jam veniet cohors
Multa gente gravis, fertilibus comis
Excuſſura ferociam:
Qvi Syrtes Libycas, qvi Tanaim colunt,
Aut Tigrim rapidum bibunt:
Parthiqve, atq; Arabes; Æthiopes qvoqve,
Et Pœni fragili fide.
Hos nunc veſtra vocat copula, non mala
Veſtris abſtrahet imperis
Sortis ludibrium, non necis impetus.

Seqvutus eſt cantionis dulcedinem tubarum ſtreperus clangor, & in hippodromum cum eqvitibus ſuis educti eqvi, revocantibus in-

interim Parcis cantatrices Deas in ſuum theologium. Hinc Aſſyrius eqves compoſitus in majeſtatem eqvum ſuum ad concordiam præcinentium tubarum regebat. Proxime laxatis frenis in ſpeciem pugnæ, volitabant Maurus, Medus, Parthus, Arabs. Non deerat eqviti Perſico qvem Tolmites, non Ibero qvem Ajax, non Germano qvem Enedrevus repræſentabant, gentilitius tumor; Scytha veloci actu percurrebat omnem aream. Tardum Svevus ititabat. Laſciviebat Gaditanus. Convolabat Syrus cum Turca. Finiebant agmen Græcus, Thrax, Polonus atqve Italus: omnes ad eundem concentum momentumqve diverſis itineribus ad varias figuras revertentes, tam facili eqvorum recurſu, ut putares univerſos agi ab eodem rectore. Diverſas qvippe ſingulorum actiones, motuſqve, ſub iiſdem indicationibus ultimus numerus terminabat.

Jamqve humiles, jamq; elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atq; aſſurgere in auras:
Nec mora, nec reqvies. At fulva nimbus arenæ
Tollitur, humeſcunt ſpumis, flatuq; ſeqventum:
Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ.

Tandem ad carceres ſuos revocati glomeratis greſſibus eqvi, documentum ſpectantibus præbuere, generoſum animal ideo ocium hominis nominari, qvod polleat ratione, Martis ſimul, & Muſarum cupitor.

Hic finis ſaltationis Sybariticæ præbuit initium proditionis in Enedrevo; non aliter qvam pe-

peſtilens ventus civitatis minatur, deſolationem ubi ab exciſione unius familiæ funeſtus incepit. Singuli eadem perſona in qva ſaltaverant ſuas domos petiere, uno Ajace excepto, qvi audito lucis propinqvantis gallicinio, in proximo angiportu qvo reliqvum noctis duceret elegit Timandræ domicilium. Erat illa nationis Iberæ, tam commendato ſermone ut ſpecioſiſſimam etiam formam extingveret mirabilis facundia: neqve uxor erat Ajaci, nam &Monaſonis ſoror, qvam juſtis nuptiis ſibi junxerat, nuper reliqverat vitam. Ut Enedrevus cui ſola Ajacis gloria ad honores obſtabat, hominem contrarium fortunæ ſuæ vidit tenſis dudum retibus implicatum, ad palatium recurrit, monetqve regis oculum, (ſic ille vocabatur qvi ſtipatoribus corporis regii imperabat) inſidum Ajacem eo cultu, qvo Liphippi cultores uterentur, Timandram nocte intempeſta petiiſſe; proculdubio inſidias ab utroqve in Clodovæum ſtrui, nec aliud agi in tam ſcelerato colloqvio, niſi ut Gallia Iberis in prædam caderet. Statim viri fortes qvi pervigili cuſtodia fores palatii ſervabant, irrumpunt in Timandræ domum, divellunt clauſtra, & reſiſtentem inſultantibus Ajacem vario vulnere confodiunt. Includitur robori Timandra, & illi robuſti latrones poſtqvam ædium omnium ſecreta veſtigavere, nudato Ajacis cadavere ruptiſqve veſtibus in qvibus ſaltaverat, imaginem Liphippi inter thoracis ſuturas inveniunt,
in

in ea parte, qvam, ſi viveret, concuteret cordis ſpirantis ſubſultus. Sed neqve exiſtebant qvi Ajacis fidem labefactatam, corruptumve ad ſcelus pecuniis animum dicerent. Unum illud mortuo objiciebatur, familiaritatem cum Timandra, imaginem Liphippi intra veſtes inventam, & qvod inter tot larvatos Iberico habitu viſus eſſet in celeberrima ſaltatione: Cuncta, ſi abfuiſſet invidia, vix digna levi caſtigatione. Sed Enedrevus Typhonis gratia ſubnixus ſingula in deterius vertebat. Hinc inſcio Clodovæo faucibus oblîſis Timandra cum Ajacis cadavere deturbata in Gemonias.

At Tolmites Monaſonis frater exaſperatus ſupplicio profratris, & imminentis exitii intelligens ſi negligeret bonam mortem, juvarit ſe omnia potius toleraturum qvam ſe ſummittere per execranda facinora qvæſitæ Enedrevo fœlicitati. Potuiſſe eum per oſcula & complexus inſidias ſuas tegere, jampridem aulica conſvetudine exercitum celare odium fallacibus blanditiis. Ajacem pridie qvam necaretur cœnaſſe apud Enedrevum, poſt cœnam induiſſe Ibericas veſtes, qvibus per famulos ſuos Liphippi imaginem inſuere potuit Enedrevus. Hactenus infractam fuiſſe Ajaci erga principem ſuum fidem, in eo virtutum & ingenuarum artium perfectam fuiſſe collectionem; inqve cultas urbium inſidias, incultarum villarum intaminatos affectus, & ingenium ad bona natum. Semper aliqvid habere ex ini-

iniqvo omnem necem juſſam aut perpetratam de nocte, ſine legibus, ſine defenſione. Neqve jam dubium erat Enedrevi fraude interemptum Ajacem. Itaqve Tolmites ſpem in virtute ſua ponens, & ſalutem in victoria, jubet me appellare Enedrevum ad ſingulare certamen. Aſſiſtebat ei Tarſias, qvi dudum Typhonis voluntatem veneficio qvæſierat; hic caſum eundem cum Enedrevo popoſcit, deformi humanitatis jure, qvod nos, vitæ commodis ſejunctos, ad idem genus mortis vocat. Ridebat uterqve periculum ad qvod ducebatur. Sed neqve Enedrevus naturam ſuam exuerat, comi extrinſecus ingenio, & eo etiam jactantius generoſiore, qvo ſfacilius tegeret novæ fraudis deſtinationem. Ac primo Tolmitis qvaſi amici dextram complexatus, juravit ſe puris manibus ad inviſum certamen accedere, malle tamen ſontem exiſtimari qvam ſupplicem. Experiretur, ſi vellet, innocentiam loqventis; recepturum ſe arma in tutelam fidei ſuæ qvoties provocanti placeret. Tum ſecurior de facilitate credentis, addit amplexum, qvo impeditus Tolmites certius caderet: qvippe clam educto pugione Tolmitis tranſadigit latus, nihil ejusmodi in tanta oſtentatione amicitiæ metuentis. Nec ille mortali vulnere accepto ſine vindicta cecidit; irruit in Enedrevum, fortiqve ictu enſem evaginatum perfido pectori condidit. Statim expreſſere ſpiritum, & ſimul inter homines agere deſierunt.

Ec-

Ecce, dum in auxilium Tolmitis convolo, inſeqvitur Tarſias, & à tergo incautum transverberat. Solutæ venæ egeſſere maximam partem vitalis ſpiritus, &, niſi hyems frigida coagulaſſet per profundum patorem erumpentem ſangvinem, pari cum Tolmite exitu lethæos tentaſſem fluctus, & Cerberi latratus audiviſſem.

Sic cochlea contis
Torta retorta gemens tardantia vina repellit,
Quæ capiant laxo pendentia vimina labro.
Fit fluvius rubei laticis, qvem lenta refundunt
Torcula ſuppoſito lacui: ſtagnantia donec
Munera Divorum deſertis uva racemis
Comprimat, oppoſitu molis qva mollius altas
Vimen agit rimas, qvo Bacchi defluat imber.

Hic fortuitus caſus pro medicina corporis fuit, & membrorum omnium ignavus torpor animi ſolatium. Tandem velut ſomno excitatus intelligo me Tulliano clauſum. Dum vulnera mea obligata, dum carcerem miror, dum ſurdis parietibus inſidias Enedrevi detego, dum me indicio ſceleris relictum conqveror, proxima grabatulo in qvo jacebam janua tenui ſtridore reſeratur. Intravit in cubiculum miles ignotus, &, adducta poſte, peſſuliſqve firmata, ſilentium in hæc verba rupit.

Via unica eſt, Pinotidi, qva effugere potes alioqvin inevitabile ſupplicium. Semper leges in duellatores armavere ſe atroci ſævitia, ſed illis nunc edicto Clodovæi exaſperatis metu-

en-

entior metus, cicutaqve, & cruce mors violentior. Ut umbræ terminus lucis eſt initium, ſic timoris excuſſio, libertatis. Nuſqvam bene liber eſt, qvi robore tenetur. Aude aliqvid animo tuo dignum, & ſpiritu meis monitibus excitato, ſubtrahe te à forcipibus jam capiti tuo imminentis Proſerpinæ, & à Charontis cimba refer pedem. Certum eſt, fatales Parcæ undeqvaqve imminent: ſed fugienda eſt crudelitas, & tortor, & rota. Valet etiam apud poſteros memoria honeſti exitus: at omnis pœna, manu carnificis publico ſpectaculo inflicta, ſemper aliqvid habet ab ignomina. Neqve me tibi implacabilem faciat qvod Tarſiæ amicus ſim: cauſa veſtra ſeparari non poteſt. cum in eadem nave tentetis Acroceraunia, eadem vos Scylla, eadem Carybdis abſorbebit, aut evomet. Qvis in judicio innocentiam Tolmitis ab Enedrevi fraude ſejunget? Qvis Tarſiam percuſſorem dicet, abſoluto Pinotidio? Veritas in judiciis nunqvam niſi teſtibus qværitur; reliqva vana & reo nuſqvam profutura, maxime ubi generoſioribus etiam jus præſcribit. Nemo miſer mentiri recuſabit, cui ex mendacio ſupererit ſpes. Hoc unicum iter eſt qvod te ad ſalutem ducit. Finge ergo, male præviſo Enedrevi & Tolmitis certamine accurriſſe te, animos exulceratos ad amicitiam reducturus; cæterum, malo tuo fato inveniſſe in necem furentes, adeo ut te amicorum vulnera impedire volentem demerſo per coſtas gladio ca-

capulo tenus poſternerent. Excipiet loqventem Tarſias, jurabitqve viſa ſibi fuiſſe terna cadavera, cum in eum locum veniſſet qvo duellum inter Tolmitem & Enedrevum rumor popularis vulgaverat: nec potuiſſe uti animo ſuo ad amborum concordiam, qvando conatus ſuos antevertiſſet fatum, utroqve jam mortalitate exuto. Cui judici videberis falſa dicere, veriſimilia proferendo? eritne aliqvis damnaturus jactatum amicitiam? qvænam tam efferæ leges invenientur, qvæ ſupplicium bonis civibus inferant? nimirum peribis tu qvi mortem contempſiſti ne alii perirent. Jam libertas in arduo montis ſupercilio attollit ſigna, claroqve tubæ ſono ad oſculum ſuum te vocat. I, erige: te & horrore carceris mortisqve fugato reſtitue te tibi, & in ſpem melioris vitæ utili mendacio marcentem animum demulceto.

His dictis, reliqvit cubiculum, & me ſititorem libertatis in ſuas rationes traxit, qvibus mitigati judices, me, Tarſiamqve, per eandem mendacii januam incolumes dimiſere.

Statim ab ipſa Pinotidii qverela ignari Acignii irarum multa militum manu cingimur, qvam offenſus ducebat Acignius per ſicarios Geryonis vindicaturus injuriam ſuam. Undiqve ſtricti gladii comminabantur mortem. Ceſſerat omnis miſeratio indignationi, & nihil inter tot imminentes neces certius ad ſalu-

tem

tem fuga. Primi omnium clientes manifeſtis ictibus atriti ſuo damno ſenſere qvantis periculis Veritas qværeretur. Mox explicata latius peſtis in ſocios meos graſſata eſt varia clade. Qvippe hoſtilium armorum diverſitas diverſum vulnus fecerat. Talis in Pirithoi nuptiis pugna fuit, ubi non una neceCentauri cecidere. Et jam neſcio qvis immenſi corporis miles vitam meam elato mucrone pretium ſceleris ſui petebat: Deus, profecto Deus, divertit ictum, & nondum Veritatis aris debitam victimam ad noviſſimum ſacrificium ſervavit.

Commodum Acignii crudelitatem aliqvantulum evaſeram, ſolus: niſi qvod timor, & pallor, & trepidatio, & in fatigato per ardua montium & lubrica vallium corpore horror necis, nondum deſeruerant fugientem. Defecerat membrorum robur, & ceſpes in ignotis agris ad laſſitudinis ſolatium pone fluvium thorum fecerat. Aſſurgebant humili faſtigio ad dextram colles, in qvibus generoſiſſimis vinetisBacchus triumphabat. Qva campus æqvior, flaveſcebat meſſe ſpiſſiſſima Ceres: eo formoſior, qvoniam à pluribus annis jejunium poſuerat qvod olim indixerat raptus Proſerpinæ. Neq; minore cultu fonticulos dulce manantes ſeqvebatur Flora, qvæ florida veſte in ſvaviſſimam ſeſſionem nymphas invitabat.

Lucebat tertius poſt fugam meam veſper, & ut alter Hercules pluribus catenis attonitum facundia populum, ſic ille præcoci lumine ſe-

qventia ſidera trahebat.[*] Nec jam inſtabili face fulgebat Luna: coierant in orbem ſuū cornua, & ſine nubibus in ſpeciem dubię lucis coruſcabat. Neqve ſomnus dulcedine ſoporis inqvietas palpebras gravabat, ſed eas ventorum ſuſurri, & foliorum motus ad perpetuas excubias aperiebat. Dum auſculto ſi qvid ſolitudinem loqvacitate ſua frangeret, & arrectis auribus ad omnem ſtrepitum vigilo: proximus ſonus pavidam mentem confudit: Donec inter virgulta enituit virgo, tam facili curſu, ut aut Camillam, aut Peneiam, aut Atalanta velocitate ſuperaret. Inſeqvebatur feſtinantem piſcator in ſenilem ætatem jam vergens, qvi labore anhelo laſſitudinem poplitum ad victoriam corrigebat. Ut me aſpexit: Ne, inqvit, qvisqvis es, mendacem fœminam ſine pœna permittas elabi, qvæ datam fidem ideo violavit, ut & ſibi libertatem profligandi pudoris faceret, & miſero mihi moriendi neceſſitatem indiceret. Remiſit illa de celeritate ſua: &, Si, ait, huic placeat de cauſa noſtra cognoſcere, extra invidiam crimenq; nomen meum ponam, & validis rationibus promiſſum meum liberabo. Cum annuiſſem de patientia mea, collegit altius ſpiritum, & mox verecundos geſtus in hæc verba compoſuit.

Ratum erat in litem noſtram Monaſonem pro judice accipere, aut alium qvemlibet ad antrum Veritatis populis reſponſa dantem. Sed illi qvi inter ſolitudinem ſapientiam qværebant,

bant, per Acignii potentiam in excidium peti-ti,& pleriq; eorum ſemineces,fracti alii,fugatiqve feſtinatione victoriæ relicti.

Geryon Albam obſederat: Albaniq; per exploratores acceperant, partem exercitus ad vindicandam Acignii injuriam deſeruiſſe caſtra. Erupere omnes per obſeſſæ urbis portas,& incautos hoſtes trucidavere, onuſtiqve præda redierunt victores in urbem ſuam. Iratus Acignio Geryon,qvod milites ſine imperio ſuo de vallo & aggere traxiſſet, putavit eum acceptæ cladis cauſam; & inſolentem hominem, qvi de fortuna ſua tantam licentiam uſurpabat, juſſit à vultu ſuo ſecedere.

Videbatur oppreſſa Veritas ſub Acignii authoritatem,reſumptura vires, & deſideratam tamdiu pacem oculis amabilibus proſpectura. Sed obſtitit Geryonis furor, cujus ſævitia veluti procella concuſſi Veritatis ſectatores, qvi Acignianam feritatem effugerant, ſub vinculis habentur. Iſta bonum hunc piſcatorem ad impatientiam obligavere, qvi petiturus erat à Veritatis judice, aut mortem ſuam,aut nuptias meas. Cæterum pleriqve Deorum etiam extra cœlum ſuum regnant, neqve omnes qvi verum amant ſacrariis Deæ retinentur. Patet omnibus coruſcans numen, &,ſi qvando aliqvid diſtulit,tandem cumulate reponit. Qvandoqvidem autem te diva illa (qvæ larvales impetꝰ & mendacia comprimit) ſortis ſuffragiis ſelegit arbitrum cauſæ noſtræ, permitte narrationi

meæ tuas aures, pro qva laboraturus ſum ne non placeat.

Hominem me natura creavit,ejus ſangvinis, qvem ſi vellet renaſci Jupiter Saturni antiqvitati præponeret. Sed nemo ab omni parte fœlix de cunis ſuis ſurgit; inſipientia fortunam antevertit, aut ſeqvitur: & niſi iſta ſint, qvoniam nullum præcoqvum durabile eſt, cito virtutum ſemina crudeſcunt, & nunqvam perveniunt ad frugem niſi per injurias aëris & hominum invidiam.

Hoc, & ætatis ſimul paritas, Clodovæo me junxit. Enimvero nullus inter ambitioſos & invidos bene qvieſcit. Et qvia principum amicitiæ lente augeſcunt,ſubito extingvuntur; ubi inſuſurravere inimici in regis aurem, ut adoleſcentis admonitus contemneret, ſtatim regno depellor & avidis imperandi ſucceſſoribus juvenem principem relinqvo. Diu per Italiam exilium meum circumtuli, per Tuſcum tandem, Siculumqve mare, devectus Melitam (qvam perpetuum bellum ſupra omnes Europæ inſulas evexit ad famam) ibi prima militiæ ſtipendia ſub Apolide merui.Dein auſpicio facto, votisqve in littore Neptuno reduci ſolutis, armati ingredimur navem, numeroqve potiores hoſtes primo congreſſu fœlici temeritate ſuperamus. Non durat ad extremum ſors faventior, immutat vultus, & maligno aſpectu terret, qvos celeri gradu ad læta promovit. Aurum & gemmas ad ima viſcera telluris

fæx

fæx obducit, & nunqvam bene fulgent niſi iſtas & illud ignis examinaverit. Inhorruit æqvor, adverſo flatu verberati fluctus impediunt remos: nunc velut è ſcopulo pendemus, nunc reductis undis arenam pulſamus, & ipſa Tartara trepidi intuemur. Donec diu per Acroceraunia jactatos ad Locrorum terram impulere venti. Jam ratis laxatis compagibus aperuerat coſtas, & per plures rimas acceperat mare. Cum Apolis imperterritus Tyndaridas in tempeſtate oſtendit, tempeſtiva oratione animos ſuorum militum ad tranqvillitatem reducens.

Scitis (inqvit) non aliis hoſtiis placari Phæſtium Apollinem, qvi hic pietate cæca colitur, qvam humanis: & his maſculis qvos aut fortuna belli, aut ventorum iræ permiſerunt Locris. Tantum externæ fœminæ in oraculi fidem ſervantur, qvod ab amplexu Locrorum regis & alienigena muliere dudum prædixit naſciturum principem, ſedem imperii orbis terrarum aut Oceanthen aut Argon Eupaleam facturum. In eam ſpem ab omnibus univerſi partib9 conqviruntur puellæ & matronæ expectatam ſobolem daturæ. Qværendum eſt effugium, qvo Cyclopum carnificinas, & Phorbantis implacabilem ſævitiam vitemus. Certum eſt; videbimus Tænarum, & victimæ infœlices ante æras Apollinis ſine vindicta jugulabimur, ſi recuſetis conſilium cujus ſalubritas non aliter qvam per exitum comprobari poteſt. Qvotqvot hic viros eſſe oſtendit barba, induite illico mercato-

Digitized by Google

rum habitus, & fingite vos per ſinum Criſſæum in hanc oram ſponte deſcendiſſe, ut ſpecioſiſſimas formas per varia maris terræqve pericula qvæſitas addiceretis emere volentibus. Nos, qvorum vultibus tenerior ætas nondum virorum notam inſevit, mitellis colligabimus crines, annulis aures onerabimus, & varia mulierum veſte ad exemplum ſervientis Herculis fortia evitavibus membra. Sic vos titulo negotiationis tuti, ad mercatum cæteris expoſitis, mox vænumdatis, reparato navigio inviſetis iterum amicas terras: mox plurima nave, ſelecto milite farta, reduces vindicabitis ſervitutem noſtram, & periculo imminentis necis commilitones veſtros præcoci celeritate & intrepida virtute liberabitis.

Simul raptim ad hanc ſimulationem immutato habitu, compoſitisqve geſtibus ad faciliorem propoſiti ſucceſſum, pars impoſitam mercatorum perſonam mentita eſt, reliqvi muliebrem laſciviam induimus. Tum vero invaſere littus Locri, ſciſcitantes qvod genus hominum & unde eſſemus. Cum aſſeveraſſent ſimulati mercatores ſponte ſe in illorum plagas incidiſſe pretioſiſſimas merces ſub haſtam miſſuri, formas nimirum qvibus liberi homines parerent: expediunt decepti hoſtes pretium ſervitutis ingratæ, & me cum Apolide aliisq; imberbibus ſociis (qvi ementito ſexu fœmineis veſtibus deliteſcebant) emptoribus tradunt. Sic captivi Danai in voto latentes ſtipabant eqvi Tro-

ja-

jani receſſus, ut per fraudem finito decenni prælio aliqvando Trojam caperent.

Jam noſtri mercatores artis fallacis proſpero eventu lætati,, & pecunia ſatiati qvæ nos ſervitio proſcripſerat, vela ventis dederant. Jam Locrorũ regis hortis incluſi expectabamꝰ commilitonum reverſionem. Jam ſinguli cuſtodum moliebamur gratiã, ut relaxatis clauſtris mutuo alloqvio ſervitutis tædium poſſemus eludere:&,ſi ita expediret,juvare nos conſilio & ope reciproca.

Adventabat ſacrificii dies qvo Phæſtio Apolline humano ſangvine placato per ſortes eligenda erat inter captivas fœminas qvæ proſtitutione ſua parentaret oraculo. Qvid debent expectare ſcelerati, ubi nocentes ducuntur etiam Deorum juſſu ad pœnam ? Intelligo nihil magis obeſſe duraturæ fœlicitati, qvam prudentia, aut caſtitas. Hoc argumento incidi in miſerrimam conditionem,qvæ me in proximã noctem de turba captivarum ſelegit contra naturam ut maſculus parturiret. Cæterum benignior ventus diſtulit recens propoſitum, & miſeriarum pelago vagum ad humaniorem portum per varios anfractus deduxit.

Erat inter principes regni corporis mei cuſtos Gnoſius qvidam,qvi longa mecum aſſvetudine amorem hauſerat, deceptus muliebri ſtola, & in omnem patientiam ad imperium meum contumax. Non paſſus eſt vocari me ad alienum complexum: & ut fugæ proſpexit,

præcipiti deliberatione qvam libido faciebat ante ipſum Apollinem Locrorum regem moleſtum rivalem immolavit: acceptoqve fratre cum pretioſiſſimis ſarcinis miſerum me criminis ſui præmium paratæ ad fugam navi reddidit. Scilicet pleriqve hominum iraſcuntur illis vitiis qvibus ſuum ſæpiſſime nomen maculant, & omnes præpoſteri motus numqvam bene ſuſtinent alienum exemplum. Volunt ſoli peccare, qvibus inſolitum ſcelus pro gloria eſt, aut ipſa potentia, impunitas. Sic recedente paulatim littore in altum componimur, incerti qvo nos fata ferant, & ubi qvietem ad colligendum ſpiritum promittant. Septimus Sol Dianam innumerabili ſiderum caterva comitatam relegabat Lathmon. Gnoſius amoliri à ſe fratrem cogitabat, & ſopitum ſomno de puppe in fluctus dejicere; facilitate credendi, qvæ zelotypo perſvaſerat eum qvi amat ne fratrem qvidem tuto ſuſtinere poſſe. Cum diu per diverſa maria jactati innatantem inſulam proſpeximus, nullis fundamentis telluri cohærentem, ſed communibus radicibus avulſam, fluctuantemqve, in modum Delus Latoniæ: Haud mora ingreſſis errantem terram mira omnia provenere. Depoſuit Gnoſius cæcæ libidinis vulnus, & fraternum odium in amicitiam vertit. Neqve ego illi amplius interni cauſa morbi, aut ſpes incolumitatis: momento ſ fœnilis flamma diſparuit, & me non dominam, non Vindocinam,

cinam, ſed ſocium & Vindocinum cœpit appellare: ignotum illi hactenus nomen, & qvod ultra natale meum ſolum ſine reverentia eſt. Fecit idem & hic piſcator, qvi hodie me in thalamum poſcit, & connubiales leges. Nam cum inter inſulares piſciculos vimine incluſos, aut hamis dependulos, duceret in littus; occurrit ſtupentibus nobis, ſingulisqve noſtrum ſuis nominibus ſalutatis, agnovit hominem eum qvem hodie nimium pertinaciter credulus in uxorem ambit. At enim nondum Lethæos fluctus potaverat, qvi illi dudum mei ſuiq; cognitionem ſubtraxere. Reddideramus ſalutem, & ille, miſeratus ſtuporem noſtrum, humaniſſime viſa miracula, & qvonam terrarum eſſemus expoſuit.

Nondum, inqvit, hæc Veritatis inſula eruperat in mortalitatem qvando Saturnus incolebat terras. Homines Diis æqvales ignorabāt vitia, usqve dum fœcundum malis vas male curioſus Epimetheus in humanam perniciem aperuiſſet. Tum demum mortalium contubernium dedignavere Virtutes, & paucis hominū ſecum raptis (qvos nondum auri fulgor ad omnem pravitatis licentiam obcæcaverat) ſeparavere has terras à continente: qvas in ſpeciem ratis vagas incertis curſibus agunt venti, & undæ ſub tantæ molis pondere laborantes. Hac nave, prudentiſſimi mortalium vitavere cataclyſmum, cujus damna Deucalion cum ſorore jactis poſt tergum lapi-

dibus reparavit. Inde inter utramqve ſobolem mira diſparitas, & diſſimilitudo. Pars, incrementa ſaxorum, prodigioſa pullulatione qvotidie creſcit in immenſum, & nunqvam niſi ad ſcelera movetur. At hi, qvos Veritatis inſula in probitatis ſemen nutrit, pauciſſimi numero, conſervant aurei ſeculi gloriam, & nunqvam niſi ad rectum ſuſpirant. Tuti ſine legibus, qvoniam ſine ſcelere viventes æmulos patientiæ & conſtantiæ omnes accendunt, & hominum mentem ad perverſa facile degenerantem ſuo exemplo ad rectum detorqvent. Fit tamen aliqvando ut longo diſcurſu inſularibus actis, vel morte diminutis, ad novum germen ſponte ſua inſula iſta cohæreat continenti, mox probis incolis exculta, recedat ab alieno agro, & antiqvam navigationem interfuſo mari repetat.

Ac primum impacta Pyræo continuo terrarum tractu occupavit Græciam: qvo tempore celebres illi ſeptem ſapientes orbis miraculum credebantur. Hinc aqvis reſtagnantibus oppreſſa pars Siciliæ, & Brutium ſolum à Trinacria divulſum. Poſt Socratem tandem & Platonem rediit Ionium mare, caviqve arenarum gurgites recepere fluctus, qvi ſupernatantem Veritatis inſulam qvæſitis diu terris Latio ſtitere. Suſcepit laſſatam Tyberis, & vicini ponti ſpretis imperiis de perpetuo tributo aliqvantulum remiſit.

ple-

plenas capit alveus oras,
Subſidunt lymphæ, colles exire videntur,
Surgit humus, creſcunt loca decreſcentibus undis.

Vivebant hoc ſeculo Curii, Fabriciiqve, &, niſi Julius occupaſſet regnum, etiam Carone fatis functo, in celeberrima urbe permanſiſſet Veritas, neqve hodie diſtracta à Romanis ſedibus vaga tellus, ageretur ad Neptuni libitum, & ventorum licentiam. Sed ubertas & affluentia antiqviſſimam civitatem totius orbis dominam enervaverunt; ubi maxime urbanitas fuit & eloqventia, ſuſtinere mendacium: antea ſcurrarum vitium, qvod poſtea Conſulibus etiam in laudem & lucrum ceſſit, ubi Imperatores proborum ſtudia adulantibus poſtpoſuerunt. Poſtremum delata qva Rhenus prorumpit in Oceanum, Gallicum littus ſubiit regnante Philippo Pulchro. Poſt paulo levitatem gentis exoſa deſeruit Belgas, & locum, qvo nuper adhæſerat, permiſit incrementis liqvidæ Amphitrites.

Intremuit, motuq; vias patefecit aqvarum.

Nunc, qvo ſe ſiſtat, non habet; adeo nationes omnes ad verum nauſeant. Hoc unico remedio reparatur, ſi inter profundum deſcendant in hanc inſulam navigia, & onus ſuum fluitanti terræ committant.

Sed neqve durat omnibus Veritatis amor. Animus à pueritia corruptus malis ſemper delectatur, & ad omnem virtutis ſplendorem expavet. Plerumqve initiorum acerbitas deli-

cata ingenia deterret. Alii, paupertatis tædio qvæ hic religioſiſſime veneratur, ſteriles terras, & importunis ſenticetis horrentem inſulam, ad commodiorem culturam relinqvunt. Aliqvi in tantum profecere, ut contra mundi illecebras audeant attollere oculos; ſed non pertinaciter. Cedunt innatæ imbecillitatis vitiis, & dubio itinere inter bonum pravumqve ducuntur, oppreſſis aliqvantulum affectibus, nondum tamen bene firmatis, ad perſeverationem veri. Pauciſſimi à pravitate naturæ degenerant, & temporariam qvietem æternæ commutantes, per corporis incommoda animi tranqvillitatem emunt, qvibus eſt qvædam paupertatis ſvavitas, & ſolitudinis ſolatium, humanis negotiis non ſollicitari. Iſti excedentem ab orbe ingeniorum fertilitatem ſuſtinent, & lento tepore non augent literarum nomen, ſed conſervant: mortem omnibus ab utero æqvalem oblivione apud poſteros, aut poſthuma laude diſtingventes. Soli omnium ſine timore pœnæ ſeqvuntur rectum, ſolis mortalium recondita qvælibet patent: ut enim qvisqvis venit in hanc inſulam perpetuus incola futurus, ſimul induit omnes ſcientias: & qvi ſint, qvid velint, unde veniant qvi hac rate devehuntur, certiſſimo norunt. Revelat nimirum Veritas cultoribus ſuis ſecretiora, ut non ex oculis, ſed ex mente judicent.

Præter hæc qvæ tunc narrabat piſcator, notavimus inſulares unum tantum Deum agno-

ſce-

ſcere; cultumqve tanti numinis incorruptum nunqvam ad ſtatuas & inania ſimulacra translatum. Non ibi aræ, non templa, non ſacrificia; abhorrent ab illis ceremoniis, per qvas ſuperſtitio animos hominum ad terrorem devincit. Orientem adorant Solem, & in illa luce authorem univerſi æterna ſobole humanum genus propagantem. Vivunt aut vento chamæleontis in morem, aut herbis lethaliter amaris, qvas tellus arida inter arenas & vepres emittit. Alii maris & aqvarum vapore ſaturantur, tam peſtifero halitu graves, ut ne Mephitis qvidem fœtidius oleat. Multis pabulo ſunt ſcarabæi, fuci, cicadæ, formicæ, vermes, & alia ſectilia. Pleriqve loligine, ſepiis, polypis, ozæna, locuſta & aliis piſcibus veſcuntur, qvi ſangvine carentes, vel rara carne ſunt, vel tenuitate pellis conſpicui in modum cryſtalli translucent. Omnes aut abſtinentia ſolvit, aut ſua mors trahit in tumulum. Summa macies renudat oſſa, alimentiq; penuria qvidqvid de corpore deducit, impendit in animi vigorem. Et qvia maxime laudari merentur, nulli patientius reprehendi ſuſtinent, neq; mitius alienis criminibus iraſcuntur. Cunctis unica toga, & pileus unus: huuc & illam initiatorum exemplo nunqvam deponunt; nam qvod vetuſtas abſorpſit, centonibus reſarciunt; velut olim Argon Æmoniam Athenienſes, qvam perpetua reparatione conſervatam ter mille annos poſt Jaſonem duraſſe hiſtorici tradunt.

Ibam per totam inſulam lento gradu, & corpus jejuniis grave modo per arenarum deſerta, nunc per ſqvalentes littorum ſinus circumferebam: cum intentum piſcationi & ſcaphæ inhærentem implacabilis ventus diſtraxit in mare. Fugerat à longe natans tellus, & nihil aliud in conſpectu meo reliqverat fortuna præter cœlum & undas; & iſtum, qvi nunc importunus litigator priſca ſolatia in injuriam vertit. Ecce! omnia alia timebam præter homines: cæterum plerumqve initium calamitatis eſt ſecuritas. Expedivit ſe de fluctibus nova inſula: viſos intravimus receſſus, & per flumen (qvod ibi aqvas ſuat æqvori maritabat) devecti, in ripam ſeceſſimus. Ut vero bibit iſte argenteas lymphas, oppreſſit eum ferrea oblivio, & in ſtupida ignorantia ſtatim conqvievit. Putares Cydni, qvi Ciliciam interfluit, liqvore diriguiſſe, ſi aut Alexander fuiſſet, aut rigore fluminis frigidum corpus ſummoviſſet ſpiritum. Contra vitalis calor crevit, & me (novo monſtro turbatus) fœminam exiſtimans populante altius flamma incaluit primo, mox junctis mala fide pectoribus, ſi negligerem ſuccurrere furori, videbatur ruiturus in mortem.

Terrebant me, ſolitudo loci, & ſine rectore ſutilis cymba, ſi deſperarem inſanientem amatorem. Promiſi nuptias meas, modo reſumeret vires, & me natalibus oris redderet. Hac conditione placuit piſcatori matrimonium.

um. Fecit qvod promiſerat, hodie fidem meam poſcit, & à te, cui data eſt cauſæ noſtræ cognitio, inutilis ſtipulationis utilem expectat eventum, qvem impoſſibilitas negat, & fiduciam deluſi hominis in irritum transformat. Ardet nimirum mas in marem, & furioſum amorem deſperatione auget, cui promiſſis meis Natura potentior, & cœlicolæ, qvi facta impia deteſtantut, remedium recuſant.

Finierat. Contra piſcator reſpondit. Non eſſe omnino circuitu agendum, maxime in illis cauſis in qvibus veritas facto ſtaret. Produceret adverſarius partes qvibus viri ſumus, & ab oculis ſuis qværeret ſibi judicium. Nec minus alter revelatis cruribus ſexum ſuum aperuit, manumqve dexteram ingenti feminum ſarcina complevit. Hoc aſpectu verberatus piſcator in proximum gurgitem, qvem vicini fluvii rapidior impetus faciebat, ſeſe non tardatus immiſit. Percuſſi recanduerunt fluctus: diſceſſere primo in exiguos orbes, deinde in latiores, qvi poſt paulum evaneſcentes in planitiem fluentis aqvæ ſoluti ſunt. Exeruit poſtremo naufragum caput ab amne, qve repetitum circumactumq; infeſtis vorticibus corpus ſicco littori reddidit.

Promittebat domorum vicinitatem circumjacentium agrorum cultura ad proceritatem ſegetum vinearumqve luxurians. Humeris piſcatorem imponimus, iter ad oſtia fluvii carpentes; ac momento temporis in humilem a-

ſcen-

ſcendimus collem, è qvo vimine obducta tecta proſpicimus, tuguria agreſtium qvæ ſeqvuta fluvii amœnitatem ripis inſiſtebant, in monticulo ſita, & clivo adeo fallente aſſurgentia, ut alias, qvam cum aſcenderis, non ſentias te aſcendiſſe. Stabant ante fores mater & filia diurno penſo fuſos implentes, qvi filo tenui de proximis calathis ſubinde ducebantur. Sed filia ſuum opus morabatur, intenta carmini qvod ſvaviſſima voce canebat.

Oſchara qvi placido curſu, criſpantibus undis,
Volvis lapillos aureos:
Et dulci retinens defeſſam murmure Lunam
Ad littus invitas tuum:
Carpere ſeu malit ſomnos, ſeu clune procaci
De nocte nymphas ducere
Ad numeros agili ferientes ter pede terram.
Hæc inter attriti gemunt
Per riguum nati gramen ſub pondere flores
Qvos unda nymphis educat.
Venit & ad turbam ſatyrorum læta juventus,
Meroq; Silenus gravis.
Qviq; colit vineta jugis innata propinqvis
Lyæus invectus cado,
Et ſuccincta caput flava Trinacria meſſe.
Num jubit & me ponere
Qvas Amor accendit duras in pectore curas
Molli ſub alga littoris,
Qvod ver perpetuum veſtit florentibus herbis?
Hem duco mecum numina,
Per qvorum jurare faces arcuſq; ſeveros,
Mor-

Mortale formidat genus,
Cum videat non ferre pios ſua vulnera Divos.
Si ſcire qvæ ſint expetis;
Durus Amor, comiteſq; Dei, luctuſq; dolorqve,
Hæc turba lecto me trahens
Excutit è ſomno, & ſecum mea gaudia defert.
Urit medullas acriter,
Et flammas animi repetitis ignibus auget.
Qvid lentus expectas tuam
Si nunc fata ſinunt Alithophile viſere Chlorim,
Multum furentem fundere
Qvidqvid habet rabidi flammarum in ſangvi-ne amoris,
Lauroq; myrtum jungere?

Ut expoſuimus piſcatoris caſum, orantes extremam defuncto humanitatem, ſexagenaria mulier minus polita qvam ſincera reſponſione animorum perturbationes fregit.

Raritas conciliat rebus admirationem; ſub oculis poſita ſolemus negligere, pro incertis maria transmittimus, & in extremo orbe ſtulti tum mentis, tum corporis ægrotationibus, qværimus remedia qvæ Natura ante pedes poſuit. Seu qvod omnium rerum deſideria langveſcunt ubi vicinitas & occaſio utendi facilitatem fecere, ſeu qvia differimus videre qvod qvoties placuerit poſſumus. Permulta in ſolo noſtro nata negligimus, qvæ ſi portentoſa ſervaret Ægyptus, aut Græcia miraculorum ferax, ſingula jamdudum luſtraſſemus, longinqvorum nimium curioſi. Qvid juvat cur-

currere per Ionium mare ut Amoris flammas extingvere poſſis, premere Deucalionis exemplo Actæas aqvas, & præcipitem ſe dare per ſinum Ambracium, qvem in ſimilitudinem jacentis rotæ Leucates promontorium circumſcripſit? qvid Anterotos numen agnoſcere, & apud Eleorum gymnaſium ſacrificare oblivioni? Melius Selemni aqva præterlabentis Achajam fluvius iſte ab amore liberat, & Cupidineis affectibus abſtinentiam inducit, coërcetqve ſuo frigore voluptuarios motus. Hoc docebit vos iſte, qvi mox cum ſomno relinqvet antiqvos ignes, oſtendetqve nondum ſe mortalium numero deeidiſſe.

Ut flores relaxata hyeme in tepore inchoantis Veris frangunt terram, & debili faſtigio micant, poſtmodo calefacta humo vernant, ſurgunt, aperiuntur: Sic piſcatoris pectus extolli primo cœpit, & ſpiritus alte conditus emergere, poſtea fortius egeri, pulſari ſalubri pulſu tempora, aſſurgere demum cadaver, &, ut antea ſolebat, loqvi: niſi qvod omnia alia meminerat præter amorem, cujus flammas inter nivales aqvas venerabilis fluvii reliqverat.

Tacentibus nobis ad hoc miraculum, repetiit mulier qvod omiſerat. Et nihil magis, inqvit, in Poëtis condemno, qvam qvod fabulis Naturæ providentiam tegunt, & occultas vires cuncta moventis ad inanes cauſas & ridicula facta referunt. Sic Selemnum in Argy-

gyræ formam æſtuantem deformatum in flumen fabulantur qvod Cupidineos ignes fugat. Sic Salmacidem oblaqveatam Hermaphroditi Cariæ fronti mollitiem dediſſe. Anigrum induiſſe peſtilentiam de cruore Centaurorum qvos Hercules interfecit. Clitorium abſtemios facere de facto Melampi Amithaonis filii. Arethuſam Alphei flammas vitaſſe mergendo ſe in ſpecum, ut per obſcuros terræ meatus concavaſqve partes errando, inſinuante ſe fluctu telluris anguſtiis, adveheretur Ortygiam. Citius anhelos eqvos æqvore Phœbus tingeret, qvam Poetarum figmenta ſuper ejuſmodi fluminibus dicto aſſeqverer. Fragilis & laborioſa mortalitas in Naturæ ſecreta raro pervadit, ideoqve miracula putat illa qvorum rationes cauſaſqve ignorat, & cum veritatem occupare non poteſt, recurrit ad fabulas.

Sic fractis publicorum ingeniorum aculeis hebetantur mortalium ſenſus, & cum ultra capacitatem ſuam inqvirant, contra Naturam furente zelo torqventur. Ridet ejuſmodi deliria ſapiens, qvæ pervicax ſuperſtitio & ſcrupulus innocens invenere. Aut enim veræ rationis ſcaturiginem novit, aut alium noviſſe exiſtimans, ingenue fatendo inſcitiam ſuam, non erubeſcit hæſitare ad abſcondita. Habent omnia proprietates ſuas, & ab illo momento qvo creata ſunt, ſummi numinis munera conſervant, qvæ per experientiam & tempora in-

aper-

apertum proferuntur. Pauci anni ſunt, à qvibus iſtius gurgitis mirabile frigus, qvod Amorem extingvit, hoc caſu revelatum eſt.

In faucibus Pyrenæi montis qvi inter Hiſpaniam & Gallias jugum ſuum extendit, niveſqve & nimbos ſublimi vertice ſuſpendens inculta vaſtitate horret; ſpelunca collibus affixa reſpicit mare, qva Gades & Calpe Euripi anguſtiis includuntur: domus Eurybati infamis piratæ, vicina maria terrasqve deprædantis: cruentarum prædarum receptaculum, & ſpoliorum infœlicium ærarium. Infra, plures ſinus errore multiplici per concava telluris currentes. Supra, os arctatum, decreſcente paulatim itinere qvod ab imo ad exitum cavernæ ducit. Hinc Eurybatus injecto in intima terrarum fune, Stentorea voce, Alliga captivos, Atrax, qvos heſterni diei fortuna victori permiſit. Statim de abſcondito tenebrarum receſſu educti adoleſcens & adoleſcentula, tam fœlici pulchritudine, ut putares inter arenas ſurgere lætiſſima roſarum liliorumqve vireta, niſi qvod demiſerant in terram vertices, qvos captivitas langvidos fecerat. Tunc invocato proſpero eventu ſic ad adoleſcentem victor.

Soror tua inter catenas & vincula libertatem ſibi fabricata eſt, & victorem me traxit in ſui adorationem. Ubi Zephyrus tota rupe ſepultus dudum temperavit à flatu, iraſcitur Æolo, & motu ſuo terrarum itinera intertur-

bans

bans, blanditur Veneri, qvam ad fontium murmura, & graminis laſciviam vocat. Ceſſant nimbi, pruinæ, glacies, & meliore vultu collucet ſerenitas cœli. Non es primus, cui maximæ fœlicitatis exordium Fortunæ crudelitas attulit. Parum abſunt ab extremis calamitatibus in expectata ſalus, & gloria, & divitiæ. Ego vero, qvamqvam alias imperare poſſum, deprecor in matrimonium ſororem tuam. Si facis hoc, utere omnibus qvæ in poteſtate mea ſunt, & famoſiſſimum ducem, tibi amicitiam & duraturum obſeqvium concilantem, dignare affinitate tua.

Non vacabat reſpondere ad cuncta timenti, lingva qvippe vim ſuam perdit in eo qvi ultra ſpem beatus eſt. Silebat adoleſcens, cum ſic ad Eurybatum adoleſcentula. Immoderatas miſerias excipiunt plerumqve tranqvillitas & lætitia; non habent extrema modum. Fulmina præpida celeritate excuſſa diſſipantur illico, & eo minus perdurant qvo ferocius micuere. Tot caſibus calamitoſiſſima capita inundantibus ſuccedit Amor, noſtris injuriis iratus, &, qvam conditionem in libertate ſperare non audebam, captivis ingerit. Nunc ſecura libertatis, ad genua tua depoſito capite, compendium breve neceſſitati depoſco: liceat uxoris nuncupationem ſacrificio prævertere. Silentium fratris pro conſenſu eſt, qvi fugientis comes, & infortunii ſocius, gentilitiis ceremoniis totus incumbit, & Junoni jugali medita-

tatur votum. Accendere tædas, conſtrepere hymenæum, immolare victimas Eurybatus cœpit. Simul clamoribus inqvietis miſcentur omnia, ſævit armatorum manus feroci eruptione, feſtiqve diei hilaritatem inhorrendam faciem tranſmutat.

Liphippi recens edictum, impunitatem, bonam famam, reverſionemqv in patriam latronibus piratiſqve conceſſerat, qvi piratæ latroniſve abſciſſum caput detuliſſent incuriam. His præmiis excitatus Celadon Melandriorum ſecundus terror, ſuam infamiam aliena morte liberare voluit, & commilitonis cæde ſalutem emere. Tentata itaqve militum fide validiorem prædonum manum armavit in ducem. Crudeſcere interim ſeditio, & ab inconcinno murmure ad gladios & tela tranſire. Pavens Eurybatus, & ad repentinum tumultum deſperabundus, timenſqve ne qvod etiam poſt ſuam mortem ſpolium rebellibus relinqveret, qvæ natura trepidantium eſt; intentuſqve captivæ nuptiis, inter ancipitia belli pactam uxorem perdere maluit qvam Celadonti reſervare. Commeavit ad novam conjugem, & inter ultimum oſculum inſeruit enſem amato pectori, idem bonus maritus, & cruentus percuſſor. Tum vero omni timore calcato, & eo generoſior qvia jam chariſſima qvæqve perdiderat, irruit inter ſpicula gladioſqve hoſtiles, certus effundere ſpiritum, aut retinere per virtutem. Adeſt plerumqve temerariis victoria. Cecide-

re

re cum Celadonte rebelles, & validas manus, qvas ad erogandam ſtipem aperire non potuerant, poſt ereptum ſpiritum armatas ferro retinebant: ea etiam cura prædonibus honeſti exitus fuit.

Cæterum Eurybato Martis Dei blanditiæ pro ſævitia erant, & hoſtium cædes, invidia. Ejulare, ſingultibus aſſiduis illa qvatere, dolere, lamentari, nemo latronem crediderit, niſi prius in barbaris adoraverit humanitatem. Frons, oculi, vultus, perſæpe mentiuntur. Domat feras mentes Cupido, ubi ab aureo arcu dulces ſagittas decuſſit. Immitem Polyphemum ad ſuſpiria coëgit pulchritudo Galatheæ, & inter horrorem ſylvarum, Deorum contemptum, hominum necem, à puella victus, fletus uberrimos ab oculo miſit.

Cædis amor, feritaſqve, ſitiſqve immenſa cruoris
Ceſſant, & tutæ veniunt abeuntqve carinæ.

Traxit ab inferis Plutonem Proſerpina, Tantaloqve atqve Ixioni remiſit pœnam.

Agitur novis furiis Eurybatus, & lymphatico ritu torqvet ſe ad inſanos motus. Periit, qvia perire non potuit, & inter victrices palmas renuntiat ſaluti. Tinctus hoſtili ſangvine, ſuum amiſit, torqve infeſtis ſpiritibus ad Acherontem miſſis, non retinet ſuum. Ut vero ad mortuam (qvæ ante ora ſpeluncæ in cruore ſuo jactabatur) rediit, qveſtus de crudelitate fatorum laceravit veſtes, amplexatur avi-

avide corpus exanimatum, furentiqve oſculo adhæret cadaveri qvod ipſe fecerat: & tanqvam ſuum crimen excuſare vellet, dedit domum ſuam conditorium defunctæ, poſitoqve ad antri aditus immenſo lapide, diu multumqve defletam dimiſit, & caſum ſuum inſana voce qveritans, egreditur de Pyrenæis montibus, ſolatium in ignotis terris præſumens, inqve horrida ſolitudine pii ſceleris ſupplicium. Vagum tamen hominem comitabatur luctus, & qvia, cum aliena deſereret, inferebat ſeſe amor conjugis, & furor, & inſania trepidũ pectus occupabant; adeo pauci ſunt qvi ſe in poteſtate habeant, & facilius eſt totũ populũ ſervitio premere, qvam erigere animos ſupra minas & tumultus fortunæ. Tandẽ poſt errores diuturnos venit in has terras; &, extructo in proximis collibus tuguriola, radicibus diu paſtus corpus ſemivivum ægre licet traheret, ægrius tamen mentem, cujus ærumnas cumulabat tempus, & otium, & amiſſæ conjugis deſiderium. Unde & hodie in limine eremi ſimulacra Mortis & Amoris, hic arcu protenſo, illa concuſſa falce, ad æternam facti memoriam ſtantia viſuntur. Legiturqve hoc Eurybati epigramma: nam & ipſe componebat carmina ubi aliqvid de impetu ſuo furor remiſerat.

Qvid fugis, ah demens, comitantes pectora flammas?
Sævus habet pennas, ſpicula ſævus habet!
Prævertit celeri fugientes improbus ictu,

Et

Et volucri penna, qvod fugit, aſſeqvitur.
Si vitare velis durantem in vulnera dextram,
Ad qvæ confugias brachia Martis habes.
Una eſt, & verax, ſummæ virtutis imago,
Vivere cum poſſis, non timuiſſe mori.

Concluſerat epigramma; ſubiit intemperans humor, qvi ſenſibus immoderata inſaniæ permixtione vitiatis totam mentē præcipiti & extremo corrupit exitio. Non potuit pati diutius indomiti mali vulnus ſaucium pectus; domeſticis Eurybatus concitatus furiis egit ſe de ſaxo, qvod impactos vicini fluminis fluctus edidit. Vaſtis ruentis fragor aures noſtras invaſit. Accurrimus. occupaverat jam canum littus exangve corpus, cum mox inter obluctantis animæ moras, & crebros ſingultus, jam ſanus & fœlix, experientiam fecit aliqvid eſſe qvod inſanos Amoris affectus ſanet. Hæc aliqvando Apolidi narrabam juveni nobiliſſimo & formoſiſſimo, qvi caſas noſtras hoſpitio ſuo dignatus fortunatos nos ſolebat dicere, qvi remoti ab ambitionis ſtudiis otium & vitæ tranqvillitatem ſeqveremur unico mortalitatis incommodo à Deorum vita diſcrepantem. Tum ille, poſt longa ſuſpiria & lacrymas in Eurybati caſum miſerabiliter ejectas. Hæc, inqvit, vis vorticis, qvæ cupidinem in frænis habet, majore diligentia contemplanda eſt, & ad aliqvam naturalem cauſam indagatione ſolerti deducenda. Hanc ego de frigore natam auſim aſſerere qvod rigore ſuo contrarium ignem depellat, & pene cum amore ſummoveat animam.

Sub ipſis fluvii aqvis exprimuntur gelidi fontes, qvi pluribus venis eluctati, acceptas virtutes & potentias receptaculis ſuis inferunt. Saturnus, ſive plumbum viſcoſæ materiæ impactum nexumqve, ſubtilibus fibris qvod minus concretum eſt eliqvat. Illud ſi præteriens unda ſecum trahat,proculdubio qvalitates induit Saturni,qvi ſiccus & frigidus fugit coitum, & maligno aſpectu Venerem premens oſtendit odiũ qvo in ſeqviorem ſexum crudeliter inclinat.Similiter argentum de ſympathia Lunæ, qvæ frigida & humida eſt,pruritus venereos enecat: unde & caſta Diana à Poëtis vocatur, & abſciſſa Saturno genitalia fabulæ referunt. Itaqve, ſi per minera plumbi aut argenti colantur fontes qvi occulto itinere ſubeunt terras, ſtatim exuunt nativum ſaporem, & inſertas metallorum potentias verberatione crebra motuqve ſuſcipiunt, rigorem materiæ, per qvam fluunt, beneficio trahentes, frigusqve Saturni aut Lunæ, aqvis in qvas deſcendunt penetrabili gelu inurunt.Hinc contra faces Cupidinis virtus, & frigidus torpor, & inſperata qvies æſtuanti animæ conceſſa. Qvod apertius videtur in lapidibus, qvorum vires utrunq; ſidus auget recondita communicatione aſpectuum, qvi procul à ſublimi ætheris vertice diſcretas gemmas celeri tranſcurſu corroborant. Inferiora qvippe ſuperioribus per mutuam applicationem copulata miraculorum ſpeciem exhibent. Hinc turcheſia, androdamas, chalcedon, enydros,

exe-

exebenus, frigidiſſimi lapides, de utriusq; ſideres aſpectu amentiæ amoris medentur, & libidinem frænant: cum ex mixtione terreæ qvalitatis in concoctione ſua nihil obtineant de qvalitate ignea. Hæc conſervat terra, & emittit. Videamus qvid aqvæ ut medicatæ ſint ſorbeant, ut excludant deſideria libidinis & omnem pruritus titillationisq; affectum.

Veſtiunt aliqvando fluminum fontiumqve ripas gramen,& herbæ, cupidini medicamina: inter eas, haſtula regia, ſabina, ruta, vitex, ſylveſtres lactucæ, cunila, & nymphæa. Qvæ omnes aut vires ſuas tranſmittunt, affunduntq; fluviis per radices ad ima ſubeuntes, aut folia, floresqve, ventis & autumno excuſſos permittunt ſubjectis fluctibus, qvorum humore corrupti ponderibus ſuis deprimuntur, hos unda tandem devorat;qvæ novis ſuccis imbuta, pari cum littore ſuo medicamine ſuperbit.

Erat aliqvid qvod ultra malorum meorum partem inqvirerem; laborabam in Apolide; & ipſa cupiditas ſciendi qvis ille eſſet, fletus meos, & lamenta tardabat. Prævenit Vindocinus deſiderium meum,& ad anum,Rogo, inqvit,mi parens, noli deſtituere cupidum adoleſcentem ſua ſpe,perge ulterius, & iſtum Apolidem deſcribe mihi, ut ſciam an ſit ille qvem qvondam apud Locros in fœmineas veſtes inſertum & abſconditum deſerui. Pluris hoc faciam, qvam ſi omnes ab occulto latentes Naturæ poteſtates in apertum exercitata ſubtilitate pro-

duceres. Iſtæ, inqvit puella, meæ partes erunt, ſi laſſata mater ſubſiſtat & ſcenam mihi longioris calamitatis permittat extendere. Conceſſit mater. Tum illa: Mediocris Apolidi ſtatura, moderatus geſtus, ſingultus freqvens, capilli nigri, & in modum corvorum qvoties ad ſolem convertuntur deflexi, varie pro ſua nitentes agitatione.

Sic picturato prætexens aëra limbo
Ducit ab adverſo ſpeciem Thaumantias aſtro.

Frons porrecta, arcuata ſupercilia, cærulei oculi, & fulmina ſubinde torqventes; naſus neq; recurvus in frontem; oſculum qvale Venus blandiebatur Adonidi; genæ, mentum, cervix, manus, roſarum liliorumq; cognatione notabiles. Hem! adeſt, exclamat Vindocinus; agnoſco ducem meum, & jam reducem lubens amplector. Prope etiam erat ut exclamarem, Et hæc qvoq; Chloris mea eſt, niſi recepiſſet interruptum ſermonem virgo; &, Hoc, ait, in poſterum probatæ humanitatis erit ſi ſine exclamationibus facili patientia loqventem velitis audire; ultro etiam veſtros affectus excuſo, qvi ab auribus ad oculos deduxerunt audita & præſentes vultus finxerunt, qvos à nobis tanta maria & circumfuſæ terræ revellunt. Paruimus imperio. tum illa factum ſilentium hiſtoria memorabili remuneravit.

Tantæ pulchritudinis adoleſcens iſtius domunculæ latebras inviſerat. illuſit Cupido ſimplicitati meæ, & ruſticam puellam ſævienti

fa-

face irritavit. Ceſſabat antiqvum in tædas jugales odium,& modo, qvæ tot petentes eram aversata, nuptias ultro petebam.Reſtitit Apolis, &blandiente dicto revocare me ab inutili amore conabatur. Ignis repulſæ crevit, & in imo corroboratus membra omnia in maciem & langvorem trahebat. Monuit tandem ut propinqvi vorticis experirer potentiam, & morbum qvem ſanare non poterat aliena medicina expellerem. Ratum erat uti conſilio temere amati ſi ultimam qverelam contempſiſſet. Ingredior de die Apolidis cubiculum, cubabat ille meridie, & ſolis æſtus humenti ſomno demulcebat.

Invado dormientem effuſiſſimo amplexu: & Teneo te, inqvam, qvalem jamdudum petieram. Dimovit ille ſomnum, & obſtantes libertati ſuæ manus de pectore ſuo decuſſit Dii boni! qvæ rerum facies? qvod formæ monſtrum? Pendebant è collo inornati capilli, & ſideribus ſimiles oculos veluti nube tegebant. Pars avulſa candidiſſimos flores ad miraculum aperuit. Protuberabant gemino colle lactei ſinus, qvi nudi ementitum ſexum cum ſtupore meo vulgaverunt. Vix me ſuſpexerat, conſedit prior impetus, ſervataq; ſvavitate purpuræ qvam fecerat ira innata modeſtiam verecundiſſimo rubore notavit, & qvas ad ſupplicationem porrexeram manus ſuis interſerens, Vides, inqvit, ut miſerabili ureris flamma, qvam virilis habitus mendacium ſuſcitavit. Ardebas hacte-

ctenus in muliere virgo, & niſi prodigioſo cupidini medelam caſus attuliſſet, manebat te triſtis exitus, & adductum ad deſperationem vivendi tædium.

Qvid ſis nata vides, niſi te qvoq; decipis ipſam.
Et pete qvod fas eſt, & ama, qvod fœmina debes.
Spes eſt qvæ capiat, ſpes eſt qvæ paſcat amantem;
Hanc tibi res adimit.

Qvandoqvidem autem tibi ſexus meus patefcit, nolo te fraudare majore cognitione vitæ meæ, cujus recordatio præteritorum malorum gravitatem obruit, & lento torpore ſolvit moleſtiarum ſollicitudinem, ad qvam miſeram me Fortunæ crudelitas reſervat.

Nolens deducta de viri manu ad invitum torum, poſtmodo ſum experta qvas inimicitias male contracta matrimonia parerent; qvam injuſte lex regni divortia ſuſtuliſſet, & impio vinculo retinuiſſet qvos hymen male invocatum funerali face luſtravit. Multi hodie mariti vivunt pudoris illius beneficio, qvi raro ſexum noſtrum niſi cum virtute omni deſeruit. Illos tamen creberrima vota pulſant ad tumulum, &, niſi nos reverentia famæ contineret, plures Medeæ, & Clitemneſtræ, qvam Alcyones & Alceſtes invenirentur. Omnino diſplicebat maritus: ſed neq; tunc erat alius qvi placeret. Poſt qvinqvennium viſo Alithophilo exarſi, & nondum corpore adultera innuptam me deſiderabam, ut amatori meo præter ætatis florem totam me & ex voluntate traderem. Cæterum

rum intempeſtivo connubio ſociatæ ſola corruptarum nuptiarum vindicta ſupererat. Adjuvabat deſiderium ſoror mea profectioris ætatis, qvæ marito meo infenſa per reatum meum qværebat illius contumeliam.

Sed ſi jam vellem fines tranſire pudoris,
Hic major culpæ cauſa futurus erat.

Marito caſtellum fuit ad Oſcharæ ripas, qvas altiori culmine tegit, & preſſos lapides ſublimi mole patefaciens in palatii ſuperbiam elevat. Illic ſæpius convenimus conciliatrice ſorore, qvæ eo ardentius ſeqvebatur Alithophili partes, qvod aliqvando ſimili adultero mancipata, delectabatur adoleſcentis imagine, qvi vultu, & voce, & geſtu amatorem ſuum referebat. Interim, ſi qvid ab amplexu vacabat, ſcribebam verſus, qvi abſentem Alithophilum revocarent. Hinc illi qvos habes à manu mea, & qvorum concentus dulcedinem ſi ſervaveris, habebit aliqvid Arion qvod invideat.

Timendum erat, ne voluptates ſatietate langveſcerent; providit caſus ne impune liceret eſſe beatis. In ſuſpicionem qvippe Alithophili maritus meus neſcio qvo modo inductus ultionem parabat. Expugnaverat zelotypiæ dirum venenum otioſum hominem, & incertum ſpiritum ad crudelitatem verterat. Nactus deinde occaſionem vindictæ homicidio qvod cogitarat accingitur. Utebatur adoleſcens contigua domo. Ecce, dum de nocte domuitionem

Digitized by Google

capeſſit, improviſum adoriuntur armati, & circumfuſi per latera male reſiſtentis inſiliunt, premunt, vulnerant: &, niſi proſternatus moribundoq́; ſimilis pedibus pulſaſſet terram, nunqvam ſicarii temperaſſent ab ictibus; contra glomerata procella procidiſſet amatum caput, & ad necem non dubiam vapulaſſet.

Hujus cruenti facinoris fama totam civitatem pervagata, non alium nocturnæ cædis authorem qvam maritum meum faciebat, eo manifeſtius, qvod in fuga inter jacentis pedes pileum reliqviſſet. Hoc, ut infœlicis aures percuſſit, denegatæ voluptatis indignatione furens, incenſos animos ad ſcelus acuebam: cum litteræ mihi ab Alithophilo redduntur, in hunc modum ſcriptæ.

ALITHOPHILUS CHLORIDI S.

Nondum me pœnitet uſurpatæ per furta licentiæ. Firmiſſimum vinculum erit geminatæ affectionis, ſi nos diſſociari non ſinas. Minus me mariti tui vulnera qvam tua cruciant. Iſta, æterna erunt: illa, jam evanuere. Adeo Marte acrior eſt Cupido, & periculoſius ferit. Præcluſit aditus rumor in caſtellum tuum, opportunum tamen clandeſtino colloqvio locum inveni, ſi nihil omiſeris de amore tuo. Cras me reperies in templo Veneris Etæræ qvod ultra urbem eſt. Illic conſilium qvod utriq; expedit aperiam. Omnia ſalutaria & commoda ſi mature veneris. *Vale.*

Placuit invitationem ſeqvi, cum jam expecta-

ctatione turbida etiam de momenti mora conqvererer. Deceſſit nox, &, ut ſeqvens dies Solem Mundo reddidit, ſacrario Veneris illabor. Prævenerat Alithophilus diligentiam meam, & ante pulvinar Deæ procumbens, ſolitariam complexatus ſtatuam propitium conſiliis ſuis invocabat numen, & hoc votum inſerebat ſaxo qvod divinam imaginem ſuſtinebat:

Dea, qvæ flaminibus ſiccis inducta fugas nubila, qvam cum gaudio elementa omnia ſuſcipiunt, qvæ tempeſtates revocas, coërces inimicos ventos, deſolatam terram reparas, extingvis diſcordiæ ſemina, concordiam ingeris; permittte nos aliqvando qvieti noſtræ, & cœptis meis aſpirando famulos tuos conſerva, qvos ferventior in numen tuum cultus ad odiū mortalium crudeliter expoſuit. Si tuis precibus Deorum Dearumq; iræ remolleſcant, inviſem9 ſaluberrimam illam tuam ædem, qvam Pyrenæus in arduo montis ſuſpendit, & initiati ſacris tuis, ſoluti voto qvod ſyncera fide ſignamus, docebimus alios, per te ſolam genus humanum conſervari.

Ubi nos voti reos fecit, deſeruit ſtylum, & lento ſermone cunctabundus ad me, Ut, inqvit, mea Chloris, effugiamus mortem, tibi moriendum eſt. Cum devoviſſem caput pro ſalute loqventis, illa pauca, qvæ ad rem noſtram pertinebant, ſic profatur.

Ea volui ſcire, qvæ non modo ab Europæ terminis disjunxit Natura, ſed & ſecreta illa

qvæ ubiqve terrarum penetralibus ſuis reſervat. Cum enim denegetur nobis diu vivere, diſcendum eſt aliqvid qvo nos vixiſſe teſtemur. Cita morte præoccupati terram relinqvimus. Minus tamen qveruntur hi qvos philoſophia ad reconditarum rerum miracula vocavit. Hoc adminiculo multa percepi qvæ vitam melius ſuſtinerent, & mederentur periculis, qvæ reliqvos ad deſperationem per compendium ducerent. Videmus firmiora qvælibet præcipiti velocitate labi, & ortus occaſusqve intra momentum temporis revolvere. Perficiendum eſt, ut purgata caligine, qva mortalitas hominum mentes inficit, ſerenitatem ſubinducamus, & imminentium malorum revocata per prudentiam procella conqvieſcat. Inter alia, vires herbarum occultas, qvæ de telluris gremio ſurgunt, apprime novi, qvarum ſpiritus neſcio qva contagione naturam ipſam videntur corrumpere, & ad humanum exitium noxaliter naſci. Ejusmodi venena ſunt, qvorum frigore velut hoſtilibus flabris inhorreſcit ſangvis, & animam indignatione vehementi verberatam de corpore ſuo pleniſſime diſcutit. Inveniuntur tamen herbæ ſuccis minus noxiis, qvæ gelato qvidem rigore ſpeciem mortis inducunt, & eliſis pulſibus inferentes torporem medicatos homines mortuis ſimiles reddunt: cæterum, poſt longum ſomnum refunduntur per membra vitales ſpiritus, &, torpente veneno depulſo,

ereptam pro tempore cum motu & ſenſu remittunt animam. Hac potentia nobilitatur incluſ9 huic pyxidi pulvis (porrigebat pyxidem) cujus vim ſoporiferam qvicunqve per ſuffitum hauſerit, tolerare non poteſt; ſed ſtatim ſolutus in ſomnum, per totum biduum obdormit, donec remeante per artus calore, qvi circa pectus ſervatur, iterum reſurgat. Fit autem ejusmodi pulvis, de lactuca ſylveſtri, abſynthio, crambe, melanthione, papavere, roſa, narciſſo, croco, liguſtro, baccare, hedypnoide, & cytino: pinnis dextris vituli marini cum corallio & melle demerſis in ollam ad ignem ferventem. Hunc, ſi aſperſum ardentibus favillis olfeceris, confeſtim ſuccumbent oculi venienti ſomno, tam arcto torpore, ut interclusi ſpiritus non vini odore, non aſperſione aqvæ, non fomentis ullis in venas remeare poſſint. Sic Orci victima credita, funus eris, feralem pompam proſeqvente populo, & exoſo illo marito tuo, tum multis amicitiæ & pietatis ſupremæ nominibus, tum mœrore ſqvallido, & immoderato planctu ad ſui ſpectaculum ſpectantium oculos evocante. Providendum tamen eſt commoditati noſtræ, anteqvam ad ſepulturam & manes deſcendas. Conficies teſtamentum ſorore tua hærede nuncupata, ea tamen prius clam admonita, ut bonorum tuorum ſemiſſem ad te procuret pervenire qvocunqve rediviva juſſeris. Cavebisqve ſpeciali mandato, ne illa expor-

Digitized by Google

namentis tuis qvidqvam detrahi permittat. Velle te inferri ſepulturæ tuæ pretioſiſſimam veſtem, margaritas, monilia, & alia mundi muliebris, qvorum affectus ultra mortem etiam ambitioſis perdurat. Ut vero gravitate ſomni diſcuſſa ſeſe in venas refundet renaſcens calor, & recuperabit vires vigoremq; ſuum creditum nuper cadaver, revolvam ego de monumento tuo lapidem, & te deſiderium meum de Acheronte revocabo in vitam.

Fruſtra qvæ ſubſeqvuta ſunt per partes narraverim, ne triſti & mœſto ſermone veluti peſtifero alimento patientiam tuam detineam. Accepi pyxidem, deſerui Veneris templum, feci qvæ dixerat. Obdormio, ornataq; gemmis deferor meorum manibus ad nobile ſepulchrum, qvod ſolutæ jam in fœtorem parentum reliqviæ formidoloſum fecerant.

Non aliter Dido ſummas in ſede ſub auras
Erecta ingenti, crimen de fronte coronat
Funerea: pendent gemmata monilia collo,
Involvit tum compta comam, mortemqve ſerenis
Depaſcens oculis, varios per brachia flores
Texuit; arſuros committens ignibus artus
Sidonio projecta thoro. Stant corpora circum
Educti tenebris manes, & funera lambunt
Telluris permiſſa ſinu; deſcendit ad umbras
Infœlix anima, & populos per inane volantes
Mœſta timet, trepidatq; novis ſimulachra figuris
Cernere, nec notos olim cognoſcere vultus.

Is honor ad tumulum per alienos pedes e-

un-

unti fuit, adjectis corpori ornamentis qvæ in nuptiarum ſuperbiam venerant. Si officiis feralibus peractis, & imminente hora ſalutari, qva recuperare vigorem ſuum corpus debebat, redituræ ſalubritatis expectatio Alithophilum campo ſtiterat, in qvem extra civitatem de Senatus conſulto Duelliano, qvicunqve de familia noſtra finiſſent mortalitatem, non ſine pompa deferebantur. Ut venit ad tumulum, revoluturus ſaxum qvod aditus obſerabat, patere jam ſepulcrum offendit, & intus murmur, qvale latronum ſpoliantium ſepultam. Qvo percitæ mentis torqvetur furor? minimum malorum mors illi eſt qvi ſemel contempſit mori. Deſcendit ad imas tenebras, & fulgore gladii, faciſqve, qvæ omnia utraqve manu ſimul rotabat, umbrarum & tumuli violatores ad trepidum pavorem perſtrinxit. Sic arbores vibratæ vento tremiſcunt anteqvam fulmine feriantur: illud enim præmittit ſpiritum, & agit ante ſe dum rupta nube pervolat. Cecidere de manibus impiorum noviſſima defunctorum ſpolia, & territas ſuo ſcelere mentes fortuitus horror turbavit. Improviſa raro moram patiuntur ad recolligendum ſe. Reliqvere arma nocturni graſſatores qvibus ſepulcrum ruperant, &, ut effugerent pœnam qvam Conſtantii & Juliani leges ut ſacrilegis minabantur, deſeruere naturam ſuam, horrendumq; propoſitum, qvo manes inqvietaverant, inuſitata verecundia & incognito metu mutavere.

Nondum bene exierant, pertentat Alithophilus partes omnes ſubterranei ſpecus, & ut me dormientem aſpexit, totum ſe labante ſpiritu ſuper meum corpus effudit. Inter hæc alevatis luminibus agnoſcere amplexantem incœpi. Jam mihi, jam illi reddita refici, & relaxata potionis vi ad ſuperos remeare, niſi qvod adhuc claudebar tumulo. Rediere qvoqve vires Alithophilo. aſſurgimus; & ornamentis qvæ paſſim circa cadavera jacebant (nuper ſpolium latronum) reqviſitis, ſublatiſqve, mortalitati nos reddidimus. Putares Eurydicen de Tænaro tractam Orpheum ſeqvi, ſi aut Alithophilus tenuiſſet cytharam, aut ego relapſa ſub umbras & iterum obvia Cerbero ad geminatos iraſcentis latratus palluiſſem.

Sic ab inferis remeantes, obducto tumulo ſoluturi votum Antelucio petebamus ædem Veneris Pyrenæis jugis ſacratam; & jam multum itineris emenſi eramus, cum latronum (qvi ſub Eurybato militabant) manus effera decepit pietatem noſtram, & incautos catenis oneravit.

Inſidebant ſublimioribus locis incultorum montium prædonum reliqvorum examina, & veluti piaculares damnatæ ſolicitudinis victimas de rupibus dependuli immiti lumine ſpectabant, qvos in carcerem & tenebras celebri ſupra noxiorum reatum ignominia ſocii peſſimi trahebant.

Præibamus noſtris vinculis triumphum gravem,

vem, & ſuſpenſos ad lenta ſupplicia ſpiritus torpore magis qvam metu premebamus. Tunc ego non inſcia periculi qvod utriqve imminebat, oſculo Eurybati genu adorato, præcocia fata & ſalutarem ſola celeritate mortem mihi fratriqve (ſic Alithophilum appellabam) deprecata ſum. Eurybatus expalluit ad conſtantiam meam, & blandiore vultu ne deſperarem de pietate ſua monuit: vocatoqve Atrace imperavit ut utrumqve diligenter procuraret, & eximium (ut ajebat) par formæ in craſtinum reſervaret ſibi. Sed jam Atrax conceperat flammas, & ſubitæ miſerationis affectione permotus, miſereſcere ſe ſimul & amare ſenſit. Amor enim plerumqve à miſeratione venit. Ut in triſtem & ignavi frigoris plenam ſpeluncam deſcendimus, per obliqva devexa in imum deducti, cedente ſolo inſtabili veſtigio, & refugo lapſu onus ſuum male ſuſtinente: Atrax, qvi nobiſcum deſcenderat, noſtris miſeriis adſuſpirans, & novis Cupidinis ignibus ad miſericordiam motus, ſic incipit.

Coacti eſtis vela venienti tempeſtati aperire, & iratos fluctus ſeqvi qvamcunqve vos in plagam detulerint. Miſeret me conditionis veſtræ! & vellem, ſi liceret, mille pœnarum indagine irretitos etiam me ſoangvine liberare. Niſi credideritis ſvadenti, ſero lamentationes illicitas refricabitis, & ad cruentum ſupplicium expoſiti, neqvicqvam movebitis ad redemptionem veſtram prædones, qvos mixta tabo

ſa-

ſanieqve, & planctibus carnificina ſvavius ungventis delectat. Palam eſt; Chloridem amat Eurybatus, & occulta libidine demorſus, per veſtrum ludibrium qværit irritatis ignibus ſatietatem. Videris Alithophile an malis ſororem tuam concubitui qvam juſtis nuptiis exponere. Ingenioſus eſt ad medicinam ſuam Cupido; ſemper aliqvid honeſti prætendit, ſub qvo lateat inverecundus furor, excitatus ad opprobrium verecundiſſimi ſexus. Plures puellæ nuptiarum ſpe delinitæ proſtituuntur infœlici patientiæ, qvam lenonum aſtu fornicibus inter ſellas & meretricios titulos, qvibus captura ſua niſi poſtqvam deceptæ ſunt manifeſto apparet. Depoſcet Eurybatus in jura maritalis thori ſororem tuam. Cæterum nihil aliud qværit, qvam perditæ & jam ſibi expoſitæ corpus objicere publicæ luxuriæ, militeſqve ſuos in prædæ partem & noviſſimas delicias vocare. Sed ſi tibi placeat melioris fidei nec minoris vivacitatis volens, volentem adoptare fratrem; habes me meditati ultorem opprobrii; ſine veſtro periculo ſumpturus de barbaro duce pœnas, & vos incolumes qvocunqve juſſeritis deducturus. Sangvis ille ab hoſtilibus venis tractus, cementum erit perpetuæ affinitatis indefeſſa thalami copula inter nos coaleſcentis ad perfectam concordiam.

Talibus dictis, ſtetit mutus, & ſimilis alta cogitanti. Cumqve mentito ſermone approbaſſet Alithophilus affinitatem ſuam, oſcula-

latus eſt dexteram, victoriam ſalutemqve pollicentis: laudataqve pietate propoſiti, ſocium, qvocunqve ſeſe facinori appararet, humaniſſima urbanitate obtulit. Nec mora: conclamat Atrax mitterent in ſubterraneos receſſus funem. Statim ab alto arripuit demiſſum, &, ſimul de nocte ſpeluncæ rediit ad Solis lucem.

Erat Celadon corpore vaſtus, ſtrenuaqve manu, & ad qvem, ſi Eurybatus non fuiſſet, communi conſenſu ducatum latrones detuliſſent. Ubiqve terrarum invidia regnat, & ipſa imperandi licentia inter prædones æmulos habet. Illum Atrax in ſolitudinem traxit, ne aures alienæ venirent in ſecretum, & inconſiderata prudentia in exitum conſulentium verteretur. Obſeqvium, inqvit, qvod arctiſſime tibi devovi, non patitur ſilentii crimen. Ne Mercurius ſinat, ut, qvod revelatam gloriam tuam ſpectat, diſſimulem. Qvæ ſcio, timeo. Et hoc pii timoris officium erit, ſi illud impia taciturnitate non corrupero. Fraudare te præda tua Eurybatus deſtinat, & qvam captivam feciſti, ſuam facere. Ut intelligas, qvam nullam occaſionem oſtentandæ ambitionis licentia contemnat. Procedit in dies immodeſtius, &, male data authoritate, vitiiſqve, melius ducem agit, qvam juſtitia, & virtute. Sic impunita luxuria, vel diſſimulata incrementum accipit, ut collegium noſtrum, tyrannica poteſtate oppreſſum, nihil jam aliud qvam hu-

humilem ſervilemqve metum ſuſpiret. Ita dum Eurybatus in eundem hominem non putat convenire poteſtatem & moderationem, duas res diverſiſſimas junxit, contemptum, & temeritatem. Nunqvam bona valetudo eſt in corpore tyranni, perpetua febris venarum temperiem perturbat, micant in vultu novi ſubinde flammarum fluctus, audiuntur ſuſpiria, & anhelitus laborantis, aut aliorum qvos ipſe ad luctum cogit. Amat expreſſas metu voces, & coactam laudationem ſui; ubi multum riſit, nece remuneratur. Sed ſolvit tandem ſacramentum omne, & ſodalitatis vinculum, triſtis illa patientiæ ancillantis neceſſitas: & licet indomita potentia aliqvot horis regnet, poſtmodo tamen debilitatur, & frangitur, ubi generoſi ſpiritus bene concitati laxavere tempeſtatem, & indignationis ſuæ ventos dudum timoris carceribus clauſos ad libertatem emiſere. Macte animo; expiabitur, ſi juſſeris, cogitata contra prædonum leges voluptas: unco, laqveo, & ignibus, & ſtrage ſua, ſi volueris, Eurybatus publico latronum generoſiſſimorum gaudio litabit.

Non diſſimulavit Celadon ſibi placere ejusmodi conſilium, qvod laudabilem audaciæ ſuæ mortem aut imperium intra momentum temporis promittebat. Simul cum amicis ſuper ea re clandeſtino colloqvio diſſeruit. Qvibus ubi periculorum ſocietas, & loqventis gloria placuit; Martiæ cohortis majore parte ad

ad concionem vocata, vim & robur circumſtantium laudavit, apud eos ſpes omnes ſuas & ſalutem reſidere. Si annuerent de bello qvod parabat, proximum diem Eurybato extremum futurum. Plus eſſe fiduciæ & ſecordiæ qvam magnitudinis emollito per delicias duci. Qvo ſublato, prædas omnes & ſpolia communia fore. Sibi nomen imperii, illis laudem conceſſi, & fructus relicturum. Pararent deſides manus, & gladios rubigine infectos ad pugnam acuerent. Neqve ſe injuriam ſuam qveri, qvamvis Eurybatus Cholorídem laborum ſuorum præmium rapere cogitaret. Omnibus fraudationem prædæ & pecuniarum per pericula petitarum pro injuriis eſſe, mox, ſi ſurgere ad ultionem properarent, illis ſolatium. Neceſſitatem impoſiti ſilentii manu redimerent. Daturum prælii ſignum, ſi ſe ſeqvi deſtinaſſent, & veſtigiis ad ſalutarem victoriam properantis inſiſtere. Præmia virtutis geminata, ſpolium cæſorum, & libertatem. Illud ante oculos eſſe: Hanc ab edicto Liphippi pendere, qvod latronum percuſſoribus poſtliminii jura dediſſet. Periculum in mora eſſe; laudabile, ſi aggrederentur; ſecurum, ſi occiderent.

Aſſenſere milites loqventi, murmure, clamore, pulſu, ſonituq;, & affrictione clypeorum; Verum virum, ducemqve, ſpreta alterius libidine, ingenti laude efferentes.

Dum hæc agebantur, Alithophilus alligatus col-

collo meo ſine intermiſſione flebat. Ergo, inqviebat, non licebit mihi tecum mori? Nunqvam ex animis fatorum diſcedet furor infœliciter pertinax? Relinqves conſvetos ſinus, & æterno diſſidio æternum amorem in te meum damnabis? Velut in ſolitudine ſqvallebit amatum pectus, & nova face per calamitates & ſervitium ſubdita deflagrabit alienis flammis? Qvidqvid erit, crudeles Dii, forti viro licebit honeſte mori. Ingemui: &, Ne, inqvam ego, antiqvam conſtantiam deſciviſſe credas. In animi bona Fortunæ nullum jus habet. Mens interna virtute freta rebus adverſis opitulatur. Premitur, non opprimitur; imo fortior aſſurgit. Inter procellas, tot bellis domeſticis, tot externis laceſſita, extra turbam & tumultum eſt. Sibi ſemper vacat. Excitantur motibus ignes reciproci, &, cum urendo clareſcant, fortis ludibrium pro materia & alimento demordent. Conſtantius per miſerias amor ſurgit, & fidelius corroboratur. Qvidqvid ſit: nunqvam me Atrax aut Eurybatus in thorum ſuum deducet.

Ille meos, primus qvi me ſibi junxit, amores
Auferat, ille habeat ſecum, ſervetqve ſepulchro.

Juvabit aliqvando libertatem redditam experiri. Triſtitiam riſus excipiunt. Ad defectum noctis, dies ſocialis properat, &, ubi colliſæ nubes inferunt obſcuritatem, ſemper aliqvis fulgor murmurantes undarum pulſus

ocu-

oculis navigantium oſtendit. Maximum ſolatium eſt ferre ſortem ſuam. Plerumqve auxilium ab abſcondito temporis mora profert, ſemperqve aliqvis de Diis mortalium caſus blandum dignatur aſpicere, nec eos patitur ad occaſum ſuum labi. Et, ſi iſta non ſint, more ſcorpionum inter excitatas flammas contorto ad pectus aculeo, meo vulnere cadam. Apage iſtos qvi amorem utilitate metiuntur, qvæ ſordidiſſima cauponatio eſt! Nunqvam diluceſcet mihi niſi ante vultus tuos, qvos monebo in ſilentio, non alias, ſi removeris, obſcurata manes petam, & toto Acheronte delapſa, qvam ad ortus tuos reſumptura lumen.

Audiebamus murmur, removimus amplexus, lacrymiſqve deterſis diſſimilem malis noſtris induebamus vultum, ad illorum vicem qvi deguſtatis Sardois herbis feruntur in morte ridere. Cum Atrax per funem ad nos relapſus, qvæ pro incolumitate noſtra peregerat ſedulo narravit. Nam (inqviebat) aut mutuis ictibus virtute numeroqve pares ſternentur, aut laſſos vulneratoſqve intacti bello adoriemur: cædem cæde, ſangvinem ſangvine expiabimus. Præbebunt vigentibus nutantia ad caſum corpora, & apertis ad vindictam noſtram pectoribus demergemus ultrices gladios, donec omnes vaſtis vulneribus perforati incertas diu qva exire velint animas ejiciant. Et ne nos tumultus irrepens, nox obſcurior, caſuſve diſſociaverint; proximum eſt qvod ſolemni.

mni voto petebatis Veneris templum: illuc conveniemus, ſeu nos idem dies dicto loco aſſignabit, ſeu morta tardior in aliam lucem diſtulerit congregationem noſtram.

Dum ejusmodi colloqviis triſtiſſimam producimus noctem, Eurybatus ab aditu ſpeluncæ juſſit educi captivos. Evaneſcebant extrema Lunæ cornua, & jam montium vertices ad Auroræ roſas rubebant. Ego cum Alithophilo aſſenſeram Eurybati nuptiis, & poſt dilationes aliqvot matrimonii ſolemnia celebrabantur. Præcipitata rurſum dies tegebatur aqvis, & ferales tenebræ ab iiſdem ſurrexerant. Incœpta eſt per Celadontem ſeditio, & omnia ſecundum narrationem matris tuæ ſubſeqvuta ſunt, niſi qvod adhuc vivo extra ludibrium mortis, & extremam vim Eurybati. Enimvero defectione Celadontis vulgata, creſcente tumultu ſuſpicatus Atrax cuncta in deterius lapſura ſi me præmium victoriæ & cauſam belli ante oculos rivalis ſuperſtitis reliqviſſet, tonſo capillo, caligis, pallioqve, & pileo, in maſculam me reformavit faciem, præſentium calamitatum ſociam, comitemqve ſervi domini ferociam fugientis. Qvis enim miſer recuſet periculum qvod ſalutis ſpem oſtendit? E diverſo formoſiſſimam adoleſcentem (qvem licentia ſtupri Atracis fratrem fecerat) meas veſtes induit. Et ut arbitror Eurybatus inter inſultus hoſtiles, & proprios metus, mendacium non ſenſit. Deceptus noto habitu, ira

de-

deſperatione, & tenebris, cum omnia alia curat, præter vitam meam animum etiam perdidit, ut me perderet. Sic perculſus & attonitus adoleſcentem pro conjuge, Orpheoteleſtam pro Chloride furori ſuo mactavit.

Ad hæc inqvietatus piſcator, Ergo me, inqvit, Atrax impune deluſerit! ille filium meum, ille deficientis ſolatium, rapuerit, perdiderit! Vivit adhuc, & ſceleratum animum ſcelerato corpore circumfert! Aliqvando me totum vicerunt miſeriæ, & Dii malorum authores! Jam fractus dilabatur orbis, &, ſi mortalibus licet beneficia Naturæ corrumpere, recedat vita, qvæ calamitoſis hominibus pro ſupplicio eſſe ſolet! Hac exclamatione lacerata ruſtica virgo, juravit relicturam ſe invidioſam narrationem, ne forte recentia mala novis augerentur, & hoſpites ſuos odioſo turbaret officio, ad qvod ſe mente ſimpliciſſima, & bona fide, faciliorem ſe futurorum neſcia præbiſſet. Renuntiare ſe male fidelibus armis, & nudas manus pectuſqve inerme ad pœnam proferre. At ego, qvi in Chloride mea laborabam, hortari cœpi piſcatorem ne perſeveraret in ſupervacuo gemitu. Temporis moram ſolere mentes doloribus exulceratas ad ſanitatem revocare. Scenam muneribus gladiatoriis freqventer diſtingvi, ut voluptates nece & ſangvine condiantur. Cito ſubrepere infortunia. Bonam fortunam, difficilem inventu, rectorem ducemqve deſiderare, adverſam veni-

nire ultro etiam contra miſerorum votum. Daret hoc extremo dolori ut aliqvantulum taceret, cum in ſummis calamitatibus ſilentium melius fletu, verbisqve, affectus vere mœrentis exprimat. Evaporationes humidi ſplendores tantum minaces citra ſonum ictumqve movere. Exhalationes vero ſicciores terrarum, fulmina facere, & exprimere. Ubi conſumſerit aculeum ſuum recens dolor, & primus torpor reddiderit ſenſus, uſurum illum ratione ſua, & ſi tunc placeat dicturum in præſentem calamitatem qvidqvid animus dilatione remiſſior afflicto minus, minusqve commotiori, ſuggeret. Qvod, inqvit ille, expoſitionem calamitatis meæ in aliud tempus differo, præterqvam qvod ſub recentis mali pondere lingva torpet, facit etiam reverentia ſacratiſſimæ Veritatis qvæ virginis narrationem per totum comitatur. Bene eſt, infit puella, jam recipiam cum voce interclufos tua confuſione ſpiritus, & præter ſpem miſericors indulgebo tibi, ubi de Atrace ultionem ſumpſero injuriis tuis parem. Attendite itaqve, & avidis auribus ebibite Chloridos ſermonem reliqvum, qvi per miras calamitates veluti fractus ſaxis torrens in maligniorem impetum tranſibit, & per violentos fluctus creſcet in ſpeciem turbidi maris. Sic ergo ſeqvuta eſt hiſtoriam ſuam.

Igitur inter nudos gladios & mortales ictus (qvibus circumſtantis ſylvæ confraga reſonabant) intrepida, tantum pro ſalute Alitho-

phi-

phili laborans qvi certamini intererat, ingenio ſicut habitu maſculo omnes ærumnas ſuſtinebam, parum ſemota ab illo loco in qvo ſine miſericordia pugnabatur: qvantumq; plus ſpei ad refugium nox dabat, eo majorem animum ad extrema qvæq; fortiter ferendum faciebat. Ut vero rediit dies, & ad ingentis cladis ſpectaculum oculos vocavit; crevit audacia cum luce, & jam plus fortitudine qvam veſtibus fœminam virum ad jacentia cadavera pertraxit, ut ſcirem an inter mortuos latrones habitaret Alithophilus, eum ſimul & volens & timens per cruentum prælio campum reperire. Et qvia barbari illi, & immanes homines, acceptis forti pectore vulneribus honeſto morſu ad noviſſimos anhelitus tellurem preſſerant, ſingula cadavera prenſis capillis converti ad infamem exitus notam; qvalis eſſe ſolet eorum qvi rotis impoſiti, & univerſa membrorum fractura laniati, laborantes animas inter carnificum amplexus & aſpectum cœli decutiunt. Fruſtra tot efferatos vultus aſpexi. Non erat inter eos amata mihi multum facies, & qvoniam non erat, inſano pavore mortuum arbitrabar, qvem tot corpora cruentis ſpiritibus ſpoliata vivere oſtendebant. Adeo ſollicite timet qvisqvis bene amat. Qvid ſcio (clamabam) an Alithophilus Eurybati hoſtis eum extra hanc pugnam ad aliam compulerit. Ambo ſcilicet communem ſtragem vitavere, ut melius & honoratius perirent. Hunc igitur amorem

meum virtus ſola peremerit: ego, vidua, & extorris, & fœmina, mihi metuens revocabo feſſos ad vitam ſpiritus, ut inter ſpeluncas ferarum, & cadaverum acervos, deliteſcam.

Volebat Atrax parata oratione demulcere furentem, niſi vetuiſſet fortuna turbari aures meas inviſo ſermone. Neve bellum tam vili cruore & inexpleta cæde deſineret, Dea illa miſericors procuratorem illius provinciæ cum lictoribus & militum ſeqventium turba campo ſtitit, in qvo victores ſimul & victi omnes indiſcreto ordine jacebant. Venerant illi ad famam pugnæ, ut ſuperſtites latrones vi domitos, vinctosqve, carcere, mox patibulo donarent. Cæterum Atrax de tot modo prædonibus ſolus ſed non ignavus hæres, viſis hominibus armatis, confinium inſtantis periculi morte voluntaria prævertit. Sat ſe beatum dicens qvi ante oculos meos virtutis ſuæ præcipuum & laudabile ſpecimen præberet. Nolle ſe ſupervivere fortiſſimis ſociis, qvos publicis patibulis mutuum robur abſtuliſſet. Precari Martem & Mercurium, ſuos Deos, ut me captivitate liberarent, &, ſponſali parricidio ſatiati, abducerent à ſævitia cœlum, qvod immerenti mihi injungeret æternas ærumnas. Ultima vox ejus hæc inter homines audita eſt, & ſtatim cum magno ſonitu animam per patens vulnus ebulliit. Accurrunt Melandrii, & ne mihi etiam violentas manus inferrem imminentis peri-

culi metu, dubitantem an mori aut vivere mallem catenis impediunt. Sic ad Liphippum deducta, prudentiſſimi Regis venerata majeſtate (qvam nimio faſtu profitebatur ad nauſeam Gallicæ libertatis) qvæ nunc intellexiſti fideliter exponens, ſævum fatorum vultum ad aliqvam clementiam reduxi, niſi qvod aberat Alithophilus, & ſecum majorem mei partem deferebat.

Pependerant jam occiſorum latronum cadavera, ad reliqvorum horrorem: ne viderentur fato functi ignominiam omnem conſumpſiſſe, & legum pœnam voluntario parricidio fugiſſe, qvi ſemel metuerant publice mori.

Humanarum rerum culmina conſtantiam non inveniunt: omnes fœlicitatis noſtræ inimici ſumus, ubi nulli ſunt qvi nos ab alto dejiciant. Cum tantum lucet ignis, placet; ubi altius volumina ſua detorſit, exurit trabes, &, corruptis qvæ ſuperioribus firmamentum dabant, agitata diu ad ruinam faſtigia divellit. Libera ſub Apolidis nomine inter Melandrios fortunam meam non ingratis oculis aſpiciebam, eratq; aliqvid qvod Alithophili leniret abſentiam. Ubi Liphippus dignatus eſt ſervitium meũ, & liberalitatem ſuam in ignotam fœminam exercuit: jam mihi gravis, jam impatiens exilii inexpectata beneficia pro ſuppliciis ducebam. Mentes longa fœlicitate ſaginatæ multũ de natura ſtomachi ſumunt, cui ciborum lautitia & abundantia faſtidiũ inferunt: illæ nau-

ſeant ad florentiorem ſtatum, & iniqvis luminibus ubertatem cernunt, qvæ alias earum fuit impudens votum. Ipſe corrupi fœlicitatem meam, &, ne diutius beata inter gloriam & divitias dilectum meum ad injurias cœli & terræ relinqverem, ad fugam animum deliciis feſſum commaſculavi, & de nocte aulam Liphippi deſerui, ut Alithophilum meum in templo, qvod Eleutheriam à Melandriis diſterminat, convenirem.

Trigeſimus à pugna prædonum dies cum totidem noctibus ſpatium menſis compleverat, & nova Luna recurrebat ad orbem ſuum. Video fanum ſolerti fabrica conſtructum, valvasq; ingentis populi freqventia laborantes; dona qvoq; cum titulis ſuis pendentia, qvi litteris aureis teſtabantur cur ſingula Veneri ſacrata forent. Tunc ego concito gradu per mediam turbam viam ad aram mihi facio; poſitoq; genu uberi fletu ſimulacrum Deæ rigans, notavi Pario marmori qvod baſim faciebat qvæ ſeqvuntur minori caractere litterata. *Alithophilus ſoluto huic Numini voto, ne cogeretur deſerere ſororem ſuam, proximum ingreſſus eſt xenodochium, qvo includuntur hi qvi inſaniam ſuam Amori debent, ut, mentita amentia, ſibi liceret qvod amat expectare.* Cum petiiſſem ab uno ſupplicantium an ibi tuto habitarent qvi mentem ab ictu Cupidinis amiſiſſent, ubi narravit peregrinos per novem tantum dies ſacris operari ſolitos, qvibus præteritis cogerentur de-

tem-

templo diſcedere, pollicitus eſt rectoris officium ſi auderem præeuntis greſſus premere; & illico præceſſit.

Ædes pluribus feneſtris conſpicua tot aditibus accipit ſolem, qvot ille diebus revolvit anni curſus,& tempeſtatum mutationes inchoat. Aëris mira libertas captivitatem animorum aliqvo modo reparat. Placidi fluctus inqvietam domum grato circuitu coronant. Cerebri qvoq; calorem temperat arborum frigus, & certas cujusq; ſpes aut deſideria partiuntur varii flores, qvos, ad animos incolarum avertendos à perturbationibus, ars ſolertior Natura patentibus pratis inſeruit,ut interna vulnera gratus aſpectus & odor ſvavis mitigarent. Ibi ſenex caſtigabat canitiem ſuam, qvæ ſibi fabricata fuerat repudium. Prope matrona intermoriente vultu qverebatur hæreditates ætatis officio qvæſitas cito conſumpſiſſe. Feralis zelotypia fuſcabat adjacentis membra, & jam frontem ad deſiderium necis contraxerat. Lugebat adoleſcentula virginitatis florem gratis extinxiſſe. Ille inconſtantiam muliebrem damnabat. Alter parabat ſe ad deſperationem, & de ſiniſtris circumſtantium latebris cæca manu qværebat gladium ad qvem confugeret. Puella contemni formam ſuam dolebat. Fugiebat Pigiciaca ſacra candidus puer, & trucem dominam vocabat in auxilium ſuum. Adoleſcens exanimato ſimilis audiebat alium commemorantem præterita gaudia, & in præſentia

mala triſte mœrentem. Alloqvebatur undas alter, & ruptis induciis qvæ pugnam ſuſpenderant irritata manu vellebat capillos qvi fœminam inconſtantem male tenuiſſent. Erant qvi per dilucida furoris intervalla cantu & nervis dolorem ſuum fallerent. Qvi lugubre carmen ſcriberent. Qvi auras invectiva in amicas exarata turpiter onerarent. Qvi deſilirent in fluctus. Qvi præcipitia qværerent, qvibus Sappho flammas ſuas extinxit Qvi genas lacrymis madentes ungvibus lacerarent, manibus vincirent collum, & de funeſta cupreſſus fronde velut ab infami ligno penderent. Putares hæc ſupplicia Virgilium vidiſſe, dum ait:

Hic, qvos durus Amor crudeli tabe peredit,
Campus habet: non hos curæ cum mente relinqvunt.
Luctus & ultrices poſuere cubilia morbi,
Et metus, & durum redivivo funere lethum,
Cinctaq; ſangvineam demens diſcordia pallam.
Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare
Verbera, tum ſtridor ferri, tractæqve catenæ,
Immaniq; Dei fulmen, fœcundaq; pœnis
Pectora, non ullo reqviem ſumptura tumultu.
Non mihi ſi lingvæ centum ſint, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes furiarum dicere cauſas.
Omnia pœnarum comprendere nomina poſſim.

Atenim mortalibus de poſſeſſione rationis dejectis, & tanqvam bello captis, liberum ſuppliciorum arbitriũ maſtigophori denegabant, qvi amoris ægritudinem voce, & verberibus, & ob-

& obſcuris carceribus miſerantes, frangebant nobilem amentiam, qvam fecerat otium magiſter ſceleris, & malorum omnium ingenioſus artifex.

Inter eos qvi curabant ne inſanientes vel inſomnio vel injuria ante diem ſuum præcipitata morte decumberent, neſcio qvis benignioris vultus petiit à me, an aliqvem eorum, qvos eadem inſania diverſis motibus agebat, mercari deſtinaſſem, qvi laudabili furore, & grato mentis exceſſu, mœſtitiæ hominibus ſemper inſidiantis rubigine animum detergeret. Scis, inqvam, unumqvemqve concivibus ſuis delectari, ſive nativus ſermo conciliet homines invicem, ſive ejusdem aëris hauſtus inducant paritatem morum. Sero placebit ille qvem non intellexeris. Horror tranſpyrenæi ſermonis Eleutherianorum faciles mentes turbat, cum iſti ſimplicitatem & civilem mollitiem loqvendo profiteantur, illi, qvaſi in imperandi ſortem geniti, barbaris vocibus, & abſurdis in ſuam aut patriæ laudem laudibus effuſi, cum multo faſtidio confodiant aures audientium. Præterea ubi nobis humanitas noſtra ſatisfecit, qværimus in vicinia noſtra qvem in partem divitiarum noſtrarum vocemus, qvem ſine fuco dilectum in diſtributionem beatitudinis noſtræ arrogemus: non ſpecie rigidioris patris-familias auſpicium adoptionis per ſervitutem adoptati inchoantis; ſed amicitiæ jucunda familiaritate, & con-

 ſve-

ſvetudine pulcherrima, qva ſenes lætis argutiis in jura ſua juventutem deducunt. Placet itaqve, per Eleutherianum, ſi eorum aliqvem locus hic habeat, voluptatem ridendi emptione parare, & innoxiis jocis excutere triſtitiam, qvam fecit longior peregrinatio. Suſtulit ille onerofum ſupercilium, &, Ne, inqvit, tam barbari ſimus, ut nos noſtrorum amentia delectet. Qvis ferat hoc patriæ ſuæ ludibrium, ut eas delicias pretioſas exiſtimemus qvæ per concivium calamitates diſtributæ, graves animos lugubri & mœſto intuitu ſubducunt? Viſcerales miſeriæ melius nos movent, qvam ut triſtiſſimos rideamus caſus qvibus infœlix aliorum voluptas blanditur: Liceat Eleutherianis in omnibus delirare: dum Melandriis ſufficiat non aliis qvam Amoris ſpiculis de mente ſua perire. Omnibus gentibus cœleſtia ſidera varias plagas intulerunt, multumqve intereſt ad vitia qvo cœlo ſoloqve naſcamur. Cum cœleſtes cauſæ, præter morum diſcrimina, morborum etiam animi pariter & corporis varias ſpecies inferant; Utraqve Græcia de cœlo ſuo maſculorum amorem trahit. Melandria turbatur zelotypis ignibus, & tot montibus, tot æſtibus Oceani, tot Tyrrheni maris littoribus ab hoſtibus tuta, in unius Cupidinis vulnera ad inſaniam paret. Taceo reliqvarum nationum collapſi, aut exciſi cerebri vitia, dum in Eleutherianis omnia condemno qvæ ſingula in omnibus ſunt.

Nos

Nos lamentis & miſeratione triſti proſeqvimur in hoc xenodochio furentes; illi ludibriis eosdem, tumultu qvoqve, & injuriis in publico, & freqventia. Unde fit, ut in aulis Melandriorum magnatum non alii amentes freqventis familiæ ſubjiciantur opprobriis, qvam qvos Eleutheria ad noſtros riſus educat: qvi de mœſta ſollicitudine, & gravi ſuperbia nunqvam exeunt, niſi antea arcanam ſapientiam fregerint externa mala qvæ jocus inconſultus facit, & pervicax reliqvorum hominum inſania. Neqve mirum eſt vacuam hodie civibus illis domum qvos Eleutheria infœlici genio ad voluptatem noſtram gignit: cum, ut qviſqve in has ædes venit, ſtatim in potentiorum numeroſa ſervitia transſcribatur, ut innocenti furore domino ſuo placeat. Sic nuper Axonius præfectus Parthenopes, & Inſubriorum rector Eleutherianum qvendam Alithophilum, emotæ mentis inqvietudine jucunda commendabilem, ſatellitio ſuo cooptatum ſecum in imperium ſuum deduxit, qvi neſcio cujus Chloridis amore flagrans mentis ſalubritatem perdiderat. Qvid facerem? niſi Divis iraſcerer, qvi, ærumnas veteres triſtioribus cumulantes, aut non exaudire velle miſerrimæ preces videbantur, aut contempſiſſe mortalitatem importunis vel intempeſtivis votis laſſatam patientiam turbantem. Nimirum cœleſtium vigilantia periculorum humanorum negligens eſſe cœpit, vel, uſu & aſſvetudine

fatigata, hebes & detrita reſtat: Etiam mala Numina reliqviſtis terram? & ſenio ſicut negotiorum mole feſſa, ſtupida & incurioſa negligentia ſubſidium denegatis orbi, & mortalibus precarium ſpiritum inter miſerias producentibus; adeo difficile eſt etiam infœlicibus mori. O calliditas futilis, calamitoſum commentum, mendacium fallax! Per ſpeciem violati Judicii illuſiſtis fœlicitati meæ, & arcanis affectibus junctos interfuſo mari disjunxiſtis. Nec plura; vere furens exero me de domo inſana; & vagos greſſus ad iter incertum compono. Jamqve planitiem camporum provecta, ſylvoſi montis aſperum jugum metiebar: obtulit ſeſe mihi inertiſſimorum hominum triſtiſſimum ſpectaculum. Armati juvenes pone adoleſcentem ſtabant, qvi catenis vinctus ſuppoſuerat candidum collum inviſæ carnificinæ. Huc, inqvam, conferto agmine ſocii concurrite, ſceleratiſſimis latronibus mortem daturi, qvam minantur. Dum accurro nece mea geminatura ſacrificium qvod parabant, & ſicariorum ſitim ſedatura inſperato ſangvine: credidere illi miſſum militum agmen in perniciem ſuam. Igitur diſtulere ſupplicium, & ſacram victimam intactam relinqventes, ſpiſſiſſima qvercuum nocte fugam ſuam condidere.

Ceu lupus, aggreſſum qvem nocte mapalia fidi
Latratu pepulere canes, veſtigia retro

Preſſa

Preſſa refert, nemora alta petens, caudamqve remulcet
Hirſutam, vacuoqve dolet diſcedere rictu.

Simul adoleſcentem de funeſta morte erutum ad ſalutarem libertatem ruptis vinculis remitto. Retexit ille jugulum qvod lictoris manus nudaverat, & ſupplicii qvod exierat cauſas blandiſſima voce in hunc ſenſum palam fecit.

Qvoniam magnæ urbes & opulentæ in vitia ſceleraqve magis patent, vileſcente inter politiorem vitam infamia peccandi: recenti edicto Tarentini prohibuerunt, ne qvis ante nuptiarum diem virginibus miſceretur; qvarum antea ſtupra tam grata licentia placebant hominibus, ut illi nihil minus probarent qvam matrimonia & nuptias. Sed jam neceſſitate coacti ad conjugales leges eo libentius feruntur, qvo vident eos, qvi nunqvam uxores duxerunt, omnibus commodis prohibitos, interqve ignominioſos latitantes, excludi theatro, & illis honoribus ad qvos militari gloria & eloqvio indiſtincte qvondam perveniebatur. His repagulis juvenes ſuos impetus coërcent, qvibus non licet niſi cum timore infamis exitii peccare. Inveniuntur tamen puellæ qvæ per pericula mortis alienæ ad vetitas delicias ardentius ſuſpirent. Ut enim febricitantiū ſitim interdictus potus accendit, ut ignis aſpergine modica lympharum ferocius augetur: Sic coacta probitas acuit aviditatem jejunæ mentis,

& inconſultam juventutem ad mala furta imprudenter propellit: qvæ ventura in maturitatis & prudentiæ adoptionem, illo tamen inſolentis ætatis lubrico, ſi non cadit, titubat.

Anteqvam vulgaretur edictum, aſſveveram Polinices amplexibus, qvæ de ſumma regni nobilitate in miniſterium Tarentinorum reginæ accita, præcipua erat à conſiliis regalis formæ, ornatrix ingenioſa, qvæ variis flexibus torqvebat capillos, ornabat veſtes, vultus componebat, ne naturalem formam indecenti & aſcititio cultu excæcaret. Exaſperat homines imperata correctio, & melius jubetur licentia. Etenim ut flammas ſuas ad interdictum vocari vidit, non contenta vulgari complexu ad alios etiam amores creſcentes contra novum imperium flammas ſuſtulit, & ſtatim in viro principe arſit, qvi, cælibis vitæ voluptatibus laſſus, jam ad nuptias ſuſpexerat.

Non puduit infelicem puellam mihi qvoq; furtivum dolorem credere: pollicita ſi ad Machimi matrimonium perveniſſet, præter corporis ſui continuatum uſum, daturam ſe munera ultra meam ſpem ſortemqve, qvibus videri poſſem ſibi gratiſſimi lenocinii officium magno emiſſe. His promiſſis ineſcatus, laxavi pectus venienti calamitati, qvæ me ad hunc locum perduxit, triſtiſſima morte nimium laxæ bonitatis & imprudentis obedientiæ luiturum pœnas, niſi te in in meam & Machimi ſalutem huic loco fors ſtitiſſet.

Nam

Nam cum arcani incendii faces, qvibus Polinice deflagrabat, Machimo detexiſſem, & ille qvæſitum ardorem amore Aglajæ excuſaſſet, qvam petiturus erat à regina in connubium: addidiſſetqve pœnam legis novæ qvæ ſtupra ulciſcebatur capite; turpiſſimo illo inhorruit odio, & totam ingenii ſolertiam ad crudeliſſimam vindictam convertit. Ea eſt natura mulierum, ut ſuas inimicitias diſſimili vultu tegant, cum amicitias celare non poſſint. Scilicet infidelis ſexus licet loqvax eſſe amet, qvoniam tamen facillime ad mala movetur, verborum occultorum viam, & ſecretas iras, improba faciei ſerenitate & robuſto ſilentio tegit, conſtans in arcanum dolum.

Igitur ut me lateret feralium inſidiarum deliberatio, Nihil magis, inqvit, amantes oculos recreat, qvam paria aut ſimilia in alio intueri qvæ in amato videntur, vel creduntur. Placebit mihi ſi geſtibus, & voce, & veſtibus ingrati Machimi effingere coneris imaginem. Hac nimirum ſimlitudine veluti pabulo ſaginatus amor ſtatim crudeſcet; hoc mendacio ſatiatus excitabit nauſeam, & ſceleres animi æſtuantis motus ad facilem tranqvillitatem reducet. Sic bellraiorum luxuria ſvaviore qvam neceſſe eſt condimento conſumunt famem, cum langventem guſtum nihil magis excitet acri & ſolido cibo. Summa erit infelicis conſolatio eſſe miſeram,

nec videri. Promiſi qvod volebat; nec ſecius illa opulentum ad fraudes ingenium in Aglajæ perniciem laxavit. Adiit amantem, & caſtigata ad hilaritatem fronte, fractoqve in malignam contumeliam vultu, Non poſſum, inqvit, ſimulationem intra me diutius ſuſtinere. Fugandus eſt amor qvi pectus tuum inſana ſpe demulcet, & contumaciſſimo vulneri cicatrix inducenda. Peſſimus ille Machimus, qvem ſacramentum ſolemne, qvem reginæ conſenſus, qvem corporum animorumqve legitima mixtura fecere meum: inſidiantur pudicitiæ tuæ, & infamiam tuam ſub ſterili nuptiarum titulo ſolicitat. Si ſapis ergo, de viſceribus tuis luctantem cupidinem decuties, & famoſum impudicæ qvod imminet nomen natalium tuorum decori reddes.

Cum Aglaja negaſſet dicenti fidem, Peream, inqvit, niſi & illos tuos oculos in teſtimonium delitiarum mearum vocem: ſi per tenebrarum ſecreta in furta noſtra audeas inqvirere, & in opprobrium tuum aperire vultus, qvos ille decipit. Annuit illa, ſuo malo. Silebant cuncta, & nigræ nubes fulgorem ſiderum tegebant. Latebat Aglaja ad limen cubiculi qvod ad amplexus noſtros dudum elegerat Polinice. Qvæ ubi me pari habitu, & voce in Machimi ſpeciem effigiatum vidit, verum Machimum arbitrata, qvem in Polinices oſculo diutius hærentem conſpexerat:

illi

——— ——— *illi*

Poplite ſucciduo genua intremuere, fugitqve
Et color, & ſangvis, Machimi ad crimina mœſta:
Illaqve, qvo propior ſceleri eſt, magis horret, & auſi
Pœnitet, & viſi teſtes ſua lumina damnat:
Armaſſetqve ſuam contra ſua viſcera dextram,
Ni vellet periiſſe ſimul qvo flagrat, & odit.

Initio nondum maturus dolor leni tractu ad reqviem fertur, qvi ubi frangitur velut fluvius occurrentibus ſaxis, per anguſtias eluctatus excitat ſeſe, & jam diſſimilis ſibi, & in torrentis modum violentus, in alienam perniciem per malignos tranſitus proſilit, cæco impetu, & tumultu impacato obſtantia qvæqve convellens; &, niſi vincitur, vincit. Hoc agitatur Aglaja pacatis primum fluctibus: ubi tranqvillitatem fregere venti, aut obvia rupes, in turbidi maris ſpeciem volvit aqvas, & occiſas ſpes in tumulum ſecum tractura truculenta celeritate Machimum adhuc ſuum in jus vocat, poſtulat nomen ejus recipi, edit ſubſcriptionem, & accuſationem violentam de ſtupro movet.

Statim injecere lictores Machimo manum, & judices de tribunalibus pendentes, qvia præter eam qvę accuſaverat teſtes non erant, de vetere inſtituto Reipublicæ reo conceſſum eſt, ut innocentiam ſuam alieno gladio tutaretur; &, niſi

niſi intra menſis terminum inveniret eqvitem qvi ſe defenderet, ut in convictum ſecundum patrias leges animadverſuros.

Verebatur Polinice, ne tenera mens, innocentis ſupplicio ad pietatē & miſericordiam commota, fraudes ſuas vulgaret; placuit etiam ſangvine meo maculare ferinas manus, perqve conductos qvi ante te fugere ſicarios inſidiarum ſuarum ſolum teſtem ſubtrahere innocentiæ Machimi, qvi per te licet in meliorem fortunam ſurrecturus eſt, ſi generoſiſſimi hominis ſalutem mei capitis periculo velis emere.

Talia divino decore venerabilis adoleſcens Chloridi narrabat, illa mihi. Nunc vero, qvæ vidi ipſa, ſub Apolidis nomine paucis accipite, ne ſuſpendam diutius cupiditatem veſtram, & nimiam auditionis patientiam inutili loqvacitate frangam.

Ut in hanc caſam cum illo adoleſcente venit Apolis, ſtatim in Machimi libertatem intentus familia noſtra ſubſeqvente Tarentum ingreditur, ſuſcepturus innocentis defenſionem. Aſſignatus eſt itaqve pugnæ locus, & educti in campum hinc Apolis, inde Aglaja. Non omnes Amazones Phaſidis ripas colunt, nec in totum vires & animos mater natura muliebri ſexui ſubtraxit. Pleriſqve puellarum tantum generoſitatis in corde, qvantum ſangvinis & pudoris in ore: ubi maxime contumaces in amorem aut odium zelotypia ſuccendit. Sæpius enim læſa ingenia in periculum tam ferri qvam

igni-

ignium miſit deriſus amor, ipſa gloriæ cupiditate. Virtus tamen hic in parte eſt, qvæ non patitur innocentem proteri; & alienis injuriis gravis, qvidqvid obſtat ultore gladio proſternit. Cito deformitas exprimitur certis ſui notis ad imitationem facilis: ardua res eſt pulchritudo, & ipſa raritate difficilis; nunqvam niſi lento ſermone, & ab humili ſtylo ſuſcipitur. Sic qvoqve communis virtus ſubtili calamo delineata invenit imaginem ſui, ubi vero ſeſe ultra miraculum egit, non habet niſi vilem & ſordidum ſuarum laudum narratorem: materia ſua qvam arte felicior. Faciam itaqve qvod hiſtorici etiam ſolent: ubi tenuitatem ſuam ingentia facta excedunt, ad inventa Poëtarum animos & verba contorqvent. Nec longe eſt ab illo more, iſtud qvod dico. Palluit ad tantum certamen Thetis, & argenteum pedum colorem deduxit in vultum. Ipſeqve Neptunus alias inter tempeſtates intrepidus, ad tantorum ictuum formidabiles auditus, permiſit pavidæ albedini undas ſuas, &, ne obliviſceretur imperium ſuum, ad Oceanum patrem deſcendit, jura Nereidibus daturus. Sola Venus in mortem pugnantium demiſerat de cœlo in terras lætos oculos, & ad cruoris mutuo vulnere crudeliter manantis aſpectum grata titillatione lubricum corpus agitabat: timens nimirum ne ſuum Martiſqve numen, cum mortalibus puellis partiarium eſſet, cum venerationis ſuæ præcipuam vultibus

bus imaginem,& validis membris robur Maris, utraq; circumferret.

Credas ad Tanaim, ferumq; Phaſin.
Thermodontiacas calere turmas.
Edunt vulnera, conſeruntq; dextras,
Et mortem ſibi qva manu minantur
Ridet Mars pater, & cruenta Cypris.

Utramqve tandem par rabies ad exitium uſqve temeraſſet, niſi adoleſcens ille, qvi Apolidi ſuam vitam debebat, ante Reginæ pedes prolapſus, ſuſtuliſſet duellum, & certantes ad qverelam ſuam ab ictibus vocaſſet; qvi, ubi fraudem Polinices manifeſtam fecit, ingenuitate ſua meruit veniam profeſſi ſtupri, & in pœnam Machimi tradidit exoſam Polinicem, qvæ de Senatus decreto cremata, oſtendit non longe eos à naufragiis eſſe qvi ſereniore tanqvillitate in altum provecti improviſis turbinibus agitantur, ubi maxime timere deſierunt.

Hoc eventu Machimus & Aglaja ſpiritum, & ſangvinem, & libertatem recepere: qvæ omnia recens calamitas utriſqve per muliebres inſidias abſtulerat. Perfregit interim Apolis circumſtantem turbam, & per obſtructos aditus non ſecus ac per apertas planicies & invitantia limina rediit incognitus in hanc domum. Permanſitqve in ea pauperis tugurii comes, donec eum obducta vulnera & liberior aër,& vicini maris commoditas, ad Alithophili qvæſitionem revocarent.

Vi-

Videbatur exiguam nubem fax componere, cujus lumen veſpertinas epulas inchoaverat: & illico longiore patore vibrata flammula ſub hiſtoriæ finem cecidit, donec triſtiſſimis tenebris in ſomnum labentes obrueret. Tunc vero dejectis luminibus mœſtus crebro in ſingultibus eram. Nunqvam exegi noctem tam amaræ ſollicitudinis, &, niſi jamdudum fuiſſet à qvo amare noveram, à corpore meo qvæſiſſem valetudinem. Sed animus miris cogitationibus territus irreqvietam cupiditatem augebat ad Chloridis veſtigationem, & jam certum erat tranſmittere maria, & terras omnes circumire; cum in hoc cogitationum ſalo & mentis æſtibus fluctuantem dies invenit. Sumo ſarcinulas, & iter ingredior qvod ad mare ducebat. Nec mora; Vindocinus ſeqvebatur deſertorem. Ecce ſenex ruſticæ anus maritus cum filio Tarento reverſus qverebatur de fuga noſtra, hoſpitiumqve ſuum tanto ſcelere pollui dolebat. Rediimus, & poſtqvam ille largioribus epulis excepit fugitivos, abſentiam ſuam à domo bonus paterfamilias ſic nobis excuſavit.

Recurrebat magnus ille annus qvi ſæculum novum incipit, & in urbe Tarentinorum Etæridio Jovi ſacra fiebant qvæ nullus hominum bis videt. Vitæ meæ tranqvillitatem ſollicitavit curioſa pietas, ut & recaleſceret per ferias priſtinus labor, & ad rariſſimum ſpectaculum ruſtica mens perculſa, ultra delicias ruris aliqvantulum reſpiraret. Igitur ego

ego & filius venimus in forum, qvod in altitudinem montis porrectum faciebat urbis umbilicum.

Surgebat ab ortu
Lucifer, & pulſa Phœbo conceſſerat umbra
Ithomes ſublime jugum; ſimulataqve magnæ
Flumina clepſydræ vitrea pellucida lympha;
Qvæ per clauſtra ruens montis crepitante lapillo
Ludebat, fluctuſqve ſuos miſcebat amaris.
Stabat & effigies Creteæ nobilis Idæ
Infanti reptata Jovi, qvem Neda paternis
Faucibus ereptum cæco celaverat antro.
Hoc ſuper impoſitum, naſcentis lumina Phœbi
Spectabat templum, qvod per miracula Laſſos
Ducebat diverſa oculos: ſeu gemma lapillis
Intermiſſa novis, ſeu vultibus æris & auri
Mixta ſimul, ſeu marmor erat, ſeu concolor atro
Vena mari, Phrygiuſve ſilix, aut durus Jaſpis.
Huc oculis, huc mente trahor. Diverſa figuris
Viva metalla micant, fulget qvoqve picta per artes
Tellus partitas, & opes qvas porrigit optat
Calcari, & placida venientes luce ſalutat.
Juppiter ipſe alto celſum caput aëre ſeptus
Templa ſuperfulget; tanta ſub pondere molis

Ara-

Ara gemit, preſſuſqve tremit mons ſub Jove tanto,
Qvantus erat cum Phlegrais Titanes in agris
Sublimi de nube tonans ad Tartara miſit.
Mitior ille tamen blando ſpectare videtur
Intrantes riſu: neqve enim ſua dextra minatur
Fulmina, nec ſævum conſurgit ab ægide pectus,
It tergo demiſſa chlamys, dextraq́ qvietam
Mulcet avem, gaudetqve ſuo qvo nubila pellit,
Pulcrior aſpectu fulgere, & ponere curas.

Lignatores varia congerie ilicis & myrtus oneraverant Doricas aras. Æditui lectiſternia fecerant. Pulvinaria ſtruxerat curio. Simul virgines verno florentes coronamine, & humum floſculis ſternentes, æqvali cum Muſis numero ad muſicos modos ſaltantes occupavere medium templi. Præibat intonſus juvenis Apollinis ſpecie venuſtiſſimam puellarum turbam, ad cytharæ nervos tam blando concentu digitos infringens, ut eum patrem ſuum crederet Æſculapius, ſi aut ſagittas habuiſſet, aut arcum. Conſumptis carminibus qvæ celebris poëta Jovis laudibus impleverat, intravere in templum virgines aliæ miniſtræ ſacrorum, invitante adſtantes præcone ut facilem ſacrificio viam darent. Hæc æneum vas exanſatum præferebat. Illa ſimpulum dextra tenebat. Inferebat altera myrrhas, caſiam, cro-

crocum, & libanoton. Succedebat lectiſſima adoleſcentula, bellaria vimine clauſa capite ſuſtinens. Erat qvæ caniſtro hordeum cum ſale deferret, qvæ generet acerram, qvæ candelabrum, malleolum, ſeceſpitam, pateram, diſcum, enclabrin, dolabrum, vaginam, & ollam. Poſt hæc turbæ divinis ſacris initiatæ ſacrificuli, & ſacerdotes, & flamines qverneis frondibus evincti tempora, niveaſqve induti veſtes, gallum gallinaceum ad aram trahebant, ornatum tæniis, vittiſqve diverſicoloribus. Exornabat pompam regina eburneo curru vecta, tam grata forma, & læto habitu congruente formæ, ut eam pro vero numine coluiſſes, niſi qvod ſvaviſſimo colloqvio blandiebatur hominibus, qvod à Jovis ſtatuis torpens marmor removerat. Jam Pontifex Maximus ambabus manibus fluvialem aqvam receperat, & extremis digitis avulſas de victimæ fronte plumulas merſerat in rogum: annuerat qvoqve ſacrificio gallus, & effuſum ſupra ſe vinum fluctuante ſpinula, & capite ſvaviter commoto, paſſus, ſuccincto popæ præbebat jugulum. Deſpumabat interim ſangvis, & vividum corpus vario ſubſultu geſtiebat in mortem. Cremata demum victima, vinoq; & thure in flammas profuſis, continua menſa diſcubuere ſacrificantes. Epulum autem illud Philitium vocant, id eſt, ſociale, ſive amicum, Jovi Etæridio, qvi & Philius dicitur, ſacrum. Poſt hæc gratiis Deo peractis, receptiſ-

ptiſqve noviſſimis verbis, ſinguli domum diſceſſere, omnibus tamen ante aqva cum ſangvine victimæ in chernipem miſſa luſtratis, dimiſſiſqve.

Impleverat omnes ſacrificii partes ruſticus, cum ego ad eum, Scis, inqvam, pater, cur Jovi Etæridio mactetur gallus, qvem non alias ad aras jugulatum legimus, qvam ad eas, qvas Æſculapio, aut Somno, aut Morti, aut Mercurio, ſacravit antiqvitas? Et qvidni, inqvit, ſciam, cum nihil aliud magis in hac terrarum ora jactetur, qvam illa ſolemnis ſacri longæva pietas, & incorrupta tot ſeculis ceremoniarum obſervatio.

Erant in Tarentina civitate Rex & Regina, præcipua licet forma commendabiles, magis tamen amore mutuo. Non ſatis fuit juveni regi amoris vinculis pari nexu cum amante conjuge copulari, qvæſivit inter ſubditos qvem diligeret, & in ſtrictioris conſilii pertraheret arcana. Sed amicitia inter diſpares contracta deformi exitio plerumqve fœdatur, & nihil eſt tutius in ſocietatibus æqvalitate. Subditi, in qvorum auxilium fœlicitas feſtinat, familiaritate principis male utentes aut capiuntur, aut capiunt. Et ſi qvando Reges in eam humilitatem venere ut dignati fuerint impotentem amicitiam, ſtatim eos aut perfidia malorum amicorum ſubvertit, aut invidia reliqvorum qvi ad eandem authoritatem ſuſpirant, qvos amant, præmaturis funeribus involvunt.

vunt. Qvid vos ad exempla propoſitionis certiſſimæ mittam, qvæ aut facilitatem regum oppreſſerunt ineluctabili fato, aut amatos ſubditos in vota paupertatis coëgerunt, & mortis, extra calamitatem infamiæ? Inter alios placuit huic regi Apiſtum qvemdam in familiaritatem ſuam devincire, partiri cum eo curas imperii, & crudeliter ingratum obligare ſecreto qvo naturam etiam corrumpebat. Utpote qvi qvoties vellet in omne animal intra momentum temporis reformaret ſeſe, & extincto corpore ſuo in alieno viveret. Hunc itaqve ſecum cubiculo includens, Age, inqvit, aufer formidines pueriles, & amicum tuum ſuos ſpiritus alienis membris inducentem mirare. Simul extinxit paſſerem, & ſupinus in terram mortuæ avis roſtrum inſeruit ori ſuo. Jacuit regium corpus exanime, & redivivo tinnitu paſſer, vario ſubſultu Apiſtum repentinæ viſionis ſtupore turbavit. Nunc inſidebat mirantis capiti, nunc irreqvieto volatu interturbans aërem huc atqve illuc proſiliebat, nunc laſciviente pipillatione illudebat in horrorem defixo. Rediit tandem volucris ad humanum cadaver, iterumqve inſerto pallidis labris roſtro reddidit mutuatam animam, ſuiſqve ſpiritibus jacentes venas implevit. Arrexerat animos ad tantum miraculum Apiſtus, herbulaqve morſa, & alia pectori impoſita, tentavit ſcientiam regis. Nec mora; ſpiritus ſui ſufflatione animavit paſſerem, & modo huc, modo illuc cir-

circumſiliens, ubi audaci volatu lætatus eſt, rediit ad ſuum cadaver. Hujus ſecreti aſſiduitate regi carior indies factus, occultato ſceleris qvod parabat conſilio amici fideliſſimi perſonam mentiebatur. Intus enim ambitione regnandi & reginæ amore tenebatur ad deſperationem ſalutis, ſi perfidiam neglexiſſet. Nova nimirum varietate morum. confuſaqve vitiorum temperie, ut idem eſt ferociſſimus hoſtis, ita & mitiſſimus amicus.

Spectate qvæſo qvo furioſæ libidinis, & inſana regnandi deſideria prorumpunt. Forte mole negotiorum preſſum animum juvenis rex venatione laxaturus aſſumpto Apiſto in ſylvas exierat.

Ecce feræ ſaxi dejectæ vertice capræ
Decurrere jugis, timidæqve in cæde patentes
Tranſmittunt curſu campos, monteſqve relinqvunt.

Venatores ad latratus canum per avia ſylvæ ſeceſſerant, ſolus cum rege Apiſtus in futigitivam caprarum turbam ſpiculum contorſit. Hæſere utriusqve ſagittæ fugientium pectoribus, & in certiſſimam necem vulneratas capras transfixere. Ille vero nactus fraudium opportunam occaſionem, regem ad experientiam notiſſimi ſecreti compulit. Deſiliit uterq; ab eqvo ut alienæ cædi totus immineret: ſed prior rex in perniciem ſuam ſuper capræ qvod fecerat cadaver porrectus, in momentariæ vitæ officia

qvam occiderat feram reduxit. Hebetes artus & pigra frigore membra recepto ſpiritu in antiqvam celeritatem torqventur, & ad obſeqvium inexpugnabilis artis de terra reſultant. Ridet Apiſtus innocentiam regis,& de capra ſua ſurgens regio corpori totus incumbit. Accepere fibræ indignum ſpiritum, & honeſtum pectus ad coactam arcani violentiam infœliciter ſurrexit. Dedignata eſt cadaver Apiſti regalis capra, qvæ eo miſerius ſenſum retinebat humanum, ut ſciret fera qvantum homo peccaverat. Fugit per nemora qvo natura feralium exuviarum ducebat animam rationis compotem: & jam non ſuam manum timens ante ſuum cadaver celeri fuga pervolat.

At regina neſcio qvo infortunii ſui præſagio pene ad deſperationem perterrita, mirari cœpit in corpore conjugis ſui diſſimilem mentem, & eo exploratius falſi regis ſermones excipere qvo dudum inſidias Apiſti ſenſerat. Iidem proditori geſtus, eadem vox qvæ qvondam conjugi ſuo: Sed mentis actus, alloqvii, & affectuum diſſimilitudo augebant ſollicitudinem qvod erat ſuſpicantis. Ecce peractis inferiis, & ſuo corpore diſſimis marmoribus incluſo, venit ad reginam Apiſtus, & veluti ſedaturus dolorem, qvem pro amici morte alieno vultu ſimulabat, amplexum petit. Sed illa diſtulit deſiderium petitoris ad nonum diem, qvoad ultimum proclamatus Apiſtus mortuorum qvieti conce-

cederet. Interim ſylveſtris capra neceſſitati ſuccumbens contumeliæ ſuæ ſerviebat, & per ſolitudines nemorum diſcurrens, luctu ac mœrore carpebat animum virilem. Forte recenti ictu decuſſus ab arbore pſittacus vitam amiſerat, ſtatim reliqvit diram qvadrupedis imaginem regius animus, & ſeſe pſittaci viduis calore membris inſpiratione mirabili intrivit. Vix efflaverat humanum ſpiritum, ſublimatur avis in cœlum, & expanſis alis mutuatum corpus puriori aëri credit. Tum viſis deſuper retiis qvæ avibus auceps tetenderat, ſpontanea captura implicatus, prudenti loqvela meruit benevolentiam magiſtri, qvi ab auribus ſuis interioris hominis internum & puriſſimum qværebat ſenſum. Neq; ſapiens avis reſpuit aucupis amicitiam, ſed promiſit inſperatos opes ſi ſe reginæ donaſſet. Certe illa cubiculo ſuo incluſa, tenebris imis abſcondita, dies noctesqve lamentis cum ancilla fideliſſima ducebat: accepit aucupis donum, & ſilentem ad aſpectum ſuum avem priorum dierum incuria pene ſepelivit in mortem. Tunc inter has moras blandiſſima voce infit pſittacus. Corcule mi, qvid afflictas te, & ſine alimento corpus trahis, cujus contrectandi deſiderio flagrat Apiſtus ſub illo meo vultu qvem crudeliter induit. Depelle hoſtis ferociſſimi nece feralem hanc faciem, redde me tibi, aut ſi qvod offenſum numen implacabili me furore premit, mori ſaltem liceat, ſi tecum non licet vivere. Noli, mi conjunx,

thoro acqvieſcere cum Apiſto illo qvi amicitiam noſtram per ſcelus violavit ut te frueretur; Qviqve parricidio meo nuptias tuas auſpicatus, ab imagine mea qvam male circumfert, qværit inſanis ignibus ſubſidium.

Horruit regina, & veluti fulmine icta decidit in terram: Sed intervallo revaleſcente corpore animam qvoq; repentino dolore obnubilatam reduxit ad lucem. Cum Apiſtus cubiculum ejus ingrediens pervicaci prece à regina qværit, qvid doleat. At illa turbatam ſe ſomnio ſimulans ne mœrorem ſuum exulceraret inviſa narratione precabatur. Sed eo cauſas præſentis doloris inſtantius qværente, non tardata eſt Regina nocturnas imagines in hunc modum mentiri.

Videbatur mihi ſecundum qvietem Venus dicere: Deridet rex cupidinem tuum, & jam perdita, tuis votis inexorabilis, mancipavit ingenium extraneæ pulchritudini. Qvid importunis ſacris ſollicitas divinitatem meam? tibi præcipitium capeſſendum eſt, aut venenum, aut laqveus, ne fidelibus oculis infidelem videas ad latus ſuum concubinam applicantem. Hujus vocis horrore commota, funeſto ſomno pavens excuſſa ſum. Sed nunqvam impune ad mala mea turbatus animus de nocte miſerias meas conſpicatus eſt; ſuas iſta cauſas habent: aut ex vitio meo, aut ex imperio fatorum ſæviunt: & iſtæ viſiones certis eventibus corroboratæ, qvod prædixerunt calamitoſa di-

vi-

vinatione ſæpiſſime ſanxerunt. Cumuletur precor prædicatum infortunium confeſſione tua. Si enim contempto caſtiſſimæ conjugis amore deliberaſti de domo & thalamo tuo deturbare conſtanter amantem, parata ſum imperium crudele ſeqvi, & per avias ſolitudines ferarum clementiam in meam mortem deprecari. Qvod ſi falſa ſint ſoporis infortunatiſſimi præſagia, & in meliorem ſortem anxiatum ſpiritum Dii noctis præſides vocant: per ego hanc tuam dexteram, cui ſincerum oſculum pono, in ſolatium meum placeat tibi experiri ſecretum, qvo ſæpius mutatus in alitem demulſiſti ſolicitudines meas. Reddes me mihi, triſtitiem animi, corporis langvorem avocabis, ſi mœſtæ deſiderio ſatisfeceris, qvod à te ſolum hoc infracti cupidinis tui teſtimonium qværit. Neq; enim reor in tam ſancto pectore omnis proi ſus exaruit miſeratio, nec ingrata levitas caritatis antiqvæ fœdus rupit.

Numqvam ardentius ad alienas preces ſuccubuit ſimulatus rex, qvam ad iſtas, qvarum ope non ſui thori petitor deteſtabilis, reginæ odium ſuum diſſimulantis irreqvieta libidine deſideratos devorabat amplexus. Sed hominibus certa & perpetua ſibi promittentibus Deus illudit; qvi varietate tempeſtatum, æqvoris inqvietudine, elementorum converſione, oſtendit etiam id omne qvod ſupra nos eſt, ſtabile non eſſe; omnia in ſervitutem fati venire, & omnes mortales ad caducitatem naſci. Eli-

minantur ancillæ cubiculo, gallus infertur, & ille execrabilis parricida vigilem avem premendo ſuffocat. Delabitur in terram, & ut animam exhauriant conſentiunt in voluntariam mortem regia membra, ſpiritusq; proditoris Apiſti de alieno corpore exiens generoſę volucris cadaveri gaudet inſeri. Nec ſeqvius de cavea ſua pſittacus erumpens alienatum per plures dies ſpiritum fibris ſuis reddidit. Tunc rex & regina apertis cubiculi foribus numeroſiſſimum famulitium intro vocarunt. Latebat gallus exitii ſui intelligens nunc hoc, nunc illo angulo; & timore diro frendens dimiſſis in terram luminibus expectabat omnes injurias. Singuli ſollicitati ſententiam ſuam dicere, in execrandi mancipii necem judicium tulerant: Sed tam vario ſupplicio, ut neq; Perillus ingenioſior in pœnam fuerit. Decretum tandem ut Jovi Etæridio (qvi propitiis nutibus involuntarium regis & reginæ diſſidium in melius vertiſſet) templum conſtrueretur; mactaretur ad illius aram gallus; & Apiſti anima illa, qvæ per fraudem inſinuaverat ſe regalibus venis, in alieno ſangvine funderetur, incertoqve curſu erraret inter terram & cœlum, detracto nimirum è ſepulchro ſuo fraudulenti hominis cadavere, ut inhumatis cineribus, animus circum littora ſtygiæ paludis annos centum volitaret. Unde non ante renovatur ſacrificium galli, qvam Sol in ſeſe per totidem annos rediens impleverit ſeculum.

Dum

Dum hæc diligentius audimus, filia ruſtici ad patrem, Homo, inqvit, ante fores caſam tuam pro diverſorio petit, & puto ad laſſitudinem pedibus æger, qværit humanitatem ſtabuli, qvo abſumptas per iter vires reſumat. Subjecit ruſticus: At etiam tu ignoras hanc caſam viatoribus patere, qvo ſe omnium externorum fortuna conjiciat, qvæqve omnes divitias ſuas ultro peregrinis accommodat, ut cæteri mortales ſciant, antiqvi hoſpitii religionem terras nondum reliqviſſe. Hoc dicto regreſſa puella, patefactis ædibus introduxit Theophilum, ita lurore & miſera macie deformatum, ut rogare in triviis ſtipem putares: qvi ubi ſuper me contemplationem injecit; Hem, inqvit, Alithophile mi, fidelis ille comes & ſocius olim tuus, qvi fortunæ bona maluit perdere, qvam animi.

Audito Alithophili nomine variis geſtibus in admirationem effictis omnes qværebant, qvomodo in Chloridis hiſtoria tacuiſſem, & tot exantlatas ærumnas, tot labores lubricis ambagibus inſtabiles, tot viciſſitudines malarum rerum mulieris amatiſſimæ ſiccis oculis audiviſſem. Sed Theophilus aliarum miſeriarum recens ſpectaculum ſciſſili centunculo obvelavit faciem pudore & iracundia punicantem, uberiqve fletu ad miſerationem compellens aſtantes, tenui & eliſa jejunio voce, Alithophile, inqvit, ne tu larvale ſimulacrum è nudis oſſium compaginibus æſtimes. Idem in-

genium inter paupertatis incommoda ſubeſt, qvod olim mihi inter opum luxuriem ſaginato ad terrorem improborum inevitabilia tela reſignabat. Dulce eſt iraſci vitiis, & pro Veritatis defenſione qværere hominum tutelam. Creſcit per clades ſuas velox animus, & extranei odii ſuiq; mali recognoſcens in delicata ſatyræ voluptate corroboratur. Sive enim celebri carmine detonueris in ſcelera, ſive libera oratione læſæ Veritatis qverelas expoſueris, conciliata improborum qvotqvot ubiq; ſunt invidia, & inutili pauperum laude defenſus, jacebis potentiorum victima, & incertus ſalutis ut fugias mordaci ſtylo per ſtrictam potentiam, converſatio amicorum relinqvenda eſt, & patrimonium, & parentes, ut in ſolitudinem eas, inter deformia paupertatis oſcula, & infructuoſum amplexum victurus.

Cæterum effervеſcit pulcherrimæ naturæ robur per injurias & vulnera, eoqve acrius ad interdicta torqvetur qvo amiſſis ſortis bonis ſolius ingenii divitiis retinet. Macte animo, Alithophile, juvat immortale nomen mortalium inimicitiis comparare, & certam ſolidamqve poſteritatis memoriam in admirationem conſtantiæ tuæ devincire. Surſum ingentia ſunt, in qvorum poſſeſſionem illi tantum admittuntur, qvi ſua conſcientia contenti neglexerunt mendacium, & terſo animo emicuerunt, ad conſervationem veri. Ideo virtuti ſerio incumbe, & illa te vel ultra regum famam poſt

obi-

obitum extollet, aut ultra tela inſtabilitatis, & temporum poſitum, conſentiet te de tranqvillo ſpectare reliqvorum naufragia. Extrema mihi paupertas eſt, ſpiritus tamen alacer, & ſpontaneo eloqvii flumine in ſuum decorem productus, eaqve facilitatis gratia fluens, ut, qvicqvid conceperit, impetu vivido ſine ſudore perficiat. Sed infortunium meum auxit maxime Acigniorum invidia, qvi fictæ ſanctitatis induentes ſupercilium, in plenos innoxiæ jucunditatis verſus totam Eleutheriam armavere, & pro ſua Gephyriiqve potentia natalibus me pepulerunt terris, comminantes infamem mortem ſi qvid poſtea lingva vel calamo in Deos hominesve peccarem. Adeo etiam vitiorum tenaces ſumus, ut nolimus ea crimina reprehendi, qvæ leges ſacratiſſimis ſanctionibus puniri ſevere volunt. Videritis an hodie infelix ſit virtus, qvæ dudum amiſit illum gloriæ titulum qvem incaſtigata ſibi ſcelera vendicant, dum virtutis gloriam intercipit ſicut fortuita, ſic & inſolens felicitas. Igitur fruatur inimica ſors illo ſuo trophæo qvod ipſa de me fixit, ſilebo mutus, & ſimilis otioſo mordebo fræna, qvæ libertati meæ & innocentiæ intrivit Acigniorum immortale in litteratos & Veritatem odium, qvod omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius ſervitute vel nece caſtigat. Neqve ego in iſta tempora atrocem ingrati actionem movebo, cum & præterita ſecula virtutibus inimica fuerint. Cernite

nunc qvantum impoſſibile ſit bene nata ingenia deducere ad captivitatem. Nondum Veritatis amor ab hoc pectore per tot ludibria & calamitates evanuit: & licet ejus defenſionem neqve verbo neqve ſcriptis audeam ſuſcipere, eſt aliqvid tamen melioris induſtriæ & laborioſæ artis, qvo torpentibus lingva & manu, ſatisfaciam cupidini meo, qvi me contumacibus fatis ad ſcelerum vindictam animavit.

Simul de tergo capſulam ligneam decuſſit, infraqve inſertis clavibus, ad internos motus funes tetendit. Hanc cum Theophilus abjeciſſet ſupra menſam, ſciſſa in diverſas partes capſula varias imagines oſtendit. Percurrebat ingens fluvius immenſam planiciem, & innumerabilem piſcatorum turbam ſuſtinebat ſcaphis. Saliebant circum littora piſces, ad qvorum capturam omnis generis homines accurrebant. Pars veſtium ſinus aqvatili præda impleverat, pars caniſtris detinebat ſubſilientes, alii de vimine pendulos impoſuerant collo, ſed omnes ad Geryonis ſtatuam qvæ in throno erat captos piſces reddebant. Ille in omnem partem vibrabat oculos, manusqve ad tot divitias extendens, concatenatione mobili diverſas figuras exprimebat. Tum ex parte altera, valvis excuſſis, de templo Ver exiit, & ad æqvales numeros excitato ſaltu, ante Geryonem provectum, corollis frondibusqve & vario flore pedes ejus aſperſit. Seqvuta eſt Æſtas ſaltitanis Veris iter, & poſtqvam vertebra-

rum

rum tacito motu expreſſit plures geſtus, flava meſſe exoneravit manum. Proceſſit Autumnus qvoqve de templo, & vindemiam ſuam fructusqve ante Geryonem abjecit. Tunc tardo paſſu, iisdem gradibus, exportata genialis Hyems pervenit ad adorationem, fertilemqve dexteram laxavit ad ludum. Ridebat Geryon totius anni munera, ſumptoqve inter hyemis dona fritillo tentabat aleam. Cucurrit ad jactum lignea larva, & flexis retro brachiorum articulis Geryonis necem falcem intendit. Sciſſum caput ſtridorem fecit: madebant proxima capita fraterno ſangvine, & afflictum in uno vulnere triforme corpus ægre ſe ſuſtinebat, amiſſa ſcilicet anima, cujus vi cætera membra ſtabant. Clauſæ ſigna lætitiæ per vultus indices ſpectantium exibant. Supra titulus erat, *Nihil tam utile, qvam brevem poteſtatem eſſe, qvæ magna ſit.*

Poſt hæc, per nigras Stygis undas ludebant Heroum animæ, qvas ante diem Geryon ad Æacum miſerat. Perire feſtinaverant, & ſe lethalibus obtulerant vulneribus, ne ſervire cogerentur. Ut proſpexere venientem tyrannum, exſonuit multiplicato per rupium anfractus clamore palus Cocyti, manusqve & pedes ad prælium compoſuere: prior Typhon ad raucam & implicatam vocem ſtimulatus horrendum monſtrum pugno contudit. Hector, & Cæſar, & Paris, & Alexander, plebejos ſpiritus in vindictam ſuam incitavere, dedignati

celebres tot triumphis dextras pollere tam vili ſangvine. Diſtrahebat ſervilis manus Geryonis ſpiritum Ixionis rotæ porrectum, & in omne ſupplicium lacerum ducebat: legebaturqve ea parte carmen iſtud Virgilii:

Diſcite Juſtitiam moniti, & non temere divos.

Prope ſcribebat Clodovæo Gephyrius ut in Eleutherianorum rebellium pœnam vocaret Melandrios, & Liphippum arrogaret. Sed ille, qvi qvieti ſuæ & gloriæ ſtudet, recuſabat auxilium infame, & arrogationis male imitantis naturam conſilium damnabat. Jamqve ſuis comitatus, intrepido vultu palantem honeſtem ſeqvebatur, mox calcata capita ſupervolans & conſternatas gentes, docebat annorum curſum non expectandum in feſtinatione virtutis. Juxta tellus inſtabilis, ſupernatante pingvi luto fluctu, veſtigia morientium fallebat: pars hoſtium inter ferrum & undas obruta, pars recepta mortem trahebat in vicinos lucos, pars deferebat in flumina ſemivivum corpus; hi dolore vulnerum furoris ſui admoniti in deteſtatione ſceleris fundebant animas, aliqvi ſeqvebantur fugitivos, & integri eadem ruina mergebantur paludibus. Reliqvi omnes morituri niſi reorum timorem decepiſſet clementia regis, qvi de gravium armorum pondere blandos expediens, ſidereos luminum ignes ad ſerenitatem contorſit. Hoc aſpectu ſupplices conſer-

vati

vati aliena pernicie ſenſere qvæ fulmina Clodovæi juvenile brachium in inimicos ſuos torqveret. Io nunc cruentæ mortes, & qvidqvid ad miſerias noſtras contumacia rebellis invenit; redit ecce Mercurius, & caduceo ſuo potens iratas mentes ad blanditias reducit, qvas intermiſerat temporis mœſti deforme juſtitium. Vocem gaudentis opprimit miraculi magnitudo, qvod tot cruentas incruentasqve palmas Clodovæi fronti venerandæ congeſſit. Seqvebantur triumphum, furor vinctus, cruenta crudelitas inani rugitu frendens, ſuperbia debellata, arrogantia catenata, nexuqve ferreo conſtricta rebellio. Sed nondum ſævitiem omnem, & horrendas minas captivitas vicerat: clauſum pectoribus incendium revelabat rubor vultus, & feroci ignominia furens oculus male demisſus in terram. O ſententia mirabilis! Nihil glorioſius eſt principe impune læſo. Qvis bene deſcribet claſſem toto mari ſupernatantem? qvis tot triremes per varios æqvoris tractus remis ventisqve volitantes? qvis Oceani tranqvillitatem tanto vectore ſtupefacti? qvis contumacem irredivivo furore civitatem, qvam non magis à noſtris terris amnis & mare, qvam ingeniorum diverſi contrariiqve motus dividunt? qvis præterea terrorem ſeſe hoſtium mœnibus includentem, fugasqve, & trepidationes, & vincula? Omitto regentis celeritatem occupatam etiam vi-

ctoria; nimirum truces animos præſentia regis debilitat, & inter ſuos illud agit qvod in primo momento mundi naſcentis Amor, qvi de tenebris excutiens ſeſe, miti limine tumultuantia elementorum officia pacavit. Hoſtium duces magna ſuorum clade rejecti in mœnia, aut incerti veniæ, bellorum avidiores qvem ſalutis ſunt. Pars in montibus pendet ſollicitatura procellas, niſi maturaverit Phœbus qvi mala nubila tenui radio ſolet excutere. Reliqvi melius conſilium ſeqvuti rediere ad tentoria Regis, & hodie ſtrenue agentes notabili virtute abſcondunt ignominiam præteritorum ſcelerum. Gaudet ab Olympo in Eleutheriam ſuam reſpiciens Protagon, & pridem vocatus ad beatitudinem, creſcit etiam in filio, & tot victoriarum laudibus ingentia ſua facta libenter accommodat. O vera Protagonis progenies; non magis ſangvine qvam trophæis æqvalibus comprobata. Tu qvidqvid titubat in firmitatem reducis, ſi nutat, aut ruinam minatur, in medio periculi & hoſtium minantium improviſus appares, & diligentiam magni parentis neſcio magis imiteris, an vincas. Sed aliqvando ſit aliqvid, ô felix anima, in qvo filius tua geſta velit deſtituere, temperet fulmineæ dexteræ, & ſanctiſſimum caput qvod ſalus Eleutheriæ ſervatur de periculis tractum conſiliis reſervet: Cautius deinceps dubio ſe credat Marti, ne, qvem tot faciles victo-

ctoriæ complexæ ſunt, laborantes in unius incolumitate Eleutherianorum curas per incerta diſcrimina bellorum juvenilis audacia traducat. Sit perpetuus hominum recreator, comes vero tardiſſimus Deorum.

Cum exclamarem, Theophilus machinator fabricæ aſtuta converſione tot expugnationes & pugnas abſorbens, ad novas imagines ſpectantium oculos pertraxit. Stabat ad lances Tallicius, & ad momenta ponderum, trutinarumqve motus, aurum exigebat, qvod in militum ſtipendia contulerant provinciæ. Sed iſte cum purpuratis neſcio qvibus partiebatur regni totius ſpolium: veniebantqve ad lances bona eorum qvi pro patria ceciderant, viduarum hæreditates, pupillorum pecuniæ, ornamenta matronarum, extractæ puerorum cervicibus bullæ, argentum dominorum cruore perfuſum, & magiſtratuum nobiliumqve inſignia. Pone centuncii milites, qvi plus vulnerum qvam ſtipendiorum acceperant, rogabant eleemoſynam, & trunca membris corpora cum his literis oſtendebant: Hac mercede calamitas placet.

Alii tentabant hoſtium patientiam, & apertis pectoribus inermes, fortem exitum precabantur, cum hac inſcriptione, *Qvi mori didicit, inter inopiam vivere dedidicit.* Hic mirari cœpi Eleutherianorum veram virtutem, qvæ ſine præmio tam altum iſſet, ut ne-

tum

tum qvidem poſt mortem memoriam ſui ſperaret. Militum enim generoſiſſimorum laus omnis intra diem unum ſicut roſarum flos extingvitur, nec illi aut gloriam ſuorum inde referunt, nec manſurum in animo cujusqvam deſiderium ſui, ſed oblivionem facilem, & ducunt ambitione nomen obſcurum, etiam apud eos qvi fortiter cadentes viderunt. Neqve minus hi, qvod qverantur, habent: qvos virtutum & ſcientiarum ſplendore notabiles à magiſtratibus egeſtas excluſit. Vident nimirum ignominia celebri notatos, & inter anguſtias natalium fœda ingenia eluctantes, dignitates occupare licitationi patentes, eoſqve vincere pecunia, qvi ſibi in cæteris cedunt. Et iſti plerumqve dum in vitia ſeculi excandeſcunt, laudabilem alioqvin ſui famam includunt tumulis anteqvam ipſi ad veram notitiam ſui deſcenderint. Igitur ſi in apparatu virtutis aurum & gemmæ non fuerint, arcebitur à magiſtratu qvisqvis altius ſuſpexerit, & inerti diligentia veluti antiqva pictura ab annorum injuriis infecta jacebit in ſitu & pulvere, qvo facilius appareat qvibus gradibus animi dona fuerint diminuta.

Hæc indignatio pene oculos meos condiderat in ſoporem, cum Torrentii & Janicularis ligneolas figuras, & jam ad ruinam nutante gradu, juvenes de ponte dejecerunt qvi novis ſuffragiis ambiebant facilitatem regis.

Utri-

Utriuſqve caſus, expreſſus arte mira, ita manus ad ſalutem corporum intenderat, ut putares poſſe adhuc vivere, qvos tamdiu fata ad Eleutheriæ tutelam ultra ſolitos ætatis curſus ſervaverant. Juxta, illinc Marcianus, hinc Rhetus civile Eleutherianorum bellum damnabant, & ſurgentia ab obſcuris receſſibus propugnacula qvæ Liphippum in poſſeſſionem orbis inducebant, taciti mirabantur. Ac primo incrementis fallentibus apparebant faſtigia turrium, mox in arduo montium munitiſſima caſtella repebant, qvibus Europa velluti frænis coërceretur. Qvaqve deficiunt montes lacus ingens loci munimentum objicitur, ubi profunditatis immenſæ triſtis aſpectus inhorreſcentes circa latera ſcopulos ſuſcipit. inde legatum rigore frigidi & venenati aëris extinctum efferebant pullati, & faſtuoſam pompam ad defuncti mores aſſimilabant. Suſcipiebant alienos cineres Alexandrini, & legatum olim ſuum in Hectoris famam per contemptum vitæ & ſolatium mortis æqvabant: qvoniam Melandriorum potentiam ad humanum imperium negligentia noſtra properantem, & futuras clades non ſuſtinuiſſet aſpicere.

Hunc patria incenſa Rhetæis montibus actum
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo
Fœlicem ante alios, qvi non hoſtilibus armis,
Nec prece, nec pretio victus, virtute ſevera

Ma-

Maluit obſcuras Acherontis viſere ripas,
Cernere qvam ſævi funeſta trophæa Lipbippi.

Claudebant ſcenam Geryonia, qvæ de regia Alexandriæ depulſa Hermaphroditi conſilio in Licinii connubium de nocte veniebat. Præſto erat ad miniſterium dextera maritalis, & ille torta ad nutum cervice accipiebat uxorem. Supra caput Geryoniæ duo verba legebantur. *Eqvus Sejanus.* Nec longe ab eo loco de ferrato carcere in libertatem exibant Veritatis ſacris per longas calamitates addicti. Inter eos, & Botris, & Capilupus, & Tamias, & qvisqvis in ſeditione Acigniana ut ictus effugeret ſaxeum robus invenit. Prope, vicini æqvoris undis innatabat divulſa ſuis radicibus inſula Veri, ad qvam feſtinantibus remis navigabant illi omnes qvi Geryonis carnificinam opportuna tyranni morte vitaverant. Et ſtatim interno motu ceſſante, qvietis rotis, fidibuſqve per operta reductis, poſuere ſigna conceſſam ad ludum vitam, & creſcente tabulato obducta, in capſulam ſuam rediere.

Tranſierat in ſtuporem automatorum ſpectaculum, cum Theophilus, Qvid agimus? inqvit, pater etiam elementum commune auſuris navigationem? expectat nos inſula fœlix, qvam divortio ſuo totus Oceanus pro muris amplectitur ad incolarum tutelam? Occidit qvidem Geryon, ſed neqve omnes placida indole crudelitatem eluctati, odium ſuum in-

cul-

cultores boni numinis depoſuerunt. Hæc noſtra tranqvillitas,& à cædibus ceſſatio, omnino ſyrtibus ſimilis eſt, qvæ brevibus lymphis oppreſſæ ſolent in immenſum ſubſidere, ubi veſtigium fugientibus arenis credideris, abſorbere calcantem. Qvin igitur compoſitis ſarcinulis ad amicam terram tranſimus, qvæ ſola omnium terrarum, feritatem mortalium fugientibus,pro aſylo eſſe poteſt.

Hoc dicto, obverſantis imagine periculi turbidus, præceſſit nos, & ſtatim cum illo, ego, piſcator, & Vindocinus, in Tarentino littore adoratis ſideribus, intravimus navigium, qvæſituri Veritatis inſulam, qvo ſeſe veluti ad ſecuritatis portum implacabilis Fortuna conjiceret.

SERIES

Maluit obſcuras Acherontis viſere ripas,
Cernere qvam ſævi funeſta trophæa Liphippi.

Claudebant ſcenam Geryonia, qvæ de regia Alexandriæ depulſa Hermaphroditi conſilio in Licinii connubium de nocte veniebat. Præſto erat ad miniſterium dextera maritalis, & ille torta ad nutum cervice accipiebat uxorem. Supra caput Geryoniæ duo verba legebantur. *Eqvus Sejanus.* Nec longe ab eo loco de ferrato carcere in libertatem exibant Veritatis ſacris per longas calamitates addicti. Inter eos, & Botris, & Capilupus, & Tamias, & qvisqvis in ſeditione Acigniana ut ictus effugeret ſaxeum robus invenit. Prope, vicini æqvoris undis innatabat divulſa ſuis radicibus inſula Veri, ad qvam feſtinantibus remis navigabant illi omnes qvi Geryonis carnificinam opportuna tyranni morte vitaverant. Et ſtatim interno motu ceſſante, qvietis rotis, fidibuſqve per operta reductis, poſuere ſigna conceſſam ad ludum vitam, & creſcente tabulato obducta, in capſulam ſuam rediere.

Tranſierat in ſtuporem automatorum ſpectaculum, cum Theophilus, Qvid agimus? inqvit, pater etiam elementum commune auſuris navigationem? expectat nos inſula fœlix, qvam divortio ſuo totus Oceanus pro muris amplectitur ad incolarum tutelam? Occidit qvidem Geryon, ſed neqve omnes placida indole crudelitatem eluctati, odium ſuum in-

cul-

cultores boni numinis depoſuerunt. Hæc noſtra tranqvillitas,& à cædibus ceſſatio, omnino ſyrtibus ſimilis eſt, qvæ brevibus lymphis oppreſſæ ſolent in immenſum ſubſidere, ubi veſtigium fugientibus arenis credideris, abſorbere calcantem. Qvin igitur compoſitis ſarcinulis ad amicam terram tranſimus, qvæ ſola omnium terrarum, feritatem mortalium fugientibus,pro aſylo eſſe poteſt.

Hoc dicto, obverſantis imagine periculi turbidus, præceſſit nos, & ſtatim cum illo, ego, piſcator, & Vindocinus, in Tarentino littore adoratis ſideribus, intravimus navigium, qvæſituri Veritatis inſulam, qvo ſeſe veluti ad ſecuritatis portum implacabilis Fortuna conjiceret.

SERIES

SERIES PATEFACTI DIVINITUS PARRICIDII,

In

Ter maximum Regem regnumqve Britanniæ cogitati & inſtructi,

Nonis IXbribus M DC V.

Illo ipſo Novembri ſcripta, nunc demum edita.

Auth. Argum.

Sæpe divinitatis opera hæc ſunt, ut Furias in ipſo jam ſucceſſu ſecuras ſubita ultio excipiat: ne vel umqvam improbis timor, vel ſpes abſit calamitoſæ virtuti.

Series patefacti divinitus paricidii in ter Maximum Regem Regnumqve Britanniæ cogitati & inſtructi.

Dubitatum jam olim ab Antiqvitate eſt, utrum omnibus ſceleribus indicere pœnam, an omittere præſtaret ea qvorum immanitatem natura refugit: Credo qvod male ominari nollent pleriqve de genere humano, aut etiam admonere hæc fieri poſſe ſcelera, qvæ damnarent. Sed hæc ætas & nefandum hujus diei parricidium dubitantibus ſcrupulum ademit; oſtendit corruptos animos licentiam ſibi facere qvantam rivuli crepidinibus ruptis, qvi neqve alvei meminerunt, nec niſi per montium inſperatos obices caſtigantur. Ingens, atrox, horridum facinus, qvale nec antiqvitas vidit, & ægre poſteri credent; deniqve velut omnium flagitiorum compendium in hanc diem fortuna contulit. Non ulciſcar atrocitate verborum, qvod nulla unqvam ſupplicia digne vindicarint. Rem aperiam tanta fide qvanta perfidia geſta eſt. Populi Nationeſqve vel ſtupore damnabunt vel atrocioribus lacerabunt pœnis qvam qvas ſtyli iracundia profunderet. Augu-

guſtiſſimo *Jacobo* tertium jam annum imperante agebat in alta pace *Britannia*; nihil tumultus domi, cnm externis fœdus. Non videbatur poſſe tentari fundamentum tam bene vallati Imperii. Cujus ut certius ſecuritas viveret, erant dictæ publicis *Comitiis Nonæ Novembres*; incidit ille dies in 15. Nov. Stylo novo: id eſt, vocati Ordines Regni, qvi de negotiis publicis cognoſcerent. *VVeſtmonaſterium* eſt oppidum ita *Londino* continuatis domibus annexum, ut ea ſola appellatio disjungat. In eo, & Regia ad amnem ſita, & ſecundum eandem ripam paulo ſuperius *Curia* qvæ hos *Regni Conventus* accipit. Sacratiſſimis Regibus digna tanta Majeſtate ſedes. Ad eorum pedes ſereniſſimi liberi. Cum *Rege* ſacrorum *Antiſtites*, & qvos *Britannica* lingva *Dominos* appellamus, nempe *Duces, Marchiones*, Comites, Vicecomites, & Barones, purpureis veſtibus, & capitibus ex antiqviſſima conſvetudine tectis. Civium mox delecti. *Judices* deinde ac *Magiſtratus*, & *Regis* beneficio exterarum Gentium legati. Regiis etiam domeſticis certa ſedes. Jam reliqvi diſcriminibus confuſis, qvot capaciſſima ſedes accipere poteſt: neqve enim melioris notæ qvisqvam excluditur ab oratione *Regis* qva initium *Concilio* facit. Non eſt celebrior in orbe terrarum conſeſſus. Igitur, qvum jam inſtaret illius diei pompa, forte vir ipſa celeritate ignotus *Nobiliſſimi Baronis Montaqvilii* puero literas porrigit; eas *Domino*

ſuo

ſuo reddere jubet. Nec ulterius cunctatus qvam ut Epiſtolam traderet, qvod eſt facile in tam populoſa urbe, præſertim nihil ſollicitante puero, ſe per tranſeuntes hominum globos confudit. Servus, ut erat imperatum, Montaqvilio literas tradit: qvas aliqvandiu neglectas tandem in hæc verba conſcriptas legit.

AMicitia, qvæ mihi eſt cum tuorum aliqvot, facit ut tuæ ſalutis curam habeam. Ideo monitum volo, ut, qvo ſtudio vitam amas, eo incumbas prætexendis excuſationibus qvæ te à publico Ordinum conventu eximant. Numen enim & homines conſpirarunt in ultionem ſcelerum, qvæ hæc ætas tulit. Neqve præcautionem ſpreveris, ſed diſcede ab urbe ocyus in aliam regni partem, ubi rei exitum ſecurus expectes. Etenim licet nulla mortim initia ſe prodant, dico, terribilis ictus in hunc *Conventum* incidet, neqve erunt in læſorum conſpectu hi qvi lædent. Non eſt qvod conſilium temnas, qvod prodeſſe tibi poteſt, nocere minime poteſt: qvippe periculi nihil erit his exuſtis literis. Eo te recte uſurum ſpero beneficio *Numinis*, cujus tutelæ te reſigno.

Literæ iſtæ erant Anglico ſermone ſcriptæ, eo charactere qvem vulgo Italicum dicimus. *Montaqvilius* rei novitate perculſus, epiſtolam ad nobiliſſimum *Saliſburienſem Comitem* defert, qvid facto opus cenſeat, conſulit. Hic fideliſſimus & ſagaciſſimus Purpuratus, agitare ſecum varia. Modo cogitare, nihil inauſum

ſum ſceleri eſſe: impia facinora tam mirabiliter aperiri qvam flagitioſe concipiuntur: *Nunc* otioſas populi voces reputare & inanes vaticinantium metus, qvi ſæpe nullo argumento calamitates publicas portendant. Inter hanc animorum jactationem pene factum ut nullius fidei literæ haberentur. Tamen ne qvid etiam tutum in tanto negocio non timerent, placuit de ea re ad nonnullos ſanctiſſimi *Concilii* referri. Lecta epiſtola in aliqvorum cœtu pluribus riſum qvam ſecuritatem excuſſit. Evincebat opinio refutantium hos timores, qvum in tanta tranqvillitate rerum nec timendum cenſerent, nec excitandos divulgatis ſuſpicionibus rumores qvi diſtraherent populi mentes & ineptis terroribus conſternerent. Qvem enim jam in *Britannia* rebellare? qvem habere comparatam in *Inſula* manum? aut cujus vires inſtar hyberni torrentis, ut in ipſa Satellitum turba *Regem* opprimat? Iterato tamen de eadem re actum. Excuſſæ diligentiὁ timoris cauſſæ, tandemqve decretum ut de eo negocio *Rex* ipſe cognoſceret. Is perlectis diligenter literis, haud ſecus qvam pro re motus, *ſe vero non contemnere*, dixit, *hanc vocem qvam ipſi ſceleri bona fortuna extorſerat.*

Voluerunt fata, ut ſuorum qvidem fidelitati, ſuæ vero prudentiæ vitam *Rex* tantus deberet. Cum enim diligentius inhæreret illis literis, ſubito exclamavit, (diceres hanc chartam plus illi qvam cæteris dixiſſe) aut nihil ſe videre aut fa-

facinoroſos deſtinaſſe ſulphurei pulveris tormẽto grande ſcelus exeqvi: nec dubitare ſe qvin ipſam *Curiam* cum Purpuratis omnibus hoc fulmine humano velint de ſedibus ſuis movere, & *Regnum* in ſuis capitibus exterminare. Jam ſubita *Regis* divinatio omnibus incuſſerat metum, & qvoniam illius conſtantiam noverant, & qvia iis argumentis nitebatur, qvæ necdum alius adverterat. Qvid enim, ajebat, qvod ſcribunt non fore in læſorum conſpectu hos qvi lædent, qvid eſt aliud qvam has machinas & ſulphuris violentiam minari? Qvod deinde exuſtis literis ceſſare periculum ajunt, numqvid obſcure dictum eſt ſubitam fore flammam qvam qvi evaſerint in ſecuro conſiſtent? Obſtupeſcentibus ad tantam ſolertiam cunctis, tamen fatorum iniqvitas pene tanti conſilii prudentiam extinxit. Etenim cum pridie illius diei qvi & publicis Conventibus & tanto ſceleri erat indictus, *Rex* delegaſſet provinciam perſcrutandi omnes latebras unde hæc tempeſtas poſſet erumpere, Nobiliſſimo Suffolcienſi Comiti Summo Regii Cubiculi Præfecto: Ipſe inveſtigatis diligenter omnibus, retulit, non eſſe certum tanti facinoris indicium, nec in inferiori ſede ac velut ſubterraneâ, qvæ *Curiæ* ſubjacet, advertere aliud potuiſſe præter ſtruem faſcium qvos in hyemem conductor repoſuerat, in qvibus tamen poſſet aliqva ſuſpicio deliteſcere. Tum *Rex* generoſum *Eqvitem* delegat, *Thomæ Knevetto* nomen eſt, qvi excuteret ſu-

Nn ſpe-

ſpectam faſcium fidem, videretqve ne qvid inſidiarum illa ſedes reciperet: Ratus callidos homines ſibi deſtinaſſe hanc ultimam noctem in qva ſuæ neqvitiæ inſtrumenta ad *Regni* interitum expedirent. Hic aliqvando victa virtute impietas eſt, & mala *Regni* fortuna manus dedit. *Thomas Percius* erat Regi & naturæ jure & magnis beneficiis devinctus: Qvippe etiam in *Penſionariorum* numerum receptus. Ita vocant ſelectos ex ampliſſimis familiis ad illuſtrem & præcipuam *Britannicorum Regum* cuſtodiam. Is cum immane parricidium animo deſtinaſſet, admiſſis aliqvot in tanti facinoris communionem id hoc ordine explicare decreverat. Accitus erat ex *Belgio* vir, qvi in *Anglia* natus duodecimum jam annum Hiſpanis operam dabat. Hic conjurationis miniſter, ut melius falleret, ſe pro *Percii* dudum famulo geſſerat. *Gvido Faux* parricidæ nomen erat. Pene à biennio conduxerat hanc *Curiæ* partem: credo ne ſuſpecta novitas, & ut tanti apparatus obſcurius cogerentur. Ibi ſceleris velut domicilium conſtitutum. Vim in eo ingentem ſulphurei pulveris detruſerat. Cum primo in diverſis conſciorum domibus ſine ſuſpicione duceretur: ac ut omnem ſcrutantium eluderet curam, compoſito lignorum acervo ſuppoſuerat fatalem illam mercem. Sed illo demum tempore curatis diligenter omnibus, cum inde paulo poſt mediam noctem digrederetur, *Knevettus*, ut erat imperatum, hominem adoritur,

& qvid

& qvid eo præcipue tempore ibi ageret, qværit. Ille neſcio qvæ mentitus ſe in craſtinum uſum adornaſſe, jubetur reſerare oſtium, qvod in illam ſedem ducebat. Erat eum *Knevetto* & Magiſtratuum manus & ſatellitum. Fingebatur neſcio qvos Regios tapetes è proximo ſubtractos eſſe, eos hac diligentia qværi. Igitur qvum amoveri cœpiſſet lignorum ſtrues, occurrit primo dolium mediocre, mox vis tanta tormentarii pulveris, ut non domum evertere, ſed corrumpere Civitatem poſſet. Dolia erant triginta duo, in iis electiſſimi pulveris pondo pene millia novem. Super dolia ferreæ maſſæ, qvæ flammæ viribus elatæ ultra fulminis impatientiam ſævirent. Etiam lapides & ingentia velut rupium fragmina, qvæ ædificii moras ſuo impetu tollerent Sed in eam rem maxime intenderant curam ne Regem incolumem hæc tempeſtas omitteret.

Infra Regiam cellam dolium erat poſitum multo cæteris capacius: qvia etiam inermem Majeſtatem ſine magno apparatu aggredi timebant. Nec dubitatum eſt qvin, ſi hoc ſcelus exitum habuiſſet, cecidiſſent ultra triginta millia mortalium, everſis compluribus ædificiis ne miſera civitas unica clade deformaretur. Etiam periiſſet auguſtiſſima ſedes (*VVeſtmonaſteria* appellant, unde & oppido nomen) tot Regum inaugurationibus ſolemnis, tot tumulis religioſa: Ibi Regni inſignia: ibi memorabile ſolium propter ſubjecti lapidis famam & de ea

Patrum fidem. Templum; præter auri marmoriſq; precium & *Henriciani ſacelli* decus, qvo elegantius Europa non habet, ipſa antiqvitatis majeſtate ſpectabile. Ac ne perduelles ſanctitati umbrarum parcerent, qvieta omnium pene regum oſſa eo facinore laceſſebantur. Jacuiſſent everſa monumenta vetuſtatis, & prope pulcherrima memoria triumphorum. Huic templo vicinum ærarium & tot in eo arcana eadem clades petebat. Nec ſupervixiſſet incendio *Curia* ubi jus populo dicitur, ne ſcelus & perfidiam poſſet ulciſci: ita complectebantur omnia uno facinore. Non reliqverant novo ſceleri locum, & ipſam *Furiarum* inventionem fatigaverant. Igitur, cum loqventibus rebus ille nefarius nihil amplius negaret, concubia adhuc nocte in Regiam ducitur. Is collecto ſpiritu animoſus, Scio, inqvit, & mihi inſtare mortem, nec qvid ea gravius in me poſſe decerni. Itaq; non expectabo ut tormenta confeſſionem exprimant. Etiam hoc cum laude dicendum eſt. Fuit mihi is animus qvem ex tanto apparatu colligere potuiſtis. Regem, Principem, optimates, una cæde tollere volui: nec qværite qvi me ad illius conſilii magnitudinem extulerit. Sacrorum meorum amor & meriti gloria hunc animum immiſit, ut in adverſarios qvacunq; audacia ſævirem. Nec degenerabat à verborum conſtantia interritus vultus: credo, qvoniam ſpes aberat ſcrupuloſæ trepidationis parens. Et vero maximum in præcor-

diis

diis dolorem ſævire dicebat, qvod non proceſſiſſet cogitatum facinus, & tam grande conſilium fortuna prodidiſſet.

Erat palam ab altiori fonte decurrere hanc conjurationis ſtygem. *Thomas Percius*, eo die, qvi noctem pene fatalem præceſſerat, velut ad negotia excedens diverſis labyrinthis turbaverat veſtigia fugæ ſuæ: cum ſubito eum in armis eſſe nunciatum eſt, & collecta conjuratorum manu, huc illuc diverſis voluminibus circumferre contemnendum agmen, ut qvod vix ſexaginta eqvites implebat; Peditem in iis neminem eſſe. Generoſos aliqvot *Nobiliſſimi Harringtonii* eqvos rapuerant, fures magis qvam hoſtes. Et pene parricidarum conſilium palam erat, voluiſſe ſublato Rege & confuſis miſerabili calamitate omnibus, Sereniſſimam *Elizabetham* Regis filiam, qvæ *Burlii* educabatur, in poteſtate ſua eſſe, eam deinde collocare nuptui, prout rerum ſtatus & vel exterorum exigeret favor, vel metus urgeret. Sed populus ab eorum ſcelere averſus, qvocunq; ſe contulerant aut oppidorum aditu prohibebant, aut etiam infeſtis armis abeuntes proſeqvebantur. Itaq; tertio die, poſtqvam aggregari cœperant, in ipſo *Britanniæ* ſinu ingenti miraculo oppreſſi ſunt. Regionis qvam infeſtabant *Judex*, qvum necdum emanaſſet *VVeſtmonaſterienſis* ſceleris fama (qvippe ultra centum millia paſſuum *Londino* aberant,) tantumqve audiret eſſe armatos qvi homines publice ad Romanæ

fidei profeſſionem vocarent: miſſo ad eos nuncio ſignificari jubet, qvia cædibus hactenus abſtinuerant, ſi recederent ab amentia armaq; ponerent, ultro ſe pro illis ſuppliciorum deprecatorem fore. Mallent clementiam Regis experiri qvam fortitudinem. Illi gnari præciſam ſpem veniæ magnitudine facinoris, ſuperbis etiam verbis cunctantem judicem exaſperant. Neqve ſe illo advocato egere, &, ſi ad eos veniret, aut hoc firma manu faceret, aut ipſius damno fore. Sane videbantur majorum virium qvam ut imperita oppidanorum manu premerentur. Sed ibi etiam fortuna & Regi & *Britanniæ* vicit. Ruſticus villæ familiaris, in qvam ſe receperant, in pulverem ſulphureum qvem ipſi pluvio aëre corruptum ad ignem ſiccabant ſcintillam imprudens immittit. Illa ſtatim correpta flamma dominorum ſuorum ſcelus ulciſcitur, in vultus invadit. Aliqvorum frontes exuſtæ, aliqvorum membra. Et invadendi facultatem & ſuſtinendi hoſtis robur idem caſus ſuſtulit. Aliqvi profugerunt, nocentiores reſtiterunt velut ad ſupplicium. Interim villa, ubi ſe condiderant, oblato ab oppidanis incendio cœpit ardere: duplici malo circumventi, qvum & arma foris & intus incendium urgeret, maluerunt ferro cadere qvam ſolvi lentioribus flammis. Deſperatione itaq; pleni in medium prodeunt non aliqva ſpe vitæ, ſed tantum mortem mutaturi. Ibi primum omnes in genua procidunt cum *Percius Virginiu*

ima-

imaginem prompſiſſet. Ea adorata ad prælium accenduntur. *Percius* & *Catsbeyus* juncto inter ſe dorſo circumvenientem multitudinem ſubmovent. Sed glans plumbea transverberato *Catsbeyo* etiam *Percium* ſauciat. Necdum audiverant oppidani perfidiæ Authores ex Regio præcepto vivos capi oportere. *Catsbeyus* cecidit: *Percius* vivus qvidem in manus venerat, ſed biduo deinde ex vulneribus conſumptus eſt. Facile deinde profligati perduelles, mox alii ut qvemq; fuga & metus abſtulerant per diverſa diſſipati. Plurimi tamen capti, publicis cuſtodiis & mox ſuppliciis ſervabantur. Nec abſtinuerant hoc flagitio fœminæ, qvaſi ſeqvior ſexus timeret eſſe innocens corrupto meliore; Illæ qvoq; detecto facinore in carceres miſſæ ſunt, dignæ miſericordia niſi omnes miſeros eſſe voluiſſent.

Qvid huic par ſceleri? aut qvæ cum eo componenda crudelitatis atrocitas? *Mithridatis* furor una nocte in cives *Romanos* tota Aſia ſæviit. *Siculi* ſuam veſperam cæde *Gallica* nobilitaverant. Utrobiq; hominum genus qværebatur. Iſti ſpecie qvidem partium, ſed velut æqvali odio id videntur qvæſiiſſe, ne qvis eſſet qvi non eos victos lætaretur. Sed præcipuam in hoc facto prudentiæ gloriam nec auferre homines Regi poſſunt, & videtur optimũ *Numen* approbare omnibus voluiſſe, eum ſuo faſtigio digniſſimum eſſe. Qvum erupiſſet ex tanto incendio non tam ſcintilla qvædam qvam fumus

 & ne-

& nebulæ, id eſt argumenta ſed illa per obſcura deſtinati facinoris, hæc omnibus pene infra curam ponentibus ſolus Rex non contempſit. Juſſit indagari ſceleris veſtigia, ne aut ſua culpa moreretur, aut fortunæ beneficio viveret. Qvæ illic prudentia, qvæ omnibus ſceptris digna ſagacitas? Qvum deinde proditorum facinus ita eſſet ex tenebris extractum, ut nondum periculi moles cervicibus depulſa videretur, ſolus ille cui omnes maxime timebant, ſolus Rex inturbata fronte conſtitit: Qvæ demum iſta animi magnitudo, & digna *Heroum* virtus! Tibi Patriæ Imperium, qvod hodie tua virtute vivit, fata diutiſſime ſoſpitent. Tibi vitam, qvam tot hominum millia immortali tuæ prudentiæ debent, omnes *Gallicæ* devotionis exemplo deſtinent. *O Auguſte, O Britannice, O Rex*, cujus vitam in hoc ſeculum fata diſpenſarunt, ne periclitanti Patriæ ultimum eſſet.

O ſcelus! O veterum proles veſana Gigantum:
Jamne juvat bellare Diis? jam turbine diro
Jam revocare charos? patriæqve indicere mortem?
Sæcula tot, ſtirpeſqve Deum, patrumqve labores
Una cæde rapi? Furiæqve Erebuſqve negarent
Hoc tantum dictare nefas. Exhorruit æther
Et fremuere Dii, ſtupuitq; exterritus orbis.
Regem etiam vis illa petat qvo ſydere mundus

Pu-

Purior, & noſtras melior lux aſpicit oras?
Hunc Regem vis illa petat, qvem Marte *ſecundo*
Nunc iterum tegit iſta dies! Qvid perfida tela
Abdere, qvid tanto componere ſulphure fulmen,
Qvid juvat occultæ tot ſemina condere flammæ?
Ah miſeri prohibete minas. Sua numina novit
Fulmen, & in magnum neſcit peccare Tonantem,
Ergone conſilium Civeſqve, Homineſqve Britanni,
O dolor! hoc ineant? lacerumne per æthera Regem
Spargere, qvem melius cœlo feret ardua virtus?
Purpureoſne Patres alio nunc tingitis oſtro,
Sangvine, cæde, rogis? cunctos diſcrimine nullo
Tollere decretum eſt? iraſciqve omnibus annis?
Non eſt non hominum ſcelus hoc, ut Tartara *cernas*
Id molita nefas, imo de pectore terræ
Impetus, eqve fero veniſſet flamma Barathro.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google